પ્રવર્તક શ્રીકાંતિવિજય જૈન ઇતિહાસમાળા પુષ્પ છઠ્ઠું.

પ્રાચીન જૈન લેખ સંગ્રહ.

(ભાગ બીજો)

ગ. રા. ઝવેરી લાલભાઇ કલ્યાણભાઇની
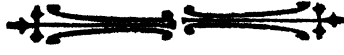
આર્થિક સહાયથી

તથા

પ્રવર્તક શ્રીમાન્ શ્રી કાન્તિવિજયજી મહારાજની

સહાયથી સંગ્રહીત થયેલ.
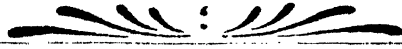
આ પુસ્તક રાવપુરા, વડોદરામાં શ્રી આર્ય સુધારક પ્રીંટીંગ
પ્રેસમાં મણીભાઇ મથુરભાઇ ગુપ્તે પ્રકાશકને માટે છાપી પ્રસિદ્ધ કર્યું છે.
તા. ૧૧-૧૧-૨૧

प्रवर्त्तक-श्री-कांतिविजयजैनइतिहासमाला पुष्प छठुं.

प्राचीन जैन लेख संग्रह.

(द्वितीय-भाग)

संग्राहक अने संपादक.

जिनविजय.

(आचार्य-गुजरात पुरातत्त्व मंदिर; ऑनररी मेंबर ऑफ
धी भांडारकर ओरिएन्टल रीचर्स इन्स्टीटयुट, पूना; ' जैन
साहित्य संशोधक तथा ' ' महावीर ' ना संपादक;
विज्ञप्तित्रिवेणी-कृपारसकोष-शत्रुंजयतीर्थोद्धार
प्रबन्ध-कुमारपाल प्रतिबोध-द्रौपदीस्वयंवर
इत्यादि ग्रंथोना संशोधक अने संपादक)

प्रवर्त्तक श्रीमत् कांतिविजयजीना सदुपदेशथी वडोदरा निवासी
झवेरी लालभाई कल्याणभाईनी आर्थिक सहायथी

प्रकाशक—

श्री जैन आत्मानन्द सभा-भावनगर.

वीर संवत् २४४८
आत्म संवत् २६

विक्रम संवत् १९७८
ईस्वी सन् १९२१.

किंमत ३-८-०

प्रवर्तक श्री कान्तिविजयजी महाराज.

के

जेमना सहवास योगथी अने दरेक जातनी

मददथी मने आ प्रवृत्ति स्वीकारवामां विशेष

प्रोत्साहन मळेलुं होवाथी तेमना ए

उपकार भावनी चिरस्मृतिने कृतिमां

राखवा माटे नम्रता अने कृतज्ञता

पूर्वक आ संग्रहने हुं तेओश्रीना

करकमलमां सादर

समर्पित करुं

छुं.

विनीत–जिनविजय.

પ્રસ્તાવના

આ **પ્રાચીન જૈન લેખ સંગ્રહ** ને છપાવવાની શરૂઆત જ્યારે હું ૫-૬ વર્ષ ઉપર વડોદરા મુકામે ચાતુર્માસ રહ્યો હતો ત્યારે કરી હતી, તે વખતે આ સંગ્રહના ત્રણ ભાગો પ્રકટ કરવાનો વિચાર રાખ્યો હતો, જેમાં પ્રથમ ભાગમાં હાથી ગુહાવાળો ખારવેલ સંબંધીના લેખો, બીજા ભાગમાં મથુરાના જૈન લેખો, અને ત્રીજા ભાગમાં બીજા બધા લેખોનો સમાવેશ કરવા ધાર્યો હતો. એમાંથી પ્રથમ ભાગ તો તેજ વખતે લખાઈ--છપાઇ ગયો હતો; અને બીજા ભાગની સામગ્રી બધી તૈયાર કરવામાં આવી હતી, તે દરમ્યાન આ સંગ્રહનાં સાધનો વધારે શીઘ્રતાથી તૈયાર થઇ જવાને લીધે એને પ્રથમ પ્રેસમાં આપી દેવામાં આવ્યો. આ સંગ્રહનો લગભગ અર્ધો ભાગ છપાઇ રહેવા આવ્યો એટલામાં વડોદરાથી મુંબઇ તરફ જવાનું થયું, અને તે પછી એનું કામ રખડપટ્ટીમાં પડયું તે આજે ૫-૬ વર્ષ બાદ સમાપ્ત થઇ વાચકોનાં હાથમાં સોંપાય છે. બીજા ભાગ માટે તૈયાર કરેલાં સાધનો હજી એમને એમ ફાઇલોમાં બંધાએલાં પડયાં હોવાથી તેના ઠેકાણે આ સંગ્રહને જ બીજા ભાગ તરીકે પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવે છે.

જૈન લેખો શ્વેતાંબર અને દિગંબર સંપ્રદાયના ભેદને લઇને બે ભાગમાં વ્હેંચાયલા છે. પશ્ચિમ ભારત અને રાજપૂતાનામાંથી મળી આવતા જૈન લેખો ઘણા ભાગે શ્વેતાંબર સંપ્રદાય સાથે સંબંધ ધરાવતા હોય છે, અને દક્ષિણી ભારતમાંના દિગંબર સંપ્રદાય સાથે; કારણ કે પ્રાચીન કાલમાં જ શ્વેતાંબર સંપ્રદાયનું પ્રભુત્વ ક્રમથી પશ્ચિમ ભારત અને તેની આસપાસના પ્રદેશ ઉપર વધારે હતું, અને દિગંબર સંપ્રદાયનું પ્રભુત્વ દક્ષિણ ભારત ઉપર વધારે રહેલું હતું. આ સંગ્રહમાં મેં મુખ્ય કરીને પશ્ચિમ ભારતના લેખોનોજ સમા-

વેશ કરેલો છે. તેથી એ બધા શ્વેતાંબર લેખો જ છે એ સ્પષ્ટ જ છે. વળી, જૈન લેખો ત્રણ વર્ગોમાં વિભકત થાય છે;

(૧) તામ્રપત્ર ઉપર કોતરેલા લેખો,

(૨) શિલાપટ્ટ પર ઉકેરેલા લેખો, અને

(૩) મૂર્તિઓ ઉપર ખોદેલા લેખો.

આ છેલ્લા વર્ગના વળી બે વિભાગ થાય છે, જેમાં એકમાં પાષાણુની પ્રતિમા ઉપરના લેખોનો સમાવેશ થાય છે, અને બીજામાં ધાતુની મૂર્તિઓ ઉપરના લેખોનો સમાવેશ થાય છે. મેં આ સંગ્રહમાં શિલાલેખો અને પાષાણની પ્રતિમા ઉપરના લેખો જ લીધા છે. તામ્રપત્ર કે ધાતુની મૂર્તિના લેખોને આમાં સ્થાન આપ્યું નથી.

ધાતુની પ્રતિમાઓની સંખ્યા જૈન મંદિરોમાં ઘણી મોટી નજરે પડે છે; અને પ્રાયઃ તે દરેક પ્રતિમા ઉપર પાછળના ભાગમાં લેખ કોતરેલો હોય છેઃ એટલે તે લેખોની સંખ્યા કેટલાએ હજારની થાય તેમ છે. પરંતુ તે લેખો ટુંકા અને બહુ જ થોડી વિગતોવાળા હોય છે, તેમાં આ શિલાલેખો જેવી વિવિધતાઓ નજરે પડતી નથી. તે લેખોમાં સાધારણ રીતે, સંવત્, ગામનું નામ, મૂર્તિ કરાવનારનાં જ્ઞાતિ, ગોત્ર, માતા, પિતા, સ્રી, પુત્ર આદિનાં નામ, જે તીર્થંકરની મૂર્તિ હોય તેનું નામ, અને મૂર્તિની પ્રતિષ્ઠા કરનાર આચાર્યનું નામઃ આટલી વિગતો લખેલી હોય છે. આવા લેખોનો એક સંગ્રહ શ્રીમદ્ બુદ્ધિસાગરજીસૂરિ તરફથી પ્રસિદ્ધ થયો છે, જેમાં લેખો આપેલા છે. *ઐતિહાસ અને સાહિત્ય તરફ વિશેષ પ્રીતિ ધરાવનાર કલકત્તા નિવાસી શ્રીમાન્ બાબૂ પૂરણચન્દ્રજી એમ. એ. બી. એલ, તરફથી પ્રકટ થએલા લેખસંગ્રહમાં પણ આવા ધાતુની પ્રતિમા ઉપરના કેટલાક લેખો સંગૃહીત થએલા

---

* શ્રીમદ્ બુદ્ધિસાગરજીનો આ સંગ્રહ બહુ કાળજીપૂર્વક તૈયાર થયો હોય તેમ જણાતું નથી. કારણ કે આમાંના કેટલાએ લેખોમાં—મારી પાસેના તેજ લેખો સાથે મેળવતાં—મોટી ભૂલો થએલી નજરે પડે છે.

છે.* પરંતુ એ માટે હજુ ઘણા પ્રયાસની જરૂર છે, અને એકે એક તેવા લેખને છપાવી પ્રસિદ્ધ કરી દેવાની આવશ્યકતા છે. એ કે એ લેખોની સાર્વજનિક ઇતિહાસની દ્રષ્ટિએ વિશેષ ઉપયોગિતા જણાતી નથી તોપણ પ્રાચીન જૈન કુટુંબો, ગૃહસ્થો અને આચાર્યોની નામાવલી માટે તે ઘણા ઉપયોગી છે, એમાં જરાએ સંદેહ નથી. સાંચી અને ભરહુતના બૌદ્ધ સ્તૂપોમાં મળી આવતા માત્ર બબ્બે ત્રણ ત્રણ શબ્દેવાળા ક્ષુદ્ર લેખોને પણ પ્રસિદ્ધિમાં આણવા માટે પુરાતત્ત્વવેત્તાઓએ અથાગ શ્રમ લીધો છે, અને સરકારે તેના માટે લાખો રૂપીઆનો વ્યય કીધો છે.

તામ્રપત્રોની ઉપયોગિતા, ઐતિહાસિક દ્રષ્ટિએ સૌ કરતાં વધારે મનાઇ છે. કારણ કે તેની અંદર રાજકીય, સામાજિક, ધાર્મિક આદિ અનેક મહત્વની બાબતોનો ઉલ્લેખ કરેલો હોય છે, તેથી સાર્વજનિક ઇતિહાસ માટે તે ઘણા કિંમતી છે. પરંતુ કમનસીબે, શ્વેતાંબર સંપ્રદાય સાથે સંબંધ ધરાવતા આવા તામ્રપત્રો આજ સુધીમાં બહુજ થોડા–માત્ર બે ચારજ–ઉપલબ્ધ થયા છે. જૈન તામ્રપત્રોનો મોટો ભાગ દક્ષિણ ભારતમાં મળેલો છે, અને તે બધા દિગંબર સંપ્રદાયના છે.

પેરિસના એ. ગેરિનૉટ નામના એક વિદ્વાને જૈન લેખો સંબંધી Repertoire D'epigraphi Jainae નામનું એક પુસ્તક ફ્રેંચ ભાષામાં લખ્યું છે, જેમાં ઇ. સ. ૧૯૦૭ સુધીમાં જેટલા જૈન લેખો પ્રસિદ્ધિમાં આવ્યા હતા તે બધાનો સંક્ષિપ્ત સાર અને કયો લેખ, કયા વિદ્વાને, કઇ જગ્યાએ, પ્રકટ કર્યો છે તેની નોંધ આપી છે. એ પુસ્તકની અંદર એકંદર ૮૫૦ લેખોની તેમણે નોંધ લીધી છે. તેમાં દિગંબર શ્વેતાંબર એમ બંને સંપ્રદાયના બધા લેખો આવી જાય છે.

આ સંગ્રહમાં ૫૫૭ લેખો છે, જેમાંના પ્રાયઃ સો લેખો ઉપરના

---

* મારી પાસે પણ આવા ૫૦૦–૭૦૦ લેખો લખેલા પડ્યા છે.

પુસ્તકમાં નોંધાએલા હશે. સો સવાસો વગર નોંધાએલા, પરંતુ આ પહેલાં જુદા જુદા સ્થળે છપાએલા છે," અને બાકીના બધા પ્રથમ વારજ આમાં પ્રકટ થાય છે.

આ લેખોમાંથી કયા લેખો કયાંથી મળ્યા અગર લેવામાં આવ્યા તેની સૂચના તે તે લેખોના અવલોકનમાં આપી દેવામાં આવી છે. શત્રુંજય અને ગિરનાર ઉપરના જેટલા લેખો છપાઈ પ્રસિદ્ધ થયા હતા તેટલાજ આ સંગ્રહમાં લેવાયા છે. આ સિવાય હજી બીજા ઘણા લેખો ત્યાં રહેલા છે. ખાસ કરીને ત્યાંની મુર્તિઓ ઉપરના લેખો હજી બીલકુલ લેવાયા નથી. આબૂ ઉપરના લગભગ બધા લેખો આમાં આવી ગયા છે. આબૂના લેખોની સંખ્યા એકંદર ૨૦૭ છે જેમાંથી ફકત ૩૨ લેખો એપિગ્રાફિઆ ઇન્ડિકા (ભાગ ૮) માં છપાએલા હતા. બાકીના બધા પહેલ વહેલાજ અહિં પ્રકટ થાય છે. આબૂના આ બધા લેખોને પ્રકટ કરવાનું શ્રેય મારા એક સ્નેહી સજ્જન શ્રીયુત ડાહ્યાભાઇ પ્રેમચંદ મોદી–જેઓ હમણાંજ કમનસીબે અકાલે સ્વર્ગસ્થ થયા છે–તેમને છે. તેમણેજ આ બધા લેખો ઘણો પરિશ્રમ વેઠીને લીધા હતા. આબૂ પછી આરાસણ (આધુનિક કુંભારીયા) ના લેખો છે તે પણ બધા પ્રથમવાર જ પ્રકટ થાય છે એ લેખોની નકલો સુપ્રસિદ્ધ વિદ્વાન્–શ્રીયુત દેવદત્ત રામકૃષ્ણ ભાંડારકર (એમ્. એ.) તરફથી મળી હતી. આ સિવાયના બીજા પણ મારવાડમાંના ઘણાક લેખો તેઓ તરફથી જ મળ્યા હતા અને તે માટે તેઓ જૈન સાહિત્ય પ્રેમિઓ તરફથી ખરેખર ધન્યવાદને પાત્ર છે. સંખલપુર, સંખેશ્વર, શાંતેજ, રાધનપુર, પાલણપુર, પાટણ, કાવી વિગેરે સ્થળોના લેખો મેં મારા ભ્રમણ દરમ્યાન જાતે જ લીધેલા હતા, અને તે સિવાયના કેટલાક લેખો પ્રવર્ત્તક શ્રીકાંતિવિજયજી મહારાજની નોંધપોથિઓમાંથી મળ્યા હતા.

સમયની દ્રષ્ટિએ વિચાર કરતાં આ સંગ્રહમાં જુનામાં જુનો લેખ ૩૧૮ નંબર નીચે આપેલો હસ્તીકુંડીનો છે. જે વિક્રમ સંવત ૯૯૬ ની સાલનો છે, અને નવામાં નવો લેખ ૫૫૬

નંબરવાળો અમદાબાદનો છે. એ લેખ સંવત ૧૯૦૩ ની સાલમાં લખાએલો છે. આ રીતે વિક્રમની ૧૦ મી શતાબ્દીથી લઇ ૨૦ મી શતાબ્દી સુધીના (એટલે એક હજાર વર્ષના) લેખોનો આમાં સંગ્રહ થએલો છે. મથુરાના લેખોને બાદ કરતાં, આ લેખો પહેલાના શ્વેતાંબર લેખોની સંખ્યા બહુ જ થોડી છે, એટલે ભારતના ઇતિહાસમાં જેને ' મધ્યયુગ ' કહેવામાં આવે છે તે યુગના જૈન લેખો ભાગ્યે જ મળી આવે છે. જૈન ઇતિહાસ માટે આ એક ખાસ વિચારણીય પ્રશ્ન છે. કેવળ લેખોની દ્રષ્ટિએ જ નહિ, પરંતુ સમુચ્ચય જૈન સાહિત્યની દ્રષ્ટિએ પણ આ પ્રશ્ન વિચારવા જેવો છે. શ્વેતાંબરીય સૂત્ર સાહિત્યને બાદ કરતાં બીજું સાહિત્ય પણ એ યુગમાં જૈનોના હાથે વધારે લખાયું નથી. તેમજ સ્થાપત્ય પણ જાણવા જેવું કે નોંધવા જેવું મંડાયું નથી. હિંદુસ્થાનના રાષ્ટ્રીય ઇતિહાસની દ્રષ્ટીએ પૂર્ણ જાહોજલાલીવાળો ગણાતો એ કાળ જૈન ઇતિહાસની દ્રષ્ટિએ બહુ જ અપ્રકાશિત દેખાય છે. લગભગ ૪૦૦–૫૦૦ વર્ષ જેટલા એ ' મધ્યયુગ ' માં જૈન ધર્મની અને તેમાં ખાસ કરીને શ્વેતાંબર સંપ્રદાયની શી સ્થિતિ હતી તે જાણવા માટે કાંઇ પણ ઉલ્લેખ યોગ્ય પુરાવાઓ અદ્યાપિ મળ્યા નથી. એ યુગનો મહાન ચિની મુસાફર યવન ચંગ (અથવા હ્યુંએનત્સંગ) આખા હિંદુસ્થાનમાં મુસાફરી કરી ગયો હતો અને બૌદ્ધ અને બ્રાહ્મણ ધર્મના અનેકાનેક સંપ્રદાયોનો વિસ્તૃત અહેવાલ તે પોતાની નોંધવહીમાં લખી ગયો હતો. પરંતુ તેની એ વિશાળ નોંધમાં, હિંદુસ્થાનની છેક દક્ષિણે રહેતા થોડાક દિગંબરોની સૂચના સિવાય જૈન સમાજ, જૈન સાહિત્ય, જૈન સ્થાપત્ય, કે જૈન સાધુઓના સંબંધમાં એક પૂરી લીટી પણ લખાએલી જડતી નથી !

તેવી જ રીતે, યવનચંગ પછી તરતજ આવેલા એ યુગના

× હિમાલયની તળેટીમાં આવેલા સિંધપુર સ્થળવાળી નોંધને કેટલાક યુરોપિયન સ્કોલરો શ્વેતાંબર જૈન સંપ્રદાય સાથે સંબંધ ધરાવતી માને છે પરંતુ હું તે બાબતમાં હજી શંકાશીલ છું.

તેવા જ બીજા ચીની મુસાફર ઇત્સીંગના ભ્રમણ વૃત્તાંતમાં પણ જૈનોનો જરાએ જાણવા જેવો ઉલ્લેખ થએલો નથી.

એ યુગમાં જૈનોના કયા કયા આચાર્યો થયા હતા, કયા કયા ગચ્છો અગર સંપ્રદાયો પ્રચલિત હતા, જૈન ઉપાસક વર્ગની શી સ્થિતિ હતી, સાહિત્યિક પ્રવૃત્તિ કેમ ચાલતી હતી, ઇત્યાદિ બાબતોના સંબંધમાં કાંઇ પણ વિશેષ પ્રકાશ પાડી શકાશ તેવાં સાધનો હજી અજ્ઞાત છે. શ્રમણ ભગવાન શ્રી મહાવીરના નિર્વાણ કાળની આજે પચીસમી શતાબ્દી ચાલે છે, તેમાંની પહેલી ૧૦ શતાબ્દીઓના સંબંધમાં કેટલુંક જણાયું છે,તેમ જ છેલ્લા દસ શતાબ્દિઓના વિષયમાં પણ ઘણુંક નોંધાયું છે, પરંતુ એ બેની વચ્ચેની ચાર શતાબ્દિઓ ઉપર જણાવ્યા પ્રમાણે અંધકારના પડ પાછળ છુપાએલી છે

ભગવાન મહાવીરની શિષ્ય સંતતિની પરંપરાઓ અને ભિન્ન ભિન્ન શાખાઓની જે સૂચિ કલ્પસૂત્રમાં આપવામાં આવી છે તે નિર્વાણ પછીની ૧૦ મી શતાબ્દીમાં જે વિલુપ્ત થાય છે તે પાછી ૧૫ મી શતાબ્દીમાં પ્રકટ થાય છે. એ વચગાળે થએલા બે ચાર આચાર્યોનાં નામો કે તેમની થોડીક કૃતિઓ સિવાય બીજું કાંઇ પણ શૃંખલાબદ્ધ વર્ણન મળતું નથી. એ વિષયમાં વિશેષ વિચાર કરવાનો આ સ્થળ નથી. તેથી હું આ શિલાલેખોના સમયની નોંધ લેતી વખતે એ ઉપર થી સૂચવાતા ઉપરોક્ત વિચારોના સંબંધમાં આટલી નોંધ કરી આ પ્રસ્તુત પ્રસ્તાવના સમાપ્ત કરૂં છું.

છેવટે, આ મહાન પ્રયાસમાં, પૂજ્ય પ્રવર્તક શ્રીકાંતિવિજયજી મહારાજ, પ્રો. ડી. આર. ભાંડારકર, એમ્. એ. આદિ જે સજ્જનો અને પ્રત્યક્ષ યા પરોક્ષ રીતે મદદકર્તા થયા છે તે બધાનો હૃદયપૂર્વક આભાર માનું છું અને આશા રાખું છું કે ઇતિહાસ રસિક અને વિજ્ઞ સજ્જનો આ સંગ્રહનો લાભ લઇ મારા પરિશ્રમને સફળ કરશે. मंगलमस्तु !

ગુજરાત પુરાતત્ત્વ મંદિર
અમદાવાદ
અષાઢ શુક્લ ૧ વી. નિ. ૨૪૪૭

મુનિ જિનવિજય.

સ્વર્ગસ્થ ઝવેરી કલ્યાણભાઈ અમીચંદનું જીવનચરિત્ર.

આ પરોપકારી સખી સદ્‌ગૃહસ્થનો જન્મ વડોદરા રાજ્યના એક જાણીતા, સર્વ સાધન સંપન્ન રાજ્યઝવેરી અમીચંદભાઈના કુટુંબમાં થયો હતો.

તેમના માતપિતાએ આપેલું કલ્યાણભાઈ એ નામ તેમની ભવિષ્યની બધી કારકીર્દી તથા તેમનું દરરોજનું પ્રફુલ્લિત વદન જોતાં યથાર્થ હતું.

તેઓએ મેટ્રીક સુધી વિદ્યાભ્યાસ કર્યો હતો. તેઓ બાલ્યાવસ્થાથીજ અનેક સાધુજનોના સમાગમમાં આવવા પામ્યા હતા, અને તેથી તેમનામાં સરળતા, દયા, ક્ષમા, શાંતિ, વિવેક, વિનય, દૃઢ શ્રદ્ધા, નિર્લોભતા, વગેરે એક સાચા જૈનને છાજતા ઉમદા ગુણોએ એકીસાથે આવી વાસ કર્યો હતો, જેમ ચંપાનું ફુલ રૂપ, રસ અને ગંધથી ભરપૂર હોઇ સુંદર અને પ્રિય લાગે છે, તેમજ તેમનામાં શ્રધ્ધા, વિવેક અને ક્રિયારૂપી ત્રણે ગુણોનું એકીકરણ થયું હતું, જે તેમના પરિચયમાં આવનાર હરેક જનને સ્પષ્ટ જણાઇ આવતું હતું. તેમનામાં ભલમનસાઇ, સાદાઇ અને પરોપકાર વૃત્તિ એ ત્રણ ગુણો એટલા બધા ખીલેલા હતા કે સ્વાર્થસાધકવૃત્તિઓ તેમની સમીપમાં પણ ફરકી શકતી નહોતી.

પૂર્વ પ્રારબ્ધવશાત્ તેઓ નામનાજ સંસારી અવસ્થામાં રહ્યા હતા; પણ વાસ્તવિક રીતે તેમનું જીવન તો એક ભાવ સાધુને છાજે તેવું વિરકત, સાદું અને નિસ્પૃહ હતું. રાજકીય પરિવર્તનની સાથે શ્રીમંત કૈલાસવાસી ખંડેરાવ મહારાજના સ્વર્ગવાસ બાદ શ્રીમંત મલ્હારરાવ મહારાજની કારકીર્દીમાં રાજ્યાશ્રિત આ-

કુટુંબને આર્થિક સ્થિતિમા ઘણું ખમવું પડ્યું હતું. છતાં તેઓ પોતાના ઉપરોક્ત સદ્ગુણોને લીધે પોતાની માનસિક સ્થિતિને હમેશાં એકજ રૂપમાં રાખી શક્યા હતા.

તેમનામાં બુદ્ધિબળ, ચારિત્ર, અને ખંત એટલા પ્રમાણમાં હતાં કે જો તેઓ ધારત તો કોઇ પણ ધંધામાં લાખો રૂપીઆ પેદા કરી શકત.

પણ તેમના આખા જીવનમાં લોકોનું હરેક પ્રકારે ભલું કરવું એજ તેમનો ઉદ્યોગ અને ઉદ્દેશ હતો.

૧૯૫૪ ના ભયંકર પ્લેગ વખતે વડોદરા શહેરમાં રોજ ત્રણસેં એટલા પ્રમાણમાં મરણ થતાં હતાં. અને લોકો હરેક રીતે ત્રાસથી બહાર નાસતા હતા, તે વખતે કલ્યાણભાઇએ મહાજનની પ્લેગ. હોસ્પીટાળના સેક્રેટરી તરીકે પોતાની જીંદગીના જોખમે પણ લોક સેવા બજાવી પોતાની પરોપકારવૃત્તિનું આદર્શ ઉદાહરણ દેખાડી આપ્યું હતું. સંવત ૧૯૫૬ ની સાલમાં દેશવ્યાપી ભયંકર દુકાળ પડયો તે વખતે પણ વડોદરા શહેરની પ્રજાને અનેક પ્રકારે મદદ આપી સેવા બજાવી હતી. જેમ તેઓ સાર્વજનિક કામોમાં ઉત્સુકતા ભર્યો ભાગ લેતા હતા, તેવીજ રીતે ધર્મિક કામોમાં પણ હમેશાં પોતાનો બનતો હીસ્સો આપતા હતા. દાખલા તરીકે વડોદરામાં જ્યારે ત્રીજી જૈન શ્વેતામ્બર કોન્ફરન્સ મળી, તે વખતે તેમણે સ્વાગત કમિટિના જનરલ સેક્રેટરી તરીકે કેટલાક મહીનાઓ સુધી રાતદિવસ કામ કરી પોતાની ધર્મપ્રિયતા પ્રત્યક્ષ દેખાડી આપી હતી. પોતાના આવી જાતના સદ્ગુણો અને પરોપકાર વૃત્તિને લીધે તેઓ લોકોમાં ઘણાજ માનીતા થઇ પડયા હતા. તેઓ વડોદરા રાજ્યના સુધરાઇ ખાતાની કમીટીના એક સભાસદ હતા. રાજદરબારમાં પણ તેમનું ઘણું સારૂં માન હતું, અને તેઓ વડોદરા રાજ્યના મુખ્ય ઝવેરી હતા. વળી લોકો તેમને 'દરબાર' 'પરદુઃખભંજન,' 'સમાધાની' વગેરે અનેક નામોથી સંબોધતા હતા. તેમણે લોકોનો વિશ્વાસ એટલે સુધી મેળવ્યો હતો કે અનેક મનુષ્યો તેમની સાથે

વિગ્રહ, કુટુંબકલેશ આદિ પોતાના સુખદુઃખોની વાતો કરતા, અને તેમની પાસેથી તેનું સમાધાન મેળવતા હતા. તેમનું અંતર જેવું નિર્મળ હતું, તેવું જ બાહ્ય વર્તન પણ વિશુદ્ધ હતું. તેમણે પોતાની આખી જીંદગી સર્વથા નિર્દોષ રીતે ગાળી હતી, તેમ કહેવામાં કાંઇ અતિશયોકિત નથી. અને તે એકજ ઉદાહરણથી જણાઇ આવશે કે પોતાના મરણ સમયે આખા જીવનમાં કરેલાં કાર્યોની પર્યાલોચના કરતાં તેમને ફકત એક જ દોષ જણાઇ આવ્યો હતો. અને તે બીલકુલ નજીવો હોવા છતાં તે વિષયમાં તેમને ઘણું લાગી આવ્યું હતું અને તે દોષ એ હતો કે તેઓ પોતાની પાંચ વર્ષની વયે પોતાના સ્નેહીને ત્યાંથી હાથીદાંતનું એક રમકડું ભૂલમાં ઉપાડી લાવ્યા હતા. તે પોતાના દોષને સંભારી અંત સમયે તેમણે આજ્ઞા કરી હતી કે રમકડું તેના માલીકને પાછું આપી દેવું અને આટલા સમય સુધી તે રાખવામાં આવ્યું તે માટે પાપના પ્રાયશ્ચિત તરીકે પાંચ રૂપીઆ તે રમકડા સાથે મોકલી આપવા. આ ઉદાહરણ તેમના બાળક જેવા નિર્દોષ, સાધુ જેવા સાત્વિક અને સંત જેવાં પવિત્ર જીવનનો સંપૂર્ણ પરિચય આપે છે. તેમની ધર્મચુસ્તતા પણ એટલી બધી દૃઢ હતી કે પોતાના જીવનના અંતસમય સુધી દેવમંદિરમાં જઇ પ્રભુનાં દર્શન કર્યા વગર કોઇ પણ કાર્ય કરતા ન હતા.

આશા રાખીશું કે જૈન સમાજમાં બલકે સમગ્ર હિંદુસ્થાનમાં એક નહિ પણ અનેક આપણા ચારિત્ર નાયક જેવા કલ્યાણભાઇઓ ઉત્પન્ન થાઓ, અને લોક કલ્યાણ કરવામાં તત્પર રહો.

તેમને તેમના મરણ પૂર્વે છ માસ અગાઉ તેમના અંતસમયનું ભાન થયું હતું. તે સમયે તેમણે કાગળ લખી રાખ્યો હતો, અને તે બીડીને તેના ઉપર સૂચના લખી હતી કે 'મારા મરણ બાદ લાલભાઇએ તે પત્ર ફોડીને વાંચવો.' કરોડો રૂપીયાના વારસથી પણ વધુ અમૂલ્ય આ ગુણ શ્રીમંત પિતાનો સદ્બોધ તેમના હૃદયની ઉચ્ચતાનો પડઘો પાડે છે.

પ્રાચીન જૈન લેખ સંગ્રહમાં આવેલ લેખોની સાલવાર

અનુક્રમણિકા.

૫૧૦ વનરાજ ચાવડાના ગુરૂ શીલગુણસૂરિના શિષ્ય દેવચંદ્રસૂરિ (નાગેન્દ્રગચ્છ) ની મૂર્તિ.

સંવત લેખાંક

૧૩૫૬ ૫૭, ૫૩૭

૧૩૫૯ ૪૨૫.

૧૩૬૧ ૫૨૨ સોમસૂરિ શિષ્ય-ભાનદેવસૂરિ.

૧૩૬૬ ૨૮૫, ૪૪૭

૧૩૬૯ ૧૧૨

૧૩૭૦ ૫૫૮

૧૩૭૧ ૩૪ થી ૩૬

૧૩૭૩ ૫૨૮

૧૩૭૮ ૧૩૨ ૧૩૪, ૧૩૮, ૧૪૦ થી ૧૪૨, ૧૪૪, ૧૪૫, ૧૪૮ ૧૫૫, ૧૬૯ ૧૬૦. ૧૬૪ ૧૬૮, ૧૭૯, ૧૮૩, ૧૮૯, ૧૯૧, ૧૯૬, ૧૯૮, ૨૦૨, ૨૦૬ ૨૧૬. ૨૧૯, ૨૨૬, ૨૩૩, ૨૩૭, ૨૩૮, ૨૪૪, ૨૯૨

૧૩૭૯ ૧૧૯, ૧૨૦, ૧૩૨

૧૩૮૨ ૧૪૯

૧૩૮૪ ૧૨૪, ૧૨૫.

૧૩૮૭ ૫૦૮

૧૩૮૯ ૧૮૮, ૨૪૧

૧૩૯૪ ૧૪૬, ૧૫૮, ૧૬૨, ૧૭૮ ૨૮૭, ૧૯૪, ૨૦૩, ૨૨૩, ૨૨૮, ૩૫૯

૧૩૯૫ ૧૭૩

૧૩૯૬ ૧૬૬

૧૩૯૮ ૨૩૫

૧૪૦૧ ૨૨૯

૧૪૦૮ ૨૩૯, ૨૪૦ કક્કસૂરિ (૨૩૯)

૧૪૧૨. ૩૮૦

૧૪૧૪ ૩૭ કક્કસૂરિના શિષ્ય દેવ-ગુપ્ત

૧૪૨૬ ૨૭૪, ૨૭૫ સાવદેવસૂરિ

૧૪૨૯ ૪૧૦, ૫૨૧, (ઉદયદેવસૂરિ ૪૧૦)

૧૪૩૦ ૫૧૭

૧૪૩૩ ૫૩૧

૧૪૪૨ ૨૭૬

૧૪૪૩ ૩૩૫

૧૪૫૨ ૫૧૬

૧૪૭૫ ૩૭૦

૧૪૮૫ ૫૯, ૩૬૭, ૩૬૮

૧૪૯૬ ૬૦, ૩૦૭

૧૫૦૫ ૪૦૯, ૪૧૬

૧૫૦૬ ૪૦૮

૧૫૦૭ ૩૧૧, ૪૩૩

૧૫૧૩ ૩૮૭

૧૫૧૫ ૧૨૭, ૨૫૯, ૪૧૩

૧૫૧૮ ૨૬૪, ૨૬૭

૧૫૨૦ ૨૪૫.

૧૫૨૧ ૨૫૭

૧૫૨૩ ૨૪૬, ૪૫૮, ૪૦૧ ચારિત્ર. સુંદરસૂરિ (૨૪૫)

૧૫૨૫ ૨૪૯, ૨૫૧, ૨૫૭,

૧૫૨૬ ૨૮૨

૧૫૨૯ ૨૬૬, ૩૯૧

૧૫૩૦ ૪૧૧

૧૫૩૨ ૩૮૮

૧૫૩૩ ૩૮૯

૧૫૩૪ ૩૮૪, ૪૧૫

૧૫૩૫ ૩૧૨

૧૫૩૬ ૩૮૩

૧૫૪૩ ૪૦૦

૧૫૫૧ ૩૧૦

૧૫૫૨ ૩૧૩

સંવત	લેખાંક
૧૫૫૫	૩૮૫
૧૫૫૬	૩૧૪, ૩૧૫ ઉસવાલ ગચ્છે દેવનાથ ? સૂરિ ઉદયસાગરસૂરિ.
૧૫૬૬	૨૬૩, ૨૬૮
૧૫૬૮	૩૩૮, ૪૧૮
૧૫૬૯	૩૩૮, ૪૩૨
૧૫૭૧	૩૩૯
૧૫૮૭	૧ થી ૩
૧૫૯૭	૩૩૬
૧૬૧૧	૩૦૮, ૪૩૧
૧૬૧૪	૪૧૭
૧૬૨૦	૪થી૧૦
૧૬૨૩	૪૧૪
૧૬૩૦	૪૧૨
૧૬૩૭	૪૨૧
૧૬૪૦	૧૧
૧૬૪૪	૩૭૯, ૪૫૦,
૧૬૪૭	૩૦૯
૧૬૪૯	૪૫૧, ૪૫૨
૧૬૫૦	૧૨, ૩૩
૧૬૫૨	૧૩
૧૬૫૩	૪૪૧
૧૬૫૪	૪૫૩
૧૬૫૬	૪૪૬, ૪૫૪,
૧૬૫૯	૪૫૬
૧૬૬૧	૨૩૬
૧૬૬૨	૫૧૧
૧૬૬૩	૫૦૧
૧૬૬૪	૫૧૨, ૫૧૩
૧૬૬૬	૪૯૭, ૫૦૨, ૫૦૩
૧૬૬૭	૪૨૦
૧૬૬૮	૩૩૮
૧૬૬૯	૪૩૫
૧૬૭૩	૫૩૨
૧૬૭૪	૩૩૭
૧૬૭૫	૧૫, ૧૭ થી ૨૦ થી ૨૨ થી ૨૪, ૨૭૭, ૨૭૮, ૨૯૩ ૨૯૫.
૧૬૭૬	૨૧, ૨૫
૧૬૭૭	૪૩૪, ૪૩૮ થી ૪૪૦, ૪૪૩, ૪૫૭, ૪૫૮
૧૬૮૧	૩૫૪, ૩૫૮, ૪૯૧, ૫૩૮
૧૬૮૨	૨૬, ૫૪૧, ૫૪૨
૧૬૮૩	૨૭, ૬૧, ૩૫૫, ૩૫૬
૧૬૮૪	૨૮, ૩૫૯, ૪૩૭
૧૬૮૬	૨૯, ૩૪૧, ૩૬૬, ૩૯૩, થી ૩૯૫, ૩૯૮, ૩૯૯, ૪૨
૧૬૮૭	૪૩૬
૧૬૯૪	૧૬૩
૧૬૯૬	૧૩૦
૧૭૦૦	૩૯૦
૧૭૦૯	૫૧૪
૧૭૧૦	૩૧, ૩૨
૧૭૧૩	૫૧૫
૧૭૨૧	૩૪૦
૧૭૩૨	૫૪૦
૧૭૬૫	૩૪૪
૧૭૭૧	૨૬૯
૧૭૭૮	૫૩૩ નેમિચંદ્રસૂરિ
૧૮૩૮	૪૬૦
૧૮૪૪	૫૩૪ વિજયલક્ષ્મી
૧૮૫૪	૫૩૯
૧૮૬૭	૫૫૭
૧૮૬૮	૫૦૫
૧૮૮૧	૫૩૫
૧૯૦૩	૩૨ અ ૩૧૬, ૩૧૭, ૫૫૬

પ્રાચીન-જૈન-લેખ-સંગ્રહ.

સંવત્		સૂરિ કે સાધુ	લેખાંક
૯૯૬	મહાવદ ૧૧	બલભદ્રાચાર્ય-કેશવસૂરિની સંતતિ	૩૧૮
૧૦૫૩	મહાસુદિ ૧૩ રવિ પુષ્ય નક્ષત્ર	વાસુદેવાચાર્ય-શાન્તિભદ્રસૂરિ-સૂરાચાર્ય	૩૧૮
૧૧૪૩	વૈશાખ સુદિ ૩ ગુરૂવાર	અજીતદેવસૂરિ શિષ્ય વિજયસિંહસૂરિ	૩૭૫
૧૨૦૦	જેઠ વદ ૧ શુક્રવાર	નેમિચન્દ્રસૂરિ	૧૫૩
૧૨૦૨	અશાડ સુદિ ૬ સોમ	કકુદાચાર્ય	૧૩૫-૧૪૩-૧૪૭-૧૫૦
૧૨૦૬	જેઠ સુદિ ૯ મંગલ	અજીતદેવસૂરિ શિષ્ય વિજયસિંહસૂરિ	૨૮૯
૧૨૦૬		શીલભદ્રસૂરિ શિષ્ય ચન્દ્રસૂરિ	૧૫૭
૧૨૧૨	મહાસુદિ ૧૦ બુધ	શીલભદ્રસૂરિ શિષ્ય ભરતેશ્વરાચાર્યૈઃ વૈરસ્વામિસૂરિભિઃ	૨૧૯-૨૨૦
૧૨૧૨	જેઠવદિ ૮ સોમ	કકુદાચાર્ય	૨૨૪
૧૨૧૬	વૈશાખસુદિ ૨	નેમિચન્દ્રાચાર્ય શિષ્ય દેવાચાર્ય	૨૯૬
૧૨૨૬	વૈશાખસુદિ ૩ સોમ	આચાર્ય ધર્મઘોષસૂરિ	૧૯૫
૧૨૩૮	મહાસુદિ ૩ શનિ	સોમપ્રભસૂરિ	૪૯૮
૧૨૪૫		કક્કસૂરિ	૨૧૩
૧૨૫૧	કાર્તિકસુદિ ૧ રવિ	શાલિભદ્રસૂરિ શિષ્ય સુમતિસૂરિ	૩૨૭

૧૨૫૫	આસોસુદિ ૭ બુધ	તિલકપ્રભસૂરિ	૪૩૦
૧૨૫૯	આષાઢસુદિ ૨ શનિ	ધર્મઘોષસૂરિ	૨૯૯–૩૦૧
૧૨૭૫		રત્નપ્રભસૂરિ	૨૭૯
૧૨૭૬		ધનેશ્વરસૂરિ ચન્દ્રસૂરિ	૫૨
૧૨૭૬	મહાસુદિ ૧૩ રવિ	ધર્મઘોષસૂરિ	૨૯૮
૧૨૭૮		રત્નપ્રભસૂરિ (જિનભદ્રસૂરિ શિષ્ય ?)	૨૧૯
૧૨૮૭	દેવકીય ચૈત્ર વદિ ૩	કૃષ્ણર્ષિય નયચન્દ્રસૂરિ	૬૫
૧૨૮૮		પદ્મદેવસૂરિ	૮૨
૧૨૯૩	વૈશાખસુદિ ૧૫ શનિ	નવાંગ વૃત્તિકાર અભયદેવસૂરિ સન્તાનીય ધર્મઘોષસૂરિ	૮૪
૧૨૯૪		સિદ્ધિસાગર સન્તાનીય સિદ્ધિસેનસૂરિ પટ્ટે દેવભદ્રસૂરિ મૂર્તિ મલયચન્દ્રસૂરિના શિષ્યે કરાવી	૫૩૦
૧૨૯૯	ચૈત્રસુદિ ૧૧ શુક્ર	રત્નપ્રભ ઉપાધ્યાય શિષ્ય પૂર્ણચન્દ્ર ઉપાધ્યાય	૩૨૧
૧૩૦૨	જેઠવદિ ૨ ગુરૂ	પંડિત રાયકીર્તિ–પંડિત પાસચન્દ્ર	૪૬૯
૧૩૦૮	મહાસુદિ ૬ ગુરૂ	અમરચન્દ્રસૂરિ	૧૩૭
૧૩૧૦–૧૩૩૮		પરમાનન્દસૂરિ (હરિભદ્રસૂરિ શિષ્ય ?)	૨૭૯
૧૩૨૩		ધનેશ્વરસૂરિ	૩૬૩
૧૩૨૩		ઉદયદેવસૂરિ	૪૯૨
૧૩૩૦	ચૈત્રવદ ૭ શનિ	મુનિરત્નસૂરિ	૪૯૩
૧૩૩૦	ચૈત્રવદ ૭ શનિ	જિનપ્રબોધસૂરિ (ખરતર ?)	૨૯૧
૧૩૩૮	જેઠસુદિ ૧૪ શુક્ર	ચક્રેશ્વરસૂરિ સન્તાનીય જયસિંહસૂરિ–શિષ્ય સોમપ્રભસૂરિ શિષ્ય વર્ધમાનસૂરિ	૨૮૪
૧૩૭૩	જેઠસુદ ૧૨ ને સોમ	સૈદ્ધાન્તિક વિનયચન્દ્રસૂરિની મૂર્તિની શુભચન્દ્રસૂરિએ પ્રતિષ્ઠા કરી.	૫૨૮

૧૩૭૮	જેઠવદ ૯ સોમ	કક્કસૂરિ (ઉપકેશગચ્છીય કુકુદાચાર્ય સન્તાને ?)	૨૦૬
૧૩૭૮	,, ,,	હેમપ્રભસૂરિ શિષ્ય રામચન્દ્રસૂરિ ચૈત્ર ગચ્છ ?	૨૦૨
૧૩૭૮	વૈશાખવદ ૯	સોમપ્રભસૂરિ	૧૯૮
૧૩૯૪		જિનચન્દ્રસૂરિ	૧૮૭
૧૩૯૪		ધર્મતિલકસૂરિ	૧૪૬
૧૩૯૪		મુનિચન્દ્રસૂરિ	૧૫૮
૧૪૧૪	વૈશાખ સુદ ૧૦ ને ગુરૂ	કક્કસૂરિ શિષ્ય દેવગુપ્ત	૩૭
૧૫૦૬	મહાવદ ૧૦ ને ગુરૂ	શાન્તિસૂરિ	૪૦૮
૧૫૨૩	વૈશાખસુદ ૧૩ ગુરૂ	ચારિત્રસુન્દરસૂરિ	૨૪૬
૧૫૪૩	જેઠસુદ ૧૧ શનિ	જ્ઞાનસાગરસૂરિ પટ્ટે ઉદયસાગર	૪૦૦
૧૫૫૬	વૈશાખસુદ ૬ શનિ	ઉદયસાગરસૂરિ	૩૧૫
૧૬૯૪		પંડિત હીરચન્દ્રગણિ–પંડિત કુશલભદ્રગણિ – અમરચન્દ્રગણિ–રામચન્દ્રમુનિ-ઇન્દ્રચન્દ્રમુનિ	૧૬૩
૧૭૭૮	ભાદરવાસુદ ૮ રવિ	પાસચન્દ્રસૂરિ ભટ્ટારક નેમચન્દ્રસૂરિ	૫૩૩
૧૮૪૪	વૈશાખસુદ ૧૦ ગુરૂ	વિજયલક્ષ્મીસૂરિ	૫૩૪
૧૯૦૩	વૈશાખસુદ ૧૧ ગુરૂ	પંડિત શીવસુંદર	૩૧૭
		ઉદયવલ્લભસૂરિ	૨૫૩

કકુભાચાર્ય શિષ્ય ભટ્ટારક થૂલભદ્ર	૩૭૪
અભયદેવસૂરિ (નવાંગીટીકાકાર) સન્તાનીય ચન્દ્રસિંહ	૩૧૨
જિનભદ્રસૂરિ	૨૭૯
નેમચન્દ્રસૂરિ	૧૧૪
ધર્મચન્દ્રસૂરિ	૧૧૮
નન્નસૂરિ–કક્કસૂરિ	૧૫૬
બપ્પભટ્ટિ	૧
માણિકસૂરિ પટ્ટે માનદેવસૂરિ	૧૧૭
મુનિસિંહ	૬૩
યશ:કીર્તિ	૪૪૯
યશશ્ચન્દ્ર ઉપાધ્યાય શિષ્ય પદ્મચન્દ્ર	૩૭૩
હેમસૂરિ	૩૫૨

અંચલ-ગચ્છ.

૧૬૭૬ ફાગણ સુદ ૨ શુક્ર રેવતિ નક્ષત્ર	વિનયચન્દ્રગણિવાચક શિષ્ય દેવસાગર મુનિ	૨૧
૧૬૮૩ મહા સુદિ ૧૩ સોમ	હેમમૂર્તિ ગણિ મહોપાધ્યાય.	૨૭
	દેવસાગરગણિવાચક વિજયમૂર્તિગણિ પંડિત વિનયશેખરગણિ પંડિત શિષ્ય રવિશેખરગણિ મુનિ	૨૭
૧૯૨૧ મહા સુદ ૭ ગુરૂ	મુનિદેવચન્દ્રગણિ માણિકયસાગર શિષ્ય વિનયસાગર	૩૨A
	વાચક વિનયસાગર.	

	જન્મ	દેવલોક
૪૭ આર્યરક્ષિત (વિજયચન્દ્ર સૂરિ)	૧૧૩૬	૧૨૩૬
૪૮ જયસિંહ	૧૧૭૯	૧૨૬૮
૪૯ ધર્મઘોષ	૧૨૦૮	૧૨૬૮
૫૦ મહેન્દ્રસિંહ	૧૨૨૮	૧૩૦૯

૫૧	સિંહપ્રભ	૧૨૮૩	૧૩૧૩
૫૨	અજીતસિંહ	૧૨૮૩	૧૩૩૯
૫૩	દેવેન્દ્રસિંહ	૧૨૯૯	૧૩૭૧
૫૪	ધર્મપ્રભ	૧૩૩૧	૧૩૯૩
૫૫	સિંહતિલક	૧૩૪૫	૧૩૯૫
૫૬	મહેન્દ્ર	૧૩૬૩	૧૪૪૪
૫૭	મેરૂતુંગ	૧૪૦૩	૧૪૭૧
૫૮	જયકીર્તિ	૧૪૩૩	૧૫૦૦
૫૯	જયકેસરિ	૧૪૬૧	૧૫૪૨
	(સં. ૧૫૨૩ વૈશાખ સુદિ ૧૧ બુધ. ૪૦૧)		
૬૦	સિદ્ધાન્તસાગર	૧૫૦૬	૧૫૬૦
૬૧	ભાવસાગર	૧૫૧૦	૧૫૮૩
૬૨	ગુણનિધાન (ગુણસમુદ્ર)	૧૫૪૮	૧૬૦૨
૬૩	ધર્મમૂર્તિ	૧૫૮૫	૧૬૭૦
૬૪	કલ્યાણસાગર	૧૬૩૩–૧૬૭૦–૧૭[illegible]૮	
૬૫	અમરસાગર	૧૬૯૪	૧૭૬૨
૬૬	વિદ્યાસાગર	૧૭૪૭	૧૭૯૭
૬૭	ઉદયસાગર	૧૭૬૭	૧૮૨૬
૬૮	કીર્તિસાગર (સિંધુ)	૧૭૯૬	૧૮૪૩
૬૯	પુણ્યસાગર	૧૮૧૭	૧૮૭૦.
૭૦	રાજેન્દ્રસાગર		૧૮૯૨
૭૧	મુક્તિસાગર	૧૮૫૭	૧૯૧૮
૭૨	રત્નસાગર (ઉદધિ)	૧૯૨૧ માં પ્રતિષ્ઠા કરી.	
૭૩	વિવેકસાગર		

સંવત્ **ઉકેશ–ગચ્છ.** લેખાંક

૧૩૧૫ વૈશાખ વદ ૭ ગુરૂ સિધ્ધાચાર્ય સન્તાનીય શ્રાવકે સિધ્ધ-સૂરિની મૂર્તિ કરાવી પ્રતિષ્ઠા કરી કક્કસૂરિ ૫૫૩

સંવત્	ઉપકેશી-ગચ્છ.	લેખાંક
૧૩૧૫	વૈશાખ વદ ૭ ગુરૂ. સિદ્ધાચાર્ય સન્તાનીય શ્રાવકે સિદ્ધસૂરિની મૂર્ત્તિ કરાવી પ્રતિષ્ઠા કરી કક્કસૂરિ	૫૫૩
૧૩૭૮	જેઠ વદ ૯ સોમ. કકુદાચાર્ય સન્તાન કક્કસૂરિ	૨૦૬
૧૪૫૨	વૈશાખ સુદ ૩ બુધ. કકુદાચાર્ય સન્તાન કક્કસૂરિ મૂર્તિ પ્ર૦ દેવગુપ્તસૂરિ	૫૧૬
૧૫૩૪	મહા સુદ ૯ કકુદાચાર્ય સન્તાન દેવગુપ્તસૂરિ	૪૧૫

ઓસવાલ-ગચ્છ

૧૫૫૬	વૈશાખ સુદ ૬ શનિ દેવનાગસૂરિ	૩૧૪

કામ્યક-ગચ્છ.

૧૧૦૦	ભાદરવા વદ ૨ સોમ કલ્યાણક દિને નિવર્તક કુલના કામ્યક ગચ્છમાં થએલા આચાર્ય વિષ્ણુસૂરિના પટ્ટધર આચાર્ય મહેશ્વરસૂરિ સાધુ સર્વદેવ	૫૪૪

કોરંટ-ગચ્છ (પાનું. ૨૩)

૧૨૭૪	ફાગણ સુદ ૫ ગુરૂ. કક્કસૂરિ શિષ્ય સર્વદેવસૂરિ મૂર્તિ-કક્કસૂરિ	૫૫૨
૧૪૦૮	વૈશાખ સુદ ૫ ગુરૂ. નન્નસૂરિ પટ્ટે કક્કસૂરિ	૨૩૯ ૨૪૦
૧૪૨૬	વૈશાખ સુદ ૨ રવિવાર કક્કસૂરિ પટ્ટે સાવદેવસૂરિ	૨૭૪

નન્નાચાર્ય સન્તાન

૧૪૦૮	વૈશાખ સુદ ૫ ગુરૂવાર	૨૩૯-૨૪૦
૧૨૧૨	જેઠ વદ ૮ મંગળ	૨૪૮
૧૪૨૬	વૈશાખ સુદ ૨ રવિ	૨૭૪
૧૩૩૧	મહા સુદ ૧૩	૫૫૫

કુવલા-ગચ્છ.

૧૯૦૩	વૈશાખ સુદ ૧૧ ગુરૂ. કક્કસૂરિ-શિવસુન્દર મુનિ	૩૧૬

કાસહૃદ (કોસહૃદ) ગચ્છ (પાનું. ૯૫-૧૧૧)

૧૨૨૨	ફાગણ સુદ ૧૩ રવિ ઉદ્યોતનાચાર્ય સન્તાન	૨૩૦

૧૨૪૫ વૈશાખ વદ ૫ ગુરૂ ઉદ્યોતનાચાર્યીય સિંહસૂરિ ૨૧૧
૧૨૪૫ સિંહસૂરિ ૧૭૪ થી ૧૭૭-૧૮૦
૧૬૯ થી ૧૭૨

ખરતર-ગચ્છ.

૩૭ સર્વદેવસૂરિ
૩૮ ઉદ્યોતનસૂરિ
૩૯ વર્ધમાનસૂરિ
૪૦ જિનેશ્વરસૂરિ (ખરતર બિરૂદ)
૪૧ જિનચન્દ્ર

	જ.	આ.	મ.
૪૨ અભયદેવસૂરિ (નવાંગી)			
૪૩ જિનવલ્લભ			
૪૪ જિનદત્ત	૧૧૩૨	૧૧૬૯	૧૨૧૧
૪૫ જિનચન્દ્ર	૧૧૪૧	૧૨૦૫	૧૨૨૩
૪૬ જિનપતિ	૧૨૧૦	૧૨૨૩	૧૨૭૭
૪૭ જિનેશ્વર	૧૨૪૫	૧૨૭૮	૧૩૩૦
૪૮ જિનપ્રબોધ	૧૨૮૫	૧૩૩૩	૧૩૪૧
૪૯ જિનચન્દ્ર	૧૩૨૬	૧૩૪૧	૧૩૭૬
૫૦ જિનકુશલ	૧૩૩૦	૧૩૭૭	૧૩૮૯
૫૧ જિનપદ્મ	૧૩૮૨	૧૩૯૦	૧૪૦૦
૫૨ જિનલબ્ધિ		૧૪૦૦	૧૪૦૬
૫૩ જિનચન્દ્ર		૧૪૦૬	૧૪૧૫
૫૪ જિનોદય	૧૩૭૫	૧૪૧૫	૧૪૩૨
૫૫ જિનરાજ			૧૪૬૧
૫૬ જિનભદ્ર (જિનવર્ધન)		૧૪૭૫	
૫૭ જિનચન્દ્ર	૧૪૮૭	૧૫૧૫	૧૫૩૭
૫૮ જિનસમુન્દ્ર	૧૫૦૬	૧૫૩૩	૧૫૫૫ (૪૧૬)
૫૯ જિનહંસ	૧૫૨૪	૧૫૫૫	૧૫૮૨

૬૦	જિનમાણિક્ય	૧૫૪૯	૧૫૮૨-૧૬૧૨(૪૩૧	
૬૧	જિનચન્દ્ર	૧૫૯૪	૧૬૧૨	૧૬૭૦
૬૨	જિનસિંહ	૧૬૧૫	૧૬૭૦	૧૬૭૪
૬૩	જિનરાજ	૧૬૪૭	૧૬૭૪	૧૬૯૯
૬૪	જિનરત્ન		૧૬૯૯	૧૭૧૧
૬૫	જિનચન્દ્ર		૧૭૧૧	૧૭૮૩
૬૬	જિનસુખ	૧૭૩૯		૧૭૮૦
૬૭	જિનભકિત	૧૭૭૦	૧૭૮૦	૧૮૦૩
૬૮	જિનલાભ	૧૭૭૪	૧૮૦૪	૧૮૩૪
૬૯	જિનચન્દ્ર	૧૮૦૯	૧૮૩૪	૧૮૫૬
૭૦	જિનહર્ષ		૧૮૫૬	૧૮૯૨
૭૧	ગુણસૌભાગ્ય	૧૮૬૨	૧૮૯૨	૧૯૧૭
૭૨	જિનસિંહ •	૧૯૧૦	૧૯૧૭	૧૯૩૫
૭૩	જિનહંસ			

૧ સંવત્ ૧૧૬૭ માં મધુકર ખરતર શાખા (૪૩) જિનવલ્લભ વખતે નીકળી.

૨ રૂદ્રપલ્લીય ગચ્છ સંવત ૧૧૬૯માં જયશેખરે ૪૪ મી પાટ વખતે કાઢયો.

૩ સંવત ૧૩૩૧ માં લઘુ ખરતર ગચ્છ જિનસિંહસૂરિથી નીકળ્યો.

૪ સંવત ૧૪૨૨ માં વૈકટ નામનો ગણ શ્રીજિનેશ્વરસૂરિનો નીકળ્યો.

૫ પિપ્પલક શાખા જિનવર્ધનથી ૧૪૬૧ માં નીકળી.

જિનવર્ધન
|
જિનચન્દ્ર
|
જિનસાગર
|
જિનસુંદર

૬ સંવત ૧૫૬૪ માં શાન્તિસાગરથી આચાર્યીય ખરતર શાખા જિનસમુદ્રના વખતથી જુદી પડી.

૭ (૬૧) જિનચન્દ્રના વખતના ભાવહર્ષથી ભાવહર્ષીય ખરતર શાખા નીકળી.

૮ સંવત ૧૬૮૬ માં આચાર્ય જિનસાગર સૂરિથી લધ્વી આચાર્યીયખરતર શાખા નીકળી.

૯ સંવત ૧૭૦૦ માં રંગવિજયગણિથી રંગવિજય શાખા નીકળી.

૧૦ સારોપાધ્યાયથી સારીય ખરતર શાખા નીકળી.

૧૧ ૧૮૯૨ માં મંડોવરમાં મહેન્દ્રસૂરિથી ૧૧ મો ગચ્છભેદ થયો.

૧૪૧૨ અશાડ વદ ૬	ભુવનપતિ ઉપાધ્યાય પં. હરિપ્રભગણિ. મોદમૂર્તિગણિ. હર્ષમૂર્તિગણિ. પુણ્યપ્રધાનગણિ.	૩૯૦
૧૫૦૫	ઉદયશીવગણિ.	૪૧૬
૧૬૧૧	ધર્મસુન્દરગણિ.	૪૩૧
૧૬૧૪	ઉપાધ્યાય ધનરાજ પંડિત મુનિ મેરૂ.	૪૧૭
૧૬૬૯ મહા સુદ ૫ શુક્ર	બૃહત્ ખરતર આદ્યપક્ષ જિનસિંહસૂરિ શિષ્ય જિનચન્દ્રસૂરિ.	૪૩૫
૧૬૭૫ વૈશાખ સુદ ૧૩ શુક્ર	ભુવનકીર્તિગણિ.	૧૫
૧૬૭૫ ,, ,,	જિનસાગરસૂરિ	૧૯
,, ,, ,,	જયસોમ મહોપાધ્યાય	,,
,, ,, ,,	ગુણવિજયોપાધ્યાય	,,
૧૬૭૫ વૈશાખ સુદ ૧૩ શુક્ર	ધર્મનિધાનોપાધ્યાય	૧૯
,, ,, ,,	આનન્દકીર્તિ પંડિત	,,
,, ,, ,,	ભદ્રસેન વાચક	,,
,, ,, ,,	રાજધીર પંડિત	,,
,, ,, ,,	ભુવનરાજ પંડિત	,,
૧૬૭૭ જેઠ વદ ૫ ગુરૂ	સમયરાજ ઉપાધ્યાય—વાચક હંસપ્રમોદ—વાચક સમયસુન્દર—વાચક પુણ્યપ્રધાન.	૪૪૩

१५०३ महा सुद ६ गुरु શાન્તિસાગરસૂરિ બૃહત્ખરતર ગચ્છની ક્ષેમશાખાવાળા મહોપાધ્યાય હિતપ્રમોદના શિષ્ય પં૦ સરૂપ ૫૫૬

ચન્દ્ર-ગચ્છ (પા. ૭૪)

१२३९ વૈશાખ સુદ ૫ ગુરૂ ચન્દ્રસૂરિ શિષ્યપૂર્ણભદ્રસૂરિ શાન્તિપ્રભસૂરિ ૩૫૧
१२७२ જેઠ વદ ૨ રવિ હરિભદ્રસૂરિ ૫૪૭
१२८६ ફાગણ સુદ ૨ રવિ મલયચન્દ્રસૂરિ શિષ્ય સંમતચન્દ્રસૂરિ १८२
१३०० વૈશાખ વદ ११ બુધ હરિભદ્રસૂરિ શિષ્ય યશોભદ્રસૂરિ ૫૪૫
१३१० વૈશાખ વદ ૫ ગુરૂ પરમાણંદસૂરિ શિષ્ય રત્નપ્રભસૂરિ ૨૮૦
१३०० વૈશાખ વદ ११ બુધ }
१३१५ ફાગણ વદ ७ શનિ } યશોભદ્રસૂરિ ૫૪૫-૫૪૬

અનુરાધા નક્ષત્ર

ચૈત્ર-ગચ્છ (૩૯૮)

१३७८ જેઠ વદ ૯ સોમ હેમપ્રભસૂરિ શિષ્ય રામચન્દ્રસૂરિ ૨૦૨
१६८६ વૈશાખ સુદ ૮ શનિ ચૈત્ર ગચ્છની શાર્દુલ શાખામાં રાજગચ્છાન્વયમાં થએલા ચન્દ્રસૂરિ શિષ્ય રત્નચન્દ્રસૂરિ-વાચક-તિલકચંદ્ર મુનિ રૂપચંદ્ર ૩૯૮

જાલ્યોધર-ગચ્છ (પાનું ૧૧૧)

સોમપ્રભસૂરિ ૪૯૮
१२३८ મહા સુદ ૩ શનિ
१३३१ હરિપ્રભસૂરિ ૪૮૩
१३४९ ચૈત્ર વદ ૬ રવિ દેવસૂરિ સન્તાનીય હરિભદ્રસૂરિ શિષ્ય હરિપ્રભસૂરિ ૪૮૪

તપ-ગચ્છ.

જા૦ આ૦ મ૦

૪૪	જગચ્ચન્દ્રસૂરિ		૧૨૮૫		
૪૫	દેવેન્દ્રસૂરિ		૧૩૨૭		
૪૬	ધર્મઘોષ		૧૩૫૭		
૪૭	સોમપ્રભ	૧૩૧૦	૧૩૩૨	૧૩૭૮	(૧૩૭૩)
૪૮	સોમતિલક	૧૩૫૫	૧૩૭૩	૧૪૨૪	
૪૯	દેવસુન્દર	૧૩૯૬	૧૪૨૦	૧૪૫૬	
૫૦	સોમસુન્દર	૧૪૧૩	૧૪૫૨	૧૪૯૯	
		(૧૪૩૦	૧૪૫૭		૧૪૯૯)
૫૧	(૧) મુનિસુન્દર	૧૪૨૬	૧૪૭૦	૧૫૦૩	
		(૧૪૩૬	૧૪૭૮	૧૫૦૩)	
	(૨) જયચન્દ્ર (જયસુન્દર)				
	| વિશાલરાજ				
૫૨	રત્નશેખર	૧૪૫૭	૧૫૦૧	૧૫૧૭	
૫૩	(૧) લક્ષ્મીસાગર				
	(૨) ઉદયનંદિ	૧૫૧૫			૧૨૯
૫૪	સુમતિસાધુ–સુમતિસુન્દર				
૫૫	(૧) હેમવિમલ				
	(૨) કમલકલશ				
	| જયકલ્યાણ (૧૫૬૬)				૨૬૩
	(૩) ઇન્દ્રનન્દિ (કુતુબપુરા) ૧૫૬૯				
	(૧) સૌભાગ્યનન્દિ (૧૫૭૧–૧૫૯૦)				
	(૨) પ્રમોદસુન્દર (૧૫૭૧)				
૫૬	આનન્દવિમલગણિ				
૫૭	વિજયદાન	૧૫૫૩	૧૫૮૭	૧૬૨૨	
૫૮	હીરવિજયસૂરિ	૧૫૮૩	૧૬૧૦	૧૬૫૨	
૫૯	વિજયસેનસૂરિ	૧૬૦૪	૧૬૫૨	૧૬૭૧	
૬૦	વિજયદેવસૂરિ	૧૬૩૪	૧૬૭૧	૧૭૧૩	
૬૧	(૧) વિજયસિંહ	૧૬૪૪	૧૬૮૨	૧૭૧૦	

૬૨ (૨) વિજયપ્રભ.... ૧૬૭૫ ૧૭૧૦ ૧૭૪૯
૬૩ વિજયરત્ન ૧૭૧૩ ૧૭૭૩
૬૪ વિજયક્ષમા ૧૭૩૨ ૧૭૭૩ ૦
૬૫ વિજયદયા
૬૬ વિજયધર્મ
૬૭ વિજયજિનેન્દ્ર
૬૮ વિજયદેવેન્દ્ર
૬૯ વિજયધરણેન્દ્ર

૧૫૨૫ ફાગણ શુદ ૭ સુધાનન્દનસૂરિ–સોમજયસૂરિ, મહોપાધ્યાય
શનિ રોહિણી જિનસોમગણિ (લક્ષ્મીસાગરસૂરિ ૫૩) ૨૪૯
૧૫૨૫ પંડિત સત્યરત્નગણિ ૨૫૬
૧૫૬૬ ફાગણ સુદ ૧૦ જયસુન્દરસૂરિ પટ્ટે વિશાલરાજસૂરિ પટ્ટે રત્નશેખરસૂરિ પટ્ટે લક્ષ્મીસાગરસૂરિ સોમદેવસૂરિ શિષ્ય સુમતિસુન્દરસૂરિ શિષ્ય ગચ્છનાયક કમલકલશસૂરિ શિષ્ય જયકલ્યાણસૂરિ–ચરણસુન્દરસૂરિ ૨૬૩
૧૫૬૮ વૈશાખ સુદ ૭ વાર ગુરૂ પુષ્ય, પંડિત ચારિત્રસાધુગણિ ૪૧૮
૧૫૬૯ મહાસુદ ૧૩ મહોપાધ્યાય અનન્તહંસગણિ ૪૩૨
૧૫૮૭ વૈશાખ વદ ૬ લાવણ્યસમય પંડિત–વિવેકધીર ગણિ પંડિત–સમયરત્ન પંડિત ૧
૧૬૩૭ (શાકે ૧૫૦૨ વૈશાખ સુદ ૩, ધર્મસાગર ઉપાધ્યાય ૪૨૧
ગુરૂ રોહિણી
૧૬૪૪ (શાકે ૧૫૦૯) હીરવિજયસૂરિ મહોપાધ્યાય કલ્યાણ-
ફાગણ સુદ ૨ રવિવાર વિજય શિ૦ પં૦ લાભવિજય ગણિ પં૦ સોમકુશલ ગણિ કલ્યાણવિજય મહોપાધ્યાય શિ૦ (૧) લાભવિજયગણિ (૨) જયવિજય લાભવિજયગણિ શિ૦ ન્યાયવિજય શિ૦ યશોવિજય ૩૭૯

૧૬૪૮ (શાકે ૧૫૦૯)	કમલવિજય શિષ્ય હેમવિજય લાભ-વિજય-કીર્તિવિજય	૪૫૦
૧૬૫૦	કમલવિજયસૂરિ શિષ્ય હેમવિજયસૂરિ સહજસાગર શિષ્ય જયસાગર	૧૨
૧૬૫૦ પ્રથમ ચૈત્ર ૧૫	હીરવિજયસૂરિ (૫૮) શિષ્ય વિમલ હર્ષગણિ પં૦ દેવહર્ષગણિ પં૦ ધનવિજયગ૦ પં૦ જયવિજયગ૦ પં૦ જયવિમલગ૦ જસવિજય–હંસવિજય ગ૦ મુનિ વેસલ	૩૩
૧૬૫૨ માગસર વદ ૨ સોમવાર પુષ્ય	કલ્યાણવિજય ગણિ મહોપાધ્યાય–ધન-વિજયગણિ પંડિત	૧૩
૧૬૫૩ વૈશાખ સુદ ૪ બુધ	વિનયસુન્દરગણિ	૪૪૧
૧૬૫૯	વિવેકહર્ષ વિદ્યાહર્ષ	૪૪૬
૧૬૬૧ આસો સુદ ૧૧ શુક્ર,	લબ્ધિસાગર મહોપાધ્યાય	૨૩૬
૧૬૬૨	મહોપાધ્યાય સોમવિજય ગણિ શિષ્ય વિજયસિંહ	૫૧૨–૫૧૩
૧૬૬૨ વૈશાખ વદ ૦))	સોમ	૫૧૧
૧૬૬૫	વાચક લબ્ધિસાગર, પંડિત વિજયકુશળ વિબુધ શિષ્ય ઉદયરુચિ સહજસાગર શિષ્ય જયસાગર	૩૭૭
૧૬૭૫ મહાસુદ ૪ શનિ	પંડિત કુશલસાગરગણિ	૨૭૭–૨૯૫
૧૬૮૧ પ્રથમ ચૈત્ર વદ ૫ ને વાર ગુરૂ	મહોપાધ્યાય વિદ્યાસાગરગણિ શિષ્ય પં૦ સહજસાગર ગણિ શિષ્ય પં૦ જયસાગરગણિ	૩૫૪
૧૬૮૨ જેઠ વદ ૯ ગુરૂ	મહોપાધ્યાય વિવેકહર્ષ શિષ્ય મુક્તિ-સાગર	૫૪૧–૫૪૨
૧૭૦૦ મહાસુદ ૧૨ બુધ	ઉપાધ્યાય (સપ્તમ ચન્દ્રગણિ)	૩૯૦

૧૭૦૯ ફાગણુ સુદ ૩ રવિ	ઉપાધ્યાય ભાનુચન્દ્રગણિ શિષ્ય પં૦ વિવેકચન્દ્ર	૫૧૪
૧૭૧૦ જેઠ સુદ ૬	વિનયવિજય વાચક	૩૧
૧૭૧૦ જેઠ સુદ ૬ ગુરૂ	કીર્તિવિજય ગણિ મહોપાધ્યાય શિષ્ય વિનયવિજય ગણિ–ઉપાધ્યાય શાંતિવિજય ગણિ મેઘવિજય ગણિ દેવવિજય ગણિ	૩૨
૧૭૧૩ મહાશુદ ૭	વિજયપ્રભસૂરિ નિર્દેશાત્ દીપસાગર ગણિ	૫૧૫
૧૭૨૧ જેઠ સુદ ૩ રવિ	વિજયસેનસૂરિ ભ૦ વિનયતિલકસૂરિ પટ્ટાલંકાર ભ૦ વિજયાનન્દસૂરિ પટ્ટોદ્યોત કારક વિજયરાજસૂરિ	૨૬૯
૧૭૬૫ વૈશાખ સુદ ૨	માણિક્યવિજય શિષ્ય જિતવિજય શિષ્ય કુશલવિજય	૩૪૪

થારાપદ્રીય-ગચ્છ.

૧૧૧૯	થારાપદ્રીય સન્તાન	૧૫૪
	,,	૧૬૦
૧૧૫૭ વૈશાખ સુદ ૧૦	શાલિભદ્રસૂરિ	૪૬૯
૧૧૬૧	થિરાપદ્રિય ગચ્છ	૨૯૭
૧૩૩૩ આશો સુદ ૧૪ સોમ	થારાપદ્ર ગચ્છ પૂર્ણચન્દ્રસૂરિ	૪૦૨
૧૩૩૪ રાધ સુદ ૧૦ રવિ	થીયારાગચ્છ સર્વદેવસૂરિ સન્તાન.	૪૯૮

દેવાચાર્ય-ગચ્છ

૧૧૭૨	ઉદ્યોતનાચાર્ય મહેશ્વરામ્ના (ચે) દેવાચાર્ય ગચ્છ	૩૨૩
૧૨૪૬ કારતક વદ ૨	દેવાચાર્ય ગચ્છ	૪૨૨

નાગેન્દ્ર-ગચ્છ.

વનરાજના ગુરૂ શીલગુણસૂરિ

|

દેવચન્દ્રસૂરિ (લેખાંક ૫૧૮)

૯૧૦	{શીલરુદ્રગણિ} {પાર્શ્વલગણિ}
	મહેન્દ્રસૂરિ
	|
	શાન્તિસૂરિ
	|
	આનન્દસૂરિ
	|
	અમરસૂરિ
	|
	હરિભદ્રસૂરિ
	|
૧૨૮૭-૯૩	વિજયસેનસૂરિ (વસ્તુપાલ તેજપાલના ગુરૂ) (૩૮)
	|
૧૩૦૫	(૧) ઉદયસેન (નં. ૪૩-૬૪)
૧૨૮૮	(૨) ઉદયપ્રભ
૧૩૦૨	(૩) યશોદેવ

૧૨૦૧	માનતુંગાચાર્ય
૧૨૯૧	રત્નાકરસૂરિ
૧૩૦૧ વૈશાખ સુદ ૯ શુક્ર	દેવચન્દ્રસૂરિ (૫૧૬)
૧૩૨૬ મહા વદ ૨ રવિ	સોમપ્રભસૂરિ (૪૭૧)
૧૩૪૩ વૈશાખ	મહેન્દ્રસૂરિ (૪૮૮)
૧૩૭૧	વિદ્યાસાગર
૧૩૯૪	દેવેન્દ્રસૂરિ
૧૪૧૯-૨૧	ગુણાકરસૂરિ
૧૪૩૭	પ્રદ્યુમ્નસૂરિ
૧૪૪૭	રત્નપ્રભસૂરિ (રત્નાકરસૂરિ શિષ્ય)
૧૪૪૯-૬૫	ઉદયદેવસૂરિ
૧૪૮૩	સિંહદત્તસૂરિ
૧૪૮૫-૯૨	ગુણસાગર
૧૫૧૨	ગુણસમુદ્ર
૧૫૧૧	વિજયપ્રભ

૧૫૧૩-૨૨ વિનયપ્રભ (પદ્મમાનંદસૂરિ શિષ્ય)
૧૫૨૫-૨૭ ગુણદેવસૂરિ
કમલચન્દ્રસૂરિ
૧ દેવેન્દ્રસૂરિ (૧૫૦૬)
૨ હેમરત્ન (૧૫૨૭-૨૯)
૧૫૨૯ મહા સુદ ૫ રવિ સોમરત્નસૂરિ (૩૯૧)
૧૫૪૬ ગુણાદેવસૂરિ
૧૫૫૨-૬૭ હેમરત્નસૂરિ (સોમરત્નસૂરિ શિષ્ય)
૧૫૭૦ હેમસિંહસૂરિ
૧૫૭૨ ગુણવર્ધનસૂરિ

નાણક (નાણકીય) ગચ્છ (પાનું ૯૭)

૧૨૬૫ ફાગણ વદ ૭ ગુરૂ શાન્તિસૂરિ ૪૦૩
૧૪૩૩ અશાડ સુદ ૧૦ બુધ સિદ્ધસેનસૂરિની મૂર્તિ ધર્મેશ્વરસૂરિએ કરાવી ૫૩૧
૧૫૦૫ મહા વદ ૯ શનિ શાન્તિસૂરિ ૪૦૯

પલ્લી-ગચ્છ ૪૧૯

પલ્લીવાલ-ગચ્છ ૪૧૯

આષાઢાદિ ૧૬૮૧ ચૈત્ર વદ ૩ સોમ-હસ્તનક્ષત્ર યશોદેવસૂરિ-ઉપાધ્યાય હરશેખર શિષ્ય ઉપાધ્યાય હરશેખર શિ૦ ઉપાધ્યાય કનકશેખર શિ૦ (૧) ઉપાધ્યાય દેવશેખર (૨) ઉ૦ સુમતિશેખર ૪૧૯

પ્રદ્યોતનાચાર્ય-ગચ્છ

૧૧૪૪ મહા સુદ ૧ સૂરે પ્રદ્યોતનાચાર્યસ્ય ઐન્દ્રદેવેન સૂરિણા ભૂષિતેસાંપ્રત ગચ્છ ૩૯૭
૧૧૫૧ અશાડ સુદ ૮ ગુરૂ પ્રદ્યોતનાચાર્ય ગચ્છ ૩૯૬

બ્રહ્માણ-ગચ્છ

૧૧૨૪ યશોભદ્રસૂરિ-યશોવર્ધન-વૈરસિંહ-જજ્જક ૪૬૩-૪૬૪

૧૧૭૦ વૈશાખ સુદ ૭ શાલિભદ્રાચાર્ય ૪૯૮

૧૩૦૫ વૈશાખ સુદ ૫ વીરસૂરિ ૪૮૭

૧૩૧૬ વૈશાખ વદ વિમલસૂરિ ૪૬૫

૧૩૨૬ બુદ્ધિસાગરસૂરિ

૧૩૩૦ ચૈત્ર વદ ૭ શનિ વયરસેન ઉપાધ્યાયમિશ્ર ૪૭૮

૧૩૩૦ ચૈત્ર વદ ૭ શનિ જજ (જજુ) ગસૂરિ ૪૭૦

(૧૩૩૦ ચૈત્ર વદ ૭ શનિ)

૪૮૦ ૪૯૦ ૪૯૭

૫૧૮ ૫૧૯

(૧૩૩૦ વૈશાખ સુદ ૯ સોમ)

૧૩૪૦ મુનિચન્દ્રસૂરિ ૪૮૧

૧૩૪૭ " ૪૮૨

૧૩૪૯ ચૈત્ર વદ ૬ રવિ જજ્જગસૂરિ ૪૭૩-૫૦૯

બૃહદ્ગચ્છ.

૧૧૮૭ ફાગણ વદ ૪ સોમ સંવિગ્ન વિહારી વર્ધમાનસૂરિ પટ્ટે પદ્મસૂરિ શ્રી ભદ્રેશ્વરસૂરિભિઃ પ્ર૦ ૧૮૪

૧૨૧૫ વૈશાખ સુદ ૧૦ મંગલ મુનિચન્દ્રસૂરિ શિષ્ય દેવસૂરિ શિષ્ય રામચન્દ્રગણિ (૩૬૪) ૩૬૫

૧૨૨૧ વાદીન્દ્ર દેવાચાર્ય શિષ્ય પૂર્ણદેવાચાર્ય (૧૨૫૬ જેઠ સુદ ૧૧) ના શિષ્ય રામચન્દ્રાચાર્ય (૧૨૬૮) દીપોત્સવ દિને) ૩૫૨

૧૨૪૫ વૈશાખ વદ ૫ ગુરૂ આરાસણસત્ક યશોદેવસૂરિ શિષ્ય દેવચન્દ્રસૂરિ ૧૯૨-૧૯૫-૨૦ ૫-૨૦૮

૧૩૦૫	વૈશાખ સુદ ૩ શનિ	પદ્યુમ્નસૂરિ પટ્ટોદ્ધરણ માનદેવસૂરિ શિષ્ય જયાનન્દસૂરિ	૫૩
૧૩૩૭	જેઠ સુદ ૧૪ શુક્ર	ચક્રેશ્વરસૂરિ સંતાને સોમપ્રભસૂરિ શિષ્ય વર્દ્ધમાનસૂરિ	૨૯૨
૧૩૩૮	જેઠ સુદ ૧૪ શનિ	રત્નપ્રભસૂરિ શિષ્ય હરિભદ્રસૂરિ શિષ્ય પરમાનન્દસૂરિ	૨૯૦
૧૪૪૩	કારતક વદ ૧૪ શુક્ર	માનતુંગસૂરિ વંશોદ્ભવ ધર્મચન્દ્રસૂરિ શિષ્ય વિજયચન્દ્ર સૂરિ	૩૩૫

બ્રહ્માણ-ગચ્છ.

૧૪૪૮	માહા સુદ ૧૧	દેવાચાર્ય	૩૮૨

ભાવડાર-ગચ્છ.

૧૫૧૨	માહ વદ ૨)) સોમ	કાલકાચાર્ય સન્તાને ભાવદેવાચાર્ય ગચ્છે વિજયસિંહસૂરિ શિષ્ય વીરસૂરિની મૂર્તિ પ્ર૦ જિનદેવસૂરિ	૫૨૧

ભિન્નમાલ-ગચ્છ. ૩૯૨

મડાહડીય-ગચ્છ.

૧૩૩૫	ચક્રેશ્વરસૂરિ સન્તાને સોમપ્રભસૂરિ શિષ્ય વર્દ્ધમાનસૂરિ	૫૫૦
૧૩૮૭	ચક્રેશ્વરાચાર્ય સન્તાને પદ્મચન્દ્રસૂરિ પટ્ટે જયચન્દ્રસૂરિ શિષ્ય યશોદેવસૂરિ મૂર્તિ પ્ર૦ શાન્તિસૂરિ	૫૦૮

મલ્લધારી-ગચ્છ.

૧૨૮૮	ફાગણ સુદ ૧૦ બુધ	નરચન્દ્રસૂરિ	૩૯-૪૨
૧૨૮૮	ફાગણ સુદ ૧૦ બુધ	નરેન્દ્રસૂરિ	૪૧
૧૩૭૮		તિલકસૂરિ	૧૪૪-૧૪૫

રૂદ્રપલ્લીય-ગચ્છ (ખરતર) (પાનું ૪૬)

૧૩૧૨ અભયદેવસૂરિ શિષ્ય દેવભદ્ર ૨૦૯-૨૧૦
માગસર વદ ૯ શનિ

વડ-ગચ્છ (પાનું ૨૧)

૧૨૯૩ ચૈત્ર વદ ૮ શુક્ર ચક્રેશ્વરસૂરિ સન્તાનીય શ્રાવક સાજણ ૮૫

વાયડીય-ગચ્છ.

૧૩૪૯ ચૈત્ર વદ ૬ શનિ જિનદત્તસૂરિ શિષ્ય અમરચન્દ્રની મૂર્તિ
મહેન્દ્રશિષ્ય મદનચન્દ્રે કરવી. ૫૨૩
ઉજ્જિલ ઉપાધ્યાય. ૫૨૭
નેમિચન્દ્ર ઉપાધ્યાય. ૫૨૬
પં૦ હેમગણિ. ૫૨૭

વિજય-ગચ્છ. (તપા)

૧૭૩૨ વૈશાખ સુદ કલ્યાણસાગરસૂરિ શિષ્ય સુમતિસાગર-
૭ ગુરૂ પુણ્ય સૂરિ શિષ્ય વિજયસાગરસૂરિ ૫૪૦

વિદ્યાધર ગચ્છ.

૧૪૨૯ મહાવદ ૭ સોમ ઉદયદેવસૂરિ ૪૧૦

વૃદ્ધતપા-પક્ષ.

૧૫— જ્ઞાનસાગરસૂરિ ૧૩૦

૧ જગચ્ચંદ્રસૂરિ.	૯ ધર્મદેવસૂરિ.	૧૭ ધનરત્નસૂરિ.
૨ વિજયચંદ્રસૂરિ.	૧૦ જ્ઞાનચંદ્રસૂરિ.	૧૮ અમરરત્નસૂરિ.
૩ ક્ષેમકીર્તિસૂરિ.	૧૧ અભયસિંહસૂરિ	૧૯ દેવરત્નસૂરિ.
૪ હેમકલશસૂરિ.	૧૨ જયતિલકસૂરિ.	૨૦ જયરત્નસૂરિ.
૫ રત્નાકરસૂરિ.	૧૩ ઉદયવલ્લભસૂરિ.	૨૧ ભુવનકીર્તિસૂરિ.

૬ રત્નસિંહસૂરિ.	૧૫ ઉદયસાગરસૂરિ.	૧૭૧૭
૭ રત્નપ્રભસૂરિ.	૧૬ લબ્ધિસાગરસૂરિ.	૨૨ રત્નકીર્તિસૂરિ.
૮ મુનિશેખરસૂરિ.		૨૩ ગુણસાગરસૂરિ.

ષંડેરક–ગચ્છ.

૯૬૪	યશોભદ્રશિષ્ય શાલિસૂરિ શિ૦ સુમતિ સૂરિ શિ૦ શાન્તિસૂરિ શિ૦ ઇશ્વરસૂરિ	૩૩૬
૧૨૧૨ જેઠ સુદ શુક્ર	શાલિભદ્રાચાર્ય સન્તાન	૨૧૭
૧૨૪૫	યશોભદ્રસૂરિ સન્તાન શાન્તિસૂરિ	૨૧૩
૧૨૯	યશોભદ્રસૂરિ સન્તાન શાન્તિસૂરિ	૧૦૮–૧૦૯
૧૫૩૨ ચૈત્ર સુદ ૩ ગુરૂ	યશોભદ્રસૂરિ સન્તાન સાલિકસૂરિ	૩૮૮
૧૫૫૫ જેઠ વદ ૧ શુક્ર	યશોભદ્રસૂરિ સન્તાન શાન્તિસૂરિ	૩૮૫
૧૫૯૭ વૈશાખ શુદ ૬ શુક્ર પુનર્વસુ નક્ષત્ર	શાલિસૂરિ શિ૦ સુમતિસૂરિ શિ૦ શાન્તિસૂરિ શિ૦ ઇશ્વિરસૂરિ (અપરનામ દેવસુંદર)	૩૩૬
૧૭૩૨ વૈશાખ શુદ ૭ ગુરૂ	પુન્ય. દેવસુન્દર	૫૪૦

સાગર–ગચ્છ.

૧૮૩૮ ફાગણ સુદ ૨ શુક્ર	હીરવિજયસૂરિ શિષ્ય વિજયસેનસૂરિ શિ૦ રાજસાગરસૂરિ શિ૦ વૃદ્ધિસાગર શિ૦ લક્ષ્મીસાગર શિ૦ કલ્યાણસાગર શિ૦ પુણ્યસાગર શિ૦ અમૃતસાગર	૪૬૦

સિદ્ધ–ગચ્છ.

૧૨૯૮ વૈશાખ વદ ૩ શનિ	અજીતસિંહ ગુરૂ મૂર્તિ	૫૦૬

હારિજ–ગચ્છ. (પાનું ૮૨)

૧૩૩૦ ચૈત્ર વદ ૭ શનિ	ગુણભદ્રસૂરિ શિષ્ય	૪૭૪

૧૩૩૩	શીલભદ્રસૂરિ	૪૮૫-૪૯૧-૪૯૩
૧૩૩૩ ના વૈશાખ સુદ ૧૧		૪૮૫
૧૩૩૦ ચૈત્ર વદ ૭ શનિ		૪૯૩
૧૩૪૩	શીલભદ્રસૂરિ	૪૮૯
૧૩૫૫ વૈશાખ વદ	શ્રીસૂરિ	૪૭૭

ધર્મ (ધર્મઘોષ) સૂરિ મૂલ પટ્ટક્રમે

આણંદસૂરિ
|
અમરપ્રભસૂરિ — ૧૬૬
|
જ્ઞાનચન્દ્ર (૧૩૭૮-૧૩૮૯-૧૩૯૪) — ૧૩૨-૧૬૨-૧૪૧
|
મુનિશેખરસૂરિ મૂર્તિ (૧૩૯૬) — ૧૬૬

૧૩૦૫ અશાડ વદ ૭ શુક્ર — ધર્મઘોષસૂરિ પટ્ટ પ્રતિષ્ઠિત દેવેન્દ્રસૂરિ ક્રમાયાત જિનચન્દ્રસૂરિ શિ૦ ભુવનચંન્દ્રસૂરિ ૫૫૧

ચાવડા વંશના મહારાજ વનરાજના ગુરૂ નાગેન્દ્રગચ્છના શિલગુણસૂરિ, તેમના શિષ્ય દેવચન્દ્રસૂરિની મૂર્તિ ઉપરનોલેખ ૫૧૦

૧૩૬૧ ફાગણ સુદ ગુરૂ — ચન્દ્રકુલના વર્ધમાન સન્તાન સાધ્વી મલયસુન્દરીની શ્રાવિકા બાઇ સુહુલે અંબિકાદેવીની મૂર્તિ કરાવી અને સોમસૂરિના શિષ્ય ભાવદેવસૂરિએ તેની પ્રતિષ્ટાકરી. ૫૨૮

પ્રાચીન જૈન લેખ સંગ્રહમાં આવતા જ્ઞાતિ, વંશ, કુલ, અન્વય, ગોત્ર વિગેરેના અકારાદિ નામો.

	લેખાંક.
ઉત્સૂત્રવાલ (?)	૧૯૫

ગોત્રોનાં નામો.

શ્રીમાલી જ્ઞાતિનાં ગોત્રોનાં નામો.

ઓસવાલ–ઉપદેશક–ઉકેશ જ્ઞાતિઓના ગોત્રોનાં નામ.

પ્રાચીન-જૈન-લેખ-સંગ્રહ.

અન્તર્ગત-સ્થલ-અકારાદિ.

જે જે સ્થળોના લેખ લીધા છે તેની અકારાદિ યાદિ.

પ્રાચીન જૈન લેખસંગ્રહ.

પ્રતિષ્ઠા કરનાર સૂરિ અગર સાધુના નામોની અકારાદિ યાદિ.

પ્રાચીન જૈન લેખ સંગ્રહ.

આ લેખોમાંથી રાજવંશીય માટે નીકળી આવતી હકીકત

દિલ્હી

સંવત		લેખાંક
૧૩૬૬	અલાવદીનનો પ્રતિનિધિ અલ્પખાન	૪૪૭
૧૪૧૨	સાહિ પેરોજ સુરત્રાણુ (ફિરોજશાહ તુઘલખ વંશ)	૩૮૦
	(મલિકવચો સૂબો–ગાસદુદ્દીન અધિકારી–રાજગૃહ)	
૧૬૭૫	અકબરસાહિ–સુરતાન નૂરદીન જહાંગીર સવાઇ મહમ્મદ પાતિસાહ સાહિજાદા સુરતાણ ખોસરૂ સોબઇ સાહિયાન ખુરમે.	૧૭થી૨૦
૧૬૭૭	પાતિસાહિ જહાંગીર–સાહિયાદા સાહિજહાં	૪૩૪
૧૬૮૩	પાતિસાહ જિહાંગીરથી સલેમસાહ સાહ	૨૭
૧૬૮૬	પાતિસાહ ખુણસાહ	૩૯૮
૧૪૯૬	**અહમ્મદ સુરત્રાણ**	૩૦૭
	ભોજ	૩૮
	મહીપાલ રાણક	૩૬
	મુંજ	૩૮

નાડોલ.

સંવત		લેખાંક
	અણહિલપુત્ર (ચાહમાન વંશ–જીંદ–તેનો પુત્ર અશ્વરાજ–અશ્વરાજનો પુત્ર કટુકરાજ	૩૮૩
૧૧૮૫	ચાહમાન રાયપાલના પુત્રો રૂદ્રપાલ અને અમૃતપાલ તથા તેમના માતા મીનલ દેવી	૩૩૧
૧૧૯૫	રાયપાલ	૩૩૨
૧૨૦૦	કટુકદેવ તથા તેમના યુવરાજ જયતસિંહ	૩૨૪
૧૨૦૦	રાયપાલ	૩૩૩–૩૪૨
૧૨૦૨	રાયપાલ	૩૩૪
	રાયપાલ	૩૪૫

૧૨૩૩	કેલ્હણદેવ તથા તેમના નાન્હાભાઇ કીર્તિપાલ તથા રાણી મહાબદેલ દેવી	૩૪૭
	તથ કેલ્હણદેવીની મા મીનલદેવી	૩૪૯
	તથા રાણી જાલ્હણદેવી	૩૫૦
૧૨૩૩	સિનાનલનો અધિપતિ લાખણપાલ તથા રાજપુત્ર અભયપાલ	૩૪૭
૧૨૪૧	કેલ્હણદેવ પુત્ર મેઢલદેવ	૪૨૯
૧૨૪૯	કેલ્હણદેવ પુત્ર જયતસિંહ	૪૨૪
૧૩૪૫	(ચાહુમાન) સામંતસિંહ	૩૨૦
૧૩૫૯	સામંતસિંહદેવ	૪૨૫
૧૩૯૪	વણવીરદેવ	૩૩૫
૧૪૪૩	(ચાહુમાન) વણવીરદેવ સૂત રણવીર દેવ	૩૩૫
૧૬૨૧	અભયરાજ	૩૪૦
૧૭૨૧	અખયરાજ	૨૬૯

જાલોર (જાબીલીપુર)

૧૧૭ :	વીસલ પરમાર	
૧૨૩૯ ૧૨૪૨	મહલ્હણ સૂત કીર્તિપાલ તેમના પુત્ર સમરસિંહ દેવ અને તેમના પુત્ર જોજલ (ચોહાણ) ૩૫૧-૩૫૨	
૧૩૫૩	સામંતસિંહ તેમનો પુત્ર કાન્હડ દેવ	૩૫૩
૧૪૪૨	વીસલદેવ (કાન્હડદેવપુત્ર)	

આબુ પર્વત ઉપર.

૧૫૧૫	દેવડાશ્રી રાજધર સાયર ડુંગરસી	૨૫૧
૧૫૨૫	રાજધર સાયર દેવડા મુંડારાજપુત્ર રાજધર	૨૫૬
૧૫૨૫	અર્બુદાધિપતિ શ્રીવીસાપુત્ર કુંભાપુત્ર-રામદાસ	૨૫૬
૧૫૬૬	અચલદુર્ગે રાજાધિરાજ જગમલ	૨૬૩

ગોપગિરિ (ગ્વાલીયર)

૬ આમરાજ કરીને એક રાજા થઇ ગયો, જેને બપ્પભટ્ટિ નામના જૈનાચાર્યે પ્રતિબોધ આપી જૈન ધર્માનુયાયી બનાવ્યો હતો (૧)

જોધપુર.

મલ્લદેવ રાઠોડ
|
ઉદયસિંહ
|
૧૬૮૧ સૂરસિંહ
|
ગજસિંહ ૩૫૪-૩૫૭-૩૯૩ થી ૩૯૫

N. B મહાજનવંશ મુકતાવલી ગ્રંથમાં જોધપુર મહારાજનાં નામો આપ્યાં છે તેમાં (૫) માલદેવજી (૬) ચંદ્રસેણજી (૭) ઉદયસિંહજી એમ આપેલ. છે નં ૩૭૭ માં ચંદ્રસેણનું નામ નથી. અને માલદેવના પુત્ર ઉદયસિંહજી એમ બતાવેલ છે.

મેવાડ,

૧૪૯૬ બાવ રાજાધિરાજા–ગુહિલ–ભોજ–શીલ–કાલભોજ–ભૂતૃ-ભટ–સિંહ–મહાપક—ખુમ્માણ–અલ્લટ—નરવાહન—શકિતકુમાર—શુચિવર્મ—કીર્તિવર્મ—યોગરાજ–વૈરટ–વંશપાલ–વૈરીસિંહ–અરિસિંહ–ચોડસિંહ-વિક્રમસિંહ–રણસિંહ-ક્ષેમસિંહ–સામંતસિંહ-કુમારસિંહ-મદનસિંહ—પદ્મસિંહ--જૈત્રસિંહ—તેજસ્વિસિંહ—સમરસિંહ–કીતૂપનૃપ ચાહુમાન–ભુવનસિંહ--જયસિંહ ગોગાદેવ–લક્ષ્મીસિંહ–અજયસિંહ–અરિસિંહ હમ્મીર-ખેતસિંહ

	—લક્ષનરેન્દ્ર—મોકલમહિપતિ	૩૦૭
	|	
	કુંભકર્ણ રાણા	૪૧૬
	|	
૧૫૯૭	રાયમલ્લ.	૩૩૬
	|	
	પૃથ્વીરાજ	૩૩૬
૧૫૧૮	મેદપાટે કુંભલ મેરૂ મહા દુર્ગે કુભકર્ણ રાજ્યે (આ કિલ્લો રાણકપુરની પાસે આવેલા પર્વત ઉપર આવેલો છે.)	
૧૬૮૬	રાણા જગતસિંહ	૩૬૭
૧૭૦૯	,,	૫૧૪
૧૭૦૨	જગત્સિંહ પુત્ર રાજસિંહ	૫૪૦

હરિવર્મા

વિદગ્ધરાજા (રાષ્ટ્રકૂટવંશ) વિદગ્ધરાજાની ગાદીએ મમ્મટ મમ્મટની ગાદીએ ધવલરાજ	૩૧૮

૯૭૩	મુંજ	૩૧૮
૧૧૦૦	વિજયાધિરાજ નૃપતિ	૫૪૪
૧૨૦૯	કિરાડુના રાજા માલ્હણદેવ તેમના પુત્રો કેલ્હણ અને ગજસિંહ	૬૩૪
૧૨૫૫	ધારાવર્ષ (શૃંગારદેવી મં. નાગડ) પરમાર કુલ	૪૩૦
૧૨૬૫	ધાંધલદેવ બેલાર	૪૦૩
૧૩૦૦	આલ્હણસિંહ (ચંદ્રાવતી)	૪૨૬
૧૩૨૩	ચાહમાન ચાચિગદેવ	૩૬૩
૧૩૩૩	,,	૪૦૨

(મહં. ગજસિંહ–વહિવટદાર સુભટ ચેટ્ટક કર્મસિંહ.)

૧૪૫૨	સામંતસિંહ દેવ	૩૭૧
૧૪૭૫	રાજા લાખા	૩૭૦
૧૪૯૬	સુલતાન મહમ્મદે ગુણરાજને ફરમાન આપ્યું હતું	૩૦૭
૧૫૧૮ / ૧૫૨૯	ડુંગરપુરના રાઉલ સોમદાસ	૨૬૪–૨૬૫
૧૫૨૫	રામદાસ	૨૫૧
૧૬૫૪	રાઠોડ પ્રતાપસિંહ (કાવી)	૪૫૩
૧૬૫૯	રાવ ખેંગારજી–રાવ ભારમલ્લજી–પંચાણજી	૪૪૬
૧૬૫૯	મહારાષ્ટ્ર તથા કોકણના રાજાશ્રી બુર્હાનશા, મહારાજા શ્રી રામરાજા, શ્રી ખાનખાના, તથા શ્રી નવરંગખાન.	૪૪૬
૧૬૬૯	સૂર્યસિંહ.	૪૩૫

૧૫૮૭	ગુજરાતના સુલતાન મહિમૂદ (મહમ્મદ બેગડા) ની ગાદીએ આવનાર બાદશાહ મુદાફર (મુજફ્ફર) ની ગાદીએ સુલતાન બહાદુરશાહ બેઠો હતો. સં. ૧૫૮૭ માં ગુજરાતનો સુલતાન તે બહાદુરશાહ હતો ૧	
૧૫૮૭	બહાદુરશાહ તરફથી સૌરાષ્ટ્ર (સોરઠ–કાઠિયાવાડ) નો રાજ્ય કારોબાર સુબેદાર મુઆદખાન (અગર મુજાહિદ-ખાન) ચલાવતો હતો (૧) સોરઠના સુબેદાર મુઆદખાનને ત્યાં રવા (યા રવિરાજ) અને નરસિંહ નામના બે કારભારિઓ હતા.	
	વનરાજ ચાવડા	૫૧૦
૯૭૩	દુર્લભરાજ–મૂલરાજ	૩૧૮
૧૨૦૯	કુમારપાલ	૩૪૬
૧૨૧૩	કુમારપાલ	૩૨૬
૦	કુમારપાલ	૩૪૫

૧૨૨૧	કુમારપાલ	૩૫૨
૧૨૮૮	ચૌલુકય લવણપ્રસાદ વીરધવલ	૩૮
૧૩૫૨	મસલમાં	૪૪૮-૪૫૯

હાલાર નવીનપુર

૧૬૭૫	જશવંતરાજ (યામશ્રી શત્રુંશલ્યા કુલાંબર-નભોમણિ)	૨૧

શત્રુંજય

૧૬૮૩	દેશાધીશ્વર કાંધુજીના પૂત્ર શિવાજી	૨૭
૧૯૨૧	ઠાકોર સૂરસંઘજી (ગોહિલવંશ) પાદલિપ્ત પૂર	૩૨એ

પ્રાચીન જૈન લેખસંગ્રહ.

જે સ્થળોમાંથી લેખો લીધા છે તેની યાદી.

લેખાંક. ૧ શત્રુંજય ઉપર (૧ થી ૩૭ અને ૫૫૭).

૧ શત્રુંજય પર્વત ઉપરના સૌથી મોટા અને મુખ્ય મંદિરના પુર્વ બાજુના દ્વારના સ્થંભ ઉપર.

૨ શત્રુંજય તીર્થપતિ શ્રીઆદિનાથ ભગવાનની પ્રતિમાની બેઠક ઉપર.

૩ આદીશ્વર ભગવાનના મંદિરની સન્મુખ આવેલા મંદિરમાં વિરાજમાન પુંડરીક ગણધરની પ્રતિમા ઉપર.

૪ આદીશ્વર ભગવાનના મંદિરની ભમતીના દક્ષિણ તરફના ન્હાના મંદિરમાં.

૫ આદીશ્વર ભગવાનના મંદિરની ભમતીના ઇશાન ખુણામાં આવેલા ગંધારીયા ચૌમુખ મંદિરમાં.

૬	ઇશાણ કોણમાં આદીશ્વરના મંદિરના દિવાલની સામેના દહેરામાં.
૭	ઇશાનકોણમાં આદીશ્વરના મંદિરની દિવાલના સામેના દહેરાની જમણી બાજુએ આવેલી દેવ કુલિકામાં
૮	મુખ્ય મંદીરના ઉત્તર તરફના દ્વારની સામેની દિવાલની ડાબી બાજુએ આવેલી દેવકુલિકામાં
૯	મુખ્ય મંદિરના ઉત્તરદ્વારની પશ્ચિમે, જમણી બાજુએ આવેલી દેવકુલિકામાં.
૧૦	મોટા મંદિરની ઉત્તર તરફની દિવાલના સામે અને ઉપરના લેખવાળી દેહરીની પશ્ચિમ તરફના દેહરીના ઓટલાના ડાબા ખુણામાં.
૧૧	મોટા મંદિરની અગ્નિકોણમાં આવેલા મંદિરમાંની પ્રતિમા નીચે બેઠક ઉપર.
૧૨	મુખ્ય મંદિરના પૂર્વદ્વારના રંગમંડપમાં નં. ૧ વાળા લેખની સામી બાજુએ આવેલા સ્થંભ ઉપર.
૧૩	આદીશ્વર ભગવાનના મંદિરની પશ્ચિમે ન્હાના મંદિરમાં સ્થાપન કરેલાં બે પગલાંની આસપાસ કોતરેલો છે.
૧૪	ખરતર વસહિ ટુંકમાં, ચૌમુખના મંદિરની સામે આવેલા પુંડરીક ગણધરના મંદિરના દ્વારઉપર ખોદી કાઢેલો છે.
૧૫-૧૬	ખરતર વસહિ ટુંકમાં, વાયવ્ય ખુણામાં આવેલી દેવ કુલિકામાં આદિનાથ ભગવાનની બે ચરણજોડી ઉપર કોતરેલા છે.
૧૭ ૨૦	ચોમુખનીટુંકમાં આવેલા "ચતુર્મુખ વિહાર" નામના મુખ્ય પ્રાસાદમાં, ચારેદિશાઓમાં વિરાજમાન આદિનાથ ભગવાનની પ્રતિમાઓની બેઠક નીચે કોતરેલા છે.

૨૧	વિમલ વસહિ ટુંકમાં, હાથીપોલ નજીક આવેલા મંદિરની ઉત્તર તરફની ભીંતમાં કોતરેલો છે.
૨૨	આદીશ્વરના મોટા મંદિરના ઈશાન ખુણામાં રહેલી દેહરીમાં આવેલો છે. નં. ૬–૭)
૨૩	ખરતર વસહિ ટુંકમાં, ચતુર્મુખ પ્રાસાદના અગ્નિ-ખુણામાં આવેલી પ્રતિમા નીચે કોતરેલો છે.
૨૪	ખરતર વસહિ ટુંકમાં ચતુર્મુખ પ્રાસાદના અગ્નિ ખુણામાં આવેલી પ્રતિમા નીચે કોતરેલો છે.
૨૫	વિમલ વસહિ ટુંકમાં, આદીશ્વરના મંદિર પાસે આવેલા ન્હાના મંદિરમાં.
૨૬	ખરતર વસહિ ટુંકની પશ્ચિમે આવેલા મંદિરમાં ઉત્તર તરફ પગલાંની આસપાસ.
૨૭	હાથીપોળ અને વાઘણપોળની વચ્ચે આવેલી વિમલ વસહિ ટુંકમાં, ડાબાહાથે રહેલા મંદિરના એક ગોખલામાં.
૨૮	મોટી ટુંકમાંના આદીશ્વર ભગવાનના મુખ્ય મંદિરની પશ્ચિમ બાજુએ આવેલા ન્હાના મંદિરમાં ચૌમુખની પ્રતિમા નીચે.
૨૯	બાલા વસહિ ટુકની થોડેક ઉપર જે અદ્‌ભુત આદિ-નાથના મંદિરમાં.
૩૦	મોટી ટુંકમાં આદીશ્વરના મુખ્ય પ્રાસાદના દક્ષિણ દ્વારની સામે આવેલા સહસ્રકૂટ-મંદિરના પ્રવેશ-દ્વારની પાસે.
૩૧–૩૨	મોટી ટુંકમાં આદીશ્વરના મુખ્ય પ્રાસાદના દક્ષિણ દ્વારની સામે આવેલા સહસ્રકૂટ મંદિરની બે ભીંતો ઉપર.

૩૨A	ખરતર વસહિ ટુંકમાં આવેલા શેઠ નરસી કેશવજીના મંદિરના ગર્ભાગારના બહારના મંડપમાં, દક્ષિણ દિશા તરફની દિવાલમાં એક શિલાપટ્ટમાં કોતરેલો છે.
૩૩	મોટી ટુંકમાં આદીશ્વર ભગવાનના મુખ્ય મંદિરની દક્ષિણ તરફની દિવાલ ઉપર.
૩૪–૩૭	મોટી ટુંકોમાંના મંદિરમાં મૂર્તિઓ ઉપર.
૫૫૭	પર્વત ઉપર મૂળ શિખર ઉપર આદિનાથની ટુંકમાં હાથીપોળ આગળ પત્થર ઉપર.

૨ ગિરનાર પર્વત ઉપર (૩૮ થી ૬૩)

૩૮	વસ્તુપાલ તેજપાલના દેવલોમાંના મધ્યમંદિરના ડાબી બાજુના (દક્ષિણ તરફના) મંદિરના પશ્ચિમાદા દરવાજાની છાડલી ઉપર
૩૯	તેજ દક્ષિણ બાજુના મંદિરના દક્ષિણાદા દરવાજા ઉપર.
૪૦	તેજ દેવલના પૂર્વ બાજુના દ્વારની છાડલીમાં.
૪૧	વસ્તુપાલ તેજપાલના દેવલોમાંના મુખ્ય–એટલે–મધ્યગત–મંદિરની જમણી બાજુએ અર્થાત્ ઉત્તર તરફ–આવેલા મંદિરના પૂર્વદ્વાર ઉપર.
૪૨	એજ મંદિરના ઉત્તરદ્વાર ઉપરની શિલામાં
૪૩	એજ મંદિરના પશ્ચિમદ્વાર ઉપર.
૪૪	ગોમુખના રસ્તાની પશ્ચિમે અને રાજુલ વેજુલની ગુફાની પૂર્વ બાજુએ શિલાપટ્ટ ઉપર.
૪૫–૪૬	વસ્તુપાલના ત્રણ મંદિરોમાંના મધ્ય મંદિરના મંડપમાં સામ સામે બે મ્હોટા ગોખલા છે તેમાં ઉત્તર બાજુના ગોખલા ઉપરના ભાગમાં નં. ૪૫ નો, અને દક્ષિણ બાજુના ગોખલા ઉપર નં ૪૬ નો.
૪૭–૪૮	ગિરનારના રસ્તામાં પહાડો ઉપર.

૪૯-૫૨ ૬૨	નેમિનાથના મહાન મંદિરના ઉત્તર તરફના દરવાજા તરફ આવેલા ઘડી ઘટુકાના મંદિરની અંદરના ન્હાના દરવાજા પાસેની દેવકુલિકાની દક્ષિણે આવેલી દિવાલ ઉપર.
૫૦-૫૧	સુવાવડી પરબની પાસે ખબુતરી ખાણ આગળ પર્વતના રસ્તાની ઉત્તર બાજુની દિવાલ ઉપર.
૫૨-૪૯-૬૨	
૫૩	વસ્તુપાલના મધ્ય મંદિરના મંડપમાં બિરાજમાન પાર્શ્વ-નાથની પ્રતિમાની બેઠકની નીચે.
૫૪	નેમિનાથના મંદિરના ઉત્તર દ્વાર તરફ જમણી બાજુ તરફના સ્થંભ ઉપર.
૫૫-૫૬	નેમિનાથના મંદિરના ઉત્તર દ્વાર તરફ ડાબી બાજુ તરફના સ્થંભ ઉપર.
૫૮	નરસિંહપ્રસાદ હરિપ્રસાદની લાઇબ્રેરીમાં શિલા ઉપર.
૫૯-૬૩	નેમિનાથના મુખ્ય મંદિરના દક્ષિણ દ્વાર પાસે, કોટની પશ્ચિમ બાજુના ન્હાના મંદિરમાં ભાંગેલા સ્તંભ ઉપ-રની પ્રતિમાઓ નીચે.
૬૦	નેમિનાથના મુખ્ય મંદિરની પૂર્વ બાજુની દિવાલ ઉપર.
૬૧	હાથીપગલાની પાસે.
૬૨-૫૨-૪૯	
૬૩-૫૯	

૩ આબુ પર્વત ઉપરના જૈન મંદિરોમાં (૬૪થી૨૭૧)

(I) વસ્તુપાલ તેજપાલના બનાવેલા લુણસિંહિ વસહિકામાં (૬૪થી૧૩૧) ૨૭૧

૬૪	દેવાલયના અગ્રભાગમાં આવેલા એક ગોખલામાંના કાલા પત્થર ઉપર.
૬૫	દેવાલયના અગ્રભાગમાં ગોખલામાં શ્વેત શિલા ઉપર.

૬૬	નેમિનાથના મુખ્ય મંદિરની આજુબાજુની દેવકુલિક માંની નં. ૩૯ ની દેવકુલિકા ઉપર.
૬૧ થી ૭૪	૩૯ થી ૪૫ વાળી દેવકુલિકા ઉપર.
૭૪ થી ૮૬	નં ૧ થી ૧૦
૮૪ થી ૮૬	નં. ૧૪ થી ૧૬
૮૭-૮૮	૧૭ નંબરની દેવકુલિકાના દક્ષિણ અને પૂર્વ દ્વાર ઉપર
૮૯	નં. ૧૮
૯૦-૯૧	નં. ૧૯ વાળી દેવકુલિકાના પશ્ચિમ અને દક્ષિણ દ્વાર ઉપર.
૯૨-૯૩	નં. ૨૦-૨૨
૯૪ થી ૯૯	નં. ૨૫ થી ૩૦
૧૦૦	૩૦ નંબરની દેવકુલિકાના પશ્ચિમ દ્વાર ઉપર.
૧૦૧	નં ૩૧
૧૦૨	નં. ૩૨ ના પૂર્વ દ્વાર ઉપર.
૧૦૩	નં. ૩૨ ના ઉત્તર દ્વાર ઉપર.
૧૦૪-૧૦૯	૩૩ થી ૩૮
૧૧૦	નેમિનાથના મંદિરના મૂળ ગભારાના બારણા આગળના બે ગોખલા ઉપર.
૧૧૨-૧૩૦	મુખ્ય મંદિર અને દેવકુલિકાઓમાં રહેલી પ્રતિમાઓ ઉપર.
૧૩૧	મંદિરની જગતીમાં હસ્તિશાલાની પાછળ ભીંતમાં ગોખલામાં.
૨૭૧	તે મંદિરમાં રંગમંડપમાં સ્તંભની પછવાડે ગૃહસ્થની મૂર્તિ નીચે.

(II) વિમલવસહિમાંના લેખો (૧૩૨-૨૪૮)

૧૩૨	વિમલના દેવાલયના અગ્રભાગમાં આવેલી દેવકુલિકાની બાજુ ઉપરની ભીંતમાં કાલા પત્થર ઉપર.

૧૩૩	તે મંદિરમાં ભીંત ઉપર.
૧૩૯–૧૪૮	તે મંદિરની દેવકુલિકાઓ ઉપર તથા તેમાં રહેલ પ્રતિમા વગેરે ઉપર.
૧૫૨	નં. ૧૦ ની દેવકુલિકામાંના પ્રતિમાના પદ્માસન નીચે.
૧૫૪	નં. ૧૩ ની દેવકુલિકામાંના મુખ્ય પ્રતિમાના પદ્માસન નીચે.
૧૫૬	નં. ૧૦ ની દેવકુલિકાની જમણી બાજુ ઉપર.
૨૩૫	મૂલમંદિરના રંગમંડપમાં બેસાડેલી સ્ત્રી પુરૂષોની મૂર્તિ ઉપર.
૨૩૯–૪૦	મૂલ મંદિરના રંગમંડપમાં ગભારાના દરવાજાની કાયોત્સર્ગસ્થ પ્રતિમાઓ ઉપર.
૨૪૨	મૂલ ગભારામાંથી બહાર નીકળતાં ડાબી બાજુએ આવેલા ગોખલામાં રહેલ પ્રતિમા નીચે.

(III) ભીમસીંહ મંદિર (૨૪૯–૨૫૬)

૨૪૯	ભીમસીંહના મંદિરમાં મૂલનાયકની પ્રતિમા નીચે.
૨૫૦	મૂલનાયકની નીચેની દેવીની મૂર્તિ નીચે.
૨૫૧–૨૫૨	તે મંદિરમાં મૂલનાયકની પ્રતિમાની બંને બાજુની મૂર્તિઓ નીચે.
૨૫૩ થી ૨૫૫	તે મંદિરના રંગમંડપમાંની મૂર્તિઓ ઉપર.
૨૫૬	મૂલનાયકની પ્રતિમાના પદ્માસનવાળા ભાગની ડાબી અને જમણી બાજુએ તથા પાછલા ભાગમાં

(IV) ખરતર વસતિ (૨૫૭–૨૬૨)

(V) અચલગઢ (૨૬૩–૨૭૦)

૨૬૩–૨૭૦	અચલગઢમાં ચૌમુખ મંદિરમાંની પ્રતિમાઓ ઉપર.

૪ મુંગથલા (મુંડસ્થલ) ખરાડીથી ૪ માઇલ પશ્ચિમે (૨૭૨–૨૭૬)

૨૭૨–૨૭૬	મુંડસ્થલ ગામના મંદિરના સ્થંભો ઉપર.

૫ આરાસણ તીર્થ (૨૭૭ ૩૦૬)

(I) નેમિનાથનું મંદિર (૨૭૭–૨૯૨)

૨૭૭	નેમિનાથ મંદિરમાં મૂલનાયકની પ્રતિમા નીચે.
૨૭૮	તે મંદિરમાં મૂલનાયકની દક્ષિણ બાજુએ સ્થાપિત આદિનાથની પલાંઠી નીચે.
૨૭૯	મૂલ મંદિરની ડાબી બાજુએ આવેલી ભમતીમાંની છેલ્લી દેવકુલિકાની ભીંત ઉપર.
૨૮૦–૨૮૨	મંદિરમાં સ્તંભ ઉપર.
૨૮૧–૨૮૩	ભીંત ઉપર.
૨૮૪	ગૂઢ મંડપમાં શિલાપટ્ટ ઉપર.
૨૮૫થી૨૮૮	શિલાપટો તથા પ્રતિમાઓ ઉપર.
૨૮૯	પાર્શ્વનાથની પ્રતિમા ઉપર.
૨૯૦	મૂલ નાયકની ડાબી બાજુએ આવેલી ભમતિમાંની વાસુ-પૂજ્ય દેવકુલિમાં પ્રતિમાના પદ્માસન ઉપર.
૨૯૧–૨૯૨	દેવકુલિકા ઉપર.

(II) મહાવીર મંદીર (૨૯૩–૨૯૪)

૨૯૩	મૂલનાયક મહાવીર મૂર્તિની પલાંઠી ઉપર
૨૯૫	” બેઠક નીચે

(III) પાર્શ્વનાથ મંદિર (૨૯૫–૩૦૧)

૨૯૫	મૂલનાયક ઉપર.
૨૯૬–૩૦૧	પ્રતિમાની બેઠકો ઉપર.

(IV) શાન્તિનાથ ચૈત્ય (૩૦૨–૩૦૬)

૩૦૨–૩૦૬	પ્રતિમાઓ નીચે-

૬. રાણ (ક) પુર તીર્થ (૩૦૭-૩૧૭)

૭. હસ્તિકુંડી (હથુંડી)

૩૧૮	જોધપુર રાજ્યના વાલી પરગણા (ગોડવાડ પ્રાંતના) બીજાપુર નામના ગામથી બે માઈલ દૂર આવેલા જૈન મંદિરના દરવાજા પાસેથી મળેલો (હાલ અજમેરના સંગ્રહસ્થાનમાં છે) રાતા મહાવીરના મંદિરમાંથી.

૩૧૯-૩૨૨ હથુંડીથી એક માઇલ દૂર આવેલા મહાવીર મંદિરના સ્તંભો ઉપર (રાતા માહાવીર)

૩૧૯-૩૨૦ રાતા માહાવીરના મંદિરના સભામંડપમાંના સ્તંભ ઉપર.

૩૨૧ તે મંદિરની પૂર્વ બાજુની પરસાલ નીચે.

૮ (શમિપાટી) **સેવાડી** (૩૨૩-૩૩૦) મારવાડના જોધપુર રાજના ગોડવાડ પ્રાન્તમાં આવેલા વાલી જીલ્લાના મુખ્ય શહેર બાલા નગરથી અગ્નિકોણમાં પાંચ માઇલ દૂર આવેલું છે.)

૩૨૩ સેવાડીમાં આવેલા મહાવીર દેવાલયના અગ્રભાગમાં રહેલા ભોંયરાના દ્વારની બારસાખ ઉપર.

૩૨૪ મહાવીર મંદિરના અગ્રભાગમાં આવેલા એક દેવગૃહ પાસે.

૩૨૫ મહાવીર મંદિરના અગ્રભાગમાં આવેલા એક બીજા દેવાલયના દ્વારની બારસાખ ઉપર.

૯ **નાડલાઇ** (૩૩૧-૩૪૪) ગોડવાડ પ્રાંતમાં આવેલા દેસુરી જીલ્લાના મુખ્ય શહેર દેસુરીથી વાયવ્યકોણમાં ૮ માઇલ દૂર)

(I) **આદિનાથનું મંદિર**

૩૩૧ સભામંડપમાં બે સ્તંભો ઉપર રહેલા ચોકઠામાં.

૩૩૩-૩૩૪ ઉપરના ચોકઠાની સામી બાજુ

૩૩૬ રંગમંડપમાં ડાબી બાજુએ આવેલ ભીંતમાં

૩૩૭ આદિનાથની પ્રતિમા ઉપર.

૩૩૮-૩૩૯ મંદિરની આજુબાજુ આવેલી દેવકુલિકાઓ ઉપર.

૩૪૪ રંગમંડપમાં પેસતાં ડાબા હાથ તરફ.

(II) **તેમનાથ મંદિર** (નાડલાઇથી અગ્નિકોણમાં આવેલી ટેકરી ઉપર.

૩૩૨-

૩૩૫ તે મંદિરમાં સ્તંભ ઉપર.

(III) **સુપાર્શ્વનાથ મંદીર** (નાડલાઇની પૂર્વ બાજુએ આવેલી ટેકરીના મૂલમાં).

મંદિરમાં મુનિસુવ્રત પ્રતિમાં ઉપર.

(IV) **આદિનાથ મંદિર** (નાડલાઇ ગામની પૂર્વે જુનાકિલ્લા (જેકળ) માં

૩૪૧ આદિનાથની પ્રતિમાં ઉપર.

૩૪૫ **૧૦ રત્નપુર** (મારવાડ રાજ્યના છેક દક્ષિણ ભાગમાં આવેલ)

૩૪૬ **૧૧ કેરાડુ** (કિરાન કૂપ) (જોધપુર રાજ્યમાંના મલ્લાણી જીલ્લાના મુખ્ય શહેર **બાહડમેરથી વાયવ્ય** કોણમાં સોલ માઇલના છેટે હાથ ગામ પાસે આવેલ છે.

૧૨ લાલરાઇ (૩૪૭-૩૪૮ (બાલી ગામથી અગ્નિ કોણમાં પાચ માઇલ દૂર)

૩૪૭-૩૪૮ જૈન મંદિરના ખંડેરોમાંથી.

૧૩ સાંડેરાવ (૩૪૯—૩૫૦) (બાલીથી વાયવ્ય કોણમાં દશ માઇલ દૂર)

૩૪૯ મહાવીર મંદિરના સભામંડપમાં ઉંચે ચોરસાનાં કોતરેલો

૩૫૦ તેજ મંદિરના સભામંડપમાંના એક સ્થંભ ઉપર,

૧૪ જાલોર (જાબલીપુર) (૩૫૧—૩૬૩) (મારવાડ દેશના દક્ષિણ ભાગમાં અને જોધપુરથી ૮૦ માઇલ દૂર,)

૩૫૧ જાલોર ગામમાં કબરની પરસાલના એક ખુણાંમાં આવેલા સ્તંભો. ઉપરના ઉપરા ઉપરી બે ચોરસામાં

૩૫૨ કબરના મહેરાબ ઉપર આવેલા માળમાંના એક ઉંચા ચોરસા ઉપર

૩૫૩ કબરવાળા તોપખાનાની પશ્ચિમ બાજુએ આવેલ પરસાલના સ્તંભ ઉપર.

૩૫૪-૩૫૯ જાલોર કિલ્લામાંના જૈન મંદિરોની પ્રતિમાઓ ઉપર
૩૬૦ જાલોર ગામ બહાર સંડેલાવ તલાવના કિનારે ચામુંડા માતાના મંદિરને લગતી ઝુપડીમાંની મૂર્તિ ઉપર.
૩૬૧ તોપખાનામાં.
૩૬૨-૩૬૩ ઝનાના ગેલેરી.

૧૫. નાડોલ (૩૬૪-૩૬૮)

૩૬૪-૩૬૫ પદ્મપ્રભુના મંદિરના ગૃઢ મંડપમાં બે બાજુએ નેમિનાથ અને શાન્તિનાથની કાયોત્સર્ગસ્થ બે પ્રતિમાઓ ઉપર.
૩૬૬-૩૬૭ તે મંદિરના મૂળ ગભારામાં મુખ્ય વેદિ ઉપરની ત્રણ પૈકી બે પ્રતિમાઓ ઉપર.
૩૬૮ તે મંદિરની એક પ્રતિમા ઉપર.

૧૬. કોટ સોલંકીયા (૩૬૯-૩૭૦) દેસુરીથી ઇશાન કોણમાં ૧૫ માઇલ)

૩૬૯ જીર્ણ જૈન મંદિરના સ્તંભ ઉપર.
૩૭૦ તેજ જીર્ણ જૈન મંદિરમાંથી.

૧૭ બાહડમેર જુના (જોધપુર સ્ટેટના મલ્લાણી પ્રાંતમાં મુખ્ય શહેર બાહડમેરથી વાયવ્ય કોણમાં ૧૨ માઇલ.

૩૭૧ જીર્ણ જૈન મંદિરના દરવાજાના એક સ્તંભ ઉપર.

૧૮. કોરટા (કોરંટક) (૩૭૩ ૩૭૬) મારવાડ રાજ્યના જાલોર અને બાલી પ્રાંતની સરહદ ઉપર.)

૩૭૩-૩૭૪ ગામમાં આવેલ શાન્તિનાથની મંદિરના સ્તંભો ઉપર.
૩૭૫-૩૭૬ ગામ બહાર ૧ મંદિરમાં પ્રતિમાઓ ઉપર.

૧૯. કેકિંદ (કિષ્કિંધા) (૩૭૭-૩૭૮) (મેડતાથી નૈઋત્ય કોણમાં ૧૪ માઇલ)

૩૭૭ પાર્શ્વનાથના મંદિરના સભા મંડપના સ્તંભ ઉપર.
૩૭૮ તે મંદિરમાં મૂલ ગર્ભાગારમાં આવેલ ચરણ ચોકી અથવા વેદિકા ઉપર.

૩૭૯	**૨૦ વૈરાટ** (જયપુર રાજ્ય)
	૨૧ રાજગૃહ (રાજગૃહથી ઉત્તર દિશામાં ૧૨ માઈલ બિહાર નામના કસ્બામાંથી બે શિલાઓ (૧) જૈન મંદિરની ભીંતમાં અને (૨) બીજી બાજુના ઘરમાં
૩૭૯	લેખ રાજગૃહના પાર્શ્વનાથના જૈન મંદિરના સંબંધિ
	૨૨ પાલ્હી (૩૮૧-૩૯૯)
	(I) નવલખાં મંદિર (૩૮૧-૩૯૭)
૩૮૧	નવલખા મંદિરમાં પ્રતિમાઓ નીચે.
૩૮૩	તે મંદિરમાં આદિનાથની મૂર્તિની નીચે પદ્માસન ઉપર
૩૮૪થી૨૯૨	મૂર્તિઓ ઉપર.
૩૯૬-૩૯૭	
	(II) શાંતિનાથ મંદિર (લોઢારો વાસ)
૩૯૮	શાંતિનાથ મંદિરમાંની મૂલ નાયકની પ્રતિમા ઉપર
૩૯૯	ગોડી પાર્શ્વનાથ મૂલનાયકની પ્રતિમા ઉપર
	૨૩ ખુડાલા (૪૦૦-૪૦૧)
૪૦૦-૪૦૧	જૈન મંદિરમાંની મૂર્તિઓ ઉપર
	૨૪. બેલાર (૪૦૩-૪૦૭) (ઘાણેરાવ પાસે)
૪૦૩-૪૦૭	આદિનાથ મંદિર
૪૦૮-૪૧૫	૨૫. **નાણા ગામ** (૪૦૮-૪૧૫ (બાલી જીલ્લો)
	૨૬. **ચિતોડ**
૪૧૬	શૃંગાર ચાવડી જૈન મંદિરમાંથી
	૨૭. **નગર** (૪૧૭-૪૨૧) (જોધપુર રાજ્ય)
૪૧૭	શાંતિનાથ મંદિરનો
૪૧૮	ઋષભદેવ મંદિરનો
૪૨૦-૪૨૧	
૪૧૯	પાર્શ્વનાથ મંદિરનો
	૨૮ જસોલ (૪૨૨-૪૨૩) (જોધપુર રાજ્ય)
૪૨૨-૪૨૩	શાંતિનાથના મંદિરમાંના પાટડાઓ ઉપર

૪૨૪	૨૯ પાલડી (મારવાડ)
૪૨૫	૩૦ વધીણા (મારવાડ)
૪૨૬	૩૧ કાલાગરા (શિરોહી રાજ્યના વાસા નામના ગામથી બે માઇલ ઉપર.
	૩૨ કાયદ્રા (શિરોહી રાજ્ય) કાસહદ (કીરલી સ્ટેશન (આર. એમ. રેલ્વેથી ૪ માઇલ ઉત્તરે)
૨૨૭	જૈન મંદિરની આજુ બાજુ આવેલી દેવકુલિકાઓ માની એકના દ્વાર ઉપર.
૪૨૮	૩૩. ઉથમણ (સીરોહી રાજ્ય)
૪૨૯	૩૪. ગાંગાણા (મારવાડ ;
૪૩૦	૩૫. ઝાડોલી (સીરોહી રાજ્ય) શાંતિનાથ મંદિરના આગલના ભાગમાં આવેલ દેવગૃહ. સીરોહીથી પૂર્વમાં ૧૪ માઇલ.
	૩૬. મેડતા (૪૩૧ થી ૪૪૩)
૪૩૧–૪૩૩	નવા મંદિરની પ્રતિમાઓ ઉપર
૪૩૩–૩૩૯	નવા મંદિરમાં રૂષભદેવની પ્રતિના નીચે ચરણ ચોકી
૪૩૪	ચોપદારો મંદિરની પ્રતિમા ઉપર
૪૩૬	સાંડરી પોળનું મંદિર.
૪૩૭	કડલાજીકો મંદિરમાંથી
૪૩૮	સાંડારી ખેલમાંથી.
૪૪૦–૪૪૧	મહાવીરના મંદિરમાંથી
થ૪૨	પંચતીથિઆરો મંદિર.
	૩૭. ફલોધી (૪૪૪–૪૪૫)
૪૪૪–૪૪૫	પાર્શ્વનાથ મંદિરના દ્વારની બે બાજુએ.
	૩૮ મોટી ખાખર (કચ્છ)
૪૪૬	શત્રુંજય બજાર નામે જૈન મંદિર
	૩૯. ખંભાત (સ્તંભન પુર) ૪૪૭–૪૫૧

૪૪૭ સ્તંભન (થંભણ પાર્શ્વનાથના મંદિરમાં શિલા ઉપર

૪૪૮ કુંથુનાથના મંદિરમાંથી.

૪૪૯–૪૫૦ ચિન્તામણિ પાર્શ્વનાથ.

૪૦ કાવીતીર્થ (૪૨૧–૪૫૪)

૪૫૧ આદિનાથના મંદિરમાં મૂલ ગર્ભાગારના દ્વારના ડાબી બાજુએ આવેલ એક ગોખલામાં શિલામાં.

૪૫૨ આદિનાથ મંદિરમાં

૪૫૩ ધર્મનાથ મંદિરમાં.

૪૫૪ ધર્મનાથ મંદિરમાં આદિનાથની પાદુકા ઉપર

૧૪ જામનગર

૪૫૫ વર્ધમાન અને પદ્મસિંહેલના પેટા મંદિર.

૪૨ ગંધાર (૪૫૬–૪૫૯)

૪૫૬–૪૫૯ પ્રતિમાઓ ઉપર.

૪૩ રાધનપુર

૪૬૦ શાંતિનાથના (પાંજરાપોલવાળા) મંદિરના ભૂમિગૃહ (ભોયરામાં) ઉતરવાના પગથીઆએ ઉપર શિલામાં.

૪૪રાંતેજ (કડી પ્રાંત) (૪૬૧–૪૬૮)

૪૬૧–૪૬૨ મુખ્ય મંદિરની આજુબાજુ ફરતી દેવકુલિકામાં ગૃહસ્થોની મૂર્તિઓ નીચે

૪૬૩–૪૬૮ ભોંયરામાંના જૂના પરિકરો અને કાઉસગિઆઓ ઉપર પ્રતિમાઓ નિચે.

૪૫સલખણપુર (૪૬૯–૪૯૮)

૪૬૯–૪૯૮ નવા મંદિરના ભોંયરા જેવી કોટડીમાં જૂના પરિકરો નથ પબાસણો ઉપર.

૪૬ સખેશ્વર (૪૯૭-૫૦૫)

૪૯૭ પાર્શ્વનાથની મૂર્તિની આજુબાજુની બે કાઉસગિઆઓની બે પ્રતિમાઓ નીચે.

अर्हम् ।

प्राचीनजैनलेखसंग्रहः ।

श्रीशत्रुञ्जयपर्वतस्थजिनमन्दिरगत–शिलापट्टप्रतिमा-पादुकादिप्रशस्तिलेखाः ।

(१)
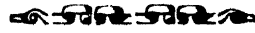
॥ ॐ ॥ स्वस्ति श्रीगूर्ज्जरधरित्र्यां पातसाह श्रीमहिमूद-पट्टप्रभाकरपातशाहश्रीमदाफरसाहपट्टोद्योतकारकपातसाह श्रीश्री श्रीश्रीश्रीबाहदरसाहविजयराज्ये । संवत् १५८७ वर्षे राज्यव्या-पारधुरंधरषानश्रीमझादषानव्यापारे श्रीशत्रुञ्जयगिरौ श्रीचि-त्रकूटवास्तव्य दो॰ करमाकृत-सप्तमोद्धारसत्का प्रशस्ति लिख्यते ॥

स्वस्ति श्रीसौख्यदो जीयाद् युगादिजिननायकः ।
केवलज्ञानविमलो विमलाचलमण्डनः ॥ १ ॥

श्रीमेदपाटे प्रकटप्रभावे
भावेन भव्ये भुवनप्रसिद्धे ।
श्रीचित्रकूटो मुकुटोपमानो
विराजमानोऽस्ति समस्तलक्ष्म्या ॥ २ ॥

सन्नन्दनो दातृसुरद्रुमश्च
तुंगः सुवर्णोऽपि विहारसारः ।
जिनेश्वरस्नात्रपवित्रभूमिः
श्रीचित्रकूटः सुरशैलतुल्यः ॥ ३ ॥
विशालसालक्षितिलोचनाभो
रम्यो नृणां लोचनचित्रकारी ।
विचित्रकूटो गिरिचित्रकूटो
लोकस्तु यत्राखिलकूटमुक्तः ॥ ४ ॥

तत्र श्रीकुम्भराजोऽभूत्कुम्भोद्भवनिभो नृपः ।
वैरिवर्गः समुद्रो हि येन पीतः क्षणात् क्षितौ ॥ ५ ॥
[त]त्पुत्रो राजमल्लोऽभूद्राज्ञां मल्ल इवोत्कटः ।
सुतः संग्रामसिंहोऽस्य संग्रामविजयी नृपः ॥ ६ ॥
तत्पट्टभूषणमणिः सिंहेन्द्रवत्पराक्रमी ।
रत्नसिंहोऽधुना राजा राजलक्ष्म्या विराजते ॥ ७ ॥

इतश्च गोपाह्वगिरौ गरिष्ठः
श्रीबप्पभट्टीप्रतिबोधितश्च ।
श्रीआमराजोऽजनि तस्य पत्नी
काचित्बभूव व्यवहारिपुत्री ॥ ८ ॥
तत्कुक्षिजाताः किलराजकोष्ठा-
गाराह्वगोत्रे सुकृतैकपात्रे ।
श्रीओशवंशे विशदे विशाले
तस्यान्वयेऽमी पुरुषाः प्रसिद्धाः ॥ ९ ॥

श्रीसरणदेवनामा तत्पुत्रो रामदेवनामाऽभूत ।
लक्ष्मीसिंहः पुत्रो (त्रस्) तत्पुत्रो भुवनपालाख्यः॥१०॥

श्रीभोजराजपुत्रो·······रसिंहाख्य एव तत्पुत्रः ।
षेताकस्तत्पुत्रो नरसिंहस्ततस्तु··············· ॥ ११ ॥
तत्पुत्रस्तोलाख्यः पत्नी तस्याः (स्य) प्रभूतकुलजाता ।
तारादेऽपरनाम्नी लीलू पुण्यप्रभापूर्णा ॥ १२ ॥
तत्कुक्षिसमुद्भूताः ष[ट्] पुत्रा[:] कल्पपादपाकाराः ।
[धर्मा]नुष्ठानपराः श्रीव(म)न्तः श्रीकृतोऽन्येषाम् ॥१[३]॥
प्रथमोर[त्ना]ख्यसुतः सम्यक्त्वोद्द्योतकारकः कामम् ।
श्रीचित्रकूटनगरे प्रासादः [कारितो] येन ॥ १४ ॥
तस्यास्ति कोमला कल्पवल्लीव विशदा सदा ।
भार्या रजमलदेवी पुत्र[:] श्रीरंगनामाऽसौ ॥ १५ ॥
भ्राताऽन्यः पोमाह्वः पतिभक्ता दानशीलगुणयुक्ता ।
पद्मा-पाटमदेव्यौ पुत्रौ माणिक्य-हीराह्वौ ॥१६॥
बंधुर्गणस्तृतीयभार्या गुणरत्नराशिविख्याता ।
गडरा-गारतदेव्यौ पुत्रो देवाभिधो ज्ञेयः ॥ १७ ॥
तुर्यो दशरथनामा भार्या तस्यास्ति देवगुरुभक्ता ।
देवल-[दू]रमदेव्यौ पुत्रः कोल्हाभिधो ज्ञेयः ॥ १८ ॥
भ्रातान्यो भोजाख्यः भार्या तस्यास्ति सकलगुणयुक्ता ।
भावल-हर्षमदेव्यौ पुत्रः श्रीमण्डनो जीयात् ॥ १९ ॥

सदा सदाचारविचारचारु-
चातुर्यधैर्यादिगुणैः प्रयुक्तः ।
श्रीकर्मराजो भगिनी च तेषाम्
जीयात्सदा सूहविनामधे[या] ॥ २० ॥
कर्माख्यभार्या प्रथमा कपूर-
देवी पुनः कामलदे द्वितीया ।

श्रीभीषजीकस्वकुलोदयाद्रि-
सूर्यप्रभः कामलदेविपुत्रः ॥ २१ ॥
श्रीतीर्थयात्राजिनबिम्बपूजा-
पदप्रतिष्ठादिककर्मधुर्याः ।
सुपात्रदानेन पवित्रमात्राः
सर्वेदृशाः सत्पुरुषाः प्रसिद्धाः ॥ २२ ॥

श्रीरत्नसिंहराज्ये राज्यव्यापारभारधौरेयः ।
श्रीकर्मसिंहदक्षो मुख्यो व्यवहारिणां मध्ये ॥ २३ ॥
श्रीशत्रुञ्जयमाहात्म्यं श्रुत्वा सद्गुरुसन्निधौ ।
तस्योद्धारकृते भावः कर्मराजस्य तदाऽभूत् ॥ २४ ॥
आगत्य गौर्जरे देशे विवेकेन नरायणे ।
वसन्ति विबुधालोकाः पुण्यश्लोका इवाद्भुताः ॥ २५ ॥
तत्रास्ति श्रीधराधीशः श्रीमद् बाहदरो नृपः ।
तस्य प्राप्य स्फुरन्मानं पुण्डरीके समाययौ ॥ २६ ॥
राज्यव्यापारधौरेयः षानश्रीमान् मझादकः ।
तस्य गेहे महामंत्री रवाख्यो नरसिंहकः ॥ २७ ॥
तस्य सन्मानमुत्प्राप्य बहुवित्तव्ययेन च ।
उद्धारः सप्तमस्तेन चक्रे शत्रुञ्जये गिरौ ॥ २८ ॥

श्रीपादलिप्तललनासरशुद्धदेशे
सद्वाद्यमंगलमनोहरगीतनादैः ।
श्रीकर्मराजसुधिया जलयात्रिकायां
चक्रे महोत्सववरः सुगुरूपदेशात् ॥ २९ ॥

चंचच्चंगमृदंगरंगरचनाभेरीनफेरीरवा-
वीणा [वंश] विशुद्धनालविभवा साधर्मि [वात्सल्य] कम् ।

वस्त्रालंकृति [हेम] तुंगतुरगादीनां च स[द्व]र्षण-
मेवं विस्तरपूर्वकं गिरिवरे बिंबप्रतिष्ठापनम् ॥ ३० ॥

विक्रमसमयातीते तिथिमितसंवत्सरेऽश्ववसुवर्षे १५८७।
शाके जगत्रिबाणे १४५३ वैशाखे कृष्णषष्ठ्यां च ॥ ३१ ॥

मिलिताः सूरयः संघा मार्गणा मुनिपुंगवाः।
वहमाने धनुलग्ने प्रतिष्ठा कारिता वरा ॥ ३२ ॥

लावण्यसमयाख्येन पंडितेन महात्मना
सप्तमोद्धारसक्ता च प्रशस्तिः प्रकटीकृता ॥ ३३ ॥

श्रीमद्बा [हदर] क्षितीशवचनादागत्य शत्रुञ्जये
प्रासादं विदधाप्य येन वृ....।....द्बिंबमारोप्य च।
उद्धारः किल सप्तमः कलियुगे चक्रेऽथ ना........
जीयादेष सदोशवंश मुकुटः श्रीकर्मराजश्चिरम्॥३४॥

यत्कर्मराजेन कृतं सुकार्य-
मन्येन केनापि कृतं हि तन्नो।
यन्म्लेच्छराज्ये [ऽपि नृपा] ज्ञयैवो-
द्धारः कृतः सप्तम एष येन ॥ ३५ ॥

सत्पुण्यकर्माणि बहुनि संघे
कुर्वन्ति भव्याः परमत्र काले।
कर्माभिधानव्यवहारिणैवो-
द्धारः कृतः श्रीविमलाद्रिशृंगे ॥ ३६ ॥

श्रीचित्रकूटोदयशैलशृंगे
कर्माख्यभानोरुदयान्वितस्य।
शत्रुंजये बिंबविहारकृत्य
[कर्माव] लीयं स्फुरतीति चित्रम् ॥ ३७ ॥

श्रीमेदपाटे विषये निवासिनः
श्रीकर्मराजस्य च कीर्तिरु[ज्ज्वला] ।
देशेष्वनेकेष्वपि [संचरत्य] हो
ज्योत्स्नेव चन्द्रस्य नभोविहारिणः ॥ ३८ ॥

दत्तं येन पुरा धनं बहुसुरत्राणाय तन्मानतो
यात्रा येन [नृ]णां च संघपतिना शत्रुंजये कारिता।
साधूनां सुगमैव सा च विहिता चक्रे प्रतिष्ठाऽर्हता-
मित्थं वर्णनमुच्यते कियदहो ! श्रीकर्मराजस्य तु ॥३९॥

येनोद्धारः शुभवति नगे कारितः पुंडरीके
स्वात्मोद्धारो विशदमतिना दुर्गतस्तेन चक्रे ।
येनाकारि प्रवरविधिना तीर्थनाथप्रतिष्ठा
प्राप्तास्तेन त्रिभुवनतले सर्वदैव प्रतिष्ठाः ॥ ४० ॥

सौम्यत्वेन निशामणिर्दिनमणिस्तीव्रप्रतापेन च
वंशोद्दीपनकारणाद् गृहमणिश्चिंतामणिर्दानतः ।
धर्माच्छ्राद्धशिरोमणिर्मदविषध्वस्तान्माणिर्भोगिनः ।
एकानेकमयो गुणैर्नवनवैः श्रीकर्मराजः सुधीः ॥४१॥

तोलासुतः सुतनयो विनयोज्ज्वलश्च
लीलूसुकुक्षिनलिनीशुचिराजहंसः ।
सन्मानदानविदुरो मुनिपुंगवानां
सद्वृद्धबांधवयुतो······कर्मराजः ॥ ४२ ॥

कर्मी श्रीकर्मराजोऽयं कर्मणा केन निर्ममे ?
तेषां शुभानि कर्माणि यैर्दृष्टः पुण्यवानसौ ॥ ४३ ॥

श्र्यधीशः पुण्डरीकस्तु मरुदेवा कपर्दिराट् ।
श्राद्धश्रीकर्मराजस्य सुप्रसन्ना भवन्त्वमी ॥ ४४ ॥

श्रीशत्रुञ्जयतीर्थोद्धारे कमठा [य] सनिध्यकारक सा० जइता भा० बाई चांपू पुत्र नाथा भ्रातृकोता ॥ अहम्मदावादवास्तव्य सूत्रधार कोला पुत्र सूत्रधार विरु[पा] सू० भीमा ठ० वेला ठ० वछा ॥ श्रीचित्रकूटादागतसू० टीला सू० पोमा सू० गांगा सू० गोरा सू० ठाला सूत्र० देवा ॥ सूत्र० नाकर सू० नाइआ सू० गोविंद सू० विणायग सू० टीला सू० वच्छा सू० भाणा सू० का [ह्ना] सूत्र० देवदास सू० टीका सू० ठाकर....प० काला वा० विणाय० । ठा० छाम ठा० हीरा सू० दमोदर वा० हरराज सू० थान ।

मंगलमादिदेवस्य मंगलं विमलाचले ।
मंगलं सर्वसंघस्य मंगलं लेखकस्य च ॥

पं० विवेकधीरगणिना लिखिता प्रशस्तिः ॥ पूज्य पं० समयरत्नशिष्य पं० लावण्यसमयस्त्रिसंध्यं श्री आदिदेवस्य प्रणमतीतिभद्रम् ॥श्रीः॥ ठा० हरपति ठा० हासा ठ० मूला ठा० कृष्णा ठा० का [ह्ना] ठा० हर्षा सू० माधव सू० बाढू ॥ लो सहज ॥

(एपिग्राफिआ इण्डिका—२।४२-४७)

(२)

॥ ॐ ॥ संवत (त्) १५८७ वर्षे शके १४५३ प्रवर्तमाने [वैशा]ख वदि ६ । रवौ ॥ श्रीचित्र[कूट] वास्तव्य श्रीओशवा-[ल] ज्ञातीय वृद्धशाखायां दो० नरसिंह सुत दो० [से] ला भार्या बाई लील पुत्र ६ दो० रत्ना भार्या रजमलदे पुत्र श्रीरंग दो० पोमा भा० पंयादे द्वि० पटमादे पुत्र माणिकहीर दो० गणा भा०

गुराद [द्वि०] गारवदे पु० दवा दो० दशरथ भा० देवलदे द्वि० दूरमदे पुत्र केहला दो० सोसा भा० भावलदे द्वि० [सु] षम [दे पु]..........भगिनी [सुह] विदे[-बं]धव श्रीमद्राजसभाशृंगारहार श्रीशत्रुंजयसप्तमोद्धारकारक दो० करमा भा० कपूरादे द्वि० कामलदे पुत्र भीषजी पुत्री बाई सोभां वा० सोना वा० मन वा० प्रता प्रमुखसमस्तकुटंबश्रेयोर्थं शत्रुंजयमुख्यप्रासादो-[द्धा]रे श्रीआदिनाथबिंबं प्रतिष्ठापितं। मं० रवी। मं० नरसिंग सानिध्यात्। प्रतिष्ठितं श्रीसूरिभिः॥ श्रीः॥

(एपिग्राफिआ इण्डिका-२।४७)

(३)

ॐ॥ संवत् १५८७ वर्षे वैशाख [व]दि श्रीओशवंशे वृद्धशाखायां दो० तोला भा० वाई लीलू सुत दो० रत्ना दो० पोमा दो० गणा दो० दशरथ दो० भोजा दो० करमा भा० कपूरादे। कामलदे पु० भीषजीसहितेन श्रीपुंडरीकबिम्बंकारितं॥ श्रीः॥

(एपिग्राफिआ इण्डिका-२।४८)

(४)

ॐ॥ उँ नमः॥ संवत् [१६] २० वर्षे आशाढ शुदि २ रवौ गंधारवास्तव्य। प्राग [वंश] दोसी। श्रीगोइआ सुत दौ। नेजपाल भार्या बाई [भोड] की सुत दौ। पंचारणा भ्रातृ दौ। भीम दौ। नने दौ। देवराजप्रमुख-[स्व] कुटुंबेन युतः। श्रीमहावीरदेवकुलिका। कारापिता हर्षेण। तपागछे विबुधशिरोमणिश्रीविजयदानसूरिश्रीहीरविजयसूरिप्रसादा[त्] शुभं भवतु॥ श्रीः॥ श्रीः॥ श्रीः॥

(एपिग्राफिआ इण्डिका-२।४८)

(५)

ॐ ॥ संवत् १६२० वर्षे कार्तग शुदि २ दिने गंधारवास्तवं श्रीश्रीमालज्ञातीय सा । श्री [पा] स [वीर] भार्या बाई [पू] तल सुत सा । श्रीवर्धमान भार्या बाई वमलादे अमरादे सुत सा। श्रीरामजी भाई सा । श्रीलहुजी सा । हंस[रा]ज सा । मनजी प्रमुखस्वकुटंबेन युतः श्रीशेत्रंजयोपरि श्रीशांतीनाथप्रासादं चोमष (चौमुख) कारापित । श्रीतपागछे विबुधशिरोमणि श्रीहीरविजय-सूरिप्रसादात् शुभं भवतु ॥

(एपिग्राफिआ इण्डिका-२।४८)

(६)

ॐ ॥उँ नमः॥ संवत् १६२० वर्षे वैशाख शुदि ५ गुरौ। श्रीगंधारवास्तव्य प्रागवंशज्ञातीय । संघवी श्रीजावडा सुत सं० श्री [सीपा] भार्या बाई ॥ गिर [सुनाम्नी सुत । सं ।] जिवंत भ्रातृ । सं । काउजी । सं । आ[दू]जी । प्रमुख [स्व] कुटंबेन युतः ॥ श्रीपार्श्वनाथदेवकुलिका । कारापिता ॥ श्रीतपागच्छे । श्रीविजयदानसूरि० श्रीहीरविजयसूरिप्रसादात् शुभं भवतु ॥

(एपिग्राफिआ इण्डिका-२।४९)

(७)

॥ ॐ ॥ संवत् १६२० वर्षे वैशाख शुदि ५ गुरु श्रीअह्मदा-वादवास्तव्य दीशावालज्ञातीय महं श्रीवणाइग सुत महं । श्रीगला भार्या बाई मंगाइ सुत । महं । वीरदास स्वकुटंबेन युतः । श्री

शेत्रंजयोपरि श्रीआदिनाथदेवकुलिका कारापिता। श्रीतपागच्छे श्रीविजयदानसूरिश्रीहीरविजयसूरिप्रसादात् ॥ शुभं भवतु ॥

(एपिग्राफिआ इण्डिका-२।४९).

(८)

ॐ ॥ संवत् १६२० वर्षे वैशाख शुदि २ दिने गंधारवास्तव्य प्रागवाट् व्यो। श्रीपरबत सुत व्यो० फोका सु० व्यो। व [–] आ स्वकुटंबेन युतः श्रीशेत्रंजयोपरि देवकुलिका कारापिता। श्रीतपागछे विबुधशिरोमणिश्रीविजयदानसूरिप्रसादात् ॥ श्रीः ॥

(एपिग्राफिआ इण्डिका-२।४९)

(९)

ॐ ॥ उँ नमः ॥ संवत् १६२० वर्षे वैशाख शुदि ५ दिने गंधारवास्तव्य प्रागवांशज्ञातीय व्यो० समरीआ भार्या बाई। भोलु पुत्री बाई वेरथाई। बाई कीबाई स्वकुटंबेन युतः। श्रीशांतिनाथदेवकुलिका कारापिता। श्रीतपागच्छे विबुधशिरोमणिश्रीविजयदानसूरि श्रीहीरविजयसूरिप्रसादात् ॥ शुभं भवतु ॥ श्री ॥

(एपिग्राफिआ इण्डिका-२।४९)

(१०)

॥ ॐ ॥ उं नमः ॥ संवत् १६२० वर्षे वैशाख शुदि ५ गुरुदिने श्रीगंधारवास्तव्य श्रीश्रीमालीयज्ञातीय परी। देवा भार्या बाई० कमलाई सुत परी। मूंथी। तथा गूजरज्ञातीय दोसी श्रीकर्ण भा० बाई अमरी सुत। दोसी। हंसराज उभयौ। मीळने

श्रीसेत्रंजयोपरि श्रीआदिनाथदेवकुलिका कारापिता श्रीतपागच्छे श्रीविजयदानसूरिप्रसादात् ।

(एपिग्राफिआ इण्डिका-२।५०)

(११)

संवत् १६४० वर्षे फागुण शुदि १३ दिने ठाकर करमसी भार्जा बाई मली ठाकर दामा भार्जा बाई चडी ठाकर माहव ठाकर जसू ठाकर षीम ठाकर जसूजी भार्जा बाई जीवादे ठाकर माहव सुत तेजपाल भार्जा बाई तेजलदे संघवी जसू सुत तेजपाल प्रसाद करापितं शुभं भवतु ॥ दो० नाकर शेठ नावाणे ७४ ॥ त्रडीसावाल ॥

(एपिग्राफिआ इण्डिका—२।५०)

(१२)

ॐ ॥ उँ नमः ॥

श्रेयस्वी प्रथमः प्रभुः प्रथिमभाग् नैपुण्यपुण्यात्मना-
मस्तु स्वस्तिकरः सुखाब्धिमकरः श्रीआदिदेवः स वः ।
पद्मोल्लासकरः करैरिव रविर्व्योम्नि क्रमांभोरुह-
न्यासैर्यस्तिलकीबभूव भगवान् शत्रुंजयेऽनेकशः ॥ १ ॥
श्रीसिद्धार्थनरेशवंशसरसीजन्माब्जिनीवल्लभः
पायाद्वः परमप्रभावभवनं श्रीवर्धमानः प्रभुः ।
उत्पत्तिस्थिति[सं]हृतिप्रकृतिवाग् यद्गौर्जगत्पावनी
स्वर्वापीव महाव्रतिप्रणयभूरासीद् रसोल्लासिनी ॥ २ ॥
आसीद्वासवबृंदवंदितपदद्वंद्वः पदं संपदां
तत्पट्टांबुधिचंद्रमा गणधरः श्रीमान् सुधर्म्माभिधः ।

यस्यौदार्ययुता प्रहृष्टसुमना अद्यापि विद्यावती
धत्ते संततिरुन्नतिं भगवतो वीरप्रभोर्गौरिव ॥ ३ ॥

श्रीसुस्थितः सुप्रतिबुद्ध एतौ
सूरी अभूतां तदनुक्रमेण ।
याभ्यां गणोऽभूदिह कोटिकाह्व-
श्चंद्रार्यमभ्यामिव सुप्रकाशः ॥ ४ ॥

तत्राभूद्वज्रिणां वंद्यः श्रीवज्रर्षिगणाधिपः ।
मूलं श्रीवज्रशाखाया गंगाया हिमवानिव ॥ ५ ॥

तत्पट्टांबरदिनमणिरुदितः श्रीवज्रसेनगुरुरासीत् ।
नागेंद्र-चंद्र-निर्वृति-विद्याधर-संज्ञकाश्च तच्छिष्याः॥६॥

स्वस्वनामसमानानि येभ्यश्चत्वारि जज्ञिरे ।
कुलानि काममेतेषु कुलं चान्द्रं तु दिद्युते ॥ ७ ॥

भास्करा इव तिमिरं हरंतः ख्यातिभाजनम् ।
भूरयः सूरयस्तत्र जज्ञिरे जगतां मताः ॥ ८ ॥

बभूवुः क्रमतस्तत्र श्रीजगच्चंद्रसूरयः ।
यैस्तपाबिरुदं लेभे बाणसिद्ध्यर्क १२८५ वत्सरे ॥ ९ ॥

क्रमेणास्मिन् गणे हेमविमलाः सूरयोऽभवन् ।
तत्पट्टे सूरयो ऽभूवन्नानंदविमलाभिधाः ॥ १० ॥

साध्वाचारविधिः पथः शिथिलतः सम्यक्श्रियां धाम यै-
रुद्दध्रे स्तनसिद्धिसायकसुधारोचिर्निभे १५८२ नेहसि ।
जीमूतैरिव यैर्जगत्पुनरिदं तापं हरद्भिर्भृशं
सश्रीकं विदधे गवां शुचितमैः स्तोमैः रसोल्लासिभिः ॥११॥

पद्माश्रयैरलमलंक्रियते स्म तेषां
प्रीणन्मनांसि जगतां कमलोदयेन ।

पट्टः प्रवाह इव निर्झ्झरनिर्झ्झरिण्याः
शुद्धात्मभिर्विजयदानमुनीशहंसैः ॥ १२ ॥
सौभाग्यं हरिसर्व[प]र्वहरणं रूपं च रंभापति-
श्रीजैत्रं शतपत्रमित्रमहसां चौरं प्रतापं पुनः ।
येषां वीक्ष्य सनातनं मधुरिपुस्वःस्वामिघर्म्मांशवो
जाताः काममपत्रपाभरभृतो गोपत्वमाप्तास्त्रयः ॥ १३ ॥
तत्पट्टः प्रकटः प्रकामकलितोद्द्योतस्तथा सौधव[त्]
सस्नेहैर्य[ति]राजहीरविजयस्नेहप्रियैर्निर्म्ममे ।
सौभाग्यं महसां भरेण महतामत्यर्थमुल्लासिनां
बिभ्राणः स यथाजनिष्ट सुदृशां कामप्रमोदास्पदम्॥१४॥
देशाद् गूर्जरतोऽथ सूरिवृषभा आकारिताः सादरं
श्रीमत्साहिअकब्बरेण विषयं मेवातसंज्ञं शुभम् ।
शा··········जपाणयोवतमसं सर्वं हरंतो गवां
स्तोमैः सूत्रितविश्वविश्वकमलोल्लासैर्नभोर्का इव ॥ १५ ॥
चक्रुः फतेपुरम···············[र्न] भौम-
दृग्युग्मकोककुलमाप्तसुखं सृजंतः ।
अब्देकपावकनृपप्रमिते १६३९ स्वगोभिः ।
सोल्ला·····················बुजकाननम् ये ॥ १६ ॥
दामेवाखिलभूपमूर्द्धसु निजमाज्ञां सदा धारयन्
श्रीमान् शाहिअकब्बरो नरवरो [देशेष्व] शेषेष्वपि ।
षण्मासाभयदानपुष्टपटहोद्घोषानघध्वंसितः
कामं कारयति स्म हृष्टहृदयो यद्वाक्कलारंजितः ॥१७॥
यदुपदेशवशेन मुदं दधन्
निखिलमण्डलवासिजने निजे ।

मृतधनं च करं च सुजीजिआ-
भिधमकब्बरभूपतिरत्यजत् ॥ १८ ॥

यद्वाचा कतकाभया विमलितस्वांतांबुपूरः कृपा-
पूर्णः शाहिरनिन्द्यनीतिवनिताक्रो[डीकृतात्मा]त्यजत् ।
शुल्कं त्य[क्तुम]शक्यमन्यधरणीराजां जनप्रीतये
तद्वान्नीडजपुंजपूरुषपशूंश्चामूमुचद्भूरिशः ॥ १९ ॥

यद्वाचां निचयैर्गुधाकृतसुधास्वा[दैर] मंदैः कृता-
ल्हादः श्रीमदकब्बरः क्षितिपतिः संतुष्टिपुष्टाशयः ।
त्यक्त्वा तत्करमर्थसार्थमतुलं येषां मनःप्रीतये
जैनेभ्यः प्रददौ च तीर्थतिलकं शत्रुंजयोर्वीधरम् ॥२०॥

यद्वाग्भिर्मुदितश्चकार करुणास्फूर्जन्मनाः पौस्तकं
भाण्डागारमपारवाङ्मयमयं वेश्मेव वाग्दैवतम् ।
यत्संवेगभरेण भावितमतिः शाहिः पुनः प्रत्यहं
पूतात्मा बहु मन्यते भगवतां सद्दर्शनो दर्शनम् ॥ २१ ॥

यद्वाचा तरणित्विषेव कलितोल्लासं मनःपंकजं
बिभ्रच्छाहिअकब्बरो व्यसनधीपाथोजिनीं चंद्रमाः ।
जज्ञे श्राद्धजनोचितैश्च सुकृतैः सर्वेषु देशेष्वपि
विख्याताऽर्हतभक्तिभावितमतिः श्रीश्रेणिकक्ष्मापवत्॥२२॥

लुंपाकाधिपमेघजीऋषिमुखा हित्वा कुमत्याग्रहं
भेजुर्यच्चरणद्वयीमनुदिनं भृंगा इवांभोजिनीम् ।
उल्लासं गमिता यदीयवचनैर्वैराग्यरंगोन्मुखै-
र्जाताः स्वस्वमतं विहाय बहवो लोकास्तपासंज्ञकाः ॥२३॥

आसीच्चैत्यविधापनादिसुकृतक्षेत्रेषु वित्तव्ययो
भूयान् यद्वचनेन गूर्ज्जरधरामुख्येषु देशेष्वलम् ।

यात्रां गूर्ज्जरमालवादिकमहादेशोद्भवैर्भूरिभिः
संघैः सार्द्धमृषीश्वरा विदधिरे शत्रुंजये ये गिरौ ॥ २४ ॥

तत्पट्टमाब्धिमिव रम्यतमं सृजन्तः
स्तोमैर्गवां सकलसंतमसं हरंतः ।
कामोल्लसत्कुवलयप्रणया जयंति
स्फूर्जत्कला विजयसेनमुनींद्रचंद्राः ॥ २५ ॥

यत्प्रतापस्य माहात्म्यं वर्ण्यते किमतः परम् ।
अस्वप्नाश्चक्रिरे येन जीवं[तो ऽ]पि हि वादिनः ॥२६॥

सौभाग्यं विषमायुधात्कमलिनीकांताच्च तेजस्विना-
मैश्वर्यं गिरिजापतेः कुमुदिनीकांतात्कलामालिनाम् ।
माहात्म्यं धरणीधरान्मखभुजां गांभीर्यमंभोनिधे-
रादायांबुजभूः प्रभुः प्रविदधे यन्मूर्त्तिमेतन्मयीम् ॥२७॥

ये च श्रीमदकब्बरेण विनयादाकारिताः सादरं
श्रीमल्लाभपुरं पुरंदरपुरं व्यक्तं सुपर्वोत्करैः ।
भूयोभिर्व्रतिभिर्बुधैः परिवृता वेगादलंचक्रिरे
सामोदं सरसं सरोरुहवनं लीलामराला इव ॥ २८ ॥

अर्हंतं परमेश्वरत्वकलितं संस्थाप्य विश्वोत्तमं
साक्षात्साहिअकब्बरस्य सदसि स्तोमैर्गवामुद्यतैः ।
यैः संमीलितलोचना विदधिरे प्रत्यक्षशूरैः श्रिया
वादोन्मादभृतो द्विजातिपतयो भट्टा निशाटा इव ॥२९॥

श्रीमत्साहिअकब्बरस्य सदसि प्रोत्सर्प्पिभिर्भूरिभि-
र्वादैर्वादिवरान् विजित्य समदान्सिंहैर्द्विपेंद्रानिव ।
सर्वज्ञाशयतुष्टिहेतुरनघो दिश्युत्तरस्यां स्फुरन्
यैः कैलास इवोज्ज्वलो निजयशःस्तंभो निचख्ने महान् ॥३०॥

दत्तसाहसधीरहीरविजयश्रीसूरिराजां पुरा
यच्छ्रीशाहिअकब्बरेण धरणीशक्रेण तत्प्रीतये ।
तच्चक्रेऽखिलमप्यबालमतिना यत्साज्जगत्साक्षिकं
तत्पत्रं फुरमाणसंज्ञमनघं सर्वादिशो व्यानशे ॥३१॥
किं च गोवृषभकासरकांताकासरा यमगृहं न हि नेयाः ।
मोच्यमेव मृतवित्तमशेषं बंदिनोऽपि हि न च ग्रहणीयाः ॥३२॥
यत्कलासलिलवाहविलासप्रीतचित्ततरुणाजनतुष्ट्यै ।
स्वीकृतं स्वयमकब्बरधात्रीस्वामिना सकलमेतदपीह ॥ ३३ ॥
चोलीबेगमनंदनेन वसुधाधीशेन सन्मानिता
गुर्व्वी गूर्ज्जरमेदिनीमनुदिनं स्वर्लोकबिब्बोकिनीम् ।
सद्वृत्ता महसां भरेण सुभगा गाढं गुणोल्लासिनो
ये हारा इव कंठमंबुजदृशां कुर्वन्ति शोभास्पदम् ॥३४॥

इतश्च—

आभूरान्वय[प]द्मपद्मसवया ओकेशवंशेऽभव
च्छ्रेष्ठी श्रीशिवराज इत्यभिधया सौवर्णिकः पुण्यधीः ।
तत्पुत्रोऽजनि सीधरश्च तनयस्तस्याभवत्पर्वतः
[का]लाह्वोऽजनि तत्सुतश्च तनुजस्तस्यापि वाघाभिधः ॥३५॥
तस्याभूद्वच्छिआभिधश्च तनुजः ख्यातो रजाईभव-
स्तस्याभूच्च सुहासिणी[ति] गृहिणी पद्मेव पद्मापतेः ।
इंद्राणीसुरराजयोरिव जयः पुत्रस्तयोश्चाभव-
त्तेजःपाल इति प्रहृष्टसुमनाः पित्रोर्मनःप्रीतिकृत् ॥ ३६ ॥
[का]मस्येव रतिर्हरेरिव रमा गौरीव गौरीपते-
रासीत्तेजलदे इति प्रियतमा तस्याकृतिः [.........]
भोगश्रीसुभगौ गुरौ प्रणयिनौ शश्वत्सुपर्वादरौ

पौलोमीत्रिदशेश्वराविव सुखं तौ दंपती भेजतुः ॥३७॥
वैराग्यवारिनिधिपूर्णनिशाकराणां
तेषां च हीरविजयव्रतिसिंधुराणाम् ।
सौभाग्य[भा]ग्यपरभागविभासुराणां
तेषां पुनर्विजयसेनमुनीश्वराणाम् ॥ ३८ ॥
वाग्भिर्मुधाकृतसुधाभिरुदंचिचेताः
श्राद्धः स शोभनमना भजति स्म भावम् ।
श्रीसं[घभ]क्तिघनदानजिनेंद्रचैत्यो-
द्धारादिकर्म्मसु भृशं सुकृतिप्रियेषु ॥ ३९ ॥
(विशेषकम् ।)

ग्रहैः प्रशस्तेऽह्नि सुपार्श्वभर्त्तु-
[र]नन्तभर्त्तुश्च शुभां प्रतिष्ठाम् ।
सोऽचीकरत्षड्युगभूप १६४६ वर्षे
हर्षेण सौवर्णिकतेजपालः ॥ ४० ॥
आदावार्षभिरत्र तिर्थतिलके शत्रुं[ज]येऽचीकरं-
श्चैत्यं शैत्यकरं दृषोर्मणिगणस्वर्णादिभिर्भासुरम् ।
अत्रान्येपि भुजार्जितां फलवतीमुच्चैः सृजंतः श्रीयं
[प्रा]सादं तदनुक्रमेण बहवश्चाकारयन् भूभुजः ॥४२॥
तीर्थेऽत्र साधुकरमाभिधो धनी सिद्धिसिद्धितिथि १५८८ संख्ये ।
चैत्यम[ची] करदुक्तेरानंदविमलमुनिराजाम् ॥ ४३ ॥
तं वीक्ष्य जीर्णं भगवद्विहारं
स तेजपालः स्वहृदीति दध्यौ ।
भावी कदा सो ऽवसरो वरीयान्
यत्रा ऽत्र चैत्यं भविता नवीनम् ॥ ४४ ॥

अन्येद्युः स्वगुरूपदेशशरदा कामं वलक्षीकृत-
स्वांतांभाः स वणिग् व[र]पुरवरे श्रीस्तंभतीर्थे वसन्।
तीर्थे श्रीमति तुंगतीर्थतिलके शत्रुंजयेऽर्हद्गृहो-
द्धारं कर्तुमना अजायततमां साफल्यमिच्छञ् श्रियः ॥४५॥
अत्र स्यात् सुकृतं कृतं तनुमतां श्रेयः श्रियां कारणं
मत्वैवं निजपूर्वजव्रजमहानंदप्रमोदाप्तये ।
तीर्थे श्रीविमलाचले ऽतिविमले मौलेऽर्हतो मंदिरे
जीर्णोद्धारमकारयत्स सुकृती कुंतीतनूजन्मवत् ॥ ४६ ॥
शृङ्गेण भिन्नगगनांगणमेतदुच्चै-
श्चैत्यं चकास्ति शिखरस्थितहेमकुंभम् ।
हस्तेषु ५२ हस्तमितमुच्चमुपैति नाक-
लक्ष्मीं विजेतुमिव काममखर्वगर्वाम् ॥ ४७ ॥
यत्रार्हदोकसि जितागरकुंभिकुंभाः
कुंभा विभांति शरवेदकरेंदु १२४५ संख्याः ।
किं सेवितुं प्रभुमयुः प्रचुरप्रताप-
पूरैर्जिता दिनकराः कृतनैकरूपाः ॥ ४८ ॥
उन्मूलितप्रमदभूमिरुहानशेषान्
विश्वेषु विघ्नकरिणो युगपन्निहंतुम् ।
सज्जाः स्म इत्थमभिधातुमिवेंदुनेत्राः (२१)
सिंहा विभांत्युपगता जिनधाम्नि यत्र ॥ ४९ ॥
योगिन्यो यत्र शोभंते चतस्रो जिनवेश्मनि ।
निषेवितुमिवाक्रांताः प्रतापैरागता दिशः ॥ ५० ॥
राजंते च दिशां पाला [····।]यत्राऽर्हदालये ।
मूर्तिमंत×किमायाता धर्म्मास्संयमिनाममी ॥ ५१ ॥

द्वासप्ततिः श्रियमयंति जिनेंद्रचंद्र-
बिंबानि देवकुलिकासु च तावतीषु।
द्वासप्ततेः श्रितजनालिकलालतानां
किं कुड्मला ऽपरिमलैर्भुवनं भरंतः॥ ५२॥
राजंते यत्र चत्वारो गवाक्षा जिनवेश्मनि।
विरंचेरिव वक्त्राणि विश्वाकारणहेतवे॥ ५३॥
यत्र चैत्ये विराजंते चत्वारश्च तपोधनाः।
अमी धर्म्माः किमायाताः प्रभूपास्त्यै वपुर्भृतः॥ ५४॥
पंचालिकाः श्रियमयंति जिनेंद्रधाम्नि
द्वात्रिंशदिंद्रमणीभरजैत्ररूपाः।
ज्ञात्वा पतीनिह जिने किमु लक्षणक्ष्मा-
राजां प्रिया निजनिजेशनिभालनोत्काः॥ ५५॥
द्वात्रिंशदुत्तमतमानि च तोरणानि
राजंति यत्र जिनधाम्नि मनोहराणि।
किं तीर्थकृद्दशनलक्ष्मिमृगेक्षणाना-
मंदोलनानि सरलानि सुखासनानि॥ ५६॥
गजाश्चतुर्विंशतिरऽद्रितुंगा
विभांति शस्ता जिनधाम्नि यत्र।
देवाश्चतुर्विंशतिरीशभक्त्यै
किमागताः कुञ्जररूपभाजः॥ ५७॥
स्तंभाश्चतुस्सप्ततिरद्रिराजो-
त्तुंगा विभांतीह जिनेंद्रचैत्ये।
दिशामऽधीशैः सह सर्व्वे इंद्राः
किमाप्तभक्त्यै समुपेयिवांसः॥ ५८॥ *॥

रम्यं नंदपयोधिभूपति १६४९ मिते वर्षे सुखोत्कर्षकृत्
साहाय्याद् जसुठक्कुरस्य सुकृतारामैकपाथोमुचः।
प्रासादं वाछिआसुतेन सुधिया शत्रुंजये कारितं
दृष्ट्वाऽष्टापदतीर्थचैत्यतुलितं केषां न चित्ते रतिः ॥५९॥

चैत्यं चतुर्णामिव धर्म्ममेदिनी-
भुजां गृहं प्रीणितविश्वविष्टपम्।
शत्रुंजयोर्व्वीभृति नंदिवर्द्धना-
भिधं सदा यच्छतु वांछितानि वः ॥ ६० ॥

[-]यः प्रभाभरविनिर्म्मितनेत्रशैत्ये
चैत्ये ऽत्र भूरिरभवद् विभवव्ययो यः।
ज्ञात्वा वदंति मनुजा इति तेजपालं
कल्पद्रुमत्ययमनेन धनव्ययेन ॥ ६१ ॥

शत्रुंजये गगनबाणकला १६५० मितेऽब्दे
यात्रां चकार सुकृताय स तेजपालः।
चैत्यस्य तस्य सुदिने गुरुभिः प्रतिष्ठा
चक्रे च हीरविजयाभिधसूरिसिंहैः ॥ ६२ ॥

मार्तण्डमण्डलमिवांबुरुहां समूहः
पीयूषरश्मिमिव नीरनिधेः प्रवाहः।
केकिव्रजः सलिलवाहमिवातितुंगं
चैत्यं निरीक्ष्य मुदमेति जनः समस्तः ॥ ६३ ॥*॥

चैत्यं चारु चतुर्मुखं कृतसुखं श्रीरामजीकारितं
प्रोत्तुंगं जसुठक्कुरेण विहितं चैत्यं द्वितीयं शुभम्।
रम्यं कुअरजीविनिर्म्मितमभूच्चैत्यं तृतीयं पुन-
र्मूलश्रेष्ठीकृतं निकामसुभगं चैत्यं चतुर्थं तथा ॥ ६४ ॥

एभिर्विश्वविसारिभिर्द्युतिभरैरत्यर्थसंसुत्रितोद्-
द्योतो दिक्ष्वाखिलासु निर्ज्जरपतिः स्वर्लोकपालैरिव ।
श्रीशत्रुंजयशैलमौलिमुकुटं चैत्यैश्चतुर्भिर्युतः
प्रासादो ऽङ्गिमनोविनोदकमलाचैत्यं चिरं नंदतु ॥ ६५ ॥

वस्ताभिधस्य वरसूत्रधरस्य शिल्पं
चैत्यं चिरादिदमुदीक्ष्य निरीक्षणीयम् ।
शिष्यत्वमिच्छति कलाकलितोऽपि विश्व-
कर्माऽस्य शिल्पिपटले भवितुं प्रसिद्धः ॥ ६६ ॥

सदाचाराब्धीनां कमलविजयाह्वानसुधियां
पदद्वंद्वांभोजभ्रमरसदृशो हेमविजयः ।
अलंकारैराढ्यां स्त्रियमिव शुभां यां विहितवान्
प्रशस्तिः श[स्तै]षा जगति चिरकालं विजयताम् ॥६७॥

**इति सौवर्णिकसाह श्रीतेजःपालोद्धृतविमलाचल-
मण्डनश्रीआदीशमूलप्रासादप्रशस्तिः ॥*॥**

बुधसहजसागराणां विनेयजयसागरोऽलिखद्वर्णैः
शिल्पिभ्यामुत्कीर्णा माधवनानाभिधानाभ्याम् ॥ ६८ ॥

(एपिग्राफिआ इण्डिका—२।५०-५९)

(१३)

ॐ ॥ स्वस्ति श्रीसंवत् १६५२ वर्षे मार्गे वदि २ सोमवासरे पुष्यनक्षत्रे निष्प्रतिमसंवेगवैराग्यनिःस्पृहतादिगुणरंजितेन साहिश्रीअकब्बरनरेंद्रेण प्रतिवर्षं षाण्मासिकसकलजंतुजाताभयदानप्रवर्तनसर्वकालीनगवादिवधनिवर्तनजीजिआदिकरमोचनमुंडकाभिधानकरमोचनपूर्वकश्रीशत्रुंजयतीर्थसमर्पणादिपुरस्सरं प्रदत्तबहुब-

हुमानानां नानादेशीयसंघसमुदायेन सह श्रीशत्रुंजये कृतयात्राणां जगद्विख्यातमहिमपात्राणां सं० १६५२ वर्षे भाद्रसितैकादश्यां उन्नतदुर्गे अनशनपूर्वकं महोत्सवेन साधितोत्तमार्थानां तपागच्छाधिराजभट्टारकश्रीहीरविजयसूरीणां पादुकाः कारि० स्तंभतीर्थीय सं०उदयकरणेन प्र० भ० श्रीविजयसेनसूरिभिः ॥ महोपाध्यायश्रीकल्याणविजयगणयः पं० धनविजयगणिभ्यां स[ह]प्रणमंति ॥ एताश्च भ[वा·········रा]राध्यमानाश्चिरं [नंद]तु ॥श्रीः॥

(एपिग्राफिआ इण्डिका-२।५९)

(१४)

१६७५ वैशाख शुदि १३ शुक्रे संघवालगोत्रे कोचरसंताने सा० केल्हा पुत्र सा० थन्ना पु० नरसिंघ पु० कुंअरा पु० नच्छा भार्या नवरंगदे पु० सुरताण भार्या सैंदूरदे पुत्र श्रीशत्रुंजयतीर्थयात्राविधानसंप्राप्तसंघपतितिलकसप्तक्षेत्रोप्तस्ववित्त सा० षेतसी भा० सोभागदे पु० पदमसी भार्या प्रेमलदे पु० इंद्रजी भार्या बा० वीरमदे द्वितीयपुत्र सोमसी स्वलघुपुत्र सा० विमलसी भार्या लाडिमदे पुत्र पोमसी द्वितीय भार्या विमलादे पुत्र दूजणसी पोमसी भार्या केसरदे पुत्र वि० डूंगरसी प्रमुखपुत्रपौत्रप्रपौत्रपरिवारसहितेन चतुर्मुखविहारपूर्वाभिमुखस्थाने···············देवगृहिका कुटुंबश्रेयोर्थं कारिता श्रीबृहत्खतरगच्छाधिराजयुगप्रधानश्रीजिनसिंहसूरिपट्टालंकारक(०)शत्रुंजयाष्टमोद्धारप्रतिष्ठाकारकश्रीजिनराजसूरिसूरि [समाजराजाधिराजैः ॥]

(एपिग्राफिआ इण्डिका-२।६०).

(१५)

॥ सं० १६७५ वैशाख शुदि १३ तिथौ शुक्रवारे सुरताण-नूरदीनजहांगीरसवाईविजयिराज्ये । श्रीअहम्मदा[वाद]वास्तव्य प्राग्वाटज्ञातीय लघुशाखाप्रदीपक सं० माईआ भार्या नाकू पुत्र सं० जोगी भार्या जसमादे पुत्ररत्न सकलसुश्रावककर्तव्यताकरणविहितयत्न सं० सोमजी भार्या राजलदे पुत्र संघपति रूपजी-केन भार्या जेठी पुत्र चि० उदयवंत बाई कोडी कुंअरि प्रमुखसा-रपरिवारसहितेन स्वयंकारितसप्राकार श्रीविमलाचलोपरि मूलो-द्धारसारचतुर्मुखविहारशृंगारकश्रीयुगादिदेवप्रतिष्ठायां श्रीआदिना-थपादुके परमप्रमोदाय कारिते प्रतिष्ठिते च श्रीबृहत्खरतरगच्छाधि-राजश्रीजिनराजसूरिसूरिशिरस्तिलकैः॥ प्रणमति भूवनकीर्तिगणिः॥

(एपिग्राफिआ इण्डिका-२ । ६०)

(१६)

संवत् १६७५ वैशाख शुदि १३ शुक्रे । ओसवालज्ञातीय लोढागोत्रीय सा० रायमल्ल भार्या रंगादे पुत्र सा० जयवंत भार्या जयवंतदे पुत्र विविधपुण्यकर्मकारक श्रीशत्रुंजययात्राविधा-नसंप्राप्तसंघपतितिलक सं० राजसीकेन भार्या कसुंभदेव तुरंगदे पु० अषयराज भार्या अहकारदे पु० अजयराज स्वभ्रातृ सं० अमीपाल भार्या गूजरदे पु० वीरधवल भा० [जु] गतादे स्वल-घुभातृ सं० वीरपाल भार्या लीलादे प्रमुख परिवारसहितेन श्री-आदिनाथपादुके कारिते प्रतिष्ठिते युगप्रधानश्रीजि[न]सिंहसूरिप-ट्टोद्द्योतक श्रीजिनराजसूरिभिः श्रीशत्रुंजयोद्धारप्रतिष्ठायां श्रीबृह-त्खरतरगच्छाधिराजैः ॥

(एपिग्राफिआ इण्डिका-२।६१)

(१७)

सं. १६७६ मिते सुरताणनूरदीनजहांगीरसवाईविजयराज्ये साहिजादासुरताण षोस[रू]प्रवरे श्रीराजीनगरे सोबईसाहियानसुरताणषुरमे वैशाख सित १३ शुक्रे श्रीअहम्मदावादवास्तव्य लघुशाखाप्रकटप्राग्वाटज्ञातीय से० देवराज भार्या [रू]डी पुत्र से० गोपाल भार्या राजू पुत्र से० राजा पुत्र सं० साईआ भार्या नाकू पुत्र सं० जोग भार्या जसमादे पुत्ररत्न श्रीशत्रुंजयतीर्थयात्राविधानसंप्राप्तश्रीसंघपतितिलकनवीनाजिनभवनाबिंबप्रतिष्ठासाधर्मिकवात्सल्यादिधर्मक्षेत्रोप्तस्ववित्त सं० सोमजी भार्या राजलदे कुक्षिरत्न राजसभाशृंगार सं० [रू]पजीकेन पितृव्य सं० शिवा स्ववृद्धभ्रातृ रत्नजी पुत्र सुंदर[दास] सषर लघुभ्रातृ षीमजी पुत्र रविजी स्वभार्या जेठी पु० उदयवंत पितामह भ्रातृ सं० नाथा पुत्र सं० सूरजी प्रमुखसारपरिवारसहितेन स्वयं समुद्धारितसप्राकारश्रीविमलाचलोपरि मूलोद्धारसारचतुर्मुखविहारशृंगारहारश्रीआदिनाथबिंबं कारितं प्रतिष्ठितं च श्रीमहावीरदेवपट्टानुपट्टाविच्छिन्नपरंपरायातश्रीउद्द्योतनसूरिश्रीवर्धमानसूरि वसतिमार्ग्गप्रकाशकश्रीजिनेश्वरसूरि श्रीजिनचंद्रसूरि नवांगवृत्तिकारकश्रीस्तंभनपार्श्वनाथप्रकटकश्रीअभयदेवसूरि श्रीजिनवल्लभसूरि देवताप्रदत्तयुगप्रधानपदश्रीजिनदत्तसूरि श्रीजिनचंद्रसूरि श्रीजिनपतिसूरि श्रीजिनेश्वरसूरि श्रीजिनप्रबोधसूरि श्रीजिनचंद्रसूरि श्रीजिनकुशलसूरि श्रीजिनपद्मसूरि श्रीजिनलब्धिसूरि श्रीजिनचंद्रसूरि श्रीजिनोदयसूरि श्रीजिनराजसूरि श्रीजिनभद्रसूरि श्रीजिनचंद्रसूरि श्रीजिनसमुद्रसूरि श्रीजिनहंससूरि श्रीजिनमाणिक्यसूरि दिल्लीपतिपातसाहिश्रीअकब्बरप्रतिबोधकतत्प्रदत्तयुगप्रधानविरुदधारकसकलदेशाष्टाह्निकामा-

रिप्रवर्त्तावक कुयित जहांगीरसाहिरंजकतत्स्वमण्डलबहिष्कृतसाधुरक्षकयुगप्रधान श्रीजिनचंद्रसूरि मंत्रिकर्मचंद्रकारितसपादकोटिवित्त-व्ययरूपनंदिमहोत्सवप्रकारकठिनकाश्मीरादिदेशविहारकारक श्री-अकब्बरसाहिमनःकमलभ्रमरानुकारक वर्षावधिजलधिजलजंतुजा-तघातनिवर्तक श्रीपुरगोलकुंडागज्जणाप्रमुखदेशामारिप्रवर्त्तकसकल-विद्याप्रधानजहांगीरनूरदीनमहम्मदपातिसाहिप्रदत्तयुगप्रधानपद-श्रीजिनसिंहसूरि पट्टालंकारकश्रीअंबिकावरधारकतद्बलवाचितघं-घाणीपुरप्रकटितचिरंतनप्रतिमाप्रशस्ति[व-]तरबोहित्थवंशीय सा० धर्मसी धारलदे दारक चतुःशास्त्रपारीणधुरीणशृंगारकभट्टारकवृं-दारक श्रीजिनराजसूरिसूरिशिरो[मुकुटैः ॥] आचार्य श्रीजिनसाग-रसूरि । श्रीजयसोम महोपाध्याय श्रीगुणविनयोपाध्याय श्रीधर्म-निधानोपाध्याय पं० आनंदकीर्ति स्वलघुसहोदरवा० [भद्रसेनादि-सत्परिकरैः ॥]

(एपिग्राफिआ इण्डिका-२।६२)

(१८)

संवत् १६७५ प्रमिते सुरताणनूरदीनजहांगीरसवाईविजयरा-ज्ये साहिजादा सुरताणषोस[रू]प्रवरे राजनगरे सोबइसाहियान सुर-ताणपुरमे ॥ वैशाख सित १३ शुक्रे । श्रीअहम्मदावादवास्तव्य प्राग्वा-टज्ञातीय से० देवराज भार्या [रू]डी पुत्र से० गोपाल भा० राजू पु० से० राजा पु० साईआ भा० नाकू पु० सं० जोगी भार्या जसमादे पुत्ररत्न० श्रीशत्रुंजयतीर्थयात्राविधानसंप्राप्तसंघपतितिलकनवीन-जिनभवनबिंबप्रतिष्ठासाधर्मिकवात्सल्यादिधर्म्मक्षेत्रोप्तस्ववित्त सं० सोमजी भार्या राजलदे कुक्षिरत्न संघपति [डू]पजीकेन पि-तृव्य सं० शिवा स्ववृद्धभ्रातृ रत्नजी सुत सुंदरदास सषर लघुभ्रातृ

षीमजी पुत्र रविजी पितामहभ्रातृ सं० नाथा पुत्र सूरजी स्वपुत्र उदयवंत प्रमुखपरिवृतेन स्वयंसमुद्धृतसप्राकारश्रीविमलाचलोपरि मूलोद्धारसारचतुर्मुखविहारशृंगारश्रीआदिनाथबिंबं कारितं प्रतिष्ठितं च श्रीमहावीरदेवाविच्छिन्नपरंपरायात श्रीउद्योतनसूरि श्रीवर्द्धमानसूरि वसतिमार्गप्रकाशक श्रीजिनेश्वरसूरि श्रीजिनचंद्रसूरि नवांगवृत्तिकारक श्रीस्तंभनकपार्श्वप्रकटक श्रीअभयदेवसूरि श्रीजिनवल्लभसूरि युगप्रधानश्रीजिनदत्तसूरिपाद श्रीजिनभद्रसूरिपाद श्री· अकबरप्रतिबोधक तत्प्रदत्तयुगप्रधानपदधारक सकलदेशाष्टाह्निकामारिपालक षाण्मासिकाभयदानदायकयुगप्रधान श्रीजिनचंद्रसूरि मंत्रिकर्मचंद्रकारित श्रीअकबरसाहिसमक्षसपादशतलक्षवित्तव्ययरूपनंदिमहोत्सववि[स्तार]विहितकठिनकाश्मीरादिदेशविहारमधुरतरातिशायिस्ववचनचातुरीरंजितानेकहिंदुकतुरुष्काधिपति श्रीअकब्बरसाहि श्रीकारश्रीपुरगोलकुंडागज्जणाप्रमुखदेशामारिप्रवर्तावकवर्षावधिजलधिजलजंतुजातघातनिवर्तावकसुरताणनूरदीजहांगीरसाहिप्रदत्तयुगप्रधानबिरुदप्रधान श्रीजिनसिंहसूरि पट्टप्रभाकरसमुपलब्ध श्रीअंबिकावरबोहित्थवंशीय सा० धर्मसी धारलदे नंदन भट्टारकचक्रचक्रवर्तिभट्टारकशिरस्तिलक श्रीजिनराजसूरिसूरिराजैः ॥ श्रीवृहत्खरतरगच्छाधिराजैः ॥ आचार्यश्रीजिनसागरसूरि पं० आनंदकीर्ति स्वलघुभ्रातृ वा० भद्रसेनादिसत्परिकरैः ॥

(एपिग्राफिआ इण्डिका-२।६२)

(१९)

संवत् १६७५ मिते सुरताणनूरदीजहांगीरसावाईविजयराज्ये साहियादासुरताणषोस [दू] प्रवरे राजनगरे सोबईसाहियानसुरताणषुरमे वैशाख सित १३ शुक्रे श्रीअहम्मदावादवास्तव्यप्राग्वाटज्ञातीय से० देवराज सा० (दू) डी पुत्र से० गोपाल

भार्या राजू पूत्र से० राजा पुत्र सं० साईआ भार्या नाकू पुत्र सं० जोगी भार्या जसमादे पु० श्रीशत्रुंजयतीर्थयात्राविधानसंप्राप्तसंघपतितिलकनवीनाजिनभवनबिंबसाधर्मिकवात्सल्यादिधर्मक्षेत्रोप्तस्ववित्त सं० सोमजी भार्या राजलदे पुत्ररत्न संघपति [रू] पजी केन पितृव्य शिवा लालजी स्ववृद्धभ्रातृरत्न रत्नजी [पु०] सुं-[दरदास] स्वलघुभ्रातृ षीमजी सुत रविजी पितामहभ्रातृ सं० नाथा पुत्र सूरज स्वपुत्र उदयवंत प्रमुखपरिवारसहितेन स्वयंसमुद्धारितसप्राकारश्रीविमलाचलोपरि मूलोद्धारसारचतुर्मुखविहारशृंगारहार श्रीआदिनाथबिंबं कारितं प्रतिष्ठितं च श्रीमहावीरदेवाविच्छिन्नपरंपरायात श्रीबृहत्खरतरगच्छाधिराज श्रीअकबरसाहिप्रतिबोधक तत्प्रदत्तयुगप्रधानबिरुदधारकषाण्मासिकाभयदानदायक सकलदेशाष्टाह्निकामारिप्रवर्त्तकयुगप्रधान श्रीजिनचंद्रसूरि मंत्रिमुख्यकर्मचंद्रकारित श्रीअकबरसाहिसमक्षसपादशतलक्षवित्तव्ययरूपनंदिपदमहोत्सवविस्ताराविहितकठिनकाश्मीरादिदेशविहारमधुरतरातिशायिस्ववचनचातुरीरंजितानेकहिंदुकतुरष्कराजाधिप श्रीअकबरसाहि श्रीकारश्रीपुरगोलकुंडागज्जणाप्रमुखदेशामारिप्रवर्त्तकवर्षावधिजलधिजलजंतुजातघातनिवर्त्तकसुरताणनूरदीजहांगीर सवाईप्रदत्तयुगप्रधानपदधारकसकलविद्याप्रधानयुगप्रधान श्रीजिनसिंहसूरि पट्टप्रभावक श्रीअंबिकावरप्रवाचितघंघाणीपुरप्रकटितचिरंतनप्रतिमाप्रशस्तिवर्णांतरबोहित्थवंशीय सा० धर्मसी धारलदे नंदन भट्टारकशिरोमणि श्रीजिनराजसूरि सूरिपुरंदरैः ॥ आचार्य श्रीजिनसागरसूरि श्रीजयसोममहोपाध्याय श्रीगुणविनयोपाध्याय श्रीधर्मनिधानोपाध्याय पं० आनंदकीर्त्ति स्वलघुभ्रातृ वा० भद्रसेन पं० राजधीर पं० भुवनराजादिसत्परिकरैः ॥

(एपिग्राफिआ इण्डिका-२।६३)

(२०)

संवत् १६७५ प्रमिते सुरताणनूरदीजहांगीरसवाईविजयिराज्ये साहिजादासुरताणषोस[रू]प्रवरे श्रीराजनगरे सोबइसाहिआनसुरताणपुरमे वैशाख सित १३ शुक्रे श्रीअहम्मदावादवास्तव्य प्राग्वाटज्ञातीय से० देवराज भार्या (डू)डी पुत्र से० गोपाल भार्या राजू पुत्र से० राजा पु० सं० साइआ भार्या नाकू पुत्र सं० जोगी भार्या जसमादे पुत्र श्रीशत्रुंजयतीर्थयात्राविधानसंप्राप्तसंघपतिपदवीकनवीनजिनभवनबिंबप्रतिष्ठासाधर्म्मिवात्सल्यादिसत्कर्मधर्मकारक सं० सोमजी भार्या राजलदे पुत्ररत्न संघपति [डू] पजीकेन भार्या जेठी पुत्र उदयवंत पितृव्य सं० शिवा स्ववृद्धभ्रातृ रत्नजी पुत्र सुंदरदास सषर स्वलघुभ्रातृ षीमजी सुत रविजी पितामहभ्रातृ सं० नाथा० पुत्र [सं०] सूरजी प्रमुखपरिवारसाहितेन स्वयं कारितसप्राकारश्रीविमलाचलोपरि मूलोद्धारसारचतुर्मुखविहारशृंगारकश्रीआदिनाथबिंबं कारितं प्रतिष्ठितं च श्रीवीरतीर्थकराविच्छिन्नपरंपरायात श्रीबृहत्खरतरगच्छाधिप श्रीअकबरसाहिप्रतिबोधकतत्प्रदत्तयुगप्रधानबिरुदधारकसकलदेशाष्टाह्निकामारिप्रवर्त्तावकयुगप्रधान श्रीजिनचंद्रसूरि श्रीअकबरसाहिरंजकविविधजीवदयालाभग्राहकसुरताणनुरदीजहांगीरसवाईप्रदत्तयुगप्रधानबिरुदधारकयुगप्रधान श्रीजिनसिंहसूरि पट्टविभूषणबोहित्थवंसीय सा० धर्मसी धारलदे नंदन भट्टारकचक्रचूडामणि श्रीजिनराजसूरिसूरिदिनमणिभिः ॥ आचार्य श्रीजिनसागरसूरि पं० आनंदकीर्ति स्वलघुसहोदर वा० भद्रसेनादिसत्परिकरैः ॥

(एपिग्राफिआ इण्डिका-२।६३)

(२१)

॥ ॐ ॥

स्वस्ति श्रीवत्सभर्तापि न विष्णुश्चतुराननः ।
न ब्रह्मा यो वृषांकोपि न रुद्रः स जिनः श्रिये ॥ १ ॥

संवत् १६७५ वर्षे शाके १५४१ प्रवर्तमाने

समग्रदेशशृंगारहाल्लारतिलकोपमम् ।
अनेकेभ्य गृहाकीर्णं नवीनपुरमुत्तमम् ॥ २ ॥
अभ्रंलिहविहाराग्रध्वजांशुकहृतातपम् ।
रूप्यस्वर्णमणिव्याप्तचतुष्पथविराजितम् ॥ ३ ॥
(युग्मम् ।)

तत्र राजा [प्र]शास्ति श्रीजसवंताभिधो नृपः ।
यामश्रीशत्रुशल्याह्वकुलांबरनभोमणिः ॥ ४ ॥
यत्प्रतापाग्निसंतापसंतप्त इव तापनः ।
निम्मांति जलधौ नित्यमुन्मज्जननिमज्जने ॥ ५ ॥
(युग्मम् ।)

बभूवुः श्रीमहावीरपट्टानुक्रमभूषणाः ।
श्रीअंचलगणाधीशा आर्य्यरक्षितसूरयः ॥ ६ ॥
तत्पट्टपंकजादित्याः सूरिश्रीजयसिंहकाः ।
श्रीधर्म्मघोषसूरींद्रा महेंद्रात्सिंहसूरयः ॥ ७ ॥
श्रीसिंहप्रभसूरीशाः सूरयो ऽजितसिंहकाः ।
श्रीमद्देवेन्द्रसूरीशाः श्रीधर्म्मप्रभसूरयः ॥ ८ ॥
श्रीसिंहतिलकाह्वाश्च श्रीम[हे]न्द्रप्रभाभिधाः ।
श्रीमंतो मेरुतुंगाख्या बभूवुः सूरयस्ततः ॥ ९ ॥
समग्रगुणसंपूर्णाः सूरिश्रीजयकीर्तयः
तत्पदेऽथ सुसाधुश्रीजयकेसरिसूरयः ॥ १० ॥

श्रीसिद्धांतसमुद्राख्यसूरयो भूरिकीर्त्तयः ।
भावसागरसूरींद्रास्ततोऽभूवन् गणाधिपाः ॥ ११ ॥
श्रीमद्गुणनिधानाख्यसूरयस्ततपदेऽभवन् ।
युगप्रधानाः श्रीमंतः सूरिश्रीधर्म्ममूर्त्तयः ॥ १२ ॥
तत्पट्टोदयशैलाग्रप्रोद्यत्तरणिसंनिभाः ।
जयंति सूरिराजः श्रीयुजः कल्याणसागराः ॥ १३ ॥
श्रीनव्यनगरे वास्युपकेशज्ञातिभूषणः ।
इभ्यः श्रीहरपालाह्व आसील्लालणगोत्रकः ॥ १४ ॥
हरीयाख्यो ऽथ तत्पुत्रः सिंहनामा तदंगजः ।
उदेसीत्यथ तत्पुत्रः पर्वताह्वस्ततो ऽभवत् ॥ १५ ॥
वच्छूनामा ऽथ तत्पत्नी चाभूद्वाच्छलदेविका ।
तत्कुक्षिमानसे हंसतुल्यो ऽथाऽमरसंज्ञकः ॥ १६ ॥
लिंगदेवीति तत्पत्नी तदौरस्यास्त्रयो वराः ।
जयंति श्रीवर्धमानचांपसीपद्मसिंहकाः ॥ १७ ॥
अतः परं विशेषतः साहिवर्धमानसाहिपद्मसिंहयोर्वर्णनम् ।
गांभीर्येण समुद्राभौ दानेन धनदोपमौ ।
श्रद्धालुगुणसंपूर्णौ बोधिना श्रेणिकोपमौ ॥ १८ ॥
प्राप्तश्रीयामभूपालसमाजबहुलादरौ ।
मंत्रिश्रीवर्द्धमानश्रीपद्मसिंहौ सहोदरौ ॥ १९ ॥
महेला वर्द्धमानस्य वन्नादेवीति विश्रुता ।
तदंगजावुभौ ख्यातौ वीराख्यविजपालकौ ॥ २० ॥
वर्णिनी पद्मसिंहस्य रत्नगर्भा सुजाणदे ।
श्रीपालकुंरपालाह्वरणमल्लास्तदंगजाः ॥ २१ ॥
एवं स्वतंत्रयुक्ताभ्यामनल्पोत्सवपूर्व्वकम् ।
साहिश्रीवर्द्धमानश्रीपद्मसीभ्यां प्रथादरात् ॥ २२ ॥

प्रागुक्तवत्सरे रम्ये माधवार्ज्जुनपक्षके ।
रोहिणीभतृतीयायां बुधवासरसंयुजि ॥ २३ ॥
श्रीशांतिनाथमुख्यानां जिनानां चतुरुत्तरा ।
द्विशती प्रतिमा हृद्या भारिताश्च प्रतिष्ठिताः ॥ २४ ॥
(युग्मम् ।)

पुनर्निजबहुद्रव्यसफलीकरणकृते ।
श्रीनव्यनगरे ऽकारि प्रासादः शैलसंनिभः ॥ २५ ॥
द्वासप्ततिजिनौकोभिर्वेष्टितश्च चतुर्मुखैः ।
कैलासपर्व्वतोत्तुंगैरष्टाभिः शोभितो ऽभितः ॥ २६ ॥
(युग्मम् ।)

साहिश्रीपद्मसिंहेनाऽकारि शत्रुंजयोपरि ।
उत्तुंगतोरणः श्रीमान् प्रासादः शिखरोन्नतः ॥ २७ ॥
यं दृष्ट्वा भविकाः सर्वे चिंतयंति स्वचेतसि ।
उच्चैर्भूतः किमेषोऽद्रिर्दृष्यते ऽभ्रंलिहो यतः ॥ २८ ॥
येन श्रीतीर्थराजोऽयं राजते सावतंसकः ।
प्रतिमाः स्थापितास्तत्र श्रीश्रेयांसमुखाऽर्हताम् ॥ २९ ॥

तथा च-संवत् १६७६ वर्षे फाल्गुन सित द्वितीयायां तिथौ दैत्यगुरुवासरे रेवतीनक्षत्रे श्रीमतो नव्यनगरात् साहिश्रीपद्मसीकेन श्रीभरतचक्रवर्त्तिनिर्म्मितसंघसदृशं महासंघं कृत्वा श्रीअंचलगणाधीश्वरभट्टारकपुरंदरयुगप्रधानपूज्यराजश्री ५ श्रीकल्याणसागरसूरीश्वरैः सार्द्धं श्रीविमलगिरितीर्थवरे समेत्य स्वयंकारितश्रीशत्रुंजयगिरिशिरःप्रासादे समहोत्सवं श्रीश्रेयांसप्रमुखजिनेश्वराणां संति बिंबानि स्थापितानि । सद्भिः पूज्यमानानि चिरं नंदतु ।

यावद्विभाकरनिशाकरभूधरार्य्य-
रत्नाकरध्रुवधराः किल जाग्रतीह ।

श्रेयांसनाथजिनमंदिरमत्र तावन्
नंदत्वनेकभविकौघनिषेव्यमानम् ॥ १ ॥

वाचकश्रीविनयचंद्रगणिनां शिष्यमु० देवसागरेण विहिता प्रशस्तिः ॥

(एपिग्राफिआ इण्डिका-२।६४-६६)

(२२)

संवत् १६७५ वर्षे वैशाख शुदि १३ तिथौ शुक्रवारे श्रीमदंचलगच्छाधिराजपूज्य श्रीधर्म्ममूर्त्तिसूरि तत्पट्टालंकारसूरिप्रधाने युगप्रधानपूज्य श्रीकल्याणसागरसूरिविजयराज्ये श्री श्रीमालीज्ञातीय अहमदावादवास्तव्य साह भवान भार्या राजलदे पुत्र साह षीमजी सूपजी द्वाभ्यामेका देहरी कारापिता विमलाचले चतुर्मुखे ॥

(एपिग्राफिआ इण्डिका-२।६७)

(२३)

सं० १६७५ वैशाख सित १३ शुक्रे सुरताणनूरदीजहांगीरसवाईविजयिराज्ये । श्रीराजनगरवास्तव्यप्राग्वाटज्ञातीय से० देवराज भार्या [रू]डी पुत्र से० गोपाल भार्या राजू सुत राजा पुत्र सं० साईआ भार्या नाकू पुत्र सं० नाथा भार्या नारिंगदे पुत्ररत्न सं० सूरजीकेन भार्या सुषमादे पुत्रायित इंद्रजी सहितेन श्रीशांतिनाथबिंबं कारीतं प्रतिष्ठितं च श्रीबृहत्खतर[ग]च्छाधिराज श्रीअकबरपातसाहिभूपालप्रदत्तषाण्मासिकाभयदानतत्प्रदत्तयुगप्रधानबिरुदधारकसकलदेशाष्टान्हिकामारिप्रवर्तावकयुगप्रधान श्रीजिनचंद्रसूरिपट्टोदीपककठिनकाश्मीरादिदेशविहारकारक श्रीअकबरसाहिचित्तरंजनप्रपालित श्रीपुरगोलकुंडागज्जणाप्रमुखदेशामारि-

जहांगीरसाहिप्रदत्तयुगप्रधानपदधारि श्रीजिनसिंहसूरि पट्टोदय-कारकभट्टारकशिरोरत्न श्रीजिनराजसूरि............

(एपिग्राफिआ इण्डिका-२।६७)

(२४)

संवत् १६७५ वैशाख सित १३ शुक्रे सुरताणनूरदीजहां-गीरसवाईविजयिराज्ये। श्रीराजनगरवास्तव्य प्राग्वाटज्ञातीय सं० साईआ भार्या नाकू पुत्र सं० जोगी भार्या जसमादे पुत्र विविध-पुण्यकर्मोपार्जक सं० सोमजी भार्या राजलदे पु० सं० रतनजी भार्या सूजाणदे पुत्र २ सुंदरदास सषराभ्यां पितृनाम्ना श्रीशांति-नाथबिंबं कारितं प्रतिष्ठितं च श्रीबृहत्खरतरगच्छे युगप्रधानश्रीजिन-चंद्रसूरि जहांगीरसाहिप्रदत्तयुगप्रधानविरुदधारकश्रीअकबरसाहि-चित्तरंजककठिनकाश्मीरादिदेशविहारकारकयुगप्रधानश्रीजिनसिं-हसूरि पट्टालंकारकबोहित्थवंशशृंगारकभट्टारकवृंदारक श्रीजिनरा-जसूरिसूरिमृगराजैः॥

(एपिग्राफिआ इण्डिका-२।६७)

(२५)

ॐ॥ संवत् १६७६ वैशाखासित ६ शुक्रे लघुशाखीय श्रीश्रीमालिज्ञातीय मंत्रि जीवा भार्या बाई रंगाई सुत मंत्रिख [वास] वाछाकेन भार्या बाई गंगाई प्रमुखकुटुंबयुतेन श्रेष्ठिभणसा-लीशिवजीप्रसादात् स्वयंप्रतिष्ठापितश्रीविमलनाथदेवकुलं कारितं। श्रीमत्तपागणगगनांगणगगनमणिसमानभट्टारकश्रीविजयदेवसूरीश्व-रविजयिराज्ये॥

यावद्देवगिरिर्भाति यावत् शत्रुंजयाचलः ।
तावद्देवकुलं जीयात् श्रीवाछाकेन कारितं ॥ १ ॥

॥ श्रीः ॥

(एपिग्राफिआ इण्डिका-२।६८)

(२६)

॥ ॐ नमः श्रीमारुदेवादिवर्द्धमानांततीर्थंकराणां श्रीपुंडरीकाद्यगौतमस्वामिपर्य्यंतेभ्यो गणधरेभ्यः सभ्यजनैः पूज्यमानेभ्यः सेव्यमानेभ्यश्च । संवत् १६८२ ज्येष्ठ वदि १० शुक्रे श्रीजेसलमेरुवास्तव्योपकेशवंशीयभांडशालिके सुश्रावककर्त्तव्यताप्रवीणधुरीण सा० श्रीमल्ल भार्या चापलदे पुत्र पवित्र चारित्र लोद्रवापत्तनकारितजीर्णोद्धारविहारमंडनश्रीचिंतामणिनामपार्श्वनाथाभिरामप्रतिष्ठाविधायकप्रतिष्ठासमयार्हसुवर्णलंभनिकाप्रदायकसंघनयककरणीयदेवगुरुसाधर्म्मिकवात्सल्यविधानप्रभासितासितसम्यक्त्वशुद्धिप्रसिद्धसप्तक्षेत्रव्ययविहितश्रीशत्रुंजयसंघलब्धसंघाधिपतिलक सं० थाद[रूनामको] द्विपंचाशदुत्तरचतुर्दशशत १४५२ मितगणधराणां श्रीपुंडरीकादिगौतमानां पादुकास्थानमजातपूर्वमचीकरत् स्वपुत्रहरराज-मेघराजसहितः समेधमानपुण्योदयाय प्रतिष्ठितं च श्रीबृहत्खरतरगछाधिराजश्रीजिनराजसूरिसूरिराजैः पुज्यमानं चिरं नंदनात् ॥

(एपिग्राफिआ इण्डिका-२।६८)

(२७)

संवत् १६८३ वर्षे । पातिसाहजिहांगीरश्रीसलेमसाहभूमं-डलाखंडलविजयरा[ज्ये] । श्रीचक्रेश्वरीनमः ॥ ॐ ॥ महोपा-ध्यायश्री ५ श्रीहेममूर्तिगणिसद्गुरुभ्योनमः ॥ श्री ॥ ॐ ॥

॥ उँ नमः ॥

स्वस्ति श्रीः शिवशंकरोऽपि गणमान् सर्व्वज्ञशत्रुंजयः
शर्व्वः शंभुरधीश्वरश्च भगवान् गौरो वृषांको मृडः ।
गंगोमापतिरस्तकामविकृतिः सिद्धैः कृताऽतिस्तुती
रुद्रो यो न परं श्रिये स जिनपः श्रीनाभिभूरस्तु मे ॥ १ ॥

उद्यच्छ्रीरजडः कलंकरहितः संतापदोषाऽपहः
सोम्यः प्राप्तस[····]याऽमितकलः सुश्रीमृगांकोऽव्ययः ।
गौरानोमृतमूरपास्तकलुषो जैवातृकः प्राणिनां
चंद्रः [कर्म] जयत्यहो जिनपतिः श्रीवैश्वसेनिर्महान् ॥ २ ॥

त्यक्त्वा राजीमतीं यः स्वनिहितहृदयानेकपत्नीः····पां
सिद्धिस्त्रीं भूरिरक्तामपि बहु चकमेऽनेकपत्नीमपीशः ।
लोके ख्यातस्तथापि स्फुरदतिशय [वान्] ब्रह्मचारीतिनाम्ना
स श्रीनेमिजिनेंद्रो दिशतु शिवसुखं सात्वतां योगिनाथः ॥ ३ ॥

चंचच्छारदचंद्रचा [रुव]दनश्रेयोविनिर्यद्वचः-
पेयूषौघनिषेकतो विषधरेणापि प्रपेदे द्रुतम् ।
देवत्वं सुकृतैकलभ्य[म]तुलं यस्यानुकंपानिधेः
स श्रीपार्श्वजिनेशितास्तु सततं विघ्नाच्छिदे सात्वताम् ॥४॥

यस्य श्रीवरशास [नं] क्षितितले मार्तंडबिंबायते
यद्वाक्यं भवसिन्धुतारणविधौ पोतायते देहिनाम् ।

यद्ध्यानं [भ]विपापपंकदलने गंगांबुधारायते
श्रीसिद्धार्थनरेंद्रनंदनजिनः सोऽस्तु श्रिये सर्व्वदा ॥ ५ ॥

अथ पट्टावली ।

श्रीवर्द्धमानजिनराजपदक्रमेण
श्रीआर्यरक्षितमुनीश्वरसूरिराजाः ।
विद्यापगाजलधयो विधिपक्षगच्छ-
संस्थापका यतिवरा गुरवो बभूवुः ॥ ६ ॥

तच्चारुपट्टकमला[ज]लराजहंसा-
श्चारित्रमंजुकमलाश्रवणावतंसाः ।
गच्छाधिपा बुधवरा जयसिंहसूरि-
नामा[न उ-]द्यदमलोरुगुणावदाताः ॥ ७ ॥

श्रीधर्म्मघोषगुरवो वरकीर्तिभाजः
सूरीश्वरास्तदनु पूज्यमहेंद्रसिंहाः ।
आसंस्ततः सकलसूरिशिरोवतंसाः
सिंहप्रभाभिधसुसाधुगुणप्रसिद्धाः ॥ ८ ॥

तेभ्यः क्रमेण गुरवो जिनसिंहसूरि-
गोत्रा बभूवुरथ पुज्यतमा गणेशाः ।
देवेंद्रसिंहगुरवोऽखिललोकमान्या
धर्म्मप्रभा मुनिवरा विधिपक्षनाथाः ॥ ९ ॥

पुज्याश्च सिंहतिलकास्तदनु प्रभूत-
भाग्या महेंद्रविभवो गुरवो बभूवुः ।
चक्रेश्वरीभगवतीविहितप्रसादाः
श्रीमेरुतुंगगुरवो नरदेववंद्याः ॥ १० ॥

तेभ्योऽभवन् गणधरा जयकीर्तिसूरि-
मुख्यास्ततश्च जयकेसरिसूरिराजः।
सिद्धांतसागरगणाधिभुवस्ततोऽनु
श्रीभावसागरगुरूरुगुणा अभूवन् ॥ ११ ॥

तद्वंशपुष्करविभासनभानुरूपाः
सूरीश्वराः सुगुण[शे]वधयो बभूवुः ॥ षट्पदी ॥

तत्पट्टोदयशैलशृंगकिरणाः शास्त्रांबुधेः पारगा
भव्यस्वांतचकोरलासनलसत्पूर्णाभचंद्राननाः।
श्रीमंतो विधिपक्षग[च्छ]तिलका वादींद्रपंचानना
आसन् श्रीगुरुधर्म्ममूर्तिगुरवः सूरींद्रवंद्यांह्रयः ॥ १२ ॥

तत्पट्टेऽथ जयंति मन्मथभटाहंकारशर्व्वोपमाः
श्रीकल्याणसमुद्रसूरिगुरवः कल्याणकंदांबुदाः।
भव्यांभोजविबोधनैककिरणाः सद्ज्ञानपाथोधयः
श्रीमंतोऽत्र जयंति सूरिविभुभिः सेव्याः प्रभावोद्यताः ॥१३॥

श्रीश्रीमालज्ञातीय मंत्रीश्वरश्रीभंडारी तत्पुत्र महं श्रीअमरसी सुत महं श्रीकरण तत्पुत्र सा श्रीधन्ना तत्पुत्र साह श्रीसोपा तत्पुत्र सा० श्रीवंत तद्भार्या उभयकुलानंददायिनी बाई श्रीसोभागदे तत्कुक्षिसरोराजहंस साह श्रीरूप तद्भगिनी उभयकुलानंददायिनी परमश्राविका हीरबाई पुत्र पारीक्ष श्रीसोमचं[द्र]प्रभृतिपरिकरयुतया। संवत् १६८३ वर्षे माघ सुदि त्रयोदशी तिथौ सोमवासरे [श्री] चंद्रप्रभस्वामिजिनमंदिरजीर्णोद्धारः कारितः। श्रीराजनगरवास्तव्य महं भंडारी प्रसाद कराविउ हुतु तेहनइ वठी पेढी[इं] बाई श्री-हीरबाई हुई तेणीइ प.........(हिलउ ?) उद्धार कराविउ ॥

संघसहित ९९ वार यात्रा कीधी । स्वसुरपक्षे पारिष श्रीगंगदास भार्या बाई गुरदे पुत्र पारिष श्रीकुंयरजी भार्या बाई कमलयदे कुक्षिसरोराजहंसोपमौ पारिषश्रीवीरजीपारिषश्रीरहीयाभिधानौ । पारिष वीरजी भार्या बाई हीरादे पुत्र पं० सोमचंद्रस्तन्नाम्ना श्री-चंद्रप्रभस्वामिजिनबिंबं कारितं प्रतिष्ठितं च देशाधीश्वरस्वभापतपन-प्रभोद्भासिताखिलभूमण्डल..........................श्रीकांधुजी तत्पुत्र राज्य श्रीशिवाजी..................श्राविका श्रीहीरबाई पुत्री बाई कीई बाइ कल्याणी भ्राता पारिष रूपजी तत्पुत्र पारिष गुडीदासयुतेन ॥ संवत् १६८२ वर्षे माह शुदि त्रयोदसी सोमवासरे श्रीचंद्रप्रभ-स्वामिप्रतिष्ठा कारिता ॥ भट्टारकश्रीकल्याणसागरसूरिभिः प्रति-ष्ठितं ॥ वाचकश्रीदेवसागरगणीनां कृतिरियं ॥ पंडितश्रीविजय-मूर्तिगणिनाऽलेखि ॥ पं० श्रीविनयशेषरगणीनां शिष्य मु० श्री-रविशेषरगणिना लिखितिरियम् ॥ श्रीशेत्रुंजयनमः यावत् चंद्रार्कं चिरं नंदतात् श्रीकवडयक्षप्रसादात् ॥ गजधररामजी लघुभ्राता-कुअ.......णेजरतनकल्यणकृतायां अत्र भद्रम् ॥

(एपिग्राफिआ इण्डिका–२।६८–७१)

(२८)

ॐ ॥ सं० १[६]८४ माघ वदि ५ शुक्रे श्रीमत्पत्तनवास्तव्य श्रीमालज्ञातीय ठ० जसपालपौत्रेण पितृ ठ० राजा मातृ ठ० सी[वुश्रेयोऽर्थं] ठ० धाधाकेन श्रीआदिनाथबिंबं खत्तकसहितं कारितं ॥

(एपिग्राफिआ इण्डिका–२।७२).

(२९)

॥ ॐ॥ संवत् १६८६ वर्षे चैत्रे शुदि १५ दिने दक्षण-देशे देवगीरीनगरवास्तव्य श्रीमालीज्ञातीय लघुशाषीय तुकजी-भार्या बा० तेजलदे सुत सा० हासुजी भार्या बाई हासलदे लघुभ्राता सा० वछुजी सा० देवजी भार्या बाई चछादे देराणी बाई देवलदे पुत्र सा० धर्मदास भगिनी बा० कुअरी प्रमुखस-मस्तकुटंब श्रीविमलाचलनी यात्रा करीनि श्रीअद्बुदआ..........(दिनाथ ?)प्रासादनो मंडपनो कोटसहीत फरी उद्धार कराव्यु....................द्धारक[श्री]..............................[राज्ये] तत्पट्टालं-कारे[श्री].................................[श्री].................[भ्यः] ॥ पंडितोत्तम श्रीद्ध....................मुपदेशात् शुभं भवतु॥

(एपिग्राफिआ इण्डिका-२।७२)

(३०)

ॐ ॥ भट्टारकपुरंदरभट्टारकश्रीहीरविजयसूरिभ्यो नमो नमः । तत्पट्टप्रभाकरभट्टारकश्रीविजयसेनसूरिगुरुभ्योनमः । संवत् १६९६ वर्षे वैशाख शुदि ५ रवौ श्रीदीवबंदिरवास्तव्य संघवी सचा भार्या बाई तेजबाई तयोः सुपुत्र संघवी गोविंदजी भार्या बाई वयजबाई प्रमुखकुटंबयुतेन स्वश्रेयसे श्रीशत्रुंजये उत्तुंगप्रासादः कारापितः श्रीपार्श्वनाथबिंबं स्थापितं प्रतिष्ठितं च श्रीतपागछनायकभट्टारक श्रीविजयदेवसूरिभिः तत्पट्टालंकारयुव-राज श्रीविजयसिंहसूरिश्चिरं जीवतु ॥

(एपिग्राफिआ इण्डिका-२।७२)

(३१)

ॐ ॥ ॐ नमः ॥

प्रत्यतिष्ठिपदिदं खलु तीर्थं रायसिंह इह वर्द्धमानभूः ।
शासनाद्विजयदेवगुरोः सद्वाचकेन विनयाद्विजयेन ॥ १ ॥
श्रीविजयसिंहसूरिः स जयतु तपगच्छमौलिमाणिक्यम् ।
अजनिष्ट यदुपदेशात् सहस्रकूटाभिधं तीर्थम् ॥ २ ॥
दिक्शशिजलधिमितेऽब्दे १७१०
सितषष्ठ्यां ज्येष्ठमासि तीर्थेऽस्मिन् ।
अर्हद्बिंबसहस्रं स्थापितमष्टोत्तरं वंदे ॥ ३ ॥
यावज्जयति सुमेरुस्तावज्जीयात्प्रकृष्टसौभाग्यः ।
श्रीशत्रुंजयमूर्ध्नि सहस्रकूटः किरीटोयम् ॥ ४ ॥

(एपिग्राफिआ इण्डिका-२।७२)

(३२)

अर्हम् ॥ ॐ ॥ स्वस्ति श्रीसंवत् १७१० वर्षे ज्येष्ठ शुक्ल-षष्ठीतिथौ गुरुवारे श्रीउग्रसेनपुरवास्तव्यउकेशज्ञातीयवृद्धशाखीय-कुहाडगोत्र सा० वर्द्धमान भा०वाल्हादे पु० समानसिंह रायसिंह कनकसिंह उग्रसेन ऋषभदासैः सा०जगत्सिंह जीवणदास प्रमु-खपरिवारयुतैः स्वपितृवचनात्तत्पुण्यार्थं श्रीसहस्रकूटतीर्थं कारितं स्वप्रतिष्ठायां प्रतिष्ठापितं। तपागच्छे भ०श्रीहीरविजयसूरिपट्टप्रभाक-रभ०श्रीविजयसेनसूरिपट्टालंकारपातिशाहिश्रीजिहांगीरप्रदत्तमहा-तपाबिरुधधारिअनेकराजाधिराजप्रतिबोधकारिभट्टारक श्री७ श्री-विजयदेवसूरीश्वरआचार्य श्रीविजयप्रभसूरिनिर्देशात् श्रीहीरविज-यसूरिशिष्यरत्नमहोपाध्याय श्री५ कीर्तिविजयग० शिष्योपाध्याय

श्रीविनयविजयगणिभिः प्रतिष्ठितं ॥ श्रीरस्तु ॥ श्रीशत्रुंजयमहातीर्थकार्यकरपंडित श्री५ शांतिविजयग० देवविजयग० मेघविजयग० साहाय्यतः सिद्धमिदम् ॥ सूत्रधार मनजीः ॥

(एपिग्राफिआ इण्डिका-२।७३)

(३२)

॥ श्री ॥ ॐ नमः ॥

बभूवुः श्रीमहावीरपट्टानुक्रमभूषणाः ।
श्रीअंचलगणाधिशाः आर्यरक्षितसूरयः ॥ १ ॥
तत्पट्टपंकजादित्याः सूरिश्रीजयसिंहकाः ।
श्रीधर्मघोषसूरींद्रा महेंद्रसिंहसूरयः ॥ २ ॥
श्रीसिंहप्रभसूरीशाः सूरयो जिनसिंहकाः ।
श्रीमद्देवेंद्रसूरीशाः श्रीधर्मप्रभसूरयः ॥ ३ ॥
श्रीसिंहतिलकाह्वाश्च श्रीमहेंद्रप्रभाभिधाः ।
श्रीमंतो मेरुतुंगाख्याः बभूवुः सूरयस्ततः ॥ ४ ॥
समग्रगुणसंपूर्णाः सूरिश्रीविजयकीर्त्तयः ।
तत्पट्टेऽथ सुसाधुश्रीजयकेशरसूरयः ॥ ५ ॥
श्रीसिद्धांतसमुद्राख्याः सूरयो भूरिकीर्तयः ।
भावसागरसूरींद्रास्ततोऽभूवन् गणाधिपाः ॥ ६ ॥
श्रीमद्गुणनिधानाख्याः सूरयस्तत्पदेऽभवन् ।
युगप्रधानाः श्रीमंतः सूरिश्रीधर्म्ममूर्त्तयः ॥ ७ ॥
तत्पट्टोदयशैलाग्रप्रोद्यत्तरणिसन्निभाः ।
अभवन्सूरिराजश्रीयुजः कल्याणसागराः ॥ ८ ॥
श्रीअमरोदधिसूरींद्रास्ततो विद्यासूरयः ।

उदयार्णवसूरिश्च कीर्तिसिंधुमुनिपतिः ॥ ९ ॥
ततः पुण्योदधिसूरिराजेंद्रार्णवसूरयः ।
मुक्तिसागरसूरींद्रा बभूवुः गुणशालिनः ॥ १० ॥
ततो रत्नोदधिसूरिर्जयति विचरन्भुवि ।
शांतदांतक्षमायुक्तो भव्यान् धर्म्मोपदेशकः ॥ ११ ॥

॥ इति पट्टावलिः ॥

अथ कच्छसुराष्ट्रे च कोठारानगरे वरे ।
बभूवुर्लघुशाखायामर्णसीति गुणोज्वलः ॥ १२ ॥
तत्पुत्रो नायको जज्ञे हीरबाई च तत्प्रिया ।
पुत्रः केशवजी तस्य रूपवान्पुण्यमूर्तयः ॥ १३ ॥
मातुलेन समं मुंबैबंदरे तिलकोपमे ।
अगात्पुण्यप्रभावेन बहु स्वं समुपार्जितं ॥ १४ ॥
देवभक्तिर्गुरुरागी धर्मश्रद्धाविवेकिनः ।
दाता भोक्ता यशः कीर्त्ति स्ववर्गे विश्रुतो बहु ॥ १५ ॥
पाबेति तस्य पत्नी च नरसिंहः सुतोऽजनि ।
रत्नबाई तस्य भार्या पतिभक्तिसुशीलवान् (?) ॥ १६ ॥
केशवजीकस्य भार्या द्वितीया मांकबाइ च ।
नाम्ना त्रीकमजी तस्य पुत्रोऽभूत् स्वल्पजीविनः ॥ १७ ॥
नरसिंहस्य पुत्रोऽभूत् रूपवान् सुंदराकृतिः ।
चिरं जय सदा ऋद्धिर्वृद्धिर्भवतु धर्मतः ॥ १८ ॥

॥ इति वंशावलिः ॥

गांधी मोहोतागोत्रे सा केसवजी निजभुजोपार्जितवित्तेन धर्मकार्याणि कुरुते स्म। तद्यथा निजपरिकरयुक्तो संघसार्द्धं विमला-

द्रितीर्थे समेत्य कच्छसौराष्ट्रगूर्ज्जरमरुधरमेवाडकुंकुणादिदेशादा-
गता बहुसंघलोकाः मिलिताः अंजनशलाकाप्रतिष्ठादिमहोत्स-
वार्थं विशालमंडपं कारयति स्म । तन्मध्ये नवीनजिनबिंबानां
रुप्यपाषाणधातूनां बहुसहस्रसंख्यानां सुमुहूर्ते सुलग्ने पीठोपरि
संस्थाप्य तस्य विधिना क्रियाकरणार्थं श्रीरत्नसागरसूरिविधिपक्ष-
गच्छपतेरादेशतः मुनिश्रीदेवचंद्रगणिना तथा क्रियाकुशलश्राद्धैः
सह शास्त्रोक्तरित्या शुद्धक्रियां कुर्वन् श्रीवीरविक्रमार्कतः संवत्
१९२१ ना वर्षे तस्मिन् श्रीशालिवाहनभूपालकृते शाके १७८६ प्र-
वर्तमान्ये मासोत्तमश्रीमाघमासे शुक्लपक्षे तिथौ सप्तम्यां गुरुवासरे
मार्तंडोदयवेलायां सुमुहूर्त्ते सुलग्ने स्वर्णशलाकया जिनमुद्राणां श्री-
गुरुभिश्च साधुभिरंजनक्रियां कुरुते स्म । संघलोकान् सुवेषधा-
रीन् बहुऋध्या गीतगानवादित्रपूर्वकं समेत्य जिनपूजनलोंछना-
दिक्रियायाचकानां दानादिसंघवात्सल्यादिभक्तिर्हर्षतश्चक्रे । पुनः
धर्मशालायां आरासोपलनिर्मितं सास्वतऋषभादिजिनानां चतु-
र्मुखं चैत्यं पुनः गिरिशिखरोपरि श्रीअभिनंदनजिनस्य विशाल-
मंदिरं तस्य प्रतिष्ठा माघसित त्रयोदश्यां बुधवासरे शास्त्रोक्त-
विधिना क्रिया कृता श्रीरत्नसागरसूरीणामुपदेशतः श्रीसंघपति
निजपरिवारेण सह श्रीअभिनंदनादिजिनाबिंब[ानि] स्थापिता-
[नि] ततः गुरुभक्तिसंघभक्ति शक्तयानुसारेण कृतः गोहिलवंशवि-
भुषणठाकोर श्रीसूरसंघजीराज्ये पादलिप्तपुरे मदनोत्सवमभूत् श्री-
संघस्य भद्रं भूयात् कल्याणमस्तु ॥ शुभं भवतु ॥

माणिक्यसिंधुवरमुख्यमुनिवरेषु
तच्छिष्यवाचकवरविनयार्णवेन ।
एषा प्रशस्तिः श्रवणामृततुल्यरूपा

संघस्य शाशनसमुन्नतिकार्यलेखि ॥ १ ॥
वाचकविनयसागरेणेयं प्रशस्तिर्लिखिता ॥
यावन्मेरुर्महीधरो यावच्चंद्रादिवाकरौ ।
यावत्तीर्थं जिनेंद्राणां तावन्नदंतु मंदिरं ॥ १ ॥
॥ श्रीरस्तु ॥

(एपिग्राफिआ इण्डिका-२।७४-७७)

(३३)

॥ ॐ॥ सं० १६५० [प्र०] चै० पूर्णिमायां सुविहितसाधुक्षीर-सागरप्रोल्लासशीतपादानां निजवचनरंजितसाहि श्रीअकब्बरप्रदत्त-श्रीसिद्धशैलानां भट्टारकश्रीविजयसेनसूरिप्रमुखसुविहितभक्तिभर-सेव्यमानपादारविंदानां श्री६ श्रीहीरविजयसूरिपादानां माहात्म्य-प्रीणितसाहिनिर्मितसकलसत्वद्रव्यग्रहण [मु]क्तिकायां प्रथमचैत्र-पूर्णिमायां तच्छिष्यसकलवाचककोटिकोटीरशतकोटिश्री६श्रीवि-मलहर्षगणिभिः । श्रे० पं० देवहर्षग० श्रीशत्रुंजय० कृतकृत्य पं० धनविजयग० पं० जयविजयग० जसविजय–हंसविजयग० मुनि-[वे]सलादिमुनिशतद्वयपरिकरितैर्निर्विघ्नीकृता यात्रा इति भद्रम् ॥

(एपिग्राफिआ इण्डिका-२।८६)

(३४)

॥ ६० ॥ संवत् १३७१ वर्षे माहसुदि १४ सोमे श्रीम-दूकेशवंशे वेशट्गोत्रीय सा० सलषण पुत्र सा० आजडतनय सा० गोसल भार्या गुणमती कुक्षिसंभवेन संघपति आसाधरानु-

जेन सा० लूणसीहाग्रजेन संघपति साधुश्रीदेसलेन पुत्र सा० सहजपाल सा० साहणपाल सा० सामंत सा० समरा सा० सांगण प्रमुख कुटुंबसमुदायोपेतेन निजकुलदेवी श्रीचंडिका (?) मूर्तिः कारिता।

यावद् व्योम्नि चंद्रार्कौ यावन्मेरुर्महीतले।
तावत् श्रीचंडिका (?) मूर्तिः..................॥

(प्राचीनगूर्ज्जरकाव्यसंग्रह)

(३५)

संवत् १३७१ वर्षे माह सुदि १४ सोमे श्रीमदुकेशवंशे वेसट्गोत्रे सा० सलषणपुत्र सा० आजडतनय सा० गोसल भार्या गुणमती कुक्षिसमुत्पन्नेन संघपति सा० आसाधरानुजेन सा० लूणसीहाग्रजेन संघपति साधु श्रीदेसलेन सा० सहजपाल सा० साहणपाल सा० सामंत सा० समरसीह सा० सांगण सा० सोम प्रभृतिकुटुंबसमुदायोपेतेन वृद्धभ्रातृ संघपति आसाधरमूर्तिः श्रेष्ठिमाठ(ढ?)लपुत्री संघ० रत्नश्रीमूर्तिसमन्विता कारिता॥ आशाधरकल्पतरु..........................युगादिदेवं प्रणमति॥

(प्राचीनगूर्ज्जरकाव्यसंग्रह)

(३६)

संवत् १३७१ वर्षे माहसुदि १४ सोमे..................
....

राणक श्रीमहीपालदेवमूर्तिः संघपति श्रीदेसलेन कारिता श्रीयुगादिदेवचैत्ये॥

(प्राचीनगूर्ज्जरकाव्यसंग्रह)

(३७)

संवत १४१४ वर्षे वैशाख सुदि १० गुरौ संघपति देसलसुत सा० समरा-समरश्रीयुग्मं सा० सालिग सा० सज्जनसिंहाभ्यां कारितं प्रतिष्ठितं श्रीकक्कसूरिशिष्यैः श्रीदेवगुप्तसूरिभिः। शुभं भवतु।

(प्राचीनगूर्ज्जरकाव्यसंग्रह)

श्रीगिरनारपर्वतस्थाः प्रशस्तिलेखाः ।

गूर्जरमहामात्यवस्तुपाल-तेजःपालकारितश्रीनेमिनाथ-प्रासादगताः षड् बृहत्प्रशस्तयः ।
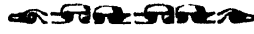
(३८-१)

नमः श्रीसर्वज्ञाय ।

पायान्नेमिजिनः स यस्य कथितः स्वामीकृतागस्थिता-
वग्रे रूपादिदृक्षया स्थितवते प्रीते सुराणां प्रभौ ।
काये भागवते वनेवक....द्विपोलावने शंसता-
मिदशां(?)....मपि........वनाजवे.....................॥ १ ॥

स्वस्ति श्रीविक्रमसंवत् १२८८ वर्षे फागुण शुदि १० बुधे श्रीमदणहिलपुर(*)वास्तव्यप्राग्वाटान्वयप्रसूतठ० श्रीचंडपात्मजठ० श्रीचंडप्रसादांगजठ० श्रीसोमतनुजठ० श्री।आशाराजनंदनस्य ठ० श्रीकुमारदेवीकुक्षिसंभूतस्य ठ० श्रीलुणिग महं० श्रीमालदेवयोरनुजस्य महं० श्रीतेजःपालाग्रजन्मनो महामात्य श्रीवस्तुपालस्यात्मजे महं० श्रीललितादेवीकुक्षिसरो(*)वरराजहंसायमाने महं० श्रीजयतसिंहे सं. ७९ वर्षपूर्वं स्तंभतीर्थमुद्राव्यापारान् व्यापृण्वति सति सं. ७७ वर्षे श्रीशत्रुंजयोज्जयंतप्रभृतिमहातीर्थयात्रोत्सवप्रभावाविर्भूत-श्रीमद्देवाधिदेवप्रसादासादितसंघाधिपत्येन चौलुक्यकुलनभस्तल-

☞ (*) एतच्चिह्नं शिलापट्टस्थपङ्क्तिसूचकम् ।

प्रकाशनैकमार्त्तंडमहाराजाधिराजश्रीलवणप्रसाददेवसु(*)तमहाराज श्रीवीरधवलदेवप्रीतिप्रतिपन्नराज्यसर्वैश्वर्य्येण श्रीशारदाप्रतिपन्नापत्येन महामात्यश्रीवस्तुपालेन तथा अनुजेन सं. ७६ वर्षपूर्वं गूर्जरमंडले धवलक्कप्रमुखनगरेषु मुद्राव्यापारान् व्यापृण्वता महं॰ श्रीतेजःपालेन च श्रीशत्रुंजयार्बुदाचलप्रभृतिमहातीर्थेषु श्रीमदणहिलपुरभृगुपुर(*)स्तंभनकपुरस्तंभतीर्थदर्भवतीधवलक्कप्रमुखनगरेषु तथा अन्यसमस्तस्थानेष्वपि कोटिशोऽभिनवधर्मस्थानानि प्रभूतजीर्णोद्धाराश्च कारिताः ॥ तथा सचिवेश्वरश्रीवस्तुपालेन इह स्वयं निर्मापितश्रीशत्रुंजयमहातीर्थावतारश्रीमदादितीर्थंकरश्रीऋषभदेव स्तंभनकपुरावतारश्रीपार्श्वनाथदेव सत्यपु(*)रावतार श्रीमहावीरदेव प्रशस्तिसहितकश्मीरावतार श्रीसरस्वतीमूर्ति देवकुलिकाचतुष्टयजिनयुगल अम्बावलोकनाशाम्बप्रद्युम्नशिखरेषु श्रीनेमिनाथदेवालंकृतदेवकुलिकाचतुष्टय तुरगाधिरूढस्वपितामहमहं॰ ठ॰ श्रीसोम निजपितृठ॰ श्रीआशराजमूर्तिद्वितयचारुतोरणत्रय श्रीनेमिनाथ(*)देव आत्मीयपूर्वजाग्रजानुजपुत्रादिमूर्त्तिसमन्वितसुखोद्घाटनकस्तंभश्रीअष्टापदमहातीर्थप्रभृति अनेककीर्तनपरंपराविराजिते श्रीनेमिनाथदेवाधिदेवविभूषितश्रीमदुज्जयंतमहातीर्थे आत्मनस्तथा स्वधर्मचारिण्याः प्राग्वाटजातीयठ॰ श्रीकान्हडपुत्र्याः ठ॰ राणूकुक्षिसंभूताया महं॰ श्रीललितादेव्याः(*)पुण्याभिवृद्धये श्रीनागेंद्रगच्छे भट्टारक श्रीमहेंद्रसूरिसंताने शिष्यश्रीशांतिसूरि शिष्यश्रीआणंदसूरिश्रीअमरसूरिपदे भट्टारकश्रीहरिभद्रसूरिपट्टालंकरणप्रभुश्रीविजयसेनसूरिप्रतिष्ठितश्रीअजितनाथदेवादिविंशतितीर्थंकरालंकृतोऽयमभिनवः समंडपः श्रीसम्मेतमहातीर्थावतारप्रासादः कारितः ॥ (*)

पीयूषपूरस्य च वस्तुपाल-
मंत्रीशितुश्चायमियान् विभेदः ।
एकः पुनर्जीवयति प्रमीतं
प्रमीयमाणं तु भुवि द्वितीयः ॥ १ ॥

श्रीदश्रीदयितेश्वरप्रभृतयः संतु क्वचित् तेऽपि ये
प्रीणंति प्रभविष्णवोऽपि विभवैर्नाकिंचनं कंचन ।
सोऽयं सिंचति कांचनैः प्रतिदिनं दारिद्र्यदावानल-
प्रम्लानां पृथिवीं नवीनजलदः श्रीवस्तुपालः (*)पुनः॥२॥

भ्रातः पातकिनां किमत्र कथया दुर्मंत्रिणामेतया
येषां चेतसि नास्ति किंचिदपरं लोकोपकारं विना ।
नन्वस्यैव गुणान्गृणीहि गणशः श्रीवस्तुपालस्य य-
स्तद्विश्वोपकृतिव्रतं चरति यत्कर्णेन चीर्णं पुरा ॥३॥

भित्त्वा भानुं भोजराजे प्रयाते
श्रीमुंजेऽपि स्वर्गसाम्राज्यभाजि ।
एकः संप्रत्यर्थिनां वस्तुपाल-
स्तिष्ठत्यश्रु(*)स्यंदनिष्कंदनाय ॥ ४ ॥

चौलुक्यक्षितिपालमौलिसचिव ! त्वत्कीर्त्तिकोलाहल-
स्त्रैलोक्येऽपि विलोक्यमानपुलकानंदाश्रुभिः श्रूयते ।
किं चैषा कलिदूषितापि भवता प्रासादवापीप्रपा-
कूपारामसरोवरप्रभृतिभिर्धात्री पवित्रीकृता ॥ ५ ॥

स श्रीतेजःपालः सचिवश्चिरकालमस्तु तेजस्वी ।
येन वयं निश्चिंताश्चिंतामणिने(*)व नंदामः ॥ ६ ॥

लवणप्रसादपुत्रश्रीकरणे लवणसिंहजनकोऽसौ ।
मंत्रित्वमत्र कुरुतां कल्पशतं कल्पतरुकल्पः ॥ ७ ॥

पुरा पादेन दैत्यारेर्भुवनोपरिवर्त्तिना ।
अधुना वस्तुपालस्य हस्तेनाधः कृतो बलिः ॥ ८ ॥
दयिता ललितादेवी तनयमत्रीतनयमाप सचिवेंद्रात् ॥
नाम्ना जयंतसिंहं जयंतमिन्द्रात्पुलोमपुत्रीव ॥ ९ ॥(*)

[एते] श्रीगूर्जरेश्वरपुरोहितठ० श्रीसोमेश्वरदेवस्य ॥
स्तंभतीर्थेऽत्र कायस्थवंशे वाजडनंदनः ।
प्रशस्तिमेतामलिखत् जैत्रसिंहभ्रुवः सुधीः ॥ १ ॥
वाहडस्य तनूजेन सूत्रधारेण धीमता ।
एषा कुमारसिंहेन समुत्कीर्णा प्रयत्नतः ॥ २ ॥
श्रीनेमेस्त्रिजगद्भर्तुरम्बायाश्च प्रसादतः ।
वस्तुपालान्वयस्यास्तु प्रशस्तिः स्वस्तिशालिनी ॥ ३ ॥

(गिरनार इन्स्क्रिप्शन्स् नं. २।२१-२३)

(३९-२)

..........यः पु...तयदुकूलक्षीरार्णवेन्दुर्जिनो
यत्पादाब्जपवित्रमौलिरसभश्रीरुज्जयन्तोऽप्ययम् ॥
धत्ते मूर्ध्नि निजप्रभुप्रसृमरोद्दामप्रभामण्डलो
विश्वक्षोणिभृदाधिपत्यपदवीं नीलातपत्रोज्ज्वलाम् ॥१॥

स्वस्ति श्रीविक्रमसंवत् १२८८ वर्षे फागुण शुदि १० बुधे श्रीमदणहिल(*)पुरवास्तव्य प्राग्वाटान्वयप्रसूतठ०श्रीचण्डपालात्मजठ० श्रीचण्डप्रसादाङ्गजठ० श्रीसोमतनुजठ० श्रीआशाराजनन्दनस्य ठ० श्रीकुमारदेवीकुक्षिसंभूतस्य ठ० श्रीलुणिगमहं० ठ० श्रीमालदेवयोरनुजस्य महं० ठ० श्रीतेजःपालाग्रजन्मनो महामात्यश्रीवस्तुपालस्यात्मजे महं० ठ० श्रीललितादेवी(*)कुक्षिसरोवरराजहंसायमाने

महं० श्रीजयन्तसिंहे सं० ७९ वर्षपूर्वं मुद्राव्यापारं व्यापृण्वति सति सं० ७७ वर्षे श्रीशत्रुंजयोज्जयन्तप्रभृतिमहातीर्थयात्रोत्सव-प्रभावाविर्भूतश्रीमद्देवाधिदेवप्रसादासादितसंघाधिपत्येन चौलुक्य-कुलनभस्तलप्रकाशनैकमार्तण्डमहाराजाधिराजश्रीलवण (*) प्र-सादद्देवसुतमहाराजश्रीवीरधवलदेवप्रीतिप्रतिपन्नराज्यसर्वेश्वर्येण श्रीशारदाप्रतिपन्नापत्येन महामात्यश्रीवस्तुपालेन तथाऽनुजेन सं० ७६ वर्षपूर्वं गूर्जरमण्डले धवलक्कप्रमुखनगरेषु मुद्राव्यापारान् व्यापृण्वता महं० श्रीतेजःपालेन च श्रीशत्रुंजयार्बुदाचलप्रभृतिमहा-तीर्थेषु(*) श्रीमदणहिलपुरभृगुपुरस्तम्भनकपुरस्तम्भतीर्थदर्भवतीध-वलक्कप्रमुखनगरेषु तथाऽन्यसमस्तथानेष्वपि कोटिशोऽभिनवधर्म-स्थानानि प्रभूतजीर्णोद्धाराश्च कारिताः। तथा सचिवेश्वरश्रीवस्तु-पालेनेह स्वयं निर्मापितश्रीशत्रुंजयमहातीर्थावतारश्रीमदादितीर्थं-करश्रीऋषभदेव(*) स्तम्भनकपुरावतारश्रीपार्श्वनाथदेव सत्यपुरा-वतारश्रीमहावीरदेव प्रशस्तिसहितकश्मीरावतारश्रीसरस्वतीमूर्ति-देवकुलिकाचतुष्टय जिनद्वयाम्बावलोकनाशाम्बप्रद्युम्नशिखरेषु श्री-नेमिनाथदेवालंकृतदेवकुलिकाचतुष्टयतुरगाधिरूढनिजपितामहठ० श्रीसोमनिजपितृ ठ० श्रीआशाराज(*)मूर्तिद्वितयचारुतोरणत्रयश्री-नेमिनाथदेव आत्मीयपूर्वजाग्रजानुजपुत्रादिमूर्तिसमन्वितसुखोद्घा-टनकस्तम्भश्रीअष्टापदमहातीर्थप्रभृतिअनेककीर्तनपरम्पराविराजिते श्रीनेमिनाथदेवाधिदेवविभूषितश्रीमदुज्जयन्तमहातीर्थे आत्मनस्त-था स्वभार्यायाः प्राग्वाटज्ञातीयठ० श्रीकान्हडपुत्र्याः ठ०(*)राणुकु-क्षिसंभूताया महं० श्रीसोखुकायाः पुण्याभिवृद्धये श्रीनागेन्द्रगच्छे भट्टारकश्रीमहेन्द्रसूरिसन्ताने शिष्यश्रीशान्तिसूरि शिष्यश्रीआन-न्दसूरि श्रीअमरसूरिपदेभट्टारक श्रीहरिभद्रसूरि पट्टालंकरण श्री-

विजयसेनसूरिप्रतिष्ठित श्रीऋषभदेवप्रमुखचतुर्विंशतितीर्थकरालंकृ-तोऽयमभिनवः समण्ड(*)पः श्रीसंमेतमहातीर्थावतारप्रधानप्रासादः कारितः ।

चेतः किं कलिकालसालसमहो किं मोहनो हस्यते
तृष्णे कृष्णमुखासि किं कथय किं विघ्नौघमोघो भवान् ।
ब्रूमः किंतु सखे न खेलति किमप्यस्माकमुज्जृम्भितं
सैन्यं यत्किल वस्तुपालकृतिना धर्मस्य संवर्धितम् ॥ १ ॥

यं विधुं बन्धवः सिद्धमर्थिनः शत्र(*)............ ।
...............ण....पश्यन्ति वर्ण्यतां किमयं मया ॥ २ ॥

वैरं विभूतिभारत्योः प्रभुत्वप्रणिपातयोः ।
तेजस्विताप्रशमयोः शमितं येन मन्त्रिणा ॥ ३ ॥

दीपः स्फूर्जति सज्जकज्जलमलस्नेहं मुहुः संहर-
न्निन्दुर्मण्डलवृत्तखण्डनपरः प्रद्वेष्टि मित्रोदयम् ।
शूरः क्रूरतरः परस्य सहते तेजो न तेजस्विन-
स्तत्केन प्रतिमं ब्र(*)वीमि सचिवं श्रीवस्तुपालाभिधम् ॥४॥

आयाताः कति नैव यान्ति कतिनो यास्यन्ति नो वा कति
स्थाने स्थाननिवासिनो भवपथे पान्थीभवन्तो जनाः ।
अस्मिन्विस्मयनीयबुद्धिजलधिर्विश्वस्य दस्यून् करे
कुर्वन्पुण्यनिधिं धिनोति वसुधां श्रीवस्तुपालः परम् ॥ ५ ॥

दध्रेऽस्य वीरधवलक्षितिपस्य राज्य-
भारे धुरंधरधुरा(*)........................ ।
श्रीतेजपालसचिवे दधति स्वबन्धु-
भारोद्धृताविधुरैकधुरीणभावम् ॥ ६ ॥

इह तेजपालसचिवो विमलितविमलाचलेन्द्रममृतभृतम् ।
कृत्वाऽनुपमसरोवरममरगणं प्रीणयांचक्रे ॥ ७ ॥

एते श्रीमलधारिश्रीनरचन्द्रसुरीणाम् ॥

इह वालिगसुतसहजिगपुत्रातकतनुजवाजडतनूजः ।
अलि(*)खदिमां कायस्थस्तम्भपुरीयध्रुवो जयन्तसिंहः ॥

हरिमण्डपनन्दीश्वरशिल्पीश्वरसोमदेवपौत्रेण ।
बकुलस्वामिसुतेनोत्कीर्णा पुरुषोत्तमेनेयम् ॥
श्रीनेमेस्त्रिजगद्भर्तुरम्बायाश्च प्रसादतः
वस्तुपालान्वयस्यास्तु प्रशस्तिः स्वस्ति शालिनी ॥

महामात्यश्री वस्तुपालस्य प्रशस्तिरियं ६०३ महामात्यवस्तुपालभार्यामहं श्रीसोखुकाया धर्मस्थानमिदम् ॥

(गिरनार इन्स्क्रिप्शन्स् नं० २।२३-२४)

(४०-३)

॥ ॐ नमः सर्वज्ञाय ॥

प्रणमदमरप्रेङ्खन्मौलिस्फुरन्मणिधोरणी-
तरुणकिरणश्रेणीशोणीकृताखिलविग्रहः ॥
सुरपतिकरोन्मुक्तैः स्नात्रोदकैर्घुसृणारुण-
प्लुततनुरिवापायात्पायाज्जगन्ति शिवाङ्गजः ॥

स्वस्ति श्रीविक्रमसंवत् १२८८ वर्षे फागुण शुदि १० बुधे श्रीमदणहिलपुरवास्तव्य प्रा(*)ग्वाटान्वयप्रसूत ठ० श्रीचण्डपालात्मज ठ० श्रीचण्डप्रसादाङ्गज ठ० श्रीसोमतनुज ठ० श्रीआशाराजनन्दनस्य ठ० श्रीकुमारदेवीकुक्षिसंभूतस्य ठ० श्रीलुणिगमहं० श्री-

मालदेवयोरनुजस्य महं० श्रीतेजःपालाग्रजन्मनो महामात्यश्रीवस्तु-
पालस्यात्मजे महं० श्रीललितादेवीकुक्षिसरोवरराजहंसायमाने(*)
महं० श्रीजयन्तासिंहे सं० ७९ वर्षपूर्वं स्तम्भनकतीर्थमुद्राव्यापारं
व्यापृण्वति सति सं० ७७ वर्षे श्रीशत्रुंजयोज्जयन्तप्रभृतिमहातीर्थया-
त्रोत्सवप्रभावितात्रिर्भूतश्रीमद्देवाधिदेवप्रसादासादितसंघाधिपत्येन
चौलुक्यकुलनभस्तलप्रकाशनैकमार्तण्डमहाराजाधिराजश्रीलवणप्र-
साददेवसुतमहाराजश्रीवीरधव(*)लदेवप्रीतिप्रतिपन्नराज्यसर्वैश्वर्येण
श्रीशारदाप्रतिपन्नापत्येन महामात्यश्रीवस्तुपालेन तथाऽनुजेन सं०
७६ वर्षपूर्वं गूर्जरमण्डले धवलक्कप्रमुखनगरेषु मुद्राव्यापारान्व्या-
पृण्वता महं० श्रीतेजःपालेन च शत्रुंजयार्बुदाचलप्रभृतिमहातीर्थेषु
श्रीमदणहिलपुरभृगुपुरस्तम्भनकपुरस्तम्भतीर्थदर्भवतीधव(*)लक्क-
कप्रमुखनगरेषु तथाऽन्यसमस्तस्थानेष्वपि कोटिशोऽभिनवधर्मस्था-
नानिप्रभूतजीर्णोद्धाराश्च कारिताः। तथा सचिवेश्वर श्रीवस्तुपाले-
नेह स्वयं निर्मापितश्रीशत्रुंजयमहातीर्थावतारश्रीमदादितीर्थंकरश्री-
ऋषभदेव स्तम्भनकपुरावतारश्रीपार्श्वनाथदेव श्रीसत्यपुरावतार-
श्रीमहावीरदेव(*)प्रशस्तिसहितकाश्मीरावतारश्रीसरस्वतीमूर्ति देव-
कुलिकाचतुष्टयजिनयुगलाम्बावलोकनाशाम्बप्रद्युम्नाशिखरेषु श्रीने-
मिनाथदेवालंकृतदेवकुलिकाचतुष्टयतुरगाधिरूढनिजपितामह ठ०
श्रीसोम स्वपितृठ० श्रीआशाराजमूर्तिद्वितय कुंजराधिरूढमहामात्य-
श्रीवस्तुपालानुज महं० श्रीतेजःपालमूर्तिद्वय चारुतोरणत्रयश्रीनेमि-
नाथदेव आत्मीयपूर्वजाग्रजानुजपुत्रादिमूर्तिसमन्वित सुखोद्घाटनक-
स्तम्भश्रीसंमेतमहातीर्थ प्रभृतिअनेकतीर्थपरम्पराविराजिते श्रीनेमि-
नाथदेवाधिदेवविभूषितश्रीमदुज्जयन्तमहातीर्थे आत्मनस्तथा स्वभा-
र्यायाश्च प्राग्वाटजातीय ठ० श्रीकान्हडपुत्र्याः ठ०(*)राणुकुक्षिसंभूता-

या महं० श्रीसोखुकायाः पुण्याभिवृद्धये श्रीनागेन्द्रगच्छे भट्टारक-
श्रीमहेन्द्रसूरिसंताने शिष्यश्रीशान्तिसूरिशिष्यश्रीआणन्दसूरि श्रीअ-
मरसूरिपदे भट्टारकश्रीहरिभद्रसूरिपट्टालंकरणप्रभुश्रीविजयसेनसूरि-
प्रतिष्ठितऋषभदेवालंकृतोऽयमभिनवः समण्डपः श्रीअष्टापदमहाती-
र्थावतारनिरुपमप्रधानप्रासादः कारितः ॥

प्रासादैर्गगनाङ्गणप्रणयिभिः पातालमूलंकषैः
कासारैश्च सितैः सिताम्बरगृहैर्नीलैश्च लीलावनैः ।
येनेयं नयनिर्जितेन्द्रसचिवेनालंकृतालं क्षितिः
क्षेमैकायतनां चिरायुरुदयी श्रीवस्तुपालोऽस्तु सः ॥ १ ॥
संदिष्टं तव वस्तुपालबलिना त्रिश्वत्रयीयात्रिका-
न्मत्वा ना(*)रदतश्चरित्रमिति ते हृष्टोऽस्मि नन्वाश्चिरम् ।
नार्थिभ्यः क्रुधमार्थितः प्रथयसि स्वल्पं न दत्से न च
स्वश्लाघां बहु मन्यसे किमपरं न श्रीमदान्मुह्यसि ॥ २ ॥

अरिबलदलनश्रीवीरनामायमुर्व्यां
सुरपतिरवतीर्णस्तर्कयामस्तदस्य ।
निवसति सुरशाखी वस्तुपालाभिधानः
सुरगुरुरपि तेजःपालसंज्ञः समीपे ॥ ३ ॥

उदारः शूरो वा(*) रुचिरवचनो वाऽस्ति न हि वा
भवत्तुल्यः कोऽपि क्वचिदिति चुलुक्येन्द्रसचिव ! ।
समुद्भूतभ्रान्तिर्नियतमवगन्तुं तव यश-
स्ततिर्गेहे गेहे पुरि पुरि च याता दिशि दिशि ॥ ४ ॥
सा कुत्रापि युगत्रयी बत गता सृष्टा च सृष्टिः सतां
सीदत्साधुरसंचरत्सुचरितः खेलत्खलोऽभूत्कलिः ।
तद्विश्वार्तिनिवर्तनैकमनसा प्रत्तोऽधुना शं(*)भुना

प्रस्तावस्तव वस्तुपाल भवते यद्रोचते तत्कुरु ॥ ५ ॥
के निधाय वसुधातले धनं वस्तुपाल न यमालयं गताः ।
त्वं तु नन्दसि निवेशयन्निदं दिक्षु धावति जने क्षुधावति ॥६॥
पौत्रेण धारय वराहपते धरित्रीं
सूर्य प्रकाशय सदा जलदाभिषिञ्च ।
विश्राणितेन परिपालय वस्तुपाल
भारं भवत्सु यदिमं निदधे विधा(*)ता ॥ ७ ॥
आत्मा त्वं जगतः सदागतिरियं कीर्तिर्मुखं पुष्करं
मैत्री मन्त्रिवरः स्थिरा घनरसः श्लोकस्तमोघ्नः शमः ।
नोक्तः केन करस्तवामृतकरः कायश्च भास्वानिति
स्पष्टं धूर्जटिमूर्तयः कृतपदाः श्रीवस्तुपाल त्वयि ॥ ८ ॥
विद्या यद्यपि वैदिकी न लभते सौभाग्यमेषा क्वचि-
न्न स्मार्तं कुरुते च कश्चन वचः कर्णद्वये य(*)द्यपि ।
राजानः कृपणाश्च यद्यपि गृहे यद्यप्ययं च व्यय-
श्चिन्ता कापि तथापि तिष्ठति न मे श्रीवस्तुपाले सति ॥९॥
कर्णे खलप्रलपितं न करोषि रोषं
नाविष्करोषि न करोष्यपदे च लोभम् ।
तेनोपरि त्वमवनेरपि वर्तमानः
श्रीवस्तुपाल कलिकालमधः करोषि ॥ १० ॥
सर्वत्र भ्रान्तिमती सर्वविदस्त्वद्भवत्कथं कीर्तिः ।(*)
श्रीवस्तुपालपैतृकमनुहरते सन्ततिः प्रायः ॥ ११ ॥
सोऽपि बलेरवलेपः स्वल्पतरोऽभूत्तथैव कल्पतरोः ।
श्रीवस्तुपालसचिवे सिञ्चति दानामृतैर्जगतीम् ॥ १२ ॥

१–०पितृकमनुहर्त्ते संप्रति०–इति प्राचीनलेखमालायाम् ।

नियोगिनागेषु नरेश्वराणां भद्रस्वभावः खलु वस्तुपालः ।
उद्दामदानप्रसरस्य यस्य विभाव्यते क्वापि न मत्तभावः ॥१३॥
विबुधैः पयोधिमध्यादेको बहु(*)भिः करीन्दुरुपलब्धः ।
बहवस्तु वस्तुपाल प्राप्ता विबुध त्वयैकेन ॥ १४ ॥
प्रथमं धनप्रवाहैर्वाहैरथ नाथमात्मनः सचिवः ।
अधुना तु सुकृतसिन्धुः सिन्धुरवृन्दैः प्रमोदयति ॥ १५ ॥
श्रीवस्तुपाल भवता जलधेर्गम्भीरता किलाकलिता ।
आनीय ततो गजता स्वपतिद्वारे यदाकलिता ॥ १६ ॥

एते श्रीमद्गुर्जरेश्वरपुरोहि(*)तठ० श्रीसोमेश्वरदेवस्य ॥

इह वालिगसुतसहजिगपुत्रानकतनुजवाजडतनूजः ।
अलिखदिमां कायस्थः स्तम्भपुरीयध्रुवो जयतसिंहः ॥
हरिमण्डपनन्दीश्वरशिल्पीश्वरसोमदेवपौत्रेण ।
बकुलस्वामिसुतेनोत्कीर्णा पुरुषोत्तमेनेयम् ॥

महामात्यश्रीवस्तुपालस्य प्रशस्तिरियं निष्पन्ना ६०३ ।

श्रीनेमेस्त्रिजगद्भर्तुरम्बायाश्च प्रसादतः ।
वस्तुपालान्वयस्यास्तु प्रशस्तिः स्वस्तिशालिनी ॥

महामात्यवस्तुपालभार्या महं० श्रीसोखुकाया धर्मस्थानमिदम् ॥

(गिरनार इन्सक्रिप्शन्स् नं. २।२४-२५)

(४१-४)

ॐ नमः श्रीनेमिनाथदेवाय ॥

तीर्थेशाः प्रणतेन्द्रसंहतिशिरः कोटीरकोटिस्फुट-
त्तेजोजालजलप्रवाहलहरीप्रक्षालितांघ्रिद्वयः ।
ते वः केवलमूर्तयः कवलितारिष्टां विशिष्टाममी
तामष्टापदशैलमौलिमणयो विश्राणयन्तु श्रियम् ॥ १ ॥

स्वस्ति श्रीविक्रसंवत् १२८८ वर्षे फागुण (*) शुदि १० बुधे श्रीमदणहिलपुरवास्तव्य प्राग्वाटान्वयप्रसूतठ० श्रीचण्डपालात्मज श्रीचण्डप्रसादाङ्गज ठ० श्रीसोमतनुज ठ० श्रीआशाराजनन्दनस्य ठ० श्रीकुमारदेवीकुक्षिसंभूतस्य ठ० श्रीलुणिग महं० श्रीमालदेवयोरनुजस्य ठ० महं० श्रीतेजःपालाग्रजन्मनो महामात्यश्रीवस्तुपालस्यात्मजे(*) महं० श्रीललितादेवीकुक्षिसरोवरराजहंसायमाने महं० श्रीजयन्तासिंहे सं० ७९ वर्षे पूर्वं स्तम्भतीर्थवेलाकुलमुद्राव्यापारं व्यापृण्वति सति सं० ७७ वर्षे श्रीशत्रुंजयोज्जयंतप्रभृतिमहातीर्थयात्रोत्सवप्रभावाविर्भूतश्रीमद्देवाधिदेवप्रसादासादितसंघाधिपत्येन चौलुक्यकुलनभस्तलप्रकाशनैक(*)मार्तण्डमहाराजाधिराजश्रीलवणप्रसाददेवसुतमहाराजश्रीवीरधवलदेवप्रीतिप्रातिपन्नराज्यसर्वैश्वर्येण श्रीशारदाप्रतिपन्नापत्येन महामात्यश्रीवस्तुपालेन तथानुजेन सं० ७६ वर्षे पूर्वं गुर्जरमण्डले धवलक्कप्रमुखनगरेषु मुद्राव्यापारं व्यापृण्वता महं० श्रीतेजःपालेन च श्री(*)शत्रुंजयार्बुदाचलमहातीर्थेषु श्रीमदणहिलपुरभृगुपुरस्तम्भनकपुरस्तम्भतीर्थदर्भवतीधवलक्कप्रमुखनगरेषु तथान्यसमस्तस्थानेष्वपि कोटिशो धर्मस्थानानि प्रभूतजीर्णोद्धाराश्च कारिताः । तथा सचिवेश्वरश्रीवस्तुपालनेह स्वयं निर्मापितशत्रुं-

जयमहातीर्थाव(*)तारश्रीमदादितीर्थंकरश्रीऋषभदेव स्थ(स्त)म्भन-
कपुरावतारश्रीपार्श्वनाथदेव सत्यपुरावतारश्रीमहावीरदेव प्रशस्ति-
सहितकश्मीरावतारश्रीसरस्वती देवकुलिकाचतुष्टय युगलाम्बाव-
लोकनशाम्बप्रद्युम्नशिखरेषु श्रीनेमिनाथकुलालंकृतदेवकुलिकाचतु-
ष्टयतुरगाधिरूढनि(*)जपितामह ठ०श्रीसोम पितृ ठ०श्रीआशाराजमू-
र्तिद्वितयतोरणत्रयश्रीनेमिनाथदेवआत्मीयपूर्वजाग्रजानुजपुत्रादिमू-
र्तिसमन्वितसुखोद्घाटनकस्तम्भश्रीसंमेतावतारमहातीर्थप्रभृतिअने-
ककीर्तनपरम्पराविराजिते श्रीनेमिनाथदेवाधिदेवविभूषितश्रीमदु-
ज्जयन्तमहातीर्थे आ(*)त्मनस्तथा स्वभार्यायाः प्राग्वाटजातीय ठ०
कान्हडपुत्र्याः ठ० राणुकुक्षिसंभूताया महं०श्रीसोखुकायाः पुण्याभि-
वृद्धये श्रीनागेन्द्रगच्छे भट्टारकश्रीमहेन्द्रसूरिसंताने शिष्यश्रीशान्ति-
सूरिशिष्यआणन्दसूरिश्रीअमरसूरिपदे भट्टारकश्रीहरिभद्रसूरिपट्टा-
लंकरणश्रीविजयसेनसूरिप्रतिष्ठि(*)तश्रीमदादिजिनराजश्रीऋषभदे-
वप्रमुखचतुर्विंशतितीर्थंकरालंकृतोऽयमभिनवः समण्डपः श्रीअष्टाप-
दमहातीर्थावतारप्रधानप्रासादः कारितः ।

स्वस्ति श्रीबलये नमोऽस्तु नितरां कर्णाय दाने ययो-
रस्पष्टेऽपि दृशां यशः कियदिदं वन्ध्यास्तदेताः प्रजाः ।
दृष्टे संप्रति वस्तुपालसचिवत्यागे करिष्यन्ति ताः
कीर्तिं कांचन या पुनः स्फुटमियं विश्वेऽपि नो मास्यति ॥१॥
कोटीरैः कटकाङ्गुलीयतिलकैः केयूरहारादिभिः
कौशेयैश्च विभूष्यमाणवपुषो यत्पाणिविश्राणितैः ।
विद्वांसो गृहमागताः प्रणयिनीरप्रत्यभिज्ञाभृत-
स्तैस्तैः स्वांशपथैः कथं कथमिव प्रत्याययांचक्रिरे ॥२॥
न्यासं व्यातनुतां विरोचनसुत(*)स्त्यागं कवित्वश्रियं

भासव्यासपुरःसराः पृथुरघुप्रायाश्च वीरव्रतम् ।
प्रज्ञां नाकिपताकिनीगुरुरपि श्रीवस्तुपाल ध्रुवं
जानीमो न विवेकमेकमकुतोत्सेकं तु कौतस्कुतम् ॥ ३ ॥
वास्तवं वस्तुपालस्य वेत्ति कश्चरिताद्भुतम् ? ।
यस्य दानमविश्रान्तमर्थिष्वपि रिपुष्वपि ॥ ४ ॥

स्तोतव्यः खलु वस्तुपालसचिवः कैर्नाम वाग्वैभवै-
र्यस्य(*) त्यागविधिर्विधूय विविधां दारिद्र्यमुद्रां हठात् ।
विश्वेऽस्मिन्नखिलेऽप्यसूत्रयदसावर्थीति दातेति च
द्वौ शब्दावभिधेयवस्तुविरहव्याहन्यमानस्थिती ॥ ५ ॥

आद्येनाप्यपवर्जनेन जनितार्थित्वप्रमाथान्पुनः
स्तोकं दत्तमिति क्रमान्तरगतानाह्वाययन्नर्थिनः ।
पूर्वस्माद्गुणसंख्ययापि गुणितं यस्तेष्वनावर्तिषु
द्रव्यं(*) दातुमुदस्तहस्तकमलस्तस्थौ चिरं दुःस्थितः ॥६॥

विश्वेऽस्मिन्किल पङ्कपङ्किलतले प्रस्थानवीर्थी विना
सीदन्नेष पदे पदे न पुरतो गन्तेति संचिन्तयन् ।
धर्मस्थानशतच्छलेन विदधे धर्मस्य वर्षीयसः
संचाराय शिलाकलापपदवीं श्रीवस्तुपालस्फुटम् ॥ ७ ॥

अम्भोजेषु मरालमण्डलरुचो डिण्डीरपिण्डत्विषः
कासारेषु(*) पयोधिरोधसि लुठन्निर्णिक्तमुक्ताश्रियः ।
ज्योत्स्नाभाः कुमुदाकरेषु सदनोद्यानेषु पुष्पोल्बणाः
स्फूर्तिं कामिव वस्तुपाल कृतिनः कुर्वन्ति नो कीर्तयः ॥८॥

देव स्वर्नाथ कष्टं ननु क इव भवान्नन्दनोद्यानपालः
खेदस्तत्कोऽद्य केनाप्यहह हत हृतः काननात्कल्पवृक्षः ।
हुं मा वादीस्तदेतत्किमपि(*) करुणया मानवानां मयैव

प्रीत्यादिष्टोऽयमूर्व्यास्तिलकयति तलं वस्तुपालच्छलेन ॥९॥
श्रीमन्त्रीश्वरवस्तुपालयशसामुच्चावचैर्वीचिभिः
सर्वस्मिन्नपि लम्भिते धवलतां कल्लोलिनीमण्डले।
गाङ्गेयमिति प्रतीतिविकलास्ताम्यन्ति कामं भुवि
भ्राम्यन्तस्तनुसादमन्दितमुदो मन्दाकिनीयात्रिकाः ॥१०॥
वक्त्रं(*) निर्वासनाज्ञानयनपथगतं यस्य दारिद्र्यदस्यो–
र्दृष्टिः पीयूषवृष्टिः प्रणयिषु परितः पेतुषी सप्रसादम्।
प्रेमालापस्तु कोऽपि स्फुरदसमपरब्रह्मसंवादवेदी
नेदीयान्वस्तुपालः स खलु यदि तदा को न भाग्यैकभूमिः ॥११॥
साक्षाद्ब्रह्म परं धरागतमिव श्रेयोविवर्त्तैः सतां
तेजःपाल इति प्रसिद्धमहिमा तस्यानु(*)जन्मा जयी।
यो धत्ते न दृशां कदापि कलितावद्यामविद्यामयीं
यं चोपास्य परिस्पृशन्ति कृतिनः सद्यः परां निर्वृतिम् ॥१२॥
आकृष्टे कमलाकुलस्य कुदशारम्भस्य संस्तम्भनं
वश्यत्वं जगदाशयस्य यशसामासान्तनिर्वासनम्।
मोहः शत्रुपराक्रमस्य मृतिरप्यन्यायदस्योरिति
स्वैरं षड्विधकर्मनिर्मितिमया मन्त्रोऽस्य मन्त्रीशितुः ॥ १३ ॥

(*) एते मलधारिनरेन्द्रसूरिणाम्।

स्तम्भतीर्थेऽत्र कायस्थवंशे वाजडनन्दनः।
प्रशस्तिमेतामलिखज्जैत्रसिंहध्रुवः सुधीः ॥
हरिमण्डपनन्दीश्वरशिल्पीश्वरसोमदेवपौत्रेण।
बकुलस्वामिसुतेनोत्कीर्णा पुरुषोत्तमेनेयम् ॥

श्रीवस्तुपालप्रभोः प्रशस्तिरियं निष्पन्ना॥ मङ्गलं महाश्रीः॥

(गिरनार इन्स्क्रिप्शन्स् नं. २।२६–२७)

(४२–५)

ॐ नमः सर्वज्ञाय ॥

ये दुज्जयन्तं.................................जयाभूप्रजाकल्याणा ।

स्वस्ति श्रीविक्रमसंवत् १२८८ वर्षे फागुण शुदि १० बुधे श्रीमदणहिलपुरवा(*)स्तव्य प्राग्वाटान्वयप्रसूतठ० श्रीचण्डपालात्मज ठ० श्रीचण्डप्रसादाङ्गज ठ० श्रीसोमतनुजठ० श्रीआशाराजनन्दनस्य ठ० श्रीकुमारदेवीकुक्षिसंभूतस्य ठ० श्रीलुणिग महं० श्रीमालदेवयोरनुजस्य महं० श्रीतेजःपालाग्रजन्मनो महामात्यश्रीवस्तुपालस्यात्मजे महं० श्रीललितादेवीकुक्षिसरोवरराजहंसाय(*)माने महं० श्रीजयन्तसिंहे सं० ७९ वर्षपूर्वं स्तम्भतीर्थं मुद्राव्यापारान्व्यापृण्वति सति सं. ७७ वर्षे शत्रुंजयोज्जयन्तप्रभृतिमहातीर्थयात्रोत्सवप्रसादाविर्भूतश्रीमद्देवाधिदेवप्रसादासादितसंघाधिपत्येन चौलुक्यकुलनभस्तलप्रकाशनैकमार्त्तण्डमहाराजाधिराजश्रीलवणप्रसाददेवसुतमहाराजश्रीवीरध(*)वलदेवप्रीतिप्रतिपन्नराज्यसर्वैश्वर्येण श्रीशारदाप्रतिपन्नापत्येन महामात्यश्रीवस्तुपालेन तथानुजेन सं० ७६ वर्षपूर्वं गुर्जरमण्डले धवलक्कप्रमुखनगरेषु मुद्राव्यापारं व्यापृण्वता महं० श्रीतेजःपालेन च श्रीशत्रुंजयार्बुदाचलप्रभृतिमहातीर्थेषु श्रीमदणहिलपुरभृगुपुरस्त(*)म्भनकपुरस्तम्भतीर्थदर्भवतीधवलक्कप्रमुखनगरेषु तथान्यसमस्तस्थानेष्वपि कोटिशोऽभिनवधर्मस्थानानि प्रभूतजीर्णोद्धाराश्च कारिताः । तथा सचिवेश्वरश्रीवस्तुपालेनेह स्वयं निर्मापितश्रीशत्रुंजयमहातीर्थावतारश्रीमदादितीर्थंकरश्रीऋषभदेव स्तम्भनकपुरावतारश्रीपार्श्वनाथदेव सत्यपुरावतारश्री(*)महावीरदेव प्रशस्तिसहितकश्मीरावतारश्रीस-

रस्वतीमूर्तिदेवकुलिकाचतुष्टयजिनयुगलाम्बावलोकनाशाम्बप्रद्युम्न-शिखरेषु श्रीनेमिनाथदेवालंकृतदेवकुलिकाचतुष्टयतुरगाधिरूढ-स्वपितामहमहं० श्रीसोम निजपितृठ०श्रीआशाराजमूर्तिद्वितयचा-रुतोरणत्रयश्रीनेमिनाथदेवआत्मीय(*)पूर्वजाग्रजानुजपुत्रादिमूर्ति-समन्वितसुखोद्घाटनकस्तम्भश्रीअष्टापदमहातीर्थप्रभृतिअनेककी-र्तनपरम्पराविराजिते श्रीनेमिनाथदेवाधिदेवविभूषितश्रीमदुज्जयन्त-महातीर्थे आत्मनस्तथा स्वधर्मचारिण्याः प्राग्वाटजातीयठ० श्री-कान्हडपुत्र्याः ठ०राणुकुक्षिसंभूताया महं०श्रीललितादेव्याः पु-ण्याभि(*)वृद्धये श्रीनागेन्द्रगच्छे भट्टारकश्रीमहेन्द्रसूरिसंताने शिष्य-श्रीशान्तिसूरिशिष्यश्रीआणन्दसूरिश्रीअमरसूरिपदे भट्टारकश्रीहरि-भद्रसूरिपट्टालंकरणप्रभुश्रीविजयसेनसूरिप्रतिष्ठितश्रीअजितनाथदे-वादिविंशतितीर्थंकरालंकृतोऽयमभिनवः समण्डपः श्रीसंमेतमहाती-र्थावतारप्रासादः कारितः ।

स श्रीजिनाधिपतिधर्मधुराधुरीणः
श्लाघास्पदं कथमिवास्तु न वस्तुपालः ।
श्रीशारदासुकृतकीर्तिनयादिवेण्याः
पुण्यः परिस्फुरति जङ्गमसङ्गमो यः ॥ १ ॥

विभुताविक्रमविद्याविदग्धतावित्तवितरणविवेकैः ।
यः सप्तभिर्विकारैः कलितोऽपि बभार न विकारम् ॥२॥

यस्य भूः किमसावस्तु वस्तुपालसुतः सदा ।
नावर्णासावथाप्येतौ धर्मकर्मकृतौ कृतौ ॥ ३ ॥

कस्यापि कविता नास्ति विनास्य हृदयामुखम् ।
वास्तव्यं वस्तुपालस्य पश्यामस्तद्द्वयं च यम् ॥ ४ ॥

दुर्गः स्वर्गगिरिः सकल्पतरुभिर्भेजे न चक्षुष्पथे
तस्थौ कामगवी जगाम जलधेरन्तः स चिन्तामणिः ।
कालेऽस्मिन्नवलोक्य यस्य करुणं तिष्ठेत कोऽन्यः स्वतः
पुण्यः सोऽस्तु न वस्तुपालसुकृती दानैकवीरः कथम् ॥५॥
सोऽयं मन्त्री गुरुरतितरामुद्धरन्धर्मभारं
श्लाघाभूमिं नयति न कथं वस्तुपालः सहेलम् ।
तेजःपाल स्वबलधवलः सर्वकर्मीणबुद्धि-
र्द्वैतीयीकः कलयतितरां यस्य धौरेयकत्वम् ॥ ६ ॥
एतस्मिन्वसुधासुधाजलधरे श्रीवस्तुपाले जग-
ज्जीवातौ सितयोच्चयैर्नवनवैर्नक्तं दिवं वर्षति(*) ।
आस्वातन्यजनाघनोज्झितशशीज्योत्स्नाच्छवल्गद्गुणो-
द्भूतैरद्य...॥ ७ ॥
लक्ष्मीर्मन्थाचलेन्द्रभ्रमणपरिचयादेव पारिप्लवेयं
भ्रूभृङ्गस्यैव भङ्गाच्चकितमृगदृशां प्रेमनस्थेतरस्य ।
आयुर्निश्वासवायुप्रणयपरतयैवेवमस्थैर्यदुस्थं
स्थास्नुर्धर्मोऽयमेकः परमिति हृदये(*) वस्तुपालेन मेने ॥८॥
तेजःपालस्य विष्णोश्च कः स्वरूपं निरूपयेत् ।
स्थितं जगत्त्रयीं पातुं यदा यो वरकन्धरे ॥ ९ ॥
ललितादेवीनाम्ना सधर्मिणी वस्तुपालस्य ।
अस्यामनिरस्तनयस्तनयोऽयं(*) जयन्तसिंहाख्यः ॥१०॥
दृष्ट्वा वपुश्च वृ····च परस्परविरोधिनी ।
विवादा····जैत्रसिंहस्तारुण्यवाद्रि(?)कः ॥ ११ ॥(*)
कृतिरियं मलधारिश्रीनरचन्द्रसूरीणाम् ॥
स्तम्भतीर्थेऽत्र कायस्थवंशे वाजडनन्दनः ।

प्रशस्तिमेतामालिखज्जैत्रसिंहध्रुवः सुधीः ॥
बाहडस्य तनूजेन सूत्रधारेण धीमता ।
एषा कुमारसिंहेन समुत्कीर्णा प्रयत्नतः ॥
श्रीनेमेस्त्रिजगद्भर्तुरम्बायाश्च प्रसादतः ।
वस्तुपालान्वयस्यास्तु प्रशस्तिः स्वस्तिशालिनी ॥

(गिरनार इन्स्क्रिप्शन्स् नं. २।२७-२९)

(४३-६)

ॐ नमः श्रीसर्वज्ञाय ॥

संमेताद्रिशिरःकिरीटमणयः स्मेरस्मराहंकृति-
ध्वंसोल्लासितकीर्तयः शिवपुरप्राकारताराश्रियः ।
आनत्यश्रितसंविदादिविलसद्रत्नौघरत्नाकराः
कल्याणावलिहेतवः प्रतिकलं ते सन्तु वस्तीर्थपाः ॥ १ ॥

स्वस्ति श्रीविक्रमसंवत् १२८८ वर्षे फागुणशुदि १० बुधे श्री-मदणहिलपुरवास्तव्यप्राग्वाटकुलालङ्करण(*)श्रीचण्डपालात्मज ठ० श्रीचण्डप्रसादाङ्गज ठ० श्रीसोमतनुज ठ० श्रीआशाराजनन्दनस्य ठ० श्रीकुमारदेवीकुक्षिसम्भूतस्य ठ० श्रीलुणिग महं० श्रीमालदेवयोरनु-जस्य महं० श्रीतेजःपालाग्रजन्मनो महामात्यश्रीवस्तुपालस्यात्मजे महं० श्रीललितादेवीकुक्षिसरोवरराजहंसायमाने महं० श्रीजयन्त-सिंहे सं० ७९ वर्षपूर्वं स्तम्भती(*)र्थमुद्राव्यापारान् व्यापृण्वति सति सं० ७७ वर्षे श्रीशत्रुञ्जयोज्जयन्तप्रभृतिमहातीर्थयात्रोत्सवप्रभावावि-र्भूत श्रीमद्देवाधिदेवप्रसादासादितसङ्घाधिपत्येन चौलुक्यकुलनभस्त-लप्रकाशनैकमार्तण्डमहाराजाधिराजश्रीलवणप्रसाददेवसुतमहाराज-

श्रीवीरधवलदेवप्रीतिप्रतिपन्नराज्यसर्वेश्वर्येण श्रीशारदाप्रतिपन्नापत्येन महामा(*)त्यश्रीवस्तुपालेन तथा अनुजेन सं० ७६ वर्षपूर्वं गुर्जरमण्डले धवलक्ककप्रमुखनगरेषु मुद्राव्यापारान् व्यापृण्वता महं० श्रीतेजःपालेन च श्रीशत्रुञ्जयार्बुदाचलप्रभृतिमहातीर्थेषु श्रीमदणहिलपुरभृगुपुरस्तम्भनकपुरस्तम्भतीर्थदर्भवतीधवलक्ककप्रमुखनगरेषु तथा अन्यसमस्तस्थानेष्वपि कोटिशोऽभिनवधर्मस्थानानि प्रभूतजी(*)र्णोद्धाराश्च कारिताः॥ तथा श्रीशारदाप्रतिपन्नपुत्रसचिवेश्वरश्रीवस्तुपालेन स्वधर्मचारिण्याः प्राग्वाटजातीय ठ० श्रीकान्हडपुत्र्याः ठ० राणुकुक्षिसम्भूताया महं० श्रीललितादेव्यास्तथा आत्मनः पुण्याभिवृद्धये इह स्वयं निर्मापितश्रीशत्रुञ्जयमहातीर्थावतारश्रीमदादितीर्थङ्करश्रीऋषभदेव स्तम्भनकपुरावतारश्रीपार्श्वनाथदेव सत्यपुरा(*)वतारश्रीमहावीरदेव प्रशस्तिसहितकश्मीरावतार श्रीसरस्वतीमूर्ति देवकुलिकाचतुष्टयजिनयुगल अम्बावलोकनाशाम्बप्रद्युम्नशिखरेषु श्रीनेमिनाथदेवालंकृतदेवकुलिकाचतुष्टयतुरगाधिरूढ निजपितामह महं० श्रीसोम स्वपितृ ठ० श्रीआशाराजमूर्तिद्वितयचारुतोरणत्रयश्रीनेमिनाथदेवआत्मीयपूर्वजाग्रजानुजपुत्रादिमूर्तिस(*)मन्वितसुखोद्घाटनकस्तंभश्रीअष्टापदमहातीर्थप्रभृति अनेककीर्तनपरंपराविराजिते श्रीनेमिनाथदेवाधिदेवविभूषितश्रीमदुज्जयंतमहातीर्थे श्रीनागेंद्रगच्छे भट्टारकश्रीमहेंद्रसूरिसंताने शिष्यश्रीशांतिसूरि शिष्यआणंदसूरि श्रीअमरसूरिपदे भट्टारकश्रीहरिभद्रसूरि पट्टालंकरणप्रभुश्रीविजयसेनसूरिप्रतिष्ठित(*) श्रीमदजितनाथदेवप्रमुखविंशतितीर्थंकरालंकृतोऽयमभिनवः समण्डपः श्रीसमेतावतारमहातीर्थप्रासादः कारितः॥ ७॥

मुष्णाति प्रसभं वसुद्विजपतेर्गौरीगुरुं लङ्घय-

न्नो धत्ते परलोकतो भयमहो हंसापलापे कृती ।
उच्चैरास्तिकचक्रवालमुकुटश्रीवस्तुपालस्फुटं
भेजे नास्तिकतामयं तव यशःपूरः कुतस्त्या(*)मिति ॥१॥
कोपाटोपपरैः परैश्चलचमूरङ्गत्तुरङ्गक्षत-
क्षोणीक्षोदवशादशोषि जलधिः श्रीस्तम्भतीर्थे पुरे ।
स्वेदाम्भस्तटिनीघटाघटनया श्रीवस्तुपाल स्फुर-
त्तेजस्तिग्मगभस्तितप्ततनुभिस्तैरेव सम्पूरितः ॥ २ ॥
दिग्यात्रोत्सववीरवीरधवलक्षोणीधवाध्यासितं
प्राज्यं राज्यरथस्य भारमभितः स्कंधे दधल्लीलया ।
भाति भ्रातरि दक्षिणे समगुणे श्रीवस्तुपालः कथं
न श्लाघ्यः स्वयमश्वराजतनुजः कामं सवामा स्थितिः॥३॥
लावण्यांग इति द्युतिव्यतिकरैः सत्याभिधानोऽभवद्
भ्राता यस्य निशानिशातविकसच्चन्द्रप्रकाशाननः ।
शंके शंकरकोपसंभ्रमभरादासीदनंगः स्मरः
साक्षादंगमयोऽयमित्यपहृतः स्वर्गांगनाभिर्लघु ॥ ४ ॥
रक्तः सद्गतिभावभाजि चरणे श्रीमल्लदेवो परो
यद्भ्राता परमेष्ठिवाहनतया प्राप्तः प्रतिष्ठां पराम् ।
खेलन्निर्मलमानसे न समयं क्वापि श्रयन् पंकिलं
विश्वे राजति राजहंस इव यः संशुद्धपक्षद्वयः ॥ ५ ॥
सोऽयं तस्य सुधाहरस्य कवितानिष्ठः कनिष्ठः कृती
बंधुर्बंधुरबुद्धिबोधमधुरः श्रीवस्तुपालाभिधः ।
ज्ञानांभोरुहकोटरे भ्रमरतां सारंगसाम्यं यशः
सोमे सौरितुलां च यस्य महिमक्षीरोदधौ स्वं दधौ ॥६॥(*)
इंदुर्बिंदुरपां सुरेश्वरसरिड्डिंडीरपिंडः पति-
र्भासां विद्रुमकंदलः किल विभुः श्रीवत्सलक्ष्मानभः ।

कैलासत्रिदशेभशंभुहिमवत्प्रायास्तु मुक्ताफल-
स्तोमः कोमलवालुकास्य च यशःक्षीरोदधौ कौमुदी ॥७॥
हस्ताग्रन्यस्तसारस्वतरसरसनप्राप्तमाहात्म्यलक्ष्मी-
स्तेजःपालस्ततोऽसौ जयति वसुभरैः पूरयन् दक्षिणाशाम्।
यद्बुद्धिः कलिपभ····(*) द्विपगहनपरक्षोणिभृद्बुद्धिसंप-
ल्लोपामुद्राधिपस्य स्फुरति लसदिनस्फारसंचारहेतुः ॥८॥
पुण्यश्रीर्भुवि मल्लदेवतनयोऽभूत्पुण्यसिंहो यशो-
वर्यः स्फूर्जति जैत्रसिंह इति तु श्रीवस्तुपालात्मजः ।
तेजःपालसुतस्त्वसौ विजयते लावण्यसिंहः स्वयं
यैर्विश्वे भवदेकपादपि कलौ धर्मश्चतुष्पादयम् ॥ ९ ॥

एते श्रीनागेंद्रगच्छे भट्टारकश्रीउदय(*)प्रभसूरीणाम् ।
स्तंभतीर्थेऽत्र कायस्थवंशे वाजडनंदनः ॥
प्रशस्तिमेतामलिखत् जैत्रसिंहश्रुवः सुधीः ॥ १ ॥
बाहडस्य तनूजेन सूत्रधारेण धीमता ।
एषा कुमारसिंहेन समुत्कीर्णा प्रयत्नतः ॥ २ ॥
श्रीनेमेस्त्रिजगद्भर्तुरम्बायाश्च प्रसादतः ।
वस्तुपालान्वयस्यास्ति प्रशस्ति स्वस्तिशालिनी ॥ ३ ॥
श्रीवस्तुपालप्रभोः प्रशस्तिरियं निष्पन्ना शुभं भवतु ॥

(४४)

वस्तुपालविहारेण हारेणेवोज्ज्वलश्रिया ।
उपकण्ठस्थितेनायं शैलराजो विराजते ॥

श्रीविक्रम संवत् १२८९ वर्षे आश्विन वदी १५ सोमे महामात्य श्रीवस्तुपालेन आत्मश्रेयोऽर्थं पश्चाद्भागे श्रीकपर्दियक्ष-

प्रासादसमलंकृतः श्रीशत्रुंजयाव [तार] श्रीआदिनाथप्रासादस्तदग्रतो वामपक्षे स्वीयसद्धर्मचारिणी महं० श्रीललितादेविश्रेयोऽर्थं विंशतिजिनालंकृतः श्रीसम्मेतशिखरप्रासादस्तथा दक्षिणपक्षे द्वि० भार्या महं० श्रीसोखुश्रेयोऽर्थं चतुर्विंशतिजिनोपशोभितः श्रीअष्टापदप्रासादः ० अपूर्वघाटरचनारुचिरतरमभिनवप्रासादचतुष्टयं निजद्रव्येण कारयांचक्रे ।

(लिष्ट ऑफ आर्कियोलॉजिकल रिमॅन्स इन बॉम्बे प्रेसिडेन्सी पृ. ३६१)

(४५–४६)

महामात्य श्रीवस्तुपाल महं० श्रीललितादेवीमूर्ति ।
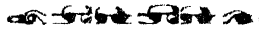
महामात्य श्रीवस्तुपालमहं० श्रीसोखुकामूर्ति····।

(लि० ऑ० रि० इ० बॉ० प्रे० पृ० ३५७–८)

(४७–४८)

········पालविहारेण···························· ॥
······························यं शैलराजो विराजते ॥
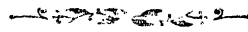
·······विहारेण हारेणेवोज्ज्वलश्रिया ।
उपकंठस्थितेनायं शैलराजो विराजते ॥

(लि० ऑ० रि० इ० बॉ० प्रे० पृ० ३५९)

(४९)

संवत् १२१५ वर्षे चैत्रशुदि ८ रवावद्येह श्रीमदुज्जयन्ततीर्थे जगतीसमस्तदेवकुलिकासत्कछाजाकुवालिसंविरण संघवि

ठ० सालवाहण प्रतिपत्या सू० जसहडपु० सावदेवेन परिपूर्णा कृता ॥ तथा ठ० भरथसुत ठ० पंडि[त] सालिवाहणेन नागजरि-सिरायापरितः कारित [भाग] चत्वारिविंबीकृतकुंडकर्मांतरतद-धिष्ठात्रीश्रीअंबिकादेवीप्रतिमा देवकुलिका च निष्पादिता ॥

(लि० ऑ० रि० इ० बॉ० प्रे० पृ० ३५६)

(५०)

संवत् १२२२ श्री श्रीमालज्ञातियमहं० श्रीराणिगसुत महं० श्रीआंबाकेन पद्या कारिता ।

(लि० ऑ० रि० इ० बॉ० प्रे० पृ० ३५९)

(५१)

सं० १२२३ महं० श्रीराणिगसुत[महं] श्रीआंबाकेन पद्या कारिता ।

(लि० ऑ० रि० इ० बॉ० प्रे० पृ० ३५९)

(५२)

श्रीमत्सूरिधनेश्वरः समभवच्छीशीरभट्टात्मजः
शिष्यस्त[त्प]दपंकजे मधुकरक्रिडाकरो योऽभवत् ।
[शि]ष्यः शोभितवेत्र नेमिसदने श्रीचन्द्रसूरि.........
श्रीमद्रेवतके चकार शुभदे कार्यं प्रतिष्ठादिकम् ॥ १ ॥
श्रीसज्ज्ञातमहामात्यपृष्टार्थविहितोत्तरः
समुज्जूतवशादेव चण्डादिजनतान्वितः । सं. १२७६ ॥

(लि० ऑ० रि० इ० बॉ० प्रे० पृ० ३५५.)

(५३)

र्द० । संवत् १३०५ वर्षे वैशाख शुदि ३ शनौ श्रीपत्तन-वास्तव्य श्रीमालज्ञातीय ठ० वाहड सुत महं० पद्मसिंह पुत्र ठ० पथिमिदेवी अंगज [महणसिंहा]नुज महं० श्रीसामतसिंह तथा महामात्य श्रीसलखणसिंहाभ्यां श्रीपार्श्वनाथबिम्बं पित्रोः श्रेयसेऽत्र कारितं ततो बृहद्गच्छे श्रीप्रद्युम्नसूरिपटोद्धरण श्रीमानदेवसूरि शिष्य श्रीजयानं[द सूरिभिः] प्रतिष्ठितं । [शुभं भवतु]

(लि० ऑ० रि० इ० बॉ० प्रे० पृ० ३५८.)

(५४)

संवत् १३३३ वर्षे ज्येष्ठ वदि १४ भौमे श्रीजिनप्रबोध-सूरिसुगुरूपदेशात् उच्चापुरी वास्तव्येन श्रे० आसपालसुत श्रे० हरिपालेन आत्मनः स्वमातृ हरिलायाश्च श्रेयोऽर्थं श्रीउज्जयन्त-महातीर्थे श्रीनेमिनाथदेवस्य नित्यपूजार्थं द्र० २०० शतद्वयं प्रदत्तं । अमीषां व्याजेन पुष्पसहस्र २००० द्वयेन प्रतिदिनं पूजा कर्तव्या श्रीदेवकीय आरामवाटिकासत्कपुष्पानि श्रीदेवक-..........पंचकुलेन श्रीदेवाय ऊटापनीयानि ॥

(लि० ऑ० रि० इ० बॉ० प्रे० पृ० ३५३)

(५५)

संवत् १३३५ वर्षे वैशाख सुदि ८ गुरौ श्रीमदुज्जयन्त-महातीर्थे देव..............................च श्रीनेमिनाथपूजा-र्थं धवलक्कवास्तव्य श्रीमालज्ञातीय संघ० वील्हणत..........

(लि० ऑ० रि० इ० बॉ० प्रे० पृ० ३५३)

(५६)

संवत् १३३९ वर्षे ज्येष्ठ सुदि ८ बुधे श्रीउज्जयन्तमहातीर्थे अयवाणावास्तव्य प्राग्वाटज्ञातीय महं॰ जिसधरसुत महं॰ पूनसिंहभार्या गुनसिरि श्रेयोऽर्थं नेचके द्र॰ ३०० त्रीणिशतानि नेचके कारितानि दिनं प्रतिपुष्फ॰ ३०५० ॥

(लि॰ ऑ॰ ऑ० रि॰ इ० बॉ॰ प्रे॰ पृ० ३५२)

(५७)

॥ ई० ॥ संवत् १३५६ वर्षे ज्येष्ठ शुदि १५ शुक्रे श्रीपल्लीवाल ज्ञातीय श्रेष्ठि पासूसुत साहु पदम भार्या ते जला……
……देन कुलगुरु श्रीस्मनि (?) मुनि आदेशेन श्रीमुनिसुव्रत—स्वामिबिंबं देवकुलिकां पितामह श्रेयो……………

(लि० ऑ॰ रि० इ० बॉ॰ प्रे० पृ० ३६३)

(५८)

संवत् १३७० वर्षे वैशाख सुदि २ गुरु लीलादिवि श्रेयोर्थं श्रीआदिनाथबिंबं थिरपाल—

(लि॰ ऑ० रि॰ इ० बॉ॰ प्रे॰ पृ॰ २६२)

(५९)

ओं नमः सर्वज्ञाय। संवत् १४८५ वर्षे कार्ति शुदि पंचमी ५ बुधे श्रीगिरिनारिमहातीर्थे ठा॰ पेतसिंह निर्वाणं श्रीमंत्रिद्रालियवंशे श्रीमतसुनामडगोत्रे मरुतीयाणा ठ॰ जहा पुत्र ठा॰ लाषू तत्सुत ठा॰ कदू—तदन्वय वीसल तदंगज ठा॰ सुरा तदंगभू ठा॰

ठा० माथू ठा० भीमसिंह ठ० माला भीमसिंहभार्या ठा० भीमा पुत्री-बाई मोहांण कुक्षिसमुत्पन्न ठा० षेतासिंह भार्या बाई चंदागह श्रीनेमिनाथ चरणं प्रणमति ।

(लि० ऑ० रि० इ० बॉ० प्रे० पृ० ३५४)

(६०)

संवत् १४९६ वर्षे आपाढ शुदि १३ गुरौ जंझणपुरिवास्तव्या महतीआणी खरतरगच्छे गौत्र नन्हडे साह चाहूणसंताने साह गुणराज सुत साह जाजा वीरम देवा पुत्र माणकचंद भ्रातृ संघवी राइमल श्रीगिरि[नारि] जात्रा करी श्रीनेमि[नाथस्य]

(लि० ऑ० रि० इ० बॉ० प्रे० पृ० ३५५)

(६१)

स्वस्ति श्री १६८३ वर्षे कार्तिक वदि ६ सोमे श्रीगिरनारतीर्थनो पूर्वपाजनो उद्धार श्रीदिवने संघे पीण्यानिमञ्ज (पुण्यनिमित्त ?) श्रीमालज्ञातीयमां सिंघजी मेघजीने उद्यमे कराव्यो ।

(लि० ऑ० रि० इ० बॉ० प्रे० पृ० ३६०)

(६२)

...... राजदेव प[ति] सिधचक्रपति श्रीजयसिंघदेव.... विजय
.... पारकरणायनतापितभि .... वातेन
.... केन उपायेन .... जादवकुलातिलक .... तीर्थंकरश्रीने-
मिनाथप्रासाद .... ठ० कीका च ठ० वाता ....
सूत्रविक्रममारुति ....

(लि० ऑ० रि० इ० बॉ० प्रे० पृ० ३५६)

(६३)

स्वस्ति श्रीधृति—
नमः श्रीनेमिनाथाय ज—
वर्षे फाल्गुन शुदि ५ गुरौ श्री—
तिलकमहाराज श्रीमहापाल—
वयरसिंह भार्या फाउसुत सा—
सुत सा० साईआ सा० मेलामेला—
जसुता रूडी गांगी प्रभृति—
नाथप्रासादः कारितः प्रतिष्टि-
द्रसूरि तत्पदे श्रीमुनिसिंह—
.................................कल्याणत्रय—

(लि० ऑ० ऑ० रि० इ० बॉ० प्रे० पृ० ३५४)

अर्बुदाचलस्थितप्रशस्तयः ।
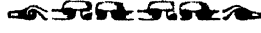
गूर्जरमहामात्य-श्रीतेजःपालकारित-लूणसिंहवसहिका-गतप्रशस्तिलेखाः ।

(६४)

॥ ई० ॥

वंदे सरस्वतीं देवीं याति या क[वि] मानसं ।
नी [यमा] ना [निर्जने] व [यानपा] नस [वा]सिन[1] ॥१॥

यः [क्षा]ंतिमा [नप्य] रु [णः प्रकोपे
शांतोपि दीप्त]ः स्मरनिग्रहाय ।
निमीलिताक्षो [पि सम] ग्रदर्शी
स वः शिवायास्तु शि*[वात]नूजः ॥ २ ॥

अणहिलपुरमस्ति स्वस्तिपात्रं प्रजा [ना-
म] जरजिर[घुतुल्यैः] पा[ल्य]मानं चु[लुक्यैः] ।
[चिरम] तिरमणीनां य [त्र वक्त्रे]न्दु [मंदी]-
कृत इव [सि]तपक्षप्रक्षयेऽप्यंधकारः ॥ ३ ॥

तत्र प्राग्वाटान्वयमुकुटं कुटजप्रसून(*)विशदयशाः ।
दानविनिर्जितकल्पद्रुमषंखंडश्चंडपः समभूत् ॥ ४ ॥
चंडप्र[सा]दसं[ज्ञः] स्वकुल [प्रासा] दहेमदंडोऽस्य ।
प्रसर[त्की]र्त्तिपताकः पुण्यविपाकेन सूनुरभूत् ॥ ५ ॥

आत्मगुणैः किरणैरिव सोमो रोमोद्गमं सतां (*)कुर्व्वन् ।
उदगादगाधमध्याद्दुग्धोदधिबांधवात्तस्मात् ॥ ६ ॥

एतस्मादजनिजिनाधि[ना]थभक्ति
बिभ्राणः स्वमनसि शश्वदश्वरा[जः] ।
तस्यासीद्दयिततमा कुमारदेवी
देवीव त्रिपुररिपोः कुमारमाता ॥ ७ ॥

तयोः प्रथमपु(*)त्रोऽभून्मंत्री लूणिगसंज्ञया ।
दैवादवाप बालोऽपि सालोक्यं [व]ासवेन सः ॥ ८ ॥

पूर्व्वमेव सचिवः स कोविदै
र्गण्यते स्म गुणवत्सु लूणिगः ।
यस्य निस्तुषमतेर्मनीषया
धिक्कृतेव धिषणस्य धीरपि ॥ ९ ॥

श्रीमल्लदेवः श्रि(*)तमल्लिदेवः
तस्यानुजो मंत्रिमतल्लिकाऽभूत् ।
बभूव यस्यान्यधनांगनासु
लुब्धा न बुद्धिः शमलब्धबुद्धेः ॥ १० ॥

धर्म्मविधाने भुवनच्छिद्रापिधाने विभिन्नसंधाने ।
सृष्टिकृता नहि सृष्टः प्रतिमल्लो मल्लदेव(*)स्य ॥ ११ ॥
नीलनीरदकदम्बकमुक्तश्वेतकेतुकिरणोद्धरणेन ।
मल्लदेवयशसा गलहस्तो हस्तिमल्लदशनांशुषु दत्तः ॥१२॥

तस्यानुजो विजयते विजितेंद्रियस्य
सारस्वतामृतकृताद्भुतहर्षवर्षः ।
श्रीवस्तु*[पा]ल इति भालतलास्थितानि
दौस्थ्याक्षराणि सुकृती कृतिनां विलुंपन् ॥ १३ ॥

विरचयति वस्तुपालश्चुलुक्यसचिवेषु कविषु च प्रवरः ।
न कदाचिदर्थहरणं श्रीकरणे काव्यकरणे वा ॥ १४ ॥
तेजःपालः पालितस्वा(*)मितेजः-
पुंजः सोऽयं राजते मंत्रिराजः ।
दुर्वृत्तानां शंकनीयः कनीया-
नस्य भ्राता विश्वविभ्रांतकीर्त्तिः ॥ १५ ॥
तेजःपालस्य विष्णोश्च कः स्वरूपं निरूपयेत् ।
स्थितं जगत्रयीमूत्रं यदीयोदरकंदरे ॥ १६ ॥
जाल्हूमाऊसाऊ(*)धनदेवीसोहगावयजुकाख्याः ।
परमलदेवी चैषां क्रमादिमाः सप्त सोदर्यः ॥ १७ ॥
एतेऽश्वराजपुत्रा दशरथपुत्रास्त एव चत्वारः ।
प्राप्ताः किल पुनरवनावेकोदरवासलोभेन ॥ १८ ॥
अनुजन्मना समेतस्तेजःपा(*)लेन वस्तुपालोऽयं ।
मदयति कस्य न हृदयं मधुमासो माधवेनेव ॥ १९ ॥
पंथानमेको न कदापि गच्छे-
दिति स्मृतिप्रोक्तमिव स्मरंतौ ।
सहोदरौ दुर्द्धरमोहचौरे
संभूय धर्म्माध्वनि तौ प्रवृत्तौ ॥ २० ॥
इदं सदा सो(*)दरयोरुदेतु
युगं युगव्यायतदोर्युगश्रि ।
युगे चतुर्थेऽप्यनघेन येन
कृतं कृतस्यागमनं युगस्य ॥ २१ ॥
मुक्तामयं शरीरं सोदरयोः सुचिरमेतयोरस्तु ।
मुक्तामयं किल महीवलयमिदं भाति यत्कीर्त्त्या ॥ २२

ए(*)कोत्पत्तिनिमित्तौ यद्यपि पाणी तयोस्तथाऽप्येकः ।
वामोऽभूदनयोर्न तु सोदरयोः कोऽपि दक्षिणयोः ॥ २३ ॥
धर्म्मस्थानांकितामुर्वीं सर्वतः कुर्वताऽमुना ।
दत्तः पादो बलाद्बंधुयुगलेन कलेर्गले ॥ २४ ॥
इतश्चौलुक्यवीरा(*)णां वंशे शाखाविशेषकः ।
अर्णोराज इति ख्यातो जातस्तेजोमयः पुमान् ॥ २५ ॥
तस्मादनंतरमनंतरितप्रतापः
प्राप क्षितिं क्षतरिपुर्लवणप्रसादः ।
स्वर्ग्गापगाजलवलक्षितशंखशुभ्रा
बभ्राम यस्य लवणाब्धिमतीत्य कीर्त्तिः(*) ॥ २६ ॥
सुतस्तस्मादासीद्दशरथककुत्स्थप्रतिकृतेः
प्रतिक्ष्मापालानां कवलितबलो वीरधवलः ।
यशःपूरे यस्य प्रसरति रतिक्रांतमनसा-
मसाध्वीनां भग्नाऽभिसरणकलायां कुशलता ॥ २७ ॥
चौलुक्यः सुकृती स वीरधवलः क(*)र्णेजपानां जपं
यः कर्णेऽपि चकार न प्रलपतामुद्दिश्य यौ मंत्रिणौ ।
आभ्यामभ्युदयातिरेकरुचिरं राज्यं स्वभर्तुः कृतं
वाहानां निवहा घटाः करटिनां बद्धाश्च सौधांगणे ॥२८॥
तेन मंत्रिद्वयेनायं जाने जानूपवर्त्तिना ।
वि(*)भुर्भुजद्वयेनेव सुखमाश्लिष्यति श्रियं ॥ २९ ॥
इतश्च ।
गौरीवरश्वशुरभूधरसंभवोऽय-
मस्त्यर्बुदः ककुदमद्रिकदंबकस्य ।
मंदाकिनीं घनजटे दधदुत्तमां[गे]
यः श्यालकः शशिभृतोऽभिनयं करोति ॥ ३० ॥

क्वचिदिह विहरंतीर्वी(*)क्षमाणस्य रामाः
प्रसरति रतिरंतर्मोक्षमाकांक्षतोऽपि ।
क्वचन मुनिभिरथ्यां पश्यतस्तीर्थवीथीं
भवति भवविरक्ता धीरधीरात्मनोऽपि ॥ ३१ ॥

श्रेयःश्रेष्ठवशिष्ठहोमहुतभुक्कुंडान्मृतंडात्मज-
प्रद्योताधिकदेहदीधितिभ(*)रः कोऽप्याविरासीन्नरः ।
तं मत्वा परमारणैकरसिकं स व्याजहार श्रुते-
राधारः परमार इत्यजनि तन्नामाऽथ तस्यान्वयः ॥३२॥

श्रीधूमराजः प्रथमं बभूव
भूवासवस्तत्र नरेंद्रवंशे ।
भूमीभृतो यः कृतवानभिज्ञान्
पक्षद्वयोच्छे(*)दनवेदनासु ॥ ३३ ॥

धंधुकध्रुवभटादयस्तत-
स्ते रिपुद्विपघटाजितोऽभवन् ।
यत्कुलेऽजनि पुमान्मनोरमो
रामदेव इति कामदेवजित् ॥ ३४ ॥

रोदःकंदरवर्त्तिकीर्त्तिलहरीलिप्तामृतांशुद्युते—
रप्रद्युम्नवशो यशोधवल इ(*)त्यासीत्तनूजस्ततः ।
यश्चौलुक्यकुमारपालनृपतिप्रत्यर्थितामागतं
मत्वासत्वरमेव मालवपति ब(व)ल्लालमालब्धवान् ॥३५॥

शत्रुश्रेणीगलविदलनोन्निद्रनिस्त्रिंशधारो
धारावर्षः समजनि सुतस्तस्य विश्वप्रशस्यः ।
क्रोधाक्रांतप्र(*)धनवसुधानिश्चले यत्र जाता-
श्च्योतन्नेत्रोत्पलजलकणाः कोंकणाधीशपत्न्यः ॥ ३६ ॥

सोऽयं पुनर्दाशरथिः पृथिव्या-
मव्याहतौजाः स्फुटमुज्जगाम ।
मारीचवैरादिव योऽधुनापि
[मृ]गव्यमव्यग्रमतिः करोति ॥ ३७ ॥

सामं(*)तसिंहसमितिक्षितिविक्षतौजः-
श्रीगूर्जरक्षितिपरक्षणदक्षिणासिः ।
प्रह्लादनस्तदनुजो दनुजोत्तमारि-
चारित्रमत्र पुनरुज्ज्वलयांचकार ॥ ३८ ॥

देवी सरोजासनसंभवा किं
कामप्रदा किं सुरसौरभेयी ।
प्रह्लादनाकारधरा(*)धराया-
मायातवत्येष न निश्चयो मे ॥ ३९ ॥

धारावर्षसुतोऽयं जयति श्रीसोमसिंहदेवो यः ।
पितृतः शौर्यं विद्यां पितृव्यकादानमुभयतो जगृहे ॥ ४० ॥

मुक्त्वा विप्रकरानरातिनिकरान्निर्ज्जित्य तत्किंचन
प्रापत्संप्रति सोम(*)सिंहनृपतिः सोमप्रकाशं यशः ।
येनोर्व्वीतलमुज्ज्वलं रचयताप्युत्ताम्यतामीर्ष्यया
सर्वेशामिह विद्विषां नहि मुखान्मालिन्यमुन्मूलितं ॥४१॥

वसुदेवस्येव सुतः श्रीकृष्णः कृष्णराजदेवोऽस्य ।
मात्राधिकप्रतापो यशोद(*)यासंश्रितो जयति ॥ ४२ ॥

इतश्च—

अन्वयेन विनयेन विद्यया
विक्रमेण सुकृतक्रमेण च ।

क्वापि कोऽपि न पुमानुपैति मे
वस्तुपालसदृशो दृशोः पथि ॥ ४३ ॥

दयिता ललितादेवी तनयमवीतनयमाप सचिवेंद्रात् ।
नाम्ना जयंत(*)सिंहं जयंतमिंद्रात्पुलोमपुत्रीव ॥ ४४ ॥

यः शैशवे विनयवैरिणि बोधवंध्ये
धत्ते नयं च विनयं च गुणोदयं च ।
सोऽयं मनोभवपराभवजागरूक-
रूपो न कं मनसि चुंबति जैत्रसिंहः ॥ ४५ ॥

श्रीवस्तुपालपुत्रः कल्पायुरयं जयं(*)तसिंहोऽस्तु ।
कामादधिकं रूपं निरूप्यते यस्य दानं च ॥ ४६ ॥
स श्रीतेजःपालः सचिवश्चिरकालमस्तु तेजस्वी ।
येन जना निश्चिंताश्चिंतामणिनेव नंदंति ॥ ४७ ॥

यच्चाणक्यामरगुरुमरुद्व्याधिशुक्रादिकानां
प्रागुत्पादं व्यधित भुवने(*)मंत्रिणां बुद्धिधाम्नां ।
चक्रे ऽभ्यासः स खलु विधिना नूनमेनं विधातुं
तेजःपालः कथमितरथाधिक्यमापैष तेषु ॥ ४८ ॥

अस्ति स्वातिनिकेतनं तनुभृतां श्रीवस्तुपालानुज-
स्तेजःपाल इति स्थितिं बलिकृतामुर्व्वीतले पालयन् ।
आत्मीयं ब(*)हु मन्यते न हि गुणग्रामं च कामंदकि-
श्चाणक्योऽपि चमत्करोति न हृदि प्रेक्षास्पदं प्रेक्ष्य यं ॥४९॥

इतश्च—

महं० श्रीतेजःपालस्य पत्न्याः श्रीअनुपमदेव्याः पितृवंश-वर्णनं ॥

प्राग्वाटान्वयमंडनैकमुकुटः श्रीसांद्रचंद्रावती-
वास्तव्यः स्त(*)वनीयकीर्त्तिलहरिप्रक्षालितक्ष्मातलः ।
श्रीगागाभिधया सुधीरजनि यद्वृत्तानुरागादभूत्
को नात्तप्रमदो न दोलितशिरा नोद्धूतरोमा पुमान् ॥५०॥
अनुसृतसज्जनसरणिर्धरणिगनामा बभूव तत्तनयः ।
स्वप्रभुहृदये(*)गुणिना हारेणेव स्थितं येन ॥ ५१ ॥
त्रिभुवनदेवी तस्य त्रिभुवनविख्यातशीलसंपन्ना ।
दयिताऽभूदनयोः पुनरंगं द्वेधा मनस्त्वेकं ॥ ५२ ॥
अनुपमदेवी देवी साक्षाद्दाक्षायणीव शीलेन ।
तद्दुहिता सहिता श्रीतेजःपालेन(*) पत्याऽभूत् ॥ ५३ ॥
इयमनुपमदेवी दिव्यवृत्तप्रसून-
व्रततिरजनि तेजःपालमंत्रीशपत्नी ।
नयविनयविवेकौचित्यदाक्षिण्यदान-
प्रमुखगुणगणैंदुद्योतिताशेषगोत्रा ॥ ५४ ॥
लावण्यसिंहस्तनयस्तयोरयं
रयं जयन्नि(*)[द्रि]यदुष्टवाजिनां ।
लब्ध्वापि मीनध्वजमंगलं वयः
प्रयाति धर्म्मैकविधायिनाऽध्वना ॥ ५५ ॥
श्रीतेजपालतनयस्य गुणानमुष्य
श्रीलूणसिंहकृतिनः कति न स्तुवंति ।
श्रीबंधनोद्धुरतरैरपि यैः समंता-
दुद्दामता त्रिजगति क्रि(*)यते स्म कीर्तेः ॥ ५६ ॥
गुणधननिधानकलशः प्रकटोऽयमवेष्टितश्च खलसर्पैः ।
उपचयमयते सततं सुजनैरुपजीव्यमानोऽपि ॥ ५७ ॥

मल्लदेवसचिवस्य नंदनः
पूर्णसिंह इति लीलुकासुतः ।
तस्य नंदति सुतोयमल्हणा(*)-
देविभूः सुकृतवेश्म पेथडः ॥ ५८ ॥

अभूदनुपमा पत्नी तेजःपालस्य मंत्रिणः ।
लावण्यसिंहनामायमायुष्मानेतयोः सुतः ॥ ५९ ॥
तेजःपालेन पुण्यार्थं तयोः पुत्रकलत्रयोः ।
हर्म्म्यं श्रीनेमीनाथस्य तेने तेनेदमर्बुदे(*) ॥ ६० ॥

तेजःपाल इति क्षितींदुसचिवः शंखोज्ज्वलाभिः शिला-
श्रेणीभिः स्फुरदिंदुकुंदरुचिरं नेमिप्रभोर्मंदिरं ।
उच्चैर्मंडपमग्रतो जिन[वरा]वासाद्विपंचाशतं
तत्पार्श्वेषु बलानकं च पुरतो निष्पादयामासिवान् ॥६१॥

श्रीमच्चंड(*)[प]संभवः [सम]भवच्चंडप्रसादस्ततः
सोमस्तत्प्रभवोऽश्वराज इति तत्पुत्राः पवित्राशयाः ।
श्रीमल्लूणिगमल्लदेवसचिवश्रीवस्तुपालाह्वया-
स्तेजःपालसमन्विता जिनमताराामोन्नमन्नीरदाः ॥ ६२ ॥
श्रीमंत्रीश्वरवस्तुपालतनयः श्रीजे(*)त्रसिंहाह्वय-
स्तेजःपालसुतश्च विश्रुतमतिर्ल्लावण्यसिंहाभिधः ।
एतेषां दश मूर्त्तयः करिवधूस्कंधाधिरूढाश्चिरं
राजंते जिनदर्शनार्थमयतां दिग्नायकानामिव ॥ ६३ ॥
मूर्तीनामिह पृष्ठतः करिवधूपृष्ठप्रतिष्ठाजुषां
तन्मूर्त्तीर्विम(*)लाश्मखत्तकगताः कांतासमेता दश ।
चौलुक्यक्षितिपालवीरधवलस्याद्वैतबंधुः सुधी-
स्तेजःपाल इति व्यधापयदयं श्रीवस्तुपालानुजः ॥६४॥

तेजःपालसकलप्रजोपजीव्यस्य वस्तुपालस्य ।
सविधे विभाति सफलः(*) सरोवरस्येव सहकारः ॥ ६५ ॥
तेन भ्रातृयुगेन या प्रतिपुरग्रामाध्वशैलस्थलं
वापीकूपनिपानकाननसरःप्रासादसत्रादिका ।
धर्म्मस्थानपरंपरा नवतरा चक्रेऽथ जीर्णोद्धृता
तत्संख्यापि न बुध्यते यदि परं तद्वेदि(*)नी मेदिनी ॥६६॥
शंभोः श्वासगतागतानि गणयेद् यः सन्मतिर्योऽथ वा
नेत्रोन्मीलनमीलनानि कलयेन्मार्कंडनाम्नो मुनेः ।
संख्यातुं सचिवद्वयीविरचितामेतामपेतापर-
व्यापारः सुकृतानुकीर्तनततिं सोप्युज्जिहीते यदि(*) ॥६७॥
सर्व्वत्र वर्त्ततां कीर्त्तिरश्वराजस्य शाश्वती ।
सुकर्त्तुमुपकर्त्तुंच जानीते यस्य संततिः ॥ ६८ ॥
आसीच्चंडपमंडितान्वयगुरुर्न्नागेंद्रगच्छश्रिय-
श्चूडारत्नमयत्नसिद्धमहिमा सूरिर्महेंद्राभिधः ।
तस्माद्विस्मयनीयचारुचरितः श्रीशांति(*) [सूरिस्त] तो-
प्यानंदामरसूरियुग्ममुदयच्चन्द्रार्कदीपद्युति ॥ ६९ ॥
श्रीजैनशासनवनीनवनीरवाहः
श्रीमांस्ततोऽप्यघहरो हरिभद्रसूरिः ।
विद्यामदोन्मदगदेष्वनवद्यवैद्यः
ख्यातस्ततो विजयसेनमुनीश्वरोऽयं ॥ ७० ॥
गुरो[स्त](*)स्या[शि]षां पात्रं सूरिरस्त्युदयप्रभः ।
मौक्तिकानीव सूक्तानि भांति यत्प्रतिभांबुधेः ॥ ७१ ॥
एतद्धर्म्मस्थानं धर्म्मस्थानस्य चास्य यः कर्त्ता ।
तावद्द्वयमिदमुदियादुदयत्ययमर्बुदो यावत् ॥ ७२ ॥

श्रीसोमेश्वरदेवश्चुलुक्यनरदेवसेवितांह्रि(*)युगः ।
रचयांचकार रुचिरां धर्म्मस्थानप्रशस्तिमिमां ॥ ७३ ॥
श्रीनेमेरम्बिकायाश्च प्रसादादर्बुदाचले ।
वस्तुपालान्वयस्यास्तु प्रशस्तिः स्वस्तिशालिनी ॥ ७४ ॥

सूत्र० केल्हणसुतधांधलपुत्रेण चंडेश्वरेण प्रशस्तिरियमुत्कीर्णा (*) श्रीविक्रम [संवत् १२८७ वर्षे] फाल्गुणवदि ३ रवौ श्रीनागेंद्रगच्छे श्रीविजयसेनसूरिभिः प्रतिष्ठा कृता ॥

(६५)

॥ र्द० ॥ ॐ नमः.................[संव]त् १२८७ वर्षे लौकिकफाल्गुनवदि ३ रवौ अद्येह श्रीमदणहिलपाटके चौलुक्यकुलकमलराजहंससमस्तराजावलीसमलंकृतमहाराजाधिराजश्रीभ.........(*) विजयिराज्ये त.................................।श्रीवसिष्ट(ष्ठ)कुंडयजनानलोद्भूतश्रीमद्धमराजदेवकुलोत्पन्नमहामंडलेश्वरराजकुलश्रीसोमसिंहदेवविजयिराज्ये तस्यैव महाराजाधिराजश्रीभीमदेवस्य प्रसा[द]......(*)रात्रामंडले श्रीचौलुक्यकुलोत्पन्नमहामंडलेश्वरराणकश्रीलवणप्रसाददेव सुतमहामंडलेश्वरराणक श्रीवीरधवलदेवसत्कसमस्तमुद्राव्यापारिणा श्रीमदणहिलपुरवास्तव्यश्रीप्राग्वाटज्ञातीय ठ० श्रीचंड [प].................(*) चंडप्रसादात्मजमहं० श्रीसोमतनुज ठ० श्रीआसराजभार्या ठ० श्रीकुमारदेव्योः पुत्रमहं० श्रीमल्लदेवसंघपतिमहं० श्रीवस्तुपालयोरनुजसहोदरभ्रातृमहं० श्रीतेजःपालेन स्वकीयभार्यामहं० श्रीअनुपमदेव्यास्तत्कुक्षि[सं]............(*)

१–' भीमदेव -' २–' सुत ठ० श्री ' ३–' सूत प–'

वित्रपुत्रमहं० श्रीलूणसिंहस्य च पुण्ययशोभिवृद्धये श्रीमदर्बुदाचलोपरि देउलवाडाग्रामे समस्तदेवकुलिकालंकृतं विशालहस्तिशालोपशोभितं श्रीलूणसिंहवसहिकाभिधानश्रीनेमिनाथदेवचैत्यमिदं कारितं ॥ छ ॥ (*) प्रतिष्ठितं श्रीनागेंद्रगच्छे श्रीमहेंद्रसूरिसंताने श्रीशांतिसूरिशिष्यश्रीआणंदसूरिश्रीअमरचंद्रसूरिपट्टालंकरणप्रभुश्रीहरिभद्रसूरिशिष्यैः श्रीविजयसेनसूरिभिः ॥ छ ॥ अत्र च धर्म्मस्थाने कृतश्रावकगोष्टि(ष्ठि)कानां नामा (*) नि यथा ॥ महं० श्रीमल्लदेव महं० श्रीवस्तुपाल महं० श्रीतेजःपालप्रभृतिभ्रातृत्रयसंतानपरंपरया तथा महं० श्रीलूणसिंहसत्कमातृकुलपक्षे श्रीचंद्रावतीवास्तव्यपाग्वाटज्ञातीय ठ० श्रीसावदेवसुत ठ० श्रीशालिगतनुज ठ० (*) श्रीसागरतनय ठ० श्रीगागा पुत्र ठ० श्रीधरणिग भ्रातृ महं० श्रीराणिगमहं० श्रीलीला तथा ठ० श्रीधरणिग भार्या ठ०श्रीतिहुणदेविकुक्षिसंभूत मह० श्रीअनुपमदेवीसहोदरभ्रातृ ठ० श्रीखीम्बसीह ठ० श्रीआम्बसीह ठ० श्रीऊदल(*)तथा महं० श्रीलीलासुतमहं० श्रीलूणसीह तथा भ्रातृ ठ० जगसीह ठ० रत्नसिंहानां समस्तकुटुंबेन एतदीयसंतानपरंपरया च एतस्मिन् धर्म्मस्थाने सकलमपि स्नपनपूजासारादिकं सदैव करणीयं निर्वाहणीयं च ॥ तथा ॥ (*) श्रीचंद्रावत्याः सत्कसमस्तमहाजनसकलजिनचैत्यगोष्टि(ष्ठि)कप्रभृतिश्रावकसमुदायः ॥ तथा उवरणी कीसरउलीग्रामीयप्राग्वाटज्ञा० श्रे० रासल उ० आसधर तथा ज्ञा० माणिभद्र उ० श्रे० आल्हण तथा ज्ञा० श्रे० देल्हण उ० खीम्वसी(*)ह धर्कटज्ञातीय श्रे० नेहा उ० साल्हा तथा ज्ञा० धउलिग उ० आसचंद्र तथा ज्ञा० श्रे० वहुदेव उ० सोम प्राग्वाटज्ञा० श्रे० सावड उ० श्रीपाल तथा ज्ञा० श्रे० जींदा उ० पाल्हण धर्कटज्ञा० श्रे० पासु

उ० सादा प्राग्वाटज्ञातीय पूना उ० सा(*)ल्हा तथा श्रीमालज्ञा० पूना उ० साल्हाप्रभृतिगोष्टि(ष्ठि)काः । अमीभिः श्रीनेमिनाथदेव-प्रतिष्टा(ष्ठा)वर्षग्रंथियात्राष्टाह्निकायां देवकीयचैत्रवदि ३ तृतीयादिने स्नपनपूजाद्युत्सवः कार्यः ॥ तथा कासहृदग्रामीय ऊएस-वालज्ञा(*)तीयश्रे० सोहि उ० पाल्हण तथा ज्ञा० श्रे० सलखण उ० वालण प्राग्वाटज्ञा० श्रे० सांतुय उ० देल्हुय तथा ज्ञा० श्रे० गोसल उ० आल्हा तथा ज्ञा० श्रे० कोला उ० आम्बा तथा ज्ञा० श्रे० पासचंद्र उ० पूनचंद्र तथा ज्ञा० श्रे० जसवीर उ० ज(*)गा तथा ज्ञा० ब्रह्मदेव उ० राल्हा श्रीमालज्ञा० कडुयरा उ० कुल-धरप्रभृतिगोष्टि(ष्ठि)काः । अमीभिस्तथा ४ चतुर्थीदिने श्रीनेमि-नाथदेवस्य द्वितीयाष्टाह्निकामहोत्सवः कार्यः ॥ तथा ब्रह्माणवास्त-व्यप्राग्वाटज्ञातीयमहाजनि० (*) आंमिग उ० पूनड ऊएसवा-लज्ञा० महा० धांधा उ० सागर तथा ज्ञा० महा० साटा उ० वरदेव प्राग्वाटज्ञा० महा० पाल्हण उ० उदयपाल ओइसवालज्ञा० महा० आवोधन उ० जगसीह श्रीमालज्ञा० महा० वीसल उ० पासदेव प्रा(*)ग्वाटज्ञा० महा० वीरदेव उ० अरसीह तथा ज्ञा०श्रे० धणचंद्र उ० रामचंद्रप्रभृति गोष्टि(ष्ठि)काः । अमीभिस्तथा५ पंचमी-दिने श्रीनेमिनाथदेवस्य तृतीयाष्टाह्निकामहोत्सवः कार्यः ॥ तथा धउलीग्रामीय प्राग्वाटज्ञातीयश्रे० सा(*)जण उ० पासवीर तथा ज्ञा० श्रे० वोहडि उ० पूना तथा ज्ञा० श्रे० जसडुय उ० जेगण तथा ज्ञा-तीय श्रे० साजन उ० भोला तथा ज्ञा० पासिल उ० पूनुय तथा ज्ञा० श्रे० राजुय उ० सावदेव तथा ज्ञा० दूगसरण उ० साहणीय ओइस-वाल(*)ज्ञा० श्रे० सलखण उ० महं० जोगा तथा ज्ञा० श्रे[०] देव-कुंयार उ० आसदेव प्रभृतिगोष्टि(ष्ठि)काः । अमीभिस्तथा ६ षष्ठी-

दिने श्रीनेमिनाथदेवस्य चतुर्थाष्टाहिकामहोत्सवः कार्यः ॥ तथा मुंडस्थलमहातीर्थवास्तव्यप्राग्वाटज्ञातीय (*) श्रे० संधीरण उ० गुणचंद्र पाल्हा तथा श्रे० सोहिय उ० आश्वेसर तथा श्रे० जेजा उ० खांखण तथा फीलिणीग्रामवास्तव्य श्रीमालज्ञा० वापलगा-जणप्रमुखगोष्टि(ष्ठि)काः । अमीभिस्तथा ७ सप्तमीदिने श्रीनेमिनाथ-देवस्य पंचमाष्टाहिकाम(*)होत्सवः कार्यः ॥ तथा हंडाउद्राग्रामड-वाणीग्रामवास्तव्य श्रीमालज्ञातीय श्रे० आम्बुय उ० जसरा तथा ज्ञा० श्रे[०] लखमण उ० आसू तथा ज्ञा० श्रे० आसल उ० जगदेव तथा ज्ञा० श्रे० सूमिग उ० धणदेव तथा ज्ञा० श्रे० जिण-देव उ० जाला(*)प्राग्वाटज्ञा० श्रे० आसल उ० सादा श्रीमालज्ञा० श्रे० देदा उ० वीसल तथा ज्ञा० श्रे० आसधर उ० आसल तथा ज्ञा० श्रे० थिरदेव उ० वीरुय तथा ज्ञा श्रे० गुणचंद्र उ० देव-धर तथा ज्ञा० श्रे० हरिया उ० हेमा प्राग्वाटज्ञा० श्रे० लखमण(*) उ० कडुयाप्रभृतिगोष्टि(ष्ठि)काः । अमीभिस्तथा ८ अष्टमीदिने श्रीनेमिनाथ देवस्य षष्टाष्टाहिकामहोत्सवः कार्यः । तथा [म]डाहड-वास्तव्यप्राग्वाटज्ञातीय श्रे० देसल उ० ब्रह्मसरणु तथा ज्ञा० जसकर उ० श्रे० धणिया तथा ज्ञा[०] श्रे० (*) देल्हण उ० आल्हा तथा ज्ञा० श्रे० वाला उ० पद्मसिह तथा ज्ञा० श्रे० आंबुय उ० बोहडि तथा ज्ञा० श्रे० वोसरि उ० पूनदेव तथा ज्ञा [०] श्रे० वीरुय उ० साजण तथा ज्ञा० श्रे० पाहुय उ० जिणदेवप्रभृतिगोष्टि(ष्ठि)काः । अमीभिस्तथा ९ नवमीदिने (*) श्रीनेमिनाथदेवस्य सप्तमाष्टाहि-कामहोत्सवः कार्यः । तथा साहिलवाडावास्तव्य ओइसवालज्ञातीय श्रे० देल्हा उ० आल्हण श्रे० नागदेव उ० आम्बदेव श्रे० का-ल्हण उ० आसल श्रे० बोहिथ उ० लाखण श्रे० जसदेव उ०

(२७८)

संवत् १६७५ वर्षे माघवदि ४ शनौ श्रीमालीज्ञातीय वृद्धशाखीय सा० रंगा भार्या कीलारी सुत लहुआ.........सुत पनीआ समरसुत हीरजी श्रीआदिनाथबिंबं कारितं प्रतिष्ठितं तपागच्छे गुरु प्रभावक भट्टारक श्रीविजयसेनसूरिपट्टालंकार भरतभूमिभामिनी शृंगारहार भट्टारक श्रीविजयदेवसूरिभिः पंडितश्रीकुशलसागरगणि प्रमुखपरिवारयुतैः ।

(२७९)

(1) ॥ र्द० ॥ प्राग्वाटवंशे श्रे० बाहडयेन श्रीजिन-
(2) भद्रसूरिसदुपदेशेन पादपराग्रामे उं-
(3) देरवसाहिकाचैत्यं श्रीमहावीरप्रतिमा-
(4) युतं कारितं । तत्पुत्रौ ब्रह्मदेवशरणदे-
(5) वौ । ब्रह्मदेवेन सं० १२७५ अत्रैव श्रीने-
(6) मिमंदिरे रंगमंडपे दाढाधरः कारितः ॥
(7) श्रीरत्नप्रभसूरिसदुपदेशेन । तदनुज श्रे०
(8) सरणदेवभार्या सूहवदेवि तत्पुत्राः श्रे०
(9) वीरचंद्र पासड० आंबडरावण । यैः श्रीपर-
(10) मानंदसूरीणामुपदेशेन सप्ततिशततीर्थं का-
(11) रितं ॥ सं० १३१० वर्षे । वीरचंद्रभार्या सुषामिणि-
(12) पुत्र पूना भार्या सोहग पुत्र लूणा झांझण । आं-
(13) बडपुत्र वीजा खेता । रावण भार्या हीरूपुत्र बो-
(14) डा भार्या कामलपुत्र कडुआ द्वि० जयता भार्या मूं०-
(15) या पुत्र देवपाल । कुमारपाल ।....०अरिसिंहना-

(16) गउरदेवि प्रभृति कुटुंबसमन्वितैः श्रीपरमा-
(17) नंदसूरीणामुपदेशेन सं० १३३८ श्रीवासुपूज्य-
(18) देवकुलिकां। सं० १३४५ श्रीसंमेताशिखर-
(19) तीर्थे मुख्यप्रतिष्ठां महातीर्थयात्रां विधाप्या-
(20) त्मजन्म एवं पुण्यपरंपरया सफलीकृतः ॥
(21) तदद्यापि पोसीनाग्रामे श्रीसंघेनपूज्यग्राम(मान ?)-
(22) मस्ति ॥ शुभमस्तु श्रीश्रमणसंघप्रसादतः ॥

——*०*——

(२८०)

(1) ॥ र्द० ॥ संवत् १३१० वर्षे वैशाखवदि ५ गुरौ प्राग्वाटज्ञातीय श्रे० वील्हण मातृ-

(2) रूपिणि श्रेयोऽर्थं सुत आसपालेन सीधपाल-पद्मसीह सहितेन निज-

(3) विभवानुसारेण आरासणे नगरे श्रीअरिष्टनेमिमंडपे श्रीचंद्रगच्छी-

(4) य श्रीपरमाणंदसूरि शिष्य श्रीरत्नप्रभसूरीणामुपदे-देशेन स्तंभः कारितः ॥

(२८१)

(1) ॥ र्द० ॥ संवत् १३४४ वर्षे आ-
(2) षाढ सुदि पूर्णिमायां। देवश्रीने-
(3) मिनाथ चैत्ये श्रीकल्याणत्र-
(4) यस्य पूजार्थं श्रे० सिरधर। त-

(5) त्पुत्र श्रे० गांगदेवेन । वीस-
(6) लमीय द्रमाणां १२० श्रीनेमि-
(7) नाथदेवस्य भांडागारे निक्षि-
(8) प्तं । वृद्धफलभोग[ाय] मासं प्रतिद्र-
(9) म ३ चटंति । पूजार्थं । आचंद्र-
(10) कालं यावत् । शुभं भवतु ॥ छ । श्री ॥

(२८२)

(1) संवत् १५२६ वर्षे आषाढवादि ९ सोमे श्री
(2) पत्तनवास्तव्य गूजरज्ञातीय महं० पूजा०
(3) सुत सीधर नित्यं प्रणमति ॥

(२८३)

कल्याणत्रये श्रीनेमिनाथबिंबानि प्रतिष्ठितानि नवांगवृत्तिकार श्रीमदभयदेवसूरिसंतानीय श्रीचंद्रसूरिभिः श्रे० सुमिग श्रे० वीरदेव श्रेष्ठिगुणदेवस्य भार्या जयतश्री साहूपुत्र वइरा पुना लुणा विक्रम खेता हरपति कर्मट राणा कर्मटपुत्र खीमसिंह तथा वीरदेव सुत अरसिंह प्रभृतिकुटुंबसहितेन गांगदेवेन कारितानि....

(२८४)

(1) संवत् १३३८ वर्षे ज्येष्ठशुदि १४ शुक्रे श्रीनेमिनाथचैत्ये संविज्ञविहारि श्रीचक्रेश्वरसूरिसंताने श्रीजयसिंहसूरिशिष्य श्रीसोमप्रभसूरिशिष्यैः श्रीवर्द्धमानसूरिभिः प्रतिष्ठितं । आरासणकर वास्तव्य-

(2) प्राग्वाटज्ञातीय श्रे० गोनासंताने श्रे० आमिगभार्यारत· नी पुत्र तुलहारि आसदेव भ्रा० पासड तत्पुत्र सिरि-पाल तथा आसदेव भार्या सहजू पुत्र तु० आसपालेन भा० धराणि.................सीत्त सिरिमति तथा

(3) आसपालभार्या आसिणि पुत्र लिंबदेव हरिपाल तथा धरणिग भार्या ....ऊदा भार्या पाल्हणदेवि प्रभृति कुटुंब सहितेन श्रीमुनिसुव्रतस्वामि-बिंबं अश्वावबोधसमलिकाविहारतीर्थोद्धारसहितं कारि-तं ॥ मंगलमहाश्रीः॥

(२८५)

सं० १३६६ फागुणशुदि १० गुरौ प्राग्वाटज्ञा[तीय]........हदेव........[अष्टा]पद तीर्थ कारितं ।

(२८६)

संवत् १२०४ फाल्गुणवादि ११ कुजे श्रीनेमिनाथचैत्यमुख-मंडपखत्तके श्रीशांतिबिंबं..

(२८७)

संवत् ११९१ वर्षे..

(२८८)

संवत् १२०८ फागुणसुदि १० रवौ...... आरासनाकरे श्रीनेमिनाथचैत्यमुखमंडपे श्रीनेमिनाथबिंबं कारितं

(२८९)

(1) संवत् १२०६ ज्येष्ठसुदि ९ मंगलदिने श्रे० सहजिगसुतेन उद्धा परमश्रावकेण निजानुज भोदा भागिनेय ममा भगिनी लोली प्रभृति स्वकुटुंब-

(2) समन्वितेन निजकलत्रसलक्षणश्रेयोनिमित्तं श्रीपार्श्वजिनबिंबं कारापितं। प्रतिष्ठितं श्रीअजितदेवसूरिशिष्यैः श्रीविजयसिंहसूरिभिः।

(२९०)

संवत् १३३८ वर्षे ज्येष्ठसुदि १४ शनौ श्रीनेमिनाथचैत्ये वृहद्गच्छीय श्रीरत्नप्रभसूरि शिष्यश्रीहरिभद्रसूरिशिष्यैः श्रीपरमानंदसूरिभिः प्रतिष्ठितं प्राग्वाटज्ञातीय श्रे० शरणदेवभार्या सुहडदेवी तत्पुत्र श्रीवीरचंद्रभार्या सुषमिणी पुत्र पुना भार्या सोहगदेवी [पुत्र] आंबडभार्या अभयसिरि पुत्र बीजा खेता रावण भार्या हीरु पुत्र बोडासिंह भार्या जयतलदेवी प्रभृतिस्वकुटुंबसहितैः रावणपुत्रैः स्वकीयसर्वजनानां श्रेयोऽर्थं श्रीवासुपूज्यदेवकुलिकासहितं कारितं प्रतिष्ठापितं च।

(२९१)

संवत् १३३५ वर्षे माघसुदि १३ चंद्रावत्यां जाल्हणभार्या ....भार्या मोहिनी सुत सोहड भ्रातृ सांगाकेन आत्मश्रेयोर्थं श्रीशांतिनाथबिंबं कारापितं प्रतिष्ठितं च श्रीवर्द्धमानसूरिभिः।

(२९२)

संवत् १३३७ वर्षे ज्येष्ठसुदि १४ शुक्रे बृहद्गच्छीय श्रीचक्रेश्वरसूरिसंताने पूज्यश्रीसोमप्रभसूरिशिष्यैः श्रीवर्द्धमानसूरिभिः श्रीशांतिनाथबिंबं प्रतिष्ठितं कारितं श्रेष्ठि आसलभार्या मंदोदरी तत्पुत्र श्रेष्ठि गला भार्या शीलू तत्पुत्र मेहा तदनुजेन साहु खांखणेन निजकुटुंबश्रेयसे स्वकारितदेवकुलिकायां स्थापितं च ॥ मंगलमहाश्रीः । भद्रमस्तु ॥

——:o:——

(२९३)

(1) संवत् १६७५ वर्षे माघशुद्ध ४ शनौ श्रीउकेशवंशीय वृद्धशाखीय सा० अहिया भार्या तेजलदे सुत गावा भा० गोरदे

(2) सुत सा० नानिआकेन भा० नामलदे सुत सोमजीयुतेन श्रीमहावीरबिंबं कारितं प्रतिष्ठितं च श्रीतपागच्छे भ० श्रीहरिविजयसूरी-

(3) श्वरपट्टप्रभाकर भ० श्रीविजयसेनसूरि पट्टालंकार भट्टारक श्रीविजयदेवसूरिभिः ॥ श्रीआरासणनगरे ॥ बु० राजपालो दामेन ।

(२९४)

र्द० ॥ संवत् १११८ फाल्गुन सुदि ९ सोमे ॥ आरासणाभिधाने स्थाने तीर्थाधिपस्य प्रतिमा कारिता ....

(२९५)

(1) संवत् १६७५ वर्षे माघधवलेतर ४ शनौ श्रीओके-शवंशीय वृद्धसज्जनीय सा० जगडु भा० जमणादे सुत राहिआ भा० चांपलदे

(2) सुत नानजीकेन भा० नवरंगदेयुतेनात्मश्रेयोर्थं श्रीपार्श्वनाथबिंबं का० प्र० श्रीतपागच्छेश्वर भ० श्रीहीरविजयसूरीश्वर पट्टोदय–

(3) दिनमणि भ० श्रीविजयसेनसूरि पट्टालंकारहार भट्टारकश्रीविजयदेवसूरिभिः पं० कुशलसागरगणि प्रमुखपरिवारयुतैः ॥ बु० राजपालदामेन ॥

(२९६)

संवत् १२१६ वैशाखसुदि २ श्रे० पासदेव पुत्र वीर पुना-भ्यां भ्रातृ जेहड श्रेयोर्थं श्रीपार्श्वनाथप्रतिमेयं कारिता श्रीनेमि-चन्द्राचार्यशिष्यैः देवाचार्यैः प्रतिष्ठिता ॥

(२९७)

संवत् ११६१ थिरापद्रीयगच्छे श्रीशीतलनाथबिंबं [कारितं]

(२९८)

संवत् १२७६ माघशुदि १३ रवौ श्रेष्ठि सलखण सुत प्रतिष्ठितं धर्मघोषसूरिभिः ।

(२९९)

स्वस्ति श्रीविक्रमसंवत् १२५९ वर्षे आषाढसुदि २ शनौ बहुदेव पुत्र्याः श्रे० मणिभद्र सलक्षणायाः श्रेयोर्थे वासुपूज्यबिंबं कारापितं प्रतिष्ठितं श्रीधर्मघोषसूरिभिः ॥

(३००)

स्वस्ति श्रीविक्रमसंवत् १२५९ आषाढसुदि २ शनौ श्रेष्ठि गोहडसुत श्रेष्ठि कुमारस्य श्रेयसे तत्पुत्र श्रेष्ठि सज्जनेन श्रीसंभवनाथबिंबं कारितं सूरिभिश्च प्रतिष्ठितं ॥

(३०१)

स्वस्ति श्रीविक्रमसंवत् १२५९ वर्षे आषाढसुदि २ शनौ आरासणमंडले कशुरशंभु (?) श्री ······श्रीकुमारसुत श्रीसज्जनेन स्वश्रेयोर्थं श्रीसुमतिनाथबिंबं कारितं प्रतिष्ठितं श्रीधर्मघोषसूरिभिः॥

(३०२)

ॐ० ॥ संवत् ११३८ धांग वल्लभदेवीसुतेन वीरकश्रावकेन श्रेयांसजिनप्रतिमा कारिता ।

(३०३)

ॐ० ॥ संवत् ११३८ सोमदेवसहोदरेण सुंदरीसुतेन शीतलजिनप्रतिमा कारिता ।

(३०४)

ॐ० ॥ संवत् १३४६ ज्येष्ठ सु० ९ शुक्रे पूर्णदेव भोलिका

प्राग्वाटज्ञातीय ठ० श्रीचंडप ठ० श्रीचंडप्रसाद महं० श्रीसोमान्वये ठ० श्रीआसराजसुत महं० श्रीमल्लदेव महं० श्रीवस्तुपालयोरनुजमहं० श्रीतेजपालेन कारितश्रीलूणसीहवसहिकायां श्रीनेमिनाथ (*) देव-चैत्यजगत्यां श्रीचंद्रावतीवास्तव्य प्राग्वाटज्ञातीय श्रे० वीरचंद्र भार्या श्रियादेवि पुत्र श्रे० साढदेव श्रे० छाहड श्रे० साढदेव भार्या माऊ पुत्र आसल श्रे० जेलण जयतल जसधर श्रे० छाहडभार्याथिरदेवि पुत्र घांघस श्रे० गोलण जगसीह पाल्हण तथा श्रे० जेलण पुत्र श्रे० समुद्धर श्रे० जयतल पुत्र देवधर मयधर श्रीधर आंबड ॥ (*) जसधर पुत्र आसपाल । तथा श्रे० गोलण पुत्र वीरदेव विजयसीह कुमरसीह रत्नसीह जगसीह पुत्र सोम। तथा आसपाल पुत्र सिरिपाल-विजयसीह पुत्र अरसीह श्रीधर पुत्र अभयसीह तथा श्रे० गोलण-समुद्धर प्रमुखकुटुंबसमुदायेन श्रीशान्तिनाथदेवबिंबं कारितं प्रतिष्ठितं नवांगवृत्तिकारश्रीअभयदेवसूरिसंतानीयैः श्रीधर्म्मघोषसूरिभिः ॥

(८६)

ई० ॥ स्वस्ति श्रीनृपविक्रमसंवत् १२९३ वर्षे चैत्र वदि ८ शुक्रे अद्येह श्रीअर्बुदाचलमहातीर्थे अणहिल्लपुरवास्तव्य श्रीप्राग्वाट ज्ञातीय ठ० श्रीचंडप ठ० श्री चं(*)डप्रसाद महं० श्रीसोमान्वये ठ० श्रीआसराजसुत महं० श्रीमल्लदेव महं० श्रीवस्तुपालयोरनुज महं० श्रीतेजःपालेन कारित श्रीलूणसीहवसहि(*)कायां श्रीनेमिनाथदेवचैत्ये जगत्यां चंद्रावतीवास्तव्य प्राग्वाटज्ञातीय महं० कउडि सुत श्रे० साजणेन स्वपितृव्यक सुत भ्रातृ वरदेव । कडुआ । धाम (*) देव । सीहड । तथा भ्रातृज आसपाल प्रभृति कुटुंब सहितेन श्रीनागेंद्रगच्छे श्रीविजयसेनसूरिप्रातिष्ठितऋषभ-

देवप्रतिमालंकृता देवकुलिकेयं कारिता ॥ छ ॥ (*) बाइ देवइ । तथा रतनिणि । तथा झणकू । तथा वडग्रामवास्तव्य प्राग्वाट-ज्ञातीय व्यव० गुणचंद्रभार्या लीबिणि मांटवास्तव्य व्यव० जयता । आंबवीर । वियइपाल । (*) दुती वीरा । साजणभार्या जालू । दुती सरसइ श्रीवडगच्छे श्रीचक्रेस्व(श्व)रसूरिसंतानी [य] स्रा(श्रा)वक साजणेन कारिता ॥

(८६)

र्द० ॥ संवत् १२८७ वर्षे चैत्र वदि ३ प्राग्वाटज्ञातीय श्रीचं-डप श्रीचंडप्रसाद श्रीसोमान्वये ठ० श्रीआसरा[ज]सुतमहं[०] श्री-तेजपालेन श्रीअर्बुदाचले कारितश्रीलूणसीहवसहिकाया (यां) श्रीने-मिनाथदेवचैत्ये धवलककवास्तव्य श्रीश्रीमालज्ञातीय ठ० वीरचंद्रां-(*)गज महं० रतनसीहसुत दोसिक ठ० पदमसीहेन स्वकीयपितुः महं० रतनसीहस्य स्वकीयमातुः महं० नेंनांगज महं० वीजा सुता कुमरदेव्याश्च श्रेयोर्थं देवश्रीसंभवनाथसहिता देवकुलिका कारिता समस्ति ॥ छ ॥

(८७)

संवत् १२९० वर्षे प्राग्वाटवंशीय महं० श्रीसोमान्वये महं० श्रीतेजपालसुत महं० लूणसीहभार्यारयणादेविश्रेयोऽ(*)र्थे महं० श्रीतेजपालेन देवकुलिका कारिता ॥ छ ॥ शुभं भवतु ॥

(८८)

र्द० ॥ संवत् १२९० वर्षे महं० श्रीसोमान्वये महं० श्रीते-जपालसुत महं० श्रीलूणसीहभार्या महं० श्रीलषमादेविश्रेयोऽर्थं महं० तेजपालेन देवकुलिका कारिता ॥

(८९)

ई० ॥ श्रीनृपविक्रमसंवत् १२९० वर्षे श्रीपत्तनवास्तव्यप्राग्वाटवंशीय महं० श्रीचंडप श्रीचंडप्रसाद महं० श्रीसोमान्वये महं० श्रीआसरा[ज]सुत महं० श्रीमालदेव भ्रातृ महं० श्री (*) वस्तपालयोरनुज महं० श्रीतेजपालेन स्वकीयभार्या महं० श्रीअनुपमदेविश्रेयोऽर्थं देवश्रीमुनिसुव्रतस्य देवकुलिका कारिता ॥ छ ॥

(९०)

श्रीनृपविक्रमसंवत् १२९० वर्षे प्राग्वाटज्ञातीय महं० श्रीचंडप श्रीचंडप्रसाद श्रीसोम महं० श्रीआसरा[जा]न्वयसमुद्भव महं० श्रीतेजपालेन स्वसुता वउलदेविश्रेयोऽर्थं देवकुलिका कारिता ॥

(९१)

॥ संवत् १२९० वर्षे प्राग्वाटज्ञातीय महं० श्रीचंडप श्रीचंडप्रसाद श्रीसोम श्रीआसरा[जा]न्वयसमुद्भूत महं० श्रीतेजपालेन स्वसुतश्रीलूणसीहसुता गउरदेविश्रेयोऽर्थं देवकुलिका कारिता ॥ छ ॥

(९२)

॥ ई० ॥ स्वस्ति श्रीनृपविक्रमसंवत् १२९३ वर्षे वैशाखशुदि १४ शुक्रे अद्येह श्रीअर्बुदाचलमहातीर्थे श्रीअणहिल्लपुरवास्तव्य श्रीप्राग्वाटज्ञातीय ठ० श्रीचंडप ठ० श्रीचंडप्रसाद महं० श्रीसोमान्वये ठ० श्रीआसराजसुत महं० श्रीमल्लदेव महं० श्रीवस्तुपालयोरनुज (*) महं० श्रीतेजःपालेन कारित श्रीलूणसीहवसहिकायां श्रीनेमिनाथदेवचैत्ये जगत्यां चंद्रावतीवास्तव्य प्राग्वाटज्ञातीय श्रे०

सांतणाग श्रे० जसणाग पुत्र सोहिय। सांवत। वीरा। सोहिय पुत्र आंबकुमार। गागउ। सावतपुत्र पूनदेव। वाला। वीरापुत्र देवकुमार। शुभ। ब्रह्म (*) देव। देवकुमार पुत्र वर देव। पाल्हण। पुत्री देल्ही। आल्ही। ललनू। संतोस। ब्रह्मदेव। पुत्र बोहडि पुत्री तेजू। वरदेवपुत्रकुंअरा। पाल्हणपुत्र जला। सोमा। पुत्री सीनू। कुंवरापुत्र आंवड। पुनड। पुत्री नीभल। रूपल। श्रे० वरदेवश्रेयोर्थं कुमराकेन श्रीनागेंद्रगच्छे पूज्यश्रीहरि (*)भद्रसूरि-शिष्य श्रीमद्विजयसेनसूरि प्रतिष्ठित श्रीनेमिनाथदेवालंकृता देव-कुलिकेयं कारिता ॥ छ ॥

(९३)

स्वस्ति श्रीनृपविक्रमसंवत् १२९३ वर्षे वैशाखसुदि १५ शनौ श्रीअर्बुदाचलमहातीर्थे(र्थे) अणहिल्लपुर वास्तव्य श्रीप्रा (*)ग्वाट ज्ञातीय ठ० श्रीचंडप ठ० श्रीचंडप्रसाद महं० श्रीसोमा-न्वये ठ० श्रीआशाराजसुत महं० श्रीमल्लदेव महं० श्रीवस्तपा(*)-लयोरनुज महं० तेजःपालेन कारित श्रीलूणसीहवसहिकायां श्रीने-मिनाथदेवचैत्ये जगत्यां चंद्रावतीवास्तव्य(*)प्राग्वाटज्ञातीय श्रे० पासिलसंताने वील्हलभार्या साधू तत्पुत्र मुणिचंद्र श्रीकुमारसीह कुमारपाल्हण। श्रीकुमारपुत्र वी(*)ल्हा आंव माउ आसधर वील्हापुत्र पासदेव तत्पुत्र आमदेव आसचंद्र श्रे० पाल्हणभार्या सीलू तत्पुत्र आसपाल मांटी पा(*)ल्हणेन आत्मश्रेयोऽर्थं श्रीना-गेंद्रगच्छे श्रीविजयसेनसूरि...प्रतिमा-लंकृता देवकुलिकेयं कारिता ॥ छ ॥

(९४)

॥ द० ॥ स्वस्ति श्रीविक्रमनृपात् सं० १२९३ वर्षे चैत्र

वदि ८ शुक्रे अद्येह श्रीअर्बुदाचलतीर्थे स्वयं कारित श्रीलूणसिंहवसहिकाख्य श्रीनेमिनाथदेवचैत्ये जगत्यां श्रीप्राग्वाटज्ञातीय ठ० चंडप ठ० श्रीचंडप्रसाद महं० श्रीसोमान्वये ठ० श्रीआसराज भार्याश्रीकुमारदेव्योः सुत महं० श्रीमालदेव संघपति श्रीवस्तुपालयोरनुज महं० श्रीतेजःपालेन स्वभगिन्या बाई झालहणदेव्याः श्रेयोऽर्थं विहरमानतीर्थंकर श्रीमंधरस्वामीप्रतिमालंकृता देवकुलिकेयं कारिता प्रतिष्ठिता श्रीनागेंद्रगच्छे श्रीविजयसेनसूरिभिः ॥छ॥

(९५)

स्वस्ति श्रीविक्रमनृपात् सं० १२९३ वर्षे चैत्र वदि ८ शुक्रे अद्येह श्रीअर्बुदाचलतीर्थे स्वयं कारित श्रीलूणसीहवसहिकाख्य श्रीनेमिनाथदेवचैत्ये जगत्यां श्रीप्राग्वाटज्ञातीय ठ० चंडप ठ० श्रीचंडप्रसाद महं० श्रीसोमान्वये ठ० श्रीआसराज भार्याकुमारदेव्योः सुत महं० श्रीमालदेव संघपति श्रीवस्तुपालयोरनुज महं० श्रीतेजःपालेन स्वभगिनी बाई माउश्रेयोऽर्थं विहरमानतीर्थंकर श्रीयुगंधरस्वामिजिनप्रतिमालंकृता देवकुलिकेयं कारिता ॥ छ ॥

(९६)

स्वस्ति श्रीविक्रमनृपात सं० १२९३ वर्षे चैत्र वदि ८ शुक्रे अद्येह श्रीअर्बुदाचलतीर्थे स्वयं कारित श्रीलुणसीहवसहिकाख्य श्रीनेमिनाथदेवचैत्ये जगत्यां श्रीप्राग्वाटज्ञातीय ठ० चंडप ठ० श्रीचंडप्रसाद महं० श्रीसोमान्वये ठ० श्रीआसराज भार्या श्रीकुमारदेव्योः सुत महं० श्रीमालदेव संघपति श्रीवस्तुपालयोरनुज महं० श्रीतेजपालेन स्वभगिन्या[ः] साउदेव्या[ः] श्रेयोऽर्थं विहरमानतीर्थंकर श्रीबाहुजिनालंकृता देवकुलिकेयं कारिता ॥छ॥

(९७)

स्वस्ति श्रीविक्रमनृपात् सं० १२९३ वर्षे चैत्र वदि ८ शुक्रे अद्येह श्रीअर्बुदाचलतीर्थे स्वयंकारित श्रीलूणसीहवसहिकाख्य श्रीनेमिनाथदेवचैत्ये जगत्यां श्रीप्राग्वाटज्ञातीय ठ० चंडप ठ० श्रीचंडप्रसाद महं० श्रीसोमान्वये ठ० श्रीआसराज भार्याश्रीकु-मारदेव्योः सुत महं० श्रीमालदेव संघपति श्रीवस्तुपालयोरनुज महं० श्रीतेजपालेन स्वभगिन्या बाई धणदेवीश्रेयसे विहरमानतीर्थंकर श्री[सु]बाहुबिंबालंकृता देवकुलिकेयं कारिता ॥

(९८)

॥ ई० ॥ स्वस्ति श्रीनृपविक्रमसंवत् १२९३ वर्षे चैत्र वदि ८ शुक्रे अद्येह श्रीअर्बुदाचलमहातीर्थे स्वयं कारित श्रीलू-णसीहवसहिकाख्य श्रीनेमिनाथदेव(*)चैत्यजगत्यां श्रीप्राग्वाट-ज्ञातीय ठ० श्रीचंडप ठ० श्रीचंडप्रसाद महं० श्रीसोमान्वये ठ० श्रीआसराज ठ० श्रीकुमारदेव्याः सुत महं० श्रीमालदेव संघप-(*)ति महं० श्रीवस्तुपालयोरनुज महं० श्रीतेजःपालेन स्वभगिन्या बाई सोहगायाः श्रेयोर्थं शाश्वताजिनऋषभदेवालंकृता देवकुलिका कारि[ता] ॥

(९९)

॥ ई० ॥ स्वस्ति श्रीनृपविक्रम स(सं)वत् १२९३ वर्षे चैत्र वदि ८ शुक्रे अद्येह श्रीअर्बुदाचलमहातीर्थे स्वयं कारित श्रीलूणसीहव-सहिकायां श्रीनेमिनाथदेवचैत्ये जगत्यां (*)॥ श्रीप्राग्वाटजावी(ती) य ठ० श्रीचंडप ठ० श्रीचंडप्रसाद महं० श्रीसोमान्वये ठ० श्री-

आसराज ठ० श्रीकुमारदेव्योः सुत महं० श्रीमालदेव महं० श्री-
वस्तुपालयोरनुज महं० (*) श्रीतेजःपालेन स्वभगिन्या बाई वय-
जुकायाः श्रेयोर्थं श्रीवर्द्धमानाभिधशाश्वताजिनप्रतिमालंकृता देव-
कुलिकेयं कारिता ॥ शुभं भवतु ॥ मंगलं महाश्रीः ॥

(१००)

श्रीनृपविक्रम संवत् १२९३ वर्षे चैत्र वदि ८ शुक्रे अद्येह
चंद्रावत्यां श्रीप्राग्वाटज्ञातीय ठ० चाचिगसत्क भार्या ठ० चाचि-
णि सुत राघदेव तत्भार्या साभीय सुत उदयपाल तत्भार्या अहि-
वदेवी सुत महं० आसदेव तत्भार्या महं० सुहगदेवी तथा भ्रातृ ठ०
भोजदेवस्तत्भार्या ठ० सुमल तथा भ्रातृ महं० आणंद तद्भार्या महं०
श्रीछडया आत्मीयमातापिताभ्यां पूर्वपुरुषाणां प्रभृति श्रेयोऽर्थं
अस्यां देवकुलिकायां श्रीतीर्थंकरदेवप्रतिमा कारिता । मंगलं
महाश्रीः ॥ छ ॥

(१०१)

दं० ॥ श्रीनु(नृ)पविक्रम संवत् १२९३ वर्षे चैत्र वदि ८ सुक्रवि
(शुक्राव)द्येह चंद्रावत्यां श्रीप्राग्वाटान्वये पूर्व्वपुरुषाणां प्रभृति महं०
श्रीअजितान्(न्व?)ये व(त)त्सुत महं[०] श्रीआभट तत्स(सु)त महं[०]
श्रीसं(*)तीम तत्सुत महं० श्रीसोभनदेवस्तद्भार्या महं० श्रीमाउ(?)यं
तत्सुता ठ० श्रीरतनदेव्यो(व्या) आत्री(त्मी)या माता श्रेयोऽर्थं महं०
श्रीलूणसीहवसहिकायां श्रीनेमिनाथदेव(*) चैत्ये अस्यां देवकु-
लिकायां श्रीपार्श्वनाथदेव प्रतिमा कारिता ॥

स श्रीतेजपालः सचिवश्चिरकालमस्तु तेजश्वी(स्वी)।
येन जना निश्चिंताश्चिंतामणिनेव नंदंति ॥

(१०२)

ई० ॥ श्रीनृपविक्रम संवत् १२९३ वर्षे चैत्र वदि ७ अद्येह श्री-अर्बुदाचलमहातीर्थे स्वयं कारित श्रीलूणसीहवसहिकाख्यश्रीनेमि-नाथदेवचैत्ये जगत्यां महं० श्रीतेजःपालेन(*) मातुलसुत भाभा रा-जपालभणितेन स्वमातुलस्य महं० श्रीपूनपालस्य तथा भार्या महं० श्रीपूनदेव्याश्च श्रेयोऽर्थं अस्यां देवकुलिकायां श्रीचंद्राननदेवप्रति-मा कारिता ॥

(१०३)

ई० ॥ श्रीनृपविक्रमसंवत् १२९३ चैत्रवदि ७ श्रीअर्बुदाचल-महातीर्थे प्राग्वाटज्ञातीय ठ० श्रीचंडप ठ० श्रीचंडप्रसाद महं० श्रीसोमान्वये ठ० श्रीआसराजसुत(*) महं० श्रीमालदेव महं० वस्तुपालयोरनुज महं० श्रीतेजःपालेन स्वभगिन्याः पद्मलायाः श्रेयोर्थं श्रीवारिसेणदेवालंकृता देवकुलिकेयं कारिता ।

(१०४)

ई० ॥ संवत् १२८८ श्रीश्रीमालज्ञातीय ठ० राणासुतेन ठ० यशो.........कुक्षिसंभवेन ठ० साहणीयेन स्वपुत्रस्य ठ० सु-हागदेविकुक्षिसंभूतस्य(*) ठ० सीहडस्य श्रेयोऽर्थं श्रीयु[गा]दिजि-नबिम्बमिदं कारितमिति शुभं भूयात् ॥

(१०५)

ई० ॥ श्रीनृपविक्रमसंवत् १२८७ वर्षे चैत्रवदि ७ अद्येह श्रीअर्बुदाचलमहातीर्थे प्राग्वाटज्ञातीय श्रीचंडप श्रीचंडप्रसाद श्री-सोमान्वये श्रीआसराजसुत महं० श्रीमाल(*)देव तथानुज महं०

श्रीवस्तुपाल महं० श्रीतेजपालेन कारित श्रीलूणिगवसहिकायां श्रीनेमिनाथचैत्ये श्रीमालज्ञातीय श्रे० चांदा सुत भोजा सुत श्रे० खेतलेन स्वमातुः श्रे० जासू(*)श्रेयोऽर्थं श्रीअजितस्वामिदेवसत्क-प्रतिमेयं कारिता ॥

(१०६)

र्द० ॥ संवतु (त्) १२९१ वर्षे मार्गसीर्षमासे श्रीअर्बु-दाचले महं[०]श्रीतेजपाल कारित ठ० लूणसीहवसहिकाभिधान श्रीनेमिनाथचैत्ये श्रीरिषभश्रीसंभवदेवकुलिकाबिंबदंडकलसादिस-हिता (श्रीमहावीर) श्रीनागपुरे(*) पूर्वं साधुवरदेव आशी(सी)त् । यन्नाम्ना वरहुडिया इत्याम्नायः प्रसिद्धः ॥ तत्सुतौ सा० आसदेव लक्ष्मी-धरौ । आसदेवसुत सा० नेमड । आभट । माणिक । सलपण । लक्ष्मीधरसुतास्तु थिरदेव । गुणधर । जगधर(*)भुवणाभिधानाः । ततः साहुनेमडपुत्र । सा० राहड । जयदेव । सा० सहदेवाख्याः । तत्र सा० राहडपुत्र जिणचन्द्र । दूलह । धणेसर । लाहड । अभ-यकुमार संज्ञाः । सा० जयदेवपुत्र वीरदेव । देवकु(*)मार । हालू-नामानः । सा० सहदेव पुत्रौ सा० खेढागोसलौ । इत्येवमादि-समस्तनिजकुं(कु)टुम्बसमुदायसहितेन । सा० सहदेवेन शुद्धश्रद्धया कर्म्मनिर्ज्जरार्थमियं कारिता । शिवमस्तु ॥

(१०७)

॥ र्द० ॥ संवत् १२९१ वर्षे मार्गशीर्ष मासे श्रीअर्बुदाचले महं० श्रीतेजपालकारितलूणसीहवसहिकाभिधान श्रीनेमिनाथचैत्ये (श्रीनेमिनाथदेव) श्रीअभिनंदन श्रीशांतिदेवकुलिका बिंबदंडकलसा(शा)दिसहिता ।

श्रीना(*)गपुरवास्तव्य । सा० वरदेवआशी(सी)त् । यन्नाम्ना वरहुडिया इत्याम्नायः प्रसिद्धः । तत्सुतौ सा० आसदेवलक्ष्मीधरौ । आसदेव सुत नेमड आभट माणिक सलषण। लक्ष्मीधरसुतास्तु । थिरदेव । गुणधर । जग(*)धर भुवणाभिधानाः । ततः सा० नेमडपुत्र । सा० राहड जयदेव । सा० सहदेवाख्याः । तत्र साहु राहडपुत्र । जिणचंद्र । दूलह । धणेसर । लाहड अभयकुमार संज्ञाः । सा० जयदेव सुत वीरदेव देवकुमार हालुनामान[ः] (*) सा सहदेवपुत्रौ खेढागोसलौ इत्येवमादिसमस्तनिजकुं(कु)टुम्ब समुदायसहितेन । सा० राहडपुत्र । जिणचंद्र धनेश्वर । लाहड । माता वरी नाईक । वधू । हरियाही श्रेयोर्थं शुद्धश्रद्धया कर्म्मनिर्ज्जरार्थं इयं कारिता ॥

(१०८)

ई० ॥ स्वस्ति श्रीविक्रमनृपात् संवत् १२९१ वर्षे ॥
श्रीषंडेरकगच्छे महति यशोभद्रसूरिसंताने ।
श्रीशांतिसूरिरास्ते तच्चरणांभोजयुगभृंगः ॥ १
वितीर्ण्णधनसंचयः क्षतविपक्षलक्षाग्रणीः
कृतोरुगुरुरैवतप्रमुखतीर्थयात्रोत्सवः ।
दधत्क्षितिभृतां मुदे विशदधीः स दुःसाधता(*)-
मभूदुदयसंज्ञया त्रिविधवीरचूडामणिः ॥ २ ॥
तदंगजन्मास्ति कवींद्रबंधुर्म्मंत्री यशोवीर इति प्रसिद्धः ।
ब्राह्मीरमाभ्यां युगपद्गुणोत्थविरोधशांत्यर्थमिवाश्रितो यः ।३।
तेन सुमतिना जिनमतनिपुणेन श्रेयसे पितुरकारि ।
श्रीसुमतिनाथबिंबेन संयुता देवकुलिकेयं ॥ ४ ॥ छ ॥

(१०९)

॥ र्द० ॥ स्वस्ति श्रीविक्रमनृपात् संवत् १२९१ वर्षे ॥
श्रीषंडेरकगच्छे महति यशोभद्रसूरिसंताने ।
श्रीशांतिसूरिरास्ते तच्चरणसरोजयुगभृंगः ॥ १
वितीर्णधनसंचयः क्षतविपक्षलक्षाग्रणीः
कृतोरुगुरुरैवतप्रमुखतीर्थयात्रोत्सवः ।
दधत्क्षितिभृतां मुने( )विंशदधीः स दुःसाधना-
मभूदुदयसंज्ञया त्रिविधवीरचूडामणिः ॥ २ ॥
तदंगजन्मास्ति कवींद्रबंधुर्म्मंत्री यशोवीर इति प्रसिद्धः ।
ब्राह्मीरमाभ्यां युगपद्गुणोत्थविरोधशांत्यर्थमिवाश्रितो यः॥३॥
तेन सुमतिना मातुः श्रेयोर्थं कारिता कृतज्ञेन ।
श्रीपद्मप्रभ(*)बिंबालंकृतसदेवकुलिकेयं ॥ ४ ॥
॥ छ ॥ ६०३ ॥ छ ॥

(११०)

संवत् १२९७ वर्षे वैशाख वदि १४ गुरौ प्राग्वाट् ज्ञातीय चंडप चंडप्रसाद महं० श्री..

....

सा सुतायाः ठकुराज्ञीसंतोषाकुक्षिसंभूताया महं० श्रीतेजःपाल-द्वितीयभार्या महं० श्रीसुहडादेव्याः श्रेयोऽर्थं एतत् त्रिगदेवकुलिका खत्तकं श्रीशांतिनाथबिंबं च कारितं ॥ छ ॥

(१११)

संवत् १२९७ वर्षे वैशाख सुदि १४ गुरौ प्राग्वाट् ज्ञातीय

चंडप चंडप्रसाद महं० श्रीसोमान्वये महं० श्रीआसराजसुत महं० श्रीतेजःपालेन श्रीमत्पत्तनवास्तव्य मोढज्ञातीय ठ० झाल्हण सुत ठ० आसा सुतायाः ठकुराज्ञीसंतोषाकुक्षिसंभूताया महं० श्रीतेजःपालद्वितीयभार्या महं० श्रीसुहडादेव्याः श्रेयो..

(११२)

तेजपाल राजपाल सुहडा नरपाल संवत् १३७९ वर्षे आषाढ वदि १० भोम श्रे०..............................

(११३)

प्राग्वाट महं० सिरपाल भार्या संसारदेविपुत्रेन महं० वस्ताकेन स्वमातृपुण्यार्थं श्रीबिंबं का०

(११४)

प्राग्वाट ठ० मुंझाकेन श्रीमहावीरबिंबं [का०] प्र० श्रीज्ञानचंद्रसूरिभिः।

(११५)

सं० १३०२ वर्षे चैत्र वदि ११ सोमे प्राग्वाट [ज्ञातीय] चंद्रावतीवास्तव्य कुंअरा भार्या......श्राविकया कारि..........

(११६)

संवत् १३०२ फागुण सुदि ७ शुक्रे नाणास्थाने श्रे० कुलधर भार्या कवलसिरि सुहवसुत सहवदेव लूणसीह............ वास्तव्य..

(११७)

प्र० श्रीमाणिकसूरि पट्टे श्रीमाणदेवसूरिभिः । प्राग्वाट् श्रे० बीजड भा० मोटीपुत्रेण महणेन पित्रोः श्रेयसे नेमिबिंबं का० ।

(११८)

प्र० श्रीधर्मचंद्रसूरिभिः । हुंडाउडा वास्तव्य प्राग्वाट् खोता भा० हसीरदे पु० झाझणखेमसिंहाभ्यां पित्रोः श्रेयसे का० ।

(११९)

सं० १३७९ वर्षे वैशाख सुदि प्राग्वाट् ज्ञातीय नंदिग्राम-वास्तव्य श्रे०.......सीहसुत पूपा कोलाकेन श्रीपार्श्वनाथबिंबं [कारितं] ।

(१२०)

सं० १३७९ वषे मार्ग सुदि १० मिसकण (?) नेमा नरदेव वहिण धाघी साड..........श्रेयोर्थं श्रीआदिनाथबिंबं कारितं ।

(१२१)

संवत् १२९३ वर्षे मार्ग सुदि १० श्रीनागपूरीय वरहुडि संतानीय सा० नेमडपुत्र सा० सहदेवेन स्वपुत्रस्य सौ[ख्यार्थं] सुहागदेविकुक्षिसंभूत सा० खेटा गोसलेन........[लघुभ्रा-]तृ सा० राहडपुत्र जिनचंद्रेण च स्वमातृ वडी नाम्न्याश्च श्रेयोऽर्थं श्रीसंभवनाथबिंबं कारापितं प्रतिष्ठितं श्रीविजयसेनसूरिभिः ।

(१२२)

संवत् १२९३ वर्षे मार्गसुदि १० श्रीनागपुरी[य] वरहुडिसंतानीय सा. नेमडपुत्र सा. राहडपुत्र जिनचंद्र पुत्र देवचंद्रेण दादी······चाहिणि श्रेयोऽर्थं श्रीआदिनाथबिंबं··················

(१२३)

संवत् १२९३ वर्षे मार्गसुदि १० श्रीनागपुरी[य] वरहुडि संतानीय सा० नेमड पुत्र सा० जयदेव सा० वीरदेव देवकुमार हालू स्वमातृ साल्हणदेवि आत्मश्रे० श्रीमहावीरबिंबं कारापितं ।

(१२४)

भगवंत महावीर पर्युपास्थि । संवत् १३८४ वर्षे चैत्रसुदि ३ भोमे कुंबउद्राग्रामे व्यव० श्रीजेसीह भार्या आल्हणदे सुत अभयचंद्र भार्या नामलसुत मलयसीह भार्या माणिक··········· स्थापितं ॥

(१२५)

श्रीआदिनाथ पर्युपास्थि । संवत् १३८४ वर्षे चैत्रसुदि ३ भोमे कुंबरउद्राग्रामे व्यव० जेसीहसुत अभयचंद्र भार्या नामलसुत महं० मलयसीह भार्या माणिक··········बिंबं स्थापितं ॥

(१२६)

संवत् १२९३ मार्ग सुदि १० श्रीनागपुरीय वरहुडिसंतानीय सा० नेमडपुत्र सा० राहडपुत्र सा० धनेश्वर लाहडेन

श्रीअभिनंदननाथबिंबं मातृ नायिकिः धनेश्वर भार्या धनश्री स्वात्मनो श्रेयोऽर्थं कारिता (तं) प्रतिष्ठिता (तं) श्रीनागेंद्रगच्छे श्रीविजयसेनसूरिभिः ॥ छ ॥

(१२७)

संवत् १२९३ मार्ग सुदि १० नागपुरीय वरहुडिसंतानीय सा० नेमडपुत्र सा० राहड लाहडेन स्वभार्या लखाश्री श्रेयोर्थं नेमिनाथबिंबं कारितं प्रतिष्टितं श्रीविजयसेनसूरिभिः ॥

(१२८)

सं० १३८९ वर्षे फागण सुदि ८ श्रीकोरंटकीयगच्छे महं० पुनसीह भार्या पुनासिरि सुत धाधलेन भ्रातृ मूलु गेहा रुदा.... सहितेन मुंडस्थल सत्क श्रीमहावीरचैत्ये निज मातृपितृ श्रेयोऽर्थं जिनबिंबं.......... ....

(१२९)

संवत् १५१५ वर्षे महा वदि ८ गुरौ श्रीअर्बुदाचले देउलवाडा वास्तव्य श्रीप्राग्वाट्ज्ञातीय व्य० लाहाभार्या वल्लीसुत ...... भार्या रूपीनाम्न्या भ्रातृ व्य० आल्हण चाचग आल्हासुत व्य० लाखा भार्या देवी सुत खीमा मोकल.............राजीमती प्रतिमा कारिता। प्रतिष्ठिता श्रीतपागच्छे श्रीश्रीश्रीसोमसुंदरसूरिशिष्य श्रीमुनिसुंदरसूरि जयचंद्रसूरि शिष्य श्रीश्रीश्रीरत्नशेखरसूरिभिः.........श्रीउदयनंदिसूरि श्रीलक्ष्मीसागरसूरि...........सूरि सहितैः ॥

(१३०)

सं० १५ ' ' श्रीमांडववास्तव्य ओसवाल ज्ञातीय सो० सांगण सो० सूरा सो० परम सो० धर्मा सो० हापा भा० वीनु तया(योः) सुत सो० वीधा भार्या[..............]सं० नेसा भार्या जसमादे तयो[ः] सुतया संघवणि चंपाईनाम्न्या स्व श्रेयसे द्विःसप्ततितीर्थंकरपट्ट[ः] कारिता(तः) ॥ प्र० वृद्धतपापक्षे श्रीज्ञानसागरसूरिभिः ॥ सोनी वीधा । संघविणि चंपाई ।

(१३१)

(प्रथम हस्ति) [महं० श्रीचंडप ।]
(द्वितीय हस्ति) महं० श्रीचंडप्रसाद ।
(तृतीय हस्ति) महं० श्रीसोम ।
(चतुर्थ हस्ति) महं० श्रीआसराज ।
(पंचम हस्ति) [महं० श्रीलूणिग ।]
(षष्ठ हस्ति) [महं० श्रीमल्लदेव ।]
(सप्तम हस्ति) [महं० श्रीवस्तुपाल ।]
(अष्टम हस्ति) [महं० श्रीतेजःपाल ।]
(नवम हस्ति) [महं० श्रीजैत्रसिंह ।]
(दशम हस्ति) [महं० श्रीलावण्यसिंह ।]

(१ हस्तिपृष्ठभागे) { १ आचार्यश्रीउदयसेन । २ आचार्यश्रीविजयसेन । ३ महं० श्रीचंडप । ४ महं० चापलदेवी ।

(२ ,, ,,) १ महं० श्रीचंडप्रसाद । २ महं० चामलदेवी ।

(३ ,, ,,) १ महं० श्रीसोम । २ महं० श्रीसीतादेवी।

(४ ,, ,,) १ महं० श्रीआसराज। २ महं० श्रीकुमारदेवी ।

(५ ,, ,,) १ महं० श्रीलूणिगदेव। २ महं० लूणादेवी ।

(६ ,, ,,) १ महं० श्रीमालदेव। { २ महं० श्रीलीलादेवी। ३ महं० श्रीप्रतापदेवी।

(७ ,, ,,) १ महं० श्रीवस्तुपाल। { २ महं० श्रीललितादेवी। ३ महं० श्रीवेजलदेवी।

(८ ,, ,,) १ महं० श्रीतेजःपाल। २ महं० श्रीअनुपमदेवी।

(९ ,, ,,) १ महं श्रीजयतसिंह। २ महं० श्रीजयतलदेवी।

(१० ,, ,,) { १ महं० श्रीलावण्यसिंह। २ महं० श्रीरूपादेवी। १ महं० श्रीसुहडसीह। २ महं० श्रीसुहडादेवी। ३ महं० श्रीसलखणदेवी

विमलवसति-गतप्रशस्तिलेखाः ।

(१३२)
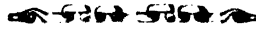
॥ ई० ॥ श्रीअर्बुदतीर्थप्रशस्तिर्लिख्यते ॥

अंगीकृताचलपदो वृषभासितोसि
भूतिर्गणाधिपतिसेवितपादपद्मः ।
शंभुर्युगादिपुरुषो जगदेकनाथः
पुण्याय पल्लवयतु प्रतिवासरं स[:] ॥ १ ॥ (*)
निबद्धमूलैः फलिभिः सपत्रै-
द्रु(र्द्रु)मैर्नरेंद्रैरिव सेव्यमानः ।
पादाग्रजाग्रद्बहुवाहिनीकः
श्रीअर्बुदो नंदतु शैलराजः ॥ २ ॥
यस्मिन् विशिष्टानलकुंडजन्मा
क्ष(क्षि)तिक्षतित्राणपरः पुरासीत् ।
प्रत्य( )र्थिसार्थोन्मथना[त्]कृतार्थी[२]
क्षिताविह श्रीपरमारनामा ॥ ३ ॥
तदन्वये कान्हडदेववीरः
पुराविरासीव(त्)प्रबल प्रतापः ।
चिरं निवासं विदिधान[३] यस्य
करांबुजे सर्वजगज्जयश्रीः ॥ ४ ॥
तत्कुलकमल(*)मरालः काल[:] प्रत्यर्थिमंडलिकाना[म्] ।
चंद्रावतीपुरीशः समजनि वीराग्रणीध(र्ध)धुः ॥ ५ ॥

---

१ ‘ वशिष्ठा-’स्यात् । २-‘कृतार्थः’ स्यात् । ३ ‘विदधे’ स्यात् ।

श्रीभीमदेवस्य नृपश(स्य) सेवा-
ममन्यमानः किल धंधुराजः ।
नरेशरोषाच्च ततो मनश्री(स्वी)
धाराधिपं(*)भोजनृपं प्रपेदे ॥ ६ ॥
प्राग्वाटवंशाभरणं बभूव
रत्नं प्रधानं थि(वि)मलाभिधानः ।
यस्तेजसा दुस(स्स)मयांधकार(रे)
मग्नोपि धर्म्मः सहसाविरासीत(त्)॥ ७ ॥
तव(त)श्च भीमेन नराधिपेन
स प्रतापभूमिं(मि)र्विम(*)लो महामतिः ।
क(कु)तोबु(ऽर्बु)दे दंडपतिः सतां प्रियः
प्रियंवदो नंदतु जैनशासने ॥ ८ ॥
अशोकपत्रारुणपाणिपल्लवा
समुल्लसत्केसरशां(सिं)हवाहना ॥
शिशुद्वयालंकृतविग्रहा सती
सतां क्रि(*)याद्विघ्नविनाशमंबिका ॥ ९ ॥
अथान्यदा तं निशि दंडनायकं
समादिदेश प्रयता किलांबिका ।
इहाचि(च)ले त्वं कुरु सद्म सुंदरं
युगादिभर्तुर्निरपायसंश्रयः ॥ १० ॥
श्रीविक्रमादित्यनृपाद् व्य(*)तीते-
ऽष्टाशीतियाते शरदां सहश्रे(स्रे) ।
श्रीआदिदेवं शिखरे[ऽ]र्बुदस्य
निवेसि(शि)तं श्रीरि(वि)मलेन वंदे ॥ ११ ॥

विघ्नाधिव्याधिहंत्री या मातेव प्रणतांगिषु ।
श्रीपुंजराजतनया श्रीमाता भवतां श्रि(*)ये ॥ १२ ॥
अचलेशविशिष्टानलतटिनीमंदाकिनीविमलसलिला[नि]
पुण्यानि यस्य शृंने(गे) जयंवि(ति)विविधानि तीर्थानि ॥ १३ ॥

॥ अथ राजावली ॥

वैरिवर्गदलने गततंद्रश्चाहुवामकुलकैरवचंद्रः ।
यो नदूलन(*)गरस्य नरेश आसराज इति वीरवरोऽभूत् ॥ १४ ॥
प्रबलवैरिदवानलवारिदः समरसिंह इति प्रथितस्ततः ।
महणसिंहभटः सुभटाग्रणीः पृथुयशा अजनिष्ट तदंगजः ॥ १५ ॥
प्रतापमल्लस्तदनु प्रता(*)पी बभूव भूपालसदस्सु मान्यः ।
वीरावतंसोऽजनि वीजडो[ऽ]स्य मरुस्थलीमंडलभूमिभर्ता ॥ १६ ॥

आसन् त्रयस्तत्तनया नयाढ्या
मूर्ताः पुमर्था इव भोगभोजः ।
आद्यो धरित्रीपतिरक्षपालः
ख्यातः क्षितो(तौ) लूणिग(*)नामधेय ॥१७॥

न्यायमार्गशिखरीमधुमासः कालवक्ष(त्क)वलयन्नरिव्रजम् ।
मंडलीकपद्वी(द्वी)मपालहा(य)ढुंढ इत्यभिधया धियां निधिः॥१८॥
विपक्षनारीनयनांबुपूरैश्चकार यः कीर्ति(*)लतां सपत्राम् ।
बभूव भूमिपतिलब्धमानो लुंभाभिधानो जगदेकवीरः॥ १९ ॥
संहृत्य शत्रून् प्रबलनुबलेन श्री अवु(बु)र्दं प्राप्य नगाधिराजम् ।
भुक्त्वा स भूमंडलराज्यमुच्चैः स्वर्लो(*)कलोकाधिपतिर्बभूव ॥२०॥

---

१ 'वशिष्ठा'-स्यात् । २ 'भोगभाजः' स्यात् । ३ 'प्रबलान्' स्यात् ।

लूणिगस्य तनुजो जगज्जयी तेजसिंह इति तेजसां निधिः ।
यत्प्रतापदवपावकश्चिरं वैरिवर्ग्गविपदं नहति स्म ॥ २१ ॥

करारग्रजाग्र[त्]करवा(*)लदंड-
खंडिकृताशेषविरोधिवर्ग्गः ।
पृथ्व्यां(थ्व्यां)प्रसिद्धस्तिहुणाकनामा
वीरावतंसः स चिरायुरस्तु ॥२२॥

श्रीमत्कुंभकनामा समन्वितस्तेजसिंह-तिगु(हु)णाभ्याम् ।
अबु(र्बु)दगिरीश(*)राज्यं न्यायनि[धिः पालयामास ॥ २३ ॥]

[मंडोउर] पुरवासी सुगुरुश्रीधर्मसूरिपदभक्तः ।
सर्वज्ञशासनरतः स जयति जेल्हाभिधः श्रेष्टी(ष्ठी) ॥ २४ ॥

तत्तनयः सुनयो[ऽ]भूत्(द्) चे(*)[ल्हा]कः सकलभू[तलख्यातः।]
तत्पुत्रः सुचरित्रः पुण्यनिधिः पारसः साधुः ॥ २५ ॥

सोही-देगा-देसल-कुलधरनाम्ना तदंगजा जाताः ।
चत्वारः कुलमंदिरसुदृढस्तंभाभिरामास्ते(*) ॥ २६ ॥

श्रीदेसलः सुकृतपेसलवित्तकोटी-
श्चंचच्चतुर्दशजगज्जनितावदातः ।
शत्रुंजयप्रमुखविश्रुतसप्ततीर्थे
यात्राश्चतुर्दश चकार महामहेन ॥२७॥

देमति-माइ(*)-नाम्नी साधु श्रीदेसलस्य भार्ये द्वे ।
निर्मलशीलगुणाढ्ये दयाक्षमे जैनधर्मस्य ॥ २८ ॥

देमतिकुक्षिपभवा गोसल-गयपाल-भीम-नामानः ।
माईकुक्षेर्जातौ मोह(*)ण गोहाभिधौ पुत्रौ ॥ २९ ॥

जिनशासनकमलरविः साधुः श्रीगोसलो विशदकीर्तिः ।
गुणरत्नरोहणधरा गुणदेवी प्रियतमा तस्य ॥ ३० ॥

सद्धर्मकर्म्मैकनिब(*)द्धबुद्धि-
स्तदंगजः श्रीधनसिंहसाधुः ।
भार्या तदीया सदया वदाज्ञा(न्या)
मान्या सतां धांधलदेविसंज्ञा ॥ ३१ ॥
साधोभी(र्भी)मस्य सुतो हांसलदेकुक्षिसंभवः श्रीमान् ।
म(*)हिमानिधिर्महौजा महामतिर्महणसिंहाख्यः ॥ ३२ ॥
मयणल्लदेवीवरकुक्षिशुक्ति-
मुक्तास्त्रयस्तत्तनया जयंति।
ज्येष्टो(ष्ठो) जगद्व्यापियशःप्रकाशः
साध्वग्रणीला(ल)लिग(*) साधुराजः ॥ ३३ ॥
आश्विनेयाविव श्रेष्टौ कनिष्टौ गुणशालिनौ ।
सीहा-लाषाभिधौ धर्मध्यानप्रवणमानसौ ॥ ३४ ॥
षट् सुता धनसिंहस्य मूर्ता(*)[इव प]ड्दृत्तवः ।
विश्वविश्वोपकारायावतीण्र्णाः पृथ्वीतले ॥ ३५ ॥
तेषामाद्यः साधुवी(र्वी)जड इति विमलम(त)रयशःप्रसरः ।
गुणसागरः पिमधरः सज्ञ(ज्ज)न(*)मान्यः समरसिंहः ॥ ३६ ॥
राजसमाजश्रेष्टो विख्यातो(तः) साधुविजपालः ।
निपुणमतिर्नरपालः सुकृतरतो वीरधवलाख्यः ॥ ३७ ॥
स्वपितृश्रेयसे(*) जीर्णोद्धारं ऋषभमंदिरे ।
कारयामासतुर्ल्लल्ल-वीजडौ साधुसत्तमो(मौ) ॥ ३८ ॥
वादिचंद्र-गुणचंद्रविजेता
भूपतित्रयविबोधविधाता ।
धर्म्मसूरि(*)रिति नाम पुरासीत(द्)
विश्वविश्वविदितो मुनिराजः ॥ ३९ ॥

मूलपट्टक्रमे तस्य धर्मघोषगणार्यमा(म्णः) ।
बभूवुः शमसंपूर्णा अमरप्रभसूरयः ॥ ४० ॥ (*)
तत्पट्टभूषणमदूषणधर्मशीलः
सिद्धांतसिंधुपरिशीलनविष्णुलीलः
श्रीज्ञानचंद्र इति नंदतु सूरिराजः
पुण्योपदेशविधिबोधितस(*)त्समाजः ॥ ४१ ॥
वसु-मुनि-तु(गु)ण-शसि(शि) वर्ष(र्षे)
ज्येष्टे(ष्ठे) सिति नर(व)मिसोमयुतदिवसे ।
श्रीज्ञानचंद्रगुरुणा
प्रतिष्टि(ष्ठि)तोऽर्बुदगिरौ ऋषभः ॥ ४२ ॥
(*)१३७९ ज्येष्ट(ष्ठ)सुदि ९ सोमे ॥

(१३३)

॥ र्द० ॥ संवत् १३५० वर्षे माघ सुदि १ भौमेऽद्येह श्रीमदणहिल्लपाटकाधिष्टि(ष्ठि)त परमेश्वर परमभट्टारक उमापतिवरलब्धप्रौढप्रतावा(पा)क्रांतदि(*)क्चक्रपा(वा)लक्ष्मापालमालवेश वि(व)रुथ(थि)नीगजघटाकुंभस्थलविदारणैकपंचानन समत्त(स्त) राजावलीसमलंकृतआभिनवसिद्धराजमहारा(*)जाधिराज श्रीश्रीमत्सारंगदेवकल्याणविजयराज्ये तत्पादपद्मोपजीवनि(जीवि) महामात्य श्रीवाधूये श्रीश्रीकरणादिसमस्तमुद्राव्यापारान् परि(*)पंथयति सतीत्येवं काले प्रक्त(वर्त)माने अस्यैव परमप्रभो[:]प्रसादपत्तलायां भुज्यमानअष्टादशशतमंडले महाराजकुलश्रीवीसलदेव शा(*)सनपत्रं प्रयच्छत्ति यथा ॥ स एष महाराजकुलश्रीवीसलदेवः

संवत् १३५० वर्षे म(मा)घ सुदि १ भौमे ऽद्येह श्रीचंद्रावत्यां ओसवाल ज्ञातीय सा(*)धु श्रीवरदेवसुत साधु श्रीहेमचंद्रेण तथा महा० भीमा महा० सिरधर श्रे० जगसीह श्रे० सिरपाल श्रे० गोहन श्रे० वस्ता महं० विरपाल प्रभृति स(*)मस्तमहाजनेन भक्त्याराध्यविज्ञप्तेन श्रीअर्बुदस्योपरिसंतिष्ट(ष्ठ)मानवसहिकाद्वये निश्रयमाणघनतरकरं मुक्त्वा उद्य(?) कृतकरस्य शासनपत्रं(*)प्रयच्छति यथा ॥ यत् श्रीविमलवसहिकायां श्रीआदिनाथदेवेन श्रीमातादेव्या सत्क तलहडाप्रत्ययं उद्य देय द्र २८ अष्टविंशति द्रम्माः तथा श्रीअर्बुदे(*)त्यठकुरसेहलथतलारप्रभृतीनां कापडां प्रत्ययं उद्य देय द्र १६ षोडश द्रम्माः तथा कल्याणके अमीषां दिन द्वये दिनं प्रति देय कणह(हु)तां १० दश दा(*)तव्यानि । तथा महं० श्रीतेजपालवसहिकायां श्रीनेमिनाथदेवेन श्रीमातादेव्या सत्क वर्षं प्रतिदेय द्र १४ चतुर्दश द्रम्मा तथा दिनैकेन कणहुतां(*)देय १० दश तथा श्रीअर्बुदेत्य ठकुर सेलहथ तलार प्रभृतीनां कापडां प्रत्ययं देय द्र ८ अष्टौ द्रम्मा तथा प्रमदाकुलसक्त नामां ६ षट् नामकं प्रति(*)मल प्रत्ययं द्र ५ पंच द्रम्मा.......

..........वर्षं प्रति दातव्या तथा वसहिकाद्वये पूजारकानां पार्श्वात् निष(श्र)यमाणकरो मुक्तो भणित्वा श्रीअर्बुदेत्य ठ(*)कुरेण सेलहथतलारप्रभृतिभि[ः] किमपि न याचनीयं न गृहीतव्यं च । अस्य (न्य ?) दिन पूर्वं वसहिकाद्वयपार्श्वात् उपरिलिखितविधे ऊर्ध्वं श्रीअर्बुदे(*)त्य ठकुरेण सेलहथतलारप्रभृतिभिः तथा चंद्रावत्या श्रीमद्राजकुलेन महंतकसेलहथतलारडोकराप्रभृतिभि त्य(यत्)किमपि न याचनीयं न(*)गृहीतव्यं च । अनया परयित विधिना प्रतिवर्षं वसहिकाद्वयपार्श्वात् ग्राम ठकुर

प्रभृतिभि गृह्यमानैः कल्याणकप्रभृतिमहोत्सवेषु समाया(*)तसमस्त-संघस्य महरक- तलारकप्रभृतिकं रूढ्य सर्वं करणीयं काराप-पनीयं च ॥ ऊपरिचाटितउत्तीर्यमानसमस्तसंघमध्यात् यस्य कस्यापि किं(*)चित् गच्छति तत्सर्वं श्रीअर्बुदेत्यठकुरेण लोहमयं रूढ्या समर्प्पनीयं अस्मतवंशजैरपि अन्यैश्च भाविभोक्तृभि राजभिः वसहिकाद्वये उ(*)घ्यकृतकरोयं आचद्रार्कं यावत् अर्प्यतव्य पालनीयश्च । उक्तं च । भगवता व्यासेन बहुभिर्वसुधा भुक्ता राजभिः सगरादिभिः यस्य यस्य यदा(*) भूमिस्तस्य तस्य तदा फलं। वंध्याटवीष्णतोयाषु शुष्ककाटेरवा-शिनः कृष्णसर्पा प्रजायंते देवदायोपहारिणः । न विषं विषमि-त्याह(*) देवस्वविषमुच्यते विषमेकाकिनं हंति देवस्वं पुत्रपौत्रकं एतानि स्मृतिवाक्यानि अवलोक्य अस्मुतवंशैः अन्यवंशैरपि भा-विभो(*)क्तृभिः अस्मत्कृतद्य उद्य(?)करस्यास्य प्रतिबंधः क-दापि न करणीय। न कारापनीयश्च। यथा दत्वा च इदमुक्तवान् मन्यं स्या अन्यवंश्या वा ये भ(*)विश्यंति पार्थिवा तेषामहं कर-लग्नोमि मंमदत्तं न लुप्यता ॥ ठ० जयतासिह सुत० पारि० पेथाकेन लिखित ॥ हीनाक्षरं प्रमाणमिति ॥(*)महाराजकुल श्रीवीसल-देव डू० महं सागण ॥ अत्र साक्षिणः श्रीअचलेश्वरदेवीयराउ० नंदि श्रीवसिष्टदेवीय तपोध(*)न········अंबादेव्यासक्तं अबो० नीलकंठः। प्रमाणाग्रामीयपढ्या राजाप्रभृति समस्तपढ्यार ॥ सूत्र नर· · · · ·

(१३४)

सं. १३७८ श्रीमांडव्यपुर वास्तव्य सा० माहिधर पुत्र

रुला मेघा भार्या रिहमासिरी पु० धीरपालहीराभ्यां पितृमातृश्रेयोऽर्थं कारितं प्र० श्रीधर्मघोषसूरिपट्टे श्रीज्ञानचंद्रसूरिभिः ॥

(१३५)

सं. १२०२ आषाढ सुदि ६ सोमे श्रीप्राग्वाटवंशे आसदेव–देवकीसुताः महं० बहुदेव धनदेव सूमदेव जसबु रामणाख्याः [बन्ध?] वः। महं० धनदेवश्रेयोऽर्थं तत्सुत[वालण]धवलाभ्यां धर्मनाथप्रतिमा कारिता श्रीककुदाचार्यैः प्रतिष्ठिता ॥

(१३६)

राणानंदि पुत्र श्रे० ठाकुर भार्या हासु श्रे० पु० भीमदेव भावदेवाभ्यां पितृश्रेयसे पार्श्वनाथः का० प्र० श्रीधर्मघोषसूरिपट्टे श्रीज्ञानचंद्रसूरिभिः ॥

(१३७)

सं० १३०८ वर्षे माघ सुदि ६ गुरौ धर्कटवंशीय श्रेष्ठि····पुत्र श्रीवच्छ भार्या धनसिरि पुत्र आमवीर भार्या पुत्र अहैवं(?) श्रे० आमसीहेन आत्ममातापिताश्रेयोर्थं श्रीआदिनाथबिंबं कारितं प्रतिष्ठितं श्री·········शिष्यैः श्रीअमरचंद्रसूरिभिः ॥

(१३८)

सं० १३७८ सुराणा[गोत्रे] सा० गुणधर पुत्र सा० राह्लणपुत्र सा० जिणदेव हेमा जसदेव रामणैः मातृ पितृश्रेयसे श्रीशांतिनाथबिंबं का० प्र० धर्मघोषसूरिपट्टे श्रीज्ञानचंद्रसूरिभिः ॥

(१३९)

सं० १२०२ आषाढ सुदि ६ सोमे श्रीप्राग्वाटवंशे आसदेवसुतस्य धनदेवस्य पत्न्याः श्रे० वोल्हा शीलाई सुता शांतिमत्याः श्रेयोऽर्थं तत्सुत महं० वालणधवलाभ्यां श्रीशांतिनाथप्रतिमा कारिता श्रीककुदाचार्यैः प्रतिष्ठितेति ॥

(१४०)

संवत् १३७८ वर्षे ज्येष्ठ वदि ९ सोम दिने श्रीयुगादि [जिनचैत्य]जीर्णोद्धारे अस्मिन् देहरिकायां श्रीवर्द्धमानप्रभृति बिंबानि..........कुमल सुत महं० पुनसीहेन कारापितानि पुत्र रिहा धांधल मूलू गेहा सदा सहितेन महं० भ्रातृ पेथड पुत्र षा-(बा?) हड सहितेन...............

(१४१)

सं० १३७८ वर्षे सुराणा[गोत्रे] नाला पुत्र चेना भार्या देवश्री पुत्र पेथा पुना हाला लोलाकेन मातृपितृश्रेयसे का० श्रीधर्मसूरिपट्टे श्रीज्ञानचंद्रसूरीणां उपदेशेन ॥

(१४२)

सं० १३७८ वर्षे सूराणागोत्रे कुलधर पुत्र सा० थिरदेव भार्या थेही पुत्र देपाल बधा हरिचंद्र पदा कर्मसीह प्रभृति समुदायेन थिरदेवश्रेयसे जीर्णोद्धारः कारितः । श्रीज्ञानचंद्रसूरि प्र० ।

(१४३)

सं० १२०२ वर्षे आषाढ सुदि ६ सोमे सूत्र० सोढा साई

सूत सूत्र० केला वोल्हा सहव लोयपा वागदेव्यादिभिः श्रीविमल-वसतिकातीर्थे श्रीकुंथुनाथप्रतिमा कारिता श्रीककुदाचार्यैः प्रति-ष्ठिता ॥ मंगल महाश्रीः ॥ छ ॥

(१४४)

सं० १३७८ वर्षे प्राग्वाटज्ञातीय म० वीजडसुतेन ठ० वयजलेन धरणिग जिणदेव सहितेन ठ० हरिपाल श्रेयसे श्रीमुनि-सुव्रतस्वामिबिंब कारितं प्र० मलधारी श्रीश्रीतिलकसूरिभिः ॥

(१४५)

सं० १३७८ वर्षे संघपति पोपा गघा श्रेयोऽर्थं सा० धन-पाल सा० महणा देवसीहेन श्रीमहावीरबिंबं कारितं प्रतिष्ठितं मलधारी श्री [हेमचंद्र?] सूरीयगच्छे श्रीश्रीतिलकसूरिभिः ॥

(१४६)

सं० १३९४ भण० महणा श्रे० वोहमीह धरणाभ्यां श्री-जिनबिंबं [कारितं] श्रीधर्मतिलकसूरिभिः [प्रतिष्ठितं ॥]

(१४७)

सं० १२०२ आषाढ सुदि ६ सोमे श्री० ठ० अमारसेन सुत महं० ताज.......स्वपितृश्रेयोऽर्थं प्रतिमा कारिता श्रीककुदा-चार्यैः प्रतिष्ठिता । मंगलं महाश्रीः ॥

(१४८)

सं० १३७८ नाहरगोष्ठि सा० राहडपुत्र गेघु पु० महण-

सीह तथा चांड पु० रील्हणेन का० [प्र०] श्रीधर्मघोषसूरिपदे श्री-
ज्ञानचंद्रसूरिभिः ॥

(१४९)

सं० १३८२ वर्षे कार्तिक सुदि १५ प्राग्वाट् वाणिअ-
रायी सुत ठ० मंतणराज श्रेयसे सुत जीवाकेन श्रीनेमिनाथबिंबं
कारितं ॥

(१५०)

सं० १२०२ आषाढ सुदि ६ सोमे श्रीऋषभनाथबिंबं प्र-
तिष्ठितं श्रीककुदाचार्यैः ठ० जसराकेन स्वपितुः ठ० बबलू श्रेयोर्थं
प्रतिमा कारिता ॥

(१५१)

(१) दशरथ मूर्ति ।
(२) हेमरथ मूर्ति ।
(३) महं० श्रीमहिंदूय मूर्ति ।
(४) महं० श्रीलालिग मूर्ति ।
(५) महं० श्रीनेट मूर्ति ।
(६) महं० श्रीवीर मूर्ति ।
(७) महं० श्रीलहर मूर्तिः ।
(८) महं० श्रीनीना मूर्तिः ।

(१५२)

श्रीश्रीमालकुलोद्भव वीरमहामंत्रि पुत्र सन्मंत्रि श्रीनेटपुत्र

ळालिग तत्सुत महिंदुकेनेदं निजपुत्रकलत्रसमन्वितेन सन्मंत्रि-
दशरथेन श्रीनेमिनाथबिंबं मोक्षार्थं कारितं रम्यं ॥

(१५३)

सं० १२०० जेष्ठ वदि १ शुक्रे महं० श्रीवीरसंताने महं०
चाहिल्ल सुत राणाक तत्सुत नरचिहिना कुटुंबसहितेन........
श्रेयोऽर्थे मुनिसुव्रतप्रतिमा कारितेति प्रतिष्ठिता श्रीनेमिचंद्रसूरिभिः॥

(१५४)

संवत् १११९ ।
थारापद्रीयसंताने सोमरूपालवल्लभः ।
शांत्यमात्यो महीख्यातः श्रावकोऽजनि सत्तमः ॥ १ ॥
भार्या तस्य शिवादेवी श्रेयसे प्रतिमामिमां ।
नीन्न–गीग्ययोः सुन्वोः कारयामास निर्मलं ॥ २ ॥

(१५५)

संवत् १३७८ वेसलपुत्र माहण पुत्र लखमा भार्या ललि-
तादेवी पुत्र जयताकेन श्रे० का० श्रीधर्मघोषसूरिपट्टे श्रीज्ञानचंद्र-
सूरीणां उपदेशेन ॥

(१५६)

वरवचनचारु कुसुमः संपादितमुनिमनोरथफलौघः ।
श्रीनन्नसूरिरनघः कल्पतरुर्जयति बुधसेव्यः ॥
स्तौति श्रीकक्कसूरिः ॥

(१५७)

सं० १२०६ ॥
श्रीशीलभद्रसूरीणां शिष्यैः श्रीचंद्रसूरिभिः ।
विमलादिसुसंघेन युतैस्तीर्थमिदं स्तुतं ॥
अयं तीर्थसमुद्धारोऽद्भुतोऽकारि विमल[स्य] ।
श्रीमदानंदपुत्रेण श्रीपृथ्वीशमंत्रिणा ॥

(१५८)

सं० १३९४ पूनसीह ...... श्रीआदिनाथबिंबं प्र० श्रीमुनिचंद्रसूरिभिः ॥

(१५९)

संवत् १३७८ वर्षे वै० वदि ९ श्रीमांडव्यपुरीय देगा पुत्र जगधर पुत्र समधर भार्या सिरियादेवी पुत्र सीहड आंबा माला भडसीहेन मातृ श्रेयसे का० श्रीधर्मघोषसूरिपदे श्रीज्ञानचंद्रसूरिभिः प्रतिष्ठितं ॥

(१६०)

श्रीथारापद्रीयसंताने महं० श्रीतिनायवलयोः श्रेयोर्थं माउकया शांतिनाथबिंबं कारितं.........

(१६१)

सं० १३७८ व० वै० वदि ९ श्रीमांडव्यपुरीय देगा पु० जगधर पु० समधर भार्या सिरियादेवी पुत्र सीहड आंबा माला

भडसीहैः पितृ श्रेयसे का० श्रीधर्मघोषसूरिपदे प्रतिष्ठितं श्रीज्ञानचंद्रसूरिभिः ॥

(१६२)

सं० १३९४ सा० विजपाल पुत्री राणीनी आत्म श्रे० श्री..........नाथबिंबं [का० प्र०] श्रीज्ञानचंद्रसूरिभिः ॥

(१६३)

संवत् १६९४ वर्षे महोपाध्याय श्री५ श्री.......गणि तत् शिष्य पंडित श्रीहीरचंद्रगणिभिः पंडित श्रीकुशलभद्रग० गणि श्रीअमरचंद्र निज भ्रातृद्वयं संयुक्तः । मुनि.......चंद्रे.......रामचंद्रमुनींद्रेद्रचंद्र प्रमुखदश परिवारैः यात्रा निर्म.........

(१६४)

सं० १३७८ वर्षे वैशाख वदि ९ श्रीमांडव्यपुरीय आसुपुत्र मोपदेवेन समवसरणे बिंबानि कारितानि श्रीधर्मघोषसूरिपट्टे श्रीज्ञानचंद्रसूरिभिः प्रतिष्ठितानि ॥ उपदेशेन ॥

(१६५)

संवत् १२२६ वर्षे वैशाख सुदि ३ सोमे श्रीमदर्बुदमहातीर्थे महामात्य श्रीकवडिना स्वकीय पितृ ठ० श्रीआमपसा तथा स्वकीय मातृ ठ० सीतादेव्योः मूर्तिद्वयी देवश्री ऋषभनाथाग्रे कृता अक्षयतृतीया दिने आचार्य श्रीधर्मघोषसूरिभिः प्रतिष्ठिता ॥

(१६६)

श्रीमद्धर्मघोषसूरिपट्टे श्रीआणंदसूरि श्रीअमरप्रभसूरिपट्टे

श्रीज्ञानचंद्रसूरिशिष्य श्रीमुनिशेखरसूरीणां मूर्तिः श्रे० छाहडभार्या बील्हणदेवी पुत्र भ्रातृ सूरा वालाभ्यां कारिता । शुभं भवतु । संवत् १३९६ वै० सु..................

(१६७)

........वीजडभार्या बील्हणदेव्य[ा] धांधलदेव्य[ा च] समवसरण का० प्रतिष्ठितं श्रीधर्मघोषसूरिपट्टे श्रीज्ञानचंद्रसूरिभिः ॥

(१६८)

संवत् १३७८ वै० व० ९ रिणस्तंभपुरवास्तव्य जांबडगोत्रे सा० हरिचंद्रपुत्र संघपति रतनश्रेयोऽर्थं पुत्र पुना हेमा गाजणैः पद्मप्रभ[प्रतिमा] कारिता श्रीसोमप्रभसूरि उपदेशेन ॥

(१६९)

श्रीऋषभनाथस्य । संवत् १२४५ वर्षे वैशाख वदि ५ गुरौ प्राग्वाट कुल........ ....श्रेयोर्थं धनपालेन श्रीऋषभनाथबिंबं कारितं कोसहृद (कासहृद) गच्छे श्रीसिंहसूरिभिः प्रतिष्ठितं ॥

(१७०)

श्रीशांतिनाथस्य । संवत् १२४५ वर्षे वैशाख वदि ५ गुरौ दिने प्राग्वाट् महामात्येन श्रीधनपालेन.................... श्रेयोऽर्थं कोसहृद (कासहृद) गच्छे श्रीसिंहसूरिभिः प्रतिष्ठितः ।

(१७१)

सा० गोमल पुत्र रुदुपाल श्रेयसे संघपति महणसीह पुत्र सा० लाला संघपति धनासिंह पुत्र सा० विजड पुत्र..................

(१७२)

श्रीसंभवनाथस्य । सं० १२४५ वर्षे वैशाख वदि ५ गुरौ महामात्य श्रीधनपालेन ....श्रेयोऽर्थं श्रीसंभवनाथ प्रतिमा कारिता । कोसहुद (कासह्रद) गच्छे श्रीसिंहसूरिभिः प्रतिष्ठिता ।

(१७३)

सं० १३९५ सा० धनासिंह पु० सा० विजडसमरसिंहस्य भ्रातृ जिनपाल श्रेयोर्थं ॥

(१७४)

॥ श्रीअभिनंदनस्य ॥ [सं० १२४५ वर्षे] वैशाख वदि ५ गुरौ पृथ्वीपालात्मज महामात्य श्रीधनपालेन मातृ श्रीपद्मावती-श्रेयोऽर्थं ...... कारिता[प्र०] श्रीकोसहुद (कासह्रद)गच्छे श्री-सिंहसूरिभिः ॥

(१७५)

॥ सुमतिनाथस्य ॥ संवत् १२४५ वर्षे वैशाख वदि ५ गुरौ प्राग्वाट्................पृथ्वीपाल आत्मश्रेयसे प्रतिमा कारिता कोसहुद (कासह्रद) गच्छे श्रीसिंहसूरिभिः प्रतिष्ठिता ॥

(१७६)

संवत् १२४५ वैशाख वदि ५ गुरौ.......................
आत्मश्रेयसे.......................श्रीपद्म.............. सिंहसूरिभिः प्रतिष्ठिता ॥

(१७७)

संवत् १२४५ वै० वदि ५ भृगौ प्राग्वाट..................
पृथ्वीपालात्मज ठ० जगदेव पत्नि ठ० श्रीमाद्लदे आत्मश्रेयोर्थं श्रीसुपार्श्वनाथ प्रतिमा का० श्रीसिंह [सूरिभिः प्रतिष्ठिता ।]

(१७८)

सं० १३९४ धनपाल पुत्रि वो० नाम आत्म श्रेयसे आदिनाथबिंबं का० प्र० श्रीज्ञानचंद्रसूरिभिः ॥

(१७९)

सं० १३७८ वैशाख व० ९ दो० महणसुत सोहड भार्या सुहडदेवी पुत्र महिंदेन पितृमातृश्रेयसे महावीरः कारितः । सा० महिंद भार्या रांभि श्रेयसे शांतिनाथः । सा० महिंद भार्या खीमणि श्रेयसे पार्श्वनाथजीर्णोद्धारः ।

(१८०)

सं० १२४५ वर्षे वैशाख वदि ५ गुरौ प्राग्वाट.......वास्तव्य अमात्य धनपाल भार्या महं० श्रीपिणश्री.......श्रेयोऽर्थं चंद्रप्रभप्रतिमा कारिता प्रतिष्ठिता श्रीसिंहसूरिभिः ॥

(१८१)

श्रीमुनिसुव्रतजिनः । खरतर जाल्हणपुत्र तेजाकेन श्रीपुत्री वीरी श्रे० कारितं ॥

(१८२)

सं० १२८६ वर्षे फागुण सुदि २ रवौ श्रे० आल्हण सा०

रांवण व्य० जसधवल भार्या त्रिजेमति सुत व्य० गांगणेन भ्रातृ पुना पाहड चाहड व्य० गुणसिरि पुणिग कडुया सेजामीत नवल वधू धनसिरि······कुटुंबेन श्रीरिखभदेव प्रतिमा कारिता। प्रतिष्ठिता चंद्रगच्छीय श्रीमलयचंद्रसूरिशिष्य संमतचंद्रसूरिभिः। शुभं भवतु ॥

(१८३)

सं० १२४५ वैशाख वदि ५ गुरौ प्राग्वाटज्ञातीय भां० शिवदेव भां० जसधवल।

सं० १३७८ शरनीवाल पेथा भार्या पाल्हणदेवि पुत्र लुणा तथा पुत्री नीविणि श्राविकया संघ० माढल पुनागणभार्यया स्वश्रे० महावीरः कारितः। प्र० श्रीधर्मघोषसूरिपट्टे श्रीज्ञानचं-द्रसूरिभिः।

(१८४)

सं० ११८७ फागुण वदि ४ सोमे भद्रसिणकद्रा स्थानीय प्राग्वाटवंशान्वय श्रे० वाहिल संताने······संतणागदेव देवचंद्र आसधर आंबा अंबकुमार श्रीकुमार लाखण·········श्रावक श्राविकासमुदायेन अर्बुदचैत्यतीर्थे रिखभदेवबिंबं निःश्रेयसे का-रितं। बृहद्गच्छीय श्रीसंविज्ञविहारि श्रीवर्द्धमानसूरिपट्टे पद्मसूरि श्रीभद्रेश्वरसूरिभिः प्रतिष्ठितं ॥

(१८५)

सं० १२४५ वैशाख वदि ५ गुरौ श्रीअनंतनाथ। प्रा-ग्वाटज्ञातीय भां० जसधवल भार्यालक्ष्मी।

सं० १३७८ वर्षे उत्सत्रवाल(?) सामंत पुत्र लाहड भार्या लखमी पु० पुण्या कुसलीया लाखण झांझण हरदेव नेजाकैः पितृमातृश्रे० कारितं प्रतिष्ठितं श्रीधर्मघोषसूरिपट्टे श्रीज्ञानचंद्रसूरिभिः। सा० धनसिंह भार्या धांधलदेवी पुत्र श्रे० सा० विजडेन कारितं ॥

(१८६)

सं० १२४५ वर्षे वैशाख वदि ५ गुरौ......श्रे० श्रीदेवचंद्रसूरिभिः श्रीअनंतनाथप्रतिमा प्रतिष्ठिता ॥

(१८७)

संवत् १३९४ सा० कर...सि पुत्र कुलचंद्र.........श्री कुंथुनाथ का० प्र० श्रीजिनचंद्रसूरिभिः ॥

(१८८)

संवत् १२४५ वैशाख वदि ५ गुरौ श्रीप्राग्वाटवंशीय यशोधवलसुत भा० शालिगेन देवश्रीअरनाथाबिंबस्य श्रेयसे प्रतिष्ठा कारिता। श्रीअर्बुदतीर्थे सकलाभ्युदयकारी भवतु अरनाथः ॥

(१८९)

सं० १३७८ वर्षे सा० वीकसुत लखमभार्या बकाई श्राविकया आत्मश्रेयसे श्रीमल्लिनाथः का०।

(१९०)

सं० १२४५ वर्षे वैशाख वदि ५ गुरौ श्रीयशोदेवसूरिशिष्यश्रीदेवचंद्रसूरिभिः श्रीअरनाथप्रतिमा प्रतिष्ठिता। प्राग्वाटज्ञातीय

भां० जसधवल सुत शालिगेन आत्मनः श्रेयोऽर्थं देवकुलिका का० च ।

(१९१)

सं० १३७८ श्रीमांडव्यपुरीय सा० महाधर भार्या भावदेवी पुत्र सांगणेन पितृमातृश्रेयसे शांतिनाथः कारितः प्र० श्रीधर्मघोषसूरिपट्टे श्रीज्ञानचंद्रसूरिभिः ॥

(१९२)

संवत् १२४५ वर्षे वैशाख वदि ५ गुरौ श्रीबृहद्गच्छे श्रीमदारासणसत्क श्रीयशोदेवसूरिशिष्य श्रीदेवचंद्रसूरिभिः श्रीश्रेयांसप्रतिमा प्रतिष्ठिता । प्राग्वाटज्ञातीय महामात्य श्रीपृथ्वीपालसत्क प्रतीहार पूनचंद्र ठ० धामदेव भ्रातृ मिरपाल भ्रातृव्यक देसल ठ० जसवीर धवल ठ० देवकुमार ब्रह्मचंद्र ठ० आमचंद्र लखमण गुणचंद्र परमार वनचंद्र ठ० डुंगरसी आसदेव ठ० चाहड गोसल वीसल रामदेव आसचंद्र जाजा प्रभृतीनां ॥

(१९३)

सं० १३०४ वर्षे फागुण सुदि २ बुधे श्रीअर्बुदाचले कासहृदस्थानवास्तव्य श्रे० संतिनाग संताने श्रे० देदा भार्या पूनसिरि तत्सुत वरदेव पाल्हण तयोर्भार्या पद्मसिरि...... वरदेव पुत्रकुवरा भार्या पाहिणि सुत आवत्रपुन...... ठ० धूसल पूना इहिण...... प्रभृति कुटुंबसहितेन कुवरा श्रावकेन......
....

(१९४)

सं० १३९४ वर्षे गुणपाल पुत्र ठ० हरिपाल दे श्रे० का० प्र० श्रीज्ञानचंद्रसूरिभिः ।

(१९५)

संवत् १२४५ वर्षे वैशाख वदि ५ गुरौ श्रीबृहद्[गच्छे] श्रीमदारासनसत्क श्रीयशोदेवसूरिशिष्य श्रीदेवचंद्रसूरिभिः श्री-धर्मनाथप्रतिमा प्रतिष्ठिता ।

(१९६)

सं० १३७८ सा० सावड सुत नरदा मदन पून पदम मलखाकैः पुत्री नाउ श्रेयसे कारितं ।

(१९७)

संवत् १२४५ वर्षे वैशाख वदि ५ गुरौ श्रीयशोदेवसूरि-शिष्यैः श्रीदेवचंद्रसूरिभिः श्रीशीतलनाथ प्रतिमा प्रतिष्ठिता ।

(१९८)

सं० १३७८ वैशाख वदि ९ नाहरगोत्रे भां० जगपालपुत्र वीक्रम भार्या विजयदेवी पुत्र हीरा सुहडा सांगण लाषाकैः भ्रातृ हरपाल श्रेयसे श्रीशांतिनाथ का० प्र० श्रीधर्मघोषसूरिपट्टे श्री-ज्ञानचंद्रसूरिभिः ॥

(१९९)

संवत् १२४५ वर्षे वैशा[ख वदि] ५ गुरौ प्राग्वाटकुलोद्भव ठ० देसल लघु भ्रातृ ठ० लाखणाभ्यां पिता ....
आसिणि श्रेयोर्थं श्रीसुविधिनाथबिंब कारितं प्रतिष्ठितं श्रीदेव-चंद्रसूरिभिः ।

(२००)

संवत् १२४५ वर्षे वैशाख वदि ५ गुरौ श्रीयशोदेवसूरि-शिष्यैः श्रीदेवचंद्रसूरिभिः श्रीकुंथुनाथ प्रतिमा प्रतिष्ठिता ।

(२०१)

संवत् १२९९ वर्षे महा सुदि १२ शुक्रे..................

(२०२)

सं० १३७८ ज्येष्ठ वदि ९ सोमे श्री चैत्रगच्छे ऊकेश-स्थानीय सं० पद्मदेव सं० गुणधर सो० नहणासि सो० लुणा भार्या लुणादे पु० सो० माला धरणिग खाणा......पित्रोः श्रे-यसे श्रीसुमतिनाथबिंबं कारितं । प्रतिष्ठितं श्रीहेमप्रभसूरिशिष्यैः श्रीरामचंद्रसूरिभिः ॥

(२०३)

सं० १३९४ वर्षे सो० खोखा भार्या लखमादेवी पुत्र लूं-ढाकेन पित्रोः श्रेयसे भ्रातृ ४ सहितेन पुनर्बिंबं कारितं ॥

(२०४)

संवत् १२४५ वर्षे वैशाख वदि ५ गुरौ श्रीयशोदेवसूरि-शिष्यैः श्रीदेवचंद्रसूरिभिः श्रीमल्लिनाथप्रतिमा प्रतिष्ठिता ।

(२०५)

संवत् १२४५ वर्षे वैशाख वदि ५ गुरौ श्रीबृहद्गच्छे श्रीमदारासन सत्क श्रीयशोदेवसूरिशिष्यैः श्रीदेवचंद्रसूरिभिर्वासु-पूज्यप्रतिमा प्रतिष्ठिता ।

(२०६)

सं० १३७८ वर्षे ज्येष्ठ वदि ९ सोमे श्रीउपकेशिगच्छे श्रीककुदाचार्यसंताने मेहडाज्ञाती[य] सा० लाहडान्वये सा० धांधल पुत्र सा० छाजू भोपति भोजा भरह.........प्रभृति श्रीआदिनाथः कारितः प्रतिष्ठितः श्रीककसूरिभिः ।

(२०७)

संवत् १२४५ वर्षे वैशाख वदि ५ गुरौ श्रीयशोदेवसूरिशिष्यैः श्रीदेवचंद्रसूरिभिः श्रीअजितनाथप्रतिमा प्रतिष्ठिता ।

(२०८)

संवत् १२४५ वर्षे वैशाख वदि ५ गुरौ श्रीबृहद्गच्छे श्रीमदारासन सत्क श्रीयशोदेवसूरिशिष्यैः श्रीदेवचंद्रसूरिभिः श्रीनेमिनाथप्रतिमा प्रतिष्ठिता कारिता च पुत्र महं० आमवीर श्रेयोर्थं ठ० श्रीनागपालेन ।

(२०९)

संवत् १३०२ श्रीमदर्बुदमहातीर्थे देवश्रीआदिनाथचैत्ये कांतालज्ञातीय ठ० उदयपाल पुत्र ठ० श्रीधर प्रणयिन्या ठ० नाग पुत्र्या ठ० आंब देवसिंह जनन्या वीरिकया खत्तकसमेतं श्रीनेमिनाथबिंबं आत्मश्रेयोऽर्थं कारितं प्रतिष्ठितं रुद्रपल्लीय श्रीदेवभद्रसूरिभिरेव ॥

(२१०)

संवत् १३०२ [वर्षे] मार्ग वदि ९ शनौ...............संतानीय

श्रीरुद्रपल्लीय श्रीम[द्भ]यदेवसूरिशिष्याणां श्रीदेवभद्रसूरीणामुपदे-
शेन मं० पह्लु पुत्र मं० चाहड पुत्र्या थेहिकया श्रीमदादिनाथबिंबं
सपरिकरं आत्मश्रेयोऽर्थं कारितं[प्रतिष्ठितं] च श्रीमद् देवभद्रसूरि-
भिरेव ॥

(२११)

संवत् १२४५ [वर्षे] वैशाख वदि ५ गुरौ श्रीकासहृदीय
गच्छे श्रीउद्योतनाचार्यसंताने श्रे० जसणाग चांदणाग जिंदा
सुत जसहड जसोधण देवचंद्र जसहड भार्या भालु तत्पुत्र पारस
भार्या साढी मातृ वसू पारस पुत्र आमवीर कुलधर राणु श्रे०
देवचंद्र सुत शालिग तत्पुत्र आसचंद्र आसपाल आल्हण आमदेव
सुत अजिया भाग्नेयी लखमिणि मोई प्रभृति आत्मीयकुटुंबसहि-
तेन श्रे० जसहडपुत्रेण पार्श्वचंद्रेण आत्मश्रेयोर्थं श्रीपार्श्वनाथप्र-
तिमा कारिता प्रतिष्ठिता श्रीउद्योतनाचार्यीय श्रीसिंहसूरिभिः ॥
मंगलमस्तु ॥

(२१२)

सं०···९३ [वर्षे] मार्ग सुदि १० श्रीअर्बुदाचले कुलधर
चेटा फतु सा० नादु पुत्री·······श्रेयोर्थं श्रीमहावीरबिंबं का०
शुभं भवतु ॥

(२१३)

संवत् १२४५ वर्षे ।
श्रीषंडेरकगच्छे महति यशोभद्रसूरिसंताने ।
श्रीशांतिसूरिरास्ते तत्पादसरोजयुगभृंगः ॥ १ ॥

वितीर्णधनसंचयः क्षतविपक्षलक्षाग्रणीः
कृतोरुगुरुरैवतप्रमुखतीर्थयात्रोत्सवः ।
दधत्क्षितिभृतां मुदे विशदधीः स दुःसाधता-
मभूदुदयसंज्ञया त्रिविधवीरचूडामणिः ॥ २ ॥

तदंगजन्मास्ति कवींद्रबंधुर्मंत्री यशोवीर इति प्रसिद्धः ।
ब्राह्मीरमाभ्यां युगपद्गुणोत्थविरोधशांत्यर्थमिवाश्रितोयः ॥३॥

तेन सुमतिना जिनमतनैपुण्यात् कारिता स्वपुण्याय ।
श्रीनेमिबिंबाधिष्ठितमध्या सद्देवकुलिकेयं ॥ ४ ॥

॥ शुभं भवतु ॥

सा० लाखुपुत्र तिहुणसिंह श्रीशांतिनाथं कारितं प्रतिष्ठितं श्रीकक्कसूरिभिः ॥

(२१४)

संवत् १२४५ वर्षे वैशाख वदि ५ गुरौ श्रीयशोदेवसूरि-शिष्यैः श्रीनेमिनाथप्रतिमा श्रीदेवचंद्रसूरिभिः प्रतिष्ठिता । श्रीषंडेरकगच्छे दुसा० श्रीउदयसिंह पुत्रेण मंत्री यशोवीरेण मातृ श्रीउदय श्रेयोऽर्थं प्रतिमा सतोरणा सद्देवकुलिका कारिता सह कुटुंबेन..........

(२१५)

संवत् १२४५ वर्षे वैशाख वदि ५ गुरौ प्राग्वाटवंशकुलति-लक महामात्य श्रीमदानंद सुत ठ० श्रीनाना सुत ठ० श्रीनाग-पालेन मातृ त्रिभुवनदेव्याः श्रेयोर्थं श्रीमहावीरबिंबं कारितं प्रति-ष्ठितं श्रीरत्नसिंहसूरिभिः ।

(२१६)

सं० १३७८ वर्षे वैशाख सुदि ९ श्रीसंतिनाथ देहरी श्रे० आमकुवर सुत वसा० जगपाल भार्या जासलदेवी वसा० भीमपाल जगसिंह.......श्रेयोऽर्थं जीर्णोद्धारे.......कारापितं॥

(२१७)

संवत् १२१२ ज्येष्ठ सुदि....शुक्रे श्रीपंडरेकगच्छे श्रीशालि-भद्राचार्यसंताने.........तद्भार्या सहजि पुत्र पासल तद्भार्या ....विणि तत्पुत्र पासल....चांद्राहडा भार्या लहुदेवी पुत्र आसल सेलादि कुटुंब सहितेन श्रीमहावीरबिंबं कारापितमिति॥

(२१८)

संवत् १२१२ माघ सुदि बुधे दशम्यां महं० ललितांग महं० शीतयोः पुत्रेण ठ० पद्मसिंहेन आत्मीय ज्येष्ठ भ्रातृ ठ० नरवाहण श्रेयोर्थं श्रीमदजितनाथबिंबमर्बुदे कारितं प्रतिष्ठितं शीलभद्रसूरिशिष्य श्रीभरतेश्वराचार्यैः श्रीवैरस्वामिसूरिभिरिति॥ मंगलं महाश्रीः॥

(२१९)

सं. १३७८ नाहरगोत्रे सा० उदयसिंह सुत जगपाल भार्या जयतलदेवी पुत्र जयताकेन मातृपितृश्रेयसे का० प्र० श्रीधर्म-सुरिपट्टे श्रीज्ञानचंद्रसूरिभिः॥

(२२०)

संवत् १२१२ माघ सुदि बुधे १० ठ० धरमेण ठ० वीज-

लदेव्याः श्रे..................श्रेयोर्थं श्रीपार्श्वनाथ[बिंबं कारितं] प्रतिष्ठितं श्रीशीलभद्रसूरिशिष्य श्रीभरतेश्वर श्रीवैरस्वामिभिः ॥

(२२१)

संवत् १२१२ माघ सुदि १० महं० श्रीजज्जकभार्यया जासुकया आत्मपुण्यार्थे.........अर्बुदे कारितः प्रतिष्ठितः श्री........[वैर] स्वामिसूरिभिः ॥

(२२२)

सं० १२४५ वर्षे वैशाख वदि ५ गुरौ श्रीविमलनाथप्रतिमा प्रतिष्ठिता ।

(२२३)

संवत् १३९४ सा० लाला श्रे० संघ० नरपालेन श्रीमहावीरबिंबं कारितं प्रति० श्री[ज्ञानचंद्र]सूरिभिः ॥

(२२४)

संवत् १२१२ ज्येष्ठ वदि ८ भोमे चंद्रा० ककुदाचार्यैः प्रतिष्ठिता ।

(२२५)

सं० १३११ (?) हरिचंद्र पुत्र सा० रामा..............प्र० श्रीज्ञानचंद्रसूरिभिः ॥

(२२६)

सं० १३७८ वर्षे वैशाख वदि ९ सोमे श्रीअर्बुदाचले श्रीवि-

मलवसहिकायां श्रीश्रीमालज्ञातीय महं० श्री...... सुत महं........
महावीरबिंबं कारापितं ॥

(२२७)

संवत् १२१२ वर्षे माघ सुदि बुधे दशम्यां महामात्य श्री मदानंद महं० श्रीसलषणस्य पुत्रेण ठ० श्रीनानाकेन ठ० श्रीत्रिभुवनदेवीकुक्षिसमुद्भूतस्वसुत दंड० श्रीनागार्जुन..............
श्रेयोऽर्थं श्रीसंभवबिंबं कारापितं श्री......सूरिभिरिति । मंगल महाश्रीः ॥

(२२८)

संवत् १३९४ सं० उदयराज पुत्र सं० धाधा पु० चचुलदेवी आत्म० श्रीशीतलका० प्र० श्रीज्ञानचंद्रसूरिभिः ॥

(२२९)

संवत् १४०१ कारतक सु० ८ शुक्रे सा० पातल श्रा० प्रेमलदेवी प्रतीपदे पुत्र राहड श्रेयोऽर्थं श्रीवासुपूज्यबिंबं कारितं प्रतिष्ठितं सूरिभिः ॥

(२३०)

संवत् १२२२ फाल्गुण सुदि १३ रवौ श्रीकासन्हदगच्छे श्रीमदुद्योतनाचार्य संताने अर्बुदवास्तव्य श्रे० वरणाग तद्भार्या दुली तत्पुत्र श्रे० छाहड व्यवहारी प्रथमभार्या..........श्रीतत्पुत्र देवचंद्र वीरचंद्र भागचंद्र प्रभृतिसमस्तकुटुंबसमुदायेन श्रीपार्श्वनाथबिंबं आत्मश्रेयोऽर्थं कारितमिति मंगल महाश्रीः आचंद्रार्कं जयतु ॥

(२३१)

सं० १३०८ वर्षे फाल्गुण वदि ११ शुक्रे श्रीनाणकगच्छे श्रीआघाटवास्तव्य श्रे० आंबप्रसाद लूण पाल्हण साल्हण आम्रप्रसादपुत्र सा० श्रीपति तत्सुत सा० पुत्राकेन आभा महणसिंह रावण मातृ उदयसिरि आल्ह भार्या जयतु हीरु वधु भोपल बाहडादि कुटुंबसहितेन पुत्र जगसिंह श्रेयोर्थं श्रीरिखभदेवसर्वांगाभरणस्य जीर्णोद्धारः कृतः ॥

(२३२)

संवत् १३०८ वर्षे फाल्गुण वदि ११ शुक्रे श्रीवालीपुरवास्तव्य चंद्रगच्छीय खरतर सा० दुलहसुत सधीरण तत्सुत सा० बीजा तत्पुत्र सा० सलखणेन पितामही राजमाता साउभार्या माल्हणदेवी सहितेन श्रीआदिनाथसत्क सर्वांगाभरणस्य साउश्रेयोर्थं जीर्णोद्धारः कृतः ॥

(२३३)

संवत् १३७८ संघ० धनसिंह भार्या धांधलदेवी पुत्र बीजड समरसिंह विजपाल धवल..................श्रेयसे श्रीमहावीर का० प्र० श्रीधर्मघोषसूरिपट्टे श्रीज्ञानचंद्रसूरिभिः ॥

(२३४)

संघपति धनसिंह भार्या धांधलदेवी पुत्र बीजड समर-

सिंह विजपाल वीदाकैर्भ्रातृ खिमधर भार्या खेतलदेवी श्रेयसे कारितं ॥

(२३५)

(पुरुष) माघ सुदि ७........................ ... .।

(स्त्री) महं० सुहागदेवी ।

(स्त्री) महं० गुणदेवी सत्कमूर्ति सा० वीजडकारापितं ॥

(पुरुष) सा० सुहणसिंह सत्कमूर्ति सं० १३९८ ॥

(स्त्री) महं०........................ ....

(२३६)

संवत् १६६१ वर्षे आसो सुदि ११ दिने वार शुक्रे ओसवालज्ञातीय सा० मुला संघवी रूपा राउत कचरा जगमाल श्रीसीरोहीनगरवास्तव्यैः श्रीअर्बुदाचलचैत्ये युगप्रधान भट्टारक श्रीश्रीश्रीहीरविजयसूरिस्थापित महोपाध्याय श्रीलब्धिसागर वासक्षेप..

(२३७)

संवत् १३३८ वर्षे ज्येष्ठ वदि ९ सोमे मांडव्यपुरीय संघ० देसल सुत संघ० गोसल तथा सा० भीमा सुत संघ० महणसींह तथा सं० गोसलसुत संघ० धनसींह तथा संघ० महणासिंह सा०

लाला तथा वीजडाभ्यां स्वकुटुंब श्रेयसे श्रीआदिनाथबिंबं श्रीधर्म-घोषसूरीणां पट्टे श्रीज्ञानचंद्रसूरीणामुपदेशेन कारितं ॥शुभं भवतु॥

(२३८)

संवत् १३७८ वर्षे ज्येष्ठ वदि ९ सोमे मांडव्यपुरीय देसल-सुत संघ० गोसल सा० भीमा सुत संघ० महणसिंह तथा सं० गोसलसुत सं० धणसिंह सं० महणसिंह सा० लाला सं० धन-सिंह सुत सा० वीजड..................

---

(२३९)

सं० १४०८ वर्षे वैशाखमासे शुक्लपक्षे ५ पंचम्यां तिथौ गुरुदिने श्रीकोरंटगच्छे श्रीनन्नाचार्यसंताने महं० कउरा भार्या महं० नाकउ सुत महं० पेथड महं० मदन महं० पूर्णसिंह भार्या पूर्णसिरि महं० दूदा महं० धांधल म० धारलदे म० चापलदेवी पुत्र मौरसिंह हापा उणसिंह जाणा नीछा भगिनी बा० वीरी भागिनेय हाल्हा प्रमुख स्वकुटुंब श्रेयसे म० धांधुकेन श्रीयुगादि-देव प्रासादे जिनयुगलं कारितं । प्रतिष्ठितं श्रीकक्कसूरिभिः ॥

(२४०)

संवत् १४०८ वर्षे वैशाखमासे शुक्लपक्षे ५ पंचम्यां-तिथौ गुरुदिने श्रीश्रीकोरंटकगच्छे श्रीनन्नाचार्यसंताने महं० कउरा भार्या कुरदे पुत्र महं० मदन म० पूर्णसिंह भार्या पूर्ण-सिरि सुत महं० दूदा म० धांधल मूलू म० जसपाल गेहा रुदा

प्रभृतिकुटुंबश्रेयसे श्रीयुगादिदेवप्रासादे महं० धांधुकेन श्री[जिन] युगलद्वयं कारितः प्रतिष्ठितः श्रीनन्नसूरिपट्टे श्रीकक्कसूरिभिः ॥

---

(२४१)

संवत् १३८९ वर्षे [• • •] सुदि ८ शुक्रे········गोष्ठि सा० छाजल पुत्र भोजदेव भार्या पुनी पाल्हा पुत्र धोलीया पुत्री नील्हण भगिनी आत्मश्रेयसे श्रीशांतिनाथबिंबं कारितं प्रतिष्ठितं श्रीज्ञानचंद्रसूरि[भिः]··················॥

(२४२)

सं० १२७८ वर्षे फाल्गुण वदि ११ गुरौ श्रीमत्पत्तनवास्तव्य प्राग्वाटज्ञातीय श्रीठ० श्रीचंडेशानुज ठ० मुमाकीयानुज(?) ठ० श्रीआसराजतनुज महं० श्रीमालदेव श्रेयसे सहोदर महं० श्रीवस्तुपालेन श्रीमल्लिनाथदेवखत्तकं कारितमिदमिति । मंगलं महाश्रीः । शुभं भवतु ॥

(२४३)

प्राग्वाटवंशतिलकः श्रेष्ठी देव इति नाम धेयः ।
सुतः संघीणोऽस्य पुत्रस्तस्यापि यशोधनस्तनयः ॥ १ ॥
नव्या यशोमतीनाम्नी पत्नी पुत्रास्तयो········ ।
अंबकुमारो गोतः श्रीधर आशाधरो वीरः ॥ २ ॥
द्वादशवर्षयुतेषु द्वादशसु शतेषु विक्रमार्कनृपात् ।
भौमे बहुलाष्टम्यां ज्येष्ठस्य युगादिजिनबिंबं ॥ ३ ॥
अकारयन् यत्पितुः स्वस्य श्रेयसे तैरिदं मुदा ।
अर्बुदाद्रिशिरोवप्रश्रीनाभेयजिनालये ॥ ४ ॥

---

(२४४)

संवत् १३७८ वैशाख वदि ९ श्रीश्रीमालज्ञातीय.........मं० ठ० आल्हा ठ० पेथड ठ० झांझण प्रभृतिभिः श्रेयसे कारापितं ॥

——:o:——

(२४५)

स्वस्ति श्रीसंवत् १५२० वर्षे आषाढसुदि १ बुधे श्रीप्राग्वाटज्ञातीय सं० वरसिंह भार्या मंदोवरि सुत महं० आल्हण महं० मुल्हण अनुज महं० कीका तद्भार्या भोली श्रेयोर्थं श्रीपद्मप्रभबिंबं ।

(२४६)

संवत् १५२३ वर्षे वैशाखसुदि १३ गुरौ सं० ठाकुरसिंहेन श्रीवर्द्धमानप्रतिमा कारिता श्रीचारित्रसुंदरसूरीणामुपदेशेन ॥

(२४७)

(१) संवत् १२०४ फागुणसुदि १० शनौ दिने महामात्य श्रीनेढकस्य ।

(२)..दिने महामात्य श्रीधवलकस्य ।

(३) संवत् १२०४ फागुणसुदि १० शनौ दिने महामात्य श्रीआनंदकस्य ।

(४) संवत् १२३७ आषाढसुदि ८ बुधदिने पडिहार ठ० श्रीजगदेवस्य ।

(५).. महामात्य श्रीधनपालस्य ।

(६) संवत् १२०४ फागुणसुदि १० शनौ महामात्य श्रीपृथ्वीपालस्य ।

(७)..

(८) संवत् १२०४ फागुणसुदि १० शनौ दिने महामात्य श्रीवीरकस्य ।

(९).. महामात्य श्रीलहेरकस्य ।

(१०) संवत् १२०४ फागुणसुदि १० शनौ महामात्य श्रीनीनकस्य ॥

(२४८)

सं० १२१२ ज्येष्ठवदि ८ भोमे श्रीकोरंटगच्छे श्रीनन्नाचार्यसंताने श्रीओशवंशे मंत्रिधाधुकेन श्रीविमलमंत्रिहस्तिशालायां श्रीआदिनाथसमवसरणं कारयांचक्रे श्रीनन्नसूरिपट्टे श्रीकक्कसूरिभिः प्रतिष्ठितं । वेलापल्ली वास्तव्येन ।
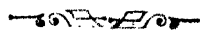
श्रेष्ठि-भीमासाहकारित-मंदिरगतलेखाः ।
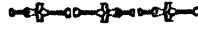
(२४९)

सं० १५२५ फा० सु० ७ शनि रोहिण्यां श्रीअर्बुदगिरौ देवडा श्रीराजधरसायर डुंगरसीराज्ये सा० भीमचैत्ये गूर्जर श्रीमालराजमान्य मं० मंडनभार्या मोली पुत्र महं० सुंद्र पु० मं० गदाभ्यां भा० हांसी परमाई महं० गदा भा० आसू पु० श्रीरंग वाघादि कुटुंबयुताभ्यां १०८ मणप्रमाणं परिकरं प्रथम-जिनबिंबं का० तपागच्छनायक श्रीसोमसुंदरसूरिपट्टप्रभाकर श्री-लक्ष्मीसागरसूरिभिः प्रतिष्ठितं श्रीसुधानंदनसूरि श्रीसोमजयसूरि महोपाध्याय श्रीजिनसोमगणि प्रमुख [परिवार परिवृतैः] विज्ञानं सूत्रधार देवाकस्य श्रीरस्तु ॥

(२५०)

मेवाडाज्ञातीय सूत्रधार मिहिपा भा० नागल सुत सूत्रधार देवा भा० करमीसुत सूत्र० हला गदा हापा नाना हाना कला ·······तत्पपाधाताः ॥

(२५१)

(१) संवत् १५२५ वर्षे फा० सु० ७ शनि रोहिण्यां अर्बुदगिरौ देवडा श्रीराजधर सायर

(२) डुंगरा महाराज्ये गुर्जर सा० भीमचैत्ये गुर्जर ज्ञाति शृंगार मं० मंडन भार्या मोली पुत्र राजा—

(3) धिराज श्रीरामदासमान्य मं० सुंदर भार्यया दो० रत्ना भार्या जीविणिपुत्र्या श्राविकया

(4) पित्तलमय ४१ अंगुलप्रमाण प्रथमाजिनमूलनायक-परिकरे श्रीशीतलनाथबिंबं कारितं

(5) प्रतिष्ठितं तपागच्छनायनायक श्रीसोमसुंदरसूरि-पट्टे श्रीमुनिसुंदरसूरि श्रीजयचंद्रसूरि तत्प—

(6) ट्टे श्रीरत्नशेखरसूरिपट्टप्रभाकर श्रीलक्ष्मीसागरसूरिभिः श्रीसुधानंदन[सूरि] श्रीसोमजयसूरि

(7) महोपाध्याय श्रीजिनसोमगणि प्रमुखपरिवारपरिवृतैः ॥ श्री ॥ सूत्रधार मंडन सुत

(8) सुतार देवा...

—:0:—

(२५२)

(1)...

(2) डुंगरसिंहराज्ये गुर्जरसाह भीमप्रासादे गुर्जरज्ञातीय...

(3) ....मं० सुंद्र सुत मंत्रीश्वर गदा भार्यया सा० हीरा भार्या मदी पुत्र्या

(4) आसूनाम्न्या पुत्र श्रीरंग वाघादि परिवृतया पित्तलमय ४१ अंगुल प्रमाण प्रथम--

(5) तीर्थंकर मूलनायकपरिकरे श्रीवासुपूज्यबिंबं कारितं

(6) प्रतिष्ठितं तपागच्छनायक श्रीसोमसुंदरसूरि पट्टे श्रीमुनिसुंदरसूरि श्रीजयचंद्रसूरि तत् पट्टे

(7) श्रीरत्नशेखरसूरिपट्टप्रभाकर श्रीलक्ष्मीसागरसूरिभिः श्रीसुधानंदन[सूरि] श्रीसोमजयसूरि

(8) महोपाध्यायश्रीजिनसोमगणिप्रमुखपरिवारपरिवृतैः॥ महिंसाणावास्तव्य सूत्रधार देवा घटितं ॥

(२५३)

सो० सुहडादे कारित श्रीशांतिनाथबिंबं प्र० श्रीउदयवल्लभसूरिभिः ॥

(२५४)

श्रीशीतलनाथबिंबं मं० नाथा मं० बद्रनवन (?) प्रति[मा] कारि[ता ॥]

---

(२५५)

(१) मूलनायकः श्रीसुविधिनाथ सा० डुंगरकारितः।

---

(२) श्रीआदिनाथः सा० खीमा [कारितः]

---

(३) सं० ९४ (?) संघपति सा० सुंदर भार्या सं० रत्निनिः पुत्री सा० वीजडभार्या माल्हणदेवि.................. कारितः पुंडरीक[:] प्र० श्रीज्ञानचंद्रसूरिभिः।

---

(४) श्रीधर्मनाथः डुंगरसुत जिनदत्तकारितः।

---

(५) श्रीसंभवः सा० डुंगरसुत सा० वाधा कारितः । श्रीः॥

---

(२५६)

(दक्षिणपार्श्वे)

(1) श्रीसर्वज्ञाय नमः ॥ विक्रम नृप संवत् १५२५ वर्षे--

(2) महं० नाथा गहिला कौ सुंद्र भार्ये हासी..................

(3) श्रीराजधर सायर श्री देवडा चुंडा राजपुत्र राजधर...
....

(4) आदेशात् प्रथमतीर्थकरबिंबं [सपरिक] रं १०८.

(5) बहु बहु स्थान श्रीसंघैः सह यात्रायै..................

—श्रीसोमसुंदरसूरि श्रीमुनिसुंदरसूरि श्रीजयचंद्रसूरि तत्पट्टे रत्नशेखरसूरि..................

(वामपार्श्वे)

—पु० राज्ये.........राजा भा० मूली महं०×भा० भोली तत्पुत्रौ—

---मं० सगरपुत्रौ.......मं० सुंद्रगदाभ्यां श्रीअर्बुदाधिपति देवडा श्रीवीसापुत्र कुंभा पुत्र प्रति... श्रीरामदास... ....

—स्तरेण पत्तन अहम्मदावाद स्तंभतीर्थ इलादुर्ग प्रमुख.......

—च प्रतिष्ठितं श्रीतपागच्छ नायक श्रीदेवसुंदरसूरिपट्टालंकार श्रीश्री— ....

—सूरि सोमजयसूरि महोपाध्याय श्रीजिनसोमगणि पंडित सत्यरत्नगणि प्रमुख साधु साध्वी यथाविधि श्रीसंघ परिवृतैः ॥
....

—*०*—

(२५७)

सं० १५२१ वर्षे वैशाख सुदि १० रवौ सं० रत्ना स० फताभ्यां श्रीशांतिनाथबिंबं कारितं ॥

(२५८)

सं० १५२३ वर्षे वैशाख सुदि १३ गुरौ श्रीशीतलनाथबिंबं सा० सुदा भा० श्रीसुहवदेव्या का० प्र० खरतरगच्छे श्रीजिन-हर्षसूरिभिः विजयचंद्रेन ॥

---

(२५९)

संवत् १५१५ वर्षे आषाढ वदि १ शुक्रे श्रीउकेशवंशे दर-डागोत्रे सा० आसा भा० सोखु पुत्रेण सं० मंडलिकेन भा० हीराई पु० साजण भा० रोहिणि प्र० भा० सा० पाल्हादि परि-वार संयुक्तेन श्रीचतुर्मुखप्रासादे श्रीअंबिकामूर्तिः का० प्र० श्री-जिनचंद्रसूरिभिः ॥

(२६०)

(१) प० मांजू श्राविकया श्रीसुमतिनाथबिंबं कारितं ॥

(२) श्रीखरतरगच्छे श्रीपार्श्वनाथः सा० मला भा० मांजूश्राविका कारितः ।

(३) का० सा० धन्नाश्रावकेन श्रीआदिनाथबिंबं कारितं ॥

(२६१)

(१) द्वितीयभूमौ श्रीपार्श्वनाथः ।

---

(२) पार्श्वनाथः श्रीमंडलिकेन [कारितः]

---

(३) श्रीपार्श्वनाथः महं० श्रीमंडलिकेन [कारितः]

---

(२६२)

(१) श्रीमनोरथ कल्पद्रुम श्रीपार्श्वनाथः मंडलिकेन कारितः ।

---

(२) श्रीखरतरगच्छे श्रीजिनचंद्रसूरिभिः प्रतिष्ठितः श्रीचिंतामणिपार्श्वनाथः सं० मंडलिक कारितः ।

---

(३) श्रीखरतरगच्छे श्रीमंगलाकर श्रीपार्श्वनाथः सं० मंडलिकेन कारितः ।

---

(४) श्री··············पार्श्वनाथः श्रीमंडलिकेन कारितः श्रीखरतरगच्छे ।

* * * *

(२६३)

संवत् १५६६ वर्षे फाल्गुनसुदि १० दिने श्रीअचलदुर्गे राजाधिराज श्रीजगमालविजयराज्ये प्राग्वाटज्ञातीय सं० कुंरपाल पुत्र सं० रत्ना सं० धरणा सं० रत्नापुत्र सं० लाषा सं० सलषा सं० सोना सं० सालिग भा० सुहागदे पुत्र सं० सहसाकेन भा०

संसारदे पुत्र पीमराज द्वि० अनुपमदे पुत्र देवराज पीमराज भा० रमादे ······ पु० जयमल्लमनजी प्रमुख[परिवार] युतेन निजकारित चतुर्मुखप्रासादे उत्तरद्वारे पित्तलमय मूलनायक श्रीआदिनाथबिंबं कारितं प्र० तपागच्छनायक श्रीसोमसुंदरसूरि पट्टे श्रीमुनिसुंदरसूरि श्रीजयसुंदरसूरि पट्टे श्रीविशालराजसूरि पट्टे श्रीरत्नशेखरसूरि पट्टे श्रीलक्ष्मीसागरसूरि श्रीसोमदेसूरिशिष्य श्रीसुमतिसुंदरसूरिशिष्य गच्छनायक श्रीकमलकलशसूरिशिष्य संप्रतिविजयमानगच्छनायकश्रीजयकल्याणसूरिभिः श्रीचरणसुंदरसूरि प्रमुखपरिवारपरिवृतैः ॥ सं० सोना पुत्र सं० जिणा भ्रातृ सं० आसाकेन भा० आसलदे पुत्र ·········युतेन कारितप्रतिष्ठामहे श्रीरस्तु ॥ सू० वाछा पुत्र सू० देवा पुत्र सू० अरबुद पुत्र सू० हरदास ॥

(२६४)

संवत् १५१८ वर्षे वैशाखवदि ४ दिने मेदपाटे श्रीकुंभलमेरुमहादुर्गे राजाधिराज श्रीकुंभकर्णविजयराज्ये तपापक्षीय श्रीसंघकारिते श्रीअरबुदानीतपित्तलमयप्रौढश्रीआदिनाथमूलनायकप्रतिमालंकृते श्रीचतुर्मुखप्रासादे द्वितीयादिद्वारे स्थापनार्थं श्रीतपापक्षीय श्रीसंघेन श्रीआदिनाथबिंबं कारितं डूंगरपुरनगरे राउलश्रीसोमदासराज्ये ओसवाल [ज्ञातीय] सा० साभा भा० कर्मादे पुत्र सा० माला सा० साल्हा कारित विस्मयावहमहोत्सवैः प्रतिष्ठितं तपाश्रीसोमसुंदरसूरि पट्टे श्रीमुनिसुंदरसूरि श्रीजयचंद्रसूरि श्रीमुनिसुंदरसूरि पट्टे श्रीरत्नशेखरसूरि पट्टे श्रीलक्ष्मीसागरसूरिभिः श्रीसोमदेवसूरि प्रमुखपरिवारपरिवृतैः ॥ डूंगरपुरे श्रीसंघोपक्रमणसूत्रधार लुंभा लांपाद्यैर्निर्मितं ॥

(२६५)

संवत् १५१८ वर्षे वैशाखवदि ४ शनौ श्रीडूंगरपुरनगरे राउल श्रीसोमदासविजयिराज्ये ओसवाल [ज्ञातीय] चक्रेश्वरीगोत्रे सा० जुंजाय भा० धानू सुत सा० साभा भार्या करमादे नाम्न्या स्वभर्तृ सा० साभा श्रेयसे श्रीशांतिनाथबिंबं कारितं प्रतिष्ठितं तपाश्रीसोमसुंदरसूरि पट्टे श्रीमुनिसुंदरसूरि श्रीजयचंद्रसूरि पट्टे श्रीरत्नशेखरसूरिपट्टालंकार श्रीलक्ष्मीसागरसूरिभिः श्रीसोमदेवसूरिभिश्चादि [परिवार]परिवृतैः ॥ श्रीः ॥ डूंगरपुरे श्रीसंघोपक्रमेण सूत्रधार नाथा लुंभाद्यैर्निर्मित ॥

(२६६)

संवत् १५२९ वर्षे वै० व० ५ शुक्रे डूंगरपुरनगरे राउलश्रीसोमदास विजयराज्ये................................

(२६७)

सं० १५१८ वैशाखवदि ४ प्राग्वाट दो० डूंगर भा०.... ...रि पुत्र दो० करमा करणा बंधुना दो० गोइंदेन करमा भा० करणू पुत्र आसा अपा अदा करणा भा० वछातिगदे पुत्र सीधर गोइंद भा० जयतू पुत्र वाछादि कुटुंबयुतेन स्वमातृबंधुश्रेयसे श्रीनेमिनाथबिंबं का० प्र० तपागच्छे श्रीश्रीश्रीरत्नशेखरसूरि पट्टे श्रीलक्ष्मीसागरसूरिभिः ॥ कुंभलमेरौ ।

(२६८)

संवत् १५६६ वर्षे फाल्गुनसुदि १० सोमे श्रीअचलगढ महादुर्गे महाराजाधिराज श्रीजगमालविजयराज्ये सं० सालिग-

सुत सं० सहसाकारित श्रीचतुर्मुखविहारे भद्रप्रसादे श्रीसुपार्श्वबिंबं श्रीसंघेन कारितं प्रतिष्ठितं तपागच्छे श्रीसोमसूरिसंताने श्रीकमल-कलशसूरिशिष्य श्रीजयकल्याणसूरिभिः । भट्टारक श्रीचरणसुंदर-सूरिप्रमुखपरिवारपरिवृतैः ॥ श्रीरस्तु श्रीसंघस्य ॥

(२६९)

संवत् १७२१ वर्षे ज्येष्ठसुदि ३ रवौ महाराजाधिराज महाराय श्रीअपयराजजीविजयराज्ये श्रीराजनगरवास्तव्य श्रीश्री-मालज्ञातीय वृद्धशाखीय दो० पतीया सुत मनीया भार्या मनरंगदे सुत दो० शांतिदासकेन श्रीआदिनाथबिंबं कारापितं प्रतिष्ठितं च तपागच्छीय भ० श्रीहीरविजयसूरि भ० श्रीविजयसेनसूरि भ० श्रीविजयतिलकसूरि पट्टालंकार भ० श्रीविजयानंदसूरि पट्टोद्योत-कारक भ० विजयराजसूरिः । श्रीरस्तु ।

(२७०)

शांतिनाथ ॥ श्रीजयकल्याणसूरि ॥

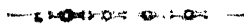
(२७१)

प्राग्वाटान्वयवंशमौक्तिकमणेः श्रीलक्ष्म(*)णस्मात्मजः
श्रीश्रीपालकवीन्द्रबन्धुरमलश्रा(*)शालतामण्डपः ।
श्रीनाभेयजिनांह्रिपद्ममधु(*)धुपस्त्यागाद्भुतैः शोभितः
श्रीमान् शोभित(*) एष सद्यविभवः(?)स्वर्णोकमासेदिवान् ॥१॥

. . . .

. . . .

. . . .

. . . . ॥२॥

मुंडस्थलमहातीर्थलेखाः ।

(२७२)

(1) र्द०॥ संवत् १२१६ वैशाखवदि ५ सोमे जासा वहुदेवी सुत

(2) वीसल देवडाभ्यां सलखण भार्या पद्मीराजश्री सुत वीरदेवेन

(3) सह आत्मश्रेयोऽर्थं स्तंभलता कारापिता परमभक्ति वशादिति ।

(२७३)

(1) र्द । संवत् १२१६ वैशाखवदि ५ सोमे जासा बहुदेवि नि-

(2) मित्तं वीसलेन स्तंभलता कारापिता भक्तिवशा-दिति ।

(२७४)

(1) सं० १४२६ वर्ष वैशाखसु-

(2) दि २ रवौ श्रीकोरंटगच्छे

(3) श्रीनन्नाचार्यसंताने मुंड-

(4) स्थलग्रामे श्रीमहावीरप्रा-

(5) सादे श्रीकक्कसूरिपट्टे श्री-

(6) सावदेवसूरिभिः जीर्णो-

(7) द्धारः कारितः प्रासादे कलश-
(8) दंडयोः प्रतिष्ठा तत्र देवकुलि-
(9) कायाश्चतुर्विंशतितीर्थंक-
(10) राणां प्रतिष्ठा कृता देवेषु व-
(11) नमध्यस्थेष्वन्येष्वपि बिंबेषु च
(12) शुभमस्तु श्रीश्रमणसंघस्य ॥

(२७५)

(1) स १४२६ वैशाखसुदि २
(2) रवौ मुंडलस्थलग्रामे श्रीजीव(वि)-
(3) तस्वामिश्रीमहावीरचैत्ये
(4) प्राग्वाटज्ञातीय ठ० महीपा-
(5) ल भा० रूपिणि पु० सिरपाले-
(6) न जीर्णोद्धारः कारितः
(7) श्रीमहावीरप्रासादे कल-
(8) श-दंडयोः प्रतिष्ठा तथा दे-
(9) व कुलिकायाश्चतुर्विंशति-
(10) बिंबानां प्रतिष्ठा कारिता ॥
(11) श्रीश्रमणसंघस्य शुभमस्तु ॥

(२७६)

(1) सं० १४४२ वर्षे जेठ सुदि
(2) ९ सोमे श्रीमहावीर०

(3) राज श्रीकान्हडदेवे सु-

(4) तु राज श्रीवीसलदेव स-

(5) वाडीआघाट दातव्या

(6) ग्रामं...... ष्ठिप्रदोशने

(7) वापदे शासनं प्रद-

(8) त्तः ॥ बहुभिर्वसुधा

(9) भुक्ता राजभिः सग-

(10) रादिभिः यश यश

(11) जदा भूमि तश त-

(12) श तदा फलं । (?)
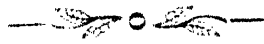
आरासणतीर्थगतलेखाः ।

(२७७)

संवत् १६७५ वर्षे माघसुदि चतुर्थ्यां शनौ श्रीओकेश ज्ञातीय वृद्धसज्जनीय श्रीनेमिनाथचैत्ये श्रीनेमिनाथबिंबंकारितं प्रतिष्ठितं सकलक्ष्मापालमंडलाखंडल श्रीअकबरप्रदत्त जगद्गुरुवि-रुदधारिभट्टारक श्रीहीरविजयसूरीश्वरपट्टपूर्वाचलमार्तंडमंडलायमा-नभट्टारक श्रीविजयसेनसूरि शर्वरीसार्वभौमपट्टालंकारनीरधीश्वर-सौभाग्यभाग्यादिगुणगणरंजितमहातपाविरुदधारकभट्टारक श्रीवि-जयदेवसूरिभिः पंडित श्रीकुशलसागरगणि प्रमुखपरिवारसमन्वितैः बुहरा राजपालो॰ शुभं॰ सफला॰ भवतीतिशुभम् ॥

(२७८)

संवत् १६७५ वर्षे माघवदि ४ शनौ श्रीमालीज्ञातीय वृद्धशाखीय सा० रंगा भार्या कीलारी सुत लहुआ.........सुत पनीआ समरसुत हीरजी श्रीआदिनाथबिंबं कारितं प्रतिष्ठितं तपागच्छे गुरु प्रभावक भट्टारक श्रीविजयसेनसूरिपट्टालंकार भरतभूमिभामिनी शृंगारहार भट्टारक श्रीविजयदेवसूरिभिः पंडितश्रीकुशलसागरगणि प्रमुखपरिवारयुतैः ।

(२७९)

(1) ॥ ई० ॥ प्राग्वाटवंशे श्रे० बाहडयेन श्रीजिन-
(2) भद्रसूरिसदुपदेशेन पादपराग्रामे उं-
(3) देरवसाहिकाचैत्यं श्रीमहावीरप्रतिमा-
(4) युतं कारितं । तत्पुत्रौ ब्रह्मदेवशरणदे-
(5) वौ । ब्रह्मदेवेन सं० १२७५ अत्रैव श्रीने-
(6) मिमंदिरे रंगमंडपे दाढाधरः कारितः ॥
(7) श्रीरत्नप्रभसूरिसदुपदेशेन । तदनुज श्रे०
(8) सरणदेवभार्या सूहवदेवि तत्पुत्राः श्रे०
(9) वीरचंद्र पासड० आंबडरावण । यैः श्रीपर-
(10) मानंदसूरीणामुपदेशेन सप्ततिशततीर्थं का-
(11) रितं ॥ सं० १३१० वर्षे । वीरचंद्रभार्या सुषमिणि-
(12) पुत्र पूना भार्या सोहग पुत्र लूणा झांझण । आं-
(13) बडपुत्र बीजा खेता । रावण भार्या हीरूपुत्र बो-
(14) डा भार्या कामलपुत्र कडुआ द्वि० जयता भार्या मूं०-
(15) या पुत्र देवपाल । कुमारपाल ।....०अरिसिंहना-

(16) गउरदेवि प्रभृति कुटुंबसमन्वितैः श्रीपरमा-
(17) नंदसूरीणामुपदेशेन सं० १३३८ श्रीवासुपूज्य-
(18) देवकुलिका। सं० १३४५ श्रीसंमेताशिखर-
(19) तीर्थे मुख्यप्रतिष्ठां महातीर्थयात्रां विधाप्या-
(20) त्मजन्म एवं पुण्यपरंपरया सफलीकृतः ॥
(21) तदद्यापि पोसीनाग्रामे श्रीसंघेनपूज्यग्राम(मान ?)-
(22) मस्ति ॥ शुभमस्तु श्रीश्रमणसंघप्रसादतः ॥

——*०*——

(२८०)

(1) ॥ र्द० ॥ संवत् १३?० वर्षे वैशाखवदि ५ गुरौ प्राग्वाटज्ञातीय श्रे० वील्हण मातृ-

(2) रूपिणि श्रेयोऽर्थं सुत आसपालेन सी[?]पाल-पद्मसीह सहितेन निज-

(3) विभवानुसारेण आरासणे नगरे श्रीअरिष्टनेमिमंडपे श्रीचंद्रगच्छी-

(4) य श्रीपरमाणंदसूरि शिष्य श्रीरत्नप्रभसूरीणामुपदे-देशेन स्तंभः कारितः ॥

(२८१)

(1) ॥ र्द० ॥ संवत् १३४४ वर्षे आ-
(2) षाढ सुदि पूर्णिमायां । देवश्रीने-
(3) मिनाथ चैत्ये श्रीकल्याणत्र-
(4) यस्य पूजार्थं श्रे० सिरधर । त-

(5) त्पुत्र श्रे० गांगदेवेन। वीस-
(6) लप्रीय द्रमाणां १२० श्रीनेमि-
(7) नाथदेवस्य भांडागारे निक्षि-
(8) प्तं। वृद्धफलभोग[ाय] मासं प्रतिद्र-
(9) म ३ चटंति। पूजार्थं। आचंद्र-
(10) कालं यावत्। शुभं भवतु॥ छ। श्री॥

(२८२)

(1) संवत् १५२६ वर्षे आषाढवदि ९ सोमे श्री
(2) पत्तनवास्तव्य गूजरज्ञातीय महं० पूजा०
(3) सुत सीधर नित्यं प्रणमति॥

(२८३)

कल्याणत्रये श्रीनेमिनाथबिंबानि प्रतिष्ठितानि नवांगवृत्ति-कार श्रीमदभयदेवसूरिसंतानीय श्रीचंद्रसूरिभिः श्रे० सुमिग श्रे० वीरदेव श्रेष्ठिगुणदेवस्य भार्या जयतश्री साहूपुत्र वइरा पुना लुणा विक्रम खेता हरपति कर्मट राणा कर्मटपुत्र खीमसिंह तथा वीरदेव सुत अरसिंह प्रभृतिकुटुंबसहितेन गांगदेवेन कारितानि....

(२८४)

(1) संवत् १३३८ वर्षे ज्येष्ठशुदि १४ शुक्रे श्रीनेमिनाथ-चैत्ये संविज्ञविहारि श्रीचक्रेश्वरसूरिसंताने श्रीजयसिंहसू-रिशिष्य श्रीसोमप्रभसूरिशिष्यैः श्रीवर्द्धमानसूरिभिः प्रतिष्ठितं। आरासणकरवास्तव्य-

(2) प्राग्वाटज्ञातीय श्रे० गोनासंताने श्रे० आमिगभार्यारत-
नी पुत्र तुलहारि आसदेव भ्रा० पासड तत्पुत्र सिरि-
पाल तथा आसदेव भार्या सहजू पुत्र तु० आसपालेन
भा० धरणि..................सीत्त सिरिमति तथा

(3) आसपालभार्या आसिणि पुत्र लिंवदेव हरिपाल तथा
धरणिग भार्या ....ऊदा भार्या
पाल्हणदेवि प्रभृति कुटुंब सहितेन श्रीमुनिसुव्रतस्वामि-
बिंबं अश्वावबोधसमलिकाविहारतीर्थोद्धारसहितं कारि-
तं ॥ मंगलमहाश्रीः॥

(२८५)

सं० १३६६ फागुणशुदि १० गुरौ प्राग्वाटज्ञा[तीय]....
.......हदेव........[अष्टा]पद तीर्थ कारितं ।

(२८६)

संवत् १२०४ फाल्गुणवादि ११ कुजे श्रीनेमिनाथचैत्यमुख-
मंडपखत्तके श्रीशांतिबिंबं..

(२८७)

संवत् ११९१ वर्षे...

(२८८)

संवत् १२०८ फागुणसुदि १० रवौ...... आरासनाकरे
श्रीनेमिनाथचैत्यमुखमंडपे श्रीनेमिनाथबिंबं कारितं

(२८९)

(1) संवत् १२०६ ज्येष्ठसुदि ९ मंगलदिने श्रे० सहजिगसुतेन उद्धा परमश्रावकेण निजानुज भोदा भागिनेय ममा भगिनी लोली प्रभृति स्वकुटुंब-

(2) समन्वितेन निजकलत्रसलक्षणश्रेयोनिमित्तं श्रीपार्श्वजिनबिंबं कारापितं । प्रतिष्ठितं श्रीअजितदेवसूरिशिष्यैः श्रीविजयसिंहसूरिभिः ।

(२९०)

संवत् १३३८ वर्षे ज्येष्ठसुदि १४ शनौ श्रीनेमिनाथचैत्ये वृहद्गच्छीय श्रीरत्नप्रभसूरि शिष्यश्रीहरिभद्रसूरिशिष्यैः श्रीपरमानंदसूरिभिः प्रतिष्ठितं प्राग्वाटज्ञातीय श्रे० शरणदेवभार्या सुहडदेवी तत्पुत्र श्रीवीरचंद्रभार्या सुषमिणी पुत्र पुना भार्या सोहगदेवी [पुत्र] आंबडभार्या अभयसिरि पुत्र बीजा खेता रावण भार्या हीरु पुत्र बोडासिंह भार्या जयतलदेवी प्रभृतिस्वकुटुंबसहितैः रावणपुत्रैः स्वकीयसर्वजनानां श्रेयोऽर्थं श्रीवासुपूज्यदेवकुलिकासहितं कारितं प्रतिष्ठापितं च ।

(२९१)

संवत् १३३५ वर्षे माघसुदि १३ चंद्रावत्यां जालणभार्या ....भार्या मोहिनी सुत सोहड भ्रातृ सांगाकेन आत्मश्रेयोर्थं श्रीशांतिनाथबिंबं कारापितं प्रतिष्ठितं च श्रीवर्द्धमानसूरिभिः ।

(२९२)

संवत् १३३७ वर्षे ज्येष्ठसुदि १४ शुक्रे बृहद्गच्छीय श्रीचक्रेश्वरसूरिसंताने पूज्यश्रीसोमप्रभसूरिशिष्यैः श्रीवर्द्धमानसूरिभिः श्रीशांतिनाथबिंबं प्रतिष्ठितं कारितं श्रेष्ठि आसलभार्या मंदोदरी तत्पुत्र श्रेष्ठि गला भार्या शीलू तत्पुत्र मेहा तदनुजेन साहु खांखणेन निजकुटुंबश्रेयसे स्वकारितदेवकुलिकायां स्थापितं च ॥ मंगलमहाश्रीः । भद्रमस्तु ॥

—:o:—

(२९३)

(1) संवत् १६७५ वर्षे माघशुद्ध ४ शनौ श्रीउकेशवंशीय वृद्धशाखीय सा० अहिया भार्या नेजलदे सुत गावा भा० गोरदे

(2) सुत सा० नानिआकेन भा० नामलदे सुत सोमजीयुतेन श्रीमहावीरबिंबं कारितं प्रतिष्ठितं च श्रीतपागच्छे भ० श्रीहरिविजयसूरी-

(3) श्वरपट्टप्रभाकर भ० श्रीविजयसेनसूरि पट्टालंकार भट्टारक श्रीविजयदेवसूरिभिः ॥ श्रीआरासणनगरे ॥ बु० राजपालो दामेन ।

(२९४)

ऐं० ॥ संवत् १११८ फाल्गुन सुदि ९ सोमे ॥ आरासणाभिधाने स्थाने तीर्थाधिपस्य प्रतिमा कारिता ....

(२९५)

(1) संवत् १६७५ वर्षे माघधवलेतर ४ शनौ श्रीओके-
शवंशीय वृद्धसज्जनीय सा० जगडु भा० जमणादे
सुत राहिआ भा० चांपलदे

(2) सुत नानजीकेन भा० नवरंगदेयुतेनात्मश्रेयोर्थं
श्रीपार्श्वनाथबिंबं का० प्र० श्रीतपागच्छेश्वर भ०
श्रीहीरविजयसूरीश्वर पट्टोदय-

(3) दिनमणि भ० श्रीविजयसेनसूरि पट्टालंकारहार
भट्टारकश्रीविजयदेवसूरिभिः पं० कुशलसागरगणि
प्रमुखपरिवारयुतैः ॥ बु० राजपालदामेन ॥

(२९६)

संवत् १२१६ वैशाखसुदि २ श्रे० पासदेव पुत्र वीर पुना-
भ्यां भ्रातृ जेहड श्रेयोर्थे श्रीपार्श्वनाथप्रतिमेयं कारिता श्रीनेमि-
चन्द्राचार्यशिष्यैः देवाचार्यैः प्रतिष्ठिता ॥

(२९७)

संवत् ११६१ थिरापद्रीयगच्छे श्रीशीतलनाथबिंबं [कारितं]

(२९८)

संवत् १२७६ माघशुदि १३ रवौ श्रेष्ठि सलखण सुत
प्रतिष्ठितं धर्मघोषसूरिभिः ।

(२९९)

स्वस्ति श्रीविक्रमसंवत् १२५९ वर्षे आषाढसुदि २ शनौ बहुदेव पुत्र्याः श्रे० मणिभद्र सलक्षणायाः श्रेयोर्थं वासुपूज्यबिंबं कारापितं प्रतिष्ठितं श्रीधर्मघोषसूरिभिः ॥

(३००)

स्वस्ति श्रीविक्रमसंवत् १२५९ आषाढसुदि २ शनौ श्रेष्ठि गोहडसुत श्रेष्ठि कुमारस्य श्रेयसे तत्पुत्र श्रेष्ठि सज्जनेन श्रीसंभवनाथबिंबं कारितं सूरिभिश्च प्रतिष्ठितं ॥

(३०१)

स्वस्ति श्रीविक्रमसंवत् १२५९ वर्षे आषाढसुदि २ शनौ आरासणमंडले कशुरशंभु (?) श्री ...... श्रीकुमारसुत श्रीसज्जनेन स्वश्रेयोर्थं श्रीसुमतिनाथबिंबं कारितं प्रतिष्ठितं श्रीधर्मघोषसूरिभिः॥

(३०२)

र्दं० ॥ संवत् ११३८ धांग वल्लभदेवीसुतेन वीरकश्रावकेन श्रेयांसजिनप्रतिमा कारिता ।

(३०३)

र्दं० ॥ संवत् ११३८ सोमदेवसहोदरेण सुंदरीसुतेन शीतलजिनप्रतिमा कारिता ।

(३०४)

र्दं० ॥ संवत् १३४६ ज्येष्ट सु० ९ शुक्रे पूर्णदेव भोलिका

सुतेन पोइरिश्रावकेन भ्रातृ वीरकसंयुतेन श्रीवीरजिनप्रतिमा कारिता ॥

(३०५)

र्द० ॥ संवत् ११३८ पहदेवमण्डकासुतेन सहदेवश्रावकेन सुविधिजिनप्रतिकृतिः कारिता ॥

(३०६)

संवत् ११३८ वीरक सलहिका सुतेन देवीग (?) सहोदर-युतेन जासकश्रावकेण विमलजिनप्रतिमायु.................. ॥

राणकपुरमंदिरगत-लेखाः ।

(३०७)

(1) [॥] श्रीचतुर्मुखजिनयुगादीश्वराय नमः ॥
(2) [वि]क्रमतः १४९६ संख्यवर्षे श्रीमेदपाटराजाधि-
(3) रा[ज] श्रीबप्प १ श्रीगुहिल २ भोज ३ शील ४ कालभोज
(4) ५ भर्तृभट ६ सिंह ७ महायक ८ राज्ञीसुतयुतस्वसुव-
(5) र्णतुलातोलक श्रीखुम्माण ९ श्रीमदल्लट १० नरवाह-
(6) न ११ शक्तिकुमार १२ शुचिवर्म १३ कीर्तिवर्म १४ योगराज
(7) १५ वैरट १६ वंशपाल १७ वैरीसिंह १८ वीरसिंह १९ श्रीअरि-
(8) सिंह २० चोडसिंह २१ विक्रमसिंह २२ रणसिंह २३ क्षेमसिंह

(9) २४ सामंतसिंह २५ कुमारसिंह २६ मथनसिंह २७ पद्मसिंह
(10) २८ जैत्रसिंह २९ तेजस्विसिंह ३० समरसिंह ३१ चाहु
(11) मान श्रीकीतूकनृप श्रीअल्लावदीनसुरत्राणजैत्रबप्प-
(12) वंश्य श्रीभुवनसिंह ३२ सुतश्रीजयसिंह ३३ मालवेश-
(13) गोगादेवजैत्रश्रीलक्ष्मीसिंह ३४ पुत्र श्रीअजयसिंह
(14) ३५ भ्रातृ श्रीअरिसिंह ३६ श्रीहम्मीर ३७ श्रीखेतसिंह ३८
(15) श्रीलक्षाह्वयनरेंद्र ३९ नंदनसुवर्णतुलादिदानपुण्य-
(16) परोपकारादिसारगुणसुरद्रुमविश्रामनंदनश्रीमोकल-
(17) महीपति ४० कुलकाननपंचाननस्य । विषमतमाभंगसारंग-
(18) पुर नागपुर गागरण नराणकाऽजयमेरु मंडोर मंडलकर बूंदि
(19) खाटू चाट सूजानादि नानामहादुर्गलीलामात्रग्रहणप्रमाणि-
(20) तजितकाशित्वाभिमानस्य । निजभुजोर्जितसमुपार्जितानेकभ-
(21) द्रगजेंद्रस्य । म्लेच्छमहीपालव्यालचक्रवालविदलनविहंगमें-
(22) द्रस्य । प्रचंडदोर्दंडखंडिताभिनिवेशनानादेशनरेशभालमा-
(23) लालालितपादारविंदस्य । अस्खलितलालितलक्ष्मीविला-
(24) सगोविंदस्य । कुनयगहनदहनदवानलायमानप्रतापव्या-
(25) पपलायमानसकलबलूलप्रतिकूलक्ष्मापश्वापदवृंदस्य ।
(26) प्रबलपराक्रमाक्रांतढिल्लीमंडलगूर्जरत्रासुरत्राणदत्तातप-
(27) त्रप्रथितहिंदुसुरत्राणविरुदस्य सुवर्णसत्रागारस्य षड्दर्श-
(28) नधर्माधारस्य चतुरंगवाहिनीवाहिनीपारावारस्य कीर्तिधर्मप्र-
(29) जापालनसत्त्वादिगुणक्रियमाणश्रीरामयुधिष्ठिरादिनरेश्वरा-
नुका-
(30) रस्य राणाश्रीकुंभकर्णसर्वोर्वीपतिसार्वभौमस्य ४१ विजय-
(31) मानराज्ये तस्य प्रसादपात्रेण विनयविवेकधैर्योदार्यशुभकर्म-

(32) निर्मलशीलाद्यद्भुतगुणमणिमयाभरणभासुरगात्रेण श्रीमदह-म्मद-
(33) सुरत्राणदत्तफुरमाणसाधुश्रीगुणराजसंघपतिसाहचर्यकृताश्च-
(34) र्यकारिदेवालयाडंबरपुरःसरश्रीशत्रुंजयादितीर्थयात्रेण। अजा-
(35) हरीपिंडरवाटकसालेरादिबहुस्थाननवीनजैनविहारजीर्ण्णोद्धार
(36) पदस्थापनाविषमसमयसत्रागारनानाप्रकारपरोपकारश्रीसंघस-
(37) त्काराद्यगण्यपुण्यमहार्थक्रयाणकपूर्यमाणभवार्ण्णवतारणक्षम-
(38) मनुष्यजन्मयानपात्रेण प्राग्वाटवंशावतंस सं॰मांगणसुतसं॰कुर-
(39) पाल भा॰ कामलदे पुत्र परमार्हत सं॰ धरणाकेन ज्येष्ठ-भ्रातृ सं॰ रत्ना भा॰
(40) रत्नादे पुत्र सं॰ लापामजासोनासालिग स्वभा॰ सं॰ धार-लदे पुत्रजाज्ञा (जा)-
(41) जावडादिप्रवर्द्धमानसंतानयुतेन राणपुरनगरे राणाश्रीकुंभ-कर्ण्ण-
(42) नरेंद्रेण स्वनाम्ना निवेशित(ते) तदीयसुप्रसादादेशतस्त्रैलोक्य-दीपका-
(43) भिधानः श्रीचतुर्मुखयुगादीश्वरविहारः कारित प्रतिष्ठितः
(44) श्रीबृहत्तपागच्छे श्रीजगच्चन्द्र[सू]रि श्रीदे[वेंद्रसूरिसंतानेश्रीमत्]
(45) [श्रीदेवसुंदर]सूरि [पट्टप्रभा]कर परमगुरु सुविहितपुरंद-[रगच्छा]धि-
(46) राजश्रीसो[म] सुंदरसूरि [भिः]॥ ॥[कृत]मिदं च सूत्रधारदेपाकस्य
(47) अयं च श्री[चतुर्मुखप्रासाद आचंद्रार्क] नंद[ता]त्॥ शुभं भवतु॥

(३०८)

(1) ॥ ई० ॥ संवत् १६११ (?) वर्षे वैशाखशु-
(2) दि १३ दिने पातसाहि श्रीअकब्बरप्र-
(3) दत्तजगद्‌गुरुबिरुदधा[र]क परमगु-
(4) रु तपागछा(च्छा)धिराज भट्टारकश्री६ ही-
(5) रविजयसूरीणामुपदेशेन श्रीराण-
(6) पुरनगरे चतुमु(र्मु)खश्रीधरणविहार श्री-
(7) मदम्हदावादनगरानिकटवत्त्यु(र्त्यु)समा-
(8) पुरवास्तव्यप्राग्व(ग्वा) ट ज्ञातीय सा० रायम-
(9) लभार्या वरजू भार्या सुरुपदे तत्पुत्र [सा०]
(10) खेता सा० नायकाभ्यां भावरधादि कुटुं-
(11) बयुताभ्यां पूर्वदिगप्र(क्प्र)तोल्या मेघनादाभि(भि)-
(12) धो मंडप (पः) कारितः स्वश्रेयोर्थे ॥ सूत्रधा-
(13) र समलमंडपरिवनादाविरचित (तः) [॥]

(३०९)

(1) ॥ ई० ॥ संवत् १६४७ वर्षे श्रीफालगुनमासे शुक्लपक्षे
(2) पंचम्यां तिथौ गुरुवासरे श्रीतपागच्छाधिराजपात-
(3) साह श्रीअकबरदत्तजगद्‌गुरुबिरुदधारक भट्टारि(र)क श्री-
(4) श्रीश्री४ हीरविजयसूरीणामुपदेशेन । चतुर्मुखश्रीधरण-
(5) विहारे प्राग्वाटज्ञातीयसुश्रावक सा० खेता नायकेन
(6) वर्द्धापुत्र यशवंतादि कुटं(टुं)बयुतेन अष्ट चत्वारिंशत्४८ प्र-
(7) माणानि सुवर्णनाणकानि मुक्तानि पूर्वदिक् सत्कप्रतोली-
(8) निमित्तमिति श्रीअहिमदावादपार्श्वे । उसमापुरतः ॥
श्रीरस्तु ॥

(३१०)

संवत् १५५१ व० वैशाखवदि ११ सोमे से० जाविः भा० जिसमाइ पु० गुणराज भा० सुगणादे पु० जगमाल भा० श्री वछकरावितं

बा० गंगादे नागरदास व० साडापति श्रीमूजा कारापिता श्रा० नीत्तवि० रामा भा० कम ....

(३११)

(1) ॥०॥ सं० १५०७ वर्षे माघसु० १० ऊकेशवंशे सं० भीला भा० देवलसुत सं० धर्मा सं० केल्हा भा० हेमादे पुत्र सं० तोल्हा गांगा मोल्हा कोल्हा आल्हा साल्हादिभिः सकुटुंबैः स्वश्रेयसे श्रीराणपुरमहानगरे त्रैलोक्यदीपकाभिधानश्रीचतुर्मुखश्रीयुगादिदेव प्रासादे

(2) ....महातीर्थशत्रुंजयश्रीगिरिनारतीर्थद्वयपट्टिका कारिता प्रतिष्ठिता श्रीसूरिपुरंदरैः ॥

तीर्थानामुत्तमं तीर्थं नगानामुत्तमोनगः।
क्षेत्राणामुत्तमं क्षेत्रं सिद्धाद्रिः श्रीगि.........॥

(३१२)

(1) संवत् १५३५ वर्षे फाल्गुणशुदि....दिने
(2) श्रीउसवंशे मंहोरागोत्रे सा० लाधा
(3) पुत्र सा० वीरपाल भार्या नेमलादे
(4) पुत्र सा० गयणाकेन भा० मेतादे प्र-
(5) मुखयुतेन माता विमलादे पुण्यार्थं
(6) श्रीचतुर्मुखदेवकुलिका कारिता ॥

(३१३)

(1) संवत् १५५२ व० मा[ग]शर शुदि ९ गुरुदिने श्रीपा-
(2) टणवास्तव्य उसवंसज्ञातीय मं० धणपति
(3) भा० चांपाइ भाइ मं० हरषा भा० कीकी पु०
(4) मं० गुणराज मं० मिहपाल । करावतं ॥

(३१४)

(1) सं० १५५६ वर्षे वै० सु० ६ शनौ श्री
(2) स्तंभतीर्थवास्तव्य श्रीउसवंश सा०
(3) गणपति भा० गंगादे सु० सा० ह[र]राज भा०
(4) धरमाइ सु० सा० रत्नसीकेन भा० कपूरा
(5) प्रमु० कुटंबयुतेन राणपुरमंडन-
(6) श्रीचतुर्मुखप्रासादे देवकुलिका का०
(7) श्रीउसवालगच्छे श्रीदेवनाथ(?)सूरिभिः ॥

(३१५)

(1) सं० १५५६ वर्षे वै० सु० ६ शनौ श्रीस्तंभतीर्थ वास्तव्य श्रीउसवंश सा० आसदे भा-
(2) र्या सपाडु सु० सा० सांजा भार्या राजी सुत सा० श्रीजोगराजेन भ्रातृ समागा
(3) स्वभार्या प्रथ० सोवती द्विती० संखा.... सहनो सा० भाकर प्रमु० कुटुंबयु-
(4) तेन स्वश्रेयसे श्रीराणपुरमंडन श्रीचतुर्मुखप्रासादे देवकुलिका कारिता श्री
(5) उदयसागरसूरिभिः [प्रतिष्ठि]ता ॥

(३१६)

(1) ॥ संव्वत् १९०३
(2) वैशाख सुद ११
(3) गुरौ दिने पूज्यपरमपू-
(4) ज्य भट्टारकश्रीश्रीकक्क-
(5) सूरिभिः गणेश (शिष्य ?) सहिता यथा (यात्रा ?)
(6) सफलीकृता श्रीकवलागच्छे ।
(7) लि । पं० । शिवसुंदरमुनिना ॥ श्रीरस्तु ॥

(३१७)

॥ संवत् १९०३ वर्षे वैशाख सुद ११ । श्रीजिनेश्वराणां चरणेषु । पं० शिवसुंद[र] समागतः ।

हस्तिकुण्डी-प्रशस्तयः ।

(३१८)

— — — — — — — — ॥
विरके (?) ‿ ‿ — पजे (?) [रक्षासंस्था ?] जवस्तवः ।
परिशासतु ना — — परा[र्थख्या?] पना जिनाः ॥ १ ॥
ते वः पान्तु [जिना] विनामसमये [यत्पा] दपद्मोन्मुख-
प्रेंखासंख्यमयूख [शे]खरनखश्रेणीषु विंबो[बिम्बो] दयात् ।
प्रायैकादशभिर्ग्गुणं दशशती शक्रस्य शुंभदृशां
कस्य स्याद् गुणकारको न यदि वा स्वच्छात्मनां संगमः ॥२॥

⏑ – ⏑ – क्त – – नासत्करो लो ? [प]शोभितः ।(*)
सु से (शे) [खर]⏑ – – – लौ मूर्द्धि रूढो महीभृताम् ॥ ३ ॥
अभिवि(बि)भ्रद्रुचिं कांतां सावित्रीं [चतु] रा[न]नः ।
हरिवर्म्मा व(ब)भूवात्र भूविभुर्भुवनाधिकः ॥ ४ ॥

सकललोकविलोक(च)नपंकज-
स्फुरदनंबुदवा (बा)लदिवाकरः ।
रिपुवधूवदनेंदुहृतद्युतिः(*)
समुदपादि विदग्धनृप [स्ततः] ॥ ५ ॥

स्वाचार्यैर्यो रुचिरवच [नैर्वा]सुदेवाभिधानै-
र्वो(र्बो)धं नीतो दिनकरकरैर्नीरजन्माकरो व ।
पूर्व्वं जैनं निजमिव यशो[कारयद्ध]स्ति कुंड्यां
रम्यं हर्म्यं गुरुहिमगिरेः शृंगसृं(शृं)गारहारि ॥ ६ ॥

दानेन तुलितव(ब)लिना तुलादिदानस्य येन देवाय ।
भाग[द्वयं] व्यतीर्यत भागश्चा(*)[चार्यव]र्याय ॥ ७ ॥

तस्मादभू[च्छुद्ध] सत्वो(त्त्वो) मंमटाख्यो महीपतिः ।
समुद्रविजयी श्राघ्यतरवारिः सदूर्म्मे(र्म्मि)कः ॥ ८ ॥

तस्मादसमः समजनि [समस्त] जनजनितलोचनानन्दः
ध[व]लो वसुधाव्यापी चंद्रादिव चंद्रिकानिकरः ॥ ९॥

भंक्त्वा घाटं घटाभिः प्रकटमिव मदं मेदपाटे भटानां
जन्ये राजन्य(*)जन्ये जनयति जनताजं रणं मुंजराजे ।
[श्री] . माणे [प्र] णष्टे हरिण इव भिया गूर्जरेशे विनष्टे
तत्सैन्यानां स (श)रण्यो हरिरिव शरणे यः सुराणां
व(ब)भूव ॥ १० ॥

श्रीमद्दुर्लभराजभूभुजि भुजैर्भुंजत्यभंगां भुवं
दंडैर्भण्डनशौण्डचंडसुभटैस्तस्याभिभूतं विभुः।
यो दैत्यैरिव तारक(*)प्रभृतिभिः श्रीमान् [म]हेंद्रं पुरा
सेनानीरिव नीतिपौरुषपरोऽनैषीत् परां निर्वृतिम्॥ ११॥
यं मूलादुरमूलयद्गुरुबलः श्रीमूलराजो नृपो
दर्प्पांधो धरणीवराहनृपतिं यद्वद्वि(द्वि)पः पादपम्।
आयातं भुवि कांदिशीकमभिको यस्तं शरण्यो दधौ
दंष्ट्रायामिव रूढमूढमहिमा कोलो महीमण्डलम्॥१२॥(*)
इत्थं पृथ्वीभर्तृभिर्नाथमानैः
सा – – – सुस्थितैरास्थितो यः।
पाथोनाथो वा विपक्षात्स्वप[क्षं]
रि(र)क्षाकांक्षी रक्षणे बद्धकक्षः॥ १३॥
दिवाकरस्येव करैः कठोरैः
करालिता भूपकदंव(ब)कस्य।
अशिश्रियं तापहृतोरुतापं
यमुन्नतं पादपवज्जनौघाः॥ १४॥
धनुर्द्धरशिरोमणेरमलधर्ममभ्यस्यतो
जगा(*)म जलधेर्गुणो[गु]रुरमुष्य पारं परम्।
समीयुरपि सम्मुखाः सुमुखमार्गणानां गणाः
सतां चरितमद्भुतं सकलमेव लोकोत्तरम्॥ १५॥
यात्रासु यस्य वियदर्णविपुर्व्विशेषात्-
व(द्व)ल्गत्तुरंगखुरखातमहीरजांसि।
तेजोभिरूर्ज्जितमनेन विनिर्ज्जितत्वाद्
भास्वान् विलज्जित इवातितरां तिरोऽभूत्॥ १६॥(*)

न कामनां मनो धीमान् ध ⏑ – ⏑ लनां दधौ ।
अनन्योद्धार्यतत्कार्यभारधुर्योऽथ[ा]ोऽपि यः ॥ १७ ॥

यस्तेजोभिरहस्करः करुणया शौद्धोदनिः शुद्धया
भीष्मो वंचनवंचितेन वचसा धर्मेण धर्मात्मजः ।
प्राणेन प्रलयानिलो बलभिदो मंत्रेण मंत्री परो
रूपेण प्र[द्युम्नो] दामियेण * मदनो दानेन [कर्णो]ऽभवत् ॥१८॥

सुनयतनयं राज्ये बालं बालप्रसादनिविष्टवान्
परिणतवया निःसंगो यो बभूव सुधी स्वयम् ।
कृतयुगकृतं कृत्वा कृत्यं कृतात्मचमु[त्कृ]ती-
रकृत सुकृती नो कालुष्यं करोति कलिः सताम् ॥ १९ ॥

काले कलावपि किल्बिषमल्पमेतदीयं
लोका विलोक्य कलना [*] वम् ।
[पार्था]दिपार्थिव [गुणा]न गणयेत
नेकं व्यधाद्गुणनिधिं यमितीव वे ॥

गोचरयंति न वाचो यच्चरितं चंद्रचंद्रिकारुचिरम् ।
वाचस्पतेर्वचस्वी को वान्यो वर्णयेत्पूर्णम् ॥ २१ ॥

राजधानी भुवो भर्तुस्तस्यास्ति हस्तिकुण्डिका ।
अलका धनदस्येव धनाढ्य जनसेविता ॥ २२ ॥

नीहारहारहरहास[हि(*)मां]शुहारि-
[झा]त्का[र] वारि [भु]वि गजविनिर्झरणाम् ।
वास्तव्यभव्यजनचित्तसमं[स]मंतात्
संतापसंपदपहारपरं परेषाम् ॥ २३ ॥

धौतकलधौतकलशाभिरामरामास्तना इव न यस्याम् ।
संत्यपरेऽप्यपहाराः सदा सदाचारजनतायाम् ॥ २४ ॥

समदमदना लीलालापाः प(*) नाकुलाः
कुवलयदृशां संदृश्यंते दृशस्तरलाः परम्।
मलिनितमुखा यत्रोद्वृत्ताः परं कठिनाः कुचा
निबिडरचना नी[वी] बंधाः परं कुटिलाः कचाः ॥ २५॥
गाढं तुंगानि सांद्रं सुचिकुचकलशैः कामिनीनां मनोज्ञै-
र्विस्तीर्णानि यत्र सद घनघनैर्दंतामंदिराणि।
भ्रांतिदभ्रबुभ्राणि तिरायसुभगं नेत्रपात्रैः पवित्रैः
सत्रं चित्राणि यत्रैनिज्जहृदयैर्विस्मयेत्र सत्रम् ॥ २६॥
मधुरा घनपर्वाणो हृद्यरूपा रसाधिकाः।
यत्रेक्षुवाटा लोकस्या नालिकेलाद्रिकेलिमाः ॥ २७॥
अस्यां मूरि सुरा सुरिव सुरि(?)भिर्गौरवाढ्यो गुणौघै-
र्भूपालानां त्रिलोकीतलवलि(*)मितानंतरानंतकीर्तिः।
नाम्ना श्रीशालिभद्रोऽभवदभिनवि मान[मा]नासमाना
कामं कामं सदा [वा] मानसजनमनसामदा यस्य मूर्तिः॥ २८॥
मन्येऽ ना कुर्वन्नि [व]नी रूपेणानिर्जितः।
स्वमेऽपि न स्वरूपेण सर्वांगातिशयोज्ज्वलः ॥ २९॥
मोद्यत्पद्माकरस्य प्रकटितविकटाशापद(भा)स्य सूरेः
सूर्यस्येवाभूता सुस्फुरितशुभरुचिं वासुदेवाभिधस्य।
अध्यासीनं पदव्यां समलविलसज्ज्ञानवालोकस लोको
लोकालोकावलोके सकलमचकलत्केवलं संभवीति ॥३०॥
धर्माभ्यासरतस्यास्य संगतो गुणसंग्रहः।
अभग्नमार्गणच्छेद चित्रं निर्यागमा(ड)ता(न) ॥३१॥(*)
कमपि सर्वगुणानुगतं गुणं विधिरियं विदधाति न दुर्विधः।
इति कलंकनिराकृतये कृती यमकृत कृताखिलसद्गुणम् ॥३२॥

तदीयवचनान्निजं धनकलत्रपुत्रादिकं
विलोक्य सकलं चलं दलमिवानिलांदो[लि] तम् ।
गरिष्ठगुणगोष्ठ्यदः समुददीधरद्धीरधी-
रुदारमतिसुंदरं प्रथम(*)तीर्थकृन्मंदिरम् ॥ ३३ ॥
[रक्तं] वा रम्यमाणां मणितारावराजितम् ।
इदं मुखमिवाभाति भासमानवरालकम् ॥ ३४ ॥
चतुरस्र [पट्टज ?] नघा[ड्ड]निकं
शुभशुक्तिकरोटकयुक्तमिदम् ।
बहुभाजनराजि जिनायतनं
प्रविराजति भोजनधामसमम् ॥ ३५ ॥
विदग्धनृपकारिते जिनगृहे(*)ऽतिजीर्ण्णे पुनः
समं कृतसमुद्धताविह भवां[बु]धिरात्मनः ।
अतिष्ठिपत सोऽप्यथ प्रथमतीर्थनाथाकृतिं
स्वकीर्तिमिव मूर्तितामुपगतां सितांशुद्युतिम् ॥ ३६ ॥
शान्त्याचार्यैस्त्रिपंचाशे सहस्रे शरदामियम् ।
माघशुक्लत्रयोदश्यां सुप्रतिष्ठैः प्रतिष्ठिता ॥ ३७ ॥
विदग्धनृपतिः पुरा यदतुलं तुलादे(*)र्ददौ
सुदानमवदानधीरिदमपीपलन्नाद्भुतम् ।
यतो धवलभूपतिर्ज्जिनपतेः स्वयं सात्म[जो]-
रघट्टमथ पिप्पलोपप[दकू]पकं प्रादिशत् ॥ ३८ ॥
यावच्छेषशिरस्थमेकरजतस्थूणास्थिताभ्युल्लसत्
पातालातुलमंडपामलतुलामालंबते भूतलम् ।
तावत्तार(*)रवाभिराम रमणी[गं]धर्वधीरध्वनि-
र्द्धामन्यत्र धिनोतु धार्मिकधियः [स]द्धूपवेलाविधौ॥३९॥

सालंकारा समधिकरसा साधुसंधानबंधा
श्लाघ्यश्लेषा ललितविलसत्तद्धिताख्यातनामा ।
सद्वृत्ताढ्या रुचिरविरतिर्धुर्यमाधुर्यवर्या
सूर्याचार्यैर्व्यरचि रमणीवा(*)ति[रम्या] प्रशस्तिः ॥४०॥

* संवत् १०५३ वर्षे माघशुक्ल १३ रविदिने पुष्यनक्षत्रे श्रीरि(ऋ)षभनाथदेवस्य प्रतिष्ठा कृता महाध्वजश्चारोपितः ॥ मूलनायकः ॥ नाहकजिंदजसशंपपूरभद्रनागपोचि[स्थ] श्रावक गोष्ठिकैरशेषकर्म्मक्षयार्थे स्वसंतानभवाब्धितर(*)[णार्थं च]न्यायोपार्जितवित्तेन कारितः ॥ छ ॥

परवादिदर्प्पमथनं हेतुनयसहस्रभंगकाकीर्ण्णम् ।
भव्यजनदुरितशमनं जिनेंद्रवरशासनं जयति ॥ १ ॥
आसीद्धीधनसंमतः शुभगुणो भास्वत्प्रतापोज्ज्वलो
विस्पष्टप्रतिभः प्रभावकलितो भूपोच्चयां(मां)गर्च्चितः ।
योषित्पी(*)नपयोधरांतरसुखाभिष्वंगसंलालितो
यः श्रीमान् हरिवर्म्म उत्तममणिः सद्वंशहारे गुरौ ॥२॥
तस्माद्ब(द्ब)भूव भुवि भूरिगुणोपपेतो
भूपम[भू]तमुकुटार्च्चितपादपीठः ।
श्रीराष्ट्रकूटकुलकाननकल्पवृक्षः
श्रीमान् विदग्धनृपतिः प्रकटप्रतापः ॥ ३ ॥
तस्माद्भूप(*)गणा ⏑ — ⏑ ⏑तमा[कीर्तेः]परं भाजनं
संभूतः सुतनुः सुतोऽति मतिमान् श्रीमंमटो विश्र(श्रु)तः ।
येनास्मिन्निजराजवंशगगने चंद्रायितं चारुणा
तेनेदं पितृशासनं समधिकं कृत्वा पुनः पाल्यते ॥ ४ ॥

श्रीबलभद्राचार्यं विदग्धनृपपूजितं समभ्यर्च्य ।
अ (आ) चंद्रार्कं यावद्दत्तं भवते मया(*) ⏑ ⏑ – ॥५॥
[श्रीहस्ति] कुंडिकायां चैत्यगृहं जनमनोहरं भक्त्या ।
श्रीमद्बलभद्रगुरोर्यद्विहितं श्रीविदग्धेन ॥ ६ ॥
तस्मिन्लो(ल्लो)कान् समाहूय नानादेशसमाग[तान्] ।
आचंद्रार्कस्थितिं यावच्छासनं समनश्रयम् ॥ ७ ॥

[रू]पक एको देयो वहतामिह विंशतेः ककगानाम् ।
धर्म्म(*) ⏑ – – – – ⏑ ⏑ – क्रयविक्रये च तथा ॥८॥

संभृतगंत्र्या देयस्तथा वहंत्याश्च रूपकः श्रेष्ठः ।
घाणे घटे च कर्षो देयः सर्व्वेण परिपाट्या ॥ ९ ॥
श्री[भट्ट]लोकदत्ता पत्राणां चोल्लिका त्रयोदशिका ।
पेल्लकपेल्लकमेतद्द्यूतक[रैः] शासने देयम् ॥ १० ॥
देयं पलास(श)पाटकमर्यादावार्त्तिक(*) ⏑ – – – ।
प्रत्यरघ[ट्टं] धान्याढकं तु गोधूमयवपूर्णम् ॥ ११ ॥
पेड्डा च पंचपल्लिका धर्मस्य विशोपकस्तथा भारे ।
शासनमेतत्पूर्व्वं विदग्धराजेन संदत्तम् ॥ १२ ॥

[कर्प्पा]सकांस[स्य] कुंकुम[पुर]मांजिष्ठादिसर्वभांडस्य ।
[द]श दश पलानि भारे देयानि विक्र(*) ⏑ – – – ॥ १३ ॥

आदानादेतस्माद्भागद्वयमर्हतः कृतं गुरुणा ।
शेषस्तृतीयभागो विद्याधनमात्मनो विहितः ॥ १४ ॥
राज्ञा तत्पुत्रपौत्रैश्च गोष्ठ्या पुरजनेन च ।
गुरुदेवधनं रक्ष्यं नोपे[क्ष्यं हितमि(मी)प्सुभिः] ॥ १५ ॥
दत्ते दाने फलं दानात्पालिते पालनात्फलम् ।
[भक्षितो]पेक्षिते पापं गुरुदे(*)[वधने]धिकम् ॥ १६ ॥

गोधूममुद्गयवलवणराल[का]देस्तु मेयजातस्य ।
द्रोणं प्रति माणकमेकमत्र सर्व्वेण दातव्यम् ॥ १७ ॥
बहुभिर्वसुधा भुक्ता राजभिः सगरादिभिः ।
यस्य यस्य यदा भूमिस्तस्य तस्य तदा फलम् ॥ १८ ॥
रामगिरिनंदकलिते विक्रमकाले गते तु शुचिमा[से](*) ।
[श्रीम]द्बलभद्रगुरोर्विदग्धराजेन दत्तमिदम् ॥ १९ ॥
नवसु शतेषु गतेषु तु षण्णवतीसमधिकेषु माघस्य ।
कृष्णैकादश्यामिह समर्थितं मंमटनृपेन(ण) ॥ २० ॥
यावद्भूधरभूमिभानुभरतं भागीरथी भारती
भास्व[द्भा]नि भुजंगराजभव [नं] भ्राजद्भवांभोधयः ।
ति[ष्ठं](*)त्यत्र सुनामुनींद्रमहितं [जै]नं च सच्छासनं ।
श्रीमत्केशवसूरिसंततिकृते तावत्प्रभूयादिदम् ॥ २१ ॥
इदं चाक्षयधर्म्मसाधनं शासनं श्रीविदग्धराज्ञा(जेन)दत्तं
॥ संवत् ९७३ श्रीमंमट राज्ञा(जेन समर्थि)तं संवत् ९९६ ॥
सूत्रधारोद्भव[शर्मा]गोगेश्वरेण उत्कीर्ण्णेयं प्रशस्तिरिति ॥

(३१९)

(1) ओं संवत् १३३५ वर्षे श्राम्व(व)ण-
(2) वदि १ सोमेऽद्येह समीपाट्टी-
(3) मंडपिकायां भांपा हटउ भांवा
(4) पयरा महं सजनउ महं० धीणा
(5) ठ० धणसीहउ० ठ० देवसीह प्रभृ-
(6) ति पंचकुलेन श्रीरातामिधा-

(7) न श्रीमहावीरदेवस्य नेचाम्र-
(8) चयं वर्षस्थितके कृत द्र २४ चतु-
(9) र्विंशति द्रम्माः वर्षे वर्षे प्रति स-
(10) मी मंडपिका पंचकुलेन दातव्याः ॥
(11) पालनीयाश्च ॥ बहुभिर्व-
(12) सु[धा]भुक्ता राजाभिः सगरादि-
(13) भिः । यस्य यस्य यदा भूमी तस्य
(14) तस्य तदा फलं ॥ शुभं भवतु ॥

---

(15) सं० १३३६ वर्षे श्रेष्टिको नागश्रे[य]
(16) से अरसीहेन भ (स ?)टापक्षे दत्तद्र १२ उभ-
(17) यं द्र ३६ समीपाटी मंडपिका-
(18) यां व्यापृयमाणपंचकुलेन
(19) वर्षे वर्षे प्रति आचं[द्रार्क] याव-
(20) दा(द्दा)तव्याः ॥ शुभमस्तु ॥

(३२०)

(1) ई० ॥ ओं नमो वीतरागा-
(2) य ॥ संवत् १३४५ वर्षे ॥
(3) प्रथम भाद्रवा वदि ९ शु-
(4) क्रदिनेऽद्येह श्रीन-
(5) ड्डूल मंडले महाराज-
(6) कुल श्रीसाम्वंत सिंय(ह)-
(7) देव राज्येऽत्र[नि]युक्तश्री-

(8) श्रीकरणमहं ललना-
(9) दिपंचकु[ल] प्रमुभि(भृति) अक्ष-
(10) राणि पश्च(प्रयच्छत् ?) ॥ समीतल-
(11) पदेत्य मंडपिकायां सा-
(12) धु० हेमाकेन हाथिउं-
(13) डीग्रामे श्रीमहावीरदे-
(14) वनेचार्थं वर्षं प्रति वत्सी (?)
(15) क द्र २४ चतुर्विंशति द्रंमा
(16) प्रदत्ता शुभं भवत् (तु) ॥
(17) बहुभिव(र्व)सुधा भुक्ता रा-
(18) जभिः सगरादिपि (भिः) । ज(य)
(16) स्य २ ज(य)दा पू (भू)मी तस्य २
(20) तदा फलं ॥
(21) के (कृ ?)ष्णविजय लिखतु (खितं) ।

(३२१)

ओं सं० १२९९ वर्षे चैत्र सुदि ११ शुक्रे श्री रत्नप्रभोपाध्यायशिष्यैः श्रीपूर्णचंद्रोपाध्यायैरालकद्वयं शिखराणि च कारितानि सर्वाणि ॥

(३२२)

(1) ई० ॥ ओं नमो वीतरागाय । संव-
(2) १३४६ वर्षे श्रावण वदि ३
(3) सुक्रदिने खहेडा ग्रामे महाद-
(4) पाल सा० रावा कर्मसीह पा-

. . . .

सेवाडीग्रामस्थलेखाः ।

(३२१)

ओं० ॥ स्वजन्मनि जनताया जाता परतोषकारिणी शांतिः ।
विबुधपतिविनुतचरणः स शांतिनामा जिनो जयति ॥ १ ॥
आसीदुग्रप्रतापाढ्यः श्रीमदणहिल्लभूपतिः । (*)
येन प्रचंडदोर्दंडपराक्रम[जि]ता मही ॥ २ ॥
तत्पुत्रः चा(श्चा)हमानानामन्वये नीतिसद्गृहं(हः) ।
जिंद्राजाभिधो राजा सत्यसौ(शौ)र्यसमाश्रयः ॥ ३ ॥
तत्त[नू]जस्ततो जातः प्रतापाक्रांतभूतलः ।
अ[श्व]राजः श्रियाधारो [भू(*)प]तिर्भूभृतां वरः ॥ ४ ॥
ततः कटुकराजेति त[त्पु]त्रो धरणीतले ।
जज्ञे स त्यागसौभाग्यविख्यातः पुन्य(ण्य)विस्मितः ॥ ५ ॥
तद्भुक्तौ(क्तौ) पत्तनं र[म्यं] शमीपाटीति नाम[कं] ।
तत्रास्ति वीरनथास्य चैत्यं स्वर्ग्गसमोपमं ॥ ६ ॥ (*)
इतश्चासीत् वि[शु]द्धात्मा यशोदेवो बलाधिपः ।
राज्ञां महाजनस्यापि सभायामग्रणीस्थितः ॥ ७ ॥
श्रीषंडेरकसद्गच्छे बंधुनां सुहृ[दां] सतां ।
नित्योपकुर्व्वता येन न श्रांतं स(श)मचेतसा ॥ ८ ॥ (*)
तत्सुतो बाहडो जातो नराधिपजन[प्रिय]ः ।
विश्वकर्म्मेव सर्व्वत्र प्रसिद्धो विदुषां मतः ॥ ९ ॥
तत्पुत्रः [प्र]थितो लोके जैनधर्म्मपरायणः ।
उत्पन्न[स्थ]ल्लको राज्ञः प्रसादगुणमंदिरं (*) ॥ १० ॥

दयादाक्षिन्य(ण्य)गांभीर्यबुद्धिचिद्ध्यानसंयुतः ।
श्रीमत्क[टु]कराजेन तस्य दानं [कृतं] शुभं ॥ ११ ॥
माघे त्र्यंब(ब)कसंप्राप्तौ वितीर्ण(र्ण्ण) प्रतिवर्षकं ।
द्रम्माष्टकं प्रमाणेन थल्लुका(*)य प्रमोदतः ॥ १२ ॥
पूजा[र्थं] शांतिनाथस्य यशोदेवस्य ख[त्त]के ।
प्रवर्द्धयतु चंद्रार्कं यावदादानमु[ज्ज्व]लं ॥ १३ ॥
पितामहे[न] तस्येदं शमीपाट्यां जिनालये ।
कारितं शांतिना(*)थस्य बिंबं जनमनमनोहरं ॥ १४ ॥
धर्म्मेण लिप्यते राजा पृथ्वीं भुनक्ति यो यदा ।
ब्रह्महत्या सहश्रे(स्रे)ण पातकेन विलोपय[न्] ॥ १५ ॥

संवत् ११७२ ॥

(३२४)

(1) सं० ३१ भाद(द्र)[प]द सुदि ११ ऽद्येह श्रीन[डू]ले
(2) [महा]राजाधिराजश्रीकटुदेवविजयोद[यी] त-
(3)—[ज]यतसीहयुवराजभुज्यमानसमीपाट्यां श्रीम-
(4)—रपा[ल]ः समस्तमुद्राव्यापारान् परिपं[थयन्]
(5) [श्री] से [आ] भटसमस्तमहाजनप्रभृती[न्] । [त]-
(6)—[व]ारः—सिंधुराज—। तस्मिन् काले प्रव[र्त]माने
(7) क्रि [य]ति च पूर्व्वधर्म्मशासन . . . . यतु घाणक प्र-
(8) [ति]सूण सर्व्वप्रमाण श्या—हकखेटलनिषे[धः] एत-
9)—प्रतिपालयंति [स] आत्मानं पुण्येन लिप्यते ज-

(10) कोपि लोप[य]स्यति स ब्रह्महत्यापापेन गृह्यते ॥मंगलं
(11) महाश्री ॥

(३२५)

(1) ओं० ॥ सं० ११६७ चैत्र सु० १ महाराजाधिराजश्री-
अश्वराजराज्ये । श्रीकटुकराजयु यौ)वरा[ज्ये] समी
पाटीयचैत्ये जगतौ(त्यां) श्री[ध]र्म्मनाथदेवसां(स्य) नि-
त्यपूजार्थं (।) महासाहणियपूअविपौत्रे[ण] उत्तिमरा-
जपुत्रेण उप्पलराकेन (।) मांगट आंबल (॥)
(2) वि० सलखणजोगरादि कुटुंव(ब) समं (।) पद्राडा
ग्रा[मे] (।) तथा मे[द्रं] चा ग्रामे (।) तथा छेछडिया-
महडीग्रामे (॥) [अ]रहटं अरहटं प्रति[द]त्तः
जवाहरकः (॥) एकः ॥ यः कोपि लोप[य]ष्यति
(।) स गोस्त्रीब्रा(ब्रा)[ह्म]णविनाशपापेनात्मा[नं]
(3) एतत् ये (।) प्रतिपालयि[ष्यं]ति (।) ते स्मदीयध-
र्म्म[भ]ाग्याः सदा भविष्यंति ॥ इति मत्वा प्रतिपाल-
नीयं ॥ यस्य यस्य यदा भूमिस्तस्य तस्य तदा फलं ।
व(ब हुभिर्वसुधा [भु]क्ता राजभिः सगरादिभिः ॥१॥छ॥

(३२६)

(1) ओं०॥ संवत् १२१३ चैत्रवदि ८ भौमे अद्येह श्रीनडूले
दंडश्रीवईजाप्रतिपत्तौ महं श्रीजसदेव प्रभृतिपंचकुलप्रति-
पत्तौ वला० श्रीचांडदेव जसणागयो हस्ताक्षराणि
प्रयच्छति । यथा सीम्वाडीवास्तव्यवाणिक्(ग्)महणा पुत्र
जिणढा-

१ 'लेपयेत्' इति शुद्धं प्रतिभाति ।

(2) केन देवश्रीमहावीरजगत्यां कारितदेवश्रीपार्श्वनाथदेवाय नेचयनिमित्तं समीपाध्यां तले संजातमंडपिकायां मासं प्रति-धर्म्मेण उदकपूर्व्वं दत्त द्वादशक रू १ एकः । प्रदत्तः ॥ बहुभिर्वसुधा भुक्ता राजाभिः सगरादिभिः ॥

(3) यस्य यस्य यदा भूमिस्तस्य तस्य तदा फलं ॥ कालं कालांतरेष्वपि केनापि राज्ञैर्बलाधिपैश्च लुंपद्भिश्च परिपंथना कारापय(यि)तव्या ॥ सरि – – – ॥ अत्र साक्षि पो० पाल्हा ॥ गां० मालानिणि [कु]मारपालराजजोयण आ-

(4) वडहरिचंद्र मध्यक कोहलप्रभृतयः ॥ मासं प्रति रूपको दत्तः ॥ छ ॥ द । पाद्राडाग्राम सत्कठकुर आजडपुत्र मोख-पाल सज्जणपालाभ्यां । श्रीपार्श्वनाथदेवाय दत्त पाडउआ अरहट लसाउरहाडिमध्मात् जवहार—

(5) रउ १ तथा अरहट...

(३२७)

(1) ओं० ॥ सं० १२५१ कार्तिकसुदि १ रवौ अत्रत्याधिवासिना

(2) नालिकेर ध्वजा खासटीमूल्यं निजगुरु श्रीशालिभद्र-

(3) सूरिमूर्तिपूजाहेतोः श्रीसुमतिसूरिभिः प्रदत्तं । त-

(4) त्र वला० ५ मासपाटके नेचके व्ययनीयाः ॥ छ ॥

(३२८)

(1) ओं० ॥ संवत् १२९७ वर्षे ज्येष्ठसुदि २ गुरौ राराहंड वास्तव्य ऊज-ज-लायां ....

(2) — — देवसंधीरणसुत आसपाल धणपाल गुणपाल सेहडसुत सूमदेव सावदेव सूमदेवसुत धणदेव राहडभार्या शीतपुत्रिका साजाणि जाल्हू संधरिण भार्या

(3) राही........ ....सेहडभार्या अइहच सूमदेव भार्या मदाअरि सावदेव भार्या पदूजासिरि कुटुप(म्ब) समुदायेन सेहडेन भार्या समन्वितेन देवकुलिका कारापिता॥

(३२९)

दं०॥ संवत् ११९८ आसौज वदि १३ रवौ अरिष्टनेमि-पूर्व्वदिशायां अपवरिका अग्रे भित्तिं द्वारपत्रं च न लभ्यते कर्तुं समस्तगोष्ठ्या मिलित्वा निषेधः कृत॥ लिखितं पं अश्वदेवेन॥

(३३०)

(1) ओं सं० १३२१ वर्षे चैत्र वदि-
(2) १५ सोमे अद्येह महाराज कु-
(3) ल श्रीचाचिगदेवेन करहे-
(4) डाग्रामे श्रीपार्श्वनाथाय पू-
(5) जार्थं। सोमपर्वणि नडूल-
(6) मंडपिकायां उदकम् ....
(7) ...[दत्र] द्र ......

नाडलाई—स्थलस्थलेखाः ।

(३३१)

(1) ओं ॥ संवत् ११८९ माघ सुदि पंचम्यां श्रीचाहमानान्वय श्रीमहाराजाधिराज [रायपा]ल-
(2) देव (वः) तस्य पुत्रो(त्रौ) रुद्रपाल अमृतपा[लौ]ताभ्यां माता श्रीराज्ञी मा[न]लदेवी तया [नदू]ल [डा]गिका-
(3) यां सतां परजतीनां [रा]जकुलपल[म]ध्यात् पलिकाद्वयं घाण[कं] प्रतिधर्म्माय प्रदत्त(त्तं) । भं० नागसि-
(4) वप्रमुखसमस्तग्रामीणक रा० त्तिमटा वि० सिरिया वणिक पोसरि लक्ष्मण एते सा-
(5) खिं (एतान् साक्षिणः) कृत्वा दत्तं लोपकस्य यदु(त्) पापं गोहत्यासहस्रेण । ब्रहम(ब्रह्म)हत्यास(श)तेन च तेन पापेन लिप्यते सः ॥०॥ श्री ॥

(३३२)

(1) ओं० ॥ नमः सर्वज्ञाय ॥ संवत् ११
(2) ९५ आसवज वदि १५ कुजे ॥
(3) अद्येह श्रीन[डू]लडा[गि]कायां महा-
(4) राजाधिराज श्रीराय[पा]लदेवे । विज-
(5) यी(यि)राज्यं कुर्व्वतीत्येतस्मिन् काले श्री-
(6) मदुर्ज्जिततीर्त्थः(र्थे)श्री[ने]मिनाथदेवस्य

(7) दीपधूपनैवे[द्य] पुष्पपूजाद्यर्थे गू-
(8) हिलान्वयः राउ० ऊधरण सूनु-
(9) ना भोक्तारि (?) ठ० राजदेवेन स्वपु-
(10) ण्यार्थे स्वीयादानमध्यात् मार्ग्गे ग-
(11) च्छतानामागतानां वृषभानां शेके[षु]
(12) यदाभाव्यं भवति तन्मध्यात् विं[श]
(13) तिमो भागः चंद्रार्के यावत् देवस्य
(14) प्रदत्तः ॥ अस्मद्वंशीयेनान्येन वा
(15) केनापि परिपंथना न करणीया ॥
(16) अस्मद(द)त्तं न केनापि लोप[नी]यं ॥
(17) स्वहस्ते परहस्ते वा यः कोपि लोप-
(18) यिष्यंति (ष्य)ति । तस्याहं करे लग्नो
(19) न लो[प्यं] मम शासनमिदं ॥ लि०
(20) [पां]सिलेन ॥० स्वहस्तोयं साभि-
(21) ज्ञानपूर्व्वकं राउ० रा[ज]देवे-
(22) न मतु दत्तं ॥ अत्राहं साक्षि[णा]
(23) ज्योतिषिक[दूदू]पासूनुना गूगि-
(24) नः (ना) । तथा पला०[प]। ला० । पृथि-
(25) वा १ मांगु[ल]॥ देपसा । रा
(26) पसा ॥ मंगलं महा[श्रीः] ॥

(३३३)

(1) ओं ॥ संव[त् ।] १२०० जेष्ट (ज्येष्ठ) [सु]दि ५ गुरौ श्रीमहाराजाधिराजश्रीरायपालदेवराज्ये--हास---

(2) समए (ये) रथयात्रायां आगतेन रा० राजदेवेन आत्म-पाइला मध्यात् । [सर्व्व साउतपुत्र] विंसो(शो)

(3) पको दत्तः ॥ आत्मीयघाणकतेलव(प)[ल]मध्यात् । माता (तृ) निमित्तं पलिकाद्वयं घ्री २ दत्तः (त्तं) ॥ म

(4) हाजनग्र(ग्रा)मीणजनपदसमक्षाय(क्षं) । धर्म्माय नि-मित्तं विंसो(शो)पको(कः) पलिकाद्वयं दत्तं ॥ गोह-

(5) त्यानां सहस्रेण ब्रह्म[ह]त्यास(श)तेन च ॥ स्त्रीहत्या-भ्रूणहत्या च (भ्यां) जतु (यत्) पापं तेन पापेन लि-प्यते सः ॥

(३३४)

(1) ओं ॥ संवत् १२०२ आसोज वदि ५ शुक्रे श्रीमहारा-जाधिराज श्रीरायपालदेवराज्ये प्रवर्त्त[माने]

(2) श्रीनदूलडागिकायां । रा० राजदेव ठकुरेण प्रव[र्त]माने न ॥ [श्री]महावीर चैत्ये साधुत-

(3) पोधन नि[ष्ठार्थे] श्रीअभिनव ुरीय बदार्य्या अ[त्रत्ये]षु स-[म]स्तवणजारकेषु देसी मिलित्वा (देश्यां मिलितेषु) वृ-

(4) [ष]भ[भ]रित जतु (यत्) पाइलालगमाने(नं) ततु(द्) वीसं प्रति रूआ २ किराडउआ गाडं प्रति रू० १ वण

(5) जारकै[र्ध]र्म्माय प्रदत्तं ॥ लोपकस्य ज[तु](यत्) पापं [गो]हत्यासहस्रेण ॥ ब्रह्महत्यास(श)तेन पापेन लिप्यते सः ॥

(३३५)

(1) ओं ॥ स्वस्ति श्रीनृपविक्रमसम-
(2) यातीत सं [१]४४३ वर्षे कार्त्ति-
(3) क वदि १४ शुक्रे श्रीनडूलाई-
(4) नगरे चाहुमानान्वय महा-
(5) राजाधिराजश्रीवणवीरदे-
(6) वसुतराजश्री[र]णवीरदेववि-
(7) जयराज्ये अ[त्रस्थ] स्वच्छ श्रीमद(द्)-
(8) वृहद्ग[च्छ] नभस्तलदिनकरो-
(9) पम श्रीमानतुंगसूरिवंशोद्भ[व]-
(10) श्रीधर्म्मचंद्रसूरिपट्टलक्ष्मी श्र-
(11) वणोउ(णो)त्पलायमानैः श्रीविन-
(12) यचंद्रसूरिभि र[न]ल्पगुणमाणि-
(13) क्यरत्नाकरस्य यदुवंशशृंगा-
(14) रहारस्य श्रीनेमीश्वरस्य निरा-
(15) कृतजगद(द्)विषादः प्रासाद(दः) स-
(16) मुद्धे(द्ध्रे) आचंद्रार्कं नंदतात(त् ॥ श्री ॥

(३३६)

(1) ॥ दं० ॥ श्रीयशोभद्रसूरिगुरुपादुकाभ्यां ।
(2) नमः संवत् १५९७ वर्षे वैशाखमासे
(3) शुक्लपक्षे षष्ठ्यां तिथौ शुक्रवासरे पुन-
(4) र्वसुऋक्षप्राप्तचंद्रयोगे । श्रीसंडेरगच्छे ।
(5) कलिकालगौतमावतारः समस्तभवि-
(6) कजनमनोऽबुजविबोधनैकादिन-
(7) करः । सकललब्धिविश्रामः युगप्रधानः ।
(8) जितानेकवादीश्वरवृंदः प्रणतानेकनर-
(9) नायकः मुकुटकोटिघ्र(घृ)ष्टपादारविंदः । श्री-
(10) सूर्य इव महाप्रसादः चतुषष्टिसुरेंद्रसं-
(11) गीयमानसाधुवादः श्रीषंडेरकीयग-
(12) णबुधावतंसः । सुभद्राकुक्षिसरोवररा-
(13) जहंसः यशोवीरसाधुकुलांबरनभोम-
(14) णिसकलचारित्रिचक्रवर्तिचक्रचुडाम-
(15) णिः भ० प्रभुश्रीयशोभद्रसूरयः । तत्प-
(16) ट्टे श्रीचाहुमानवंशशृंगारः लब्धसम-
(17) स्तनिरवद्यविद्याजलाधिपारः श्रीबद-
(18) रादेवीदत्तगुरुपदप्रसादः । स्वविमलकु-
(19) लप्रबोधनैकप्राप्तपरमयशोवादः भ०
(20) श्रीशालिसूरिः त० श्रीसुमतिसूरिः
(21) त० श्रीशांतिसूरिः त० ईश्वरसूरिः । ए-
(22) वं यथाक्रममनेकगुणमणिगणरो-

(23) हणगिरीणां महासूरीणां वंशे पुनः
(24) श्रीशालिसूरिः त० श्रीसूमतिसूरिः
(25) तत्पट्टालंकारहारभ० श्रीशांतिसूरि-
(26) वराणां सपरिकराणां विजयराज्ये ॥
(27) अथेह श्रीमेदपाटदेशे श्री
(28) सूर्यवंशीयमहाराजाधिराजश्री
(29) सि(शि)लादित्यवंशे श्रीगुहिदत्तराउल
(30) श्रीबप्पाक श्रीखुमाणादि महारा-
(31) जान्वये । राणा हमीर श्रीषे(खे)त-
(32) सिंह श्रीलखमासिंह पुत्र श्रीमो-
(33) कलमृगांकवंशोद्योतकारक प्रता-
(34) पमार्त्तंडावतार । आसमुद्रमहिमं-
(35) डलाखंडल अतुलमहाबलराणा
(36) श्रीकुंभकर्ण पुत्र राणा श्रीरायमल्ल
(37) विजयमानप्राज्यराज्ये । तत्पुत्र म-
(38) हाकुमारश्री पृथ्वीराजानुशासना-
(39) त् श्रीऊकेशवंशे रायभंडारीगोत्रे
(40) राउलश्रीलाष(ख)णपुत्र मं० दूदवंशे
(41) मं० मयूरसुत मं० सादू(द)लः । तत्पुत्रा-
(42) भ्यां मं० सीहा समदाभ्यां सद्बांधव
(43) मं० कर्मसी धारा लाखादिसुकु-
(44) टुंबयुताभ्यां श्रीनंदकुलवत्यां पु-
(45) र्यां सं० ९६४ श्रीयशोभद्रसूरिमं-
(46) त्रशक्तिसमानीतायां त० सायर-

(47) कारितदेवकुलिकाद्युद्धारतः
(48) सायरनामश्रीजिनवसत्यां ।
(49) श्रीआदीश्वरस्य स्थापना का-
(50) रिता (कृता) श्रीशांतिसूरिप-
(51) ट्टे देवसुंदर इत्यपराशिष्य-
(52) नामभिः आ० श्रीईश्वरसू-
(53) रिभिः । इति लघुप्रशस्तिरि-
(54) यं लि० आचार्यश्रीईश्वरसूरि-
(55) णा उत्कीर्णा सूत्रधारसोमाके-
(56) न ॥ शुभं ॥

(३३७)

(1) संवत् १६७४ वर्षे माघवदि १ दिने गुरु पुक्ष(ष्य) योगे उसवालज्ञाती[य] भंडारी-
(2) गोत्रे सायर पुत्र साहल तत् पु० समदा लखा धर्मा कर्मा सीहा समदा पु० पहराज पद-
(3) मा नामा तत् पु० भीमा भं० पहराज पुत्र कला भं० नगा पुत्र काला भं० पदमा पुत्र जयचंद
(4) भं० भीमा पुत्र राजसी भं० काला पुत्र संकर उसवाल जैचंदपुत्र जसचंद जादव भं० शिवा पुत्र
(5) पुंजा जेठा संयुतेन श्रीआदिनाथबिंबं कारितं प्रतिष्ठितं तपागच्छाधिराज भट्टा० श्रीहीरविजयसूरि
(6) तत्पट्टालंकार श्रीविजयसेनसूरि तत्पट्टालंकार भट्टारक श्रीविजयदेवसूरिभिः ।

(३३८)

(1) सं. १५६९ वर्षे कुतबपुरापक्षे तपागच्छाधिराजश्री

(2) इन्द्रनंदिसूरिगुरूपदेशात् मुंजिगपुरश्रीसंघेन कारिता देवकुलिका चिरं नंदतात् ।

१५६८....वीरमग्राम वास्तव्य श्रीसंघेन....।

(३३९)

संवत् १५७१ वर्षे कुतबपुरा तपागच्छाधिराजश्रीइंद्रनंदिसूरिशिष्य श्रीप्रमोदसुंदरगुरूपदेशात् चंपकपुर्यश्रीसंघेन कारिता देवकुलिका चिरं जीयात् ॥

१५७१....चंपकदुर्ग श्रीसंघेन........।

१५७१....पत्तनीय श्रीसंघेन........।

१५७१....चंपकनेर संघेन........।

१५७१....इंद्रनंदिसूरिशिष्य श्रीसौभाग्यनंदिगुरूपदेशेन श्रीशमी संघेन........।

१५७१....महमदावादसंघेन........।

(३४०)

(1) महाराजाधिराज श्रीअभयराजराज्ये

(2) संवत् १७२१ वर्षे ज्येष्ठ शुदि ३ रवौ श्रीनडुलाइनगरवास्तव्य प्राग्वा-

(3) ट ज्ञातीय वृ० सा। जीवा भार्या जसमादे सुत सा। नाथाकेन श्रीमुनिसुव्रतबिंबं

(4) कारापितं। प्रतिष्ठितं च। भट्टारक श्रीविजय[प्रभ?] सूरिभिः।

(३४१)

(1) ॥ दं० ॥ संवत् १६८६ वर्षे वैशाखमासे शुक्लपक्षे शनिपुष्ययोगे अष्टमीदिवसे महाराणाश्रीजगत्सिंहजीविजयिराज्ये जहांगीरी महातपा-

(2) बिरुद्धारक भट्टारक श्रीविजयदेवसूरीश्वरोपदेशकारित प्राक्प्रशस्तिपट्टिकाज्ञातराजश्रीसंप्रतिनिर्म्मापित श्रीजेखलपर्वतस्य जी-

(3) र्णप्रासादोद्धारेण श्रीनडुलाई वास्तव्य समस्तसंघेन स्वश्रेयसे श्रीश्रीआदिनाथबिंबं कारितं प्रतिष्ठितं च पादशाह श्रीमदकब्बर-

(4) शाह प्रदत्त जगद्गुरुबिरुद्धारक तपागच्छाधिराज भट्टारक श्री५हीरविजयसूरीश्वरपट्टप्रभाकरभ० श्रीविजयसेनसूरीश्व-

(5) रपट्टालंकार भट्टारक श्रीविजयदेवसूरिभिः स्वपदप्रतिष्ठिताचार्य श्रीविजयसिंहसूरिप्रमुखपरिवारपरिवृतैः श्रीनडुलाईमंडनश्री-

(6) जेखलपर्वतस्य प्रासादमूलनायक श्रीआदिनाथबिंबं श्री ॥

(३४२)

(1) ॥ ई० ॥ संवत् १२०० कार्तिक वदि ७ रवौ महाराजाधिराजश्रीरायपालदेवराज्ये श्रीन-

(2) डूलडागिकायां रा० राजदेवठकुरायां श्री.नडूला(ई)य महाजनेन(नैः) सर्व्वैर्मिलित्वा श्री-

(3) महावीरचैत्ये दानं दत्तं [घृ]ततैल चोपड पाइय प्रति। क० १/४ धानलवनमपि

(4) तद्‌द्रोणं प्रति। मा० १/२ कपास [लो]हगूढखांडहींगुमांजीठा तोल्ये धडी प्रति। मु० ३/२ पुगहरी-

(5) तकीप्रमुखगणितैः सहस्रं प्रति पुगु १ एतत्तु महाजनेन वेतरेण धर्म्माय प्रदत्तं

(6) लोपकस्य जतु (यत्) पापं। गोहत्यासहस्रेण ब्रह्महत्याशतेन च। तेन पापेन लिप्यते।

(३४३)

(1) ॥ ई० ॥ संवत् ११८७ फाल्गुन सुदि १४ गुरुवार श्रीषंडेरकान्वय देशीचैत्ये देवश्रीमहावीर[ाय]दत्तः

(2) मोरकराग्रामे घाणक तैलपलमध्यात् चतुर्थभागचाहुमाणपापयरा सुत विंशराकेन कलशो दत्तः ॥ रा. वीच्छ-

(3) रा समेतसाखियभराडौनागसिडऊतिषरावीद्धरामोसरि ल-
क्ष्मण (?)

(4) बहुभिर्वसुधा भुक्ता राजभिः सगरादिभिः ज(य)स्यर यद्या
भूमिस्तस्य तस्य तदा फलं।

(३४४)

(1) संवत् १७६५ वर्षे वैशा-
(2) ख सुदी २ दिने ऊकेश ज्ञाती
(3) वोहरा कागगोत्रे साह
(4) ठाकुरसी पुत्र लालाके-
(5) न सुवर्णमयकलशकारा-
(6) पितं श्रीआदिनाथजी
(7) सत्तर भेदपूजा सहितेन
(8) संप्रति तपा माणिक्यविजै
(9) शिष्य जितविजय शिष्य कुशल-
(10) विजय उपदेशात्
(11) शुभं भवतु॥

(३४५)

(1) ओं नमः शिवाय भूर्भुवः स्वश्चरं देवं वंदे पीठं पिना-
किनं स्मरासि श्रेयसे यस्तं..........................
पुरा.......................................समस्त राजा-

(2) वलि विराजित महाराजाधिराज परमभट्टारक परमेश्वर-
निजभुजाविक्रमु(म)रणांगणविनिर्जित ....

पार्वतीपतिवरलब्धप्रौढप्रतापश्रीकुमारपालदेवकल्याणवि-
जयराज्ये

(3) स्वे स्वे वर्तमाने श्रीशंभुप्रसादावाप्तस्वच्छपूरन्नपुरचतु-
राशिकायां महाराजभूपालश्रीरायपालदेवान्महासनमा-
प्तश्रीपूनपाक्षदेवश्रीमहाराज्ञीश्रीगिरिजादेवीसंसारस्या-
सारतां

(4) विचिन्त्य प्राणिनामभयदानं महादानं मत्वा अत्र नग-
रनिवासी(सि)समस्तस्थाना(न)पतिब्राह्मणान् समस्ता-
चार्यान् समस्तमहाजनान् तांबोलिकान् प्रकृती(ति)
किंकृती(ति)नः संबोध्य संविदितं शासनं संप्रयुंजति
यथा अद्य अ—

(5) मावस्यापर्व्वणि प्राणिनामभयदानशासनं प्रदत्तं स्या-
(स्ना)त्वा देवपितृमनुष्यान्—केन संतर्प्य वारावार····
पूर्ईवतां प्रस्त्रा(सा)द्य ऐहिकपारत्रिकफलमंगीकृत्य प्रेत्य
यशोभिवृद्धये जीवस्य अमारिदानं

(6) मासे मासे एकादश्यां चतुर्दश्यां अमावस्या [यां]
उभयो[ः] पक्षे (पक्षयोः) श्रेष्ठतिथौ भूसहायशासनो-
दकपूर्व स्वित्परंपराभिः प्रदत्तं अस्मदीयभुवि भोक्ता
महामात्यः सांधिविग्रहिकप्रतीतस्त्वपुरोहितप्रभृति—

(7) समस्तठकुराणां तथा सर्वान् संबोधयत्यस्तुवः संविदितं
································· कारापनाय
(करणाय)·································

(8) महाजनानां पणेन लिख्यते राज्ञा सभयं निग्रहणीयः श्रुत्वा शासनमिदमाचंद्रार्कं यावत् पालनीयं उक्तं च यथा व्यासेन

बहुभिर्वसुधा भुक्ता राजभिः सगरादिभिः।
यस्य यस्य यदा भूमी तस्य तस्य तदा फलम्॥
सर्वानित्थं भाविनः

(9) पार्थिवेन्द्रान्

भूयो भूयो याचते रामचंद्रः।
सामान्योयं धर्म्म[से]तुर्नृपाणां
काले काले पालनीयो भवद्भिः॥
अस्मद्वंश्यसमुत्पन्नो धन्यः कोपि भविष्यति।
तस्याहं करसंलग्नो न लोप्यं मम शासनं॥
अमावस्यां पुण्यतिथिं भांडमजा(ज्वा)लनं च [पैर्विकैः] कुंभकारैश्च नो कार्यं

(10) तासु तिथिष्ववज्ञाविभयः प्राणिवधं कुरुते तस्य शिक्षापनां दम्म द्र ४ चत्वारि नडूलपुरवासी प्राग्वाटवंशजः शुभंकराभिधानः सुश्रावकः साधुधार्मिकः तत्सुतौ इह हि योनौ जातौ पूतिगसालिगौ तै(ताभ्यां) कृपा [पराभ्यां] प्राणिनामर्थे विज्ञप्य शासनं [कारापितं]

(11) ।⊃O▭ स्वहस्तः श्रीपूनपाक्षदेवस्य लिखितमिदं पारि० लक्ष्मीधरसुत ठ० जसपालेन प्रमाणमिति॥

(३४६)

(1) ओं ॥ संव[त्] १२०९ माघवदि १४ शनौ अद्येह श्री . . . . हाराजाधिराजप-

(2) रमेश्वर उमापतिवरलब्ध प्रशा(सा)द्प्रौढप्रताप . . . . निर्ज्जित[शा]कंभरी-

(3) भूपालश्रीमत्कुमारपालदेवकल्याणविजय . . . . पश्रीमहादेवे[श्री]-

(4) श्रीकरणादौ समस्तमुद्राव्यापारान परि[पं] . . . . [प्र]भुप्रसादावा-

(5) प्तश्रीकिराटकूपलाटहृदशिवा . . . . राजश्रीआलण-

(6) देवः शिवरात्रिचतुर्द्दश्यां शुचिर्द . . . . [पु]ण्ययशोऽभि-

(7) वृद्धये प्राणिनामभयप्रदानं म . . . . [हा]जनतांबूलि-

(8) कसमस(स्त)प्रकृतीन्(तीः) संबोध्य अभय . . . . [से]मासे उभय-

(9) योः पक्षयोः अष्टमी एकादशी चतुर्द्द[शी] . . . . दत्तं अतोऽनंत-

(10) रं एतासु तिथिषु नगरत्रयेपि जी[व] . . . . [जा ?]च व्यतिक्रम्य जी-

(11) वानां वध(धं) कारयति करोति वा स व्यापा . . . . आचंद्रार्कं याव-

(12) त् केनापि न लोपनीयं । अपरं पुरोहिता[अमा] · सर्वैरपरैश्च ए–

(13) षा अमारिरूढिः प्रमाणीकार्या । [यः को] · कालेन क्षीयते

(14) फलं । एष(त)स्याभयदानस्य क्षय · स्य प्रदत्ताऽभ–

(15) यदक्षिणा न तु विप्रसहस्रेभ्यो · कोपि पापिष्ठतरो जी–

(16) व्रवधं कुरुते तदा स पंचद्रम्मैदं(र्दं)ड[नीयः] · [दण्ड्यो]माहराजिकस्यैको

(17) द्रम्मोस्ति ॥ स्वहस्तोयं महारा[जश्रीआल्हण देवस्य] ॥ श्रीमहाराजपुत्रश्रीकेल्हण–

(18) देवमेतत् ॥+महाराजपुत्रगजसिंहस्य[म]तं ॥ सांधिविग्रहिक ठ० खेलादित्येन लि–

(19) खितमिदं ॥ श्रीनदूलपुरवासिप्राक्(ग्)वाटवंशप्रभूतसु(शु)भंकराभिधानश्रावकः तत्पुत्रौ क्षि–

(20) तितल(ले)धर्म्मतया विख्यातौ पूवि(ति)गशालिगौ । ताभ्यामतीवकृ[प]ा पराभ्यां प्राणिनामभयप्रदानशा–

(21) श(स)नं विज्ञ(ज्ञा)प्य कारापितमिति ॥ उत्कीर्ण्णं सूत्र• भाइलेन ॥

(३४७)

(1) ओं ॥ संवत् १२३३ जे (ज्ये)ष्ठ वदि १३ गुरौ
(2) अद्येह [श्री] नडूले महाराजाधिराजश्री-
(3) केल्हणदेवराज्ये वर्त्तमानः(ने) श्रीकी[र्त्ति]-
(4) पालदेवपु[त्रैः] सिनाणवभोक्ता राजपु-
(5) [त्र]लाषणपा[ल] राजपुत्र अभयपाल(लैः) रा-
(6) ज्ञी श्रीमहिव(ब)लदेविसहितैः श्रीशांति-
(7) नाथदेवयात्रानिमित्तं भडियाउव [अ]-
(8) रघटउरहारिमध्यात् गूजर[त्रु] हार-
(9) · १ जवा ग्रामपंचकुलसमक्षि(क्षं) एतत्
(10) · · दानं कृतं पुण्याय । साक्षि(क्षी) अत्र वास्त-
(11) · · · · · · · · · · · · [द्र]ण · · · · · · · · · · · · · ·
(12) · सी० देवल[ये]०
(13) · समीपाटीय-
(14) · पाजून आम-
(15) · [स]मक्षं आदानं
(16) · मितत्य २ त · ·
(17) · हत्यापातकेन लि-
(18) · ॥ [१]

(३४८)

(1) संवत् १२३३ वैशाख सुदि २ (?)
(2) संनाणकभोक्ता[रौ] राजपुत्रकाल्हण-

(3) पाल राजपुत्र अभयपाल(लौ) तस्मि-
(4) न् राज्ये वर्त्तमाने चा० भीवडा प-
(5) डिदेह [व]ासी सू० आसधर.रैः) सम[स्त]-
(6) सीरसहितै[ः] खाडिसीरजवमध्या-
(7) त् ज(य)वा[ः] से ४ गूजरीजात्रानिमित्तं
(8) [श्री] शांतिनाथदेवस्य दत्ता[ः] पुण्याय
(9) यः कोपि लुप्यते (लोपयति) स पापो(पे)न छिद्य-
(10) ते ॥ मं[ग]लं भवतू (तु) तथा भडियाउअ-
(11) अ[र]हट्टे आसधर सीरोइय सम[स्त]-
(12) सीरण ज(य)वा[ः] ह[रो]थु १ गूजरतृयात्रहि
(13) वील्ह[स्य] पुण्यार्थं ॥ १ ॥

(३४९)

(1) ओं ॥ संवत् १२२१ माघवदि २ शुक्रे अद्येह श्रीके-
ल्हणदेव विजयरा[ज्ये] । तस्य मातृराज्ञी श्रीआन[ल]-
देव्या श्रीषडेरकीय मूलनायक श्रीमहावीरदेवाय [चै]-
त्रवदि १३ कल्याणिक नि[मि]त्तं राजकीय-
(2) भोगमध्यात् युगंधर्याः हाएल एकः प्रदत्तः । तथा राष्ट्र-
कूट पातू केल्हण त[द्भ्रा]तृजऊत्तमसीहसूद्रगकाल्हण आहड
आसल अणातिगादिभिः तलाराभाव्यथस (?) गट-
(3) सत्कात् अस्मिन्नेव कल्याणके द्र १ प्रदत्तः ॥ १ तथा
श्रीषंडेरकवास्तव्य रथकार धणपाल सूरपाल जोपाल
सिगडा अपियपाल जिसहडदेल्हणादिभिः [चै]त्र सुदि
१३ कल्याणके

द्रसूरिचरणनलिनयुगलदुर्ललितराजहंसश्रीपूर्णभद्रसूरि-
चरणकमलपरिचरणचतुरमधुकरेण समस्तगोष्ठिकसमुदा-
यसमन्वितेन श्रीश्रीमालवंशविभूषणश्रेष्ठियशोदेवसुतेन
सदाज्ञाकारिनिज-

(5) —(भ्रा)तृ यशोराजजगधरविधीयमाननिखिलमनोरथेन
श्रेष्टि(ष्ठि)यशोवीरपरमश्रावकेण संवत् १२३९ वैशाख-
सुदि ५ गुरौ सकलत्रिलोकीतलाभोगभ्रमणपरिश्रां[त]-
कमलाविलासिनीविश्रामविलासमंदिरं अयं मंडपो नि-
र्मापितः ॥ तथा हि ॥ नानादेशसमागतैर्नवनवैः स्त्रीपुं-
सवर्गैर्मु[हु]र्यस्यै-

(6) — ⏑ ⏑ वावलोकनपरैर्नो तृप्तिरासाद्यते । स्मारं
स्मारमथो यदीयरचनावैचित्र्यविस्फूर्जितं तैः स्वस्थान-
गतैरपि प्रतिदिनं सोत्कंठमावर्ण्यते ॥ ४ वि[श्वं]भरा-
वरवधूतिलकं किमेतल्लीलारविंदमथ किं दुहितुः पयोधेः।
दत्तं सुरैरमृतकुंडमिदं किमत्र यस्यावलोकनविधौ
विविधाविकल्पाः ॥ ५ गर्त्तापूरेण पातालं

(7) · · · (विस्तारे?)[ण] महीतलं । तुंगत्वेन नभो येन
व्यानशे भुवनत्रयं ॥ ६ किं च ॥ स्फूर्ज्जद्व्योमसरः
समीनमकरं कन्यालिकुंभा[कु]लं मेषाढ्यं सकुलीर-
सिंहमिथुनं प्रोद्यद्वृषालंकृतं । ताराकैरवमिंदुधामसलिलं
सद्राजहंसास्पदं यावत्तावदिहादिनाथभवने नंद्यादसौ
मंडपः ॥ ७ कृतिरियं श्रीपूर्णभद्रसूरीणां ॥ भद्रमस्तु
श्रीसंघाय ॥

(३५२)

(1) ओं ॥ संवत् १२२१ श्रीजावालिपुरीयकांचनगि[ग]रिगढस्योपरि प्रभुश्रीहेमसूरिप्रबोधितश्रीगूर्ज्जरधराधीश्वरपरमार्हतचौलुक्य-

(2) महारा[ज]ाधिराजश्री[कु]मारपालदेवकारिते श्रीपा[र्श्व]नाथसत्कमू[ल] विंव(बिंब)सहितश्रीकुवरविहाराभिधाने जैनचैत्ये । सद्विधिप्रव[र्त्त]नाय वृ(बृ)हद्गच्छीयवा-

(3) दींद्रश्रीदेवाचार्याणां पक्षे आचंद्रार्कं समर्प्पिते ॥ सं० १२४२ वर्षे एतद्देसा(शा)धिपचाहमानकुलतिलकमहाराजश्रीसमरसिंहदेवादेशेन भां० पासूपुत्र भां० यशो-

(4) वीरेण स[मु]द्धृते श्रीमद्राजकुलादेशेन श्रीदे[वा]चार्यशिष्यैः श्रीपूर्णदेवाचार्यैः । सं० १२५६ वर्षे ज्येष्ठसु० ११ श्रीपार्श्वनाथदेवे तोरणादीनां प्रतिष्ठाकार्ये कृते। मूलशिख-

(5) रे व(च) कनकमयध्वजादंडस्य ध्वजारोपणप्रतिष्ठायां कृतायां ॥ सं० १२६८ वर्षे दीपोत्सवदिने अभिनवनिष्पन्नप्रेक्षामध्यमंडपे श्रीपूर्णदेवसूरिशिष्यैः श्रीरामचंद्राचार्यै[ः] सुवर्ण्णमयकलसारोपणप्रतिष्ठा कृता ॥ सु(शु)भं भवतु ॥ छ ॥

(३५३)

(1) ओं ॥ [सं]वत् १३५३ [वर्षे]
(2) वै[शा]ख वदि ५ [सोमे] श्री-
(3) सुवर्णगिरौ अद्येह महा-
(4) राजकुलश्रीसाम(मं)तसिंह-
(5) कल्याणं(ण)विजयराज्ये त-
(6) त्पादपद्मोपजीविनि
(7) [रा]जश्रीकान्हडदेवरा-
(8) ज्यधुरा[मु]द्वहमाने इहै-
(9) व वास्तव्यसंघपतिगुणध-
(10) र ठकुर आंबडपुत्रव(ठ)कुर-
(11) जसपु[त्र] सोनीमहणसीह-
(12) भार्या माल्हणि पुत्र[सोनी]रत-
(13) न[सिं]ह णाखो माल्हण गजसीह
(14) तिहणापुत्र [सो]नीनरपति ज-
(15) यता विजयपाल [न]रपतिभा-
(16) र्या नायकदेवि(वी) पुत्रलखमीध-
(17) र भुवणपाल [सु]हडपाल द्वि-
(18) तीय[भ]ार्या जाल्हणदेवि(वी)इ-
(19) त्यादि कुटंव(टुंब) सहिते[न] भा-
(20) र्या नायकदेवि(वी) [श्रे]योर्थे
(21) देवश्रीपार्श्वनाथचैत्ये पंच-
(22) मीबलिनिमित्त(त्तं) निश्रा[नि]क्षे-

(23) प[ह]ट्टमेकं नरपतिना दत्त(त्तं)
(24) तत्(द्) भाटकेन देवश्रीपा[र्श्व]-
(25) नाथगोष्टि(ष्ठि)[कैः प्रतिव]र्षः(र्षं)
(26) आचां(चं)द्रार्कं पंचमीव(ब)लिः
(27) कार्या(र्यः) [॥ शुभं] भव[तु] ॥ छ ॥

(३१४)

(1) ॥ ई० ॥ संवत् १६८१ वर्षे प्रथम चैत्रवदि ५ गुरौ अद्येह श्रीराठोडवंशे श्रीसूरसिंघपट्टे श्रीमहाराज श्रीगजसिंहजी

(2) विजयिराज्ये मुहणोत्रगोत्रे वृद्ध उसवालज्ञातीय सा० जेसा भार्या जयवंतदे पुत्र सा० जयराजभार्या मनोरथदे पुत्र सा० सादा सुभा सामल सुरताण प्रमुख परिवारपुण्यार्थं श्रीस्वर्णगिरिगह(ढ)दु-

(3) र्गोपरिस्थितश्रीमत्कुमरविहारे श्रीमति महावीरचैत्ये सा० जेसा भार्या जयवंतदे पुत्र सा० जयमलजी वृद्धभार्या सरूपदे पुत्र सा० नहणसी सुंदरदास आसकरण लघुभार्या सोहागदे पुत्र सा० जगमालादि पुत्रपौत्रादिश्रेयसे

(4) सा० जयमलजीनाम्ना श्रीमहावीरबिंबं प्रतिष्ठामहोत्सवपूर्वकं कारितं प्रतिष्ठितं च श्रीतपागच्छपक्षे सुविहिताचारकारक शिथिलाचारग(निवा)रक साधुक्रियोद्धारकारक श्रीआणंदविमलसूरि पट्टप्रभाकरश्रीविजयदानसूरि-

(5) पट्टशृंगारहारमहाम्लेच्छाधिपतिपातशाहि श्रीअकबर प्रतिबोधकतद्दत्तजगद्गुरुबिरुदधारकश्रीशत्रुंजयादितीर्थजीजीयादिकरमोचक तद्दत्तषण्मासअमारिप्रवर्तक भट्टारक श्री६हीरविजयसूरिपट्टमुकुटायमान भ०

(6) श्री६ विजयसेनसूरिपट्टे संप्रतिविजयमानराज्यसुविहितशिरःशेखरायमाण भट्टारक श्री६ विजयदेवसूरीश्वराणामादेशेन महोपाध्याय श्रीविद्यासागरगणिशिष्य पंडित श्रीसहजसागरगणिशिष्य पं० जयसागरगणिना श्रेयसे कारकस्य ॥

(३५५)

(1) ॥ संवत् १६८३ वर्षे आषाढवदि ४ गुरौ श्रवणनक्षत्रे
(2) श्रीजालोरनगरे स्वर्णगिरिदुर्गे महाराजाधिराजमहाराजाश्रीगजसिंहजीविजयराज्ये
(3) महुणोत्रगोत्रदीपक मं० अचला पुत्र मं० जेसा भार्या जैवंतदे पु० मं० श्रीजयमल्लनाम्ना भा० सरूपदे द्विती-
(4) या सुहागदे पुत्र नयणसी सुंदरदास आसकरण नरसिंहदास प्रमुख कुटुंबयुतेन स्वश्रेयसे ॥ श्रीधर्म्म-
(5) नाथबिंबं कारितं प्रतिष्ठितं श्रीतपागच्छनायकभट्टारक श्रीहीरविजयसूरिपट्टालंकारभट्टारकश्रीविजयसेन .... ॥

(३५६)

(1) ॥ संवत् १६८३ वर्षे। आषाढवदि ४ गुरौ सूत्रधार ऊद्धरण तत्पुत्र तोडरा ईसर

(२) टाहा दूहा हांराकेन कारापितं प्रतिष्ठितं तपागच्छे भ० श्रीविजयदेवसूरिभिः।

(३५७)

श्रीमद्रैवतकाभिधे शिखरिणि श्रीसारणाद्रौ च य-
द्विख्याते भुवि नन्दिवर्धनगिरौ सौगन्धिके भूधरे।
रम्ये श्रीकलशाचलस्य शिखरे श्रीनाथपादद्वयं
भूयात्प्रत्यहमेव देव! भवतो भक्त्यानतं श्रेयसे॥

(३५८)

(१) ॥र्द०॥ संवत् १६८१ वर्षे प्रथम चैत्रवदि ५ गुरौश्री
(२) श्रीमुहणोत्रगोत्रे सा० जेसा भार्या जसमादे पुत्र सा० जयमल भार्या सोहागदेवी श्रीआदिनाथबिंबं
(३) कारित प्रतिष्ठामहोत्सवपूर्वकं प्रतिष्ठितं च श्रीतपागच्छे श्री६ विजयदेवसूरीणामादेशेन जयसागरगणेन(णिना)॥

(३५९)

(१) ॥ संवत् १६८४ वर्षे माघशुदि १० सोमे श्रीमेडतानगर वास्तव्य ऊकेशज्ञातीय
(२) प्रामेचागोत्रतिलक सं० हर्षा लघुभार्या मनरंगदे सुत-संघपति सामीदासकेन श्रीकुंथुनाथबिंबं कारितं प्रति-ष्ठितं श्रीतपागच्छे श्री
(३) तपागच्छाधिराजभट्टारकश्रीविजयदेवसूरिभिः॥ आ-चार्यश्रीविजयसिंहसूरिप्रमुखपरिवारपरिकरितैः। श्री-रस्तु॥

(३६०)

(1) ॥ संवत् ११७५ वैशाखवदि १ शनौ श्रीजावालिपुरी-
यचैत्ये षां(?)गतश्रावकेण वीरकपुत्रेण उबोचनपुत्र
शुभंकर षेहडात्यां (?) सहितेन च

(2) तत्पुत्र देवंग देवधर स्यां (? पुत्रेण तथा जिनमति-
भार्या प्रोच्छा न्सा हितेन श्रीसुविधिदेवस्य खत्तके द्वारं
कारितं धम्मार्थमिति ॥ मंगलं महाश्रीः ॥

(३६१)

९ संवत् १२९४ वर्षे पें) श्रीमालीयश्रे० वीसलसुत
नागदेवसनतु्त्रा देल्हा स कक्षग झांपाख्या । झांपापुत्रो
वीजाकस्तेन देवडसहितेन पितृ झां[पा] श्रेयोर्थं श्रीजा-
[वा]लिपुरीयश्रीमहावीरजिनचैत्ये करोटिः कारिता ॥
शुभं भवतु ॥

(३६२)

(1) ॥ संवत् १३२० वर्षे माघसु-
(2) दि १ सोमे श्रीनाणकीयग-
(3) च्छप्रतिबद्धजिनालये महा-
(4) राजश्रीचंदनविहारे श्री-
(5) क्षीवरायेश्वरस्थाना(न प-
(6 तिना भट्टारकरा[व]ल ल-
(7) क्ष्मीधरेण देवश्रीम[हा]-
(8) वीरस्य आसोजमासे ॥

(9) अष्टाह्निकापदे द्रमाणां
(10) १०० शतमेकं प्रदत्तं ॥ तद्व्या-
(11) जमध्यात(त्) मठपतिना गोष्ठि-
(12) कश्च द्रम १० दशकं व्रेचनी-
(13) यं पूजाविधाने देवश्रीमहावीरस्य ॥

(३६३)

(1) दं ॥ संवत् १३२३ वर्षे मार्गसु-
(2) दि ५ बुधे महाराजश्रीचा-
(3) चिगदेवकल्याणविजय-
(4) राज्ये तन्मुद्रालंकारिणि
(5) महामात्य श्रीजक्षदेवे ॥
(6) श्रीनाणकीयगच्छप्रतिबद्ध-
(7) महाराजश्रीचंदनविहारे
(8) विजयिनि श्रीमद्धनेश्वर
(9) सूरौ तैलगृहगात्रोद्ध-
(10) वेन मह नरपालिना स्वयं
(11) कारित जिनयुगल पूजा
(12) निमित्तं मठपतिगोष्टि(ष्ठि)क-
(13) समक्षं श्रीमहावीरदेव-
(14) भांडागारे द्रम्माणां शता-
(15) र्द्धं प्रदत्तं ॥ तद्व्याजोद्भवे
(16) न द्रम्मार्द्धेन नेचकं मास
(17) प्रति करणीयं ॥ शुभं भवतु ॥

नाडोलनगरस्थलेखाः ।

(३६४)

(1) संवत् १२१५ ॥ वैशाख शुदि १० भौमे वीसाडास्थाने श्रीमहावीर चै[त्ये समु]दा-
(2) यसहितैः देवणाग नागड जोगडसुतैः देम्हाज धरण जसचंद्र ज-
(3) सदेव जसधवल जसपालैः श्रीनेमिनाथबिंबं कारितं ॥ बृह[द्गच्छी]-
(4) य श्रीमद्देवसूरिशिष्येण पं० पद्मचन्द्रगणिना प्रतिष्ठितं॥

(३६५)

(1) संवत् १२१५ वैशाख शुदि १० भौमे वीसाडास्थाने श्रीमहावीरचैत्ये समुदायस-
(2) हितैः देवणाग नागड जोगडसुतैः देम्हाज धरण जसचंद्र जसदेव
(3) जसधवल जसपालैः श्रीशांतिनाथबिंबं कारितं प्रतिष्ठितं बृहद्ग-
(4) च्छीय श्रीमन्मुनिचंद्रसूरिशिष्य श्रीमद्देवसूरिविनेयेन पाणिनीय पं० पद्मचं-
(5) द्रगणिना यावद्दिवि चंद्ररवी स्याता धर्मो जिनप्रतीतोस्ति ताव[ज्जी]यादेत-
(6) [ज्जि] नयुगलं वीरजिनभुवने ॥

(३६६)

(1) ॥ ई० ॥ सं. १६८६ वर्षे प्रथमाषाढव० ५ शुक्रे राजाधिराजगजसिंहजीराज्ये योधपुरनगरवास्तव्य मंणोत्र

(2) जैसासुतेन जयमलजीकेन श्रीशांतिनाथबिंबं कारितं प्रतिष्ठापितं स्वप्रतिष्ठायां प्रतिष्ठितं च श्रीतपागच्छा-

(3) धिराजभट्टारक

(4) [श्री] ५ श्रीविजयदेवसूरिभिः स्वपट्टालंकार आचार्यश्रीश्रीविजयसिंहसूरिप्रमुखपरिवार [सहितैः]

(३६७)

(1) श्रीपद्मप्रभबिंबं

(2) ॥ ई० ॥ सं० १६८६ वर्षे प्रथमाषाढ व० ५ शुक्रे

(3) राजाधिराजश्रीगजसिंहप्रदत्तसकलराज्यव्यापाराधिकारेण

(4) मं० जेसा सुत मं० जयमल्लजीनाम्ना श्रीचंद्रप्रभबिंबं कारितं प्रतिष्ठापितं स्वप्रतिष्ठायां श्रीजा-

(5) लोरनगरे प्रतिष्ठितं च तपागच्छाधिराज भ० श्रीहीरविजयसूरिपट्टालंकार भ० श्रीविजयसेनसूरिपट्टालंकार पातशाहि श्रीजहांगीर प्रदत्त महातपाबिरुदधारक-

(6) भ० श्री५ श्रीविजयदेवसूरिभिः स्वपदप्रतिष्ठिताचार्य श्रीविजयसिंहसूरिप्रमुखपरिवारपरिकरितैः । राणा श्रीजगत्सिंहराज्ये नाडुलनगररायविहारे श्रीपद्मप्रभबिंबं

(7) स्थापितं ॥

(३६८)

सं० १४८५ वै० शु० ३ बुधे प्राग्वाट श्रे० समरसी सुत दो० धारा भा० सूहवदे सुत दो० महिपा भा० माल्हणदे सुत दो० मुलाकेन पितृव्य दो० धर्मा भ्रातृ दो० माइआभ्यां च दो० महिपा श्रेयसे श्रीसुविधिबिंबं कारितं प्रतिष्ठितं श्रीतपागच्छेशश्रीसोमसुंदरसूरिभिः ॥

(३६९)

(1) ओं ॥ स्वस्ति श्रीनृपविक्रमकालातीतसंवत(त्) १[३]९४ व[र्षे चै]त्रशुदि १२ शुक्रे

(2) श्रीआसलपुरे महाराजाधिराजश्रीवणवीरदेवराज्ये राउत-

(3) माल्हणान्वये राउतसोमपुत्रराउतवांवीभार्या जाखलदेवि-

(4) पुत्रेण राउतमूलराजेन [श्री]पार्श्वनाथदेवस्य ध्वजारोपणसमये

(5) राउतवाला राउतहा[था] कुमरलंभा नींवा समक्षं मातृ(ता)पित्रोः पु-

(6) ण्यार्थं ढिकुयड वा[ड]ी सहितः प्रदत्तः। आचंद्रार्कं यावदियं व्य-

(7) वस्था प्रमाणा(णं) ॥ बहुभिर्वसुधा भुक्ता राजभिः सगरादिभिः य-

(8) स्य यस्य यदा भूमी तस्य तस्य तदा फलं ॥ १ शुभं भवतु ॥ श्रीः ॥

(३७०)

(1) स्वस्तिश्री संवत् १४७५ वर्षे आसाढ-
(2) सुदि ३ सोमे राणा श्रीलाषाविजयराज्ये
(3) प्रधान ठाकुर श्रीमांडणव्यापारे श्रीआसल-
(4) पुरदुर्गे श्रीपार्श्वनाथमंत्रिचैत्ये । उपकेशवं-
(5) शे लिगागोत्रे साहकडूआ भार्या कमलादे पु-
(6) त्र जगसीह वाडरा नूलु केल्हा जगसीह भार्या
(7) जाल्हणदे पुत्र खेढा भार्या जयती पुत्र सुहड स-
(8) हू सहितेन आत्मपुण्यश्रेयसे बाल्हाणामंडपजी-
(9) र्णोद्धारः कारापितः शुभं भवतु समस्तसंघमांड-
(10) ण ठा[कुर] साक्षिकः ।

(३७१)

(1) ओं ॥ संवत् १३५२ वैशाखसुदि ४ श्रीवा(बा)हडमेरौ महारा-
(2) [ज]कुलश्रीसामंतसिंहदेवकल्याणविजयराज्ये तन्नि-
(3) [यु]क्त श्रीश्रीकरणे [मं० वीरासलवेलाउल भां० ि[म]ग[लप्रभृत]यो
(4) ध[र्मा]क्षराणि प्रयच्छति(न्ति) यथा । श्रीआदिना[थ] मध्ये संति-
(5) ष्ठमानश्रीवि[घ्न]मर्दनक्षेत्रपाल श्रीचउंड देवराजयो[ः]
(6) उभयमार्गी(र्गी)य समायातसार्थउष्ट्र १० वृष २० उभ-यादपि उर्द्ध (ऊर्द्ध्वं)

(7) सार्थं प्रति द्वयोर्द्रेवयोः पाइला पक्षे [भीम]प्रिय दश-विशोपक [१०]

(8) अर्द्धो(र्द्धा)र्द्धेन ग्रहीतव्याः । असौ लागो महाजनेन मानित(तः) ॥ यथोक्तं

(9) व(ब)हुभि[र्व]सुधा यु(भु)क्ता राजभिः सगरादिभिः यस्य यस्य यदा भू-

(10) मी तस्य तस्य तदा फलं ॥१॥ छ ॥

(३७२)

(1) सं० १५०८ वै० व० १३ प्राग्वाट सा० जगसीसुत सं०

(2) केल्हा कडूआ हेमा माला जयता रणसी लापा ललतादे पुत्र सा० साहूले-

(3) न भार्या वाल्ही सुत नरसींह नगादि कु[टुंब]युतेन गुलधासित (?) चतुर्विंशति प्रतिमाः कारयता श्री शत्रुंजये२

(4) शीतलनाथबिंबं कारितं प्रतिष्ठितं तपाश्रीसो[मसुंदरसूरि पट्टे] श्रीश्रीश्री[रत्नशेखरसू]रिभिः श्रीदेवकुलपाटकनगरे श्रीगिरनारबिंबः

(5) श्रीअर्बुदगिरौ२ श्रीचंपकमेरौ२ चित्रकूटे२ जाउरनगरे२ कायद्रे२ नागहृदे२ ओसवाले२ श्रीनागपुरे२ कुंभ[ल] गढे२ श्रीदेवकुलपाटके२ श्रीकुंडं . . . .

(३७३)

(1) श्रीयशश्चन्द्रोपाध्यायशिष्यैः
(2) श्रीपद्मचंद्रोपाध्या[यैः]नि–
(3) जजननीसूरीश्रेयोऽर्थं ॥
(4) स्तंभलता कारिता ॥

(३७४)

(1) श्रीकुकुभाचार्य–
(2) शिष्येण भट्टा० धू–
(3) लभद्रेण निजज–
(4) ननी चेहणि श्रेयो–
(5) र्थं स्तंभलता प्रदत्ता ।

(३७५)

(1) संवत् ११४३ वैशाखे सुदि ३ बृहस्पतिदिने श्रीवीरनाथदे–
(2) वस्य श्रावको नाम जेदुकः। कारयामासस–
(3) द्बिंबं पूर्णदेविमत् (?) – – ॥ [श्रीमन्तोऽजि]तदेवा
(4) र्यसूरिशिष्येण सूरिणा। श्रीमद्विज–
(5) यसिंहेन जिनयुगं प्रतिष्ठितं ॥

(३७६)

(1) संवत् ११४३ वैशाखसुदि ३ बृहस्पतिदिने । आसीत् कर्कटवंशेन—

(2) . . . .

(3) . . . . . कारितं शांतिनाथस्य बिंबं . . . .

(4) [जन] मनोहरम् ।

केकींदग्रामस्थजिनालयप्रशस्तिः

(३७७)

॥ द॰ ॥ ॐ नमो वीतरागाय । श्रीसिद्धिर्भवतु ॥

स्वस्ति श्रियामास्पद(*)माप्तसिद्धि-

ज्जगत्त्रये यस्य भवत्प्रसिद्धिः ।

सोऽस्तु श्रिये स्फूर्ज्जदनं(*)तऋद्धि-

रादीश्वरः शारदभास्वदिद्धिः ॥ १ ॥

यमार्हताः शैवमतावलंबा

हिं(*)[दुप्र]कारा यवनप्रकाराः ।

सर्व्वेऽप्यमी मोदभृतो भजंतो

युगादिदेवो दुरितं स हंतु ॥ २ ॥

दूर्व्वाप्रसारः सवटप्रसारः

कच्छप्रसारो(*)व्रततिप्रसारः ।

इमे समे कोटितमेऽपि भागे
ऽपत्यप्रसारस्य न यान्ति यस्य ॥ ३ ॥
गीर्व्वाणसालो न हि काष्ठभावात्
तथा पशुत्वान्नहि(*)कामधेनुः।
मृदां विकारान्नहि कामकुंभ-
श्चिंतामणिर्न्नैव च कर्क्करत्वात् ॥ ४ ॥
सूर्यो न तापाकुलताकरत्वात्
सुधाकरो नैव कलं(*)कवत्त्वात् ॥
सुवर्ण्णशैलो न कठोरभावात्
नाभ्यंगजातेन तुलामुपैति ॥ ५ ॥
दुग्धोदधौ संस्थिततोयबिन्दून्
पुष्पोच्चयान्नंदन(*)काननस्थान्।
करोत्करान् शारदचन्द्रसत्कान्
कश्चिन्मिमीते गुणान् युगादेः ॥६॥
यस्माद् जगत्यां प्रभवंति विघ्नाः
सुपर्व्वलोकादिव(*)कामगव्यः।
द्वयोऽपि वांच्छाधिकदानदक्षाः
पुण्यातु पुण्यानि स नाभिसूनुः॥७॥
यतोंतरायास्त्वरितं प्रणेशु-
र्मृगाधिराजादिव मार्ग्गपृ(*)गाः।
यद्वा मयूरादिव लेलिहानाः
स मारुदेवो भवताद् विभूत्यै ॥ ८ ॥
राठोडवंशव्रतातिप्रतान-
नीकोपमो नीकनिकायनेता। (*)
राजाधिराजोऽजनि मल्लदेव-

स्तिरस्कृतारिप्रातिमल्लदेवः ॥ ९ ॥
तस्यौरसस्समजनिष्ट बलिष्ठबाहुः
प्रत्यर्थितापनकदर्थनपर्व्वराहुः(*) ।
श्रीमल्लदेवनृपपट्टसहस्ररश्मिः
श्रीमानभूदुदयसिंहनृपः सरश्मिः ॥१०॥
कमधजकुलदीपः कांतिकुल्या नदीप-
स्तनुजितमधुदीपः सौ(*)म्यता कौमुदीपः ।
नृपतिरुदयसिंहः स्वप्रतापास्तसिंहः
सितरदमुचुकुंदः सर्व्वनीत्या मुकुंदः ॥ ११ ॥
राज्ञां समेषामयमेव वृद्धो
वाच्यस्तद(*)न्यैरथ वृद्धराजः ।
यस्येति शाहिर्विरुदं स्म दद्या-
दकब्बरो बब्बरवंशहंसः ॥ १२ ॥
तत्पट्टहेम्नः कषपट्टशोभा-
मबीभरत्संप्रति सूरसिंहः ।
यो(*) माषपेषं द्विषतः पिपेष
निर्मूलकाषं कपितार्त्तितांतिः ॥ १३ ॥
राज्यश्रियां भाजनमिद्धधामा
प्रतापमंदीकृतचण्डधामा ।
सपत्ननागावलिनाशसिंहः(*)
पृथ्वीपती राजति सूरसिंहः ॥ १४ ॥
प्रतापतो विक्रमतश्च सूर्य-
सिंहौ गतौ व्योमवनं च भीतौ ।
अन्वर्थतो नाम जगाम सूर्य-
सिंहेति यः सर्वजन(*)प्रसिद्धं ॥ १५ ॥

यदीयसेनोच्छलितै रजोभि-
मलीमसांगो दिवसाधिनाथः ।
परो दधावस्तमिषेण मन्ये
स्नातुं प्रवेशं कुरुते विनम्रः ॥ १६ ॥
अप्ये(*)कमीहेत न शुद्धवंशो
धारे च कं तृप्तियुतो विशेषात् ।
स्वयं हतारातिवसुंधरस्त्री-
परिग्रहात्तद्धहुताकरस्सः ॥ १७ ॥
तथापि राज्यः परितोषभा(*)जः
स्तुवंति विज्ञा विविधैः कवित्वैः ।
वहंति भक्तिं स्वकुटुंबलोका
अहो यशो भाग्यवशोपलभ्यं ॥ १८ ॥

द्वाभ्यां युग्मं ।

सुरेषु यद्वन्मघवा विभाति(*)
यथैव तेजस्विषु चंडरोचिः ।
न्यायानुयायिष्विव रामचंद्र-
स्तथाधुना हिंदुषु भूधवोयं ॥ १९ ॥
द्रव्यं जिनार्चोचितकुंकुमादि
दीपार्थमाज्या(*)द्यममारिघोषं ।
आचामतोम्लादितपोविशेषं
विशेषतः कारयते स्वदेशे ॥ २० ॥
नापुत्रवित्ताहरणं न चौरी
न न्यासमोषो न च मद्यपानं ।
नाखे(*)टको नान्यवशा निषेवे-
त्यादिस्थितिः शासति राज्यमस्मिन् ॥ २१ ॥

अभूद्दधानो युवराजमुद्रां
तस्मात् कुमारो गजसिंहनामा ।
गत्या गजो(*)ऽतीवबलेन सिंह-
स्तेनैव लेभे गजसिंहनाम ॥ २२ ॥
श्रीओसवालाऽन्वयवार्द्धिचंद्रः
प्रशस्तकार्येषु विमुक्ततंद्रः ।
विज्ञप्रगेयोचितवालगोत्रः
पणे(*)ष्वपि स्वेष्वचलत्वगोत्रः ॥ २३ ॥
आसीन्निवासी नगरान्तरे च
प्रायः प्रभूतैर्द्रविणैरुपेतः ।
जगाभिधानो जगदीशसेवा-
हेवाभिरामो व्यवहारिमु(*)ख्यः ॥ २४ ॥
द्वाभ्यां युग्मं ।
विद्यापुरः सूरिसुवाचकानां
करे पुरे योधपुराभिधानं ।
दंतप्रमाणाद्भवया जगाख्यः
स एष तुर्यव्रतमुच्चचार ॥ २५ ॥
तदंगजन्मा (*) जनितप्रमोदः
पुण्यात्मनां पुण्यसहायभावात् ।
विशिष्टदानादिगुणैः सनाथो
नाथाभिधो नाथसभाप्तमानः ॥ २६ ॥
तस्योज्ज्वलस्फारविशालशीला
भार्या(*)भवद् गूजरदे सुनामा ।
रूपेण वर्या गृहभारधुर्या
श्रीदेवगुर्वोः परिचर्ययार्या ॥ २७ ॥

अमूत सा पूर्व्वदिगेव सूर्यं
मुक्तामणिं वंशविशेषयष्टिः ।
वज्रां(*)कुरं रोहणभूमिकेव
नापाभिधानं सुत राजरत्नं ॥ २८ ॥
गुणैरनेकैः सुकृतैरनेकै-
र्लेभे प्रसिद्धिर्भुवि तेन विष्वक् ।
तदर्थिनोऽन्येपि समर्ज्जयंतु
गु (*)णान् सपुण्यान्विधुवद्विशुद्धान् ॥ २९ ॥
तस्यासीन्नवल्हादे वनिता वनितारसाररूपगुणा ।
शीलालंकृतिरम्या गम्या नापाह्वयेनैव ॥ ३० ॥
आसाभिधा(*)नो ह्यमृताभिधश्च
सुधर्मसिंहोऽप्युदयाभिधोऽपि ।
सादूलनामेति च संति पंच
तयोस्तनूजा इव पांडुकुंत्योः ॥ ३१ ॥
आसाभिधानस्य बभूव भार्या
सरू(*)पदेवीति तयोः सुतौ द्वौ ।
तयोरभूदादिमवीरदासो
लघुश्चिरं जीवितजीवराजः ॥ ३२ ॥
वृद्धेतरस्यामृतसंज्ञितस्य
मृगेक्षणा मौलिकदेऽभिधाना ।
सु(*)तावभूतामनयोस्तथा द्वौ
मनोहराख्योऽपरवर्द्धमानः ॥ ३३ ॥
सदा मुदे धारलदेऽभिधाना
सुधर्मसिंहस्य सधर्म्मिणीति ।
कुटुंबिनी सा उछरंगदेवी

प्रिया व(*)भूवोदयसंज्ञितस्य ॥ ३४ ॥

इति परिवारयुतश्चोऽजयंतशत्रुंजयेष्वकृत यात्रा ।
निधिशरनरपति १६५९ संख्ये वर्षे हर्षेण नापाख्यः ॥३५॥

अर्बुदगिरिरा(*)णपुरे नारदपुर्यां च शिवपुरीदेशे ।
यात्रा युगषट्पदपदकला १६६४ मितेऽब्दे चकार पुनः ॥३६॥

श्रीविक्रमार्काद्धनु(?)तर्कषड्भू
वर्षे १६६६ गते फा(*)ल्गुन शुक्लपक्षे ।
तौ दंपती स्वीकुरुतः स्म तुर्य-
व्रतं तृतीयाहानि रूप्यदानैः ॥ ३७ ॥

दानं च शीलं च तथोपकार-
स्त्रयात्मकोयं शुभयोग आस्ते ।
नापाभिधा(*)ने व्यवहारिमुख्ये
यथाहि लोके गुरुपुण्यपूर्णा ॥ ३८ ॥

भुजार्जिताया निजचारुसंपदो
न्यायोर्जिताया: फलमिष्टमिच्छता ।
बाणांगषट्शीतगु १६६५ संख्य(*)हायने
विधापितस्तेन हि मूलमंडपः ॥ ३९ ॥

चतुष्किके द्वे अपि पार्श्वयोर्द्वयो-
र्नापाभिधानेन विधापिते इमे ।
पित्रोर्यशः कीर्त्तिरुभे इव स्वयोः
कर्त्ता द्वयं(*)तोडरसूत्रधारकः ॥ ४० ॥

विविधवादिमतंगजकेसरी कपटपंजरभंगकृते करी ।
भवपयोधिसमुत्तरणे तरी प्रबलधैर्यदरेवसनं दरी ॥ ४१ ॥

असमभाग्य(*)पयश्चयसागरः
स्वगुणरंजितनायकनागरः ।

विजयसेनगुरुस्तपगच्छराड्
विजयते ज - त ज - दाद्भुतः ॥ ४२ ॥
द्वाभ्यां युग्मं ।

तत्पट्टोदयिरवयो विज(*)यंते विजयदेवसूरीशाः ।
श्रीउचितवालगोत्रावतंसतुल्या अनूचानाः ॥ ४३ ॥
तेषां निदेशेन सदा विभाकरै-
र्गंगातरंगालिलसद्यशोभरैः ।
जिनाल(*)योयं प्रतिभावभूवरैः
प्रतिष्ठितो वाचकलब्धिसागरैः ॥ ४४ ॥
पंडितपंक्तिप्रभवः श्रीविनयकुशलविबुधवरास्तेषां ।
शिष्येणोदयरुचिना प्रशस्तिरेषा वि(*)निरमायि ॥ ४५ ॥
श्रीसहजसागरसुधीविनेयजयसागरः प्रशस्तिमिमां ।
उदलीलिखदुत्कीर्णा वरतोडरसूत्रधारेण ॥ ४६ ॥

---

(३७८)

(1) दं० ॥ सं० १२३० आषाढ शुदि ९ किष्किंधविधि-
चैत्ये मूलना ....
(2) करः श्रीआनंदसूरिदेशनया श्रे० धांधल श्रे० वालामण-
दासददिवाराव पीवरदिया प्रमुखश्रेयो ....

वैराटनगरस्थजिनालयप्रशस्तिः ।

(३७९)

(1) ॥ ई० ॥ श्रीहीरविजयसूरीश्वरगुरुभ्यो नमः ॥ स्वस्ति श्रीमन्नृ . . . .]

(2) - - शाके१५०९ प्रवर्तमाने फाल्गुनशुक्ल द्वितीयायां र[वौ . . . .

(3) - - - अखिल प्रतिपक्षक्ष्मापालचक्रवालतमोजालरविनिरतर-चरणकम[ल] . . . .

(4) ..... प्रसरतिलकित नम्रीभूत भूपालभालप्रबलवलप्राक्रमकृत-चतुर्दिग[विजय] . . . .

(5) .... न्यायैकधुराधरण धुरीण दुरपासनमदिरादिव्यसननिरा-करण प्रवीण . . . .

(6) ण गोचरीकृतप्राक्तननलनरेंद्रगामचंद्रयुधिष्ठिरविक्रमादित्य-प्रभृतिमहीमहें[द्र] . . . .

(7) कीर्तिकौमुदीनिस्तंद्रचंद्रश्रीहीरविजयसूरींद्रचंद्रचारुचातुरी चंचुरचतुरनरानिर्वच[नी] . . . .

(8) न प्रोद्भूतप्रभूततरदयार्द्रतापरिणतिप्रणीतात्मीयसमग्रदेशप्र-तिवर्षपर्युषणापर्व . . . .

(9) जन्ममास ४० रविवासर ४८ संबंधिषडाधिकशतादिनावधि-सर्वजन्तुजाताभयदानस्फुर[मान] . . . .

(10) वल्ली वर्ण्यमानप्रधानपीयूष . . . . . . देदीप्यमान विशदतमानिरपत्रादयशोवादधर्मकृत्य . . . .

(11) श्रीअकब्बरविजयमानराज्ये अद्येह श्रीवइराटनगरे। पांडु-
पुत्रीयविविधावदातश्रवण ....

(12) म्राद्यनेकगैरिकखानिनिधानीभूतसमग्रसागरांबरे श्रीमाल-
ज्ञातीय रांक्याणगोत्रीय सं नाल्हा ....

(13) श्रीदेल्हीपुत्र सं० ईसर भार्या झवकू पुत्र सं० रतनपाल-
भार्या मेदाई पुत्र सं० देवदत्त भार्या धम्मू पुत्र पानसा
....

(14) टोडरमल सबहुमानप्रदत्त सुबहुग्रामस्वाधिपत्याधिकारी-
कृत स्वप्रजापालनानेकप्रकार सं० भारमल्ल भा .....

(15) इंद्रराजनाम्ना प्रथमभार्या जयवंती द्वितीयभार्यादमा तत्पुत्र
सं० चूहडमल्ल। स्वप्रथमलघुभ्रातृ सं० अज[यराज] ...

(16) ....रीनां पुत्र सं० विमलदास द्वितीय भार्या नगीनां
स्वद्वितीयलघुभ्रातृ सं० स्वामीदास भार्या .....

(17) कां पुत्र सं० जगजीवन भार्या मोतां पुत्र सं० कचरा
स्वद्वितीयपुत्र सं० चतुर्भुज प्रभृति समस्त कुटुंबयु ..
........[व]-

(18) इराटद्रंगस्वाधिपत्याधिकारं बिभ्रता स्वपितृनामप्राप्तशै-
लमयश्रीपार्श्वनाथ १ रीरीमयस्वनामधारितश्रीश्री-

(19) चंद्रप्रभ २ भ्रातृअजयराजनामधारितश्रीऋषभदेव ३
प्रभृतिप्रतिमालंकृतं मूलनायकश्रीविमलनाथबिंबं

(20) स्वश्रेयसे कारितं। बहुलतमवित्तव्ययेन कारिते श्रीइन्द्र-
विहारापरनाम्नि महोदयप्रासादे स्वप्रतिष्टा(ष्ठा)यां

(21) प्रतिष्टि(ष्ठि)तं च श्रीतपागच्छे श्रीहेमविमलसूरितत्पट्टल-
क्ष्मीकमलाक्षीकंठस्थलालंकारहारकृतस्वगुर्वाज्ञाप्ति-

(22) सहकृतकुमार्गपारावारपतज्जंतुसमुद्धरणकर्णधाराकारसु-
विहितसाधुमार्गक्रियोद्धारश्रीआणंद-

(23) विमलसूरिपट्टप्रकृष्टतममहामुकुटमंडनचूडामणीयमानश्रीवि-
जयदानसूरितत्पट्टपूर्वाचलतटीप —

(24) – – – – – – – करणसहस्रकिरणानुकारिभिः स्वकीय-
वचनचातुरीचमत्कृतकृतकश्मीरकामरूप-

(25) – – – – – – – – – – [स्ता]नकाबिलबदकसाढिल्लीमरु-
स्थलीगुर्जरत्रामालवमंडलप्रभृतिकानेकजनपद -

(26) – – – – – – – – आचरणनेकमंडलाधिपतिचतुर्दश-
च्छत्रपतिसंसेव्यमानचरणहमाउनंदनजलालु -

(27) दीनपातसाहिश्रीअकब्बरसुरत्राणप्रदत्तपूर्वोपवर्णितामारि-
फुरमानपुस्तकभांडागारप्रदानबंदि · · · · · · · · · ·

(28) ·········· दिबहुमानसर्वदोपगीयमानसर्वत्रप्रख्यानजगद्गु-
रुबिरुदधारिभिः । प्रशांततानिःस्पृहता-

(29) – – तासंविज्ञतायुगप्रधानताद्यनेकगुणगणानुकृतप्राक्त-
नवज्रस्वाम्यादिसूरिभिः सुवि-

(30) [हितसिरोम]णिसुगृहीतनामधेयभट्टारकपुरंदरपरमगुरु-
गच्छाधिराजश्री श्री श्री श्री श्री श्री श्री श्री

(31) श्री श्री श्री श्री श्री श्री श्री श्री श्री श्री श्री श्री श्री
[हरिविज]यसूरिभिः स्वशिष्यसौभाग्यभाग्यवैराग्य-

(32) [औदा]र्यप्रभृतिगुणग्राम ········· हनीयमहा-
मणिगणरोहणक्षोणी—

(33) [तलमंड]णगुर्वाज्ञापालनैक ··········· वनीकृ-
तानेकमंडलमहाडंबरपुरस्सर—

(34) --- प्रतिष्ठप्रतिष्ठाप्रष्ठ ----------- स्त्री-
वशीकरणकार्मणप्राज्यप्रज्याप्रदा-

(35) ------ कर्म्मनिर्माण -- क -- माणभव्य-
जनमन पवित्रक्षेत्रबोधिबीजवपनप्रधान-

(36) -------------- तिरस्कृतसुधारसवा-
ग्विलासराजमानतत्तद्देशीयदर्शनस्पृहया-

(37) --------------- मनोरथप्रथाप्रथि-
तकल्पलता प्रवर्द्धनसुपर्वपर्वतायमानविबुधजन-

(38) ----------------- कीर्ति ---
पुरंदर महोपाध्याय श्री ५ श्रीकल्याणविजयगणिपरिवृते-

(39) ---------------- श्रीइंद्रविहार-
प्रासादप्रशस्तिः पं० लाभविजयगणिकृता लिखिता पं०
सोमकुशल [ग० णिना]

(40) भइरवपुत्र मसरफ भगतू महमवाल ।

राजगृहगतपार्श्वनाथमंदिरप्रशस्तिः ।

(३८०)

(1) ए० ॥ ऑनमः श्रीपार्श्वनाथाय ॥ श्रेयश्रीविपुलाचलामरगिरिस्थेयः स्थितिस्वीकृतिः पत्रश्रेणिरमाभिरामभुजगाधीशस्फटासंस्थितिः । पादासीनदिवस्पतिः शुभफलश्रीकीर्तिपुष्पोद्गमः श्रीसङ्घाय ददातु वाञ्छितफलं

(2) श्रीपार्श्वकल्पद्रुमः ॥ १ ॥ यत्र श्रीमुनिसुव्रतस्य सुविभोर्जन्म व्रतं केवलं सम्राजा जयरामलक्ष्मणजरासन्धादिभूमीभूजां । जज्ञे चक्रिबलाच्युतप्रतिहरिश्रीशालिनां सम्भवः प्रापुः श्रेणिकभूपवादे-

(3) भविनो वीराच्च जैनीं रमां ॥ २ ॥ यत्राभयकुमारश्रीशालिधन्यादिमा घनाः । सर्वार्थसिद्धिसम्भोगभुजो जाता दिवाऽपि हि ॥ ३ ॥ यत्र श्रीविपुलाभिधोऽवनिधरो वैभारनामापि च श्रीजैनेन्द्रविहारभूषणधरौ पूर्वाप

(4) राशास्थितौ । श्रेयो लोकयुगेऽपि निश्चितमितो लभ्यं ब्रुवाते नृणां तीर्थं राजगृहाभिधानमिह तत्कैः कैर्न संस्तूयते ॥ ४ ॥ तत्र च संसारापारपारावारपरपारप्रापणप्रवणमहत्तमतीर्थे । श्रीराजगृहम-

(5) हातीर्थे । गजेन्द्राकारमहापोतप्रकारश्रीविपुलगिरिविपुलचूलापीठे सकलमहीपालचक्रचूलामाणिक्यमरीचिमञ्जरीपिञ्जरितचरणसरोजे । सुरत्राणश्रीसाहिपेरोजे महीमनुशासति । तदीय-

(6) नियोगान्मगधेषु मलिकवयोनाममण्डलेश्वरसमये । तदीय-
सेवकसहणासदुरदीनसाहाय्येन । यादाय निर्गुणखनि-
र्गुणिरङ्गभाजां ॥ पुंमौक्तिकावलिरलं कुरुते सुराज्यं वक्षः
श्रुती अपिशिरः

(7) सुतरां सुताग सोयं विभाति भुवि मन्त्रिदलीयवंशः
॥ ५ ॥ वंशेमुत्रपवित्रधीः सहजपालाख्यः सुमुख्यः सतां
जज्ञेऽनन्यसमानसद्गुणमणीशृङ्गारितांगः पुरा । तत्सूनुस्तु
जनस्तुतस्तिहुणपालेति प्रतीतोऽभव-

(8) ज्जातस्तस्य कुले शुधांशुधवले राहाभिधानो धनी ॥६॥
तस्यात्मजोजनि च ठकुरमण्डनाख्यः सद्धर्मकर्मविधिशिष्ट-
जनेषु मुख्यः । निःसीमशीलकमलादिगुणालिधाम जज्ञे
गृहेऽस्यः गृहिणी थिरदेविनाम ॥

(9) ७ पुत्रास्तयोः समभवन् भुवने विचित्राः पंचात्र संतति-
भृतः सुगुणैः पवित्राः । तत्रादिमास्त्रय इमे सहदेवकामदेवा-
भिधानसहराज इति प्रतीताः ॥ तुर्यः पुनर्जयति सम्प्रति
वच्छराजः श्रीमा-

(10) न सुबुद्धिलघुबान्धवदेवराजः । याभ्यां जडाधिकतया घन-
पङ्कपूर्वदेशेपि धर्मरथधुर्यपदं प्रपेदे ॥ ९ । प्रथमममनवमाया
वच्छराजस्य जाया समजनि रतनीति स्फीतिसन्नीति-
रीतिः । प्रभवति पहराजः सद्गु-

(11) णश्रीसमाजः सुत इत इह मुख्यस्तत्परश्चोढराख्यः ॥१०॥
द्वितीया च प्रिया भाति वीधीरिति विधिप्रिया । धनासिं-
हादयश्चास्याः सुता बहुरमाश्रिताः ॥ ११ ॥ अजनि च
दयिताया देवराजस्य राजी गुणम-

(12) णिमयताराणारशृंगारसारा । स्म भवति तनुजातो धर्म-
सिंहोत्र धुर्यस्तदनु च गुणराजः सत्कलाकेलिवर्यः ॥१२
अपरमथ कलत्रं पद्मिनी तस्य गेहे तत उरुगुणजातः षी-
मराजोंगजातः । प्रथम उदितपद्मः पद्म–

(13) सिंहो द्वितीयस्तदपरघडसिंहः पुत्रिका चाच्छरीति ॥१३
इतश्च ॥ श्रीवर्द्धमानजिनशासनमूलकन्दः पुण्यात्मनां समु-
पदर्शितमुक्तिभन्दः । सिद्धान्तसूत्ररचको गणभृत्सुधर्मना-
माजनि प्रथमकोऽत्रयुग–

(14) प्रधानः ॥१४॥ तस्यान्वये समभवद्दशपूर्विवज्रस्वामी मनो-
भवमहीधरभेदवज्रः । यस्मात्परं प्रवचने प्रससार वज्र-
शाखा सुपात्रसुमनःसकलप्रशाखा ॥१५॥ तस्यामहर्निश-
मतीव विकाशवत्यां चान्द्रे कु–

(15) ले विमलसर्वकलाविलासः । उद्योतनो गुरुरभाद्विबुधो
यदीये पट्टेऽजनिष्ट समुनिर्गणिवर्द्धमानः ॥१६॥ तदनु
भुवनाश्रान्तख्यातावदातगुणोत्तरः सुचरणरमाभूरिः सूरि-
र्बभूव जिनेश्वरः । खरतर इ–

(16) ति ख्याति यस्मादवाप गणोप्ययं परिमलकलप्रश्रीप – –
डुगणो वनो ॥ १७ ॥ ततः श्रीजिनचन्द्राख्यो बभूव मुनि-
पुङ्गवः । संवेगरंगशालां यश्चकार च बभार च ॥ १८ ॥
स्तुत्वा मन्त्रपदाक्षरैरवनितः श्रीपा–

(17) र्श्वचिन्तामणिं – – – – – – – – – – – नाकारिणं ।
स्थानेनंतसुखोदयं विवरणं चक्रे नवांग्या यकैः श्रीमन्तो
ऽभयदेवसूरिगुरवस्तेऽतः परं जज्ञिरे ॥ १९ – – –

(18) - - -जिनवल्लभ - - शांगनोवल्लभो - - - - -प्रियः यदीयगुणगौरवं श्रुतिपुटेन सौधोपमं निपीय शिरसोऽधुनापि कुरुते न कस्तांडवं ॥२०॥ तत्पट्टे जिनदत्तसूरिरभवद्योगीन्द्रचूडामणिर्मिथ्याध्वा–

(19) तनिरुद्धदर्शन - - - - अंबिकया न्यदेशि सुगुरुः क्षेत्रेऽत्र सर्वोत्तमः सेव्यः पुण्यवतां सतां सुचरणज्ञानश्रिया सत्तमः ॥ २१ ॥ ततः परं श्रीजिनचन्द्रसूरिर्बभूव निःसंग गुणास्तभूरिः ।

(20) चिन्तामणिर्भालितले यदीयेऽध्युवास वासादिव भाग्यलक्ष्म्याः ॥२२॥ पक्षे लक्ष्यगते सुसाधनमपि प्रेत्यापि दुःसाधनं दृष्टांतास्थितिबन्धबंधुरमपि प्रक्षीणदृष्टान्तकं । वादे वादिगतप्रमाणमपि यैर्वाक्यं

(21) प्रमाणस्थितं ते वागीश्वरपुंगवा जिनपतिप्रख्या बभूवुस्ततः ॥२३॥ अथ जिनेश्वरसूरियतीश्वरा दिनकरा इव गोभरभास्वराः । भुवि विबोधितसत्कमलाकराः समुदिता वियति स्थितिसुन्दराः ॥२४॥ जिन प्र–

(22) बोधा हतमोहयोधा जने विरेजुर्जनितप्रबोधाः । ततः पट्टे पुण्यपदेऽदसीये गणेन्द्रचर्या यतिधर्मधुर्याः ॥२५॥ निरुंधानो गोभिः प्रकृतिजडधीनां विलसितं भ्रमभ्रश्यज्जोतीरसदशकलाकेलि–

(23) विकलः । उदीतस्तत्पट्टे प्रतिहततमःकुग्रहमतिर्नवीनोऽसौ चंद्रो जगति जिनचन्द्रो यतिपतिः ॥२६॥ प्राकट्यं पंचमारे दधति विधिपथश्रीविलासप्रकारे धर्माधारे सुसारे विपुलगिरिवरे मानतुंगे विहा–

(24) रे कृत्वा संस्थापनां श्रीप्रथमजिनपतेर्येन सौवैर्यशोभि-
श्चित्रं चक्रे जगत्यां जिनकुशलगुरुस्तत्पदेऽसावशोभि॥२७॥
बाल्येपि यत्र गणनायकलक्ष्मिकांताकेलिविलोक्य सरसा
हृदि शारदापि । सौभाग्य-

(25) तः सरभसं विललास सोयं जातस्ततो मुनिपतिर्जिन-
पद्मसूरिः ॥ २८॥ दृष्टापदृष्टसुविशिष्टनिजान्यशास्त्रव्या-
ख्यानसम्यगवधाननिधानसिद्धिः । जज्ञे ततोऽस्तकलि-
कालजनासमानज्ञानान्त्रिय-

(26) ब्धिजिनलब्धियुगप्रधानः ॥२९॥ तस्यासने विजयते सम-
सूरिवर्यः सम्यगदृगंगिगणरंजकचारुचर्यः । श्रीजैनशासन-
विकासनभूरिधामा कामापनोदनमना जिनचन्द्रनाम॥३०॥
तत्कोपदेश-

(27) वशतः प्रभुपार्श्वनाथप्रासादमुत्तममचीकरत - - - ।
श्रीमिद्विहारपुरवस्थितिवच्छराजः श्रीसिद्धये सुमतिसो-
दरदेवराजः ॥ ३१ ॥ महेन गुरुणा चात्र वच्छराजः
सबांधवः । प्रतिष्ठां कारयामास मंडनान्वय-

(28) मंडनः ॥ ३२ श्रीजिनचंद्रसूरिन्द्रा येषां संयमदायकाः ।
शास्त्रेष्वध्यापकास्तु श्रीजिनलब्धियतीश्वराः ॥३३॥ कर्त्ता-
रोऽत्र प्रतिष्ठायास्ते उपाध्यायपुङ्गवाः । श्रीमंतो भुवनहि-
ताभिधाना गुरुशासनात् ॥ ३४ ॥ न-

(29) यनचंद्रपयोनिधिभूमिते व्रजति विक्रमभूभृदनेहसि । बहुल-
षष्ठिदिने शुचिमासगे महमचीकरदेनमयं सुधीः ॥ ३५
श्रीपार्श्वनाथजिननाथसनाथमध्यः प्रासाद एष कलस-
ध्वजमण्डितो-

(30) र्द्धैः । निर्मापकोस्य गुरवोत्र कृतप्रतिष्ठा नंदंतु संघसहिता भुवि सुप्रतिष्ठाः ॥ ३६ ॥ श्रीमद्भिर्भुवनहिताभिषेकवर्यैः प्रशस्ती रेषात्र । कृत्वा विचित्रवृत्ता लिखिता श्रीकीर्तिरिव मूर्त्ता ॥ ३७ ॥ उत्कीर्णा च सुवर्ण्णा ठकुरमा–

(31) ल्हांगजेन पुण्यार्थं । वैज्ञानिकसुश्रावकवरेण वीधाभिधानेन ॥ ३८ ॥ इति विक्रमसंवत् १४१२ आषाढवदि ६ दिने । श्रीखरतरगच्छशृंगारसुगुरुश्रीजिनलब्धिसूरिपट्टालङ्कारश्रीजिनेन्द्रसूरीणामुपदे–

(32) शेन । श्रीमंत्रिवंशमंडन ठ० मंडननंदनाभ्यां । श्रीभुवनहितोपाध्यायानां पं० हरिप्रभगणि मोदमूर्त्तिगणि हर्षमूर्त्तिगणि पुण्यप्रधानगणिसहितानां पूर्वदेशविहारश्रीमहातीर्थयात्रासंमूत्र–

(33) णादिमहाप्रभावनया सकलश्रीविधिसंघसमानंदनाभ्यां । ठ० वच्छराज ठ० देवराजसुश्रावकाभ्यां कारितस्य श्रीपार्श्वनाथप्रसादस्य प्रशस्तिः ॥ शुभं भवतु श्रीसंघस्य ॥

पालीग्रामस्थलेखाः ।

(३८१)

(1) ओं ॥ संवत् १२०१ ज्येष्ठ वदि ६ रवौ श्रीपल्लिकायां श्रीमहावीरचैत्ये

(2) महामात्यश्रीआनंदसुत महामात्यश्रीपृथ्वीपालेनात्मश्रेयोऽर्थं

(3) जिनयुगलं प्रदत्तं ॥ श्रीअनंतनाथदेवस्य ॥

(३८२)

१ ॥ संवत् ११४४ माघसुदि ११ वीरऋद्ध देवकुलिकायां दुर्लभाजिताभ्यां शान्त्याप्तः कृतः श्रीब्राह्मीगच्छीयश्रीदेवाचार्येन प्रतिष्ठितः ।

(३८३)

(1) ओं ॥ ११७८ फाल्गुनसुदि ११ शनौ श्रीपल्लिका० श्रीवीरनाथमहाचैत्ये श्रीमदुद्योतनाचार्यमहेश्वराचार्याम्ना[ये] देवाचार्यगच्छे साहारसुत पारसधणदेवौ तयोर्मध्ये ध-

(2) [ण]देव सुत देवचंद्र पारस सुत हरिचंद्राभ्यां देवचंद्र भार्या वसुंधरिस्तस्या निमित्तं श्रीऋषभनाथप्रथमतीर्थंकरबिंबं कारितं ॥ गोत्रार्थे च मंगलं महावीरः ।

(३८४)

ओं० ॥ सं० १५३४ वर्षे ज्येष्ठसुदि १० श्रीऊकेशवंशे गणधरगोत्रे सा० पासड भार्या लखमादे पुत्र सा० भोजा सुश्रावकेण भ्रातृ सा० पदा तत्पुत्र सा० कीका प्रमुख परिवार सहितेन सपुण्यार्थं श्रीसंभवनाथबिंबं कारितं प्रतिष्ठितं श्रीखरतरगच्छे श्रीजिनभद्रसूरिपदे श्रीजिनचंद्रसूरिभिः ॥

(३८५)

संवत् १५५५ वर्षे ज्येष्ठवदि १ शुक्रे उकेसन्यातीय काकरेचागोत्रे साह जागमल्ल पु० ऊदा चांपा ऊदा भा० रूपी पु० बाला खेता बाला भा० वहरंगदे सकुटुंब श्रे० ऊदा पूर्व० पु० श्रीचंद्रप्रभमूलनायकचतुर्विंशतिजिनानां बिंबं कारितं प्रतिष्ठितं श्रीसंडेरगच्छे श्रीजसोभद्रसूरिसंताने श्रीशांतिसूरिभिः।

(३८६)

॥ ओं ॥ संवत् १५३६ वर्षे फागुणसुदि ३ रवौ फोफलिया गोत्रे सा० मूला पुत्र देवदत्त भार्या सारू पुत्र सा० नरू श्रावकेण भार्या नामलदे परिवारयुतेन श्रीआदिनाथबिंबं श्रेयसे कारितं श्रीखरतरगच्छे श्रीजिनभद्रसूरिपट्टे श्रीजिनचंद्रसूरिश्रीजिनसमुद्रसूरिप्रतिष्ठितं।

(३८७)

सं० १५१२ माघशुदि ३ दिने उकेश सा० मदा भा० वालहदे पुत्र सा० क्षेमाकेन भा० सेलखू भ्रातृ हेमा कान्हा रमल प्रमुख कुटुंबयुतेन श्रीअजितनाथबिंबं का० प्र० तपा श्रीरत्नशेखरसूरिभिः।

(३८८)

सं० १५३२ वर्षे चैत्रसुदि ३ गुरु ऊ० गुगलाचा गोत्रे सा० खीमा पु० काजा भा० रतमादे पु० वरसा नरसा भादा भार्या पुत्रसहितेन स्वश्रेयसे श्रीसंडेरगच्छे श्रीजशोभद्रसूरिसंताने श्रीचंद्रप्रभसामिबिंबं कारितं प्रतिष्ठितं श्रीसालि[गसूरिभिः]

(३८९)

संवत् १५३४ वर्षे फा० शु० २ गुरौ ऊ० चूदालियागोत्रे चउ० सा० सिवा भा० सुहागदे पुत्र सा० देवाकेन भा० दाडिमदे पुत्र आसा भार्या ऊमादे इत्यादि कुटुंबयुतेन स्वश्रेयसे श्रीशंभवनाथबिंबं का० प्रति० श्रीसूरिभिः वीरमपुर ।

(३९०)

संवत् १७०० वर्षे माघसितद्वादश्यां बुधे श्रीश्रीयोधपुरवास्तव्य उसवाल ज्ञातीय मुंहणोत्रगोत्रे जयराज भार्या मनोरथदे पुत्र सुभा पु० ताराचंद भोजराजादियुतेन श्रीशीतलपार्श्ववीरनेमिमूर्तिस्फुर्तिम[ति]विंशतिजिनबिंबविराजितदलदशकं चतुर्विंशतिजिनकमलकारितं प्रतिष्ठितं तपागच्छे भट्टारकश्रीविजयदेवसूरिआचार्य श्रीविजयसिंहसूरिनिर्देशात् उ० ससम(?)चंद्रगणिभिः ।

(३९१)

सं० १५२९ वर्षे माह सु० ५ रवौ ऊ० भांगर गो० सा० राणा भा० रत्नादे पु० चाहड भा० रहणा पु० खरहथ खादा खान खना पितृश्रे० श्रीनमिनाथबिंबं कारि० श्रीनागेंद्रगच्छे प्रतिष्ठितं श्रीसोमरत्नसूरिभिः ।

(३९२)

॥ सं० १५ ...... सुदि २ सा० .... का० सा० मघा .... स्वश्रेयसे श्रीकुंथुनाथबिंबं का० प्र० श्रीभिन्नमालगच्छे ....

(३९३)

(1) ॥ संवत् १६८६ वर्षे वैशाखमासे शुक्लपक्षे पुष्ययोगे अष्टमीदिवसे महाराजाधिराजमहाराजश्रीगजसिंहविजयमान-

(2) राज्ये तत्सुतयुवराजकुमारश्रीअमरसिंहराजिंत तत्प्रसादपात्रं चाहमानवंशावतंसश्रीजगन्नाथनाम्नि श्रीपालीनगररा-

(3) ज्यं कुर्वति तन्नगरवास्तव्यश्रीश्रीश्रीमालज्ञातीय सा० मोटिल भा० सोभाग्यदे पुत्ररत्न सा० भाखरनाम्ना भा० भावलदे पु०

(4) सा० डुंगर अटोल प्रमुखपरिवारयुतेन स्वश्रेयसे श्रीसुपार्श्वबिंबं कारितं प्रतिष्ठापितं च स्वप्रतिष्ठायां प्रतिष्ठितं च पातशाहश्रीमदकबरशाहप्रदत्तजगद्गुरुबिरुदधारकतपगच्छाधिराजभट्टारक-

(5) श्रीहीरविजयसूरिपट्टप्रभाकरभट्टारकश्रीविजयसेनसूरिपट्टालंकारभट्टारक श्रीविजयदेवसूरिभिः स्वपदप्रतिष्ठिताचार्यश्रीविजयसिंहप्रमुखपरिकरितैः ॥

(३९४)

(1) ॥ संवत् १६८६ वर्षे वैशाखमासे शुक्लपक्षे अतिपुण्ययोगे अष्टमीदिवसे श्रीमेडतानगरवास्तव्य सूत्रधार कुधरण–
(2) पुत्र सूत्र० ईसर दूदा हंसानामभिः [ईसर] पुत्र लखा चोखा सुरताण दूदा पुत्रनरायण हंसा पुत्र केशवादि परिवारपरिवृतैः
(3) स्वश्रेयसे श्रीमहावीरबिंबं कारितं प्रतिष्ठापितं च श्रीपालीवास्तव्य सा० डूंगर भाखर कारितप्रतिष्ठायां प्रतिष्ठितं
(4) च भट्टारक श्रीविजयसेनसूरिपट्टालंकार भट्टारक श्रीश्रीश्रीविजयदेवसूरिभिः स्वपदप्रतिष्ठिताचार्य श्रीविजयसिंह [प्रमुखपरिकरपरिकरितैः]

(३९५)

(1) ॥ संवत् १६८६ वर्षे वैशाखसुदि ८ शनौ महा–
(2) राजाधिराजमहाराजश्रीगजसिंहविजयमानराज्ये युवराजकुमारश्रीअमरसिंहराजिते
(3) तत्प्रसादपात्र चाहमानवंशावतंसश्रीजसवंतसुतश्रीजगन्नाथशासने श्रीपालीनगरवास्तव्यश्रीश्रीश्रीमाल–
(4) ज्ञातीय सा० मोटिल भा० सोभाग्यदे पुत्ररत्न सा० डूंगर भाखरनामभ्रातृद्वयेन सा० डूंगर भा० नाथदे पुत्र सा० रूपा रामसिंघ रतन सा०
(5) पौत्र सा० टीला सा० भाखर भा० भावलदे पुत्र ईसर

अटोल प्रमुख कुटुंबयुतेन स्वद्रव्यकारित नवलखाख्यप्रासादोद्धारे श्रीपार्श्वनाथबिंबं

(6) सपरिकरं स्वश्रेयसे कारितं प्रतिष्ठापितं च स्वप्रतिष्ठायां प्रतिष्ठितं च श्रीमदकबरसुरत्राणप्रदत्तजगद्गुरुबिरुदधारक तपागच्छाधिराजभट्टारक-

(7) श्रीहीरविजयसूरिपट्टप्रभाकर भट्टारकश्रीविजयसेनसूरिपट्टालंकारभट्टारकश्रीविजयदेवसूरिभिः स्वपदप्रतिष्ठिताचार्यश्रीविजयसिंहप्रमुखपरिकरपरिकरितैः।

(३९६)

(1) ओं। श्रीपल्लिकीये प्रद्योतनाचार्यगच्छे व्र(वृ)द्धौ भादामादाकौ तयोः श्रेयोर्थं लखमलासुत देशलेन रिख-

(2) भनाथप्रतिमा श्रीविरनाथमहाचैत्ये देवकुलिकायां कारिता। संवत् ११५१ आषाढ सुदि ८ गुरौ।

(३९७)

(1) ओं॥ सं० ११४४ माघसुदि ११ भ्रंपतेरं प्रदेव्यास्तु सूनुना जेज्जकेन स्वयं प्रपूर्णवज्रमानाद्यैर्मिलित्वा सर्वबांधवैः। १ खन्नके पूर्णभद्रस्य वीरना-

(2) थस्य मंदिरे कारिता वीरनाथस्य श्रेयसे प्रतिमानघा॥२॥ सूरेः प्रद्योतनार्यस्य ऐंद्रदेवेन सूरिणा भूषिते सांप्रतं गच्छे निःशेषनयसंजु(यु)ते॥

(३९८)

॥ ॐ ह्रीँ श्रीँ नमः श्रीपातिसाह पुणसाह(?) विजयराज्ये ॥ संवत् १६८६ वर्षे वैशाखसिताष्टमी शनिवासरे महाराजाधिराज महाराजाश्रीगजसिंहजीविजयराज्ये श्रीपालिकानगरे सोनिगरा-श्रीजगंनाथजीराज्ये उपकेशज्ञातीय श्रीश्रीमालचंडालेचागोत्रे सा० मोटिलभार्या सोभागदे पुत्र सा० डूंगर भ्रातृ सा० भापर नामाभ्यां डूंगरभार्या नाथलदे पुत्ररूपसी रायसिंघ रतना भाप-रभार्या भावलदे पु० ईसर अटोल रूपा पु० टीला युतेन स्व-श्रेयसे श्रीशांतिनाथबिंबं कारापितं प्रतिष्ठितं श्रीचैत्रगच्छशार्दूल-शाखायां राजगच्छान्वये भ० श्रीमान् चंद्रसूरितत्पट्टे श्रीरत्न चंद्रसूरि वा० तिलकचंद्र मु० रूपचंद्रयुतेन प्रतिष्ठा कृता स्वश्रेयोर्थे श्रीपालिकानगरे श्रीनवलखाप्रासादे जीर्णोद्धारकारापितमूलनायक श्रीपार्श्वनाथप्रमुखचतुर्विंशतिजिनानां बिंबा[नि] प्रतिष्ठापितानि सु-वर्णमयकलशदंडो रूप्य सहस्र ५ द्रव्यव्ययकृतेनात्र बहुपुण्य उपार्जितं अन्यप्रतिष्ठागूर्जरदेशे कृता श्रीपार्श्वगुरुगोत्रदेवीश्री अंबिकाप्रसादात् सर्वकुटुंबवृद्धिर्भूयात् ॥

(३९९)

संवत् १६८६ वर्षे वैशाखसुदि ८ दिने राजाधिराजमहा-राजश्रीगजसिंहविजयमानराज्ये मेडतानगरवास्तव्य उकेशवंशे कुहाडगोत्रे सा० हर्षा भार्या मीरादे पुत्र सा० जसवंतकेन स्व-श्रेयसे श्रीपार्श्वनाथबिंबं कारितं स्थापितं च ॥ महाराणा श्रीगज-सिंहविजयराज्ये श्रीगोडवाडदेशे श्रीविजयदेवसूरीश्वरोपदेशतः बीधरला वास्तव्य समस्तसंघेन शिशरिण्या उपरिनिर्मापितेन

बिंबेन प्री० (?) प्रतिष्ठितं च तपागच्छाधिराज भट्टारकश्रीमदकब-रसुरत्राणप्रदत्तजगद्गुरुविरुद्धारक भ० श्रीहीरविजयसूरीश्वर पट्ट-प्रभाकर भट्टारकश्रीविजयसेनसूरीश्वरपट्टालंकार भट्टारकश्रीवि-जयदेवसूरिभिः स्वपदप्रतिष्ठिताचार्यश्रीविजयसिंहप्रमुखपरिकर-परिकरितैः।

---

(४००)

संवत् १५४३ ज्येष्ठसुदि ११ शनौ प्राग्वाटज्ञातीय व्य० धर्मा भा० नाई सुत जीवा वांगाकेन भार्या गोमति सुत हर्षा हीरा व्य० कमला सु० कादा नागोरी निमित्तं पुत्री राजू नामा धरणा श्रीसंघसमस्तकुटुंबयुतेन व्य० कमलाश्रेयोर्थं श्रीपार्श्वना-थबिंबं कारितं प्र० श्रीज्ञानसागरसूरिपट्टे श्रीउदयसागरसूरिभिः श्रीविशलनगर वास्तव्य।

(४०१)

संवत् १५२३ वर्षे वैशाख सुदि ११ बुधे श्रीप्रागवाटवंशे सा० गांगदे भा० कपूराई पुत्र सा० वछराजसुश्रावकेण भा० पांची पुत्रवस्तुपालयुतेन स्वश्रेयोर्थे श्रीअंचलगच्छेशश्रीजयकेसरी-सूरीणामुपदेशेन श्रीविमलनाथबिंबं कारितं प्रतिष्ठितं संघेन।

---

(४०२)

(१) द० ॥ यः पुरात्र महास्थाने श्रीमाले स्वयमागतः। स देवः श्री

(2) महावीरो देया[द्वः] सुखसंपदं ॥१॥
पुनर्भवभवत्रस्ताः संतो
(3) यं शरणं गताः ।
तस्य वीरजिनेंद्र[स्य] पूजार्थं शासनं नवं ॥ २ ॥
(4) थारापद्रमहागच्छे पुण्ये पुण्यैकशालिनां ।
श्रीपूर्णचंद्रसू[री]
(5) णां प्रसादाल्लिख्यते यथा ॥ ३ ॥
स्वस्ति संवत् १३३३ वर्षे ॥ आश्वि-
(6) नशुदि १४ सोमे ॥ अद्येह श्रीश्रीमाले महाराजकुलश्रीचा-
(7) चिगदेवकल्याणविजयि राज्ये तन्नियुक्त महं० गजसीह
(8) प्रभृति पंचकुलप्रतिपत्तौ श्रीश्रीमालदेशवहिकाधिकृतेन
(9) नैगमान्वयकायस्थमहत्तमसुभटेन तथा चेट्टककर्मसीहेन
(10) स्वश्रेयसे अश्विनमासीययात्रामहोत्सवे अश्विनशुदि १४च-
(11) तुर्दशीदिने श्रीमहावीरदेवाय प्रतिवर्षं पंचोपचारपू-
जानिमि-
(12) त्तं श्रीकरणीयपंचसेलहथडाभीनरपालं च भक्तिपूर्वं संबो-
(13) ध्य तलपदेहलसहडीपदमध्यात् फरकरहलसहडीएकसत्क
(14) द्र ५।२ सप्तविंशोपकोपेते पंचद्रम्मा स(त)था सेलहथा-
भाव्ये आठ-
(15) डां मध्याद्द् ८ अष्टौ द्रम्माः ॥ उभयं सप्तविंशोकोपेतत्र-
योदशद्र-
(16) म्मा आचंद्रार्कं देवदाये कारापिताः ॥ वर्तमानपंचकु-
लेन व-
(17) र्तमानसेलहथेन देवदायकृतमिदं स्वश्रेयसे पालनीयं ॥

(४०३)

(1) र्द० ॥ संवत् १२६५ वर्षे फाल्गुनवदि ७ गुरौ मौढप्र-
तापश्रीमद्धांदलदेव-

(2) कल्याणविजयराज्ये वधिलदे चैत्ये श्रीनाणकीयगच्छे
श्रीशांतिसूरिगच्छा-

(3) धिपे ॥ इतश्च ॥

आसीद्धर्कटवंशमुख्य उसलः श्राद्धः पुराशुद्धधी-
स्तद्गोत्रस्य

(4) विभूषणं समजनि श्रेष्ठी स पार्श्वाभिधः ।
पुत्रौ तस्य बभूवतुः क्षितितले वि

(5) ख्यातकीर्ती - -
- - - प्रथमो बभूव स गुणी रामाभिधश्चापरः ॥१॥
तथान्यः ।

(6) श्रीसर्व्वज्ञपदार्च्चने कृतमतिर्दाने दयालुर्मुहु-
राशादेव इति क्षितौ समभवत्

(7) पुत्रोस्य थांथाभिधः ।
तत्पुत्रो यतिसंगतिः प्रतिदिनं गोसाकनामा सुधीः

(8) शिष्टाचारविसारदो जिनगृहोद्धारोद्यतो योजनि ॥ २ ॥
कदाचिदन्यदा चित्ते वि-

(6) चिंत्य चपलं धनं ।
गोष्ठ्या च रामा-गोसाभ्यां कारितो रंगमंडपः ॥ ३ ॥
भद्रं भवतु ।

(४०४)

(1) ओं संवत् १२६५ वर्षे श्रीनाणकीयगच्छे धर्कटगोत्रे आसदेव तत्सुत जागू

(2) भार्या थिरमती तत्सुतो गाहडस्तस्य भार्या सातू तत्पुत्र आजमटादि

(3) समूर्तिकां लगिकां कारयामास।

—⊰❋⊱—

(४०५)
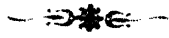
(1) ओं ॥ संवत् १२६५ वर्षे धर्कटवंशे श्राद्ध आसदेव भार्या सुखमनि तत्सुत धांधा भार्या जिणदेवि तत्पुत्राः पंच गोसा

(2) काल्हा राल्हण खावसीह पाल्हण प्रमुखा गोसापुत्र आम्रवीर यामजल काल्हा पुत्र लक्ष्मीधर महीधर राल्हणपुत्र

(3) आखेशूर खावसीह पुत्र देवजस पाल्हणपुत्र धणचंडा दधवदे स्वकलत्र समन्विताः स्वश्रेयोर्थं स्तंभलतामिमां

(4) कारयामास।

(४०६)

(1) ओं संवत् १२६५ वर्षे श्रे॰ साधिगभार्यामाल्ही तत्पुत्रा आववीर धदाक आवधराः

(2) आववीरपुत्र साल्हणगुणदेवादि समन्वित आत्मश्रेयसे
लगिकां कारितवान्।

(४०७)

(1) ओं ॥ संवत् १२६५ वर्षे ऊसलगोत्रे श्रेष्ठि भ्रास्व भार्या
वूल्हेवी तत्पुत्र शशाकेन

(2) भार्या राजनजिराल्हू तस्याः पुत्राश्चत्वारो लक्ष्मीधर
अभयकुमार भवकुमार शक्तीकुमारा लक्ष्मीधरपुत्र
वीरदेव अभयदेव पुत्र सर्व्वदेव..............

---

(४०८)

सं० १५०६ वर्षे माघवदि १० गुरौ गोत्र वेलहरा ऊ०
ज्ञातीय सा० रतन भार्या रतनादे पुत्र दूदा वीरम महपा देवा
लूणा देवराजादि कुटुंबयुतेन श्रीवीरपरिकरः कारितः प्रतिष्ठितः
श्रीशांतिसूरिभिः।

(४०९)

सं० १५०५ वर्षे माहवदि ९ शनौ श्रीज्ञानकीयगच्छे
श्रीमहावीरबिंबं प्र० श्रीशांतिसूरिभिः।

---

(४१०)

सं० १४८९ माहवदि ७ चंद्रे श्रीविद्याधरगच्छे मोढज्ञा०
ठ० रतन ठ० अर्जुन ठ० तिहुणा सुत भूवदेव श्रेयसे भ्रातृ
टाहाकेन श्रीपार्श्वपंचतीर्थी का० प्र० श्रीउदयदेवसूरिभिः।

(४११)

सं० १५३० वर्षे मा० ब० ६ प्राग्वाट ज्ञाति व्य० चाहड भा० राणी पु० व्य० वीटाकेन भा० बूटी पु० व्य० वेला प्रमुख कुटुंबयुतेन स्वश्रेयसे श्रीसंभवनाथबिंबं का० प्र० तपाश्रीलक्ष्मी-सगारसूरिभिः । चुंपराग्रामे ।

(४१२)

संव० १६३० वर्षे वैशाखवदि ८ दिने श्रीवहडाग्रामे उसवालज्ञातीय गोत्रतिलाहरा सा० सूदा भार्या सोहलादे पुत्र नासण वीदा नासण भार्या नकागदे वीदा भार्या कनकादे सुत वला श्रीआदिनाथबिंबं कारापितं श्रीहीरविजयसूरिभिः प्रतिष्ठितः ।

(४१३)

संवत् १५१५ वर्षे माघशु० १५ ऊकेश लाढागोत्रे सा० झांझू श्रा० कपूरी सुत सा० वीरपालेन भार्या गांगीपुत्र पनवेल कर्मसी भ्रातृ दील्हादियुतेन श्रीशंभवनाथबिंबं कारितं प्रतिष्ठितं तपाश्रीरत्नशेखर सूरिभिः ।

(४१४)

॥ ई० ॥ संवत् १६२३ वर्षे वैशाखमासे शुक्रवारे १० दिने ईडरनगरवास्तव्य उसवाल ज्ञातीय मं० श्रीलहूआ सुत मं० जसा० मं० श्रीरामा महाश्राद्धेन भार्या रमादे मं० सिंधराज प्रमुख सकलकुटुंबयुतेन श्रीशांतिनाथबिंबं कारितं ॥ श्रीतपाग-च्छयुगप्रधान श्रीविजयदानसूरिपट्टे श्रीहीरविजयसूरिभिः प्रतिष्ठितं ।

(४१५)

सं० १५३४ वर्षे माघसु० ९ उप० ज्ञातीय गादहीयागोत्रे सा० कोहा भार्या रतनादे पु० आका भा० यस्मादे पुत्र हराजा वडमेरादि सहितेन श्रीवासूपूज्यबिंबं कारितं श्रीउप० ककुदाचार्यसंताने प्र० देवगुप्तसूरिभिः।

(४१६)

सं० १५०५ वर्षे राणा श्रीलाखापुत्र राणा श्रीमोकलनंदन राणा श्रीकुंभकर्णकोशव्यापारिणा साह कोला पुत्ररत्न भंडारी श्रीवेलाकेन भार्या वीलहणदे विजयमानभार्या रतनादे पुत्र भं० मूंधराज भं० धनराज भं० कुंरपालादिपुत्रयुतेन श्रीअष्टापदाह्वः श्रीश्रीश्रीशांतिनाथमूलनायक प्रासाद[ः] कारितः श्रीजिनसागरसूरिप्रतिष्ठितः श्रीखरतरगच्छे चिरं राजतु। श्रीजिनराजसूरि श्रीजिनवर्द्धनसूरि श्रीजिनचंद्रसूरि श्रीजिनसागरसूरिपट्टांभोजार्कनंदतु श्रीजिनसुंदरसूरि प्रसादतः। शुभं भवतु। पं० उदयशीलगणि नंनमति॥

(४१७)

(1) ॥ संवत् १६१४ वर्षे श्रीवीरमपुरे ॥ श्रीशांतिनाथचैत्ये मार्गशीर्षमासे प्रथमद्वितीयादिने ॥ श्रीखरतरगच्छे श्रीजिनचंद्रसूरिविजयराज्ये ॥ सश्रीकवीरमपुरे विधिचैत्यराजे प्रोत्तुंगचंगशिषरे नतदेवराजे। सौवर्णवर्णवपुषं सुविशुद्धपक्षं प्रेयोतितीर्थपतिम—तशुद्धपक्षं ॥ १ ॥

(2) अर्हंतमर्हतगतां तलतांतभक्त्या श्रीशांतिनामकम-नंतनितांतभक्त्या । श्रीविश्वसेनतनुजं भजतात्मशक्त्या सारं-गलक्ष्मणजिनं स्मरतोक्तयुक्त्या ॥ २ ॥ यस्यातीतभवेऽप्यकारि महता शक्तस्तनामार्षिणा श्येनाकारभृता कपोततनुभृद्रिक्षापुरीक्षो-

(3) र्हतः । भोक्ता योगिकयोगिचक्रिपदवीसाम्राज्य-राज्यश्रियः । स श्रीशांतिजिनोस्तु धार्मिकनृणां दातात्मसंपत्-श्रियः ॥ ३ ॥ श्रीशांतिदेवोऽवतु देवदेवो धर्म्मोपदिष्टामुददायि सेवः। नंतास्ति यस्यादिमवर्णनामा राजोपमास्यस्य तु भक्ति-नाम ॥ ४ ॥ श्रीधनराजोपाध्यायानामुपदेशेन

(4) पंडित मुनिमेरुलिखितं ॥ सूत्रधार जोधा दंता गदा नरसिंगकेन कारितानिकायानि चतुःकिकामल्पट्टके ॥ शुभं भूयात् ॥ राउलश्रीमेघराजविजयराज्ये श्रीशांतिनाथमालिमंडपो निष्पन्नः ॥

(४१८)

(1) [संव]त् १५६८ वर्षे वैशाखशुदि ७ दिने गुरुपुष्ययोगे राउल श्रीकुंभकर्ण विजय[राज्ये]

(2) श्रीविमलनाथप्रासादे श्रीतपागच्छनायकभट्टारकश्रीहेम-विमलसूरिशिष्य पं० चारित्रसाधुगणि-

(3) नामुपदेशेन श्रीविरमपुरवासिसकलश्रीसंघेन कारा-पितो रंगमंडपः । सूत्रधारहेलाकेन कृतः । चिरं नंदतु । श्रीरस्तु ॥

(४१९)

(1) ॥ ई० ॥ आषाढादि संवत् १६८१ वर्षे चैत्रवदि ३ दिने सोमवारे हस्तनक्षत्रे वीरमपुरे राउलश्रीजगमालजीविजयराज्ये श्रीपल्लीवालगच्छे भट्टारकश्रीयशोदेवसूरिजीविज[यमा]ने श्रीपार्श्वनाथजीचैत्ये श्रीपल्लीगच्छसंघेन गवाक्षत्रय-

(2) सहिता सुशोभना निर्गमचतुष्किका कारापिता उपाध्यायश्रीहरशेखराणां पट्टप्रभाकरोपाध्यायश्रीकनकशेखरतत्पट्टालंकारोपाध्यायश्रीदेवशेखरैः स्वगतैः उपाध्यायकनकशेखरहस्तदीक्षितेन उपाध्याय श्रीसुमतिशेखरेण स्वहस्तेन

(3) लिखितं ॥ श्रीः श्रेयोस्तु श्रीश्रावकसंघस्य शुभं भवतु। सूत्रधार हेमापुत्र . . . . . ।

(४२०)

(1) संवत् १६६७ वर्षे शाके १५३२ प्रवर्तमान द्वितीय आषाढसुदि ६ दिने शुक्र-

(2) वारे उत्तराफाल्गुनीनक्षत्रे राउलश्रीतेजसीजीविजयराज्ये श्रीविमलना-

(3) थप्रासादे श्रीतपागच्छे भट्टारिक श्री ५ श्रीविजयसेनसूरिविजयराज्ये आचार्य श्री[विजयदेव]- - - - -

(४२१)

(1) ॥ र्द० ॥ संवत् १६३७ वर्षे शाके १५०२ प्रवर्त[माने] वैशाखशुदि ३ दिनः । गुरुवारे रोहिणीनक्षत्रे [राउल] श्री मेघराजजी विजयराज्ये श्रीविमलनाथप्रासादे

(2) श्रीतपागच्छे गच्छाधिपतिप्रभुश्रीपरमभट्टारकश्रीहीर-विजयसूरिविजयराज्ये आचार्यश्रीविजयसेनसूरिः । उपाध्यायश्रीधर्मसागरग[णीनामुपदेशेन(?)]

(3) श्रीसंघेन कारापितं । श्रीरस्तु । कल्याणमस्तु । सूत्रधार घडसी पुत्र सूत्रधार राउत ।

---

(४२२)

(1) संवत् १२४६ वर्षे कात्तिकवदि २ श्रीमान्

(2) देवाचार्यगच्छे श्रीखेट्टीय श्रीमहावीरमूलचैत्ये

(3) श्रे० सहदेवसुतेन सोनिगेन आत्मश्रेयोर्थं सं

(4) (भ) [वजुगं प्र]दत्तं ॥ २

(४२३)

(1) संवत् १२१० श्रवणवदि

(2) ७ श्रीविजयसिंहेन वा

(3) लिग सासणं प्रदत्तं

(4) खेदिजुं राणौ होई सु-

(5) जुको वालिगु लेई

(6) कुहाडु लेई तहि के

(7) रिय गदइ चडइ . . . .

---

(४२४)

(1) सं० १२४९ वर्षे माघसुदि १० गुरौऽद्येह श्रीनडूले महाराजाधिराजश्रीकेल्हणदेवराज्ये तत्पुत्रराजश्रीजयतसीहदेवो

(2) विजयी ज— तत्पादपद्मोपजीविनमहामात्यश्रीवाल्हणप्रभृतिपंचकुलेन महं० मृमदेवसुतराजदेवेन देवश्रीम-

(3) हावीरमदत्तद्र १ पाट्टह्मलीमध्यात् । बहुभिर्वसुधा भुक्ता राजभिः सगरादिभि यस्य यस्य जदा दत्तं तस्य तस्य तदा

(4) फलं ।

(४२५)

(1) ॥ र्द० ॥ संवत् १३५९ वर्षे वैशाख शुदि १० शनिदिने नडुलदेशे वाघसीणग्रामे महाराजश्री सामंतसिंहदेवकल्याणविजयराज्ये एवं काले वर्तमाने सोलं० षाभट पु० रजर सोलं०

(2) गागदेव पु० आंगद मंडलिक सोलं० सीमाळ पु० कुंता धारा सोलं० माला पु० मोहण त्रिभुवण पदा

सो० हरपाल सो० घूमण पटीयायत वणिग् सीहा सर्वसोलंकीसमुदायेन वाघसीणग्रामीय अर-

(3) हट अरहट प्रति गोधूम से ४ ढींबडा प्रति गोधूम सेई २ तथा धूलियाग्रामे सो० नयणसीह पु० जय-तमाल सो० मंडलिक अरहट प्रति गोधूम सेई ४ ढींबडा प्रति गोधूम सेई २ सेतिका २

(4) श्रीशांतिनाथदेवस्य यात्रामहोत्सवनिमत्तं दत्ता ॥ एतत् आदानं सोलंकीसमुदायः दातव्यं पालनीयं च । आ-चंद्रार्कं ॥ यस्य यस्य यदा भूमी तस्य तस्य तद फलं ॥ मंगलं भवतु ॥

(४२६)

(1) सं० १३(२)०० वर्षे जठ सुदि १० सोमे अद्येह चं-
(2) द्रावत्यां महाराजाधिराज श्रीआल्हण-
(3) सिंहदेव कल्याणविजयराज्ये तन्नि-
(4) युक्तमुद्रायां मह श्रीपेताप्रभृति पं-
(5) चकुलं शासनमभिलिख्यते यथा
(6) मह श्रीपेताकेन - - नानकलागर
(7) ग्रामे - - - - - - - श्रीपार्श्वनाथ-
(8) देवस्य लो . . . .
(9) - - - रहिता . . . .
(10) एवं ॥ आचंद्रार्कं - - - - यस्य

(11) यस्य यदा भूमी तस्य तस्य तदा फलं ॥

(12) साखि राउल० व्रा अलिणव व्रा दउव

(13) व्रा जव – सोहण – – – – वणदेसणा–

(14) · कल्हा · · · ॥

(४२७)

(1) श्रीभिल्लमालनिर्यातः प्राग्वाटः वणिजां वरः। श्रीपतिरिव लक्ष्मीयुग्गोलंच्छी राजपूजितः ॥ आकरो गुण रत्नानां बन्धुपद्मदिवाकरः। जज्जुकस्तस्य पुत्रः स्यात् नम्मरामौ ततोऽपरौ ॥ जज्जुसुतगुणाढ्येन वामनेन भवाद्भयम् ॥

(2) दृष्ट्वा चक्रे गृहं जैनं मुक्त्यै विश्वमनोहरम् ॥ सम्वत् १०९१।

(४२८)

(1) ओं ॥ संवत् १२५१ आषाढवदि ५ गुरौ श्रीनाणकीयगच्छे ऊथण सदधिष्ठाने। श्रीपार्श्वनाथचैत्ये ॥ धंनेश्वरस्य पुत्रेण देवधरेण

(2) धीमता।
संयुक्तेन यशोभट आल्हा पाल्हा सहोदरैः ॥
यशोभटस्य पुत्रेण सार्द्धं यसधरेण भां (च)।
पुत्रपौत्रादियुक्तेन धर्महेतुमहामनाः ॥

(3) भगिनी धरमत्याख्या भर्तृश्चेव यशोभटः ।
कारितं श्रेयसे ताभ्यां रम्येदस्तुंगमंडपम् ॥

---

(४२९)

(1) ओं ॥ सं० १२४१ वैशाखसुदि ७ अद्येह श्रीकेल्हण-
देवरा-
(2) ज्ये तस्यात्मजश्रीमोढलदेवस्त्रभुज्यमानघंघाणक-
(3) पद्रचैत्ये श्रीमहावीरदेववर्षगतिनिमित्तं पना-
(4) यिय भं● यदुवीर गुणधरेन मांडव्यपुरीय मंढ-
(5) पिकायां दानमध्यात् द्रं० ॥ मासं प्रति दातव्या
(6) चंद्रार्कं यावत् ॥ बहुभिर्वसुधा भुक्ता राजभिः
(7) सगरादिभिः । यस्य यस्य यदा भूमि तस्य तस्य
(8) तदा फलं ॥ स्वदत्तं परदत्तं वा देवानां जो हरेत्
(9) धनं । षष्टिवर्षसहस्राणि नरके स कृमिर्भवेत् ॥

---

(४३०)

ओं ॥ श्रीवर्द्धमानविभुरद्भुतशारदेन्दु-
दोंषानुषंम(ग)विमुखः सुभगः शुभाभिः ।
आढ्यं भविष्णुरमलाभिरसौ कलाभिः
संतापमंतयतु कौमुदमातनोतु ॥ १ ॥
श्रीमति धारावर्षे विक्रमतर्षे प्रमारकुलहर्षे ।
अष्टादशशतदेशोत्तंसे चंद्रावतीहंसे ॥ २ ॥

श्रीमत्केल्ह(*)णमंडलपतितनयायां नयैकशालिन्यां।
तत्पट्टप्रणयिन्यां शृंगारपदोपपददेव्यां ॥ ३ ॥

एतद्ग्रामप्राभवत्वैभवभृति तत्प्रदत्तसाचिव्ये।
सकलकलाकुलकुशले गृहमेधिनि नागडे सचिवे ॥ ४ ॥

द्विः (द्विः) स्मरशरदिनकरमितवर्षे शुचिशस्यसंपदुत्कर्षे।
दुंदुभिनामनि धामनि(*)विटपपल्लवितधर्मधियां ॥ ५ ॥

एतत्पट्कचतुष्किकाविरचितश्रीमंडपोद्धारतः
पुण्यं पण्यमगण्यमाकलयति श्रीवीरगोष्ठीजनः।
मन्ये किंतु चतुष्किकाद्वयमिदं दत्ताभिमुख्यस्थिति-
स्थेयस्तत्कलिमोहभूपयुगली जित्वातपत्रद्वयीं ॥ ६ ॥

इंदुः कुंदसितैः करैः पुलकयत्याकाशः(*)वल्लीं मृदु-
यावद्भानुरसौ तनोति परितोष्याशाः प्रकाशोज्ज्वलाः
तावद्धार्मिकधर्मकर्मरभसप्रारब्धकल्याणिक-
स्तोत्राद्युच्छवगीतवाद्यविधिभिः जीयात्रिकं सर्वतः ॥७॥

राज्ञा शृंगारदेव्यात्र वाटिका भूमिरद्भुता।
दत्ता श्रीवीरपूजार्थं शास्वतः श्रेयसः श्रिये ॥ ८ ॥

साक्षिता दा(*)णिकः साक्षात्प्रेक्षा दाक्ष्यबृहस्पतिः।
अत्राभून्नीरडो वर्म्मा सौत्रधारेसु कर्म्मसु ॥ ९ ॥ छ ॥

पूज्यपरमाराध्यतमश्रीतिलकप्रभसूरीणां कृतिरियं ॥ छ ॥

संवत १२५५ आसोयसुदि ७ बुधवारे सकलगोष्ठि-
कलोकः त्रिकोद्धारं स्वश्रेयसे कारितवानिति ॥ छ ॥

(४३१)

॥ ई० ॥ संवत् १६११ वर्षे बृहत्खरतरगच्छे श्रीजिनमाणिक्यसूरिविजयराज्ये ॥ श्रीमालन्यातीय पापडगोत्रे । ठाकुर रावण तत्पुत्र उणगडमल तद्भार्या नमणी । तत्पुत्र जीवराजेन श्रीपार्श्वनाथपरिगृह कारापितं । गउ धर्मसुंदरगहिमां (?)

(४३२)

संवत् १५६९ वर्षे माघशुदि १३ दिने स्तंभतीर्थवासी ऊकेशज्ञातीय सा० पातल भा० पातलदे पुत्र सा० जइता भार्या फते पुत्र सा० सीहा सहिजा भा० पुरी पुत्री सापा [पु०] दलिक भा० कमलापुत्र सा० जीराकेन सा० पुनी पितृव्य सा० सोपा हापा विजा कुटंबयुतेन पितृवचनात् स्वसंतानश्रेयोर्थं श्रीसुमतिनाथबिंबं कारितं प्रति० तपागच्छे श्रीसोमसुंदरसूरिसंताने श्रीसुमतिसाधुसूरिपट्टे श्रीहेमविमलसूरिभिः महोपाध्यायश्रीअनंतहंसगणि प्र० परिवारपरिवृतैः ।

(४३३)

॥ सं० १५०७ वर्षे फा० व० ३ बुधे ओशवंशे वहरा हीरा भा० हीरादे पु० व० षेता भा० षेतलदे पु० व० हिमति पितृश्रेयसे श्रीशांतिनाथबिंबं कारितं श्रीखरतरगच्छे श्रीजिनभद्रसूरि श्रीजिनसागरसूरिभिः प्रतिष्ठिता ।

(४३४)

(1) संवत् १६७७ ज्येष्ठ वदि ५ गुरुवारे पातसाहिश्रीजहां-

गीर विजयिराज्ये साहियादा साहिजहांराज्ये । ओसवालज्ञातीय गणधरचोपडागोत्रीय सं० नगा भार्या नयणादे

(2) पुत्र संग्राम भा० तोली पु० माला भा० माल्हणदे पु० देका भा० देवलदे पु० कचरा भा० कउडिमदे चतुरंगदे पु० अमरसी भा० अमरादे पुत्ररत्न संप्राप्तश्री-अर्बुदाचलविमलाचल-

(3) संघपतितिलककारि युगप्रधानश्रीजिनसिंहसूरिपट्टप्रभाकर भट्टारक श्रीजिनराजसूरिपदनंदिमहोत्सवविविधधर्म्मकर्तव्यविधायक सं. आसकरणेन पितृव्य चांपसी भ्रातृ अमीपाल

(4) कपूरचंद स्वभार्या अजाइबदे पु० ऋषीदास सूरदास भ्रातृव्य गरीबदासादिसारपरिवारेण श्रेयोर्थं स्वयंकारित मम्माणीमयविहारशृंगारकश्रीशांतिनाथबिंबं कारितं प्रतिष्ठितं श्रीमहावीरदेवा-

(5) वच्छिन्नपरंपरायातश्रीबृहत्खरतरगच्छाधिपश्रीजिनभद्रसूरिसंतानीयप्रतिबोधितसाहि श्रीमदकब्बरप्रदत्तयुगप्रधानपदवीधर श्रीजिनचंद्रसूरिविहितकठिनकाश्मीरविहार वारसिंदूरगज्जणादि-

(6) [वि]विध देशामारि प्रवर्तक जहांगीरसाहिप्रदत्त युगप्रधानपदधारक श्रीजिनसिंहसूरिपट्टोत्तंसलब्ध श्रीअंबिकावरप्रतिष्ठितश्रीशत्रुंजयाष्टमोद्धारप्रदर्शितभाणवढमध्यप्रतिष्ठित श्रीपार्श्वप्रतिमापे(पी)-

(10) यूषवर्षणप्रभावबोहित्थवंशमंडनधर्म्मसीधारलदेनंदनभट्टा-
रक चक्रचक्रवर्तीश्रीजिनसूरिदिनकरैः॥ आचार्य श्री-
जिनसागरसूरिप्रभृतियतिराजैः॥ सूत्रधारसुजा।

(४३५)

(1) संवत् १६६९ वर्षे माहसुदि ५ शुक्रवासरे महाराजाधि-
राज महाराज श्रीसूर्यसिंहविजयराज्ये उपकेशि-

(2) ज्ञातीय लोढागोत्रे सं० टाहा तत्पुत्र सं० रायमल्ल भा०
रंगादे तत्पुत्र सं० लापाकेन भा० लाडिमदे पुत्र वत्स-
पालसहितेन श्रीपार्श्वनाथबिंबं कारितं प्रतिष्ठितं श्रीमत्
श्रीबृहत्खरतरगच्छे श्रीआद्यपक्षीयश्री-

(3) जिनसिंहसूरितत्पट्टोदयाद्रिमार्तंडश्रीजिनचंद्रसूरिभिः॥
शुभं भवतु॥

(४३६)

(1) सं० १६८७ व० ज्येष्टसुदि १३ गुरौ।

(2) सं० जसवंत भा० जसवंतदे पु० अचलदासकेन
श्रीविजयचिंतामणिपार्श्वनाथबिंबं-

(3) का० प्र० तपाश्रीविजयदेवसूरिभिः।

(४३७)

(1) संवत् १६८४ वर्षे माघसुदि १० सोमे संघ० हरषा
भा० मीरादे तत्पुत्र संघवी ज-

(2) संवत भा० जसवंतदे तत्पुत्र सं० अचलदास अषि-
राज सं० शामकरण कारितं प्रतिष्ठितं तपागच्छे भ-
(3) ट्टारिक श्री६ विजयदेवसूरिभिः ।

(४३८)

(1) संवत् १६७७ वर्षे अक्षयतृतीयादिने शनि
(2) रोहिणीयोगे मेडतानगरवास्तव्य सा० लाषा भा०
सरूपदे नाम्न्या श्रीमुनिसुव्रतबिंबं कारितं
(3) प्रतिष्ठितं भट्टारक श्रीविजयसेनसूरीश्वरपट्टप्रभाकर जिहां-
गीर महातपाबिरुदविख्यात
(4) युगप्रधानसमानसकलसुविहितसूरिशभाशृंगारभट्टारक
श्रीविजयदेवसूरिराजेंद्रैः ॥

(४३९)

(1) सं० १६७७ ज्येष्ठवदि ५ गुरौ ओसवालज्ञातीय गण-
धरचोपडागोत्रीय सं० नग्गाभार्या नयणादे पुत्र
संग्राम भार्या तोली पु० माला भार्या माल्हणदे पु०
देका भा० देवलदे पु० कचरा भार्या
(2) कउडमदे चतुरंगदे पुत्र अमरसी भार्या अमरादे पुत्र-
रत्नेन श्रीअर्बुदाचल श्रीविमलाचलादिप्रधानतीर्थयात्रा-
दिसद्धर्म्मकर्म्मकरणसम्प्राप्तसंघतिलकेन श्रीआसकरणेन
पितृव्य चांपसी भ्रातृ
(3) अमीपाल कपूरचंद स्वपुत्र ऋषभदास सूरदास भ्रा-

तृव्य गरीबदास प्रमुख सश्रीकपरिवारेण सं० रूपजी-
कारितशत्रुंजयाष्टमोद्धारमध्यस्वयंकारितप्रवरविहारशृं-
गारहारश्रीआदिश्वरबिंबं कारितं

(4) पितामहवचनेन प्रपितामहपुत्र मेघा कोझा रतना प्रमुख
पूर्वजनाम्ना प्रतिष्ठितं श्रीबृहत्खरतरगच्छाधीशसाधू-
पद्रववारक प्रतिबोधितसाहिश्रीमदकब्बरप्रदत्तयुगप्रधा-
नपदधारक श्रीजिनचंद्रसूरि

(5) जहांगीरसाहिप्रदत्तयुगप्रधानपदधारक श्रीजिनसिद्धसू-
रिपट्टपूर्वाचलसहस्रकरावतारप्रतिष्ठितश्रीशत्रुंजयाष्टमो-
द्धारश्रीभाणवटनगरश्रीशांतिनाथादिबिंबप्रतिष्ठासमय-
निर्ज्झरत्सुधारसश्रीपार्श्वप्रति-

(6) हारसकलभट्टारकचक्रचक्रवर्तिश्रीजिनराजसूरिशिरःशृं-
गारसारमुकुटोपमानप्रधानैः ॥

(४४०)

(1) संवत् १६७७ वर्षे वैशाखमासे अक्षयतृतीया दिवसे
श्रीमेडतावास्तव्य उ० ज्ञा० समदडियागोत्रीय

(2) सा० माना भा० महिमादे पुत्र सा० रामाकेन भ्रातृ-
रायसंग भा० केसरदे पुत्र जइतसी लषमीदास प्रमुख-
कुटंब-

(3) युतेन श्रीमुनिसुव्रतबिंबं का० प्र० तपागच्छे भट्टारक-
श्री पं० श्रीविजयसेनसूरिपट्टालंकार भ० श्रीविजयदे-
वसूरिसिंहैः ।

(४४१)

सं० १६५३ वर्षे वै० शु० ४ बुधे श्रीशांतिनाथबिंबं गादहीआगोत्रे सं० सुरताण भा० हर्षमदे पु० सं० हांसा भा० लाडमदे पु० पदमसी कारितं प्रतिष्ठितं श्रीतपागच्छे श्रीहीरविजयसूरिपट्टे श्रीविजयसेनसूरिभिः ॥ पं० विनयसुंदरगणिः प्रणमति ॥ श्रीरस्तु ॥

(४४२)

॥ र्द० ॥ संवत् १६८६ वर्षे वैशा० शु० ८ महाराजश्रीगजसिंहविजयराज्ये श्रीमेडतानगरवास्तव्य ओसवालज्ञातीय सूराणागोत्रे बाई परीनाम्न्या पु० सकर्मणादिसपरिवारया श्रीसुमतिनाथबिंबं कारितं प्रतिष्ठितं तपागच्छाधिराजभट्टारकश्रीविजयदेवसूरिभिः स्वपदप्रतिष्ठिताचार्यश्रीश्रीविजयसिंहसूरिप्रमुखपरिकरपरि करितैः ॥

(४४३)

(१) प्र० भट्टारकप्रभु श्रीजिनराजसूरिभिः ।

(२) संवत् १६७७ ज्येष्ठवदि ५ गुरौ श्रीओसवाल ज्ञातीय गणधरचोपडागोत्रीय सं० कचरा भार्या कउडिमदे चतुरंगदे

(३) पुत्र सं० अमरसी भा० अमरादे पुत्र रत्र(त्न) सं० अमीपालेन पितृव्य चांपसी वृद्धभ्रातृ सं० आसकरण लघुभ्रातृ कपूरचंद स्वभार्या

(4) अपूरवदे पु० गरीबदासादिपरिवारेण श्रीअजितनाथ-
बिंबं का० प्र० सू० खरतरगच्छाधीश्वरश्रीजिनराजसू-
रिसूरिचक्रवर्ति-

(5) पट्टप्रभाकरैः । श्रीअकब्बरसाहिप्रदत्तयुगप्रधानपदप्रवरैः
प्रतिवर्षाषाढी-

(6) याष्टाहिकादिषाण्मासिकामारिप्रवर्तकैः । श्रीपंत(?)तीर्थो-
दधिमीनादिजीवरक्षकैः । श्रीशत्रुं-

(7) जयादितीर्थकरमोचकैः । सर्व्वत्र गोरक्षाकारकैः पंचन-
दीपीरसाधकैः । युगप्रधानश्रीजिनचंद्रसूरिभिः ।

(8) आचार्यश्रीजिनसिंहसूरि श्रीसमयराजोपाध्याय वा०
हंसप्रमोद वा० समयसुंदर वा० पुण्यप्रधानादिसाधु
युतैः ॥

---

(४४४)

र्द ॥ संवत् १२२१ मार्ग्गसिर सुदि ६ श्रीफलवर्द्धिकायां
देवाधिदेवश्रीपार्श्वनाथचैत्ये श्रीप्राग्वाटवंशीय रोपिमुणि भं०
दसाढाभ्यां आत्मश्रेयोर्थं श्रीचित्रकूटीयसिलफटसहितं चंदको
प्रदत्तः शुभं भूयात्

(४४५)

र्द० ॥ चैत्ये नरवरे येन श्रीसल्लक्ष्मटकारिते ।
मंडपो मंडनं लक्ष्म्याः कारितः संघभास्वता ॥ १ ॥
अजयमेरुश्रीवीरचैत्ये येन विधापिताः ।
श्रीदेववालकाः ख्याताश्चतुर्विंशतिशिषराणि ॥ २ ॥

श्रेष्ठी श्रीमुनिचंद्राख्यः श्रीफलवर्द्धिकापुरे।
उत्तानपट्टं श्रीपार्श्वचैत्येऽचीकरदद्भुतं ॥ ३ ॥

कच्छान्तर्गतखाखरग्रामस्थलेखः।

(४४६)

व्याकरणकाव्यसाहित्यनाटकसङ्गीतज्योतिषछन्दोऽलङ्कारकर्कशतर्कशैवजैनचिन्तामणिप्रचण्डखण्डनमीमांसास्मृतिपुराणवेदश्रुतिपद्धतिषट्त्रिंशत्सहस्राधिक ६ लक्षमितश्रीजैनागमप्रमुखस्वपरसिद्धान्तगणितजाग्रद्यावनीयादिषड्दर्शनीग्रन्थविशदेति ज्ञानचातुरीदलितदुर्वादिजनोन्मादैः ब्राह्मीयावनीयादिलिपीपिच्छालिपीविचित्रचित्रकलाघटोज्ज्वालनात्राधिविधीयमानविशिष्टशिष्टचेतश्चमत्कारकारिशृंङ्गारादिरससरसचित्राद्यलङ्कारालङ्कृतसुरेन्द्रभाषापरिणतभव्यनव्यकाव्यषट्त्रिंशद्रागिणीगणोपनीतपरमभावरागमाधुर्यश्रोतृजनामृतपीतगीतरासप्रबन्धनानाछन्दःप्राच्यमहापुरुषचरित्रप्रमाणसूत्रवृत्त्यादिकरणयथोक्तसमस्यापूरणविविधग्रन्थग्रथनेन नैकश्लोकशतसङ्ख्यकरणादिलब्धगीःप्रसादैः श्रोतृश्रवणामृतपारणानुकारिसर्वरागपरिणतिमनोहारिमुखनादैः स्पष्टाष्टावधानशतावधानकोष्टकपूरणादिपाण्डित्यानुरञ्जितमहाराष्ट्रकोङ्कणेशश्रीबुर्हानशाहि-महाराजश्रीरामराज-श्रीखानखाना श्रीनवरङ्गखानप्रभृत्यनेकभूपदत्तजीवामारिप्रभृतबन्दिमोक्षादिसुकृतसमर्ज्जितयशःप्रवादैः पं० श्रीविवेकहर्षगणिप्रसादैरस्मद्गुरुपादैः ससङ्घाटकैस्तेषामेव

श्रीपरमगुरूणामादेशप्रसादं महाराजश्रीभारमल्लजिदाग्रहानुगामि-
नमासाद्य श्रीभक्तामरादिस्तुतिभक्तिप्रसन्नीभूतश्रीऋषभदेवोपासक-
सुरविशेषाज्ञया प्रथमविहारं श्रीकच्छदेशेऽत्रचक्रे तत्र सं०
१६५६ वर्षे श्रीभुजनगरे आद्यं चतुर्मासकं द्वितीयं च राय-
पुरबन्दिरे तदा च श्रीकच्छमच्छुकाण्ठापाश्चिमपश्चालवागडजेसलाम
ण्डलाद्यनेकदेशाधीशैर्महाराज श्रीखेङ्गारजी पट्टालङ्करणैर्व्याकर-
णकाव्यादिपरिज्ञानतथाविधैश्वर्यस्थैर्यधैर्यादिगुणापहस्तितसरस्वती-
महानवस्थानाविरोधत्याजकैर्यादववंशभास्करमहाराजश्रीभारमल्ल-
जीराजाधिराजैः[विज्ञप्ताः] श्रीगुरवस्ततस्तदिच्छापूर्वकं संजग्मि-
वांसः । काव्यव्याकरणादिगोष्ठ्या स्पष्टाष्टावधानादिप्रचण्डपा-
ण्डित्यगुणदर्शनेन च रञ्जितै राजेन्द्रैः श्रीगुरूणां स्वदेशे जी-
वामारि प्रसादश्चक्रे ।

तद्व्यक्तिर्यथा सर्वदा हि गवामारिः पर्युषणाकृपिपञ्चमीयुत-
नवदिनेषु तथा श्राद्धपक्षे सर्वैकादशीरविवारदर्शेषु च तथा महारा-
जजन्मादिने राज्यदिने सर्वजीवामारिरिति सार्वदिकी सार्वत्रिकी
चोद्घोषणा जज्ञे। तदनु चैकदा महाराजैः पाठविधीयमाननभोवा-
र्षिकविप्रविप्रतिपत्तौ तच्छिक्षाकरणपूर्वकं श्रीगुरुभिः कारिता श्री-
गुरूक्तां नभस्यवार्षिकव्यवस्थापिकासिद्धान्तार्थयुक्तिमाकर्ण्य तुष्टो
राजा जयवादपत्राणि७ स्वमुद्राङ्कितानि श्रीगुरुभ्यः प्रसादादुपढौ-
कयति स्म प्रतिपक्षस्य च पराजितस्य तादृशराजनीतिमासूत्र्य
श्रीराम इव सम्यग् न्यायधर्मं सत्यार्पितवान ।किञ्च कियदेतदस्म-
द्गुरूणाम् ।

यतः ।

यैर्जिग्ये मलकापुरे विवदिपुर्मूलाभिधानो मुनिः
श्रीमज्जैनमतं यवन्नुतिपदं नीतं प्रतिष्ठानके ।
भट्टानां शतशोऽपीयत्सु मिलितामूढीप्ययुक्तिर्जिता
यैर्मौनं श्रयितः स बोरिदपुरे वादीश्वरो देवजी ॥ १ ॥

जैनन्यायगिरा विवादपदवीमारोप्य निर्घोटितो
प्राचीदेशगजालणापुरवरे दिगम्बराचार्यराद् ।
श्रीमद्रामनरेन्द्रसंसदि किलात्मारामवादीश्वरः
कस्तेषां च विवेकहर्षसुधियामग्रे धराचन्द्रकः ॥ २ ॥

किं चास्मद्गुरुवक्त्रनिर्गतमहाशास्त्रामृताब्धौ रतः
सर्वत्रामितमान्यतामवदधे श्रीमद्गुगादिप्रभोः ।
तद्भक्तयै भुजपत्तने व्यरचयत् श्रीभारमल्लप्रभुः
श्रीमद्रायविहारनाम जिनपप्रासादमत्यद्भुतम् ॥ ३ ॥

अथ च सं० १६५६ वर्षे श्रीकच्छदेशान्तर्जेसलामण्डले विहरद्भिः श्रीगुरुभिः प्रबलधनधान्याभिरामं श्रीखाखरग्रामं प्रतिबोध्य सम्यग् धर्मक्षेत्रं चक्रे यत्राधीशो महाराजश्रीभारमल्लजी भ्राता कुंअरश्रीपञ्चायणजी प्रमदप्रबलपराक्रमाक्रान्तदिक्चक्रश्चक्रबन्धुप्रतापतेजा यस्य पट्टराज्ञी पुष्पाम्बाइप्रभृति तनूजाः कुं० दुजाजी- हाजाजी- भीमजी- देसरजी-देवोजी- कमोजी-नामानो रिपुगजघटाकेशरिणस्तत्र च शतशः श्रीओशवालगृहाणि सम्यग्जिनधर्मे प्रतिबोध्य सर्वश्राद्धसामाचारीशिक्षणेन च परमश्राद्धीकृतानि तत्र च ग्रामग्रामणी भद्रकत्वदानशूरत्वादिगुणोपार्जितयशःप्रसरकर्पूरपूरसुरभीकृतब्रह्माण्डभाण्डः शा० वयरसिकः सकुटुम्बः श्रीगुरुणा तथा प्रतिबोधितो यथा तेन घङ्गर शा० शिवापेथाप्रभृतिसमवहितेन नव्योपाश्रयः श्रीतपागणधर्मराजधा-

नीव चक्रे तथा श्रीगुरूपदेशेनैव गुर्जरधरित्र्याः शिलातक्षकाना-
कार्य श्रीसम्भवनाथप्रतिमा कारिता। शा० वयरसिकेन तत्सुतेन
शा० सायरनाम्ना मूलयनायकश्रीआदिनाथप्रतिमा ३ शा० वीज्जा-
ख्येन ३ श्रीविमलनाथप्रतिमा च कारिता। तत्प्रतिष्ठा तु शा०
वयरसिकेनैव सं० १६५७ वर्षे माघसित १० सोमे श्रीतपागच्छ-
नायक भट्टारकश्रीविजयसेनसूरिपरमगुरूणामादेशादस्मद्गुरुश्रीवि-
वेकहर्षगणिकरेणैव कारिता तदनन्तरमेष प्रासादोऽप्यस्मद्गुरूपदे-
शेनैव फाल्गुनासित १० सुमुहूर्ते उवएसगच्छे भट्टारक श्रीकक्क-
सूरिबोधितश्रीआणन्दकुशलश्राद्धेन ओशवालज्ञातीयपारिपिगोत्रे
शा० वीरा पुत्र डाहा पुत्र जेठापुत्र शा० खाखणपुत्ररत्नेन शा०
वयरसिकेन पुत्र शा० रणवीर शा० सायर शा० महिकरण स्नुषा
उमा-रामा-पुरी पौत्र शा० मालदेव शा० राजा, खेतल, खेमराज,
वणवीर, दीदा वीराप्रमुखकुटुम्बयुतेन प्रारेभे। तत्र सान्निध्यका-
रिणौ घड्डरगोत्रीयौ पौर्णमीयककुलगुरुभट्टारकश्रीनिश्राश्राद्धौ
शा० कन्थडसुत शा० नागीआ शा० मेरगानामानौ सहोदरौ सुत
शा० पाचा शा० महिपालामलप्रसादात् कुटुम्बयुतौ प्रसादोऽयं
श्रीशत्रुंजयावताराख्यः सं० १६५७ वर्षे फा० कृ० १० दिने
प्रारब्धः। सं० १६५९ वर्षे फा० शु० १० दिनेऽत्र सिद्धिपदवी-
मारुरोह। आनन्दाच्च कच्छमण्डनश्रीखाखरिनगरसङ्घे श्रेयश्च सं०
१६५९ वर्षे फा० सुद १० दिने पं० श्रीविवेकहर्षगणिभिर्जिने-
श्वरतीर्थविहारोऽयं प्रतिष्ठितः। प्रशस्तिरियं विद्याहर्षगणिभिर्विर-
चिता संवतो वैक्रमः।

स्तंभनपुरस्थलेखाः।

(४४७)

ओं अर्ह॥ संवत् १३६६ वर्षे प्रतापाक्रांतभूतलश्रीअलावदीन सुरत्राणप्रतिशरीरश्रीअलपखानविजयराज्ये श्रीस्तम्भतीर्थे श्रीसुधर्मास्वामिसंतानननभोनभोमणिसुविहितचूडामणिप्रभुश्रीजिनेश्वरसूरिपट्टालङ्कारप्रभुश्रीजिनप्रबोधसूरिशिष्यचूडामणियुगप्रधानप्रभुश्रीजिनचन्द्रसूरिसुगुरूपदेशेन उकेशवंशीयसाहजिनदेव साहसहदेवकुलमण्डनस्य श्रीजेसलमेरौ श्रीपार्श्वनाथविधिचैत्यकारितश्रीसम्मेतशिखरप्रासादस्य साहकेसवस्य पुत्ररत्नेन श्रीस्तम्भतीर्थे निर्मापितसकलस्वपक्षपरपक्षचमत्कारिनानाविधमार्गणलोकदारिद्र्यमुद्रापहारिगुणरत्नाकरस्य गुरुगुरुतरपुरप्रवेशकमहोत्सवेन संपादितश्रीशत्रुंजयोज्जयंतमहातीर्थयात्रासमुपार्जितपुण्यप्राग्भारेण श्रीपत्तनसंस्थापितकोद्दडिकालङ्कारश्रीशान्तिनाथविधिचैत्यालय श्रीश्रावकपौषधशालाकारापणोपार्जितप्रसृमरयशःसंभारेण भ्रातृसाहराजुदेव साहबोलिय साहजेहड साहलषपति साहगुणधर पुत्ररत्न साह जयसिंह साहजगधर साहसलषण साहरत्नसिंह प्रमुखपरिवारसारेण श्रीजिनशासनप्रभावकेण सकलसाधर्मिवत्सलेन साहजेसलसुश्रावकेण कोद्दडिकास्थापनपूर्वं श्रीश्रावकपौषधशालासहितः सकलविधिलक्ष्मीविलासालयः श्रीअजितस्वामिदेवविधिचैत्यालयः कारित आचन्द्रार्कं यावन्नन्दतात्॥ शुभमस्तु। श्रीर्भूयात् श्रमणसङ्घस्य। श्रीः।

(४४८)

॥ ई० ॥ अर्हं ॥

श्रेयांसि प्रतनोतु वः प्रतिदिनं श्रीनाभिजन्मा जिनो
 यस्यांकस्थलसीम्नि केशपटली भिन्नेंद्रनीलप्रभा ।
सोत्कंठं परिरंभसंभ्रमजुषः साम्राज्यलक्ष्म्या . . . .
 . . . . त्रिटं(*)कंकणकिणश्रेणीव संभाव्यते ॥ १ ॥
सेव्यात्पार्श्वविभुर्नतो फणिपतेः सप्तास्य चूडामणि-
 संक्रान्तः किल योऽष्टमूर्तिरजनि स्पष्टाष्टकर्मच्छिदे ।
यद्भक्तं दशदिग्जनव्रजमभित्रातुं तथा(*) सेवितुं
 यं यत्पादनखाविशत्तनुरभूदेकादशांगोऽपि सः ॥ २ ॥
त्रैलोक्यालयसप्तनिर्भयभयप्रध्वंसलीलाजय-
 स्तम्भा दुस्तरसप्तदुर्गतिपुरद्वारावरोधार्गलाः ।
प्रीतिप्रोक्षितस(*)प्ततत्त्वविटपिप्रोद्भूतरत्नाङ्कुराः
 शीर्षे सप्तभुजङ्गपुङ्गवफणाः पार्श्वप्रभोः पान्तु वः ॥ ३ ॥
लोकालोकलसद्विचारविदुरा त्रिस्पष्टनिःश्रेयस-
 द्वारः सारगुणालयस्त्रिभुवनस्तुत्याङ्घ्रिपङ्करुहः ।
श(*)श्वद्विश्वजनीनधर्मविभवो विस्तीर्णकल्याणभा
 आद्योऽन्येऽपि मुदं जनस्य ददतां श्रीतीर्थराजः सदा ॥ ४ ॥
दैत्यारिर्नियतावतारनिरतस्तत्रापि कालं मितं
 त्रातार्केन्दु भवान्वनाय(*)पुरुषास्तेऽपि त्रुटत्पौरुषाः ।
कः कर्ता दितिसूनुसूदनमिति ध्यातुर्विधातुः पुरा
 सन्ध्याम्भश्चुलुकाद्भटो भवदसिं दैत्यैः समं कम्पयन् ॥ ५ ॥
चौलुक्यादमुतः समुद्ररसनोद्धारैकधौरेयता-
 दुद्ध(*)र्षादुदभूदुदंचदभयश्चौलुक्यनामान्वयः ।

जातास्तत्र न के जगत्त्रयजयप्रारम्भनिर्दम्भदो-
स्तम्भस्तम्भितविश्वविक्रमचमत्कारोर्जिता भूभुजः ॥ ६ ॥
तेषामुद्दामधाम्नामसमतममहःसंपदां सम्प्रदायै-
र्वीरश्रीदर्प्पणानां दिवसपतिरिव द्योतकोऽभूत् ' ' ' ' ' ।
राजार्णोराजनामा रणरुधिरनदीशोणमर्णोधिमरणो
भारैर्द्विट्स्त्रैणसांद्रांजननयनभवैः श्यामतामानयद्यः(*)॥ ७ ॥
यस्यासिः समराम्बरे बुधरवद्धारा प्रपातै रिपु-
स्त्रीगण्डस्तनभित्तिचित्ररचनाः स्मर्तव्यमात्राः सृजन् ।
तेने कामपि तां प्रतापतडितं यस्याद्युतिर्द्योतते
ऽद्यापि स्थाणुललाटलोचनदिनस्वाम्यौर्व्ववह्निच्छ(*)लात् ८
अङ्गचङ्गीमतरङ्गितरङ्गा रङ्गदुल्वणांगुणप्रगुणश्रीः ।
राजनीतिरिव यस्य नरेन्दोर्वल्लभाऽजनि सलक्षणदेवी ॥ ९ ।
तस्मान्निन्दुकलोपदंशकसुधा कल्पद्रुदत्तासव-
स्वादेभ्यो युवभूजनाधरर(*)सं सम्बुध्यमानेऽधिकम् ।
तत्पुत्रो लवणाब्धितीरविलसद्वीरप्रणादो जय-
प्रासादो लवणप्रसादनृपतिः पृथ्व्याः प्रपेदे पतिः ॥ १० ॥
रणप्रणुन्नारिमनःप्रसादः सधर्म्मकर्म्माप्तशिवप्रसादः(*) ।
दानप्रतानक्षतविप्रसादः कस्यानमस्यो लवणप्रसादः ॥११॥
खेदी चे(दी)श्वरोभूदुरुभयतरलः कुन्तलः कामरूपः
कामं निष्कामरूपः कलहकलहयच्छेदशीर्णो दशार्णः ।
काम्बोजस्त्रु(*)ट्यदोजः स्थितिरतिसरलः केरलः सूरसेन-
स्वामी निःशूरसेनः प्रसरति परितो यत्र दिग्जैत्रयात्रे॥१२॥
रम्यसर्वविषयाद्भुतलक्ष्मीकाननाशिखरिजातिमनोन्या(ज्ञा) ।
प्रेयसी मदनदेवीरमन्दं त(*)स्य संमदमदत्त महीव ॥ १३ ॥
किं नो स्वप्नतयाथ निर्ज्जरतया मृत्युंजयत्वेन वा

नित्यं दैत्यजयोद्यमेन नयतः प्राणप्रियाकेलयः ।
इत्यर्तिं द्युसदां रणैर्दनुजनुर्निर्दारणैर्दारुणै-
र्लुम्पत्यत्र(*)सुतोऽस्य वीरधवलो भारं बभार क्षितेः ॥१४॥
श्रीदेव्या नव्यनीलोत्पलदलपटली कल्पिता केलिशय्या
स्फूर्जद्बाहूष्मवह्नौ निखिलरिपुवनप्रोषिणो धूमपंक्तिः ।
वीरत्वे दृष्टिदोषोच्छ्र(*)यविलयकृते कज्जलस्यांकलेषा(खा)
पाणौ कृष्टारिलक्ष्म्याः श्लथतरकवरी यस्य रेजेऽसियष्टिः ॥१५॥
भूपस्यास्य प्रतापं भुवनमभिभविष्यन्तमत्यन्ततापं
जाने ज्ञानेन मत्वा पृथुदवथुभिया पूर्वमेव प्रतेने । (*)
वह्निर्वेश्माग्रभाले शशिकरशिशिरस्वर्धुनीसान्निधाने
वार्द्धावौर्वो निवासं पुनरिह मिहिरो मज्जनोन्मज्जनानि ॥१६॥
गौरीभूतभूजङ्गमरुचिरा रुचिपीतकालकूटघटा ।
अकलङ्कितविधून्यविधुर्यन्की(*)र्त्तिर्जयति शिवमूर्त्तिः ॥१७॥
बहुविग्रहसङ्गरचितमहसा धनपरमहेलया श्रितया ।
जयलक्ष्म्येव सदेव्या वयजलदेव्या दिदेव नरदेवः ॥ १८ ॥
तस्मिन शम्भुसभासदो विदधति प्रौढप्रभावप्रभा
प्राग्भारैः परमेश(*)दर्शनपरानन्दस्पृशां विस्मयम् ।
तज्जन्मा जगतीपतिर्विजयते विश्वत्रयीविश्रुतः
श्रीमान् विश्वलदेव इत्यरिबलस्वान्तेषु शल्यं क्षिपन् ॥१९॥
यं युद्धसज्जमपि चापधरं निरीक्ष्य स्वप्ने विपक्षनृपतिः प्रति
. . . .

(४४९)

(1) . . . . । . . . . तो जातं विघ्नविध्वंसदैवतं ॥ १ ॥ शठदलकमठेन ग्रावसङ्घातमुक्तं प्रशमकुलिशबद्धः

(2) . . . . श्रियं वः ॥ २ ॥ औदासिन्येन येनेह विजितारातिवाहिनी । पार्श्वनाथजिनं नौमि कौमारं मारसंस्तुतम् ॥३॥

(3) . . . . दिनोदयं स चक्रे गुरुगगनाभ्युदितः महस्वकीर्त्तिः ॥४॥ संवत् ११६५ वर्षे ज्येष्ठ वदि ७ सोमे सजय(ति)

(4) . . . . पाति जगन्ति॥५॥ दिव्ये गुर्ज्जरमण्डलेऽतिविपुले वंशोऽनिंदीमद्युतिश्चौलुक्यो विदितः परैरकलितः श्वेतातपत्रोज्ज्वलः ॥ क्ष्मा

(5) . . . . रागतोनिजभुजोपार्ज्यां च राज्यश्रियम् ॥ ६ ॥ श्रीमान् लूणिगदेव एव विजयिअभ्युप्रसादोदितस्तस्माद्वीरसंकवीरधवलः पुत्रः प्रजापालकः

(6) . . . . जयी येनाधीशमुदस्य कन्दमिव तं कीर्तेः पुना रोपितं ॥ ७ ॥ रिपुमल्लप्रमर्दी यः प्रतापमल्ल इडितः ॥ तत्सूनुरर्ज्जुनो राजा राज्येऽजन्यर्ज्जुनो परः ॥ ८ ॥ ऊ

(7) . . . . क्ति विजयी परेषां । तन्नन्दनोऽनिन्दितकीर्त्तिरस्ति ज्येष्ठोऽपि रामः किमु कामदेवः

॥ ९ ॥ उभौ धुरं धारयतः प्रजानां पितुः पदस्यास्य च धुर्यकल्पौ । कल्पद्रुमौ

(8) . . . . णौभुवि रामकृष्णौ ॥ १० ॥ श्री-स्तम्भतीर्थं तिलकं पुराणां स्तम्भं जयश्रीमहितं महद्भिः । आस्ते पुरं प्रौढिममोढवंशे सुभूषिते भूपतिवर्णनीये ॥ ११ ॥ निदर्शनं साधुसुसत्यसन्धौ वं

(9) . . . . कीर्तिरामः । खलाख्यया यो विदितो महर्द्धिर्वृद्धिं गतो धर्म्मधनी विनीतः ॥ १२ ॥ रूपलक्षण-सौभाग्यधर्म्मदाननिदर्शनं जाता या मोढनारीषु सातोऽ-स्य वाद्डा . . . . ॥ १३ ॥ सं . . .

(10) . . . . देशात्साध्वी ह्यकार्षीज्जिनपार्श्वचैत्यं यन्मण्डलं नागपतेः फणाग्ररत्नं नु किं पुण्यममूर्त्तमस्याः ॥ १४ ॥ अविकलगुणलक्ष्मीर्विकलः मूनुराजः समभवादिह पुण्यः शीलसत्या स

(11) . . . . लमुदयस्थं तनयोयेन चंक्र रविरिव भुवनं यो मानितः सर्वलोकैः ॥ १५ ॥ सवितृचैत्यस्य पुरः सुमण्डपं योऽकारयत्पूज्यसुधर्म्मण्डनं । स्वसा च तस्याजनि रत्नसञ्ज्ञिका सुरत्नसूर्या धर्ममिहगेहिनी

(12) ॥ १६ ॥ श्रीमद्आल्हणमाकलत्रयजलश्रीमद्गुणिमा-ग्राः । तयोर्बभूवुस्तनया निजवंशोद्धरणधौरेयाः ॥१७॥ पितृव्यकसुतैः सार्द्धं यशोवीरो यशोधनः । पाल्यत्य-स्ति पुण्यात्मा शैवं धर्म्मं जिनस्य च

(13) ॥ १८ ॥ आस्वडपुत्रौ . . . सुमदनपालाभिधौ धन्यौ

वृत्तानन्दितलोकौ प्रीत्या रामलक्ष्मणसदृक्षौ (क्षौ)॥१९॥ जाया जाल्हणदेवीति स्वजनकैरवकौमुदी । तस्य पुत्रौ तया प्रसुतौ शब्दार्थाविव भारतीदेव्या ॥ २० ॥ षे-(ख्वे) तकः क्षितिपति–

(14) गुणिगण्यो योऽच्छलत्कलियुगं सुविवेकात् सिंहशावव-दभीर्विजयादिसिंहविश्रुत इलेन्दुरयं किं ॥ २१ ॥ दिवं गते भ्रातरि तस्य सूनौ लालाभिधे धर्म्मधुरीणमुख्ये श्रेयोर्थमस्यैव जिनेन्द्रचैत्ये येनेह जी–

(15) र्णोद्धरणं कृतं तु ॥२२॥ जयताद्विजयसिंहः कलिकुम्भि-कविदारणैककृतयत्नः । निजकुलमण्डनभानुर्गुणी दीनो-द्धरणकल्पतरुः ॥ २३ ॥ सद्वृत्तविमलकीर्त्तिस्तस्यासी-द्गुणवंशभूः पुण्यपटोदयक्ष्माभृत पठप ...

(16) षदीधिती ॥ २४ ॥ अनूपमा नाम सुवृत्तताऽपि श्रिया-दिदेवीत्युभयं तु जाये । पुरांगवन्धोरभवश्च तस्य कान्ता वरा सूहवी धर्म्मशीला ॥ २५॥ देवसिंहः सुतो-ऽप्यस्य मेरुवन्महिमास्पदं दीपवद् द्योतितं येन कुलं चार्थीयमा ....

(17) ॥ २६ ॥ गुरुपट्टे बुधवर्ण्यो यशःकीर्तिर्यशोनिधिः । तद्बोधादर्हतः पूजां यः करोति त्रिकालजां ॥ २७ ॥ हुङ्कारवंशजमहर्धमणीयमानः श्रीसाङ्गणः प्रगुणपुण्यकृता-वतारः । तारेशसन्निभयशोजिनशा–

(18) सनार्हो निःशेषकल्मषविनाशनभव्यवर्णः ॥ २८ ॥ सिं-हपुरवंशजन्मा जयताख्यो विजित एनसःपक्षः ।

शुभधर्म्ममार्गचारी जिनभूमौ ननु च कल्पतरुः ॥ २९ ॥ प्रल्हादनो महाभव्यो जिनपूजापरायणः । पात्रदानामृतेनैव क्षालितं वसुधात-

(19) लम् ॥ ३० ॥ अपरं च अत्राऽगमन्मालवदेशतोऽमी सपादलक्षादथ चित्रकूटात् । आभानुजेनैव समं हि साधुर्यः शाम्भदेवो विदितोऽथ जैनः ॥ ३१ ॥ धान्धुर्बुधः साधुकल्हः प्रबुद्धो धन्यो धरित्र्यां धरणीधरोऽपि । श्रीसङ्घभ....

(20) मुनिमानसाधुर्हाल्हस्तथा राहड इन्दुदर्शी ॥ ३२ ॥ साधुर्गजपतिर्मान्यो भूपवेश्मसु सर्वदा । राजकार्यविधौ दक्षो जिनश्रीस्कन्धधारकः ॥ ३३ ॥ नरनेषेण धर्म्मोऽयं धामा नामा स्वयं भुवि । सुतोत्तमो विनीतोऽस्य जिनचिन्तामणिप्रभुः

(21) ॥ ३४ ॥ नाम्ना नभोपतिरिहाधिपमाननीयः साधुः सुभक्तः सुहृदः प्रसिद्धः । नोडेकितः साधुमदात्कदापि यो दानशौण्डः शुभसौ(शौ)ण्डनामा ॥ ३५ ॥ धेहडोऽपि सुधर्म्मस्थः साधुः सोमश्च सौम्यधीः । दानमण्डनसौभाग्य ....

(22) कः सतां मतः ॥ ३६ ॥ अजयदेव इह प्रकटो जने तदनु खेतहरिः कुशलो जयी । अनुजपूनहरिर्हरिविक्रमः सुजननाम इहापि परिश्रुतः ॥ ३७ ॥ सल्लक्षणो बापण_ नामधेयो देदो विदां श्रेयतरश्च साधुः । सना .....

(23) पुरेन्द्रो जिनपूजनोद्यतो रत्नोऽपि रत्नत्रयभावनारतः ॥ ३८ ॥ छाजुः सुधीः पण्डितमानमर्द्दनः साधुः सदा-

दानरतश्च जैनः । एते जिनाभ्यर्चनपात्रभक्ताः श्रीपार्श्व-
नाथस्य विलोक्य पूजां ॥३९॥ सम्भूय सर्वैर्विधिवत्सु-
(24) भव्यपूजाविधानाय विवेकदक्षैः । श्रीधर्म्मवृद्धः प्रभवाय
शश्वत्कीर्त्तिस्थितिः सुस्थितकं महद्भिः ॥ ४० ॥ वस्त्र-
खण्डतथा कुष्टमुरुमांसीसटंकणा । चमरङ्गाद्यसद्द्रव्य-
मालत्या वृषभं प्रति ॥ ४१ ॥ एको द्रम्मस्तथा........
(25) मालतोलघुवस्तुतः । गुडकम्बलतैलाद्यनङ्कडादिवृषं प्रति
॥ ४२ ॥ श्रीपार्श्वनाथचैत्येऽस्मिन द्रमार्द्धं स्थितके कृतं ।
भव्यलोकस्य कामानां चिन्तामणिफलप्रदं ॥ ४३ ॥
संवत् १२९२ वर्षे श्रीविक्रमसमतीतवर्षेषु
(26) त्रिशता समं द्विपञ्चाशद्दिनैरेवं कालेऽस्मिन् रोपितं ध्रुवं
॥४४॥ यावत्तिष्ठन्ति सर्वज्ञाः शाश्वतप्रतिमामयाः । ताव-
न्नन्द्यादिमे भव्याः स्थितकं चात्रमङ्गलम् ॥ ४५ ॥
श्रीमान सारङ्गदेवः पुरवरमहितः स्तम्भतीर्थे सुतीर्थे नं-
(27) द्याचैत्यं जिनानामनघगुरुकुलं श्रावका दानधन्याः ।
नानातेजाधनाद्याः सुकृतपथपुषो मोपनामाहराव्ह-
देवो राजादिदेवो जिनभवनविधौ मुख्यता ये गतास्ते
॥ ४६ ॥ भावाढ्यो भावभूपस्व-
(28) जनपरिवृतो भोजदेवोऽपि दाता जैने धर्म्मेऽनुरक्ताः श्रुति-
गुणसहिताः साल्हरत्नौ वदान्यौ । अन्ये केऽपि सन्तः
स्थितकमिह सदा पालयन्त्यत्र वृद्धिं पुष्णन्तस्तेषु पार्श्वो
विदधतु विपुलां . . . .
(29) तां तामहाश्रीः ४७ ॥ छ ॥ ६४ ॥ प्रशस्तिरियं लिखिता
ठ० सोमेन उत्कीर्णा सूत्र० पाल्हाकेन ॥

(४५०)

॥ ओं ॥

श्रेयःसन्ततिधाम कामितमनःकामद्रुमांभोधरः
पार्श्वः प्रीतिपयांजिनीदिनमणिश्चिन्तामणिः पातु वः ।
ज्योतिःपङ्क्तिरिवाब्जिनीप्रणयिनं पद्मोत्करोल्लासिनं
सम्पत्तिर्न जहाति यच्चरणयोः सेवां सृजन्तं जनम् ॥ १ ॥
श्रीसिद्धार्थनरेशवंशसरसीजन्माब्जिनीवल्लभः
पायाद्वः परमप्रभावभवनं श्रीवर्द्धमानः प्रभुः ।
उत्पत्तिस्थितिसंहृतिप्रकृतिवाग् यद्गीर्जगत्पावनी
स्वर्वापीव महाव्रतिप्रणयभूरासीद् रसोल्लासिनी ॥ २ ॥
आसीद्वासववृन्दवन्दितपदद्वन्द्वः पदं सम्पदां
तत्पट्टांबुधिचन्द्रमा गणधरः श्रीमान् सुधर्म्माभिधः ।
यस्यौदार्ययुता प्रहृष्टसुमना अद्यापि विद्यावनी
धत्ते सन्ततिरुन्नतिं भगवतो वीरप्रभोर्गौरिव ॥ ३ ॥
बभुवुः क्रमतस्तत्र श्रीजगच्चन्द्रसूरयः ।
यैस्तपाबिरुदं लेभे बाणसिद्ध्यर्कवत्सरे (१२८५) ॥ ४ ॥
क्रमेणास्मिन् गणे हेमविमलाः सूरयोऽभवन् ।
तत्पट्टे सूरयोऽभवन्नानन्दविमलाभिधाः ॥ ५ ॥
साध्वाचारविधिपथः शिथिलतः सम्यक्श्रियां धाम यै-
रुद्धे स्तनसिद्धिसायकसुधारोचिर्म्मिते (१५८२) वत्सरे ।
जीमूतैरिव यैर्जगत्पुनरिदं तापं हरद्भिर्भृशं
सश्रीकं विदधे गवां शुचितमैः स्तोमैरसोल्लासिभिः ॥ ६ ॥
पद्माश्रयैरलमलं क्रियते स्म तेषां
पाणिप्यनांसि जगनां कमलोदयेन ।

पट्टः प्रवाह इव निर्झरनिर्झरिण्याः
शुद्धात्मभिर्विजयदानमुनीशहंसैः ॥ ७ ॥
तत्पट्टपूर्वपर्वतपयोजिनीप्राणवल्लभप्रतिमाः ।
श्रीहीरविजयसूरिप्रभवः श्रीधाम शोभन्ते ॥ ८ ॥
ये श्रीफतेपुरं प्राप्ताः श्रीअकब्बरशाहिना ।
आहूता वत्सरे नन्दानलर्तुशशभृन्मिते (१६३९) ॥ ९ ॥
निजाशेषेषु देशेषु शाहिना तेन घोषितः ।
षाण्मासिको यदुक्त्योच्चैरमारिपटहः पटुः ॥ १० ॥
स श्रीशाहिः स्वकीयेषु मण्डलेष्वखिलेष्वपि ।
मृतस्वं जीजिआख्यं च करं यद्वचनैर्जहौ ॥ ११ ॥
दुस्त्यजं तत्करं हित्वा तीर्थं शत्रुंजयाभिधम् ।
जैनसाच्छ्रक्रिरा चक्रे क्ष्माशक्रेणामुना पुनः ॥ १२ ॥
ऋषीश्रीमेघजीमुख्या लुम्पाका मतमात्मनः ।
हित्वा यच्चरणद्वन्द्वं भेजुर्भृङ्गा इवाम्बुजम् ॥ १३ ॥

तत्पट्टमद्रिमिव रम्यतमं सृजन्तः
स्तोमैर्गवां सकलसन्तमसं हरन्तः ।
कामोट्टसत्कुवलयप्रणया जयन्ति
स्फूर्जत्कला विजयसेनमुनीन्द्रचन्द्राः ॥ १४ ॥

यत्प्रतापस्य माहात्म्यं वर्ण्यते किमितः परम् !
अस्वप्नाथक्रिरे येन जीवन्तोऽपि हि वादिनः ॥ १५ ॥
सुन्दरादरमाहूतैः श्रीअकब्बरभूभुजा ।
द्राग् यैरलंकृतं लाभपुरं पद्ममिवालिभिः ॥ १६ ॥
श्रीअकब्बरभूपस्य सभासीमन्तिनीहृदि ।
यत्कीर्तिमौक्तिकीभूता वादिवृन्दजयाभिधा ॥ १७ ॥

श्रीहीरविजयाह्वानसूरीणां शाहिना पुरा ।
अमारिमुख्यं यद्दत्तं यत्साक्षात्सकलं कृतं ॥ १८ ॥
अर्हन्तं परमेश्वरत्वकलितं संस्थाप्य विश्वोत्तमं
साक्षात् शाहिअकब्बरस्य सदसि स्तोमैर्गवामुद्यतैः ।
यैः संमीलितलोचना विदधिरे प्रत्यक्षशूरैः श्रिया
वादोन्मादभृतोद्विजातिपतयो भट्टा निशाटा इव ॥ १९ ॥
सैरभी सौरभेयी च सौरभेयश्च सैरभः ।
न हन्तव्या न च ग्राह्या बन्दिनः केऽपि कर्हिचित् ॥२०॥
येषामेष विशेषोक्तिविलासः शाहिनाऽमुना ।
ग्रीष्मतप्तभुवे वाब्दपयःपूरः प्रतिश्रुतः ॥ २१ ॥

युग्मम् ।

जित्वा विप्रान् पुरः शाहेः कैलास इव मूर्त्तिमान् ।
यैरुदीच्यां यशःस्तम्भः स्वो निचख्ने सुधोज्ज्वलः ॥२२॥

इतश्च—

उच्चैरुच्छलिताभिरूर्मिततिभिर्वारांनिधेर्बन्धुरं
श्रीगन्धारपुरं पुरन्दरपुरप्रख्यं श्रिया सुन्दरं ।
श्रीश्रीमालिकुले शशाङ्कविमले पुण्यात्मनामग्रणी-
रासीदाल्हणसी परीक्षकमणिर्नित्यास्पदं सम्पदाम् ॥२३॥
आसीद्देल्हणसीति तस्य तनुजो जज्ञे धनस्तत्सुत-
स्तस्योदारमनाः सनामुहलसी संज्ञोऽभवन्नन्दनः ।
तस्याभूत्समराभिधश्च तनयस्तस्यापि पुत्रोऽर्जुन-
स्तस्यासीत्तनयो नयोर्जितमतिर्भीमाभिधानः सुधी ॥२४॥
कालूरित्यजनिष्ट तस्य गृहिणी पद्मेव पद्मापते-
स्तिभ्योऽभूत्तनयोऽनघश्च प्रसिआम्पकाः सुपर्वप्रियः ।

पौलोमीसुरराजयोरिव जयः पित्रोर्मनःप्रीतिकृद्
विष्णोः सिन्धुसुतेव तस्य जसमादेवीति भार्याऽभवत् ।२५।
सद्धर्मं सृजतोस्तयोः प्रतिदिनं पुत्रावभूतामुभा-
वस्त्येको वजिआभिधः सदभिधोऽन्यो राजिआह्वः सुधीः ।
पित्रोः प्रेमपरायणौ सुमनसां वृन्देषु वृन्दारकौ
शर्व्वाणीस्मरवैरिणोरिव महासेनैकदन्ताविमौ ॥ २६ ॥
आद्यस्य विमलादेवी देवीव शुभगाकृतिः ।
परस्य कमलादेवी कमलेव मनोहरा ॥ २७ ॥
इत्यभूतामुभे भार्य्ये द्वयोर्बान्धवयोस्तयोः ।
ज्यायसो मेघजीत्यासीन्सनुः कामो हरेरिव ॥ २८ ॥
युग्मम ।
सुस्निग्धौ मधुमन्मथाविव मिथो दस्राविव प्रोल्लस-
द्रूपौ ख्यातिभृतौ धनाधिपसतीनाथाविव प्रत्यहम् ।
अन्येद्युर्बृहदिभ्यसभ्यसुभगं श्रीस्तम्भतीर्थं पुरं
प्राप्तौ पुण्यपरम्पराप्रणयिनौ तौ द्वावपि भ्रातरौ ॥ २९ ॥
तत्र तौ धर्म्मकर्म्माणि कुर्व्वाणौ स्वभुजार्ज्जिताम् ।
श्रीयं फलवतीं कृत्वा प्रसिद्धिं प्रापतुः पराम् ॥ ३० ॥
काबिल्लादिकपतिरकब्बरसार्व्वभौमः
स्वामी पुनः परतकालनृपः पयोधेः ।
कामं तयोरपि पुरः प्रथिताविमौस्त-
स्तत्तद्दिशोरसदृशोरनयोः प्रसिद्धिः ॥ ३१ ॥
तेषां च हीरविजयव्रतिसिन्धुराणां
तेषां पुनर्विजयसेनमुनीश्वराणाम् ।
वाग्भिर्मुधाकृतसुधाभिरिमौ सहोदरौ
द्राग् द्रावपि प्रमुदितौ सुकृते बभूवतुः ॥ ३२ ॥

श्रीपार्श्वनाथस्य च वर्द्धमान
प्रभोः प्रतिष्ठां जगतामभीष्टाम् ।
घनैर्धनैः कारयतः स्म बन्धू तौ
वार्द्धिपाथोऽधिकलामितेऽब्दे १६४४ ॥ ३३ ॥
श्रीविजयसेनसूरिर्निर्ममे निर्ममेश्वरः ।
इमां प्रतिष्ठां श्रीमद्भुकैरवाकरकौमुदीम् ॥ ३४ ॥
चिन्तामणेरिवात्यर्थं चिन्तितार्थविधायिनः ।
नामास्य पार्श्वनाथस्य श्रीचिन्तामणिरित्यभूत् ॥ ३५ ॥
अङ्गुलैरेकचत्वारिंशता चिन्तामणेः प्रभोः ।
संमिता शोभते मूर्त्तिरेषा शेषाहिसेविता ॥ ३६ ॥
सदैव विध्यापयितुं प्रचण्ड-
भयप्रदीपानिव सप्तसर्प्पान् ।
योऽवस्थितः सप्त फणान् दधानो
विभाति चिन्तामणिपार्श्वनाथः ॥ ३७ ॥
लोकेषु सप्तस्वपि सुप्रकाशं
किं दीप्रदीपा युगपद्विधातुम् ।
रेजुः फणाः सप्त यदीयमूर्ध्नि
मणित्विषा ध्वस्ततमःसमूहाः ॥ ३८ ॥
सहोदराभ्यां सुकृतादराभ्या-
माभ्यामिदं दत्तबहुप्रमोदम् ।
व्यधायि चिन्तामणिपार्श्वचैत्य-
मपत्यमुर्व्वीधरभित्सभायाः ॥ ३९ ॥
निकामं कामितं कामं दत्ते कल्पलतेव यत्
चैत्यं कामदनामैतत् सुचिरं श्रियमश्नुताम् ॥ ४० ॥

उत्तम्भा द्वादश स्तम्भा भान्ति यत्रार्हतो गृहे ।
प्रभूपास्त्यै किमऽभ्येयुः स्तम्भरूपभृतोंशवः ॥ ४१ ॥
यत्र प्रदत्तदृक्शैत्ये चैत्ये द्वाराणि भान्ति षट् ।
षण्णां प्राणभृतां रक्षार्थिनां मार्गा इवागतेः ॥ ४२ ॥
शोभन्ते देवकुलिकाः सप्त चैत्येऽत्र शोभनाः ।
सप्तर्षीणां प्रभुपास्त्यै सद्विमाना इवेयुषाम् ॥ ४३ ॥
द्वौ द्वारपालौ यत्रोच्चैः शोभेते जिनवेश्मनि ।
सौधर्म्मेशानयोः पार्श्वसेवार्थं किमितौ पती ॥ ४४ ॥
पञ्चविंशतिरुत्तङ्गा भान्ति मङ्गलमूर्त्तयः ।
प्रभुपार्श्वे स्थिताः पञ्चव्रतानां भावाना इव ॥ ४५ ॥
भृशं भूमिगृहं भाति यत्र चैत्ये महत्तरम् ।
किं चैत्यश्रीदिदृक्षार्थमितं भवनमासुरम् ॥ ४६ ॥
यत्र भूमिगृहे भाति सोपानी पञ्चविंशतिः ।
मार्गालिरिव दुरितक्रियातिक्रान्तिहेतवे ॥ ४७ ॥
संमुखो भाति सोपानोत्तारद्वारिद्विपाननः ।
अन्तःप्रविशतां विघ्नविध्वंसाय किमीयवान् ॥ ४८ ॥
यच्चाति दशहस्तोच्चं चतुरस्रं महीगृहम् ।
दशदिक्सम्पदां स्वैरोपवेशायेव मण्डपः ॥ ४९ ॥
षड्विंशतिर्विबुधवृन्दवितीर्णहर्षा
  राजन्ति देवकुलिका इह भूमिधाम्नि ।
आद्यद्वितीयदिवनाथरवीन्दुदेव्यः
  श्रीवाग्युताः प्रभुनमस्कृतये किमेताः ॥ ५० ॥
द्वाराणि सुप्रपञ्चानि पञ्च भान्तीह भूगृहे ।
जिघत्सवोऽहोहरिणान् धर्म्मसिंहमुखा इव ॥ ५१ ॥

द्वौ द्वास्थौ द्वारदेशस्थौ राजतो भूमिधामनि ।
मूर्तिमन्तौ चमरेन्द्रधरणेन्द्राविव स्थितौ ॥ ५२ ॥
चत्वारश्चमरधरा राजन्ते यत्र भूगृहे ।
प्रभुपार्श्वे समायाता धर्म्मास्त्यागादयः किमु ॥ ५३ ॥
भाति भूमिगृहे मूलगर्भागारेऽतिसुन्दरे ।
मूर्त्तिरादिप्रभोः सप्तत्रिंशदंगुलसंमिता ॥ ५४ ॥
श्रीवीरस्य त्रयस्त्रिंशदङ्गुला मूर्त्तिरुत्तमा ।
श्रीशान्तेश्च सप्तविंशत्यङ्गुला भाति भूगृहे ॥ ५५ ॥
यत्रोद्धता धराधाम्नि शोभन्ते दश दन्तिनः ।
युगपज्जिनसेवार्थे दिशामीशा इवाययुः ॥ ५६ ॥
यत्र भूमिगृहे भान्ति स्पष्टमष्ट मृगारयः ।
भक्तिभाजामष्टकर्म्मगजान् हन्तुमिवोत्सुकाः ॥ ५७ ॥
श्रीस्तम्भतीर्थपूर्भूमिभामिनीभालभूषणम् ।
चैत्यं चिन्तामणेर्वीक्ष्य विस्मयः कस्य नाभवत् ॥ ५८ ॥
एतौ नितांतमतनु तनुतः प्रकाशं
यावत् स्वयं सुमनसां पथि पुष्पदन्तौ ।
श्रीस्तम्भतीर्थधरणीरमणीललामं
तावच्चिरं जयति चैत्यमिदं मनोज्ञम् ॥ ५९ ॥
श्रीलाभविजयपण्डिततिलकैः समशोधि बुद्धिधनधुर्यैः ।
लिखिता च कीर्त्तिविजयाभिधेन गुरुबान्धवेन मुदा ॥ ६० ॥
वर्णिनीव गुणाकीर्णा सदलङ्कृतिवृत्तिभाग ।
एषा प्रशस्तिरुत्कीर्णा श्रीधरेण सुशिल्पिना ॥ ६१ ॥
श्रीकमलविजयकोविदशिशुना विबुधेन हेमविजयेन ।
रचिता प्रशस्तिरेषा कनीव सदलङ्कृतिर्जयति ॥ ६२ ॥

इति श्रीपरीक्षक प्रधान प० वजिआ प० राजिआनामसहोदरनिर्म्मापितश्रीचिन्तामणिपार्श्वजिनपुङ्गवप्रासादप्रशस्तिः सम्पूर्णा । भद्रंभूयात् ॥

ओं नमः। श्रीमद्विक्रमातीत संवत् १६४४ वर्षे प्रवर्त्तमानशाके १५०२ गंधारीय प० जसिआ तद्भार्या बाई जसमादे सम्प्रति श्रीस्तम्भतीर्थवास्तव्य तत्पुत्र प० वजिआ प० राजिआभ्यां वृद्धभ्रातृभार्याविमलादे लघुभ्रातृभार्याकमलादे वृद्धभ्रातृपुत्रमेघजी तद्भार्यामयगलदेप्रमुखनिजपरिवारयुताभ्यां श्रीचिन्तामणिपार्श्वनाथ श्रीमहावीर प्रतिष्ठा कारिता । श्रीचिन्तामणिपार्श्वचैत्यं च कारितं । कृता च प्रतिष्ठा सकलमण्डलाखण्डलशाहिश्रीअकब्बरसन्मानित श्रीहीरविजयसूरीशपट्टालङ्कारहारसदृशैः शाहिश्रीअकब्बरपर्षदि प्राप्तवर्णवादैः श्रीविजयसेनसूरिभिः ॥

कावीतीर्थगतलेखाः ।

(४५१)

॥ र्द० ॥ ऑं नमः । पातिशाहिश्रीद अकब्बरजलालदीनप्रदत्तबहुमानजगद्गुरुश्रीश्रीश्रीश्रीश्रीश्रीश्रीहीरविजयसूरीश्वरपादानां पट्टप्रभावकेभ्यो भट्टारकश्री५श्रीविजयसेनसूरिगुरुभ्यो नमः ।

श्रेयस्संततिसिद्धिकारिचरितं सर्वेऽपि यं योगिनो

ध्यायन्ति स्थिरतामपक्रमनसो विघ्नान्तरासंक्रमात् ।

श्रीमन्नाभिनरेन्द्रसूनुरमरश्रेणीसमासेवितो
देयान्निर्निभभक्तियुक्तमनसां मुख्यानि सौख्यानि सः ॥ १ ॥
श्रीवर्द्धमानस्य बभूव पूर्वं पूर्वादिकृत्पट्टधरः सुधर्मा ।
गतोऽपि सिद्धिं तनुते जनानां सहायकं यः प्रतिधर्ममार्गम् ॥ २ ॥
ततोऽपि पट्टे नवमे बभूवुः श्रीसूरयः सुस्थितनामधेयाः ।
येभ्यः क्रियाज्ञानगुणाकरेभ्यो गच्छोऽभवत् कोटिकनामतोऽयम् ।३
ततो ये वज्रशाखायां कुले चान्द्रेऽत्र सूरयः ।
तेषां प्रभावं प्रत्येकं वक्तुं शक्नोति कः सुधीः ॥ ४ ॥
पट्टे युगाब्धिप्रमिते क्रमेण भवन् जगच्चंद्रगणाधिपास्ते ।
येषां सदाचाम्लतपोविधानात् तपा इति प्राग् विरुदं तदाभूत् ॥५॥
तेषां वंशे क्रमतस्तपःक्रियाज्ञानशुद्धिपरिकलितः ।
रसबाणमिते पट्टे संजातः सुविहितोत्तंसः ॥ ६ ॥
आनन्दविमलसूरिः श्रुतोऽपि चित्ते करोति मुदमतुलाम् ।
कुमतांधकूपमग्नं स्वबलाज्जगदुद्धृतं येन ॥ ७ ॥
तत्पट्टे महिमभरख्याताः श्रीविजयदानसूरीशाः ।
येभ्यः समस्तविधिना प्रससार तपागणः सम्यक् ॥ ८ ॥
तेषां पट्टे प्रकटाः शांतरसापूर्णहृदयकासाराः ।
श्रीहीरविजयगुरवः प्रभवोऽभुवंस्तपागच्छे ॥ ९ ॥
साहिश्रीमदकब्बरस्य हृदयोर्व्यां यः पुरा रोपितः
संसिक्तोऽपि चयैर्वचोऽमृतरसैः कारुण्यकल्पद्रुमः ।
दत्तेऽद्यापि फलान्यमारिपटहोद्घोषादिकानि स्फुटं
श्रीशत्रुंजयतीर्थमुक्तकरतासन्मानमुख्यानि च ॥ १० ॥
तेषां पट्टे प्रकटनहंसाः श्रीविजयसेनसूरिवराः ।
संप्रति जयन्ति वाचकबुधमुनिगणग्रन्थपरिकारिताः ॥ ११ ॥

तर्कव्याकरणादिशास्त्रनिबिडाभ्यासेन गर्वोद्धुरा
ये कुर्वालसरस्वतीतिबिरुदं स्वस्मिन्वहंतेऽनिशम् ।
वाचोयुक्तिभिरेव यैः स्फुटतरं सर्वेऽपि ते वादिनः
साहिश्रीमदकब्बरस्य पुरतो वादे जिताः स्वोजसा ॥ १२ ॥

तेषां चरणसरोरुहमकरंदास्वादलालसः सततम् ।
संघो जयतु चतुर्धा भूयांसि महांसि कुर्वाणः ॥ १३ ॥

इतश्च—

गूर्जरमंडलमंडनमभयं वडनगरमस्ति तत्रासीत् ।
नागरलघुशाखायां भद्रसिआणाभिधे गोत्रे ॥ १४ ॥

गांधिदेपाल इति प्रसिद्धनामा सुधर्मकर्मरतः ।
तत्सुत अलुआह्वानस्तस्य सुतो लाडिकाभिधया ॥ १५ ॥

पत्नीति धर्मपत्नी शीलालंकारधारिणी तस्य ।
तत्कुक्षिभुवौ बाडुक–गंगाधरनामकौ तनयौ ॥ १६ ॥

तत्रापि बाडुआख्यः सुभाग्यसौभाग्यदानयुतः ।
धैर्योदार्यसमेतो जातो व्यवहारिगणमुख्यः ॥ १७ ॥

आद्यस्य पोपटीति च हीरादेवी द्वितीयका भार्या ।
ताभ्यां वराननाभ्यां सुतास्त्रयः सुषुविरे सुगुणाः ॥ १८ ॥

आद्यसुतः कुंवरजीति नामा सुपात्रदानेषु रतो विशेषात् ।
मार्गप्रवृत्तेर्गुणसंग्रहाच्च पितुर्यशो वर्द्धयति प्रकामं ॥ १९ ॥

जातौ परस्यामथ धर्मदासः सुवीरदासश्च सुतौ वरेण्यौ ।
अथान्यदार्थार्जनहेतवेऽसौ स्थानान्तरान्वेषणमानसोऽभूत् ॥२०॥

श्रीस्तंभनाधीशजिनेशपार्श्वप्रसादसंपादितसर्वसौख्यम् ।
त्रंबावतीति प्रति नामधेयं श्रीस्तंभतीर्थं नगरं प्रसिद्धम् ॥ २१ ॥

स बाडुआख्यः स्वसुखाय तत्र वसन्ननेकैः सह बन्धुवर्गैः ।
सन्मानसंतानधनैर्यशोभिर्दिने दिने वृद्धिमुपैति सम्यक् ॥ २२ ॥
श्रीहीरसूरेरुपदेशलेशं निशम्य तत्त्वावगमेन सद्यः ।
मिथ्यामतिं यः परिहाय पूर्वं जिनेन्द्रधर्मे दृढवासनोऽभूत् ॥२३॥

पूर्वार्जितप्रबलपुण्यवशेन तस्य
सन्न्यायमार्गसुकृतानुगतः प्रवृत्तेः ।
पापप्रयोगविरतस्य गृहे समस्ता
भेजुः स्थिरत्वमचिरादपि संपदो यः ॥ २४ ॥

सधर्म्मसाधर्मिकपोषणेन मुमुक्षुवर्गस्य च तोषणेन ।
दीनादिदानैः स्वजनादिमानैः स्वसंपदस्ताः सफलीकरोति ॥२५॥

इतश्च--

शत्रुंजयख्यातिमथो दधानं कावीति तीर्थं जगति प्रसिद्धम् ।
काष्ठेष्टकामृन्मयमत्र चैत्यं दृष्ट्वा विशीर्णं मनसेति दध्यौ ॥ २६ ॥
दृढं भवेच्चैत्यमिदं यदीह कृतार्थतामेति ममापि लक्ष्मीः ।
अर्हद्वचोवासितमानसस्य मनुष्यतायाः फलमेतदेव ॥ २७ ॥

ततः श्रद्धावता तेन भूमिशुद्धिपुरःसरम् ।
कावीतीर्थे स्वपुण्यार्थं श्रीनाभेयजिनेशितुः ॥ २८ ॥
नंदवेदरसैणांकमिते संवत्सरे (१६४९) वरे ।
स्वभुजार्जितवित्तेन प्रासादः कारितो नवः ॥ २९ ॥
सारसारस्वतोद्गाररंजितानेकभूधवैः ।
श्रीमद्विजयसेनाख्यसूरिराजैः प्रतिष्ठितः ॥ ३० ॥

मूलस्वामी जिनपतियुगादीश्वरो यत्र भास्वत्
द्वापंचाशत्त्रिदशकुलिकासंयुतः पुण्यसद्म ।

उच्चैरभ्रंलिहशिखरभृत्तोरणैरंचितश्रीः
प्रासादोऽयं धरणीवलये नंदतादाशशांकम् ॥ ३१ ॥
श्रीयुगादिजिनाधीशप्रासादेन पवित्रितः ।
ग्रामोऽपि वर्द्धतामेष सुखसंपत्तिभिश्चिरम् ॥ ३२ ॥

॥ इति प्रशस्तिः ॥

(४५२)

अद्येह श्रीगुर्जरमंडले वडनगरवास्तव्यनागरज्ञातीयलघुशाखीयभद्रसिआणागोत्रमुख्यगां । लाडिका । भा० पत्नीसुतेन गां । बाडुआख्येन कुंवरजी । धर्मदास । वीरदासाख्यसुतत्रययुतेन संवत् १६४९ वर्षे मार्गसुदि १३ सोमवासरे स्वभुजार्जितबहुद्रव्यव्ययेन कावीतीर्थे स्वपुण्यार्थं सर्वजिन्नामा श्रीऋषभदेवप्रासादः कारितः प्रतिष्ठितश्च तपागच्छेशभट्टारकपुरंदरश्रीहीरविजयसूरिपट्टमहोदयकारिभिः श्रीविजयसेनसूरिभिश्चिरं नन्दतात् श्रीरस्तु ।छ।

(४५३)

॥ द० ।' पातिसाहश्री ७ अकब्बरजलालदीनविजयराज्ये गरासिया राठोडश्री ५ प्रतापसिंघश्रीखंबायतवास्तव्यलघुनागरज्ञातीयगां बाडुआसुतकुंवरजीकेन श्रीधर्मनाथप्रासादकृतः उपरिसेठपीतांबरवीरा तथा से० शिवजी बोघा गजधर विश्वकर्माज्ञातीयश्रीराजनगरवास्तव्यसूत्रधार सता सुत वीरपाल शलाट सूत्रभाण गोरा । देवजी : संवत् १६५४ वर्षे श्रावणवदि ९ वारशनौ स्वभुजार्जितबहुद्रव्यव्ययेन श्रीकावीतीर्थे स्वपुण्यार्थं रत्नतिलका नाम्ना बावनजिनालयसहितः प्रासादः कारितः । लि । पं ज्ञानेन । श्रीः ।

(४५४)

॥र्द०॥ अलाई ४५ सं० १६५६ वर्षे वैशाखशुदि ७ बुधे स्तंभतीर्थवास्तव्यवृद्धनगरीयलघुशाखानागरज्ञातीय गां। अलुआसुत-गांधी लाडिका भार्या पति सुत गांधी कुंअरजी गांधी धर्मदास गांधी वीरदासाभिधानैः श्रीआदिनाथपादुका कारिता प्रतिष्ठिता च सकल-सूरिशिरोमणिभट्टारकश्री ५ श्रीआनंदविमलसूरिपट्टालंकारभट्टार-कश्री ५ श्रीविजयदानसूरीशपदवीप्रतिष्ठित सुविहितसूरीश्वरगुणग-रिष्ठसाहिश्रीश्रीअकब्बरभूपालप्रदत्तजगद्गुरुबिरुदविराजमानसमुन्मू-लितवादिवृंदाभिमानतपागच्छाधिराजश्री ५ श्रीहीरविजयसूरिप-ट्टेन्दुसाहिश्रीअकब्बरसभाप्राप्तजयवादाप्तमत्रेजगद्गुरुबिरुदश्री ५ श्री-विजयसेनसूरिसार्वभूमैरिति । मंगलं ।

(४५५)

॥ जामश्रीलक्षराजराज्ये ॥

श्रीमत्पार्श्वजिनः प्रमोदकरणः कल्याणकन्दाम्बुदो
विघ्नव्याधिहरः सुरासुरनरैः संस्तूयमानक्रमः ।
सर्पाङ्को भविनां मनोरथतरुव्यूहे वसन्तोपमः
कारुण्यावसथः कलाधरमुखो नीलच्छविः पातु वः ॥१॥

क्रीडां करोत्यविरतं कमलाविलास-
स्थानं विचार्य कमनीयमनन्तशोभम् ।
श्रीउज्जयन्तनिकटे विकटाधिनाथे
हालारदेशेऽवनिप्रमदाललामे ॥ २ ॥

उत्तुंगतोरणमनोहरवीतरागप्रासादपंक्तिरचनारुचिरीकृतोर्वी ।
नंघान्नवीननगरी क्षितिसुंदराणां वक्षःस्थले ललति सा हि लल-न्तिकेव ॥ ३ ॥

सौराष्ट्रनाथः प्रणतिं विधत्ते कच्छाधिपो यस्य भयाद्बिभेति।
अर्द्धासनं यच्छति मालवेशो जीयाद्यशोजित् स्वकुलावतंसः ॥४॥
श्रीवीरपट्टक्रमसंगतोऽभूद्भाग्याधिकः श्रीविजयेन्दुसूरिः।
श्रीमन्धरैः प्रस्तुतसाधुमार्गश्चक्रेश्वरीदत्तवरप्रसादः ॥ ५ ॥
सम्यक्त्वमार्गो हि यशोधनाह्वो दृढीकृतो यत्सपरिच्छदोऽपि।
संस्थापितश्रीविधिपक्षगच्छः संघैश्चतुर्धा परिसेव्यमानः ॥ ६ ॥
पट्टे तदीये जयसिंहसूरिः श्रीधर्मघोषः प्रमहेन्द्रसिंहः।
सिंहप्रभश्चाजितसिंहसूरिर्देवेन्द्रसिंहः कविचक्रवर्ती ॥ ७ ॥
धर्मप्रभः सिंहविशेषकाह्वः श्रीमान्महेन्द्रप्रभसूरिरार्यः।
श्रीमेरुतुङ्गोऽमितशक्तिमांश्च कीर्त्यद्भुतः श्रीजयकीर्तिसूरिः ॥८॥
वादिद्विपोघे जयकेशरीशः सिद्धान्तसिन्धुर्भुवि भावसिन्धुः।
सूरीश्वरः श्रीगुणसेवधिश्च श्रीधर्ममूर्तिर्मधुदीपमूर्तिः ॥ ९ ॥

यस्यांघ्रिपङ्कजनिरन्तरसुप्रसन्नात्
सम्यक् फलन्ति सुमनोरथवृक्षमालाः।
श्रीधर्ममूर्तिपदपद्ममनोज्ञहंसः
कल्याणसागरगुरुर्जयताद्धरित्र्याम् ॥ १० ॥

पञ्चाणुव्रतपालकः सकरुणः कल्पद्रुमाभः सतां
गांभीर्यादिगुणोज्ज्वलः शुभवतां श्रीजैनधर्मे मतिः।
द्वे काल्ये समतादरः क्षितितले श्रीओसवंशे विभुः
श्रीमल्लालणगोत्रजो वरतरोऽभूत् साहि सिंहाभिधः ॥११॥

तदीयपुत्रो हरपालनामा देवाच्च नन्दोऽथ स पर्वतोऽभूत्।
वच्छुस्ततः श्रीअमरात्तु सिंहो भाग्याधिकः कोटिकलाप्रवीणः॥१२॥

श्रीमतोऽमरसिंहस्य पुत्रा मुक्ताफलोपमाः।
वर्द्धमान-चांपसिंह-पद्मसिंहा अमी त्रयः ॥ १३ ॥

साहि श्रीवर्द्धमानस्य नन्दनाश्चन्दनोपमाः ।
वीराद्यो विजपालाख्यो भामो हि जगडूस्तथा ॥ १४ ॥

साहि श्री चांपसिंहस्य पुत्रः श्रीअमियाभिधः ।
तदङ्गजौ शुद्धमती रामभीमावुभावपि ॥ १५ ॥

मंत्रीशपद्मसिंहस्य पुत्रा रत्नोपमास्त्रयः ।
श्रीश्रीपाल-कुंरपाल-रणमल्ला वरा इमे ॥ १६ ॥

श्रीश्रीपालाङ्गजो जीयान्नारायणो मनोहरः ।
तदङ्गजः कामरूपः कृष्णदासो महोदयः ॥ १७ ॥

साहि श्रीकुंरपालस्य वर्त्तेतेऽन्वयदीपकौ ।
सुसीलस्थावराख्यश्च वाघजिद्भाग्यसुन्दरः ॥ १८ ॥

[एवं] सपरिकरयुताभ्याममात्यशिरोरत्नाभ्यां साहिश्रीवर्द्धमान-पद्मसिंहाभ्यां हाल्लारदेशे नव्यनगरे जाम श्रीशत्रुशल्यात्मज श्रीजसवंतजीविजयराज्ये श्रीअंचलगच्छेशश्रीकल्याणसागरसूरीश्वराणामुपदेशनात्र श्रीशांतिनाथप्रासादादिपुण्यकृत्यं कृतं । श्रीशांतिनाथप्रभृत्येकाधिकपंचशत प्रतिमाप्रतिष्ठायुगं करापितम् । चाद्या संवत १६७६ वैशाखशुक्ल ३ बुधवासरे द्वितीया संवत् १६७८ वैशाखशुक्ल ५ शुक्रवासरे । एवं मंत्रीश्वरश्रीवर्द्धमानपद्मसिंहाभ्यां सप्तलक्षरुप्यमुद्रिका व्ययीकृता नवक्षेत्रेषु । संवत् १६९७ मार्गशीर्षशुक्ल २ गुरुवासरे उपाध्यायश्रीविजयसागरगणेः शिष्य-सौभाग्यसागरैरलेखीयं प्रशस्तिर्मनमोहनसागरप्रसादात् ॥

(४५६)

सं० इलाही ४८ संवत् १६५९ वैशाखवदि ६ गुरौ श्रीगंधारबंदिरे समस्तसंघेन स्वश्रेयसे श्रीपार्श्वनाथबिंबं कारितं प्रतिष्ठितं च श्रीतपागच्छभट्टारकश्रीहीरविजयसूरिपट्टे मकराकर-सुधाकरभट्टारकपरंपरापुरंदरवचनचातुरीचमत्कृतचित्रसकलमेदि-नीमण्डलाखंडलसाहि श्रीअकब्बरदत्तबहुमानसमस्तसुविहितावतंस भ० परंपरापद्मिनीपद्मिनीप्राणप्रियभट्टारकश्रीविजयसेनसूरिभिः ।

(४५७)

॥ ई० ॥ सं० १६७७ वर्षे मार्गशिर्षे सित ५ रवौ स्तंभ-तीर्थे पार्श्वनाथबिंबं प्रतिष्ठितं तपागच्छभट्टारकश्री५ श्रीविजयदेव-सूरिभिः श्रिये गंधारबंदिरस्य ।

(४५८)

॥ ई० ॥ सं० १६७७ मार्गशिर्षे सित ५ रवौ गंधारबंदिर-संघेन कारितं श्रीपार्श्वनाथबिंबं प्रतिष्ठितं तपागच्छे भट्टारक श्रीविजयसेनसूरीश्वरपट्टालंकार श्रीविजयदेवसूरिभिस्सपरिकरैः ।

(४५९)

श्रीमुनिसुव्रतबिंबं प्रतिष्ठितं भट्टारक श्रीविजयदेवसूरिभिः सपरिकरैः ।

राधनपुर-प्रशस्तिः ।

(४६०)

ॐनमोऽर्हते ॥

स्वस्ति श्रियां दानविधौ सुदक्षं
सत्साधुसिद्धैः परिबद्धकक्षम् ।
सुप्तां हठात् कुण्डलिनीं विबोध्य
ध्यातं मुदेऽस्मा(*) कमिव सदास्तु ॥ १ ॥
श्रीशालिनीप्रवरधर्मविराजमानेऽ-
मानेऽत्र राधनपुरे जिनशांतिनाथः ।
श्रीशांतिकीर्त्तिसुमतिप्रतिभाप्रसादं(*)
कुर्यादखिन्नविभवस्य जनस्य नित्यं ॥ २ ॥
जयति सदागमसिंधुगर्ज्जन्नुच्चैर्नयालिकल्लोलैः ।
परिपूर्णक्रियारत्नैस्तपागणो भूतले ख्यातः(*) ॥३॥
तत्रोद्भूतसमस्तवस्तुनिकरव्यापारसत्तां मुदा-
द्वैताद्वैतविनोदगोचरगता यः प्राचिवान् वादिनां ।
वादे श्रीमदकब्बरोच्चममही(*) पालस्य सत्संसदि
स श्रीमानभिजातहीरविजयसूरीशसेन्याग्रणीः ॥४॥
तस्य पटाम्बरे दीप्तिं तन्वंतः सूर्यसान्निभाः ।
श्रीमद्विजयसेना(*)ख्याः सूरयो ज्ञप्तिशालिनः ॥ ५ ॥
यैर्विहितः खलु वादः संसदि भूपस्य सभ्यदीप्रायां ।
दर्शितनिजमतापा दर्शनषट्केऽस्खलद्गतयः(*) ॥ ६ ॥

तत्पट्टशक्रहरिदद्रिविकाशभानुः
सूरीश्वरः सकललक्षणलाक्षितांगः ।
श्रीराजसागरगुरुर्वरसूरिवंशः
सर्वागमार्थकलनावि(*)धिशुद्धबुद्धिः ॥ ७ ॥

श्रीमत्सागरगच्छनायकतयैश्वर्यं यदीयं स्फुर-
त्युच्चैः सत्त्वसमाधिशीलतपसां येषां प्रभावाः क्षितौ ।
गर्ज्जंति(*)प्रतिपक्षदर्पदलने सामर्थ्यभाजः स्फुटं
वंद्यास्ते वरसूरिमन्त्रमुदिताः सद्रत्नदीपोपमाः ॥८॥

तेषां च पट्टगगने रविविंबतुल्याः
षट्त(*)र्कतर्कपरिशीलनमुक्ततन्द्राः ।
श्रीवृद्धिसागर इति प्रथिताः प्रभावैः
सूरीश्वराः समभवन् बहुशिष्यवर्गाः ॥ ९ ॥

तत्पट्टधारकतया जग(*)ति प्रसिद्धाः (द्धाः)
सिद्धा इव(व)प्रसरदुत्तममंत्रवाताः ।
सत्तर्कर्कशविहस्तितवादिवृंदाः
क्षान्त्यादिसद्गुणसमुल्लसितोरुदेहाः ॥ १०(*) ॥

लक्ष्मीसागरसूरयः समभवंस्तत्त्वप्रदीपोद्धत-
ध्यानव्यापृतिमग्नमानसतया नित्यं स्वभावस्पृशः ।
ये व्योमादिसमस्तवस्तुनिवहे(*)प्रांद्वाद(म)मुद्रानुगं
सद्वाक्यं कथयंति ते वरतराः सूरीशमन्त्रोद्धराः ॥११॥

जातस्तदीयवरपट्टधरो मुनीन्द्र-
स्तिग्मांशुतिग्मरुचिरं व(*)डितवामसौम्यः ।
कल्याणसागरगुरुर्वरसूरिवर्यो
विद्योतितप्रबलसूरिपदप्रभावः ॥ १२ ॥

सूरीश्वरःसमभिजात इह प्रसिद्ध(*)-
स्तत्पट्टपूर्वगिरिभानुसमः पृथिव्यां ।
श्रीपुण्यसागरगुरुर्बहुसिद्धमन्त्रः
शास्त्रार्थसार्थविदनुत्तरतत्त्वबोधः ॥ १३ ॥
तेषां गुरु(*)णामुपदेशमाप्य
प्रासादनिर्माणविधिः त्क(कृ)तोऽयं ।
यदीयशोभां बहुधा निरीक्ष्य
स्ववासिनो विस्मयमाप्नुवंति ॥ १४ ॥
श्रीमाघमा(*)सस्य शितौ तुपक्षे
भृगौ तृतीयादिवसे प्रतिष्ठां ।
संप्राप्तवानद्भुततत्त्व विद्भिः (?)
संभावितोत्तुंगयशःप्रकाशः ॥ १५ ॥

इतश्च-

श्रीमालवं(*)शीयविशालगोत्रः
श्रद्धालुतां श्रीजिनधर्मव(त)त्त्वे ।
सूराभिधानः किल संदधानो
निजं कुलं दीपयति स्म दीप्तः ॥ १६ ॥
तदीयवंशप्रथ(*)नाय जातः क्षेमाभिधानः खलु पुत्ररत्नं ।
यदीयधर्म(र्मा)र्थसमर्थतायाः श्लाघां तनोति स्म गुरुः सुराणाम ॥ १७ ॥
तद्वंशभालमु(*)कुटोपमपुत्रभावं
प्राप्तः परं सुकृतसंततिसंग्रहाय्यः ।
यो राजसागरगुरोर्मुखतः प्रपेदे
धर्मप्रबोधमतुलं जयताभिधानः* ॥ १८ ॥
तस्यान्वयेऽजनि सुतोऽभयचंद्रनामा

पुत्रैश्चतुर्भिरभितः परिशोभमानः ।
जूठा-कपूर-जसराज-सुमेघजीति
सन्नाम(*)भिः प्रथितकीर्त्तिभिरद्भुतश्रीः ॥ १९ ॥
सभ्येन झूठासुतजीवनेन सन्न्यायमार्गाप्तपवित्रलक्ष्म्या ।
युग्माधिकाविंशतियु(*)ग्मसंख्याः कारापिताः स्वाकृतयो जिनानां
सत्संगतिप्रीतिधरो समृद्धो(द्धः) कर्पूरनामा वणिजां वरेण्यः ॥
पुत्रस्त(*)दीयो सियवंतसंज्ञः संवा(रा)जमानः सुकृतप्रभावैः ॥२१॥
कारापितानि बिम्बानि द्विचत्वारिंशदुद्यमात् ।
सत्पुण्यशालिना नि(*)त्यं जयवंतेन धीमता ॥ २२ ॥
प्रसिद्धिभाक्सर्वजनेषु नित्यं सन्मार्गणानां किल कल्पवृक्षः ।
वणिग्वरोऽभूज्जसराजनामा पु(*)त्रस्तदीयोऽजनि देवजीति ॥२३॥
देवजीशिशुना पुण्यशालिना सत्कलावता ।
मूलजीकेन जैनानि बिंबानि निजद्र(*)व्यतः ॥ २४ ॥
द्वाविंशतिमितान्युच्चैस्तानि कारापितान्यथ ।
पादुकाः श्रीजिनेंद्राणां तथा च गुरुपादुका ॥ २५ ॥
कारा(*)पिताः संति तेन धर्मकर्मविधायिना ।
शाखसके(?) ततः साक्षात् गुरुदर्शनसत्फलाः ॥ २६ ॥
मेघजीति विविधार्थको(*)शलधारयन्नमितबुद्धिवैभवः ।
जन्मसागरतरंडसन्निभं जैनधर्मसमुपासनं व्यधात् ॥ २७ ॥
संति पुत्रास्त्रयस्तस्य(*) मोतीचंद्र इति स्फुटं ।
प्रथमोऽथ द्वितीयो सत् दानसिंहो लसद्यशाः ॥ २८ ॥
तृतीयो धनराजाख्यस्तत्त्वज्ञानामृतार्णव(:) ।
यस्यः बुद्धिस्तरीतुल्या नित्यं खेलति सद्गतिः ॥ २९ ॥
श्रीमोतीचंद्रसद्दानसिंहश्रीधनराजकाः ।
इमे काराप(*)यामासुर्बान्धवा धर्मशालिनः ॥ ३० ॥

बिंबान्यष्टादशप्रोच्चैः कान्तिकान्तानि साविनां (?) ।
कामिताधिकदत्वेन कल्पवृ(*)क्षाधिकान्यपि ॥ ३१ ॥
कारापितैभिर्विविधप्रकारैर्विधाय संघस्य चतुर्विधस्य ।
अतुच्छवात्सल्यमुदारयुक्त्या बिंबप्रति(*)ष्ठा बहुभावपूर्वं ॥३२॥
देशस्य सर्वस्य जनान् समग्रा-
नाकार्य सादरममीभिरकारि भक्तिः ।
चतुर्विधाहारसुवस्त्रदानै(*)-
रानंदितांतःकरणाः कृतास्ते ॥ ३३ ॥
सुविज्ञप्ताः सर्वैः शुचिबहुप्रतिष्ठार्थकथकैः ।
प्रतिष्ठाया ग्रंथैः कृतपरिचयाः(*) सूरिपतयः ।
मुनीनां सद्ज्ञानश्रवणरसिकानां प्रियतमाः
समाजे लेखानां भवति खलु येषां गुणकथाः ॥३४॥
गुरुभिस्तै(*)र्मुदा शास्त्रपारगैः सत्त्वसागरैः ।
सूरीणां सेव्यतां यातैः सूरिभिः पुण्यसागरैः ॥ ३५ ॥
वैस्वंवैकाष्टशशिसंमितवत्सरे श्री(*)-
मत्फाल्गुने प्रवरमासि वलक्षपक्षे ।
शुक्रे सदा विजयदेवरवातिभे
लग्ने वृषे वहति मंगलमालिकाढ्ये ॥ ३६(*) ॥
द्वितीयायां तिथौ जैनबिंबानां सुप्रतिष्ठिता ।
प्रतिष्ठा विहिता न्यासध्यानमुद्रापुरस्सरं ॥ ३७ ॥
श्रीमतः शां(*)तिनाथस्य चैत्ये सर्वाण्यपि श्रिये ।
स्थापितानि जिनेशानां बिंबानि विधिपूर्वकम् ॥ ३८ ॥
आचन्द्रार्कमिमाश्चि(*)रं चिरतरं जीयासुरुल्लासदाः
श्रीजैनेश्वरमूर्त्तयो मतिमतां मिथ्यात्वविध्वंसकाः ।

यत्रोद्द्योतितदिङ्मु(*)खाः खलु इमा तिष्ठंति सोऽपि स्वयं
प्रासादः स्थिरतां भजत्वभिमतां स्वर्णाद्रिवत्सर्वदा ॥ ३९ ॥
धात्रीतले धन्य(*) तमं सुराणामानन्दकृत् राधननामधेयं ।
पुरं सदा यत्र जिनेशधर्मो राज्यं व्यधाल्लीढतनुश्चकार ।४०(*)॥
पुण्यसागरसूरीणां शिष्यैरमृतसागरैः ।
कृता प्रशस्तिः शस्तेयं विलसत्सर्वमंगला । श्रियः सं०

(४६१)

(1) सुतचाणाक्य ॥ द० ॥ महं० विजयेन स्वजायासहु-
डादेव्याः मूर्ति
(2) ॥ भ्रातृ-मदन । सल्पणसीह । देवसीह प्रभृ० सपत्निका-
(3) नां मूर्तिसहिता स्वीया मूर्ति कारिता ॥ शिवमस्तु ॥
सं. १३०९ ।

(४६२)

(1) ॥ द० ॥ ठ० विजकुयेन स्वपितुः महं० श्रीराणिगदेवस्य
मूर्ति भ्रा—
(2) ॥ तृ ठ० अजयसीह । सोम । संग्रामसीह । प्रभृति सक-
लत्राणां मूर्तयः
(3) ॥ तथा ठ० स्वणादेव्याः मूर्तिश्च कारयांचक्रे ॥ शिव-
मस्तु ॥ सं. १३०९ । स्वश्रेयसे ॥

(४६३)

श्रीब्रह्माणगच्छे श्रीजसोभद्रसूरिभूषिते स्वपितुरस्यैव
तस्य श्रेयसे मूलप्रासादे.............................कारितः
सं. ११२४ ।

(४६४)

सं. ११२४ श्रीब्रह्माणगच्छे श्रीजसोभद्राचार्या जसोवर्द्धनवैरसिंहजज्जकप्रभृतैः पधरिनागदेव्यो पितृमात्रोर्निमित्त कारितेयं प्रतिमा ।

(४६५)

र्द० ॥ संवत् १३१६ वर्षे वैशाख वदि..................
श्रीब्रह्माणगच्छे श्रीमालज्ञातीय रांतयजग्रामवास्तव्यश्रेष्ठिराजडसुत व्यव० लखमाश्रेयोर्थं सुत० हरिपालेन श्रीमहावीरदेवस्य बिंबं कारितं॥ प्रतिष्ठितं श्रीविमलसूरिभिः। भद्रं भवतु॥

(४६६)

९ संवत् ११५७ वैशाख सुदि १० श्रीथारापद्रीयगच्छे श्रीशालिभद्रसूरौ सुभद्रासुतया ठ० रघुकया स्वात्मदुहितुः सूहवायाः श्रे (श्रे)योर्थं रांतइजस्थ ॥ छ ॥ श्रीसुपार्श्वदेवाबिंबं कारितमिति ॥

(४६७)

९ संवत् ११५७ वैशाख सुदि १० श्रीथारापद्रीयगच्छे श्रीशालिभद्रसूरौ.................................श्रेयोर्थं रांतइजस्थपार्श्वनाथबिंबं कारितमिति ॥ छ ॥

(४६८)

संवत् ११७० वर्षे वैशाख सुदि ७ श्रीब्रह्माणगच्छे श्रीशालिभद्राचार्येषु। गोवर्द्धन श्रावकेण निजजनश्रेयोर्थं..................
...........मंगलं महाश्री ॥

(४६९)

ई०॥ संवत् १३०२ वर्षे ज्येष्ठ वदि २ गुरौ सलखणपुरे श्रीशांतिनाथदेवचैत्ये पंडितश्रीरायकीर्तिश्रेयोर्थं पंडितपासच-न्द्रेण श्रीपार्श्वनाथबिंबं सपरिकरं कारितं । मंगलं महाश्रीः छः॥

(४७०)

१. सं० १३३० चैत्र वदि [—] शनौ श्रीब्रह्माणगच्छे सलषणपुरे श्रीशांतिनाथचैत्ये श्रीजगपालश्रेयोर्थं सुतगोलाकेन श्रीसुपासबिंबं कारितं । प्रतिष्ठितं श्रीजजगसूरिभि : ॥

(४७१)

ई० ॥ संवत १३२६ वर्षे माघ वदि २ रवौ श्रीघृत-घटीवास्तव्य श्रीश्रीमालज्ञातीय श्रे० यशोधवलांगजपितृ श्रे० वीशलश्रेयोर्थं तत्पु० कुमरसिंहेन श्रीशांतिनाथबिंबं कारितं प्रतिष्ठितं श्रीनागेंद्रगच्छे श्रीसोमप्रसूरिभिः ॥ छ ॥ मंगलं महाश्रीः ॥ छ ॥ छ ॥

(४७२)

सं० १३३० वर्षे चैत्र वदि ७ शनौ श्री ब्रह्माणगच्छे भ्रातृरत्नश्रेयोर्थं दो० पदमेन बिंबं कारितं । प्रतिष्ठितं श्रीवीरसूरिभिः ॥

(४७३)

सं० १३४९ चैत्र वदि ६ रवौ श्रीब्रह्माणगच्छे श्री श्रीमालज्ञातीय श्रे० जसवीरेण मातृश्री ——देविश्रेयसे श्रीनेमिनाथबिंबं कारितं । प्रतिष्ठितं श्रीजजगसूरिभिः ॥

(४७४)

सं० १३३० चैत्र वदि ७ शनौ श्रीहारीजगच्छे व्य० उदयपालसुत व्य० धणपालसुतजयपालेन लघुभ्रातृ पाता श्रेयोऽर्थं सलक्षणपुरे देवश्रीशांतिनाथचैत्ये श्रीमहावीरबिंबं कारितं प्रतिष्ठितं श्रीगुणभद्रसूरिशिष्येन ॥ छ ॥

(४७५)

सं० १३४७ ज्येष्ठ वदि २ श्रीब्रह्माणगच्छे श्रीश्रीमालज्ञातीय.................. श्रेयोऽर्थं .... श्रीनेमिनाथबिंबं कारितं ॥

(४७६)

९ सं० १३३० वर्षे चैत्र वदि ७ शनौ सलषणपुरे श्रीश्रीमालज्ञातीय ठ० पद्मश्रेयोर्थं सुत पाल्हणेन श्रीनमिनाथबिंबं कारितं प्रतिष्ठितं श्रीवीरसूरिभिः ॥

(४७७)

सं० १३५५ वर्षे वैशाख वदि.......श्रीहारीजगच्छे पल्लीवालज्ञातीय श्रे० जड्ना श्रेयोऽर्थं सुत........श्रीचन्द्रप्रभबिंबं कारितं प्र० श्रीसूरिभिः ॥

(४७८)

सं० १३३० वर्षे चैत्र वदि ७ शनौ सलखणपुरे श्रीशांतिनाथचैत्ये श्रीश्रीमालज्ञातीय श्रे० माणिकभार्या श्रे० सोनू श्रेयोऽर्थं सुत.......................श्रीसुमतिनाथबिंबं कारितं । प्रति० श्रीब्रह्माणगच्छे श्रीवयरसेणोपाध्यायमिश्रैः ॥ छ ॥

(४७९)

९० ॥ संवत् १३३० वर्षे चैत्र वदि ७ शनौ श्रीब्रह्मा-णगच्छे श्रीश्रीमालज्ञातीयपितृमहणसिहभ्रातृ.........श्रेयोर्थं सुतमूलदेवेन श्रीमहावीरबिंबं कारितं । प्रति० श्रीवीरसूरिभिः ॥ छ ॥

(४८०)

१ सं० १३३० वर्षे चैत्र वदि ७ शनौ श्रीब्रह्माणगच्छे श्रीश्रीमालज्ञातीयपितृश्रे० महघाभ्रातृ..............योः श्रेयोर्थं सुतमहिपतिना श्रीअरनाथबिंबं कारितं ॥ प्रतिष्ठितं श्रीजज्जुगसूरिभिः ॥

(४८१)

संवत् १३४० वर्षे श्रीब्रह्माणगच्छे मातृरूपिणीबाइ-नाइकीबाइकपूरीमालदेविपुण्यार्थं श्रीबिंबानि कारितानि प्रति० श्रीमुनिचन्द्रसूरिभिः ।

(४८२)

संवत् १३४७ वर्षे श्रीब्रह्माणगच्छे मातृ रूपिणीबाइ नाइ-किबाइ कपुरी मालदेविपुण्यार्थं बिंबचतुष्कं कारितं प्रति० श्रीमुनिचन्द्रसूरिभिः ॥

(४८३)

१ सं० १३३१ मोढज्ञातीय परी० महणाकेन निजमाता — — — जाल्हणदेवि श्रेयोऽर्थं श्रीपार्श्वनाथबिंबं कारितं ॥ प्रतिष्ठितं श्रीजाल्योधरगच्छे श्रीहरिप्रभसूरिभिः ।

(४८४)

र्द० ॥ संवत् १३४९ वर्षे चैत्रवदि ६ रवौ मोढज्ञातीय परी० पूनासुत परी० तिहुणाकेन भ्रातृमहणाश्रेयोऽर्थं श्रीमहावीरबिंबं कारितं ॥ प्रतिष्ठितं श्रीजाल्योधरगच्छे श्रीदेवसूरिसंताने श्रीहरिभद्रसूरिशिष्यैः श्रीहरिप्रभसूरिभिः ॥शुभं भवतु॥

(४८५)

९० ॥ सं० १३३३ वैशाखसुदि ११ व्य० सोमाश्रेयोऽर्थं सुतव्य० खीमाकेन श्रीनेमिनाथबिंबं कारितं । प्रति। श्रीशीलभद्रसूरिभिः ॥

(४८६)

सं० १३३८ ज्येष्ठव २ शुक्रे ठ० वोना सु (?) सूरा वाया या (?) संसारदेव्या आत्मार्थं श्रीआदिनाथ..................

(४८७)

र्द० ॥ संवत् १३०५ वर्षे वैशाखसुदि ५--मे श्रीब्रह्माणगच्छे सलक्षणपुरे श्रीशांतिनाथदेवचैत्ये महं० साम्वत श्रेयोऽर्थं सुतमहं० चाहडेन निजलघुभ्रातृमहं० अभयसिंहमहं० रतनविजयपाल जगपालसहितेन श्रीरिषभदेवबिंबं कारितं ॥ प्रतिष्ठितं श्रीवीरसूरिभिः ॥

(४८८)

सं० १३४३ वर्षे वैशाखमासे श्रीनागेन्द्रगच्छे —— —— कज्ञातीय ठ० पाल्हण ठ० चारिणदेवि श्रेयोऽर्थं राणसिंहेन बिंबं कारितं प्रतिष्ठितं श्रीमहेन्द्रसूरिभिः ॥

(४८९)

संवत् १३४३ वर्षे श्रीउकेशज्ञातीय मातृलक्ष्मीश्रेयोऽर्थं सुतविजपाल तथा वीसलवी गांगाप्रभृतिभिः बिंबं कारितं । प्र० श्रीहारीजगच्छे श्रीशीलभद्रसूरिभिः ॥

(४९०)

सं० १३३० वर्षे चैत्रसुदि ७ शनौ सलषणपुरे श्रीशांतिनाथदेवचैत्ये श्रेष्ठिजाजाश्रेयोऽर्थं सुतसींघलेन बिंबं कारापितं प्रतिष्ठितं श्रीजज्जुकसूरिभिः ॥

(४९१)

सं० १३३० चैत्रवदि ७ शनौ हारीजगच्छे व्य० आसपाल सुत षीमाकेन फुइ गांगश्रेयोऽर्थं श्रीनमिननाथबिंबं कारितं प्रतिष्ठितं श्रीशीलभद्रसूरिभिः ॥

(४९२)

सं० १३३० वर्षे चैत्रवदि ७ शनौ सलषणपुरे पिता श्रे० जेसल माता पाल्हणश्रेयोऽर्थं सुतप्रतापसिंहेन बिंबं कारापितं । प्रतिष्ठितं श्रीउदयदेवसूरिभिः ॥

(४९३)

ई० ॥ सं० १३३० वर्षे चैत्रवदि ७ शनौ प्राग्वाटज्ञातीय महं० राजसीह सुत महं० चाचाकेन पुत्र महं० धनसिंहश्रेयोऽर्थं श्रीसंभवनाथबिंबं कारितं प्रतिष्ठितं श्रीमुनिरत्नसूरिभिः ॥

(४९४)

ई० ॥ सं० १३१० वर्षे चैत्रवदि १३ गुरौ सत्लक्षणपुरे श्रीशांतिनाथचैत्ये चा--णावास्तव्य भां० ताइडसुतसिंघाकेन पुत्र पद्मश्रेयोऽर्थं श्रीचन्द्रस्वामिबिंबं कारितं ॥ छ ॥ छ ॥ मंगलमस्तु ॥

(४९५)

सं० १३११ वर्षे चैत्र वदि........बुधे भिलवास्तव्यश्रीमाग्वाटज्ञातीय श्रे० वयरसिंहभार्याजयतश्रेयोऽर्थं सुतजयतसिंहेन श्री अजितनाथबिंबं कारितं ॥

(४९६)

१ सं० १३३० चैत्र वदि ७ शनौ सलषणपुरे श्रीशांतिनाथचैत्ये डीसावालज्ञातीयश्रे० सोभासुत ठ० भीमसीहभार्या श्रे० श्रीजाल्हणसुता ठ० मूहवपुण्यार्थं सुत ठ० साजणसीहेन श्रीशीतलनाथबिंबं कारितं प्रतिष्ठितं सूरिभिः ॥

(४९७)

सं० १३३० वर्षे चैत्र वदि ७ शनौ श्रीब्रह्माणगच्छे सलषणपुरे श्रीमालज्ञातीय श्रे० जसरा सुत देवधरश्रेयोऽर्थं भ्रातृसाजणेन श्रीसुविधिनाथबिंबं कारितं प्रतिष्ठितं श्रीजज्जकसूरिभिः ॥

(४९८)

॥ ९ संवत् १३३४ वर्षे माघ सुदि १० रवौ थीयारागच्छे सलषणपुरे श्रीसर्वदेवसूरि संताने श्रीश्रीमालज्ञातीय भां०...................सुत लुणसीहकेन भगिनीश्रीसूहडश्रेयोऽर्थं सुविधिनाथस्य परिकरकारितः बिंबं च कारितं ॥

९॥ सं० १३३१ वर्षे वैशाष सुदि १५ बुधे जाल्योधरगच्छे मोढवंशे श्रे० यशोपालसुत ठ० पुनाकेन मातृमाल्हाण· श्रेयोर्थं विमलनाथबिंबं कारितं प्रतिष्ठितं श्रीहरिप्रभसूरिभिः ॥

(४९७)

सं० १६६६ वर्षे पो० व० ८ रवौ श्रीशंखेश्वर पार्श्वनाथपरिकरः अहम्मदावाद वास्तव्य सा० जयतमाल भा० जीवादेसुतपुण्यपालकेन स्वश्रेयसे कारितः प्रतिष्ठितश्च श्रीतपागच्छे भट्टारकश्रीहीरविजयसूरीश्वरपट्टोदयाचलभामनभानुसमानभट्टारकश्रीविजयसेनसूरीश्वरनिर्देशात् तत्शिष्यश्रीविजयदेवसूरिभिः श्रीमति राजनगरे । इति शुभम् ॥

(४९८)

१२३८ वर्षे माघसुदि ३ शनौ श्रीसोमप्रभसूरिभिर्जिनमातृपट्टिका प्रतिष्ठिता— — — — —भ्यां राजदेवारत्नाभ्यां स्वमातुः..कल्याणमस्तु श्रीसंघस्य ॥

(४९९)

संवत् १३२६ वर्षे माघवदि २ रवौ श्रीब्रह्माणगच्छे श्री· श्रीमालज्ञातीय ....सुतजाल्हाकेन श्रीनेमिनाथबिंबं चतुर्विंशतिपट्टसहितं..............प्रतिष्ठितं श्रीबुद्धिसागरसूरिभिः ।

(५००)

सं० १३२६ वर्षे माघवदि २ रवौ श्रीब्रह्माणगच्छे श्रीश्रीमालज्ञातीय...............श्रेयोऽर्थं सुतजाल्हाकेन श्रीआदिनाथबिंबं चतुर्विंशतिपट्टसहितं कारितं। प्रतिष्ठितं श्रीबुद्धिसागरसूरिभिः । मंगलमस्तु ।

(५०१)

संवत् १६६३ वर्षे माघवदि १३ शनौ साणंदना श्रीसंघ-समस्तनी देहरी ॥

(५०२)

संवत् १६६६ वर्षे पोषवदि ८ रवौ राजनगरवास्तव्यवृद्ध-शाखीय उसवालज्ञातीय मीठडीआगोत्रीय सा० समरसिंह-भा० हंसाई सुत सा० श्रीपालकेन भा० हर्षाई द्वि० भा० सुखमदे धर्मपुत्र सा० वाघजीप्रमुखकुटुंबयुतेन उत्तराभिमुखो भद्राभिधः प्रासादः कारितः ॥ इति भद्रम् ।। छ ॥

(५०३)

संवत् १६६६ वर्षे पोष वदि ८ रवौ नटीपद्रवास्तव्य श्रीश्रीमालज्ञातीय वृद्धशाखीय प० जावड भा० जसमादे सुत प० जावजीकेन भा० सउरदे प्रमुखकुटुंबयुतेन स्वश्रेयसे श्रीशंखेश्वरग्रामे श्रीपार्श्वनाथमूलप्रासादे तदुत्तरस्यां भद्राभिधानः प्रासादः शतशो रूपकव्येन कारितः भव्यवृन्दैर्वंद्यमानश्चिरं जीयात् ॥

(५०४)

नटीपद्रवास्तव्य जावडसुत हरजी सुत कान्हाजीकेन भा० नारिमदे सुत — — — — भार्या प्रमुखकुटुंबयुतेन देवकुलिका कारितेयं ॥

(५०५)

ॐ। श्रीगणेसाअ(य)नमः ॥ श्रीसरस्वतीनमः। संवत् १८६८ ना वर्षे भाद्रवासुदि १० दिने वारबुधे सवाइ जेपरका साह

उत्तमचंद बालजीका रु० ५००० अंके रुपेआ पांच हजार नाणा सकाइ रोकडा मोकला ते मधे कारखाना काम कराओ एक काम चोकमांए तलीआको दुसरो देवराकी जाली तीसरो काम चोवीस तीर्थंगरको परघर समारो. चोथो काम बावन जेनालाको फुटो टुटो समराओ. पांचमो काम नगारखाना खंड दोको कराओ. छट्ठो काम महाराज श्रीसंघेसरजीने मलेप कराओ. रु० ५००० अंके रुपैआ हजार पांच साहा जीवण दास गोडीदास श्रीराधणपरवाला की मारफत गुमास्ता ३ भ्रमण हरनाराण तथा ईश्वरदास तथा मेणा टीकाराम पासे रईने परचावा छे ॥

॥ श्रीपार्श्वनाथ सत छे ॥

(५०६)

(1) ॥ ए॑द॰ ॥ सं० १२९८ वैशाखवदि ३ शनौ श्रावक ....

(2) लहाकेन निजगुरु श्रीअजितसिंह..........

(3) मूर्तिः कारिता ॥ सित्‌गच्छे ॥ छ ॥

(५०७)

एर्दे० ॥ संवत्‌ १५१० वर्षे कार्तिकवदी ६ सोमे श्रीभावडारगच्छे श्रीकालिकाचार्यसन्ताने आचार्य............सूरिपट्टे श्रीविजयसिंहसूरि सुकवि..........

(५०८)

॥ एर्द० ॥ संवत्‌ १३८७ वर्षे श्रीपार्श्वनाथचैत्ये श्रीमडाहडीयगच्छे श्रीचक्रेश्वराचार्यसंताने श्रीपद्मचन्द्रसूरिपट्टे श्रीजय-

देवसूरिशिष्य श्रीयशोदेवसूरिणां मूर्ति.......................कारापिता प्रतिष्ठिता श्रीशांतिसूरिभिः ।

(५०९)

एर्द० ॥ संवत् १३४९ वर्षे चैत्रवदि ६ रवौ श्रीब्रह्माणगच्छे अरिष्टनेमिदेवजगत्यां श्रीजज्जगसूरिभिः स्वकीयगुरुभ्रातृपंडि० रतनस्य मूर्तिः कारिता प्रतिष्ठिता च शुभं भवतु ॥

पं० जसचं० । पं० वयजा । पं० वीका ।

(५१०)

श्रीचापोत्कटवंशोद्भव महाराजश्रीवनराजगुरु श्रीनागेन्द्रगच्छे श्रीशीलगुणसूरिशिष्य श्रीदेवचंद्रसूरिमूर्तिः ।

(५११)

(1) एर्द ०॥ सं० १६६२ वर्षे वैशाखसुदि १५ सोमे पत्तनवास्तव्य वृद्धशाखीय प्राग्वाटज्ञातीय दो० शंकर भा० वाहलीनाम्न्याः

(2) सुत दो० कुंअरजी भ्रातृव्य दो० श्रीवंत भा० अजाई सुत दो० लालजी पुत्र रतनजी प्रमुखयुतया स्वश्रेयोर्थम् वृहत्तपा—

(3) गच्छेश शीलादिगुणधारक भ० श्रीहेमविमलसूरिपट्टभूषण भ० श्रीआणंदविमलसूरिपट्टप्रभाव—

(4) क श्रीविजयदानसूरिपट्टालंकाराणां स्ववचोरंजितश्रीअकब्बरपातिसाहविहितसर्वजीवाभयदान—

(5) प्रवर्तनश्रीशत्रुंजयादिकरमोचनादिविदितयशसां लुंपाकमतेश्च
ऋ० मेघजीनाम्नो दत्तदीक्षाणां भट्टारक—

(6) श्रीहीरविजयसूरिणां मूर्तिः का० प्र० च तत्पट्टालंकार
कारिभिः पातिसाह श्रीअकब्बरसभालब्धजयवादम—

(7) नोहारिभिः गोवृषभमहिषीमहिषवधमृतधनादानबंदिग्रहण
निवारकफुरमानधारिभिः भट्टारकश्री ६

(8) श्रीविजयसेनसूरिभिः महोपाध्यायश्रीसोमविजयगणि-
परिवृतैः पत्तनादिमहं० अत्रजीप्रमुखसकलसंघेन
वंद्यमाना चिरंनन्दतात् ॥

(५१२)

(1) एर्द०॥ संवत् १६६४ वर्षे फाल्गुनशु० ८ शनौ पत्तन-
वास्तव्य वृद्धशाखीय प्राग्वाटज्ञातीय दोसी शंक—

(2) र भा० वाहलीनाम्न्या भ्रातृव्य दो० भीवंत भा० अजा-
ईसुत दो० लालजीसुत रतनजी प्र०

(3) कुटुंबयुतया स्वश्रेयोर्थं तपागच्छाधिराजश्रीहीरविजय-
सूरिपट्टालंकारपातसा—

(4) हिश्रीअकब्बरसभालब्धजयवाद गावलीवदमाहिषीमहिष
प्रमुखवधमृतस्वा—

(5) दाननिवारकप्रतिबोधितानेकनरेशसंप्रातीविजंयमान श्री
विजयसेनसूरीश्वराणां

(6) मूर्तिः कारिता प्र० च तत्पट्टालंकारहारश्रीविजयदेवसू-
रिभिः। इति भद्रम् ॥

(५१३)

(1) एर्द०॥ संवत् १६६४ वर्षे फाल्गुनशु० ८ शनौ पत्तनवास्तव्य वृद्धशाखीय प्राग्वाटज्ञातीय दोसी शंकर भा० वा-

(2) हलीनाम्न्या भ्रातृव्य दो० श्रीवंत भा० अजाईसुत लालजी सुत रतनजी प्रमुखकुटुंबयुतया स्वश्रेयो-

(3) र्थं तपागच्छाधिराजश्रीहीरविजयसूरिश्वरपट्टप्रभावकभट्टारक श्रीश्री-

(4) श्रीविजयसेनसूरिपट्टपूर्वाचलसहस्रकरानुकारिशीलादिगुणगणालं-

(5) कृतगात्रभट्टारकपुरंदरसंप्रतिविजयमानयुवराजपदधारकाचार्य-

(6) श्री५श्रीविजयदेवसूरीश्वराणां मूर्तिः कारिता प्रतिष्ठापिता च गीतार्थैः।

(7) मं० अबजी प्रमुखसंघभट्टारकण वंद्यमाना चिरं जीयादिति भद्रम् ॥०॥

(५१४)

(1) एर्द०॥ संवत् १७०९ वर्षे फाल्गुनशुदितृतीयायां रविवारे तपागच्छाधिरा-

(2) जभट्टारकश्री५श्रीहीरविजयसूरिपट्टालंकारभट्टारकपातिसाहश्रीजहांगीर-

(3) प्रदत्त जहांगिरीमहातपाबिरुदधारकसकलसुविहितसाधु-परंपरा-

(4) पुरंदरश्रीविजयदेवसूरीश्वरे विजयिनि सति पट्टव्य-वस्थापि-

(5) तमेदपाटदेशाधिराजराणाश्रीजगत्‌सिंहप्रतिबोधदायक-

(6) आचार्यश्री ५ श्रीविजयसिंहसूरीश्वराणां पादुका का-रिता श्री-

(7) पत्तनवास्तव्य ओसवालज्ञातीय संघवी रता सुत सं० मानसिंह

(8) भार्या बा० माणिकदेनाम्न्या पुत्री नागबाई कल्याणबाई सा० उग्रसेन-

(9) सहितया श्रेयोऽर्थं प्रतिष्ठिता भट्टारकश्रीविजयदेवसूरि निर्देशात् महो-

(10) पाध्यायश्री ५ श्रीभानुचन्द्रगणिशिष्यपंडितश्रीविवेकचन्द्र गणिभिरिति मंगलम् ॥

(५१५)

सं० १७१३ वर्षे माघशुक्ल ७ दिने श्रीतपागच्छे सार्वभौमभट्टारकश्रीविजयसेनसूरिपट्टालंकारभट्टारकश्रीविजयदे-वसूरीश्वराणां पादुका व्य० रामसिंह चांपसी कारिता। प्रतिष्ठिता च भट्टारकश्रीविजयप्रभसूरीन्द्रनिर्देशात् श्री-दीपसागरगणिनेति ॥

(५१६)

(1) सं० १४५२ वर्षे वैशाख शुदि ३ बुधे श्रीउकेशगच्छे श्रीककुदाचार्यसं-
(2) ताने श्रीककसूरीणां मूर्तिः श्रीसंघेन कारिता प्रतिष्ठिता श्रीदेवगुप्तसूरिभिः ॥

(५१७)

(1) संवत् १४३० वर्षे उकेशवंशे वेषटगोत्रे शा० सीधर शा० प्रमुहर पु० का—
(2) — – यमा सा० हंसराज प्रभृतिभिः पुत्रैः पौत्रैः...............

(५१८)

(1) सं० १३३० वर्षे वैशाखसुदी ९ सोमे श्रीब्रह्माणगच्छे श्रीश्रीमालज्ञातीय ठ० सांगा भा०
(2) ठ० माल्हणीदेवी श्रेयोर्थं ठ० सांगाकेन श्रीनेमिनाथबिंबं कारापितं ठ० सांगामूर्तिः [च कारिता प्रतिष्ठिता] श्रीजज्जकसूरिभिः ।
(3) ठ० सांगा भा० ठ० सुजाण –

(५१९)

(1) [संवत १३३० वर्षे] वैशाख सुदी ९ सोमे श्रीब्रह्मान-गच्छे श्रीमालज्ञातीय ठ० सांगा भार्या ठ० सुजाणदेवी
(2) ....ठ० ... जयतपाल जगपाल जसपाल प्रभृतिभिः श्रीशांतिनाथबिंबं कारापितं
(3) ....प्रतिष्ठितं श्रीजज्जगसूरिभिः ॥

(५१९)

(1) संवत् १३०१ वर्षे वैशाखसुदि ९ शुक्रे पूर्वमांडलिवा स्तव्य-मोढज्ञातीय-नागेंद्र.................. ....

(2) सुत-श्रे० जाल्हणपुत्रेण श्रे० राजुकुक्षीसमुद्भूतेन ठ आशा केन संसारासार........ ....

(3) योपार्जितवित्तेन अस्मिन् महाराजश्रीवनराजविहारे निजकीर्तिवल्लीवितान..................

(4) कारितः तथा च श्रीआशाकस्य मूर्तिरियं सुत ठ० अरि-सिंहेन कारिता प्रतिष्ठिता.......... ....

(5) संबंधे गच्छे पंचासराविषे श्रीशीलग(गु)णसूरिसन्ताने शिष्य श्री...........

(6) देवचन्द्रसूरिभिः ॥ मंगलमहाश्रीः ॥ शुभं भवतु ॥

(५२०)

................सुत सा० तेजपालनाम्ना भार्या अपु पुत्र सा० विद्याधर सा० लक्षुआ प्रमुखपरिवारयुतेन स्वश्रेयसे श्रीसुपार्श्वबिंबं कारितं प्रतिष्ठितं च श्रीतपागच्छे भ० श्री हेम-विमलसूरिपट्टालंकार भ० श्रीआणंदविमलसूरिपट्टमुकुटमणि भ० श्रीविजयदानसूरिपट्टकोटीरहारभट्टारकश्रीहीरविजयसूरि-पट्टमकराकरसुधाकरभट्टारकपरंपरापुरंदरसुविहित..............

(५२१)

संवत् १४२९ वर्षे माघवदि ०) सोमे श्रीकालिकाचार्य-

सन्ताने श्रीभावदेवाचार्यगच्छे श्रीविजयसिंहसूरि पट्टालंकार श्रीवीरसूरीणां मूर्तिः श्रीजिनदेवसूरिभिः प्र०

(५२२)

संवत् १३६१ फाल्गुणशुदि ३ गुरुवारे अद्येह श्रीसरस्वती........श्रीमचन्द्रकुले........वंसा(?)चार्य श्रीवर्द्धमानसंताने साध्वी मलयसुंदरी शिष्यणी बाई सुहव आत्मश्रेयसे श्रीअंबिकादेवीमूर्तिः कारापिता श्रीसोमसूरिशिष्यैः श्रीभावदेवसूरिभिः प्रतिष्ठिता ॥ छ ॥

(५२३)

संवत् १३४९ चैत्रवदि ६ शनौ श्रीवायटीयगच्छे श्रीजिनदत्तसूरिशिष्यपंडितश्रीअमरचंद्रमूर्तिः पं० महेंद्रशिष्यमदनचंद्राख्या(ख्येन) कारिता शिवमस्तु ॥

(५२४)

संवत् १३३४ वैशाखवदि ५ श्रीजिनदत्तसूरिमूर्तिः श्रीजिनेश्वरसूरिशिष्यश्रीजिनप्रबोधनसूरि...........

(५२५)

श्रे० जयता ।....संवत् १३३० वर्षे वैशाखसुदि १४ बुधे श्रीरामणवसहीचैत्ये श्रीमाळी...........

(५२६)

वायडीयगच्छे श्रीनेमिचंद्र उपाध्याय पं०........

(५२७)

वायडीयगच्छे श्रीऊजिल उपाध्याय पं० हेमगणि........
...नमितं ।

(५२८)

सं० १३७३ जेठशुदि १२ सोमे समस्तयुवराज (?) पाटकसंघेन सैद्धान्तिकश्रीविनयचंद्रसूरीणां मूर्तिः कारिता प्रतिष्ठिता श्रीशुभचंद्रसूरिभिः । भद्रमस्तु ।

(५२९)

.......अमरादे पुत्र से० कल्याणजी नामना तपाभट्टारक-श्रीविजयदेवसूरीशपट्टप्रभाकरभट्टारकश्रीविजयसिंहसूरीणां मूर्तिः

(५३०)

संवत् १२९४ वर्षे श्री — — — गच्छे श्रीसिद्धिसा-गरस्य संताने श्रीसिद्धसेनसूरिपट्टे श्रीदेवभद्रसूरीणां मूर्तिः श्रीमलयचंद्रसूरिशिष्यश्रीशील...............कारिता प्र०

(५३१)

संवत् १४३३ वर्षे आषाढसुदि १० बुधे श्रीनाणकीय-गच्छे श्रीसिद्धसेनसूरिगुरोर्मूर्तिः श्रीधर्मेश्वरसूरिभिः कारापिता शुभं ।

(५३२)

संवत् १६७३ वर्षे पोषकृष्णपंचमी शुक्रे श्रीपत्तननगर वास्तव्येन बृहद्शाखायां श्रीकपिशाखाय दो० धनजी भार्याऽ--

मग्बाईसुत दो० संतोषीकेन भार्या महजलदे प्रमुखकुटुंबयुतेन स्वश्रेयसे श्रीऋषभदेवपरिकरः कारितः प्रतिष्ठितश्च तपागच्छे भट्टारकपुरंदरभट्टारकश्रीहीरविजयसूरीश्वरशिष्यभट्टारकश्रीविजयसेनसूरीश्वरपट्टालंकारहारानुकारिभट्टारकप्रभुभट्टारकश्रीविजयसेनसूरिभिरितिभद्रम् ॥

(५३३)

अथ शुभं संवत्सरे संवत् १७७८ वर्षे मासोत्तमश्रीभाद्रपदमासे शुक्लपक्षे ८ तिथौ रविवासरे श्रीपूज्यश्रीपासचंद्रसूरिजीनाछत्रत्रयधर्यंत्रभट्टारकश्रीनेमिचंद्रसूरिजीविजयराज्ये श्रीअणहिलपुरपत्तने समस्तश्रीसंघेन मंगलार्थं कारापिताः श्रीरस्तुः २ ॥

(५३४)

श्रीपार्श्वनाथ भीडभंजनजी संवत् १८४४ वैशाख सु० १० गुरौ श्रीबारेजावास्तव्यसमस्तसंघेन कारिता श्रीविजयलक्ष्मी सूरिभिः प्र० ।

(५३५)

संवत् १८८१ ना वैखाखसुदि ६ रवौ अजितनाय (:) प्रतिष्ठित (:) भट्टारकश्रीआणंदसोमसूरिभिः तपागच्छे ।

(५३६)

संवत् १६६१ अलाइ ५० वर्षे श्रीअकब्बरविजयिराज्ये वैशाखवदि ११ शुक्रे ओसवालज्ञातियनवलक्खागोत्रे सा०

टोकरभा० दया सुत बाधा भा० पार्वती पुत्ररत्न सा० पु० (?) रत्नपाल भार्या हंसाई ताभ्यां स्वपुण्याय श्रीशान्तिनाथबिंबं कारितं प्रतिष्ठितं श्रीबृहत्खरगच्छे श्रीजिनसिंहसूरयस्तत्पट्टा-लंकारश्रीजिनचंद्रसूरिभिः ॥ ह्रीँ ॥

(५३७)

सं० १३५६ ज्येष्ठशुदि १५ शुक्रे ठ० छाडा व्यवल्ह (?) तथा ठ० कुमारदेवीमूर्तिसमं कारिता प्रतिष्ठिता च ।

(५३८)

संवत् १६८१ वर्षे ज्येष्ठवदि ९ गुरुवासरे श्रीअहम्मदपु-रवास्तव्यवृद्धशाखीयडीसावालज्ञातीय सा० वीरा भार्या बाई सुहडदे पुत्रेण सा० वर्धमान — — — बाई वइजल पुत्र सा० — लजी प्रमुखकुटुंबयुतेन स्वश्रेयोऽर्थ सपरिकरं श्रीशांतिनाथबिंबं कारितं सा० श्रीशांतिदासप्रतिष्ठायां प्रति-ष्ठापितं प्रतिष्ठितं च तपागच्छे भ० श्रीविजयदेवसूरिवारके महोपाध्यायश्रीविवेकहर्षगणीनामनुशिष्यमहोपाध्यायश्रीमुक्ति-सागरगणिभिः श्रियेस्तु ॥ शुभं भवतु ॥

(५३९)

॥ सं० । १८५४ माघवदि ५ भौमे । श्रीविजयानंद-सूरिगच्छे बारेजानगरवास्तव्यश्रीश्रीमालि ज्ञातीयवृद्धशाखी-यसा । नानचंद सीवचंद नाम्ना पार्श्वनाथबिंबं का । श्रीविजयलक्ष्मीसूरिगच्छे प्रतिष्ठितं ।............

(५४०)

(1) ॥ द० ॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ स्वस्ति श्री म जिनेन्द्राय सिद्धाय परमात्मने । धर्मतत्त्वप्रकाशाय ऋषभाय नमो नमः ॥ संवत् १७३२ वर्षे शाके १५८७ प्रवर्तमाने । वैशाखशुक्ल सप्तम्यां । गुरौ पुष्यनक्ष-

(2) त्रे । श्रीमेदपाटदेशे । श्रीवृहत्तटाके श्रचि(चि)त्रकोटपति-सीसोदीयागोत्रे महाराणाश्रीजगतासिंहजी तद्वंशोद्धरण-धीरमहाराजाधिराजमहाराणाश्रीराजसिंहजी विजय-राज्ये । श्रीवृहत् ओसवालज्ञातीय

(3) सीसोदीयागोत्रे सुरपुसथा(?)वंशे संघवी श्रीतेजाजी तद्भार्या नायकदे तत्पुत्र सं० श्रीगजूजी तद्भार्या गौरीदे तत्पुत्र सं० राजाजी तद्भार्या रयणदे तयोः पुत्राश्चत्वारः प्रथमपुत्र सं० श्रीउदाजी तद्भार्या मालवदे तत्पुत्र सं० श्रीसुंदरदासजी

(4) तद्भार्या सोभागदे अमृतदे तद्भ्रातृ सं० सिंघजी तद्भा० साहिबदे तत्पुत्र ऋषभदासजी द्वि० भा० सुहागद सं० राजाजी द्वितिय पुत्र सं० दुदाजी तद्भार्ये दाडमद जगरूपदे तत्पुत्र सं० वपूजी तद्भार्ये पारमदे बहुरंगदे सं० राजाजी तृतीय

(5) पुत्र सं० देदाजी तद्भार्या सिंहरदे कर्मारदे पुत्र सुर-ताणजी तद्भार्या सुणारमदे । सं० राजाजी चतुर्थपुत्र सं० दयालदासजी तद्भार्ये सूर्यदे पाटमदे पुत्र सांवल-

दासजी तद्भार्या मृगादे समग्रपरिवारसहितौ श्रीऋषभदेव.......................................

(७) श्रीविजयगच्छे श्रीपूज्यकल्याणसागरसूरीन्द्रास्तत्पट्टे श्रीपूज्यश्रीसुमतिसागरसूरिवरतत्पट्टे श्रीआचार्यश्रीविजयसागरसूरिभिः श्रीऋषभदेवबिंबं प्रतिष्ठितं ॥ श्रीसंडेरगच्छीयभट्टारकश्रीदेवसुन्दरस्य । श्रीरस्तु ।

(५४१)

संवत् १६८२ वर्षे ज्येष्ठवदि ९ गुरुवासरे श्री अहिमदावादनगरवास्तव्यश्रीओसवालज्ञातिय सा० सहसाकिरणभार्यया बाई कुंअरि नाम्न्या स्वश्रेयोर्थं श्रीमुनिसुव्रतस्वामिबिंबं कारितं सा० शांतिदासकारितप्रतिष्ठायां प्रतिष्ठापितं प्रतिष्ठितं श्रीतपागच्छे भट्टारकश्रीविजयसेनसूरीश्वरपट्टालंकारभट्टारकश्रीविजयदेवसूरिवारके महोपाध्यायविवेकहर्षगणीनामनुशिष्या (ष्यैः) महोपाध्यायश्रीमुक्तिसागरगणिभिः ॥

(५४२)

संवत् १६८२ वर्षे ज्येष्ठवदि ९ गुरौ अहिमदावादनगरे ओसवालज्ञातीय सा० श्रीशांतिदास भार्यया श्रीआदिनाथबिंबं प्रतिष्ठापितं प्रतिष्ठितं च तपागच्छे महोपाध्यायश्रीमुक्तिसागर.......................

(५४३)

(1) द० ॥ स्वति श्रीविक्रमसंवत् १२८५ वर्षे फाल्गुणशुदि २ रवौ । श्रीमदणहिलपुरवास्तव्यप्राग्वाटान्वयप्रसूत ठ०

श्रीचण्डपात्मज ठ० श्रीचंडप्रसादांगज ठ० श्रीसोमतनुज· ठ० श्रीआशाराजनन्दनेन ठ० कु—

(2) मारदेवीकुक्षीसंभूते ठ० श्रीलूणिग महं० श्रीमालदेवयो· रनुजेन महं० श्रीतेजःपालाग्रजन्मना महामात्यश्रीवस्तु· पालेन आत्मनः पुण्याभिवृद्धये इह श्रीतारंगकपर्वते श्रीअजितस्वामिदेवचैत्ये श्रीआदिनाथदेवजिनबिंबालंकृत खत्तकमिदं कारितं प्रतिष्ठितं श्रीनागेन्द्रगच्छे भट्टारक· श्रीविजयसेनसूरिभिः ॥

(५०१)

ॐ ॐनमः सिद्धेभ्यः ॥

आसीन्निर्वृतकान्वयेकतिलकः श्रीविष्णुसूर्यासने
श्रीमत्काम्यकगच्छतारकपथश्वेतांशुमान् विश्रुतः ।
श्रीमान् सूरिमहेश्वरः प्रशमभूः श्वेताम्बरग्रामणी
राज्ये श्रीविजयाधिराजनृपतेः श्रीपथायां पुरि ॥

ततश्च—

नाशं यातु शतं सहस्रसहितं संवत्सराणां कृतं
म्यामा (मामा) माद्रपदः स भद्रपदवीं मासः समारोहतु ।
सास्यैव क्षयमेतु सोमसहिता कृष्णा द्वितिया तिथिः
पञ्चश्रीपरमेष्ठिनिष्ठहृदयः प्राप्तो दिवं यत्र सः ॥

अपि च

कीर्तिर्दिकरिकान्तदन्तमुसलमोद्भूतकास्यक्रमं
कापि कापि हिमाद्रिभू........महीसोत्मासहासास्थितिम् ।

काप्यैरावणनागराजजनितस्पर्द्धानुबन्धोध्दुरं
भ्राम्यन्ती भुवनत्रयं त्रिपथगेवाद्यापि न श्राम्यति ॥
सं० ११०० भाद्रपदि २ चन्द्रे कल्याणकदिने प्रशस्तिरियं साधुसर्वदेवेनोत्कीर्णेति ॥

बावरीयावाडलेखाः ॥

(५४५)

ई० ॥ सं० १३०० वर्षे वैशाखवदि ११ बुधे सहजिगपुरवास्तव्यपल्लीजातीय ठ० देदा भार्या कडूदेवीकुक्षिसंभूत परी० महीपाल महीचंद्र तत्सुत रतनपाल विजयपालैर्निजपूर्वज ठ० शंकरभार्यालक्ष्मीकुक्षिसंभूतस्य संघपतिसुंधिगदेवस्य निजपरिवारसहितस्य योगदेवकुलिकासहितश्रीमल्लिनाथबिंबं कारितं ॥ प्रतिष्ठितं चंद्रगच्छीयश्रीहरिप्रभसूरिशिष्यैः श्रीयशोभद्रसूरिभिः ॥ छ ॥ मंगलं भवतु ॥ छ ॥

(५४६)

संवत् १३१५ वर्षे फागुणवदि ७ शनौ अनुराधानक्षत्रे अद्येह श्रीमधुपत्यां श्रीमहावीरदेवचैत्ये प्राग्वाटज्ञातीयश्रेष्ठि आसदेवसुत श्री [आ]सपाल सुत गंधि वीवीकेन आत्मनः श्रेयोर्थे श्रीपार्श्वनाथदेवबिंब कारितं चंद्रगच्छे श्रीयशोभद्रसूरिभिः प्रतिष्ठितं ॥

(५४७)

ई० ॥ संवत् १२७२ वर्षे ज्येष्ठवादि २ रवौ अद्येह टिंबा-

नके मेहरराजश्रीरणसिंहप्रतिपत्तौ समस्तसंघेन श्रीमहावीरबिंबं कारितं प्रतिष्ठितं श्रीचंद्रगच्छीयश्रीशांतिप्रभसूरिशिष्यैः श्रीहरिप्रभसूरिभिः ॥ छ ॥

(५४८)

ई० ॥ संवत् १३४३ माघसुदि १० गुरौ गुर्जरप्राग्वाटज्ञातीय ठ० पेथडश्रेयसे तत्सुत पाल्हणेन श्रीनेमिनाथबिंबं कारितं प्रतिष्ठितं श्रीनेमिचंद्रसूरिशिष्यश्रीनयचंद्रसूरिभिः ॥

पालणपुरलेखाः ॥

(५४९)

(1) ॥ ई० ॥ सं० १३५२ वर्षे फागुणशुदि १० बुधदिने सोनी आरहणसुत श्रे० साछल भार्या-

(2) ॥ सुहवदेविपुत्र मुंजालेन मातापितामूर्तिद्वयं कुटुम्बश्रेयसे कारितं ॥ छ ॥

(५५०)

(1) ॥ ९ संवत् १३३५ वर्षे..........................श्रे० आम्बू-भार्या बीजू सु० काल्हू भा० रूपमिणि सु० ऊदा भा० राज-

(2) ॥ सिरि पुत्र धीणा भा० धांधकदेवि पु० प्रतापसीह-भा० राजलदेवि तथा सुहडसीह मदनसीह तथा कद् सु० धरणि-

(३) ॥ ग भा० रांभना श्रे० घीणाकेन मातृपितृश्रेयोर्थं जिन-
युगलं कारापितं ॥ प्र० मडाहडीय श्रीचक्रेश्वरसूरि-

(4) संताने श्रीसोमप्रभसूरिशिष्यश्रीवर्द्धमानसूरिभि(:)
प्रतिष्ठितं ॥ छ ॥

(५५१)

(1) ई० ॥ संवत् १३०५ वर्षे आषाढवदि ७ शुक्रे सा०
वर्द्धमानसुत सा० कोहदेव सुत० सा०

(2) आसधर तथा सा० थेहड सुत सा० भुवनचंद्र-
पद्मचंद्रैः समस्तकुटुंबश्रेयोर्थं श्रीअजितनाथबिंबं कारितं।
प्रतिष्ठितं वादींद्रश्री-

(३) धर्मघोषसूरिपट्टप्रतिष्ठितश्रीदेवेंद्रसूरिक्रमायातश्रीजिनचंद्र-
सूरिशिष्यैः श्रीभुवनचंद्रसूरिभिः ॥ १ ॥

(५५२)

संवत् १२७४ वर्षे फाल्गुणशुदि ९ गुरौ श्री कोरंटकीय-
गच्छे श्रीकक्कसूरिशिष्य सर्वदेवसूरीणां मूर्तिः ओसपुत्र रा०
आंबड संघपतिना कारिता श्रीकक्कसूरिभिः प्रतिष्ठिता मंगलं
भवतु संघस्य।

(५५३)

संवत् १३१५ (?) वर्षे वैशाखवदि ७ गरौ (?) श्रीमदुके-
शगच्छे श्रीसिद्धाचार्यसंताने श्रीवरदेवसुत ॠभचंद्रेण श्रीसिद्ध-
सूरीणां मूर्तिः कारिता। श्रीकक्कसूरि[भिः] प्रतिष्ठिता।

(५५४)

संवत् १३३१ वर्षे वैशाखसुदि ९ सोमे श्रीपंडेरकगच्छे श्रीयशोभद्रसूरिसंताने संघवी साढलेन समस्त कुटुंब श्रेयोर्थे श्रीकपर्दियक्षः कारापितः प्रतिष्ठितः श्रीशालिसूरिभिः ॥

(५५५)

.......माघशुदि १३ श्रीकोरंटकीयगच्छे नन्नाचार्य संताने चैत्ये श्रीकक्कसूरीणां शिष्येण पं०...........

(५५६)

॥ श्री ॥

(1) ॥ एर्द० ॥ श्रीअर्हते नमः ॥ [illegible] श्रीमज्जिनं नत्वा ॥ प्रणम्य स्वगुरुं मुदा ॥ श्रीधर्मनाथचैत्यस्य ॥ प्रश-

(2) स्तिर्वर्ण्यते वरा ॥ १ ॥ अहम्मदावादपुरे ॥ श्रीकंपिनी अं- गरिजबहादुरः ॥ राज्यं करोति विधिना ॥ मर्यादा-

(3) पालने निपुणः ॥ २ ॥ तद्राज्ये वास्तव्यो ॥ गुरुशाख उकेशवंशजातश्च ॥ जीवदयाधर्म्मार्थी ॥ साहः श्रीनि-

(4) हालचंद्रश्च ॥ ३ ॥ तत्पुत्रः श्रीसाहखुस्यालचंद्र ॥ स्तत्प- त्नी श्रीमाणकी धर्म्मकर्त्री ॥ तत्पुत्रः श्रीकेसरी-

(5) सिंहनामा ॥ तद्भार्या श्रीसूरजनाम्नी प्रसिद्धा ॥ ४ ॥ तस्याः कुक्षेः रत्नतुल्यः प्रजातः ॥ श्रेष्ठी साहः-

(6) श्रीहठीसिंहनामा ॥ भाग्येनैवोपार्जितं द्रव्यवृंदं ॥ भुक्तं दत्तं स्वीयहस्तेन तेन ॥ ५ ॥ अहम्मदावा-

(7) दपुरोपकंठे ॥ दिश्युत्तरस्यां कृतवाटिकायां ॥ यत्कारितं श्रीजिनबिंबवृंदं ॥ जिनेंद्रचैत्यं तु मह-

(8) न्नवीनं ॥ ६ ॥ द्वापंचाशद्देवत ॥ कुलिकामंडितं त्रिभूमिकं रम्यं ॥ मंडपयुगेन रुचिरं ॥ त्रिशिखरं का-

(9) रितं स्ववित्तैः ॥ ७ ॥ तस्मिन् जिनबिंबानां ॥ प्रासादानां तथा सुप्रतिष्ठा ॥ इह कारिता कृतेषा ॥ श्रीशां-

(10) तिसागरसूरिभिश्च ॥ ८ ॥ जातोयं गुर्ज्जरदेशे ॥ तस्माद्गु-र्ज्जरवर्णनम् ॥ क्रियते बुद्धियोगेन ॥ बुद्धि-

(11) मद्भिर्विभाव्यतां ॥ ९ ॥ सान्निध्ये तीर्थराजो विमलगि-रिवरो यस्य चैवोज्जयंत ॥ स्तारंगस्तंभना-

(12) ख्यो गवडिपुरभवो यत्र संखेश्वरश्च ॥ यत्संधौ संस्थितोयं चितनागिरिवरो योऽर्बुदाख्यः सुधामा ॥ अन्ये

(13) नेकेपि तीर्था वरभुवि नगरे यत्र देशे प्रसिद्धाः ॥ १० ॥ श्राद्धाः कुर्वंति यस्मिन् जिनवरभुवने भक्ति-

(14) मुद्योतकर्त्री ॥ पूजां स्नात्रं च यात्रां विरचति नृकुलो भक्तिभावार्द्रचित्तः ॥ अर्हत्प्रोक्तागमानां श्रवण-

(15) मनुदिनंयात्रादानादिधर्म्माः सौंदर्य्ये कोपि देशो न भवति सदृशो गुर्ज्जरेणेह लक्ष्म्या ॥ ११ ॥ विस्तीर्णेह-

(16) द्वात्रिभिराजमार्गो ॥ उत्तुंगहर्म्यो जिनशुभ्रगेहाः ॥ पुं-
भिर्धनाढ्यैश्च तथा गुणाढ्यै ॥ रहम्मदावाद इ-

(17) तीह दृंगः ॥ १२ ॥ तस्मिन् वाणिज्यकर्त्तॄणां ॥ मुख्या
बहर्धिनायकः ॥ संघेशः श्रीहठीसिंहो जातः-

(18) पूर्वोपवर्णितः ॥ १३ ॥ शीलवती च गुणवती ॥ तस्य प्र-
थमा हि रुक्मणी भार्या ॥ हरकुमारिका चान्या

(19) ॥ पुत्रो जयसिंह इति नामा ॥ १४ ॥ हठीसिंहे गते स्वर्गे
पत्नी हरकुमारिका ॥ भर्त्तुर्वाक्यैः क्रिया सर्वा ॥

(20) चक्रे पूर्वोपवर्णिताम् ॥ १५ ॥ स्त्रीजातावपि संजाता ॥
धन्या हरकुमारिका ॥ पुरुषैः कर्तुमशक्यं यत् ॥

(21) तत्कार्यं साधितं तया ॥ १६ ॥ कुंकुमार्चितपत्राणि ॥
लिखितानि पुरे पुरे ॥ आगच्छंतु कृपां कृत्वा ॥ दर्श-

(22) नार्थं ममांगणे ॥ १७ ॥ तत्पर्णमाकर्ण्य च दूतवाक्यं ॥
चतुर्विधा हर्षभरास्तु संघाः ॥ अहम्मदावादपुरो-

(23) पकंठे प्राप्ताः प्रतिष्ठोत्सवमेव द्रष्टुं ॥ १८ ॥ आचार्याः
संघमुख्याश्च ॥ संघैः सह समागताः चतुर्लं ॥-

(24) क्षमिता मर्त्या ॥ मिलिता बहुदेशजाः ॥ १९ ॥ चैत्यबिंब
प्रतिष्ठासु ॥ वानव्येषु सधर्म्मिणाम् ॥ सेवासु-

(25) सूरिसाधूनां ॥ बहु वित्तव्ययं कृतम् ॥ २० ॥ श्रीविक्रमा-
र्कसरदः ॥ प्रमितेषु वर्षे १९०३ एकोनविंश-

(26) त्रिशताधिके तृतीये ॥ शाके तु सप्तदशसंख्य १७६८ शताधिकेऽष्ट ॥ षष्टिप्रवर्तनमंत समये सुधी-

(27) के ॥ २१ ॥ माघे मासे शुक्लपक्षे ॥ षष्ठची च भृगुवासरं ॥ कृतमाडंबरेणैव ॥ जलयात्रामहोत्सवं ॥ २२ ॥ ए-

(28) वं क्रमेण सप्तम्यां ॥ विहितं कुंभस्थापनं ॥ अष्टम्यां च नवम्यां तु ॥ नंद्यावर्तस्य पूजनं ॥ २३ ॥ दशम्यां ग्रह-

(29) दिग्पाल ॥ क्षेत्रपालादिपूजनं ॥ विंशतिस्थानपूजा च ॥ एकादश्यां तिथौ कृता ॥ २४ ॥ द्वादश्यां च कृ-

(30) तं श्राद्धैः ॥ सिद्धचक्रादिपूजनं ॥ त्रयोदश्यां विरचितं ॥ च्यवनस्य महोत्सवं ॥ २५ ॥ चतुर्दश्यां जन्मभावो ॥

(31) दिग्कुमारिभिरीरितं ॥ पूर्णिमायां कृतं मेरा ॥ विंद्राद्यैः स्नात्रकर्म च ॥ २६ ॥ माघे कृष्णे प्रतिपदि ॥ कृतं चंद्रे च-

(32) वासरे ॥ अष्टादशाभिषेकं तु ॥ द्वितीयायामथापरम् ॥२७॥ उत्सवं पाठशालायां ॥ गमनस्य कृतं वरं

(33) ॥ तृतीयायां कृतं सद्भि ॥ विवाहस्योत्सवं वरं ॥ २८ ॥ दीक्षोत्सवं चतुर्थ्यां च ॥ पंचम्यां भृगुवासरे ॥ वृषलग्ने

(34) च बिंबानां नेत्रोन्मिलनकं कृतं ॥ २९ ॥ षष्ठीतो दशमी यावत् ॥ कलशध्वजदंडयो ॥ प्रासादानां प्रतिष्ठा-

(35) च ॥ महोत्सवैः कृता वरा ॥३०॥ एकादश्यां गुरुदिने ॥ बिंबानां च प्रवेशनं ॥ स्थापना च कृता चैत्ये ॥ वा-

(36) सक्षेपसमन्विता ॥ ३१ ॥ तन्मंदिरे श्रीजिनधर्मनाथो ॥ बिंबप्रवेशस्थितमूलमूर्त्तिः ॥ स्वश्रेयोर्थं च कृता प्र-

(37) तिष्ठा ॥ भवे भवे मंगलकारिणीयम् ॥ ३२ ॥ इयं प्रश-स्तिश्चैत्यस्य ॥ खरतरगच्छे तु क्षेमशत्खायां ॥ महो०-

(38) श्रीहितप्रमोद ॥ जिनां कृता पं० सरूपेण ॥ ३३ ॥ इय प्रशस्ति लिखिता ॥ लेखकः विजयरामेण ॥ बनमालि-

(39) दासपुत्रेण ॥ मोडचातुर्वेदातिविप्रेणः ॥ ३४ ॥ उत्कीरितं सूत्रधारः ईसफेन रहेमानपुत्रेणः ॥ श्रीरस्तु ॥ श्रीः ॥

(५५७)

संवत् १८६७ ना वर्षे चैत्रसुद १५ दने संघसमस्त मलि करीने लपाव्युं छ जे हाथीपोलना चोक मध्ये कोइए देरासर करवा न पामे अने जो कदाचित् देरासर जो कोइए करावेतो तिर्थ तथा समस्त संघनो गुनि छे समस्त संघ देशावरना भेला मलीने ए रीत लपाव्युं छे ते चोकमध्ये आंबली तथा पीप-लानी साहमा दक्षण तथा उत्तर दिशे तथा पूर्व पश्चिम दशे जे कोई देरासर करावे तेने समस्त संघनो गुनहो छे। सहि छे। सं० १८६७ ना वर्षे चैत्रसुद १५ दने ॥

प्राचीनजैनलेखसंग्रह।

અવલોકન.

(સૂચન.)

આ સંગ્રહમાં આવેલા સમગ્ર લેખોનું, આ શિરો-લેખ નીચે, અવલોકન કરવામાં આવેલું છે. આમાં, દરેક લેખ ક્યાં આવેલો છે, અને તેમાં શી હકીકત સમાયલી છે તેનું સ્પષ્ટીકરણ આપવામાં આવ્યું છે. જે લેખો ઐતિહાસિક દૃષ્ટિએ વિશેષ ઉપયોગી છે અને જેમની સાથે સંબંધ ધરાવનારા ઉલ્લેખો અન્યત્ર મળી આવે છે તેમના વિષયમાં વિશેષ ઉહાપોહ પણ તત્તત્સ્થળે કરેલો છે. જે લેખોમાં ફક્ત નામ વિગેરે સાધારણ બબતોજ આપવામાં આવેલી છે તેમનાં સંબંધમાં, તેમનું સ્થાન આદિ જણાવીનેજ આગળ ચલાવવામાં આવ્યું છે. આ સંગ્રહમાંના બધા લેખો કોઇ એકજ સ્થાનથી પ્રાપ્ત થયેલા નથી પરંતુ જુદા જુદા પુસ્તકોમાંથી અને જુદા જુદા સજ્જનો તરફથી પ્રાપ્ત થયા છે તેથી તત્સંબંધી ઉલ્લેખ પણ, તે તે લેખના અવલોકનમાં યા ટિપ્પણમાં, કરી દીધેલ છે. આ અવલોકનનો ક્રમ, લેખોનાં સંખ્યા–અંક (નંબર) પ્રમાણેજ રાખવામાં આવેલો છે જેથી મૂળ લેખ ઉપર જે સંખ્યાંક આવેલો હોય, તેના વર્ણન માટે આ અવલોકનમાં પણ, તેજ સંખ્યાંક સાથેનું વૃત્તાંત જોવું જોઇએ.

શત્રુંજય પર્વત ઉપરના લેખો.

શત્રુંજય પર્વત જૈન ધર્મમાં સૌથી મ્હોટું તીર્થ મનાય છે. તેના ઉપર સેંકડો જિનમન્દિરો અને હજારો જિનપ્રતિમાઓ સ્થાપિત છે. તીર્થની મહત્તા અને પ્રાચીનતા જોતાં તેના ઉપર જેટલા શિલાલેખો મળવા જોઇએ તેટલા મળતા નથી. કારણો ઘણાં છે. જેમાં સૌથી મ્હોટું કારણ તેના ઉપરના મંદિરોનું વારંવાર જે સ્મારકામ થાય છે, તે છે. આગળના વખતમાં ઐતિહાસિક વૃત્તાંતો તરફ લોકોનું વિશેષ લક્ષ્ય ન હોવાથી, મન્દિરોનો પુનરૂદ્ધાર કરતી વખતે તેમની પ્રાચીનતા જાળવી રાખવા તરફ બિલકુલ ધ્યાન અપાતું નહિ. તેથી શિલાલેખો વિગેરેને ઉખેડીને આડા અવળા નાંખી દેવામાં આવતા અથવા તો અયોગ્ય રીતે ભીંતો ઈત્યાદિમાં ચણી દેવામાં આવતા હતા. કેટલાક ઠેકાણે ચૂનો, સીમેંટ, યા કળી આદિ પણ આવા શિલાપટ્ટો ઉપર લગાડી દીધેલાં જોવામાં આવે છે. કર્નલ ટૉડ ના કથન પ્રમાણે, પરસ્પર એક બીજા સંપ્રદાયો પણ આપસની ઈર્ષા અને અસહિષ્ણુતાના લીધે આવા શિલાલેખોને નષ્ટ કરવામાં મ્હોટો ભાગ ભજવ્યો છે. આવાં અનેક કારણોને લીધે શત્રુંજય ઉપર બહુજ પ્રાચીન કે મહત્ત્વના શિલાલેખોનું અસ્તિત્વ રહ્યું નથી.

મુંબઈ સરકારના આર્કિઓલૉજીકલ સર્વે તરફથી મી૰ કાઉસેન્સે (Cousens) ઈ. સ. ૧૮૮૮–૮૯ માં, આ પર્વત ઉપરના બધા લેખોની નકલો લીધી હતી. આ લેખોમાં, ૧૧૮ લેખો તેમને સારા ઉપયોગી જણાયા તેથી તેમણે એપીગ્રાફીઆ ઈન્ડિકા (Epigraphia indica) માં પ્રકટ કરવા માટે તેના પ્રકાશક ઉપર મોકલી આપ્યા. પ્રકાશકે, સુપ્રસિદ્ધ ઇતિહાસજ્ઞ ડૉ. જી. બુહ્લર (Dr. G. Buhler,) ને તેમનું સંપાદન કાર્ય સોંપ્યુ. તેમણે, ધ્યાનપૂર્વક નિરીક્ષણ કરી એપીગ્રાફીઆ ઇન્ડિકાના બીજા ભાગના છઠા પ્રકરણમાં, પોતાના વક્તવ્ય સાથે, એ લેખો પ્રકટ કર્યા છે.

ડૉ. બુહ્લરનું એ લેખોના વિષયમાં, નીચે પ્રમાણે કથન છે.

"નીચે આવેલા ૧૧૮ લેખો તથા તેમનો સાર મી. કાઉસેન્સે ૧૮૮૮-૮૯ (ઇ. સ.) માં પાલીતાણા નજીકના શત્રુંજય પર્વત ઉપર આવેલાં જૈન દેવાલયોમાંથી લીધેલા છે અને પ્રકાશકે તે મારા તરફ મોકલી આપ્યા છે. તેના બે મોટા વિભાગ પડી શકે: (૧) નં. ૧-૩૨ જેની મિતિ સંવત્ ૧૫૮૭ થી ૧૭૧૦ સુધીની છે, અને (૨) નં. ૩૩-૯૫ જેની મિતિ સંવત્ ૧૭૮૩ થી ૧૯૪૩ અગર ઈ. સ. ૧૮૮૭ [1]સુધીની છે. બીજા વિભાગના લેખોમાંથી ઐતિહાસિક બાબતો બહુ થોડી નીકળે તેવી છે તેથી મેં અહીં આપ્યા નથી પણ તેમના ટુંકસાર આપ્યા છે. પરંતુ નં. ૧૦૫ (આ સંગ્રહમાં નં. ૩૨) નો લેખ આખો આપ્યો છે. કારણ કે તેમાં અંચલગચ્છની હકીકત પૂરી આપી છે અને તેના વિષે હજુ સુધીમાં બહુ થોડું જાણવામાં આવ્યું છે. આ લેખો હાલના વખતના યતિઓ કેવી સંસ્કૃતનો ઉપયોગ કરે છે તેના નમુનો રૂપે છે; તથા, જુનાં પુસ્તકો અને લેખોમાં વપરાતી મિશ્રભાષાનું મૂળ ખોળી કાઢવામાં એ સહાયભૂત થશે અને જુના જૈન વિદ્વાનો જેવા કે મેરૂતુંગ, રાજશેખર, અને જિનમંડનની ભાષાને સંસ્કૃતવ્યાકરણના નિયમો લગાડવાનું પણ સુલભ થઇ પડશે. આ લેખના ઉતારા અને નં. ૧-૩૩, તથા નં. ૧૧૮ ની નકલ ડાકટર જે૦ કિર્સ્ટે (J. Kirste), જે વીએના યુનવર્સીટીના પ્રાઇવેટ ડોસન્ટ (Private Docent) છે તેમણે તૈયાર કરી હતી, અને તેમની નીચે આપેલી ટીપો પણ તેમણે કરેલી છે.

આ ૧૧૮ લેખો માં આવેલી ઐતિહાસિક હકીકતના નીચે પ્રમાણે વિભાગ થઇ શકે :—

(૧) પશ્ચિમ હિંદની રાજકીય હકીકત;
(૨) જૈન સાધુઓના સંપ્રદાયો વિષેની હકીકત;
(૩) જૈન શ્રાવકોના ઉપવિભાગો વિષેની હકીકત.

પહેલી બાબતને માટે નં. ૧ નો લેખ ઘણો ઉપયોગી છે; કારણ કે તેમાં (*પં. ૧) ગુજરાતના ત્રણ સુલતાનોનાં નામ આપ્યાં છે; (૧)

૧. નં. ૯૬-૯૭ ની મિતિ નક્કી નથી. નં. ૯૮ તે ખરી રીતે નં. ૧૨ પછી મૂકવો જોઇએ.

* એપીગ્રાફીઆ ઇન્ડિકામાં એ બધા લેખો, શિલાપટ્ટોની પંક્તિઓના અનુસારે છાપેલા છે પરંતુ મેં આ સંગ્રહમાં, પદ્યબંધ લેખોને તો પદ્યાનુસાર અને ગદ્યલેખોને કેવલ સંલગ્ન જ આપી દીધા છે તેથી ડૉ. બુલ્હરની સૂચવેલી પંક્તિઓ પ્રમાણે ત્યાં ન જોતાં પદ્યાંક પ્રમાણે જોવું - સંગ્રાહક.

મહિમુદ, (૨) મદાફર, અને (૩) બાહદર. અને તેમાં કહેલું છે કે મદાફર વિક્રમ સંવત્ ૧૫૮૭ માં જીવતો હતો,* તથા (પં. ૨) તેનો પ્રધાન ખાન (ખાન) મઝાદખાન અગર મઝાદક (પં. ૨૬) હતો. તેમાં વળી (પં. ૮–૧૦) ચિત્રકૂટના ચાર રાજાઓનાં નામો પણ આપ્યાં છે—(૧) કુંભરાજ, (૨) રાજમલ્લ, (૩) સંગ્રામસિંહ, અને (૪) રત્નસિંહ. તેમાંનો છેલ્લો રાજા સં. ૧૫૮૭ માં રાજ્ય કરતો હતો (પં. ૨૩). કર્મસિંહ અગર કર્મરાજ જેણે (પં. ૨૭) પુંડરીક પર્વતના દેવાલયનો સમગ્ર ઉદ્ધાર કર્યો અને તેને પુનઃ બંધાવ્યું, તે, તેનો મુખ્ય પ્રધાન હતો. વિશેષમાં (પં. ૨૬) એમ કહેલું છે કે તેણે સુલ્તાન બહાદુરની રજાથી એ કામ કર્યું હતું અને તેની પાસેથી તેણે એક 'સ્ફુરન્માન' એટલે કે ફરમાન મેળવ્યું હતું. મંત્રી રવ ('રવાખ્ય') નરસિંહક+ જે ઘણું કરી જૈન હતો અને જે સુલ્તાન બહાદુરના મુખ્ય મંત્રીની નોકરીમાં હતો તેણે બાદશાહ સાથે પત્રવ્યવહાર ચલાવ્યો હતો.

ગુજરાતના રાજ્યકર્તાઓની યાદિ વિષે જાણવું જોઈએ કે સુલ્તાન બહાદુરના બે ભાઈ સુલ્તાન સિકંદર અને મહમૂદ, જેમણે સુલ્તાન મુઝફ્ફર બીજા પછી થોડાં થોડાં વર્ષ રાજ્ય કર્યું, તેમનાં નામ કાઢી નાંખવામાં આવ્યાં છે. ખાન મઝાદ અગર મઝાદક જેને આપણા લેખમાં સં. ૧૫૮૭ માં બહાદુરનો વજીર કહેલો છે તે હું ઓળખી શકતો નથી.‡ મિરાત–ઇ–સિકંદરી[૨] ના પ્રમાણે ઈ. સ. ૧૫૨૬ માં તાજખાન ઉપર એ ઈલ્કાબ એનાયત કર્યો હતો. વળી, ટૉડ (Tod) ના રાજસ્થાનમાં કર્મરાજ અગર કર્મસિંહનું

---

* આ કથન ભુલ ભરેલું છે લેખમાં કાંઈ તેની વિદ્યમાનતા બતાવી નથી પરંતુ બહાદુરશાહ, તેની ગાદીએ બેઠો હતો એ સૂચવવાને માટે श्रीमदाफरपदोद्योतकारक એમ લખવામાં આવ્યું છે.—સંગ્રાહક.

+ ડૉ. બુહ્લર ' मंत्री रवाख्यो नरसिंहकः ' (પદ્ય ૨૭) એ વાક્યમાં મુંઝાણા છે અને નરસિંહ એ રવાખ્યનું વિશેષણ માની કેવલા રવાનેજ મંત્રી લખ્યો છે. પરંતુ એ ભુલ છે. રવા (યા રવીરાજ) અને નરસિંહ બન્ને મઝાદખાનના અમાત્ય હતા. જુઓ, મ્હારો शत्रुंजयतीर्थोद्धारप्रबंध.—સંગ્રાહક.

‡ મઝાદખાન, બહાદુરનો વજીર નહિ પણ સોરઠનો સુબો હતો. જુઓ ' ગુજરાતનો અર્વાચીન ઇતિહાસ.' (પૃ ૪૭)—સંગ્રાહક.

૨ 'લોકલ મુહમેદન ડીનેસ્ટીઝ ઑફ ગુજરાત'–સર ઇ. સી. બેલી (Bayley પૃ ૩૩૪.

નામ આવતું નથી. તોપણ આ લેખના ખરાપણા વિષે શક રાખવાની જરૂર નથી. ચાર રાણાઓની યાદી ટોડની યાદી પ્રમાણેજ છે. મિરાત–ઈ–સિકંદરી (પૃ. ૩૫૦) માં કહ્યા પ્રમાણે રત્નસિંહે સંવત ૧૫૮૭ માં રાજ્ય કર્યું અને તેને ગુજરાતના સુલ્તાન સાથે મિત્રતા હતી.

ત્યાર બાદ ત્રીજા અગર ચોથા મોગલ બાદશાહોના વખતની મિતિઓ આવે છે:—

(૧) નં. ૧૫, ૧૭—૨૦, ૨૩, ૨૪ ના લેખો જે બધા સંવત્ ૧૬૭૫ ના છે તેમાં તથા સંવત ૧૬૮૩ ના નં. ૨૭ ના લેખમાં જહાંગીરને 'નુરદીન જહાં સવાઈ' તરીકે ઓળખાવ્યો છે. નં. ૧૭–૨૦ માં રાજકુમાર ખોસ્રૂ (શાહિજાદા સુરતાણ ખોસ્રૂ) અને સુલ્તાન ખુર્મ (સહિયાન સુરતાણ ખુરમે), અમદાવાદ (રાજનગર) ના સુબાનાં નામો આવે છે.

(૨). નં. ૩૩ નો લેખ જેની મિતિ વિક્રમ સં. ૧૬૮૬ અને શક સંવત્ ૧૫૫૧ છે તેમાં શાહજિહાન (શાહ જ્યાહાં) નું નામ એક વખત આવે છે. આ બે મિતિઓ બરાબર રીતે મળતી આવે છે. વળી, સુરતાણ ખુર્મ, અગર, સુલ્તાન ખુર્રમ અગર શાહજિહાન સંવત્ ૧૬૭૫ માં ગુજરાતનો સુબો હતો તે પણ ખરૂં છે, કારણ કે મુસલમાન ઇતિહાસકારો જણાવે છે કે (અકબરે) ગુજરાત પ્રાંત ઈ. સ. ૧૬૧૭ માં મેળવ્યો હતો. શાહિજાદા સુરતાણ ખોસરૂ એટલે કે શાહજાદા ખોસ્રૂ (નં. ૧૭—૨૦) જે વિક્રમ સંવત્ ૧૬૭૫ માં જીવતો હતો પણ તેના બાપના રાજ્યના બીજા વર્ષથી કેદી હતો, તેનું નામ પણ ઉપયોગી છે.

કાઠીયાવાડના જાગીરદારો વિષે તેમાં કહેલું છે કે—

(૧) જામ (યામ) શત્રુશલ્ય તેનો પુત્ર જસવન્ત કે જેણે (નં. ૨૧, પં. ૪) નવીનપુર, એટલે કે નવાનગર, હાલ્લાર એટલે કે હાલાર પ્રાંતમાં, વિ. સં. ૧૬૭૫ માં રાજ્ય કર્યું.

(૨) પાલીતાણાના કેટલાક ગોહેલ રાજાઓ:—

(अ). ખાંધુજી અને તેનો પુત્ર શિવાજી, (નં. ૨૭, પં. ૩૮–૫,) વિ. સં. ૧૬૮૩;

(ब) ઉનડાજી, (નં. ૫૧.) વિ. સં. ૧૮૬૧;

(क) ખંગારજી તેનો પુત્ર નોંઘણજી, અને તેનો પૌત્ર પ્રતાપ-

સિંધજી, (નં. ૬૮ ને ૬૯,) વિ. સં. ૧૮૯૧-૯૨.

(ड) નોઘણજી અને તેનો પુત્ર પ્રતાપસિંઘજી, (નં. ૮૬) વિ. સં. ૧૯૧૦; અને

(ढ) પ્રતાપસિંઘજી, વિ. સં. ૧૯૧૬ (નં. ૧૦૩).

(फ) સૂરસિંઘજી, (નં. ૧૧૧,) વિ. સં. ૧૯૪૦.

આ લેખોમાં આપેલી હકીકત તથા બૉમ્બે ગૅઝેટીઅર (Bombay Gazetteer) પુ. ૮, પૃ. ૫૫૯ માં આપેલી નવાનગર અને પાલિતાણાની હકીકત એ બંને મળતી આવે છે. ગૅઝેટીઅર પ્રમાણે જામ સતાજીના પુત્ર જામ જસોજીએ ઇ. સ. ૧૬૦૮ થી ૧૬૨૪ સુધી રાજ્ય કર્યું. જસોજીને જસવન્ત માનવો એ કઠણ નથી. સતાજી એ સત્રસાલ, જેનું સં. શત્રુશલ્ય (શત્રુઓને બાણ તુલ્ય) થાય છે તેનું ટુંકું રૂપ છે. ગોહેલ વિષે આપણા જોવામાં આવે છે (પૃ. ૬૦૪) કે ખન્દોજી બીજા પછી સવજી બીજો થયો. લેખમાં સાથે વર્ણવેલા આ એ છે, કારણ કે સવજીને ઇ. સ. ૧૭૬૬ ની પહેલાં પાંચ જમાના આગળ મૂકયો છે. લેખમાં બીજા વર્ણવેલા માણસોને ગૅઝેટીઅરમાં ઉનડજી ઈ સ. ૧૭૬૬-૧૮૨૦. ખન્દોજી ચોથો, ૧૮૨૦-૧૮૪૦. નોઘણજી ચોથો, ઇ. સ. ૧૮૪૦-૧૮૬૦. પ્રતાપસિંઘજી, ૧૮૬૦. સૂરસિંઘજી, ૧૮૬૦ થી ચાલુ. જો કે પાલીતાણા રાજ્ય કાઠીયાવાડના બીજા રાજાઓને ખંડણી આપે છે છતાં પણ નં. ૯૬ માં નોઘણજીને રાજરાજેશ્વર તથા મહારાજાધિરાજ કહેલા છે. વળી, ગૅઝેટીઅરમાં કહ્યા પ્રમાણે, ઠાકુર નોઘણજીને એટલી બધી આવક નહોતી: તેના વારસોને પાંચ લાખની આવક હતી; કારણ કે જ્યારે પ્રતાપસિંઘજીએ એ રાજ્ય પોતાના તાબામાં લીધું ત્યાંસુધી અમદાવાદના નગરશેઠ વખતચંદે ઇ. સ. ૧૮૨૧-૧૮૩૧ સુધી તેની જાગીર રાખી હતી. અમદાવાદ, મુંબઈ અને બીજા મોટા શહેરોના દાતાઓએ અંગ્રેજ સરકારનું નામ આપ્યું નથી. પણ હરખચંદ અગર હરખચંદ જે દમણબંદર અગર દમણનો હતો તેણે નં. ૪૫, વિ. સં. ૧૮૬૦ ના લેખમાં એમ કહેલું છે કે ' फिरंगीजातिपुरनकालबादसाहि ' એટલે કે પોર્તુગાલના રાજાએ તેને માન આપ્યું હતું. આની સાથે સરખાવતાં અમદાવાદના નગરશેઠની કૃતઘ્નતા જણાઈ આવે છે.

બીજી ઉપયોગી બાબત એ છે કે આ લેખોમાં જૈનસંપ્રદાયો જેવા કે ખરતર, તપા, આંચલ અને સાગર આદિ ગચ્છો વિષેની ઘણીજ માહિતી આપી છે.

પહેલા બે ગચ્છોનાં ગુરૂઓનાં નામો ડાક્ટર ક્લૅટે (Klatt) ઈન્ડીઅન એન્ટીકવેરી (Indian Antiquary), પુ. ૧૧, પૃ. ૨૪૫ માં પ્રકટ કર્યાં છે. તથા વાડિપુરપાર્શ્વનાથના દેવાલયની પ્રશસ્તિમાંથી પણ ખરતર પટ્ટાવલી પુ. ૧, પૃ. ૩૧૯ માં આપી છે. મારા જાણવા પ્રમાણે બીજી બે પટ્ટાવલીઓ હજુ સુધી બહાર આવી ન હોતીઃ—

૧. ખરતર ગચ્છની પટ્ટાવલી.

આ યાદી નં. ૧૭ માં આપી છેઃ—

૧. ઉદ્દ(દ્દ)યોતનસૂરિ.
૨. વર્ધમાનસૂરિ, 'વસતિમાર્ગ-પ્રકાશક.'
૩. જિનેશ્વરસૂરી, પહેલા.
૪. જિનચંદ્રસૂરિ, પહેલા.
૫. અભયદેવસૂરિ, નવાંગી વૃત્તિના કર્તા તથા સ્તંભનપાર્શ્વનાથને પ્રકટ કરનાર.
૬. જિનવલ્લભસૂરી.
૭. જિનદત્તસૂરિ, જેમને એક દેવતાએ 'યુગ પ્રધાન' [૩] નો ઈલ્કાબ આપ્યો.
૮. જિનચંદ્રસૂરિ, બીજા.
૯. જિનપતિ સૂરિ. [૪]
૧૦. જિનેશ્વરસૂરિ, બીજા.
૧૧. જિનપ્રબોધસૂરિ.
૧૨. જિનચંદ્રસૂરિ, ત્રીજા.
૧૩. જિનકુશલસૂરિ.
૧૪. જિનપદ્મસૂરિ.
૧૫. જિનલબ્ધિસૂરિ.
૧૬. જિનચંદ્રસૂરિ ચોથા.
૧૭. જિનોદયસૂરિ.
૧૮. જિનરાજસૂરિ.
૧૯. જિનભદ્રસૂરિ. [૫]
૨૦. જિનચંદ્રસૂરિ, પાંચમા.
૨૧. જિનસમુદ્રસૂરિ.
૨૨. જિનહંસસૂરિ.
૨૩. જિનમાણિક્યસૂરિ.

૨૪. જિનચંદ્રસૂરિ, છઠ્ઠા, [૬] જેમણે દીલ્હીના પાતિસાહિ અકબરને બોધ આપ્યો અને તેથી તેમને યુગ પ્રધાનનો ઇલ્કાબ મળ્યો; તથા બધા દેશોમાં ૮ દિવસ હિંસા નહિ કરવાનું ફરમાન મળ્યું; તેમણે જહાંગીરને પ્રસન્ન કર્યો અને દેશપાર કરેલા સાધુઓને બચાવ્યા.

---

૩. નં ૧૮ માં પણ પહેલા ૭ સૂરિયોનાં નામ આપેલાં છે.

૪. પાટણનીપ્રશસ્તિમાં પણ આજ નામ આપેલું છે અને તે ડાકટર ક્લૅટ (Klatt) ના જિનપતિ (ઈન્ડી. એન્ટી. પુ ૧૧, પૃ. ૨૪૫) કરવાં વધારે સારૂં છે.

૫ નં. ૧૮ માં પણ છે.

૬. નં. ૧૮-૨૦, ૨૩ ૩૪ માં છે.

૨૫. જિનસિંહસૂરિ જેમણે ૧૨૫૦૦૦૦૦ (સપાદકોટી) ના ખર્ચે મંત્રી કરમચંદ્ર પાસે નંદિનો ઉત્સવ કરાવ્યો.[૭] જેઓ કઠિન કાશ્મીર અને અન્ય દેશોમાં ફર્યા, જેમણે અકબર સાહિને પ્રસન્ન કર્યો, જળચરોનો વધ એક વર્ષ સુધી બંધ કરાવ્યો, શ્રીપુર[૮], ગોલકુંડા (ગોલકોંડા) ગજ્જણા, (ધઝની) વિગેરે દેશોમાં પ્રાણિહિંસા બંધ કરાવી, તથા જેમણે જહાંગીર-નૂરદી-મહમ્મદ પાસેથી 'યુગપ્રધાન' નો ઇલ્કાબ મેળવ્યો.

૨૬. જિનરાજ[૯] જેમનાં મા બાપ સાહ ધર્મસી, અને ધારલદે હતાં, જેઓ બોહિત્થ જાતના હતા, જેમણે અંબિકા પાસેથી વરદાન મેળવ્યું અને ધંધાણીપુરની એક જુની પ્રતિમા ઉપરની પ્રશસ્તિ વાંચી. નં ૨૬ માં તેમને માટે બીજી મિતિ સં. ૧૬૮૨ ની છે.

અર્વાચીન લેખોમાં:—

જિનચન્દ્રસૂરિ, સંવત્ ૧૭૯૪[૧૦] (નં. ૩૯); જિનહર્ષસૂરિ[૧૧] સંવત્ ૧૮૮૭ (નં. ૬૦), સંવત ૧૮૮૮, સંવત્ ૧૮૯૧ (નં. ૬૮), સં. ૧૮૯૨ (નં. ૫૯); જિનમહેન્દ્રસૂરિ, જિનહર્ષસૂરિના અનુગ, સંવત ૧૮૯૩ (નં. ૮૦), જે પિપ્પલીય શાખાના છે એમ કહેલું છે (નં. ૮૨-૫[૧૨]) સંવત્ ૧૯૦૩ (નં. ૮૮).

જિનસૌભાગ્યસૂરિ, જિનહર્ષના અનુગ, સંવત્ ૧૯૧૦ (નં. ૧૬).

જિનમુક્તિસૂરિ, સંવત ૧૯૨૨ (નં. ૧૦૬). અર્વાચીન લેખો જણાવે છે કે ખરતરગચ્છના ઘણા ગુરૂઓ હતા અને આ બાબત સર્વને સુવિદિત છે. ૧૮૭૪ માં જેસલમીરમાં જિનમુક્તિસૂરિને હું મળ્યો, અને બિકાનેરમાં હેમસૂરિને પણ મળ્યો. આજ સંપ્રદાયના ત્રીજા યુગ પ્રધાનના શિષ્યો ૧૮૭૬ માં મને સુરતમાં મળવા આવ્યા હતા, તે વખતે તેમના ગુરૂ સુરત થઇને જતા હતા.

---

૭. નં. ૧૮-૨૦, ૨૩-૨૪ માં ' અકબર સાહિ આગળ ' એમ છે.

૮. નં. ૧૮ પ્રમાણે શ્રીકાર્તીપુર, નં. ૧૯ પ્રમાણે શ્રીકાર-શ્રીપુર, નં. ૨૩ પ્રમાણે શ્રીપુર

૯ નં. ૧૪-૨૦, ૨૩-૨૪, ૨૬ માં એજ પ્રમાણે છે.

૧૦ સં. ૧૮૩૩ માં (કલૅટમાં) જિનચંદ્ર (નં. ૬૯) છે.

૧૧ કલૅટની યાદિ, ઇન્ડી૦ ઍન્ટી. પુ. ૧૧, પૃ. ૨૪૫ માં આ છેલ્લો છે.

૧૨ નં. ૮૨-૮૫ માં જિનદેવના અનુગ જિનચંદ્રસૂરિ જીવતા હતા એવી ટીપ છે. પિપ્પલીઆ ખરતરગચ્છ વિષે જુઓ કલૅટ, નં. ૫૬.

૨ તપાગચ્છની પટ્ટાવળી.

નં. ૧૨ માં પહેલાં વર્ધમાન (પદ્ય ૨) નું નામ આવે છે; પછી સુધર્મ (પદ્ય ૩), સુસ્થિત અને સુપ્રતિબુદ્ધ, કોટિક ગણના સ્થાપનાર (પદ્ય ૪) વજ્ર, વજ્રી શાખાનો સ્થાપનાર (પદ્ય ૫) વજ્રસેન અને તેના શિષ્યો નાગેન્દ્ર, ચન્દ્ર, નિર્વૃતિ અને વિદ્યાધર; એમાંના ત્રીજાએ ચાંદ્રકુલ (પદ્ય ૬-૭) સ્થાપ્યું. જગચ્ચંદ્ર જેણે સંવત્ ૧૨૮૫ માં ' તપાબિરૂદ' (પદ્ય ૯) મેળવ્યું. ત્યારબાદ નિચે પ્રમાણેઃ--

(૧) * આનંદવિમલ (ક્લૅટ નં. ૫૬) જેણે સંવત્ ૧૫૮૨ (પદ્ય ૧૦-૧૧) માં યતિઓની વર્તણુંક સુધારી,

(૨) વિજયદાન (ક્લૅટ નં. ૫૭) (પદ્ય. ૧૨-૧૩).

(૩) હીરવિજય (ક્લૅટ નં. ૫૮) (પદ્ય ૧૪-૨૪,) જેમને સાહિ અકબરે મેવાતમાં બોલાવ્યા હતા. જેમણે સં. ૧૬૩૯ માં ૭ માસ સુધી પ્રાણિવધ અટકાવવાને, મરેલા માણસની મિલ્કત જપ્ત નહિ કરવાને, જીજિઆ વેરો અને શુલ્ક છોડી દેવાને, કેદીઓને છૂટા કરવાને, બાંધેલાં પશુ પક્ષીઓને છૂટાં મૂકવાને, શત્રુંજય જૈનોના હસ્તગત કરવાને અને જૈન પુસ્તકાલય સ્થાપવાને (पौस्तुकं भांडागारम), બાદશાહ પાસેથી ફરમાન કઢાવ્યાં; જેમણે [13]લુમ્પકોના ગુરૂ મેઘજીને જૈન બનાવ્યો, જેમણે તપાગચ્છમાં ઘણા લોકોને આણ્યા, ગુજરાત અને બીજા દેશોમાં ઘણાં દેવાલયો બંધાવરાવ્યાં તથા ગુજરાત માળવા વિગેરેના ઘણા લોકોને શત્રુંજયની યાત્રા કરવાને કહ્યું. નં. ૧૧૮ (આ સંગ્રહમાં નં. ૩૩) માં આવી એક યાત્રાનું વર્ણન આપે છે જે વિમલહર્ષ તથા બીજા ૨૦૦ સાધુઓએ કરી હતી. વળી એજ લેખમાં કહ્યું છે કે હીરવિજય + સાફ (Sapha) જાતના

---

* જગચ્ચંદ્રસૂરિ પછી તરતજ આનંદવિમલસૂરિ થયા એમ નથી, પરંતુ તેમની શિષ્યપરંપરામાં કેટલાક આચાર્યો થયા પછી સોળમા સૈકાની અંતમાં આ આચાર્ય થયા હતા. બાકી જગચ્ચંદ્રસૂરિ તો તેરમા સૈકાની અંતે થયેલા છે, કે જે ઉપર લખવામાં આવ્યું છેજ—**સંગ્રાહક.**

૧૩. લુમ્પકો વિષે જુઓ ભાન્ડારકરનો ' રીપોર્ટ ઓન સં. મૅન્યુસ્ક્રીપ્ટ્સ ' ૧૮૮૩-૮૪, પૃ. ૧૫૩.

+ મૂળ લેખમાં सुविहितसाधुक्षीरसागरप्रोल्लासितशीतपादानां (ક્રિયાપાત્ર એવા સાધુ રૂપ સમુદ્રને ઉલ્લસિત કરવામાં ચંદ્ર જેવા) એવું હીરવિજયસૂરિનું વિશેષણ છે. એ

હતા. નં. ૧૩ પ્રમાણે, તેઓ સં. ૧૬૫૨ માં ભાદરવા સુદ ૧૦ મના દિવસે ઉન્નતદુર્ગમાં અન્નનો ત્યાગ કરી મરી ગયા, અને તેમની પાદુકાઓ તેજ વર્ષમાં માર્ગ વદિ ૯ ને દિવસે, સોમવારે, સ્તંભતીર્થ (ખંભાત) ના ઉદયકર્ણે બનાવરાવી અને વિજયસેને તેમની પ્રતિષ્ઠા કરી.

(૪) વિજયસેન (ક્લૅટ, નં. ૫૯) (પદ્ય ૨૫–૩૪). જેમને અકબરે લાભપુર (લાહોર) માં બોલાવ્યા હતા, અને જેમણે તેની પાસેથી ઘણું માન તથા એક ફરમાન મેળવ્યું, જેમાં ગોવધ, બળદો તથા ભેંસોની હિંસા, મરેલા મનુષ્યોની મિલકત જપ્ત કરવાનું તથા લડાઇના કેદીઓ પકડવાનું બંધ કરવામાં આવ્યું હતું. જેમણે ચોલી બેગમ (ચોલી વેગમ) ના પુત્ર, રાજા, ના આવકારથી ગુજરાતમાં આવવાની મહેરબાની કરી. છેલ્લી મિતિ સંવત ૧૬૫૦.

(૫) વિજયદેવ (ક્લૅટ નં. ૬૦) નું નામ નં. ૨૫. સં. ૧૬૭૬, નં. ૩૧, સં. ૧૬૯૬, નં. ૩૨, ૩૩, સં. ૧૭૧૦ માં આવે છે આ લેખો ઉપરથી જણાય છે કે તેમણે પાતિસાહિ જહાંગીર પાસેથી 'મહાતપા' નો ઇલ્કાબ મેળવ્યો. તેમનો વારસ વિજયસિંહસૂરિ જે. ક્લૅટના કહેવા પ્રમાણે, તેમના પહેલાંજ પંચત્વને પામ્યો (સં. ૧૭૦૯) તેનું નામ નં. ૩૨, સંવત ૧૭૧૦ માં આવે છે. તેમાં એમ કહેલું છે કે સહસ્રકૂટ તીર્થ તેમના ઉપદેશથી અર્પણ કરવામાં આવ્યું હતું.

(૬) વિજયપ્રભ (ક્લૅટ નં. ૬૧) નું નામ નં. ૩૩. સં. ૧૭૧૦, માં આવે છે. તેમને 'આચાર્ય' અને 'સૂરિ'ના ઇલ્કાબો મળેલા છે. અને તેથી એમ લાગે છે કે તેઓ હજુ સુધી મુખ્ય ગુરૂ નહિ હોય. વિજયદેવને અહીં ભટ્ટારક કહેલા છે; પણ આ ક્લૅટની પટ્ટાવળીની વિરૂદ્ધ છે, કારણ કે તેમાં વિજયદેવનું મૃત્યુ સં. ૧૭૦૯ માં થયું એમ કહેલું છે. §

વાક્યમાં સાધુ શબ્દના 'ધુ' ને બુલ્હરે 'ફ' વાંચી હીરવિજયસૂરિને માફ (Saphu) નામના બતાવવાની મ્હોટી અને હંસવા જેવી ભૂલ કરેલી છે.—**સંગ્રાહક.**

§ આ આખો પેરો ભૂલ ભરેલો છે. હકીકત એમ છે કે, વિજયદેવસૂરિએ પોતાની પાટે બેસવા માટે પ્રથમ વિજયસિંહને સૂરિપદ આપ્યું હતું, પરંતુ તેઓ થોડાજ સમય પછી સ્વર્ગસ્થ થઇ ગયેલા હોવાથી પછી વિજયપ્રભને સૂરિપદ આપવામાં આવ્યું. ક્લૅટે વિજયદેવસૂરિનો સ્વર્ગવાસ જે સંવત ૧૭૦૯ માં લખ્યો છે તે પણ ખોટો છે કારણ કે તેમનો કાલ સં. ૧૭૧૩ માં થયો હતો.—**સંગ્રાહક.**

અર્વાચીન લેખોમાં આ પ્રમાણે છે:—

વિજયક્ષમાસુરિ, નં. ૩૮

વિજયદયાસુરિ, નં. ૩૭, ભટ્ટારક, સં. ૧૭૮૮. (સુમતિસાગર, ન. ૩૭ તથા ભટ્ટારક, નં. ૩૮, સં. ૧૭૯૧)

વિજયજિનેન્દ્રસુરિ, નં. ૪૪, સં. ૧૮૪૩, નં. ૪૬–૪૯ સંવત ૧૮૫૦.

વિજયધનેશ્વરસુરિ, નં. ૭૮ સં. ૧૮૯૩.

વિજયદેવેન્દ્રસૂરિ[૧૪], નં, ૮૬, સં. ૧૮૯૭, નં. ૮૯, સં. ૧૯૦૫, નં. ૪૨, સં. ૧૯૦૮, નં. ૯૭, સં. ૧૯૧૧, નં. ૧૦૪. સંવત્ ૧૯૧૬, નં. ૧૦૭. સં. ૧૯૨૪.

વિદ્યાનંદસુરિ. જે ધનેશ્વરના અનુગહતા, નં. ૧૦૩, સં. ૧૯૧૬. નં. ૭૬, સં. ૧૮૯૩ અને નં. ૯૩ સં. ૧૯૪૦ માં વિજયસિંહસુરિના વંશના સંવિજ્ઞયમાર્ગીય તપાગચ્છનું નામ આપ્યું છે.

૩–આંચળ અગર વિધિપક્ષ ગચ્છની પટ્ટાવળી.

પહેલા સત્તર ગુરૂઓનાં નામો સં. ૧૬૭૫ના નં, ૨૧ અને સં. ૧૬૮૩ ના નં. ૨૭ માં આપ્યાં છે, તથા બાકીનાનાં નામો સંવત્ ૧૯૨૧ ના નં. ૧૦૫ (આ સંગ્રહમાં નં. ૩૨) માં છે.

(૧) આર્યરક્ષિત.
(૨) જયસિંહ.
(૩) ધર્મઘોષ.
(૪) મહેન્દ્રસિંહ
(૫) સિંહપ્રભ.
(૬) દેવેન્દ્ર અગર દેવેન્દ્રસિંહ.
(૭) ધર્મપ્રભ.
(૮) સિંહતિલક.
(૯) મહેન્દ્ર.
(૧૦) મેરૂતુંગ.
(૧૧) જયકીર્તિ.
(૧૨) જયકેશરિ.
(૧૬) ધર્મમૂર્તિ.
(૧૭) કલ્યાણસાગર અગર કલ્યાણસમુદ્ર, સંવત ૧૬૭૫ અને ૧૬૮૩.
(૧૮) અમરસાગર.
(૧૯) વિદ્યાસાગરસુરિ (વિદ્યાબ્ધિ)
(૨૦) ઉદયાર્ણવ અગર ઉદયસાગર
(૨૧) કીર્તિસિંધુ અગર કીર્તિસાગર, (નં. ૫૧, સંવત્ ૧૮૬૧.)
(૨૨) પુણ્યોદધિ અગર પુણ્યસાગર, (નં. ૫૧, સં. ૧૮૬૧)
(૨૩) મુક્તિસાગર, સંવત્ ૧૯૦૫.[૧૫]
(૨૪) રત્નોદધિ, સં ૧૯૨૧.

---

૧૪. તેની જોડણી વળી આમ પણ થાય છેઃ વિજયદેવીન્દ્ર, અને વિજયદેવીદ્ર.

૧૫ નં. ૯૦. તેના પહેલાં રાજેન્દ્રસાગર છે, સંવ ૧૮૮૬, નં. ૫૬ ત

(૧૩) સિદ્ધાંતસમુદ્ર અગર સિદ્ધાંતસાગર.
(૧૪) ભાવસાગર.
(૧૫) ગુણનિધાન અગર ગુણસમુદ્ર.
(૨૫) વિવેકસાગર, સંવત્ ૧૯૪૦, (નં. ૧૧૧.)

૪ સાગરગચ્છની પટ્ટાવળી.

આયાદી, ઘણી ખરી, નં. ૯૧ માં આવી છે અને તેમાં અર્વાચીન મિતિ સં. ૧૯૦૫ છે.

(૧) રાજસાગર.
(૨) વૃદ્ધિસાગર.
(૩) લક્ષ્મીસાગર.
(૪) કલ્યાણસાગર.
(૫) પુણ્યસાગર.
(૬) ઉદયસાગર.
(૭) આણન્દસાગર.
(૮) શાંતિસાગર, સંવત્ ૧૮૮૬, નં. ૫૫, નં. ૫૯; સંવત્ ૧૮૮૯, નં. ૬૨, નં. ૬૫; સંવત્ ૧૮૯૬, નં. ૭૦, નં. ૭૧, નં. ૭૨, નં. ૭૯.

બીજા બે ગચ્છોના ગુરૂઓનાં નામ.

(૧) રાજસોમસૂરિ, લઘુપોસાલ ગચ્છ, નં ૪૨, સં. ૧૮૧૫,

(૨) પંડિત અણન્દકુશળ, પાશચન્દ ગચ્છ, નં. ૯૫, સં. ૧૯૦૮.

કોઇને એમ વિચાર ઉત્પન્ન થાય કે 'પાયચન્દ' એ પાશચન્દ અગર પાસચન્દને બદલે ભૂલથી વાપર્યું છે, પણ જુઓ ભાન્ડારકરનો 'રીપોર્ટ ઓન સં. મેન્યુસ્ક્રીપ્ટસ' ૧૮૮૩-૮૪, પૃ. ૧૩૫.

જૈન સાધુઓના વિભાગો પછી, શ્રાવકોના વિભાગો જાણવા જરૂરના છે, અને સુભાગ્યે એવી બાબતોની માહિતી આપણા આ લેખોમાં આપી છે. લેખોમાં જે જે ન્યાતોનાં નામો વપરાએલાં છે તે સૌમાં, ઓસવાલનું નામ ઘણીવાર આવે છે. કારણકે આ ન્યાત જો કે બહુ ઉમદા કુલમાંથી ઉતરી આવેલી નથી, * પરંતુ તે ઘણી પૈસાદાર છે. તેનાં જુદાં જુદાં રૂપો વાપર્યાં

* ડાૅ. બુલ્હરનું આ કથન ભૂલ ભરેલું છે. કારણ કે ઓશવાલ જાતિ વિશુદ્ધ ક્ષત્રિયો-રાજપૂતોની બનેલી છે. ક્ષત્રિયોમાં માંસભક્ષણ અને મદ્યપાન પ્રચલિત હોવાથી તેમનાથી જુદા કરવા માટે પૂર્વના જૈનાચાર્યોએ, જૈનધર્માનુયાયી ક્ષત્રિયોને એ ઓશવાલ જાતિના રૂપમાં મુકયા છે.-સંગ્રાહક.

છે. (૧) ઉપકેશ જ્ઞાતિ (નં. ૨૧) વંશ, (નં. ૨૬) ; (૧) ઊકેશ અગર ઉકેશ (નં. ૩૩ અને ૬૦); (૩) ઓઇશ વંશ (નં. ૩૯); (૪) ઓશ અગર ઓસ; ઘણીવાર આ શબ્દો સાથે ' વાલ ' આવે છે; અને (૫) ઉશ (નં. ૧-૩) અગર ઉસ (નં. ૧૦૨).

મૂળ સં. શબ્દ ' उपकेश ' ઉપરથી આ બીજા શબ્દો થયા છે એમાં કાંઇ સંશય નથી. [૧૬]કેવી રીતે ઊકેશ, ઉકેશ, ઉશ અને ઉસ એ શબ્દો થયા છે એ સર્વને વિદિત થશે. ઓઇશ, ઓશ અને ઓસ, વિષે કહેવું જોઇએ કે જૈન અને મહારાષ્ટ્રી પ્રાકૃત ભાષાના નિયમો પ્રમાણે ' ઉપ ' ને બદલે ' ઓ ' વાપરી શકાય (જુઓ હેમચંદ્ર, પ્રાકૃત વ્યાકરણ, ૧, ૧૭૩).

આ પ્રખ્યાત જ્ઞાતિના ખરા નામ ઉપરાંત. પાલિતાણાના લેખોમાં તેના મૂળ વિષેની દંતકથા આપી છે. નં. ૧ માં—

(પદ્ય ૮) વળી—ગોપટેકરી ઉપર, શ્રી આમરાજ નામનો મ્હોટો (રાજા) થયો જેને શ્રી બપ્પભટ્ટીએ બોધ આપ્યો. તેની સ્ત્રી કોઈ વેપારીની કન્યા હતી (પદ્ય ૯) તેના ગર્ભમાંથી પવિત્ર રાજકોષ્ઠાગાર વંશના તથા પવિત્ર ઓશજ્ઞાતિના નીચે પ્રમાણે મનુષ્યો જન્મ્યા.

આનો અર્થ એવો જણાય છે કે ઓશજ્ઞાતિ તથા રાજકોષ્ઠાગારવંશ જે ઓશજ્ઞાતિનોજ વિભાગ છે તેનું મૂળ, આમ રાજા અને તેની વૈશ્ય સ્ત્રીમાંથી ઉત્પન્ન થયું છે. પટ્ટાવલી અને પ્રબંધોના કહેવા પ્રમાણે, આમ જેની હયાતી ઐતિહાસિક લેખોથી પૂરવાર કરવામાં આવી નથી, તે વિ. સં. ૮૦૦[૧૭] માં થયો હતો. વિશેષમાં, કર્મરાજનો વંશ જે પદ્ય ૧૦-૨૦ સુધીમાં આપ્યો છે તે પૂરો નહિ હોય, તેમાં માત્ર સાત પુરૂષોનાં નામો છે અને આમ રાજાની મિતિથી આ લેખની મિતિ સંવત્ ૧૫૮૭ સુધીના ૭૬ સૈકામાં આટલાજ પુરૂષો થયા હોય એ અસંભવિત છે. ‡

૧૬. જુઓ, ઇન્ડી. એન્ટી., પૂ. ૧૯, પા. ૨૩૩,

૧૭. જુઓ, એસ. પી પંડિતનું, ' गौडवहो ' કાવ્ય. પૂ. ૧૩૭.

‡ ઓસવંશ યા ઓસવાલ જ્ઞાતિનું મૂળ આમરાજ નથી પણ તેની એક સ્ત્રી જે વ્યવહારીપુત્રી હતી તેની સંતતિ ક્ષત્રિય જ્ઞાતિમાં ન ભળતાં ઓસવાલ જ્ઞાતિમાં ભળી. અને તેનું કુળ રાજકોષ્ઠાગાર (કોઠારી) ના નામથી પ્રસિધ્ધ થયું કે જેમાં પાછળથી કર્માસાહના પૂર્વજો જન્મ્યા.

લેખોમાં ઓસવાળ જ્ઞાતિના બીજા વિભાગો પણ આપ્યા છે:—

૧.—વૃદ્ધશાખા, જેના નીચે પ્રમાણે ગોત્રો આપેલા છે—(૧) ઊહડ, નં. ૩૩; (૨) છાજેડા, નં. ૧૦૬; (૩) નાડુલ, નં. ૩૮, ૩૯; (૪) નાહટા, નં. ૮૦; (૫) મુંમિયા, નં. ૯૬; (૬) રાજકોષ્ઠાગાર, નં. ૧, ૨, ૩; (૭) દુગડ, નં. ૬૮; (૮) લાલણ, નં ૨૧; (૯) લુણીયા, નં. ૬૦; (૧૦) લોઢા; નં. ૧૬.

૨.—લઘુશાખા જેમાં (૧) નગડા ગોત્ર (નં. ૯૦) અને (૨) સોત ગોત્ર (નં. ૧૧) છે.

૩.—+ અદૃશાખા, જેમાં કુંકુમલોલગોત્ર. (નં. ૯૬, ૯૮, અને ૯૯) છે. આ શાખા અને ગોત્રના મનુષ્યો જે અમદાવાદના નગરશેઠના વંશનાં છે તેઓ મેવાડના સીસોદીઆ રાજપુતોનાં સગાં હોવાનો દાવો કરે છે.—જુઓ નં. ૯૬ વિસાઓસવાળ વિષે નં. ૯૫ માં આવે છે.

ત્યાર પછી બીજી જ્ઞાતિ શ્રીમાલીની છે. આ નામ શ્રીમાળ અગર ભિલ્લમાળ, હાલનું ભીન્માળ, જે મેવાડની દક્ષિણે છે, તેના નામ ઉપરથી પડયું છે. તેમાં—

૧—વૃદ્ધશાખા, નં. ૩૭, ૧૧૨, જેના પેટા વિભાગો આપ્યા નથી;

૨—લઘુશાખા, નં. ૨૯, ૩૪, ૭૬, જેમાં નં. ૪૮ માં કહ્યા પ્રમાણે કાશ્યપગોત્રના લોકો આવે છે કે જેઓ પરમાર રાજપુતોની સાથે સંબંધ હોવાનો દાવો કરે છે.

વીસાશ્રીમાળીનું નામ, નં. ૯૫ માં આવે છે.

વળી, ત્રીજી ઉપયોગી જ્ઞાતિ પ્રાગ્વાટ, અગર પ્રાગ્વંશ, (નં. ૪, ૬, ૮) અગર હાલમાં પોરવાડ યા પોરવાળ, ની છે. નં, ૧૫, ૧૭, ૨૫ અને ૪૧ માં તેની લઘુશાખા વિષે આવે છે. તેથી તેના પણ બે વિભાગ હોય તેમ જણાય છે. વીસાપોરવાડ અગર પોરવાળ વિષે નં. ૫૦ અને ૯૭માં આવે છે, તથા દસા પોરવાડ વિષે ૧૦૭ માં આવે છે. બીજી કેટલીક જ્ઞાતિઓ છે

+ લેખોમાં 'અદૈશાખા' નથી પરંતુ 'આદીશાખા' છે. ડૉ બુહ્લર ભૂલથી 'આદિ' ના બદલે અદૈ (Addai) વાંચે છે અને તેને પણ કોઇ ત્રીજી શાખા સમજે છે. 'આદીશાખા' એ 'વૃદ્ધશાખા' નોજ પર્યાયવાચી શબ્દ છે.-સંગ્રાહક.

જે એક એક લેખમાં છે. ગુર્જર જ્ઞાતિ: (નં. ૧૦૩) + મુહતાગોત્ર, (નં. ૧૦૫) સંઘવાળ ગોત્ર, અને કોચરસંતાન (નં. ૧૪).

* દાતાઓની માતૃભૂમિ નીચે પ્રમાણે:—

(૧) અજમેર, એટલે, રાજપુતાનામાં આવેલું અજમીર.
(૨) અણહિલ્લપુર, તેને પટ્ટણ પણ કહે છે.
(૩) અન્તરપુર, વાગ્વર દેસ અગર ડુંગરપુરમાં.
(૪) અમદાવાદ, તેનું સંસ્કૃત નામ ' રાજનગર ' સાત વખત વપરાયું છે.
(૫) ઉગ્રસેનપુર.
(૬) કપડવણજ, ખેડા જીલ્લામાં.
(૭) કાશી અગર બનારસ.
(૮) કોઠારા, કચ્છમાં.
(૯) ખમ્ભનયર, કદાચ ખંભાત.
(૧૦) ગન્ધાર, ભરૂચ જીલ્લામાં.
(૧૧) ચિત્રકૂટ અગર ચિતોડ, મેવાડમાં.
(૧૨) ચુલા (Cheula) , કદાચ ચૅાલ (Chaul) મુંબઇ નજીક.
(૧૩) જેસલમેર, મારવાડનું જેસલમીર.
(૧૪) દમણ બન્દિર, દમણ ગુજરાતમાં.
(૧૫) દીવ બન્દિર, દિવ (Div) કાઠીઆવાડમાં.
(૧૬) દેવગિરિ અગર દોલતાબાદ, દક્ષ્ખણમાં.
(૧૭) ધણપુર.
(૧૮) નબાનપુર, કચ્છમાં.
(૧૯) નલિનપુર, કચ્છમાં.
(૨૦) નવાનગર, કાઠીઆવાડ.
(૨૧) પાલણપુર, ઉત્તર ગુજરાતમાં.
(૨૨) બાલુચર.

+ મુહતા, સંઘવાલ અને કોચર, જુદી જાતો નથી પરંતુ ઓસવાલજ્ઞાતિનાજ ગોત્રો છે.—સંગ્રાહક.

* ' દાતાઓ ' થી મતલબ મંદિરો બનાવનારા અને મૂર્તિઓ કરાવનારા શ્રાવકો સમજવાનું છે.-સંગ્રાહક.

(૨૩) ભાવનગર, કાઠીઆવાડ.
(૨૪) મકસુદાવાદ–બાલુચર અગર મક્ષુદાવાદ.
(૨૫) મુમ્બઇ (Bombay).
(૨૬) મેસાણા, ગુજરાતમાં.
(૨૭) રાધનપુર, ઉત્તર ગુજરાત.
(૨૮) વીકાનેર, અગર બીકાનેર, ઉત્તર રાજપુતાનામાં.
(૨૯) વીસલનગર, ઉત્તર ગુજરાત.
(૩૦) સિરોહિ, દક્ષિણ રાજપુતાના.
(૩૧) સુરત બંદિર, ગુજરાતમાં.

અમદાવાદ અગર રાજનગરનું નામ ઘણીવાર આવે છે.

અંગ્રેજી તારીખોને હિંદુ તિથિઓ સાથે સરખાવવા માટે શત્રુંજયના આ લેખો એક સંપૂર્ણ ખાન સમાન છે. કારણ કે એ દરેક લેખમાં દિવસોની સાથે વાર પણ આપેલા છે.''

આ પ્રમાણે શત્રુંજયના સમગ્ર લેખોનું સંક્ષેપમાં વિવેચન કરી, ડૉ. બુલ્હરે તેની નીચે ૩૩ લેખો તો મૂળ સંસ્કૃતમાંજ આપ્યા છે પછી બાકીનાનો અંગ્રેજીમાં માત્ર સારજ આપી દીધો છે. એજ ૩૩ મૂળ લેખો મ્હેં આ સંગ્રહમાં સર્વથી પ્રથમ આપ્યા છે. ડૉ. બુલ્હરે એ લેખોના વિષયમાં બહુજ સંક્ષિપ્ત નોંધ લખી છે તેમજ ભૂલો પણ અનેક કરી છે; તેથી મ્હારે તેમના વિષયમાં કાંઇક વિશેષ અને લેખવાર પ્રથક્ પ્રથક્, ક્રમપૂર્વક, લખવાની આવશ્યકતા હોવાથી આ પંક્તિઓની નીચે તેજ પ્રારંભું છું.

(૧)

નંબર ૧ નો શિલાલેખ, શત્રુજય પર્વત ઉપરના સૌથી મ્હોટા અને મુખ્ય મંદીરના પૂર્વ બાજુના દ્વારના એક સ્થંભ ઉપર, મ્હોટા શિલાપટ્ટમાં કોતરેલો છે. આની કુલ ૫૪ પંક્તિઓ છે. અને દરેક પંક્તિમાં ૪૦ થી ૫૦ અક્ષરો ખોદેલા છે. આ લેખમાં, વિક્રમ સંવત્ ૧૫૮૭ માં, ચિત્રકૂટ (ચિતોડ) વાસી ઓસવાલજ્ઞાતિકુલમણિ કર્માસાહે, શત્રુંજયનો પુનરૂદ્ધાર કરી, ફરીથી નવી પ્રતિષ્ઠા કરી તેનું

વર્ણન છે. એ ઉદ્ધારનું સવિસ્તર વૃત્તાન્ત, પંડિત શ્રીવિવેકધીર ગણિના રચેલા शत्रुंजयतीर्थोद्धारप्रबन्ध માં મ્હેં આપ્યું છે તેથી અત્રે પુનરૂક્ત કરવાની આવશ્યકતા નથી. માત્ર એ લેખોકત હકીકતનું સૂચન કરવું આવશ્યક છે.

પ્રારંભમાં જે ગદ્ય-પંક્તિઓ આપેલી છે તેમાં જણાવ્યું છે કે, સંવત્ ૧૫૮૭ માં, જે વખતે કર્માસાહે એ પ્રતિષ્ઠા કરાવી તે સમયે ગુજરાતનો સુલ્તાન બહાદુરશાહ રાજ્ય કરતો હતો. એ સુલ્તાન, બાદશાહ મહિમૂદ (મહમ્મદ બેગડા) ની ગાદિએ આવનાર બાદશાહ મદાફર (મુઝ્ઝફર) ની ગાદિએ બેઠો હતો. બહાદુરશાહ તરફથી સૈરાષ્ટ્ર (સોરઠ-કાઠિયાવાડ) નો રાજ્યકારોબાર સુબેદાર મઝાદખાન (અગર મુજાહિદખાન) ચલાવતો હતો.

પદ્ય ૧ થી ૭ સુધીમાં મેદપાટ (મેવાડ) ની રાજધાની ચિત્રકૂટ (ચિત્તોડ), તથા ત્યાંના (૧) કુંભરાજ, (૨) રાજમલ્લ, (૩) સંગ્રામસિંહ અને (૪) રત્નસિંહ; એ ૪ રાજાઓનો ઉલ્લેખ કરેલો છે. પ્રતિષ્ઠાના સમયે છેલ્લો રાજા-રત્નસિંહ ત્યાં રાજ્ય કરતો હતો. ૮ થી ૨૨ સુધીના શ્લોકોમાં કર્માશાહના વંશનું અને કુટુંબનું સંક્ષિપ્ત વર્ણન છે. ગોપગિરિ (હાલનું ગ્વાલીયર) માં, પહેલાં આમરાજ કરીને એક રાજા થઈ ગયો છે જેને બપ્પભટ્ટિ સૂરિ નામના જૈનાચાર્યે પ્રતિબોધ આપી જૈન ધર્માનુયાયી બનાવ્યો હતો. તેને એક સ્ત્રી વ્યવહારી પુત્રી (વણિક્ કન્યા) હતી. તેની કુક્ષિમાં જે પુત્રો ઉત્પન્ન થયા તેઓ રાજકોષ્ઠાગાર (રાજ-કોઠારી = ભંડારી) કહેવાયા અને તેમનું કુળ ઓસવંશ (ઓસવાલ) જ્ઞાતિમાં ભળ્યું. તે કુળમાં પાછળથી સારણદેવ નામનો એક પ્રસિદ્ધ પુરૂષ થયો કે જેની ૯ મી પેઢીએ, એ પ્રસ્તુત ઉદ્ધારનો કર્તા કર્માસાહ થયો. એ ૯ પેઢીઓનાં નામ આ પ્રમાણે છેઃ—સારણદેવ, તેનો પુત્ર (૧) રામદેવ, તેનો પુત્ર (૨) લક્ષ્મસિંહ, તેનો પુત્ર (૩) ભુવનપાલ, તેનો પુત્ર (૪) ભોજરાજ, તેનો પુત્ર (૫) ઠક્કરસિંહ, તેનો પુત્ર (૬) ખેતા, તેનો પુત્ર (૭) નરસિંહ અને તેનો પુત્ર (૮) તોલા

સાહ થયો. તોલાસાહને લીલૂ નામની (કે જેનું બીજું નામ તારાદે હતું) સ્ત્રી હતી. તે સુશીલા અને ભાગ્યશાલીની હતી. તેને ૬ પુત્રો અને એક પુત્રી થઈ. એ દરેક પુત્રને પણ પુત્રાદિ વિસ્તૃત સંતતિ હતી. બધાનાં નામો આ પ્રમાણે છેઃ—

પુત્ર—	૧ રત્નાસાહ.	૨ પોમાસાહ.	૩ ગણાસાહ.	૪ દશરથ.	૫ ભોજાસાહ.
પુત્રસ્ત્રી.	રજમલદે.	૧ પદમાદે. ૨ પાટમદે.	૧ ગઉરાદે. ૨ ગારવદે.	૧ દેવલદે. ૨ દૂરમદે.	૧ ભાવલદે. ૨ હર્ષમદે.
પૌત્ર.	શ્રીરંગ.	માણિક. હીરા.	દેવા.	કોલ્હા.	મંડન.

૬ ઠો પુત્ર કર્માસાહ હતો. તેને પણ બે સ્ત્રિઓ હતી. પહેલી કપૂરદે અને બીજી કામલદે. કામલદેને એક પુત્ર અને ૪ પુત્રીઓ હતી. પુત્રનું નામ ભીખજી અને પુત્રિઓનાં નામ બાઈ સોભા, બાઈ સોના, બાઈ મના, અને બાઈ પના, હતાં. કર્મા સાહની ભગિનીનું નામ સુહવિ હતું.

કર્માસાહનું રાજદરબારમાં મ્હોટું માન હતું. વિવેકધીર ગણિએ તેને કપડાનો મ્હોટો વ્યાપારી બતાવ્યો છે. પરંતુ આ પ્રશસ્તિમાં તેને રાજકારભારમાં ધુરીણ (राज्यव्यापारभारधौरेयः) અર્થાત્ પ્રધાન લખ્યો છે. કદાચ, એ વાકયનો અર્થ ' રાજ્યની સાથે વ્યાપાર (વાણિજ્ય) કરવામાં અગ્રેસર (એટલે મ્હોટો રાજ્યવ્યાપારી) ' એમ પણ થઇ શકે.

૨૪ થી ૩૨ પદ્યો માં કહ્યું છે કે, કર્માસાહે સુગુરૂ પાસે શત્રુંજય તીર્થનું મહાત્મ્ય સાંભળી તેનો પુનરૂદ્ધાર કરવા ઇચ્છા કરી. પોતાની જન્મભૂમિથી ગુજરાતમાં આવી, બાદશાહ બહાદુર પાસેથી, ઉદ્ધાર કરવાની આજ્ઞા વિષયક ' સ્કુરન્માન ' (ફર્માન) મેળવી શત્રુંજય ગયો. સોરઠના સુબેદાર મઝાદખાનને ત્યાં રવા (યા રવિરાજ) અને નરસિંહ નામના બે કારભારિઓ હતા તેમણે કર્માસાહનો બહુ આદર સત્કાર કર્યો. તેમની સહાનુભૂતિથી કર્માસાહે અગણિત દ્રવ્ય ખર્ચી સિદ્ધાચલનો શુભ ઉદ્ધાર કરી, સંવત્ ૧૫૮૭ અને શાકે ૧૪૫૩ ના વૈશાખ

માસના કૃષ્ણપક્ષની ૬ ના દિવસે, અનેક સંઘો અને અનેક મુનિ-આચા-ર્યોના સંમેલનપૂર્વક, કલ્યાણકર પ્રતિષ્ઠા કરાવી.

પછીના પદ્યોમાં કર્માસાહની, આ કાર્ય કરવા માટે, પ્રશંસા કર-વામાં આવી છે. અંતમાં, ગદ્યમાં, મન્દિરોનું સમાર કામ કરનારા કેટલા-ક સૂત્રધારો (સલાટો-કારીગરો) નાં નામો આપ્યાં છે. આમાંના થોડાક તો ખુદ કર્માસાહના જન્મસ્થાન-ચિત્તોડના રહેનારા છે અને બાકીના ગુજરાતની રાજધાની અમદાવાદના વાસિઓ છે.

આ પ્રશસ્તિના કર્તા, પંડિત સમયરત્નના શિષ્ય કવિવર લાવણ્ય-સમય છે કે જેમણે विमलप्रबंध આદિ અનેક પુસ્તકો લખ્યાં છે. शत्रुंजयतीर्थोद्धारप्रबंध ના લેખક પંડિત વિવેકધીર ગણિએ, સુત્રધારને કોતરવા માટે, શિલાપટ્ટ ઉપર આ પ્રશસ્તિ આલેખી છે.

(૨-૩)

બીજા નંબરનો લેખ, શત્રુંજય તીર્થપતિ શ્રીઆદિનાથ ભગવાન્‌ની પ્રતિમાની બેઠક ઉપર, ૫ પંકિતમાં, અને ત્રીજા નંબરનો, આદીશ્વર ભગવાન્‌ના મંદિરની સન્મુખ આવેલા મંદિરમાં વિરાજમાન્ પુંડરીક ગણ-ધરની પ્રતિમા ઉપર, ૩ લીટીમાં કોતરેલો છે. આ બંને લેખોમાં, ફક્ત પ્રતિષ્ઠાની મિતિ અને કર્માસાહના કૌટુંબિક નામો લખેલાં છે. ૨ જા લે-ખમાં, કર્માસાહને એ ઉદ્ધારકાર્યમાં સાહાય્ય કરનાર મંત્રી રવા અને નરસિંહનાં શુભ નામો પણ આલેખેલાં છે.

(૪)

આ લેખ, આદીશ્વર ભગવાન્‌ના મંદિરની ભમતીના દક્ષિણ તર-ફના ન્હાના મંદિરમાં, ૮ પંકિતમાં કોતરેલો છે. એમાં લખ્યું છે કે-સંવત્ ૧૬૨૦ ના આષાઢ સુદી ૨ અને રવિવારના દિવસે એ દેવકુલિકા * ની પ્રતિષ્ઠા થઈ છે. ગંધાર બંદર નિવાસી પ્રાગ્વાટ (પોરવાડ) જ્ઞાતીય દોસી ગોઈઆના પુત્ર તેજપાલ (સ્ત્રી ભોડકી) ના પુત્ર દો૦ પંચારણાએ

* ન્હાનાં મંદિરો ' દેવકુલિકા ' કહેવાય છે અને મ્હોટાં પ્રાયઃ કરીને 'પ્રાસાદ' અથવા ' વિહાર ' કહેવાય છે.

પોતાના ભાઈ દો૦ ભીમ, દો૦ નના અને દો૦ દેવરાજ પ્રમુખ સ્વકીય કુટુંબ સાથે મહાવીર તીર્થંકરની એ દેવકુલિકા, તપાગચ્છાચાર્ય શ્રી વિજયદાનસૂરિ અને તેમના પટ્ટધર શ્રીવિજયહીરસૂરિના ઉપદેશથી કરાવી.

(૫)

આ લેખ, આદીશ્વર ભગવાનના મંદિરની ભમતીના ઈશાન ખુણામાં આવેલા ગંધારીયા ચૌમુખ–મંદિરમાં, ૯ પંક્તિમાં ખોદેલો છે. સં. ૧૬૨૦ ના કાર્તિક સુદી ૨ ને શનિવારના દિવસે એ મંદિરની પ્રતિષ્ઠા થઈ. ગંધાર નિવાસી શ્રીમાલજ્ઞાતીય સા. પાસવીર (સ્ત્રી પૂતલ) ના પુત્ર વર્ધમાન (સ્ત્રીઓ બે, વમલાદે અને અમરાદે) ના પુત્ર સા. રામજી એ, સા. લહુજી, સા. હંસરાજ અને સા. મનજી આદિ પોતાના ભાઈઓ વિગેરે કુટુંબ સાથે, શત્રુંજય પર્વત ઉપર ચતુર્દ્વારવાળું શાંતિનાથ તીર્થંકરનું મ્હોટું મંદિર, તપગચ્છાચાર્ય શ્રી વિજયદાનસૂરિ અને શ્રી હીરવિજયસૂરિના શુભ–ઉપદેશથી, બનાવ્યું.

(૬)

આ લેખ, ઈશાનકોણમાં, આદીશ્વરના મંદિરની દિવાલની સામેની દેહરીમાં, ૮ પંક્તિમાં કોતરેલો છે. આની મિતિ સં. ૧૬૨૦ ના વૈશાખ સુદી ૫ ગુરૂવારની છે. ગંધારના રહેવાસી પ્રાગ્વાટ જ્ઞાતીય સંઘવી જાવડના પુત્ર સં. સીપા (સ્ત્રી ગિરસુ) ના પુત્ર જીવંતે, સં. કાઉજી અને સં. આહુજી પ્રમુખ પોતાના ભાઈ વિગેરે કુટુંબ સાથે, શ્રીવિજયદાનસૂરિ અને શ્રી હરિવિજયસૂરિના સદુપદેશથી, પાર્શ્વનાથ તીર્થંકરની દેવકુલિકા બનાવી.

(૭)

આ લેખ, ઉપરના લેખવાળી દેવકુલિકાની જમણી બાજુએ આવેલી દેવકુલિકામાં, ૮ પંક્તિમાં કોતરેલો છે. આની મિતિ ઉપર મુજબજ છે. અમદાવાદ નિવાસી ÷ ડીસાવાલ જ્ઞાતિના, * મહં. વણાઈગ (હાલનું

÷ વર્તમાનમાં માત્ર ઓશવાલ, પોરવાડ, અને શ્રીમાલ જાતોજ જૈનધર્મ પાલનારી દેખાય છે. પરંતુ પૂર્વમાં પ્રાયઃ ડીસાવાલ, નાણાવાલ, મોઢ, નાગર, ગુજર, ખડાયતા, વાયડા આદિ બધી વૈશ્ય જાતો જૈનધર્મ પાલતી હતી એમ આ પ્રાચીન લેખો વિગેરે ઉપરથી સ્પષ્ટ જણાય છે.

* ' મહં ' એ શબ્દ નામની પૂર્વે, આબૂ વિગેરેના ઘણા લેખોમાં

વિનાયક ?) ના સુત મહં. ગલા (શ્રી મંગાઈ) ના સુત મહં. વીરદાસે સ્વકુટુંબ સાથે, શત્રુંજય ઉપર શ્રી આદિનાથની દેવકુલિકા, આચાર્ય શ્રી વિજયદાન અને વિજયહીરના શુભોપદેશથી કરાવી.

(૮)

આ લેખ, મુખ્ય મંદિરના ઉત્તર તરફના દ્વારની સામેની દિવાલની ડાબી બાજુએ આવેલી દેવકુલિકામાં, ૭ પંક્તિમાં, કોતરેલો છે. મિતિ સં. ૧૬૨૦, વૈશાખ સુદી ૨. ઉક્ત આચાર્યદ્વયના સદુપદેશથી ગંધાર નિવાસી પોરવાડ + વ્યો० પરબતના પુત્ર વ્યો० ડોકાના પુત્ર વ્યો० વ.....આ (મધ્યનો અક્ષર તૂટી ગયેલો છે) એ, પોતાના કુટુંબ સાથે શત્રુંજય ઉપર આ દેવકુલિકા કરાવી.

(૯)

આ લેખ, મુખ્ય મંદિરના ઉત્તર દ્વારની પશ્ચિમે, જમણી બાજુએ આવેલી દેવકુલિકામાં, ૮ પંક્તિમાં કોતરેલો છે. મિતિ સં. ૧૬૨૦ વૈશાખ સુદી ૫. ઉપર્યુક્ત નગર અને જાતિના વ્યો० સમરીઆએ, પોતાની ભાર્યા ભોલુ અને પુત્રિઓ બાઈ વેરથાઈ તથા બાઈ કીબાઈ આદિ

જોવામાં આવે છે. આના સંબંધમાં. પ્રસિદ્ધ ઇતિહાસજ્ઞ શ્રીયુત ગૌરીશંકર હીરાચંદ ઓઝા પોતાના 'सिरोही राज्यका इतिहास' નામક પુસ્તકમાં (પૃ. ૬૮ ની પાદ ટીકામાં) આ પ્રમાણે લખે છે. " (કેટલાક) લેખોમાં નામોની પૂર્વે ' મહં० ' લખેલું મળે છે. જે ' મહત્તમ ' ના પ્રાકૃત રૂપ ' મહંત ' નું સંક્ષિપ્ત રૂપ હોવું જોઇએ. ' મહત્તમ ' (મહંત) એ એક પ્રકારનો ઇલ્કાબ હોવાનો અનુમાન થાય છે જે પ્રાચીનકાલમાં મંત્રિયો (પ્રધાનો) આદિને આપવામાં આવતો હશે. રાજપૂતાનામાં હજુ સુધી કેટલાએ મહાજન (મહાજનો ઘણાભાગે ઓસવાલો ગણાય છે પરંતુ માહેશ્વરી વિગેરે બીજી જાતોમાં પણ એ શબ્દ વ્યવહૃત થઇ શકે છે.) ' મૂંતા ' અને ' મહતા ' કહેવાય છે, જેમના પૂર્વજોને એ ઇલ્કાબ મળ્યો હશે; અને પાછળથી વંશપરંપરાગત થઇ વંશના નામનું સૂચક થઇ ગયો હશે. ' મૂંતા ' અને ' મહતા ' એ બંને ' મહત્તમ ' (મહંત) ના અપભ્રંશ હોવા જોઇએ.

+ ' વ્યો० ' એ સંસ્કૃત ' વ્યવહારી ' અથવા ' વ્યાપારી ' નું અપભ્રષ્ટ અને સંક્ષિપ્ત રૂપ છે. ' વોહરા ' અગર ' બોહરા ' પણ એનાજ રૂપાન્તરો છે.

કુટુંબ સમેત, એજ આચાર્ય દ્વયના સદુપદેશથી, શાંતિનાથની દેવકુલિકા કરાવી.

(૧૦)

આ લેખ, મ્હોટા મંદિરની ઉત્તર તરફની દિવાલની સામે અને અને ઉપરના લેખવાળી દેહુરીની પશ્ચિમ તરફની દેહુરીના ઓટલાના ડાબા ખૂણામાં, ૯ પંક્તિમાં કોતરેલો છે. મિતિ નં. ૬-૭ પ્રમાણે. ગંધાર નિવાસી શ્રીમાલી જ્ઞાતીય + પરી૦ દેવા (સ્ત્રી બાઇ કમલાઇ) ના પુત્ર પરી૦ મૂંથી (મુંથા ?); તથા ગુજરજ્ઞાતીય દોસી શ્રીકર્ણ (સ્ત્રી બાઈ અમરી) ના પુત્ર દોસી હંસરાજ; આ બંને મળી શત્રુંજય ઉપર, આચાર્ય શ્રીવિજયદાનસૂરિ અને હીરવિજયસૂરિના સદુપદેશથી, આદિનાથની દેવકુલિકા બનાવી.

નંબર ૪ થી ૧૦ સુધીના લેખો એકજ સાલના છે. નં. ૭ નો લેખ અમદાબાદનિવાસીનો અને બાકીના ગંધારનિવાસીના છે. એ વર્ષે તપાગચ્છના પ્રતાપી આચાર્ય શ્રીવિજયદાનસૂરિ પોતાના પ્રભાવક શિષ્ય શ્રીહીરવિજયસૂરિ સાથે શત્રુંજય ઉપર યાત્રાર્થે આવ્યા હતા. ઘણું કરીને વિજયદાનસૂરિની શત્રુંજયની આ છેલ્લી યાત્રા હતી. કારણ કે તેઓ શત્રુંજયથી વિહાર કરી ઉત્તર ગુજરાતમાં ગયા હતા અને સંવત્ ૧૬૨૨ માં પાટણની પાસે આવેલા વટપલ્લી (વડાલી) ગામમાં સ્વર્ગસ્થ થયા હતા. નં. ૫ મા વાળા ગંધારનિવાસી સા. રામજીના એ મંદિરનો ઉલ્લેખ, વિજયદાનસૂરિના પ્રચંડ શિષ્ય શ્રીધર્મસાગરજીએ પોતાની ગુર્વાવલી (અગર તપગચ્છપટ્ટાવલી) માં પણ કરેલો છે.

तथा यदुपदेशपरायणैर्गान्धारीय सा० रामजी, अहम्मदावादसत्क सं० कुंअरजी प्रभृतिभिः श्रीशत्रुञ्जये चतुर्मुखाष्टापदादिप्रासादा देवकुलिकाश्च कारिताः । "

એજ પંક્તિઓનો અનુવાદ, સંઘવી ઋષભદાસ કવિએ ' હીરસૂરિરાસ ' માં પણ કરેલો છે.

+ ' પરી૦ ' એ સંસ્કૃત ' પરીક્ષક ' નું ટુંકું રૂપ છે. વર્તમાનમાં જે ' પારેખ ' યા ' પારીખ ' કહેવાય છે તે એજ શબ્દના વિકૃત-સ્વરૂપો છે.

" રામજી ગંધારી હૂઓ જેહ, શેત્રુંજે ચોમુખ કરતો તેહ;
સંઘવી કુંઅરજી જસવાદ, શેત્રુંજે કીધો પ્રાસાદ ૫૧.
ડાભીગમા ત્રિહિયારો જેહ, પ્રથમ પેસતાં દેહરે તેહ;
વિજયદાનનો શ્રાવક શિરે, તે દેહરું કુંવરજી કરે." ૫૨

આ ઉલ્લેખોથી જણાય છે કે ગંધારવાળા સા. રામજી અને અમદાબાદના સં. કુંઅરજી તે સમયે બહુજ શ્રીમન્ અને પ્રસિદ્ધ પુરૂષો હોવા જોઇએ. છેલ્લા સંઘવી સંબંધી કોઇ લેખ પ્રાપ્ત થયો નથી.

(૧૧)

આ લેખ, મ્હોટા મંદિરની અગ્નિકોણમાં આવેલા મંદિરમાંની પ્રતિમા નીચે બેઠક ઉપર. ૯ પંક્તિમાં કોતરેલો છે. મિતિ સં. ૧૬૪૦, ફાગુણ સુદી ૧૩, છે. મંદિર અને મૂર્તિ કરાવનાર કુટુંબનું વાસસ્થાન આ લેખમાં જણાવ્યું નથી. ડીસાવાલ જ્ઞાતિના ઠાકુર કરમસી (સ્ત્રી બાઈ મલી), ઠાકુર દામા (સ્ત્રી બાઈ ચડી) , ઠાકુર માહવ. ઠાકુર જસુ, ઠાકુર ખીમા, ઠા. જસુ સ્ત્રી જસમાદે. ઠાકુર માહવસુત તેજપાલ (સ્ત્રી તેજલદે) આદિ કુટુંબે આ પ્રાસાદ કરાવ્યો.

(૧૨)

મુખ્ય મંદિરના પૂર્વદ્વારના રંગમંડપમાં, નં. ૧ વાળા લેખની સામી બાજુએ આવેલા સ્થંભ ઉપર, આ નં. ૧૨ નો શિલાલેખ આવેલો છે. શત્રુંજય ઉપરના વિદ્યમાન લેખોમાં આ લેખ સૌથી મ્હોટો છે. એની કુલ ૮૭ પંક્તિઓ છે અને દરેક પંક્તિમાં ૪૦ થી ૫૦ અક્ષરો આવેલા છે. જગદ્ગુરૂ શ્રી હીરવિજયસૂરિ અને તેમના પટ્ટધર આચાર્ય શ્રી વિજયસેનના સદુપદેશથી, ખંભાત બંદરના મહાન ધનિક સાહ તેજપાલ સોવર્ણિકે શત્રુંજયના એ મહાન મંદિરનો સવિશેષ પુનરૂદ્ધાર કરી, તેને ફરીથી તૈયાર કરાવ્યું અને હીરવિજયસૂરિના પવિત્ર હાથે તેની પ્રતિષ્ઠા કરાવી તે સંબંધી વર્ણન આમાં આપવામાં આવેલું છે. આ આખા લેખનો સાર આ પ્રમાણે છે:—

પ્રથમના બે પદ્યોમાં આદિનાથ ભગવાન્ અને વર્ધમાન પ્રભુની સ્તવના છે. પછી જેમની સાધુસંતતિ વર્તમાન સમયે ભરતક્ષેત્રમાં પ્રવર્તે છે તે શ્રીસુધર્મગણધરની સ્તવના છે. (૫. ૩) સુધર્મગણધરની શિષ્ય પરંપરામાં સુસ્થિત અને સુપ્રતિબુદ્ધ નામના બે આચાર્યો થયા જેમનાથી કૌટિકગણ પ્રસિદ્ધિ પામ્યો. (૫. ૪) ત્યાર બાદ વજ્રસેન નામના આચાર્ય થયા જેમના લીધે વજ્રી શાખા પ્રખ્યાત થઈ. (૫. ૫) વજ્રસેનસૂરિના નાગેન્દ્ર, ચંદ્ર, નિર્વૃતિ અને વિદ્યાધર નામના ૪ શિષ્યો થયા જેમનાથી તેજ નામના ૪ જુદા જુદા કુલો વિખ્યાતિ પામ્યાં. (૫. ૬-૭) પહેલા ચાંદ્રકુળમાં પાછળથી અનેક પ્રસિદ્ધ આચાર્યો થયા. (૫. ૮) ક્રમથી સંવત્ ૧૨૮૫ માં જગચ્ચંદ્ર નામના આચાર્ય થયા જેમણે 'તપા' બિરૂદ પ્રાપ્ત કર્યું. (૫. ૯) પાછળથી એ સમુદાયમાં હેમવિમલસૂરિ થયા કે જેમના શિષ્ય આનંદવિમલાચાર્ય હતા. (૫. ૧૦) આનંદવિમલસૂરિએ, સાધુ સમુદાયમાં શિથિલાચારનું પ્રાબલ્ય વધતું જોઈ સં. ૧૫૮૨ માં ક્રિયોદ્ધાર કરી સુવિહિતમાર્ગને પ્રગતિમાં મુકયો. (૫. ૧૧) આનંદવિમલાચાર્યના શિષ્ય વિજયદાનસૂરિ થયા. (૫. ૧૨) વિજયદાનસૂરિની પાટે પ્રભાવક શ્રીહીરવિજયસૂરિ થયા, (૫. ૧૪) જેમને ગુજરાતમાંથી, અકબર બાદશાહે પોતાના મેવાત દેશમાં, આદરપૂર્વક બોલાવ્યા. (૫. ૧૫) સંવત્ ૧૬૩૯ માં સૂરિજી અકબરની રાજધાની ફતેપુર (સીખરી) માં પહોંચ્યા. (૫. ૧૬) બાદશાહ હીરવિજયસૂરિની મુલાકાત લઈ બહુ ખુશી થયો અને તેમના ઉપદેશથી બધા દેશોમાં છ મહિના સુધી જીવદયા પલાવી, મૃત મનુષ્યોના ધનનો ત્યાગ કર્યો, જીજીઆ વેરો બંધ કર્યો, પાંજરાઓમાં પૂરી રાખેલા પક્ષિઓને ઉડાડી મુકયા, શત્રુંજય પર્વત જૈનોને સ્વાધીન કર્યો, અને પોતાની પાસે જે મ્હોટો પુસ્તકભંડાર હતો તે સૂરિજીને સમર્પણ કર્યો. (૫. ૧૭-૨૧) જે બાદશાહે શ્રેણિક રાજાની માફક, હીરવિજયસૂરિના કથનથી જગતમાં જૈનધર્મની પ્રભાવના કરી. (૫. ૨૨) મેઘજીઋષિ નામનો લુંપક (લુંકા) ગચ્છનો મ્હોટો આચાર્ય, પોતાના પક્ષને અસત્ય જાણી હીરવિજયસૂરિની સેવામાં હાજર થયો. (૫. ૨૩) જેમના વચનથી ગુજરાત આદિ દેશોમાં, મંદિરો વિગેરે

નાવવામાં શ્રાવકોએ અગણિત દ્રવ્યવ્યય કર્યો. જેમણે ગુજરાત અને માલવા આદિ દેશોના અનેક સંઘો સાથે શત્રુંજયની યાત્રા કરી. (પ. ૨૪.) શ્રીહીરવિજયસૂરિની પાટે શ્રીવિજયસેનસૂરિ જયવંતા વર્તે છે કે જેમના પણ પ્રતાપનું વર્ણન કોણ કરી શકે છે. (પ. ૨૫-૭) એમને પણ અકબર બાદશાહે વિનયપૂર્વક લાહોરમાં બોલાવ્યાહતા કે જ્યાં અનેક વાદિઓ સાથે વાદ કરી વિજય મેળવ્યો અને બાદશાહના મનને ખુશ કર્યું. (પ. ૨૮-૩૦.) બાદશાહે, હીરવિજયસૂરિને પ્રથમ જે જે ફરમાનો આપ્યાં હતાં તે બધા વિજયસેનસૂરિને પણ આપ્યાં, અને વિશેષમાં એમના કથનથી પોતાના રાજ્યમાં, સદાના માટે ગાય, ભેંસ, બળદ અને પાડાનો પ્રાણનાશ નહિ કરવાના પણ ફરમાનો કાઢયાં. (પ. ૩૨-૩) ખરેખર +ચોલી બેગમના પુત્ર અકબરશાહ પાસેથી મહાન્ સન્માન મેળવી એમણે ગુર્જરધરાને શોભાવી છે (પ. ૩૪.)

ઓસવંશમાં આભૂ શેઠના કુળમાં સૌવર્ણિક (સોની) શિવરાજ નામનો પુણ્યશાળી શેઠ થયો. તેનો પુત્ર સીધર, તેનો પુત્ર પર્વત. તેનો કાલા અને તેનો વાઘા નામનો પુત્ર થયો. (પ. ૩૫.) તેને રજાઇ નામની ગૃહિણીથી વચ્છિઆ નામનો પુત્ર થયો કે જેની લક્ષ્મી જેવી સુહાસિણી નામની સ્ત્રીએ તેજપાલ નામના પ્રતાપી પુત્રને જન્મ આપ્યો. (પ. ૩૬.) તેજપાલને, શિવને પાર્વતી અને વિષ્ણુને લક્ષ્મીની જેમ, તેજલદે નામની પ્રિય પત્ની હતી. તે બંને દંપતી ઈન્દ્ર અને ઈન્દ્રાણીના જેવા સુખો ભોગવતાં હતાં. (પ. ૩૭) હીરવિજયસૂરિ અને વિજયસેનસૂરિનો તે અતિભક્ત હતો. તેમના ઉપદેશથી તેણે જિનમંદિરો બનાવવામાં અને સંઘભક્તિ કરવામાં અગણિત ધન ખર્ચ્યું હતું. (પ. ૩૮-૯.) સંવત્ ૧૬૪૬ માં તેણે

+ અકબર બાદશાહની માતાનું નામ જૈનલેખકો ' ચોલી બેગમ ' એવું આપે છે. हीरसौभाग्य, विजयप्रशस्ति, कृपारसकोश આદિ અનેક ગ્રંથોમાં એ નામ મળે છે. પરંતુ, અન્યાન્ય ઐતિહાસિક પુસ્તકોમાં તો તેનું નામ ' મરીયમ મકાની ' લખેલું જોવામાં આવે છે.

પોતાના જન્મ સ્થાન (ખંભાત)માં સુપાર્શ્વનાથ તીર્થંકરનું ભવ્ય ચૈત્ય બનાવ્યું. (૫. ૪૦).

સં. ૧૫૮૭ માં, કર્માસાહે * આનંદવિમલસૂરિના સદુપદેશથી શત્રુંજયતીર્થ ઉપરના મૂળ મંદિરનો પુનરૂદ્ધાર કર્યો. (૫ ૪૩). પરંતુ, બહુજ પ્રાચીનતાના લીધે, થોડાજ સમયમાં, પાછું એ મૂળ મંદિર, જીર્ણપ્રાય જેવું અને જર્જર થઈ ગયેલું દેખાવા લાગ્યું. તેથી તેજપાલે પોતાના મનમાં વિચાર કર્યો કે, આ મંદિરનો ફરીથી બરોબર ઉદ્ધાર થાય તો કેવું સારૂં ? (૫ ૪૪) એમ વિચારી, હીરવિજયસૂરિ આદિના સદુપદેશથી પોતે એ મંદિરનો ઉદ્ધાર કરવો શરૂ કર્યો અને થોડાજ સમયમાં આખું મંદિર તદ્દન નવા જેવું તૈયાર થયું. (૫ ૪૫–૬).

મંદિરની રચનાનું કેટલુંક વર્ણન આ પ્રમાણે છે—ભૂતલથી તે શિખર સુધીની એની ઉંચાઈ ૫૨ હાથની છે. ૧૨૪૫ કુંભો એના ઉપર વિરાજમાન છે. વિઘ્ન રૂપી હાથિયોનો નાશ કરવા માટે જાણે તત્પર થયેલા હોય તેવા ૨૧ સિંહો એ મંદિર ઉપર શોભી રહ્યા છે. (૫. ૪૯) ચારે દિશાઓમાં ૪ યોગિનિઓ અને ૧૦ દિક્પાલો પણ યથાસ્થાન સ્થાપિત છે. (૫. ૫૦–૧) એ મહાન મંદિરની ચારે બાજુએ ૭૨ દેવકુલિકાઓ તેટલીજ જિનમૂર્તિયોથી ભૂષિત થયેલી છે (૫. ૫૨.) ૪ ગવાક્ષો (ગોખલાઓ) ૩૨ પંચાલિકા (પૂતલિયો) અને ૩૨ તોરણોથી આ મંદિરની શોભા અલૌકિક દેખાય છે. (૫. ૫૩–૬.) વળી એ મંદિરમાં, ૨૪ હાથિયો અને બધા મળી ૭૪ સ્તંભો લાગેલાં છે. (૫. ૫૭–૮.) આવું અનુપમ મંદિર જસુ ઠક્કુરની સહાયતાથી સંવત્ ૧૬૪૯ માં તેજપાલે તૈયાર કરાવ્યું, અને તેનું ' નંદિવર્ધ્ધન ' એવું નામ સ્થાપન

* ' शत्रुंजयतीर्थोद्धारप्रबंध ' માં તો, કર્માસાહને એ કાર્યમાં વિશેષ પ્રેરણા કરનાર બૃહત્તપાગચ્છના વિનયમંડન પાઠક લખ્યા છે. આનંદવિમલસૂરિનું તેમાં નામ સુધાં નથી. તેમજ પ્રબંધકારના કથનમાં સંશય લેવા જેવું પણ કશું નથી. કદાચ પ્રતિષ્ઠાના સમયે આનંદવિમલસૂરિ ત્યાં વિદ્યમાન હોય અને તેના લીધે આ કથન કરેલું હોય તો ના નહિ.

કર્યું. આ ચૈત્ય સમરાવવા માટે તેજપાલે જે ધન ખર્ચ્યું, તે જોઈ લોકો તેને કલ્પવૃક્ષની ઉપમા આપતા હતા. (પ. ૫૮-૬૦.) સંવત્ ૧૬૫૦ માં, બહુ ધામધુમથી તેજપાલે શત્રુંજયની યાત્રા કરી અને તેજ વખતે શ્રીહીરવિજયસૂરીના પવિત્ર હાથે એ મંદિરની પ્રતિષ્ઠા કરાવી. (પ ૬ ૧૨.)

આ મંદિરના ઉદ્ધારની સાથે, (૧) સા. રામજીનું (૨) જસુ ઠક્કુરનું, (૩) સા. કુંઅરજીનું, અને (૪) મૂલા શેઠનું; એમ બીજા પણ ૪ મંદિરો તૈયાર થયાં હતાં કે જેમની પ્રતિષ્ઠા પણ એ સૂરિવરે, આજ સમયે કરી. (પ. ૬૨-૫.)

વસ્તા નામના સૂત્રધારે, કે જેનું શિલ્પચાતુર્ય જોઈ વિશ્વકર્મા પણ તેનો શિષ્ય થવા ઇચ્છે, તેણે આ રમણીય મંદિર બનાવ્યું છે. (પ. ૬૬.) સદાચારના સમુદ્રસમાન શ્રીકમલવિજયવિબુધના ચરણ-સેવક શ્રી હેમવિજય † કવિવરે અલંકારયુક્ત આ શુભ પ્રશસ્તિ બનાવી છે કે જે ચિરકાલ સુધી જગત્માં જયવતી રહો. (પ. ૬૭.)

પંડિત સહજસાગરના શિષ્ય જયસાગરે * આ પ્રશસ્તિ શિલાપટ્ટ ઉપર લખી અને માધવ તથા નાના નામના શિલ્પિઓએ કોતરી છે. (પ. ૬૮.)

સંવત્ ૧૫૮૭ માં કર્મા સાહે શત્રુંજયના એ મુખ્ય મંદિરનો ઉદ્ધાર કર્યો હતો, ત્યાર બાદ ૬૦ જ વર્ષે ફરી તેજપાલે તેનું સમારકામ

† કવિવર હેમવિજ્ય પોતાના સમયના એક સમર્થ વિદ્વાન્ અને પ્રતિભાશાલી કવિ હતા તેમણે पार्श्वनाथमहाकाव्य, कथारत्नाकर, अन्योक्तिमुक्तामहोदधि, कीर्तिकल्लोलिनी આદિ અનેક ઉત્તમ ગ્રંથોની રચના કરી છે. विजयप्रशस्ति નામના મહાકાવ્યની રચના પણ તેમણેજ પ્રારંભી હતી પરંતુ તે પૂર્ણ થયા પહેલાંજ તેમનો સ્વર્ગવાસ થઈ જવાથી તેમના ગુરૂભાઈ શ્રીવિદ્યાવિજ્ય-ગણિના વિદ્વાન્ શિષ્ય પંડિત ગુણવિજય ગણિએ તેની પૂર્તિ કરી અને તેના ઉપર સરલ ટીકા પણ બનાવી. હેમવિજ્યગણિની ગુરૂપરંપરા, विजयप्रशस्ति ની प्रशस्ति માં સવિસ્તર આપી છે.

* નંબર ૩૭૭ વાળો લેખ પણ એજ વિદ્વાનનો આલેખેલો છે.

કરાવ્યું, એથી એમ અનુમાન થાય છે કે કર્માસાહે ફક્ત મૂર્તિઓજ નવી સ્થાપન કરી હશે. જો કે शत्रुंजयतीर्थोद्धारप्रबन्ध માં તો મંદિર અને દેવકુલિકા–બધાંને ઉધ્ધૃત કર્યાનો ઉલ્લેખ છે પરંતુ આ લેખ ઉપરથી જણાય છે કે તે વખતે સ્મારકામ જેવું જોઇએ તેવું નહિ થયેલું. તેજપાલે મંદિરના બધા જીર્ણ ભાગોને સંપૂર્ણ રીતે સમરાવ્યા અને દેવકુલિકાઓ પણ ફરીથી તૈયાર કરાવી. તેજપાલ બહુજ ધર્મિષ્ઠ અને ઉદારચિત્ત પુરૂષ હતો. તેણે અનેક ધર્મકૃત્યો કર્યા હતાં અને તેમાં પુષ્કળ ધન ખર્ચ્યું હતું. સંઘવી ઋષભદાસે 'હીરસૂરિરાસ' માં તેનાં સુકાર્યોની નોંધ અને સ્તુતિ આ પ્રમાણે કરી છેઃ—

દુહા.—ઋષભ કહે ગુરૂ હીરજી, નામિં જયજયકાર;
પિસ્તાલિ પાટણી રહ્યા, કીધો પછે વિહાર.

ઢાલ.—પાટણથી પાંગર્યો હીરો, આવે ત્રંબાવતી માંહિ;
સોની તેજપાલ પ્રતિષ્ઠા કરાવે, હરખે બહુ મન માંહિ હો. ૧
—હીરજી આવે ત્રંબાવતી માંહિ,—આંચળી.

× સંવત સોલ છેતાલા વરષે, પ્રગટયો તિહાં જેઠ માસો;
અણુઆલી નોમિ જિન થાપ્યા, પોહોતી મનની આસો હો. હી૦ ૨
અનંતનાથ જિનવરનિં થાપ્યા, ચૌદમો જેહ જિણંદો;
ચઉદ રત્ન તણો તે દાતા, નામિં અતિ આણંદો હો. હી૦ ૩.
પંચવીસ હજાર રૂપઇઆ ખરચ્યા, બિંબપ્રતિષ્ઠા જ્યહારો;
ચીવર ભૂષણ રૂપક આપે, સાહમીવચ્છલ કર્યાં ચ્યાર હો. હી૦ ૪
સોમવિજયને પદવી થાય, રૂપે સુરપતિ હારે;
કહિણી રહિણી જેહનીરે સાચી, વચન રસેં તે તારે હો. હી૦ ૫

× ધર્મસાગર ઉપાધ્યાયે પણ પોતાની 'तपगच्छगुर्वावली' માં હીરવિજયસૂરિના ચરિત વર્ણનમાં, એ પ્રતિષ્ઠાનો ઉલ્લેખ કરેલો છે.

"तथा श्रीपत्तननगरे चतुर्मासकरणादनु विक्रमतः षट्चत्वारिंशदधिकषोडशशत(१६४६)वर्षे स्तम्भतीर्थे सो. तेजपालकारितनां महसा रूप्यकव्ययादिनाऽतीवश्रेष्ठां प्रतिष्ठां विधाय श्रीजिनशासनोन्नतिं तन्वानाः श्रीसूरिराजो विजयन्ते ।"

ઇંદ્ર ભુવન જસ્યું દેહરૂં કરાવ્યું, ચિત્ર લખિત અભિરામ;
* ત્રેવીસમો તીર્થંકર થાપ્યો, વિજયચિંતામણિ નામ હો. હી૦ ૬
ઋષભતણી તેણે મૂરતિ ભરાવી, અસંત મોટી સોય;
ભુંઇરામાં જઇને જુહારો, સમકિત નિરમલ હોય હો. હી૦ ૭
અનેક બિંબ જેણે જિનનાં ભરાવ્યાં, રૂપક કનક મણિ કેરાં;
ઓશવંશ ઉજ્જ્વલ જેણે કરીઓ, કરણી તાસ ભલેરા હો. હી૦ ૮
ગિરિ શેત્રુંજે ઉદ્ધાર કરાવ્યો. ખરચી એક લખ્ય લ્યાહરી;
દેખી સમકિત પુરૂષજ પામે. અનુમોદે નરનારી હો. હી૦ ૯
આબુગઢનો સંઘવી થાય, લહિણી કરતા જાય;
આબુગઢે અચલેશ્વર આવે, પૂજે ઋષભના પાય હો. હી૦ ૧૦
સાતે ખેત્રે જેણે ધન વાવ્યું. રૂપક નાણે લહિણા;
હીરતણા શ્રાવક એ હોયે. જાણું મુગટ પરિ ગહિણાં હો. હી૦ ૧૧
સોની શ્રી તેજપાલ બરાબરિ, નહિં કો પાપમ ધારી:
વિગથા વાત ન અડકી થાંભે, હાથે પોથી સારી હો. હી૦ ૧૨

* * * *

સં. ૧૬૪૯ નું ચૌમાસુ પાટણમાં કરી હીરવિજયસૂરિ ત્યાંથી અમદાબાદ પધાર્યા અને ત્યાંથી પછી શત્રુંજયની યાત્રા માટે તે તરફ પ્રયાણ કર્યું. જે વખતે સૂરિજી ધોલકે પધાર્યા તે વખતે ખંભાતથી સોની તેજપાલ અને બાઈ સાંગદે, ત્યાં હાજર થયા. તેમની સાથે ૩૬ તો × સહુજવાલ (તાવદાન–સુખપાલ) હતાં અને બીજાં અનેક ગાડી–ઘોડા હતાં. તેઓ સૂરિમહારાજની સાથેજ શત્રુંજય પહોંચ્યા. અને

---

* આ પ્રસ્તુત પ્રશસ્તિમાં તો ૭ મા સુપાર્શ્વનાથ તીર્થંકર નો ઉલ્લેખ છે. જુઓ પદ્ય ૪૦.

× બાઇ સાંગદે સોની તેજપાલ. ખંભાતથી ચાલ્યા તતકાલ;
પૂંઠિ સેજવાલાં છત્રીશ. આવ્યાં ધોલકે સબલજગીશ.
વંદી હીરને નિરમલ થાય, ગુરૂ પુંઠે સેત્રુંજે જાય;
સોરઠ દેશનો મુગટ જેહ. દીઠે નિરમલ હુએ દેહ.

–હીરસૂરિરાસ. પૃ. ૧૯૯–૨૦૦.

ત્યાં તેમના પવિત્ર હાથે પોતે ઉદ્ધરેલા તીર્થપતિના મહાન્ મંદિરની ભવ્ય પ્રતિષ્ઠા કરાવી.

શત્રુંજય ઉપર, એ પ્રતિષ્ઠાના સમયે, અગણિત મનુષ્યો એકત્ર થયાં હતા. ગુજરાત, મેવાડ, મારવાડ, દક્ષિણ અને માલવા આદિ બધા દેશોમાંથી હજારો યાત્રી યાત્રાર્થે આવ્યા હતા. તેમાં ૭૨ તો મ્હોટા સંઘો હતા. સં. ઋષભદાસે ' હીરસૂરિરાસ ' × માં એ દરેક સંઘ અને સંઘપતિની લાંબી ટીપ આપી છે તે અવલોકવાથી, આ વાતનો ખયાલ આવે એમ છે. ખુદ હીરવિજયસૂરિની સાથે જે સાધુ સમુદાય હતો તેની સંખ્યા એક હજાર જેટલી મ્હોટી હતી.*

ઋષભદાસ જણાવે છે કે—હીરવિજયસૂરિ પાલીતાણાની બ્હાર સ્થંડિલભૂમિ જતા હતા તે વખતે તળાવની પાળ ઉપર યાત્રિઓને રસોઈ બનાવતા જોઈ, ઉપાધ્યાય સોમવિજયને તે વિષયની સૂચના કરી. ઉપાધ્યાયે તુરત સોની તેજપાલને બોલાવી કહ્યું કે ત્હમારી વિદ્યમાનતામાં યાત્રિઓ પોતાના ઉતારે રાંધીને ખાય એ શોભાસ્પદ નહિ. સોનીએ તુરત બાઈ સાંગદેની સાથે વિચાર કરી, બધા યાત્રિઓને આમંત્રણ કર્યું અને પોતાના રસોડે જમવાની વિજ્ઞપ્તિ કરી. રસોઈ કરવા કરાવવાની બધી કડાકૂટ ટળી ગયેલી જોઈ યાત્રિઓ બહુજ આનંદિત થયા અને સોની તેજપાલની અનેકધા પ્રશંસા કરવા લાગ્યા. +

(૧૩)

આદીશ્વર ભગવાનના મંદિરની પશ્ચિમે ન્હાના મંદિરમાં સ્થાપન કરેલાં બે પગલાંની આસપાસ, ન્હાની મ્હોટી ૧૧ પંક્તિઓમાં આ નં. ૧૩ નો લેખ કોતરેલો છે.

× જુઓ, હીરસૂરિરાસ, પૃષ્ઠ ૨૦૬–૨૦૮.

* " મળ્યા સાધુ તિહાં એક હજાર, હીરવિજયસૂરિનો પરિવાર. "
પૃ. ૨૦૮.

+ જુઓ પૃષ્ઠ ૨૧૨, પદ્ય ૧૪–૧૮.

જે ચરણયુગલ ઉપર આ લેખ છે તે હીરવિજયસૂરિની ચરણ સ્થાપના છે. સંવત્ ૧૬૫૨ માં, ભાદ્રવા સુદી ૧૧ ના દિવસે કાઠિયાવાડના ઉન્નતદુર્ગ (ઉના ગાંવ) માં હીરવિજયસૂરિએ સ્વર્ગવાસ કર્યો. તેજ સાલના માર્ગશિર વદિ ૨ સોમવાર અને પુષ્યનક્ષત્રના દિવસે સ્તંભતીર્થ (ખંભાત) નિવાસી સંઘવી ઉદયકર્ણે આ પાદુકાની સ્થાપના કરી અને આચાર્ય શ્રીવિજયસેનસૂરિના નામથી મહોપાધ્યાય કલ્યાણવિજય ગણિ અને પંડિત ધનવિજય ગણિએ એની પ્રતિષ્ઠા કરી છે. લેખના બાકીના ભાગમાં હીરવિજયસૂરિએ અકબર બાદશાહને પ્રતિબોધ કરી જીવદયા, જીજીયામુક્તિ વિગેરે જે જે પુણ્યકાર્યો કર્યાં, તેમનું સંક્ષિપ્ત રીતે સૂચન કરેલું છે.

સં. ઉદયકર્ણ, હીરવિજયસૂરિના પ્રમુખ શ્રાવકોમાંનો એક હતો. ખંભાતનો તે આગેવાન અને પ્રસિદ્ધ શેઠ હતો. સં. ઋષભદાસે હીરસૂરિરાસમાં એનો અનેક સ્થળે ઉલ્લેખ કર્યો છે.

(૧૪)

આ લેખ ખરતરવસહિ ટુંકમાં, ચોમુખના મંદિરની સામે આવેલા પુંડરીકગણધરના મંદિરના દ્વાર ઉપર, ૧૭ પંક્તિઓમાં ખોદી કાઢેલો છે. મિતિ સં. ૧૬૭૫ વૈશાખ સુદી ૧૩ શુક્રવાર છે, સંઘવાલગોત્રીય સા. કોચરની સંતતિમાં સા. કેલ્હા થયો તેનો પુત્ર સા. ધન્ના, તેનો સા. નરસિંઘ. તેનો કુંઅરા, તેનો નચ્છા (ત્થા?) (સ્ત્રી નવરંગદે) અને તેનો પુત્ર સુરતાણ (સ્ત્રી સેંદૂરદે) થયો. સુરતાણનો પુત્ર સા. ખેતસી થયો કે જેણે. શત્રુંજયની યાત્રા કરી સંઘપતિનું તિલક પ્રાપ્ત કર્યું હતું અને સાત ખેત્રોમાં પુષ્કળ ધન ખર્ચ્યું હતું. તેણે, પોતાના પુત્રપૌત્રાદિ પરિવાર સહિત ચતુર્મુખ મહાન્ પ્રાસાદની પૂર્વ બાજુએ કુટુંબના કલ્યાણ માટે, આ દેવગૃહિકા (દેહરી) બનાવી. બૃહત્ખરતરગચ્છના આચાર્ય જિનસિંહસૂરિના પટ્ટધર અને શત્રુંજયના અષ્ટમોદ્ધારની પ્રતિષ્ઠા કરનાર શ્રીજિનરાજસૂરિએ એની પ્રતિષ્ઠા કરી.

(૧૫-૧૬.)

એજ ટુંકમાં, વાયવ્ય ખુણામાં આવેલી દેવકુલિકામાં આદિનાથ ભગવાનની બે ચરણ જોડી છે. તેમના ઉપર નં. ૧૫ અને ૧૬ વાળા લેખો કોતરેલા છે. મિતિ બંનેની ઉપર પ્રમાણેજ છે. એમાં પ્રથમની પાદુકાની સ્થાપના તો, નીચે આપેલા લેખવર્ણનવાળા શેઠ રૂપજીનીજ કરેલી છે અને બીજીની, ઓસવાલજ્ઞાતીય અને લોઢા ગોત્રીય સા. રાયમલ્લ (સ્રી રંગાદે) ના પૌત્ર અને સા. જયવંત (સ્રી જયવંતદે) ના પુત્ર સા. રાજસી, કે જેણે શત્રુંજયની યાત્રા કરી સંઘપતિનું શુભ તિલક પ્રાપ્ત કર્યું હતું, તેણે કસુંભદે અને તુરંગદે નામની પોતાની બંને સ્રીઓ તથા અખયરાજ અને અજયરાજ આદિ પુત્ર પૌત્ર અને અન્ય સ્વજનાદિ પરિવાર સહિત, આદિનાથ ભગવાનની આ પાદુકા સ્થાપિત કરી છે.

(૧૭-૨૦)

નં. ૧૭ થી ૨૦ સુધીના ૪ લેખો, ચૌમુખની ટુંકમાં આવેલા ચતુર્મુખ–વિહાર નામના મુખ્ય પ્રાસાદમાં, ચારે દિશાઓમાં વિરાજમાન આદિનાથ ભગવાનની ભવ્યપ્રતિમાઓની બેઠક નીચે, ૯ થી ૧૧ પંક્તિમાં કોતરેલા છે. ચારે લેખોમાં પાઠ અને વર્ણન લગભગ એકજ સરખાં છે.

મિતિ સં. ૧૬૭૫ અને વૈશાખ સુદી ૧૩ શુક્રવાર છે. એ વખતે સુલતાન નુરૂદ્દીન જહાંગીર બાદશાહ હતો. શાહજાદા સુલતાન ખોસડૂ (ખુસરો) નું નામ પણ લખવામાં આવ્યું છે. લેખોના પ્રારંભના ભાગોમાં એ મંદિર અને મૂર્તિઓ કરાવનાર સં. રૂપજીના કુટુંબનાં નામો છે અને અંતના ભાગોમાં પ્રતિષ્ઠા કરનાર આચાર્ય જિનરાજસૂરિ સુધીનાં બૃહત્ખરતગચ્છના આચાર્યોના, લાંબા લાંબા વિશેષણો સહિત નામો આપ્યાં છે×. સારભાગ એટલોજ છે કે, અહમદાબાદ નિવાસી પ્રાગ્વાટ જ્ઞાતીય અને લઘુશાખીય સં. સોમજીના

× એ નામોની ટીપ ઉપર પૃ. ૮-૯ માં આપેલી છે.

પુત્ર સં. રૂપજી,× કે જેણે શત્રુંજયની યાત્રા માટે મ્હોટો સંઘ કાઢી સંઘવિનું તિલક પ્રાપ્ત કર્યું હતું, અનેક નવીન જિનમંદિરો બંધાવ્યાં હતાં, નવાં જિનબિંબો ભરાવ્યાં હતાં, પ્રતિષ્ઠા અને સાધર્મિકવાત્સલ્ય આદિ ધર્મ કૃત્યોમાં પુષ્કળ ધન ખર્ચ્યું હતું, અને જે રાજસભામાં શૃંગાર સમાન ગણાતો હતો, તેણે પોતાના વિસ્તૃત પરિવાર સહિત શત્રુંજય ઉપર 'ચતુર્મુખવિહાર' નામનો મહાન પ્રાસાદ, આજુ બાજુના કિલ્લા સમેત બનાવ્યો અને ઉદ્દ્યોતનસૂરિની પાટપરંપરામાં ઉતરી આવેલા આચાર્ય જિનચંદ્રસૂરિ, કે જેમને અકબર બાદશાહે 'યુગપ્રધાન' નું પદ આપ્યું હતું, તેમના શિષ્ય જિનસિંહસૂરિની પાટે આવેલા આચાર્ય જિનરાજસૂરિએ, એ મંદિર અને એમાં વિરાજિત મૂર્તિઓની પ્રતિષ્ઠા કરી.

લેખોમાં આપ્યા પ્રમાણે સં. રૂપજીની વંશાવલીનું સ્વરૂપ નીચે મુજબ થાય છે.

- સેઠ દેવરાજ (સ્ત્રી * રૂડી.)
  - સેઠ ગોપાલ (સ્ત્રી રાજૂ.)
    - સેઠ રાજા ( )
      - સેઠ સાઈઆ (સ્ત્રી નાકૂ.)
        - સેઠ જોગી (સ્ત્રી જસમાદે)
          - સેઠ સીવા.
          - સેઠ સોમજી (સ્ત્રી રાજલદે.)
            - રતનજી (સ્ત્રી સુજાણદે.)
              - સુંદરદાસ.
              - સખરા.
            - રૂપજી (સ્ત્રી જેઠી.)
              - પુત્ર કોડી.
              - ઉદયવંત.
              - પુત્રી કુંઅરી.
            - ખીમજી
              - રવિજી.
        - સેઠ નાથા.(સ્ત્રી નારિંગદે.)
          - સુરજી (સ્ત્રી સુપમાદે.)
            - ઇન્દ્રજી (દત્તક પુત્ર.)

× ડૉ. બુલ્હરે મૂળ લેખોમાં 'રૂ' ના બદલે 'દૂ' વાંચી 'દૂપજી' એવું નામ, આપ્યું છે. પરંતુ, તપાસ કરતાં જણાયું કે તે નામ 'રૂપજી' છે, 'દૂપજી' નહિ; તેથી આ અવલોકનમાં, તેજ આપવામાં આવ્યું છે.

* આ નામને પણ ડૉ. બુલ્હરે 'દૂડી' વાંચ્યું છે.

પ્રતિષ્ઠા કરનાર સૂરિના ગુરૂ અને તેમના ગુરૂના વિષયમાં, આ લેખોમાં કેટલીક ઐતિહાસિક હકીકતો એવા રૂપમાં આપવામાં આવી છે કે જે નં. ૧૨ ના લેખમાં, તપાગચ્છના આચાર્ય શ્રી હીરવિજયસૂરિ અને વિજયસેનસૂરિની હકીકત સાથે ઘણી ખરી મળતી દેખાય છે. આવા સમાનાર્થ ઉલ્લેખથી કેટલાક વિદ્વાનોનાં મનમાં એ લેખોકત ઇતિહાસ માટે શંકિત વિચારો ઉત્પન્ન થાય એમ છે, તેથી એ વિષયમાં કાંઇક ખુલાસો કરવો આવશ્યક છે.

જિનચંદ્રસૂરિ માટે આ લેખોમાં લખવામાં આવ્યું છે કે, તેમણે અકબર બાદશાહને પ્રતિબોધ આપ્યો હતો તેથી તેણે ખુશી થઈ તેમને ' યુગપ્રધાન ' નું મહત્ત્વસૂચક પદ આપ્યું હતું. તેમના કથનથી બાદશાહે બધા દેશોમાં અષ્ટાહ્નિક અમારી પળાવી હતી. તેવીજ રીતે જહાંગીર બાદશાહનું મન પણ તેમણે રંજિત કર્યું હતું અને પોતાના રાજ્યમાંથી સાધુઓને બ્હાર કાઢવા માટે તેણે જ્યારે એક વખતે ફરમાન કાઢયું, ત્યારે તેમણે, બાદશાહને સમજાવી પાછું તે ફરમાન ખેંચાવી લીધું હતું અને આ પ્રમાણે સાધુઓની રક્ષા કરી હતી.

જિનસિંહસૂરિ માટે પણ લખાયું છે કે–તેમણે પણ અકબરપાસેથી, એક વર્ષ સુધી, કોઈ મનુષ્ય માછલાં વિગેરે જલજંતુઓ ન મારી શકે તેવું ફરમાન મેળવ્યું હતું, અને કાશ્મીર, ગોળકુંડા, ગીજની પ્રમુખ દેશોમાં પણ તેમણે અમારી–જીવદયા પળાવી હતી. તથા જહાંગીર બાદશાહે તેમને ' યુગપ્રધાન ' પદ આપ્યું હતું.

આ બંને આચાર્ય માટે કરેલું એ કથન ક્ષમાકલ્યાણકની ખરતરગચ્છની સંસ્કૃત પટ્ટાવલીમાં પણ મળે છે. ઉપર હીરવિજયસૂરિ અને વિજયસેનસૂરિના ઉપદેશથી અકબરે જે જે કામો કર્યાં, તેમનો પણ સંક્ષિપ્ત ઉલ્લેખ થઈજ ગયો છે. આ ઉપરથી, એવી શંકા સહજે ઉત્પન્ન થાય છે કે અકબરે આવી જાતનું માન તપગચ્છના આચાર્યોને આપ્યું કે ખરતરગચ્છના આચાર્યોને ? કારણ કે બંને સમુદાયો પોતપોતાના લેખોમાં પોતપોતાના આચાર્યોને તેવું માન મળ્યાનો ઉલ્લેખ કરે છે. એ શંકાનું નિર્મૂલન આ પ્રમાણે થાય છે.

અકબરે પ્રથમ સંવત્ ૧૬૩૯ માં હીરવિજયસૂરિને પોતાના દરબારમાં બોલાવ્યા અને તેમના કથનથી પર્યુષણાના આઠ દિવસોમાં, સદાના માટે જીવહિંસા બંધ કરવાનું ફરમાન કરી આપ્યું. હીરવિજયસૂરિ શાંતિચંદ્ર ઉપાધ્યાયને અકબરના દરબારમાં મૂકી પોતે પાછા ગુજરાતમાં આવ્યા. શાંતિચંદ્રે कृपारसकोश બનાવી બાદશાહને પ્રસન્ન કર્યો અને એક વર્ષમાં છ મહિના સુધી જીવહિંસા બંધ કરાવવાનું ફરમાન કઢાવ્યું. * પછી તેઓ પણ ગુજરાતમાં આવ્યા અને પોતાના સ્થાને ભાનુચંદ્ર પંડિતને મૂકયા. તેમણે શત્રુંજય હસ્તગત કરવા માટે બાદશાહ પાસેથી ફરમાન મેળવ્યું. પછી બાદશાહે, ભાનુચંદ્ર પાસેથી વિજયસેનસૂરિની પ્રશંસા સાંભળી તેમને લાહોરમાં બોલાવ્યા અને તેમની મુલાકાત લઈ ખુશ થયો. વિજયસેનસૂરિના કથનથી તેણે ગાય, બળદ, ભેંસ અને પાડાનો વધ સદાને માટે નિષેધ કર્યો. લગભગ સંવત્ ૧૬૫૦ માં વિજયસેનસૂરિ પાછા ગુજરાત તરફ વળ્યા. આજ સમયની આસપાસ બીકાનેર (રાજપૂતાના) ના રાજા કલ્યાણસિંહ નો મંત્રી કર્મચંદ્ર, કે જે ખરતરગચ્છનો આગેવાન અને દઢ શ્રાવક હતો, તે પોતાના રાજાની ખફગીના લીધે અકબરના દરબારમાં આવીને રહ્યો હતો. અને પોતાની કાર્ય કુશળતાથી બાદશાહની મ્હોટી મ્હેરબાની મેળવી શકયો હતો. તેના કથનથી, તેના ગુરૂ જિનચંદ્રસૂરિને બાદશાહે પોતાની મુલાકાત લેવા લાહોર બોલાવ્યા હતા. બાદશાહે તેમની મુલાકાત લઈ તેમનું મન પણ રાજી રાખવા માટે, આષાઢ માસના શુકલપક્ષના અંતિમ ૮ દિવસોમાં જીવહિંસા બંધ કરવા માટે એક ફરમાન + કરી આપ્યું હતું. મંત્રી કર્મચંદ્રના કથનથી તેમણે એ વખતે જિનસિંહને આચાર્ય પદવી આપી કે જેના મહોત્સવમાં, પટ્ટાવલી અને લેખોમાં લખ્યા પ્રમાણે, કમચંદ્રે સવાક્રોડ રૂપિયા ખર્ચ કર્યા હતા. બાદશાહની સ્વારી એક વખતે કાશ્મીરદેશમાં ગઇ હતી ત્યારે જિનસિંહસૂરિ પણ તેની સાથે ગયા હતા. તેમની ચારિત્રપાત્રતા

* વિશેષ હકીકત માટે જુઓ, મ્હારો ' कृपारसकोश. '

+ આ ફરમાનની નકલ ' कृपारसकोश ' માં આપેલી છે.

અને કઠિન તપશ્ચર્યા જોઈ અકબર ખુશી થયો અને તેમના કહેવા પ્રમાણે કાશ્મીર અને ગીજની પ્રમુખ દેશોમાં એક દિવસ જીવદયા પળાવી હતી. તથા જિનચંદ્રસૂરિના કથનથી, ખંભાતની પાસેના દરિયામાં એક વર્ષ સુધી માછલીઓ મારવાનો પણ મનાઈ હુકમ કર્યો હતો.

આ હકીકત ઉપરથી જણાશે કે તપગચ્છ અને ખરતરગચ્છના બંને લેખકોનું જે કથન છે તે અમુક અંશે યથાર્થ છે. સં. ૧૬૩૯ થી ૬૦ સુધી અકબરને જૈન વિદ્વાનોનો સતત સહવાસ રહ્યો તેમાં પ્રથમના ૧૦ વર્ષોમાં તપાગચ્છનું અને પછીના ૧૦ વર્ષમાં ખરતરગચ્છનું વિશેષ વલણ હતું એમ કહેવામાં કાંઈ હરકત નથી. પરંતુ સાથે એટલું તો અવશ્ય કહેવુંજ જોઈએ કે ખરતરગચ્છ કરતાં તપાગચ્છને વિશેષ માન મળ્યું હતું અને બાદશાહ પાસેથી સુકૃત્યો પણ એ ગચ્છવાળાઓએ અધિક કરાવ્યાં હતાં.

ચૌમુખના મંદિરના આ લેખોમાં પ્રતિષ્ઠા કરાવનાર તથા મંદિર બનાવનાર તરીકે સેઠ રૂપજીનું નામ લખવામાં આવ્યું છે પરંતુ પ્રસિદ્ધિમાં તો એ આખી ટુંક સિવા અને સોમજી, કે જે ઉપર વંશવૃક્ષમાં જણાવ્યા મુજબ સં. રૂપજીના પિતૃવ્ય અને પિતા થાય છે, તેમની બંધાવેલી કહેવાય છે. પટ્ટાવલિઓમાં પણ એમનુંજ નામ છે. આ ઉપરથી જણાય છે કે એ ટુંક બંધાવવાનો પ્રારંભ તો રૂપજીના પિતાએ કર્યો હશે પરંતુ પાછળથી તેનું મૃત્યુ થઈ જવાના લીધે પ્રતિષ્ઠા વિગેરે કાર્યો રૂપજીએ કરાવ્યાં હશે.

આ મંદિરો બંધાવવામાં સેઠ સિવા સોમજીએ પુષ્કળ ધન ખરચ્યું હતું. 'મીરાતે–અહમદી'ના લખવા પ્રમાણે બધા મળી ૫૮ લાખ રૂપિયા આમાં ખર્ચ થયા હતા. કહેવાય છે કે ૮૪૦૦૦ રૂપિયાનાં તો એકલાં દોરડાંજ કામ લાગ્યાં હતાં! મંદિરોની વિશાલતા અને ઉચ્ચતા જોતાં એ કથનમાં શંકા લઈ જવા જેવું કશું જણાતું નથી.

ક્ષમાકલ્યાણકની ખરતરગચ્છની પટાવલીમાં એ બંધુઓના વિષયમાં લખ્યું છે કે, " અમદાબાદમાં સિવા અને સોમજી બંને ભાઈઓ મિથ્યાત્વી હોઈ ચિભડાનો વ્યાપાર કરતા અને બહુ દરિદ્રાવસ્થા ભોગવતા હતા. જિનચંદ્રસૂરિ વિચરતા વિચરતા અમદાબાદમાં આવ્યા અને એ

ભાઈઓને ઉપદેશ આપી શ્રાવક બનાવ્યા. સૂરિની કૃપાથી પછી તેઓએ પુષ્કળ દ્રવ્ય પ્રાપ્ત કર્યું અને મહાન ધનવાન થયા. + ”

જિનસિંહસૂરિએ, એ મંદિરની પ્રતિષ્ઠા સમયે બધા મળી ૫૦૧ જિનબિમ્બોની પ્રતિષ્ઠા કરી હતી એમ ખરતર–પટ્ટાવલીમાં ઉલ્લેખ છે. *

(૨૧)

વિમલવસહિ ટુંકમાં, હાથીપોલ નજીક આવેલા મંદિરની ઉત્તર તરફની ભીંતમાં, ૩૧ પંક્તિમાં, આ લેખ કોતરેલો છે. લેખનો ઘણો ખરો ભાગ પદ્યમાં છે અને થોડોક ગદ્યમાં છે.

પહેલા ૫ પદ્યોમાં, મંગલ, હાલાર પ્રાંતના નવીનપુર (કે જેને હાલમાં જામનગર કહે છે) નું નામ અને ત્યાંના જશવંત અને શત્રુશલ્ય નામના બે રાજાઓનો ઉલ્લેખ છે. ૬ થી ૧૩ સુધીનાં પદ્યોમાં, અંચલગચ્છના પ્રવર્તક આચાર્ય આર્યરક્ષિતસૂરિથી તે લેખ-કાલીન આચાર્ય કલ્યાણસાગરસૂરિ સુધીના આચાર્યોનાં નામો આપ્યાં છે. (આ નામો ઉપર પૃષ્ઠ ૧૧ માં આવેલાં છે.) ૧૪ મા પદ્યથી પ્રતિષ્ઠા કરાવનાર કુટુંબનું વર્ણન છે.

ઓસવાલ જ્ઞાતિમાં, લાલણગોત્રમાં પહેલાં હરપાલ નામે મ્હોટો શેઠ થયો. તેને હરીઆ નામનો પુત્ર થયો. હરીઆને સિંહ, તેને ઉદેસી, તેને પર્વત અને તેને વચ્છ થયો. વચ્છની સ્ત્રી વાચ્છ-લદેની કુક્ષિથી અમર નામનો પુત્ર જન્મ્યો. અમરની સ્ત્રી લિંગદેવી નામની હતી જેને વર્ધમાન, ચાંપસી અને પદ્મસિંહ; એમ ત્રણ પુત્રો થયા. તેમાં વર્ધમાન અને પદ્મસિંહ વિશેષ પ્રસિદ્ધ થયા. આ બંને ભાઈઓ જામ રાજાના મંત્રિઓ હતા. લોકોમાં તેમનો સત્કાર પણ બહુ હતો. વર્દ્ધમાનની સ્ત્રી વન્નાદેવી હતી, જેને વીર અને

+ “ અહ્મ્મદાબાદનગરે चिर्भटीव्यापारेणाजीविकां कुर्वाणौ मिथ्यात्विकुलोत्पन्नौ प्राग्वाटज्ञातीयौ सिवा-सोमजीनामानौ द्वौ भ्रातारौ प्रतिबोध्य सकुटुम्बौ श्रावकौ कृतवन्तः । ”

* “ संवत् १६७५ वैशाखशुदित्रयोदश्यां शुक्रे श्रीराजनगरवास्तव्यप्राग्वाट-ज्ञातीयसंघपतिसोमजीकारितशत्रुंजयोपरि चतुर्द्वारविहारशृंगारायमाणश्रीऋषभादिजिनैका-धिकपंचशत(५०१)प्रतिमानां प्रतिष्ठा विहिता । ”

વિજપાલ નામના બે પુત્રો થયા. પદ્મસિંહની સ્ત્રીનું નામ સુજાણદે હતું અને તેને પણ શ્રીપાલ, કુંઅરપાલ અને રણમલ્લ નામના ત્રણ પુત્રો થયા. આવી રીતે સુખી અને સંતતિવાળા બંને ભાઇઓએ સંવત્ ૧૬૭૫ (શાકે ૧૫૪૧) ના વૈશાખ માસના શુક્લ પક્ષની તૃતીયા અને બુધવારના દિવસે શાંતિનાથ આદિ તીર્થંકરોની ૨૦૪ પ્રતિમાઓ ભરાવી અને પ્રતિષ્ઠિત કરાવી.

પોતાના વાસસ્થાન નવાનગર (જામનગર) માં પણ તેમણે વિપુલ ધન ખર્ચી કૈલાસપર્વત જેવો ઉંચો પ્રાસાદ કરાવ્યો અને તેની આજુ બાજુ ૭૨ દેવકુલિકાઓ અને ૮ ચતુર્મુખ મંદિરો બંધાવ્યાં. સા. પદ્મસિંહે શત્રુંજય ઉપર પણ ઉંચા તોરણો અને શિખરોવાળું મ્હોટું મંદિર બનાવ્યું અને તેમાં શ્રેયાંસ તીર્થંકર આદિ અર્હતોની પ્રતિમાઓ સ્થાપન કરી.

તથા, વળી સંવત્ ૧૬૭૬ ના ફાલ્ગુન માસની શુકલ દ્વિતીયાના દિવસે નવાનગરથી સા. પદ્મસિંહે મ્હોટો સંઘ કાઢયો અને અંચલગચ્છના આચાર્ય કલ્યાણસાગરની સાથે શત્રુંજયની યાત્રા કરી પોતે કરાવેલા મંદિરમાં ઉકત તીર્થંકરોની પ્રતિમાઓની ખૂબ ઠાઠમાટ સાથે પ્રતિષ્ઠા કરાવી.

વાચક વિનયચંદ્રગણિના શિષ્ય પંડિતશ્રી દેવસાગરે + આ પ્રશસ્તિ બનાવી છે.

* * * *

સા. વર્દ્ધમાન અને સા. પદ્મસિંહનું બનાવેલું ઉકત જામનગરવાળું મંદિર આજે પણ ત્યાં સુશોભિત છે. એ મંદિરમાં શિલાલેખ પણ વિદ્યમાન છે, જે આ સંગ્રહમાં ૪૫૫ મા નંબર નીચે આપવામાં આવેલો છે. પ્રસંગોપાત્તથી તે લેખનો સાર અત્રેજ આપી દેવો ઠીક પડશે.

આ લેખમાં ૧૮ પદ્યો અને અંતે થોડોક ભાગ ગદ્ય છે. પદ્યોમાં આ લેખ પ્રમાણે જ અંચલગચ્છની પટ્ટાવલી અને સા. વર્દ્ધમાનની વંશાવલી આપી છે. આ વંશાવલી પ્રમાણે વર્દ્ધમાનના કુટુંબનું વંશવૃક્ષ આ પ્રમાણે થાય છે.—

+ દેવસાગર ઉત્તમ પંક્તિના વિદ્વાન્ હતા. તેમણે હેમચંદ્રાચાર્યના अभिधानचिन्तामणि કોષ ઉપર व्युत्पत्तिरत्नाकर નામની ૨૦૦૦૦ શ્લોક પ્રમાણ મ્હોટી ટીકા બનાવી છે.
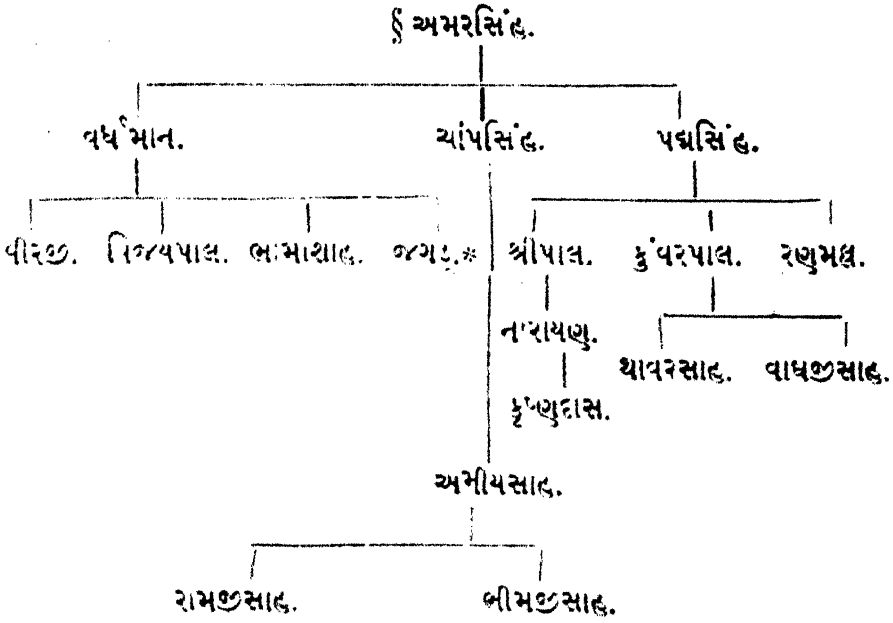
§ અમરસિંહના પૂર્વજોનાં નામ અને ક્રમમાં, શત્રુંજયના અને જામનગરના લેખમાં કાંઇક ભિન્નતા છે. બંનેનું કોષ્ટક આ પ્રમાણે છે--

* જામનગરવાળા પુસ્તક પ્રકાશક શ્રાવક હીરાલાલ હંસરાજ પોતાને એ જગડૂની સંતતિ તરીકે જણાવે છે. જુઓ **विजयानन्दाभ्युदय** કાવ્યની **प्रशस्ति.**

ગદ્યભાગમાં લખવામાં આવ્યું છે કે—પોતાના પરિવાર સમેત, અમાત્ય (પ્રધાન) શિરોમણિ વર્દ્ધમાનસાહ અને પદ્મસિંહસાહે, હાલાર પ્રદેશમાં, નવાનગર (જામનગર) માં, જામ શ્રી શત્રુશલ્ય (છત્રશાલ) ના પુત્ર શ્રીજસવંતજીના વિજયવંતા રાજ્યમાં, અંચલગચ્છના આચાર્ય શ્રીકલ્યાણસાગરસૂરિના ઉપદેશથી, શ્રીશાંતિનાથનું મંદિર બંધાવવા રૂપ પુણ્ય કૃત્ય કર્યું. તથા ઉક્ત તીર્થંકર આદિની ૫૦૧ પ્રતિમાની બે પ્રતિષ્ઠાઓ કરાવી. તેમાં પ્રથમ સંવત્ ૧૬૭૬ વૈશાખ શુકલ ૩ બુધવારના દિવસે અને બીજી સંવત્ ૧૬૭૮ ના વૈશાખ શુકલ ૫ શુક્રવારના દિવસે. એવી રીતે મંત્રીશ્વર વર્દ્ધમાન અને પદ્મસિંહે ૭ લાખ રૂપિયા પુણ્યક્ષેત્રોમાં ખર્ચ કર્યા !

આ બંને લેખો ઉપરથી જણાય છે કે વર્દ્ધમાન અને પદ્મસિંહ—બંને ભ્રાતા જામનગરના તત્કાલીન પ્રધાનો હતા અને તેઓ ચુસ્ત જૈનધર્મી હોઈ જૈન ધર્મની ઉન્નતિ માટે પુષ્કળ પ્રયત્ન અને દ્રવ્યવ્યય કર્યો હતો. શ્રાવક હીરાલાલ હંસરાજે વર્દ્ધમાનના વિષયમાં विजयानंदाभ्युदयकाव्य માં નીચે પ્રમાણે હકીકત લખી છે.

" વર્દ્ધમાન સાહનો ઇતિહાસ આ પ્રમાણે છે— તેઓ કાઠીયાવાડની ઉત્તરે આવેલા કચ્છ નામના દેશમાં આવેલા અલસાણ નામે ગામના રહેવાસી હતા. તેઓ ઘણાજ ધનાઢ્ય તથા વ્યાપારના કાર્યોમાં પ્રવીણ હતા. તેજ ગામમાં રાયસી સાહ નામના પણ એક ધનાઢ્ય સેઠ રહેતા હતા. તેઓ બંને વચ્ચે વહેવાઇનો સંબંધ હતો. તેઓ બંને જૈનધર્મ પાળનારા હતા. એક દિવસે જામનગરના રાજા જામસાહેબે તે અલસાણાના ઠાકોરની કન્યા સાથે લગ્ન કર્યા. તેમાં જામશ્રીના કહેવાથી તે કુંવરીએ દાયજામાં પોતાના પિતા પાસે તે બંને સાહુકારો જામનગરમાં આવી વસે એવી માગણી કરી. તે માગણી તેના પિતાએ કબુલ રાખવાથી ઓસવાલ નાતિના દસ હજાર માણસો સહિત તે બંને સાહુકારોએ જામનગરમાં આવી નિવાસ કર્યો.

ત્યાં રહી તેઓ અનેક દેશો સાથે વ્યાપાર કરવા લાગ્યા અને તેથી જામનગરની પ્રજાની પણ ઘણી આબાદી વધી. વળી તે બંને સાહુકારોએ પોતાના દ્રવ્યનો સદુપયોગ કરવા માટે ત્યાં (જામનગરમાં) લાખો પૈસા ખર્ચીને મ્હોટાં વિસ્તારવાળાં તથા દેવવિમાનો સરખાં જિનમંદિરો બંધાવ્યાં.

તે મંદિરો વિક્રમ સંવત્ ૧૬૭૬ માં સંપૂર્ણ થયાં. અનુક્રમે શ્રીવર્ધમાન શત્રુંજય ગિરનાર વગેરેની યાત્રા કરી અને ત્યાં પણ જિનમંદિરો બંધાવ્યાં. એવી રીતે પોતાના લાખો પૈસા ખર્ચીને તેમણે આ ચપલ લક્ષ્મીનો લાવો લીધો. વર્દ્ધમાનસાહનું રાજ્યદરબારમાં ઘણું સન્માન થવા લાગ્યું, તથા જામશ્રી પણ ઘણું ખરૂં કાર્ય તેમની સલાહ પ્રમાણે કરવા લાગ્યા. આથી કરીને જામસાહેબના એક લુહાણા કારભારીને ઇર્ષા થઈ, તેથી તે વર્દ્ધમાન સાહપરની જામ સાહેબની પ્રીતિ ઓછી કરાવવાની તજવીજ કરવા લાગ્યો. એક દહાડે તે કારભારીએ જામ સાહેબને કહ્યું કે, હાલમાં રાજ્યમાં નાણાંનો ખપ છે, તેથી આપણા શહેરના ધનાઢ્ય સાહુકાર વર્દ્ધમાન સાહ ઉપર નેવું હજાર કોરીની ચીઠ્ઠી લખી આપો. જામ સાહેબે પણ તેના કહેવા પ્રમાણે ચીઠ્ઠી લખી આપી. પછી તે કારભારીએ તે ચીઠ્ઠી ઉપર ૧ મીંડું પોતાના તરફથી ચઢાવી નેવું હજારના બદલે નવ લાખની ચીઠ્ઠી બનાવી. પછી તેજ દિવસે સાંજના વાળુ વખતે તે કારભારી વર્દ્ધમાન સાહ પાસે ગયો અને તેમને કહેવા લાગ્યો કે, જામસાહેબે હુકમ કર્યો છે કે, આ ચીઠ્ઠી રાખીને નવ લાખ કોરી આજ વખતે આપો. વર્દ્ધમાન સાહે કહ્યું કે, આ વખત અમારે વ્યાળુ કરવાનો છે માટે આવતી કાલે સવારે તમે આવજો, એટલે આપીશું. પણ તે કારભારીએ તો, તેજ વખતે, તે કોરી લેવાની હઠ લીધી. તેથી વર્દ્ધમાન સાહે તેને તેજ વખતે કાંટો ચઢાવી પોતાની વખારમાંથી નવલાખ કોરી તોળી આપી. કારભારીના આ કર્તવ્યથી વર્દ્ધમાનસાહને ગુસ્સો ચઢયો, તેથી પ્રભાતમાં રાયસીસાહ સાથે મળીને તેમણે ઠરાવ કર્યો કે, જે રાજ્યમાં પ્રજાપર આવો જુલમ હોય ત્યાં આપણે રહેવું લાયક નથી, માટે આપણે આજેજ અહિંથી ચાલીને કચ્છમાં જવું. તે સમયે રાયસી સાહે પણ તે વાત કબુલ કરી. પરંતુ જ્યારે વર્દ્ધમાન સાહે ત્યાંથી નિકળી કચ્છ તરફ પ્રયાણ કર્યું ત્યારે રાયસી સાહે ખુટામણ લેઈ કહ્યું કે, મ્હારે તો આ દેહરાંઓનું કામ અધુરૂં હોવાથી, મ્હારાથી આવી શકાશે નહીં. પછી વર્દ્ધમાન સાહ એકલાએ ત્યાંથી પ્રયાણ કર્યું. તેમની સાથે બીજા સાડા સાત હજાર ઓસવાળો પણ કચ્છ તરફ રવાના થયા. તે બધા માણસોનું ખાધા ખોરાકી વિગેરેનું ખર્ચ વર્દ્ધમાન સાહે પોતાના માથે લીધું. પ્રયાણ કરી વર્દ્ધમાન સાહ પ્રાળ મુકામે પહોંચ્યા ત્યારે જામ સાહેબને તે બાબતની ખબર પડી. જામ સાહેબે તેમને પાછા બોલાવવા માટે પોતાનાં માણસો મોકલ્યાં, પરંતુ વર્દ્ધમાન સાહ આવ્યા નહિ. ત્યારે જામ

સાહેબ પોતે ત્યાં ગયા અને આવી રીતે એકાએક પ્રયાણ કરવાનું સેઠને કારણ પુછ્યું. સેઠે જે હકીકત બની હતી તે નિવેદન કરી. ત્યારે જામસાહેબે આશ્ચર્ય સહિત કહ્યું કે મ્હેં તો ફકત નેવુ હજાર કોરીની ચીઠ્ઠી લખી આપી હતી. આ વાત જાણી કારભારી પર જામ સાહેબનો ઘણોજ ગુસ્સો ચઢયો. જામ સાહેબ સેઠને મનાવી એકદમ પાછા જામનગર આવ્યા. ત્યાં કલ્યાણજી હેઠે તે કારભારી જામસાહેબને મળ્યો. જામ સાહેબે એકદમ ગુસ્સામાંજ ત્યાં તેને જંબીયાથી પોતાના હાથે મારી ન્હાંખી યમને દ્વારે પહોંચાડયો. એ લુહાણા કારભારીનો પાળીઓ હાલ પણ ત્યાં (જામનગરમાં) કલ્યાણજીના મંદિરમાં મોજુદ છે. જે વખારમાં વર્દ્ધમાન સાહે તેને નવલાખ કોરી તોળી આપી હતી તે વખારનું, જામનગરમાં માંડવી પાસે રહેલું મકાન, હાલ પણ નવલખાના નામથી ઓળખાય છે. તેમનાં ચણાવેલાં અત્યંત મનોહર જિન-મંદિરો પણ હાલ, તે સમયની તેમની જાહોજલાલી દષ્ટિગોચર કરે છે. તેમનું રહેવાનું મકાન પણ હાલ જામનગરમાં જીર્ણ અવસ્થામાં હયાત છે. તેમણે અનેક ધર્મકાર્યો તથા લોકોપકૃતિનાં કાર્યો કરેલાં છે. "

પૃષ્ઠ. ૩૬૨-૬૫.

(૨૨)

આ લેખ, નં. ૬ અને ૭ વાળા લેખો જે દેહરીમાં છે તેની પાસે આવેલી અને આદીશ્વરના મ્હોટા મંદિરના ઇશાન ખુણામાં રહેલી દેહરીમાં આવેલો છે.

મિતિ સં. ૧૬૭૫ વૈશાખ શુકલ ૧૩ શુક્રવાર. અંચલગચ્છના કલ્યાણસાગરસૂરિના સમયે અમદાવાદના શ્રીમાલજ્ઞાતીય સા. ભવાન (સ્ત્રી રાજલદે) ના પુત્ર સા. ખીમજી અને સૂપજી-બંનેએ શત્રુંજય ઉપર આ દેહરી કરાવી.

(૨૩)

ખરતરવસહિ ટુંકમાં મ્હોટા ચતુર્મુખ-પ્રાસાદના ઇશાન ખુણામાં આવેલી પ્રતિમાની નીચે, ૬ પંક્તિમાં, આ લેખ કોતરેલો છે. તારીખ ઉપર પ્રમાણેજ.

નં. ૧૭ થી ૨૦ વાળા લેખોમાં વર્ણવેલા સં. રૂપજીના પિતા-મહ સં. નાથા (સ્ત્રી નારિંગદે) ના પુત્ર સં. સૂરજીએ, પોતાની

શ્રી સુષમાદે અને દત્તક પુત્ર ઇન્દ્રજી સહિત, આ શાંતિનાથનું બિમ્બ કરાવ્યું. પ્રતિષ્ઠા કરનાર ઉક્ત લેખો વર્ણિત જિનરાજસૂરિ છે.

(૨૪)

ઉપરના લેખવાળી પ્રતિમાની સામે, અને ચતુર્મુખપ્રાસાદના અગ્નિ ખુણામાં આવેલી પ્રતિમાની નીચે, બે પંક્તિમાં, આ લેખ કોતરેલો છે. મિતિ એજ.

ઉક્ત સં. રૂપજીના વૃદ્ધ ભ્રાતા સં. રત્નજી (ભાર્યા સુજાણદે) ના પુત્ર સુંદરદાસ અને સખરાએ પોતાના પિતાના નામથી શાંતિનાથ તીર્થંકરની પ્રતિમા સ્થાપિત કરી. પ્રતિષ્ઠા કરનાર જિનરાજસૂરિ.

(૨૫)

વિમલવસહિ ટુંકમાં, આદીશ્વરના મંદિર પાસે આવેલા ન્હાના મંદિરમાં, ન્હાની મ્હોટી ૯ પંક્તિમાં, આ લેખ કોતરેલો છે. મિત સં. ૧૬૭૬ વૈશાખ વદિ ૬ શુક્રવાર.

તપગચ્છાચાર્ય શ્રીવિજયદેવસૂરિના સમયમાં, શ્રીમાલજ્ઞાતીય અને લઘુશાખીય મંત્રી જીવા (સ્ત્રી રંગાઈ) ના પુત્ર મંત્રી વાછાકે પોતાની સ્ત્રી ગંગાઇ આદિ પરિવાર સમેત, સેઠ શિવજી ભણુશાલીની કૃપાથી પોતે પ્રતિષ્ઠિત કરેલું એવું એ વિમલનાથનું મંદિર કરાવ્યું.

(૨૬)

ખરતરવસહિ ટુંકની પશ્ચિમે આવેલા મંદિરમાં, ઉત્તર તરફ, નં. ૩ ના પગલાંની આસપાસ, ૧૧ પંક્તિમાં, આ લેખ કોતરેલો છે.

આદિનાથ તીર્થંકરથી લઈ મહાવીર તીર્થંકર સુધીના ૨૪ તીર્થંકરોના બધા મળી ૧૪૫૨ ગણધરો થયેલા છે. એ બધા ગણધરોના એક સાથે આ સ્થાને ચરણયુગલ સ્થાપન કરેલાં છે. જેસલમેર નિવાસી, ઓસવાલજ્ઞાતીય અને ભાંડશાલિક ગોત્રીય સુશ્રાવક સા૦ શ્રીમલ (ભાર્યા ચાંપલદે) ના પુત્ર સં. થાહ્દૂ × (થાહરૂ) કે જેણે લોદ્રવા-

× વાસ્તવિક નામ ' થાહરૂ ' છે. પંતુ ડૉ. બુલ્હરે ' હ ' ને ' દ ' અને ' રૂ ' ને ' દૂ ' વાંચી ' થાહદૂ ' નામ લખ્યું છે.

પત્તનના પ્રાચીન મંદિરનો જીર્ણોદ્ધાર કર્યો હતો, ચિંતામણિ પાર્શ્વનાથની પ્રતિમાની પ્રતિષ્ઠા કરી હતી, પ્રતિષ્ઠાના સમયે દરેક મનુષ્ય દીઠ એક એક સોનામહોરની લ્હાણી કરી હતી, સંઘનાયકને કરવા યોગ્ય દેવપૂજા, ગુરૂ–ઉપાસના અને સાધર્મિવાત્સલ્ય આદિ બધાં ધર્મકાર્યો કર્યાં હતાં અને શત્રુંજયની યાત્રા માટે મ્હોટો સંઘ કાઢી સંઘપતિનું તિલક પ્રાપ્ત કર્યું હતું, તેણે, પુંડરીકાદિ ૧૪૫૨ ગણધરોનું, પૂર્વે નહિ થયેલું એવું પાદુકાસ્થાન, પોતાના પુત્ર હરરાજ અને મેઘરાજ સહિત, પુણ્યોદયને માટે બનાવ્યું અને સં. ૧૬૮૨ ના જ્યેષ્ઠ વદિ ૧૦ શુક્રવારના દિવસે ખરતરગચ્છના આચાર્ય જિનરાજસૂરિએ પ્રતિષ્ઠિત કર્યું.

(૨૭)

હાથીપોળ અને વાઘણપોળની વચ્ચે આવેલી વિમલવસહિ ટુંકમાં, ડાબા હાથે રહેલા મંદિરના એક ગોખલામાં, ૪૪ પંક્તિમાં આ નં. ૨૭ નો લેખ કોતરેલો છે.

મિતિ સં. ૧૬૮૩, બાદશાહ જહાંગીરના રાજ્યની છે. નં. ૨૧ ની માફક આ લેખ પણ અંચલગચ્છવાળાનો છે. આમાં પ્રારંભમાં ૧૩ પદ્યો છે અને પછી બાકીનો બધો ભાગ ગદ્યમાં છે. લેખનો ગદ્યભાગ સંસ્કૃત અને ગુજરાતી મિશ્રિત છે.

આદિના ૫ પદ્યોમાં તીર્થંકરોને નમસ્કાર કરેલો છે, અને પછીનામાં અંચલગચ્છના આચાર્યોના નં. ૨૧ પ્રમાણેજ નામો આપેલાં છે.

ગદ્યભાગમાં જણાવ્યું છે કે—શ્રીમાલજ્ઞાતીય મંત્રીશ્વર શ્રીભંડારીનો પુત્ર મહં. અમરસી તેનો પુત્ર મહં. શ્રીકરણ, તેનો પુત્ર સા. ધન્ના, તેનો પુત્ર સોપા અને તેનો પુત્ર શ્રીવંત થયો. શ્રીવંતની સ્ત્રી બાઈ સોભાગદેની કુક્ષિથી એક પુત્ર અને એક પુત્રી થઈ. પુત્રનું નામ સા. શ્રીરૂપ અને પુત્રીનું નામ હીરબાઈ હતું. એજ હીરબાઇએ પોતાના પુત્ર પારીખ સોમચંદ્ર આદિ પરિવાર સહિત, સં. ૧૬૮૩ ના માઘ શુકલ ૧૩ અને સોમવારના દિવસે, ચંદ્રપ્રભના મંદિરનો જીર્ણોદ્ધાર કરાવ્યો. આ મંદિર પ્રથમ રાજનગર (અમદાબાદ) નિવાસી મહં. ભંડા-

રીએ કરાવ્યું હતું. તેની ૬ ઠી પેઢીએ શ્રાવિકા હીરબાઈ થઈ કે જેણે એનો પ્રથમ ઉદ્ધાર કર્યો. વળી એ બાઈએ શત્રુંજયની ૯૯ વાર સંઘ સહિત યાત્રા કરી. એના સ્વસુરપક્ષના, પારિખ ગંગદાસ (ભાર્યા ગુરદે) નો પુત્ર પા. કુંઅરજી (ભાર્યા કમલાદે) થયો. તેને બે પુત્રો થયા—પારીખ વીરજી અને રહીયા. બાઈ હીરબાઈ× તે પારીખ વીરજીની સ્ત્રી, તેણે પોતાના પુત્ર પારીખ સોમચંદ્રના નામથી ચંદ્રપ્રભ તીર્થંકરનું બિંબ કરાવ્યું અને દેશાધિપતિ ખાંધુજીના પુત્ર શિવાજીના રાજ્યમાં, પોતાની પુત્રી બાઈ કલ્યાણી, ભાઈ રૂપજી અને ભત્રીજા ગોડીદાસ સમેત આચાર્ય કલ્યાણ-સાગરસૂરિના હાથે, ઉક્ત દિને તેની પ્રતિષ્ઠા કરાવી.

વાચક દેવસાગરગણિએ આ પ્રશસ્તિ બનાવી, પંડિત શ્રીવિજયમૂર્તિ ગણિએ લખી અને પં. વિનયશેખર ગણિના શિષ્ય મુનિ રવિશેખરે લખાવી (?).

(૨૮)

આ લેખ, મ્હોટી ટુંકમાંના આદીશ્વર ભગવાનના મુખ્ય મંદિરની પશ્ચિમ બાજુએ આવેલા ન્હાંના મંદિરમાં ચૌમુખની પ્રતિમા નીચે, બે પંક્તિમાં કોતરેલો છે.

સં. ૧૬૮૪ ના માઘ વદી ૫ અને શુક્રવારના દિવસે, પાટણ નિવાસી, શ્રીમાલજ્ઞાતીય ઠ. જસપાલના પૌત્ર ઠ. ધાધાકે, પોતાના પિતા ઠ. રાજા અને માતા ઠ. સીવુના શ્રેયોર્થે, ગોખલા (ખત્તક) સમેત આદિનાથ ભગવાન્‌નું બિંબ બનાવરાવ્યું.

(૨૯)

બાલાવસહિ (અગર બાલાભાઈ) ટુંકની થોડેક ઉપર જે અદ્‌ભુત આદિનાથનું મંદિર કહેવાય છે અને જેમાં જીવતા ખરાબામાંથી વિશાલ આકારવાળી આદિનાથની મૂર્તિ કોતરી કાઢેલી છે, તેમાં એક પત્થર ઉપર, ૯ પંક્તિમાં, આ નં. ૨૯ નો લેખ કોતરેલો છે.

લેખમાં જણાવ્યું છે કે—સં. ૧૬૮૬ ના ચૈત્ર શુક્લ ૧૫ ના દિવસે, દક્ષિણદેશમાં આવેલા દેવગિરિનગર (દૌલતાબાદ) ના વાસી

× હીરબાઈનો બંધાવેલો એક કુંડ પણ શત્રુંજય ઉપર વિદ્યમાન છે.

અને શ્રીમાલજ્ઞાતિના લઘુશાખીય સા. તુક (કા) (ભાર્યા તેજલદે) ના પુત્ર સા. હાસુજીએ, પોતાની સ્ત્રી હાસલદે, ભાઈ સા. વચ્છુજી (ભાર્યા વચ્છાદે) અને સા. દેવજી (ભાર્યા દેવલદે), પુત્ર ધર્મદાસ અને ભગિની બાઈ કુંઅરી પ્રમુખ સકલ કુટુંબ સમેત, સિદ્ધાચલની યાત્રા કરી અને અદ્ભુત–આદિનાથના મંદિરના મંડપનો કોટ સહિત ફરીથી ઉદ્ધાર કરાવ્યો.

છેલ્લી ત્રણ પંક્તિઓમાંનો ઘણો ખરો ભાગ તૂટી ગયેલો છે તેથી આચાર્ય વિગેરેનાં નામો જતાં રહ્યાં છે. લેખની સ્થિતિ જોતાં જણાય છે કે લેખનો એ ભાગ સ્વાભાવિક રીતેજ નષ્ટ થઈ ગયેલો નથી પરંતુ જાણી જોઇને કોઇએ તેનો નાશ કરેલો છે. કારણ કે દરેક જગાએ જ્યારે નામના શબ્દો જતા રહ્યા છે ત્યારે 'तत्पट्टालंकारे' .... 'पंडितोत्तम' આદિ વિશેષણો સ્પષ્ટ જણાય છે. આથી અવશ્ય કોઈ સંપ્રદાયદુરાગ્રહીની આ વર્તણુંક હોવી જોઇએ.

(૩૦)

મ્હોટી ટુંકમાં આદીશ્વરના મુખ્ય પ્રાસાદના દક્ષિણદ્વારની સામે આવેલા સહસ્રકૂટ–મંદિરના પ્રવેશદ્વારની પાસે આ લેખ આવેલો છે. પંક્તિ સંખ્યા ૧૦ છે.

સં. ૧૬૯૬ ના વૈશાખ શુકલ ૫ રવિવારના દિવસે દીવબંદર નિવાસી સં. સચા (સ્ત્રી તેજબાઈ) ના પુત્ર સં. ગોવિંદજીએ (સ્ત્રી વયજબાઈ) સ્વકુટુંબ સાથે, શત્રુંજય ઉપર ઉચ્ચ મંદિર બનાવ્યું અને તેમાં સુપાર્શ્વનાથની પ્રતિમા પ્રતિષ્ઠિત કરાવી. પ્રતિષ્ઠા કરનાર આચાર્ય શ્રીવિજયસેનના પટ્ટધર વિજયદેવસૂરિ છે, કે જેમની સાથે યુવરાજ વિજયસિંહસૂરિ પણ હતા.

(૩૧-૩૨)

એજ મંદિરના, બે સ્તંભો ઉપર, નં. ૩૧ અને ૩૨ ના લેખો કોતરેલા છે. પહેલો લેખ પદ્યમાં અને ટુંકો છે. બીજો ગદ્યમાં અને તેના કરતાં વિસ્તૃત છે. બંનેમાં વર્ણન એકજ છે.

સં. ૧૭૧૦ ના જ્યેષ્ઠ શુકલ ૬ અને ગુરૂવારના દિવસે, ઉગ્ર-સેન (આગ્રા-શહેર) નિવાસી ઓસવાલજ્ઞાતીય, વૃદ્ધસાખીય અને કુહાડગોત્રીય સા૦ વર્દ્ધમાન (સ્ત્રી વાલ્હાદે) ના પુત્ર, સા. માનસિંહ, રાયસિંહ, કનકસેન, ઉગ્રસેન અને ઋષભદાસ આદિએ સા. જગતસિંહ અને જીવણદાસ પ્રમુખ પુત્રાદિપરિવાર સહિત, પોતાના પિતા (વર્દ્ધમાન) ના વચનથી, તેના પુણ્ય માટે, આ સહસ્રકૂટ તીર્થ કરાવ્યું અને પોતાનીજ પ્રતિષ્ઠામાં પ્રતિષ્ઠિત કર્યું. તપગચ્છાચાર્ય શ્રીહીરવિજયસૂરિના પટ્ટધર આચાર્ય વિજયસેનસૂરિના શિષ્ય વિજયદેવસૂરિ અને વિજયપ્રભસૂરિની આજ્ઞાથી, હીરવિજયસૂરિશિષ્ય મહોપાધ્યાય શ્રીકીર્તિવિજય ગણિના શિષ્ય ઉપાધ્યાય વિનયવિજયજીએ એની પ્રતિષ્ઠા કરી. આ કાર્યમાં, શત્રુંજયતીર્થ સંબંધી કાર્યોની દેખરેખ રાખનાર પંડિત શાંતિવિજય ગણિ, દેવવિજયગણિ અને મેઘવિજય ગણિએ, સહાયતા કરી છે.

આ લેખ, ખરતરવસહિ ટુંકમાં આવેલા શેઠ નરસી કેશવજીના મંદિરના ગર્ભાગારની બહારના મંડપમાં, દક્ષિણ દિશા તરફની દિવાલ ઉપર એક શિલાપટ્ટમાં, ૪૩ પંક્તિમાં કોતરેલો છે. શત્રુંજયના શિલાલેખોમાં, આ સૌથી આધુનિક છે.

(૩૨ A *)

આ લેખમાં, પ્રથમ ૧૮ પદ્યો છે અને પછી ગદ્ય છે. ભાષા અપભ્રષ્ટ-સંસ્કૃત છે. આદિના ૧૧ શ્લોકોમાં, રત્નોદધિ (રત્નસાગર) સુધીની અંચલગચ્છની આચાર્યપટ્ટાવલી આપવામાં આવી છે. (જુઓ, ઉપર પૃષ્ઠ ૧૧.) પછી જણાવ્યું છે કે-કચ્છ દેશમાં, કોઠારા નગરમાં, લઘુશાખીય અર્ણશી નામે શેઠ થયો. તેનો પુત્ર નાયક થયો. નાયકની સ્ત્રી હીરબાઇની

---

* મૂળ લેખના મથાળે ૩૩ ના બદલે ભૂલથી ૩૨ નો અંક છપાઇ ગયો છે (અર્થાત્ ૩૨ ના ડબલ અંકો મૂકાણા છે) અને તેના પછીના અંકો તેનાજ અનુક્રમથી મૂકાણા છે તેથી આ જગાએ, બીજીવારના ૩૨ ઉપર વધારા તરીકે દર્શાવનાર A ચિહ્ન મૂકવામાં આવ્યું છે.

કુંખે પુણ્યવાન્ એવો કેશવજી નામનો પુત્ર થયો. તે પોતાના મામાની સાથે મુંબઈ આવ્યો અને ત્યાં વ્યાપાર કરવા લાગ્યો. વ્યાપારમાં તેણે પુષ્કળ ધન ઉપાર્જન કર્યું. તે દેવ, ગુરૂ અને ધર્મ ઉપર પૂર્ણ શ્રદ્ધાવાળો હતો. તેની કીર્તિ સ્વજનોમાં સારી પેઠે વિસ્તાર પામી હતી. તેની સ્ત્રી પાબાની કુખેથી નરસિંહ નામનો પુત્ર થયો. નરસિંહની સ્ત્રીનું નામ રત્નબાઈ હતું. તે પતિભકતા અને સુશીલા હતી. કેશવજીને માંકબાઈ નામની બીજી પત્નીથી ત્રિકમજી નામનો પુત્ર થયો પરંતુ તે અલ્પ વર્ષ જીવી મૃત્યુ પામ્યો.

ગાંધી મહોતા ગોત્રવાળા સા. કેશવજી, પોતાના ન્યાયોપાર્જિત દ્રવ્યનો સદુપયોગ કરવા માટે અનેક ધર્મકૃત્યો કરવા લાગ્યો. તે પોતાના પરિવાર સમેત, મ્હોટો સંઘ કાઢી શત્રુંજય આવ્યો અને કચ્છ, સોરઠ, ગુજરાત, મારવાડ, મેવાડ અને કોંકણુ આદિ બધા દેશોમાં કુંકુમપત્રિકાઓ મોકલી સંઘ જનોને આમંત્રણ કર્યું. તદનુસાર હજારો લોકો ત્યાં ભેગા મળ્યા. અંજનશલાકા કરાવા માટે મ્હોટો મંડપ તૈયાર કરાવ્યો, અને તેમાં સોના, ચાંદિ અને પાષાણના હજારો જિનબિંબો સ્થાપન કરી, સં. ૧૯૨૧ ના માઘ શુકલ પક્ષની ૭ અને ગુરૂવારના દિવસે, અંચલગચ્છના આચાર્ય રત્નસાગરસૂરિની આજ્ઞાર્થી મુનિ દેવચંદ્રજી અને બીજા ક્રિયાવિધિના જાણકાર અનેક શ્રાવકોએ, વિધિપૂર્વક બધા જિનબિંબોની અંજનશલાકા કરી. તે વખતે શેઠ કેશવજીએ, જિનપૂજન, સંઘભકિત અને સાધર્મિકવાત્સલ્ય આદિ ધર્મકૃત્યોમાં ખૂબ ધન ખર્ચ્યું. તથા પોતાની બંધાવેલી વિશાલ ધર્મશાળામાં, આરસ-પાષાણનું બનાવેલું શાસ્વતજિનનું જે ચતુર્મુખ ચૈત્ય હતું તેની અને પર્વત ઉપરના અભિનંદન મંદિરની, માઘ શુકલ ૧૩ અને બુધવારના દિવસે ખૂબ ધુમધામથી પ્રતિષ્ઠા કરાવી અને પોતાના પરિવાર સાથે શેઠે તેમાં અભિનંદન આદિ તીર્થંકરોની પ્રતિમાઓ સ્વહાથે તખ્તનશીન કરી. આવી રીતે ગોહિલવંશી ઠાકોર સૂરસિંહજીના સમયમાં, પાલીતાણામાં, શેઠ કેશવજીએ વિપુલ દ્રવ્ય ખર્ચી જૈનધર્મની ઘણી પ્રભાવના કરી.

માણિક્યસાગરના શિષ્ય વાચક વિનયસાગરે આ પ્રશસ્તિ બનાવી અને તેણેજ શિલાપટ્ટ ઉપર લખી.

(૩૩)

મ્હોટી ટુંકમાં આદીશ્વર ભગવાનના મુખ્ય મંદિરની દક્ષિણ તરફની દિવાલ ઉપર, ન્હાંની ન્હાંની ૨૨ પંક્તિઓમાં, આ નં. ૩૩ નો લેખ કોતરેલો છે. લેખમાં જણાવેલું છે કે—

સં. ૧૬૫૦ ના પ્રથમ ચૈત્ર માસની પૂર્ણિમાના દિવસે, ચારિત્રપાત્ર અને સન્માર્ગગામી એવા સાધુ રૂપ સમુદ્રને ઉલ્લસિત કરવા માટે જેઓ ચંદ્ર જેવા છે, જેમના વચનોથી રંજિત થઈ અકબર બાદશાહે શત્રુંજય પર્વત જેમના સ્વાધીન કર્યો છે અને ભટ્ટારક વિજયસેનસૂરિ પ્રમુખ સુવિહિતજનો જેમની ભક્તિપૂર્વક ચરણસેવા કરે છે એવા આચાર્ય શ્રીહીરવિજયસૂરિના મહિમાથી આનંદિત થઈ બાદશાહે શત્રુંજયની યાત્રાએ જનાર બધા મનુષ્યો પાસેથી જે દિવસે મસ્તક કર (માથા વેરો મુંડકો) લેવાનો નિષેધ કર્યો છે તેજ દિવસે, ઉક્ત આચાર્યવર્યના શિષ્ય. સકલવાચક શિરોમણિ શ્રીવિમલહર્ષ ઉપાધ્યાયે પં. દેવહર્ષ, પં. ધનવિજય. પં. જયવિજય, પં. જસવિજય, પં. હંસવિજય અને મુનિ વેસલ આદિ ૨૦૦ મુનિઓના પરિવાર સાથે નિર્વિઘ્ન રીતે, શત્રુંજયની યાત્રા કરી છે.

(૩૪-૩૭)

નં. ૩૪ થી ૩૭ સુધીના લેખો, ' ગાયકવાડસ્ ઓરીઍંટલ-સીરીઝ ' માં પ્રગટ થનાર प्राचीनगुर्जरकाव्यसंग्रह માંથી ઉતારવામાં આવ્યા છે. સ્થલનો ચોકકસ નિર્ણય નથી જણાયો. પરંતુ મ્હોટી ટુંકમાંના કોઈ મંદિરમાં જુદી જુદી મૂર્તિઓ ઉપર એ લેખો લખેલા છે. બધા લેખો, સં. ૧૩૭૧ માં, પાટણના સમરાસાહે, શત્રુંજયનો (૧૫ મો) ઉદ્ધાર કરાવ્યો, તે સંબંધી છે.

સમરાસાહના એ ઉદ્ધારની વિસ્તૃત હકીકત મ્હારા ' ऐतिहासिक-प्रबंधो ' નામક પુસ્તકમાં આપવામાં આવી છે તેથી અત્રે આપતો નથી.

૩૪ મો લેખ સચ્ચિકાદેવી, કે જે ઓસવાલોની કુલદેવી ગણાય છે તેની મૂર્તિ ઉપર છે. મિતિ સં. ૧૩૭૧, માઘ સુદી ૧૪ સોમવાર. ઉકેશવંશના વેસટ ગોત્રના સા૦ સલખણનો પુત્ર સા૦ આજડ અને તેનો પુત્ર સા૦ ગોસલ થયો. તેની ગુણમતી સ્ત્રીની કુંખે ત્રણ પુત્રો થયા,-સંઘપતિ આસાધર, સા૦ લૂણસિંહ અને સંઘપતિ દેસલ. તેમાં છેલ્લા દેસલે, પોતાના પુત્રો સા૦ સહજપાલ, સા૦ સાહણ-પાલ, સા૦ સામંત, સા૦ સમરા અને સા૦ સાંગણ આદિ પરિવાર સમેત, પોતાની કુલદેવી શ્રીસચ્ચિકા § ની મૂર્તિ કરાવી.

૩૫ મો લેખ, એક પુરૂષ-સ્ત્રીના મૂર્તિ-યુગ્મ ઉપર કોતરેલો છે. બીજી બધી હકીકત ઉપર પ્રમાણેજ છે, પરંતુ છેવટે લખવામાં આવ્યું છે કે, સં૦ દેસલે પોતાના વૃદ્ધભ્રાતા સંઘપતિ આસાધર અને તેમની સ્ત્રી, શેઠ માઢલની પુત્રી રત્નશ્રીનું, આ મૂર્તિ-યુગલ બનાવ્યું છે.

૩૬ મો લેખ, વચમાંથી તૂટી ગયેલો છે. ઉપલબ્ધ ભાગમાં લખેલું છે કે, સં. ૧૩૭૧ માં, સં૦ દેસલે રાણા શ્રીમહીપાલની, આદિનાથ ભગવાનના મંદિરમાં, આ મૂર્તિ બનાવી છે.

૩૭ મા લેખની મિતિ સં. ૧૪૧૪ ના વૈશાખ સુદી ૧૦ અને ગુરૂવારની છે. સં૦ દેસલના પુત્ર સા૦ સમરા અને તેની સ્ત્રી સમરશ્રીનું આ મૂર્તિ-યુગલ, તેમના પુત્ર સા૦ સાલિગ અને સા૦ સજ્જને બનાવ્યું છે અને કક્કસૂરિના શિષ્ય દેવગુપ્તસૂરિએ એની પ્રતિષ્ઠા કરી છે.

* * * * *

ઉપર લખવામાં આવ્યું છે કે, ડૉ. બુલ્હરે, તેમને મળેલા ૧૧૮ લેખોમાંથી ૩૩ લેખો તો મૂળ સંસ્કૃતમાંજ આપ્યા છે અને પછી બાકીનાનો માત્ર અંગ્રેજીમાં સારજ આપી દીધો છે. એ સારમાં, અર્વાચીન કાળના ઘણા ખરા શ્રાવકો અને કુટુંબોનાં નામો આવેલાં

---

§ મૂળ લેખમાં, चंडिका (!) આવો ભ્રમિત પાઠ મૂકાએલો છે પરંતુ પાછળથી તપાસ કરતા જણાયું કે તે 'चंडिका' નહિં પણ 'सचिका' પાઠ છે અને તેજ યોગ્ય છે.

હોવાથી, અને તે ઐતિહાસિક દષ્ટિએ સારા ઉપયોગી હોવાથી, એ સારનો સમગ્ર અનુવાદ, અત્રે આપવામાં આવે છે.

નં. ૩૪.[1] સંવત્ ૧૭૮૩, માઘ સુદિ ૫; સિધ્ધચક્ર, ધણુપુરના રહેવાસી, શ્રીમાલી લઘુ શાખાના ખેતા (ખેતા) ની સ્ત્રી આણન્દબાઇએ અર્પણ કર્યું.× બૃહત્ ખરતરગચ્છની મુખ્ય શાખામાં જિનચંદ્રસૂરિ થયા જેમને અકબર બાદશાહે યુગ પ્રધાનનું પદ આપ્યું. તેના શિષ્ય મહોપાધ્યાય રાજસારજી થયા. તેના શિષ્ય મહોપાધ્યાય જ્ઞાનધર્મજી, તેમના શિષ્ય ઉપાધ્યાય દીપચંદ્ર, તેમના શિષ્ય પંડિતવર દેવચંદ્રે, તેની પ્રતિષ્ઠા કરી.

નં. ૩૫.[2] સંવત્ ૧૭૮૮, માઘ સુદિ ૬, શુક્રવાર; ખરતર ગચ્છના સા(હુ) ફીકાના પુત્ર દુલીચન્દે ભીમમુનિની એક પ્રતિમા અર્પણ કરી; ઉપાધ્યાય દીપચન્દ્રગણિએ પ્રતિષ્ઠા કરી.

નં. ૩૬.[3] (મિતિ ઉપર છે તે); શ્રીયુધિષ્ઠિર (ષ્ઠિર) મુનિની પ્રતિમા (બીજું ઉપર પ્રમાણે).

નં. ૩૭.[4] વિક્રમ સંવત્ ૧૭૮૮, શક ૧૬૫૩, માઘ સુદિ ૬, શુક્રવાર, તપાગચ્છના ભટ્ટારક વિજયદયાસૂરિના ઉપદેશથી શ્રીમાલી વૃદ્ધશાખાના પ્રેમજી એ (અટક-ચુલી Cheuli, કારણ કે તે ચુલા Cheula નો રહેવાસી હતો) ચન્દ્રપ્રભની પ્રતિમા અર્પણ કરી; અને તેજ ગચ્છના ભટ્ટારક સુમતિસાગરે પ્રતિષ્ઠિત કરી.

નં. ૩૮.[5] સંવત્ ૧૭૯૧, વૈશાખ સુદિ ૮, પુષ્યાર્કે; પાર્શ્વનાથની પ્રતિમા, ઓસવાળ વૃધ્ધશાખા તથા નાહૂલગોત્રના ભંડારી દીપાજીના પુત્ર

---

૧ ખરતરવસી ટુંકના દક્ષિણ બાજુના ખુલ્લા વિભાગમાં સિધ્ધચક્ર શિલા ઉપર. લીસ્ટ્સ, પૃ૦ ૨૦૬, નં. ૩૩૭.

× ' અર્પણ કર્યું ' એનો અર્થ બનાવ્યું-કરાવ્યું, સમજવો. આગળ પણ દરેક લેખમાં એજ અર્થ લેવાનો છે. સંગ્રાહક.

૨—પંચપાંડવદેવાલયની મુખ્ય મૂર્તિની જમણી બાજુએ આવેલી એક મૂર્તિની બેસણી ઉપર-લીસ્ટ્સ, પૃ. ૨૦૭. નં. ૩૫૦.

૩ પંચપાંડવદેવાલયમાં, મુખ્ય મૂર્તિની બેસણી ઉપર-લીસ્ટ્સ, ૧ (ब).

૪ મહાન્ આદીશ્વરના દક્ષિણ-પશ્ચિમ ખુણા સામેના એક ચોરસ દેવાલયના દ્વાર ઉપર-લીસ્ટ્સ, પૃ. ૧૯૭, કદાચ નં. ૧૦૦.

૫ વિમલવશી ટુંકમાં હાથીપોળ તરફ જતાં જમણી બાજુએ લીસ્ટ્સ, પૃ. ૨૦૨, નં. ૨૪૭.

ખેતસીહજીના પુત્ર ઉદયકર્ણ (અને ઉદયવન્તદેવી) ના પુત્ર ભંડારી રત્નસિંહ* મહામંત્રી, જેણે ગુજરાતમાં "અમારી" નો ઢંઢેરો પીટાવ્યો, તેણે અર્પણ કરી; તપાગચ્છના વિજયક્ષમાસૂરિના અનુગ વિજયદયાસૂરિના વિજયિ રાજ્યમાં પ્રતિષ્ઠિત થઇ.

નં. ૩૯.[૬] સંવત્ ૧૭૯૪, શક ૧૬૫૯, અષાઢ સુદિ ૧૦, રવિવાર; ઓશવંશ, વૃદ્ધશાખા નાહુલગોત્રના ભંડારી ભાનાજીના પુત્ર ભંડારી નારાયણજીના પુત્ર ભંડારી તારાચંદના પુત્ર ભંડારી રૂપચંદના પુત્ર ભંડારી સિવચંદના પુત્ર ભંડારી હરખચન્દે, એ દેવાલય સમરાવ્યું અને પાર્શ્વનાથની એક પ્રતિમા અર્પણ કરી; બૃહત ખરતરગચ્છના જિનચંદ્રસૂરિના વિજયિ રાજ્યમાં મહોપાધ્યાય રાજસારજીના શિષ્ય ઉપાધ્યાય જ્ઞાનધર્મજીના શિષ્ય ઉપાધ્યાય દીપચન્દજીના શિષ્ય પંડિત દેવચન્દ્રે પ્રતિષ્ઠિત કરી.

નં. ૪૦.[૭] સંવત્ ૧૮૧૦, માહ સુદિ ૧૩, મંગળવાર; સંઘવી કચરા કીકા વિગેરે આખા કુટુંબે સુમતિનાથની પ્રતિમા અર્પણ કરી; સર્વસૂરીએ પ્રતિષ્ઠિત કરી.

નં. ૪૧.[૮] સંવત્ ૧૮૧૪, માઘ વદિ ૫, સોમવાર: પ્રાગ્વાટવંશ, લઘુશાખાના અને રાજનગરના રહેવાસી વો. સાકલચન્દના પુત્ર વો. દીપચન્દના પુત્ર વો. લાદા (અને પ્રાણકુમાર) ના પુત્ર વો. કેશરીસિંઘે શિખર સહિત એક દેવાલય અર્પણ કર્યું; ઉદયસૂરિએ તે પ્રતિષ્ઠિત કર્યું.

નં. ૪૨.[૯] સંવત્ ૧૮૧૫, વૈસાખ સુદિ ૬, બુધવાર: ભાવનગરના

* ભંડારી રત્નસિંહ, ઈસ્વી સન્ ૧૭૩૩ થી ૩૭ સુધી ગુજરાતનો નાયબ સુબો હતો. તે મહાન યોદ્ધો અને કુશળ કારભારી હતો. તે મહારાજા અભયસિંહનો વિશ્વાસુ અને બાહોશ પ્રધાન હતો. તેના વિશેષ વર્ણન માટે જુઓ, રા. બા. ગોવિંદભાઇ હાથીભાઈ દેસાઇ કૃત " **ગુજરાતનો અર્વાચીન ઇતિહાસ** " પૃષ્ઠ ૧૪૦-૫૦ —**સંગ્રાહક.**

૬ છીપાવસી ટુંકમાંના એક દેવાલયના મંદિરની બહાર દક્ષિણ ભીંત ઉપર લીસ્ટસ, પૃ. ૨૦૭, નં. ૩૫૭.

૭ હાથીપોળ તરફ જતાં દક્ષિણે આવેલા એક દેવાલયમાં, વિમળવસી ટુંક–લીસ્ટસ, પૃ. ૨૦૪, નં. ૨૮૫.

૮ આદીશ્વર દેવાલયની બહાર દક્ષિણ ખુણાના એક દેવાલયમાં.

૯ હાથીપોલ જતાં દક્ષિણ બાજુએ આવેલા દેવાલયની પ્રતિમાની બેસણી ઉપર—લીસ્ટસ, પૃ. ૨૦૪, નં. ૨૯૧.

માસા કુંવરજી લાધાએ પાર્શ્વનાથની પ્રતિમા અર્પણ કરી; લઘુ પોશાલગચ્છના રાજસોમસૂરિએ પ્રતિષ્ઠિત કરી.

નં. ૪૩.[10] સંવત્ ૧૮૨૨, ફાલ્ગુણ સુદિ ૫, ગુરૂવાર; મેશાણાના ગાંધી પરસોત્તમ સુંદરજી અને તેના ભત્રીજા અમ્બાઇદાસ અને તેના ભાઇ નાથા અને કુબેર, એ સર્વે વિશા ઓસવાલ; તપાગચ્છની દેરીમાં બે પ્રતિમાઓ અર્પણ કરી. સંવત્ ૧૮૬૩, ચૈત્ર સુદિ ૨ શુક્રવારે કુબેરે આ લેખ કોતર્યો.

નં. ૪૪.[11] સંવત્ ૧૮૪૩, શક ૧૭૦૮, માઘ સુદિ ૧૧, સોમવાર; લઘુ શાખા અને કાશ્યપ ગોત્ર તથા પરમાર વંશના શ્રીમાલી, અને રાજનગર નિવાસી, પ્રેમચન્દે આદિનાથની પ્રતિમા અર્પણ કરી: તપાગચ્છના વિજય-જિનેન્દ્રસૂરિએ પ્રતિષ્ઠિત કરી.

નં. ૪૫.[12] વિક્રમ સંવત્ ૧૮૬૦. શક ૧૭૨૬, વૈશાખ સુદિ ૫, સોમવાર: વૃદ્ધશાખાના શ્રીમાલી, દમણ બન્દિર (દમણ) ના રહેવાસી, અને ફિરંગિ જાતિ પુરતકાલ પાતિસાહિ (પોર્તુગાલના રાજા) ના માન પામેલા સા. રાયકરણના પુત્ર હીરાચંદ અને કુંઅરબાઇના પુત્ર હરખચંદે શાંતિનાથની પ્રતિમા અર્પણ કરી.

નં. ૪૬.[13] (મિતિ ઉપર પ્રમાણે); સુરતના ઉસવાલ જ્ઞાતિના ઝવેરી, પ્રેમચંદ ઝવેરચંદ અને જેઠીના પુત્ર સવાઇચંદે, પ્રેમચંદ વિગેરેના નામે વિજયઆણન્દસૂરિગચ્છના વિજયદેવચન્દ્રસૂરિના વિજયિ રાજ્યમાં, વિજ્જહરા પાર્શ્વનાથના નવા દેવાલયમાં એક નવી પ્રતિમા અર્પણ કરી; તપાગચ્છના વિજયજિનેન્દ્રસૂરિએ પ્રતિષ્ઠિત કરી.

નં. ૪૭.[14] (નં. ૪૫ પ્રમાણે મિતિ) : વિજયઆનન્દસૂરિના

---

૧૦ મોદી પ્રેમચન્દના દેવાલયમાં, નં.૮૪ (?)

૧૧ વિમલવસી ટુંકમાં, વાઘણપોળની દક્ષિણે આવેલા એક ન્હાના દેવાલયમાં, —લીસ્ટ્સ, પૃ. ૨૦૪, નં. ૩૦૪.

૧૨ મોદી પ્રેમચન્દની ટુંકમાં. મુખ્ય દેવાલયની પ્રતિમા ઉપર, લીસ્ટ્સ પૃ. ૨૦૭, નં. ૩૬૨.

૧૩ મોદી પ્રેમચંદની ટુંકમાં જતાં જમણી બાજુએ આવેલા દેવાલયની પ્રતિમાની બેસણી ઉપર—લીસ્ટ્સ, પૃ. ૨૦૮, નં. ૩૬૭.

૧૪ મોદી પ્રેમચન્દની ટુકમાં, સામે આવેલા દેવાલયની પ્રતિમાની બેસણી ઉપર- લીસ્ટ્સ, પૃ. ૨૦૮. નં. ૩૬૪.

ગચ્છના, સુરતના ઉસવાલ......ઝવેરી પ્રેમચન્દે વિજયદેવચન્દ્રસૂરિના વિજયિ-રાજ્યમાં અસ્રહુરા (વિન્જહરા ?) પાર્શ્વનાથના નવા દેવાલયમાં એક નવી મૂર્તિ અર્પણ કરી; તપાગચ્છના ભટ્ટારક વિજયજિનેન્દ્રસૂરિએ પ્રતિષ્ઠિત કરી.

નં. ૪૮. [૧૫] (નં. ૪૫ પ્રમાણે મિતિ); અંચલગચ્છના પુણ્ય-સાગરસૂરિની વિનતિથી શ્રીમાલી સા૦ ભાઇસાજીના પૌત્ર, સા. લાલુભાઇના પુત્ર, ઘટાભાઇએ સહસકુટજી (સહસ્રકૂટ) ની પ્રતિમા અર્પણ કરી; તપાગચ્છના વિજયજિનેન્દ્રસૂરિએ પ્રતિષ્ઠિત કરી.

નં. ૪૯. [૧૬] ઉપર પ્રમાણે બધું.

નં. ૫૦. [૧૭] સંવત્ ૧૮૬૦, મહા સુદ ૧૩; વીસાપોરવાલ જ્ઞાતિના તથા વિજયઆણન્દસૂરિના ગચ્છના, અમદાવાદના પારેખ. હરખચન્દના પૌત્ર, પિતામ્બરના પુત્ર, વીરચન્દે સંવત્ ૧૮૬૧ ના ફાલ્ગુન વદિ ૫, બુધવારે એક દેવાલય શરૂ કર્યું અને પૂર્ણ કર્યું.

નં. ૫૧. [૧૮] વિક્રમ સંવત્ ૧૮૬૧, શાલિવાહન શક ૧૭૨૬. ધાતા સંવત્સર માર્ગશીર્ષ સુદિ ૩, બુધવાર. પૂર્વાષાઢ નક્ષત્ર, વૃદ્ધયોગ, ગિરકરણ, આંચળગચ્છના ઉદયસાગરસૂરિના અનુગ કિર્તિસાગરસૂરિના અનુગ પુણ્યસાગર-સૂરિના વિજયિ રાજ્યમાં, સુરતના શ્રીમાલી, નિહાલચંદભાઇના પુત્ર ઇચ્છાભાઇએ ઇચ્છાકુંડ નામે એક કુંડ અર્પણ કર્યો તે વખતે ગોહિલ રાજા ઉન્નડજી પાલીતાણા ઉપર રાજ્ય કરતો હતો.

નં. ૫૨. [૧૯] સંવત્ ૧૮૬૭, ચૈત્ર સુદ ૧૫: હાથીપોળમાં કોઇને દેવાલયો નહિ બાંધવા દેવા માટે ગુજરાતીમાં કરેલો કરાર.

નં. ૫૩. [૨૦] સંવત્ ૧૮૭૫, માઘ વદિ ૪, રવીવાર; રાધનપુરના મૂલજી અને માનકુંઅરના પુત્ર સોમજીએ સુવિધિનાથની પ્રતિમા અર્પણ કરી;

---

૧૫ પંચપાંડવના દેવાલયમાં સહસ્રકૂટના એક સ્તંભ ઉપર-લીસ્ટ્સ, પૃ. ૨૦૭, નં. ૩૫૧.

૧૬ એજ દેવાલયમાં.

૧૭ વિમલવસી ટુંકમાં, એક સો સ્તંભની ચોમુખના દક્ષિણપૂર્વ—લીસ્ટ્સ. પૃ ૨૦૨, નં. ૨૪૫.

૧૮ ટેકરીથી ઉતરતાં રસ્તા ઉપરના તળાવ ઉપર.

૧૯ હાથીપોલ પાસેની ભીંત ઉપર અગર આદીશ્વરની ટુંકના કોટ અને વિમલવસીટુંકના પૂર્વ ભાગ વચ્ચે આવેલા દ્વાર ઉપર.

૨૦ મોદી પ્રેમચંદની ટુંકમાં, ઉત્તર તરફના ભોંયરામાં.

મૂલજી અને (તે) ના પુત્ર સા. ડુંગરસીએ ચંદ્રપ્રભની મૂર્તિ અર્પણ કરી; ટોકરસીના પુત્ર કાંતિયા હેમજીએ મલ્લીનાથની એક પ્રતિમા અને એક ન્હાની દેહરી અર્પણ કરી.

નં. ૫૪. [૨૧] સંવત ૧૮૮૫ વૈશાખ શુકલ અક્ષય તૃતીયા, ગુરૂવાર; શ્રાવિકા ગુલાબબહેનની વિનતિથી, બાલુચરના રહેવાસી, દૂગડગોત્રના, સાહ બોહિત્થજીના પુત્રો કેશવદાસજી, પૂરનચંદજી અને જેઠમલ્લજી, ના પુત્રો વિસનચંદજી અને બાબુ હર્ષચંદજીએ ચંદ્રપ્રભનું દેવાલય બંધાવ્યું; ખરતર ગચ્છના જિનહર્ષસૂરિએ પ્રતિષ્ઠિત કર્યું.

નં. ૫૫. [૨૨] સંવત ૧૮૮૬, શક ૧૭૫૧, માઘ શુકલપક્ષ ૫, શુક્રવાર; રાજનગરના રહેવાસી, ઓશ જ્ઞાતિની વૃદ્ધ શાખાના શેઠ વખતચંદ ખુશ્યાલચંદની કન્યા મુઘીવહુ અને શેઠ પાનાભાઇના પુત્ર લલ્લુભાઇએ પોતાના બાપના શુભ સારૂં પુંડરીક ગણધરની એક પ્રતિમા અર્પણ કરી; સાગરગચ્છના શાંતિસાગરસુરિના રાજ્યમાં પ્રતિષ્ઠિત કરી.

નં. ૫૬. [૨૩] (મિતિ ઉપર પ્રમાણે); રાજનગરના રહેવાસી, ઓશજાતિની વૃદ્ધશાખાના સાહ મૂલચન્દના પુત્ર સાહ હરખચંદની સ્ત્રી બાઈ રામકુંઅરના શુભ માટે તથા દોસી કુસલચંદની સ્ત્રી અને તેની (રામકુંયરની) પુત્રી ઝવેરબાઈના શુભ માટે, આંચલગચ્છના ભટ્ટારક રાજેન્દ્રસાગરસૂરિના રાજ્યમાં, અર્પણ કરી.

નં. ૫૭. [૨૪] (ઉપર પ્રમાણે મિતિ): રાજનગરના રહેવાસી, ઓશ જ્ઞાતિની વૃદ્ધ શાખાના સાહ મલુકચંદ અને કુસલબાઈના પુત્ર મોતિચન્દે હ્રિંકાર સહિત ' ચતુર્વિંશતિતીર્થકરપટ ' અર્પણ કર્યો અને ખરતરગચ્છના ભટ્ટારકે પ્રતિષ્ઠિત કર્યો.

નં. ૫૮. [૨૫] (મિતિ ઉપર પ્રમાણે) નં. ૫૭ વાળા દાતાએ ઓંકાર સહ એક 'પરમેષ્ઠિ (ષ્ઠિ) પટ' અર્પણ કર્યો; ઉપર પ્રમાણે પ્રતિષ્ઠા.

---

૨૧ પુંડરીકના દેવાલયના દક્ષિણે આવેલા એક નાના દેવાલયમાં.

૨૨ હેમાભાઈની ટુંકમાં. દ્વાર આગળ-લીસ્ટસ, પૃ૦ ૨૦૯, નં. ૪૦૮.

૨૩ હેમાભાઇ વખતચંદની ટુંકમાં, દ્વાર આગળની પુંડરીકની પ્રતિમાને દક્ષિણે આવેલી પ્રતિમાની બેસણી ઉપર

૨૪ હેમાભાઇની ટુંકમાં, મુખ્ય દેવાલયના મંડપની ઉત્તર દિવાલ ઉપરજ લીસ્ટસ પૃ૦ ૨૦૯, નં. ૪૦૭.

૨૫ એજ દેવાલયમાં, દક્ષિણ ભીંતે.

નં. ૫૯. [26] (મિતિ ઉપર પ્રમાણે); રાજનગરના રહેવાસી ઓશ-જ્ઞાતિની વૃદ્ધશાખાના શેઠ વખતચંદ ખુસ્યાળચંદના પુત્ર શેઠ હિમાભાઇના પુત્ર નગિનદાસની સ્ત્રી ઇચ્છાવહુએ પોતાના ધણીના શુભ માટે એક દેવાલય અને ચંદ્રપ્રભની પ્રતિમા અર્પણ કરી; સાગરગચ્છના શાંતિસાગરસૂરિના રાજ્યમાં પ્રતિષ્ટા થઇ.

નં. ૬૦. [27] સંવત્ ૧૮૮૭. વૈશાખ સુદિ ૧૩; પાદલિપ્તનગરના ગોહેલ ખાંધાજી, કુંવર નોંઘણજીના રાજ્યમાં. અજમેર નગરના રહેવાસી ઉકેશ-જ્ઞાતીય વૃદ્ધશાખાના લુણીયા ગોત્રના સાહ તિલોકચંદના પુત્ર હિમતરાયના પુત્ર ગજમલજી પારેખે, એક દેવાલય (વિહાર) અને કુંથુનાથની એક પ્રતિમા અર્પણ કરી: બૃહત્ ખરતરગચ્છના ભટ્ટારક જિનહર્ષસૂરિના રાજ્યમાં પ્રતિષ્ઠિત કરવામાં આવી.

નં. ૬૧. [28] સંવત્ ૧૮૮૮ વૈશાખ વદિ ૦ શોરિવાસરે (!) અમદાવાદના ઓશવાળ સાહ પાંનાચંદના પુત્ર નિહાલચંદની સ્ત્રી ખેમકુંવર બાઇએ ચંદ્રપ્રભ વિગેરેની ત્રણ મૂર્તિઓ અર્પણ કરી ખરતરગચ્છના જિન-હર્ષસૂરિના રાજ્યમાં દેવચંદ્રે પ્રતિષ્ઠિત કરી.

નં. ૬૨. [29] સંવત્ ૧૮૮૯, શક ૧૭૫૫, વૈશાખ શુક્લ ૧૩. બુધ-વાર; રાજનગરના રહેવાસી વૃદ્ધ શાખાના ઓશવાલ, વખતચંદની કન્યા ઉજમ બાઇએ ધર્મનાથની પ્રતિમા અર્પણ કરી: સાગરગચ્છના શાંતિસાગરસૂરિના રાજ્યમાં પ્રતિષ્ઠિત થઇ. તેમજ પાંચાભાઇના દેવાલય નજીક મોટી ટુંકમાં એક ન્હાનું દેવાલય બાંધ્યું.

નં. ૬૩. [30] (મિતિ ઉપર પ્રમાણે) રાજનગરના રહેવાસી ઉકેસ-જ્ઞાતિની વૃદ્ધશાખાના શ્રેષ્ઠી વખતચંદના પુત્ર સૂર્યમલની સ્ત્રી પરધાન વહુએ ઋષભદેવની પ્રતિમા અર્પણ કરી. સાગરગચ્છ વાળાએ પ્રતિષ્ઠિત કરી.

---

૨૬ હેમાભાઇની ટુંકમાં આવેલા મંદિરમાં—લીસ્ટ્સ. પૃ૦ ૨૦૬, નં. ૪૧૩.

૨૭ ખરતર વસી ટુંકની બહાર, ઉત્તર-પૂર્વ ખુણામાં આવેલા એક દેવાલયમાં લીસ્ટ્સ પૃ ૨૦૭, નં. ૩૪૭.

૨૮ હેમાભાઈની ટુંકની આજુબાજુ આવેલા મંદિરોમાંના એકમાં.

૨૯ તેનાજ દક્ષિણ ભાગમાંના એક ન્હાના મંદિરમાં.

૩૦ હેમાભાઇની ટુંકમાં ઓરડી નં. ૪ ની બહારની જગ્યામાં આવેલા એક મંદિરમાં.

નં. ૬૪.[31] (મિતિ ઉપર પ્રમાણે) પતાજી પારખના પુત્ર જસરૂપજીના નાનાભાઈ ખુબચંદ, જસરૂપજીના પુત્ર, સિરોહિના રહેવાસી કપુરચંદજીએ ચંદ્રપ્રભની પ્રતિમા અર્પણ કરી તપાગચ્છમાં પ્રતિષ્ઠિત કરી.

નં. ૬૫. [32] (મિતિ ઉપર પ્રમાણે) અમદાવાદના રહેવાસી વૃદ્ધશાખાના ઓસવાળ નગિનદાસ, તેની સ્ત્રી ઇચ્છાવહુ, તેના નાનાભાઈ પ્રેમાભાઇ, તેની સ્ત્રી સાંકલીવહુ અને તેની બહેનો રૂખમાણી, પ્રસન, મોતીકુંઅર–હેમાભાઇની સ્ત્રી કંકુવહુ, મા–બાપ શેઠ વખતચંદ અને જડાવબાઇ, દાદા ખુશાલચંદ; આ સર્વ કુટુંબે હેમાભાઇના શુભ માટે ચતુર્મુખ બિંબ અર્પણ કર્યું. સાગરગચ્છના શાંતિસાગરે પ્રતિષ્ઠિત કર્યું.

નં. ૬૬. [33] (મિતિ ઉપર પ્રમાણે) પણ શુક્ર ૧૨, બુધવાર (?) ઉજમબાઇ (જુઓ નં. ૬૨) એ ઓંકારવાળુ એક ' પંચપરમેષ્ટિ[બિં] પટ્ટ ' અર્પણ કર્યું. તપાગચ્છવાળાએ પ્રતિષ્ઠિત કર્યું.

નં. ૬૭. [34] સંવત્ ૧૮૮૯, શક ૧૭૫૪, વૈશાખ, શુક્લપક્ષ ૧૨, બુધવાર, ઉજમબાઈ(જુઓ નં. ૬૬) એ હ્રિંકારવાળું એક 'ચતુર્વિશતિતીર્થંકરપટ્ટ ' અર્પણ કર્યું; તપાગચ્છવાળાએ તેની પ્રતિષ્ઠા કરી.

નં. ૬૮. [35] સંવત્ ૧૮૯૧, માઘ, શિત ૫, સોમવાર, પાલિતાણાના ગોહેલ ખાંધાજી, તેનો પુત્ર નોંધણજી અને તેનો પુત્ર પ્રતાપસિંઘજી હતો, તેના રાજ્યમાં મકસુદાવાદ—બાલુચરના રહેવાસી, ઓશવાળ જ્ઞાતિના બૃહત્શાખાના દુગડગોત્રના, નિહાળચંદના પુત્ર ઇંદ્રજીએ ઋષભની એક પ્રતિમા અર્પણ કરી; બૃહત્ ખરતરગચ્છના જિનહર્ષના રાજ્યમાં પં૦ જ્યવંતજીના શિષ્ય પં. દેવચંદ્રે પ્રતિષ્ઠા કરી.

---

૩૧ હેમાભાઇની ટુંકમાં ઉત્તર બાજુએ ઓરડી નં. ૨ માં,

૩૨ બહારની બાજુએ ઉત્તર—પૂર્વમાં આવેલા દેવાલયના મંદિરમાં–લીસ્ટ્સ પૃ. ૨૦૯, નં. ૪૧૨.

૩૩ હેમાભાઈની ટુંકમાંના મુખ્ય મંદિરમાં, દક્ષિણ દિવાલ ઉપર જુઓ નં. ૫૮.

૩૪ હેમાભાઈના દેવાલયમાં, પૂર્વ ખુણામાં, મંડપની ઉત્તર દિવાલ ઉપર. જુઓ નં. ૫૭.

૩૫ ખરતરટુંકમાંના પુંડરીકના દેવાલયના દ્વારની બહાર આવેલા દેવાલયમાં–લીસ્ટ્સ પૃ. ૨૦૬, નં. ૩૪૧.

નં. ૬૯. [૩૬] સંવત્ ૧૮૯૨, વૈશાખ, શિત ૩ શુક્રવાર, ગોહેલ ખાંધાજી (વિગેરે જુઓ નં. ૬૮) ના રાજ્યમાં, મક્ષુદાવાદ–બાલુચરના, બૃહતશાખા ઉકેસજ્ઞાતિય, દુગડગોત્રના બાબુ રાધાસિંગજીના પુત્ર બાબુ બહાદુરસિંગજીના ભાઈ બાબુ પ્રતાપસિંગજીની સ્ત્રી મહેતાબ કુંઅરે સંભવનાથ, પાર્શ્વનાથ અને શીતલનાથની પ્રતિમાઓ અર્પણ કરી; બૃહત્ ખરતરગચ્છના જિનહર્ષના રાજ્યમાં પં૦ કનક શેખરજીના શિષ્ય પં૦ જયભદ્રના શિષ્ય, પં૦ દેવચંદ્રે પ્રતિષ્ઠા કરી.

નં. ૭૦. [૩૭] સંવત ૧૮૯૩, શક ૧૭૫૮, માઘ વદિ ૩, બુધવાર; વખતચંદ (જુઓ નં. ૪૫) ના પુત્ર અનોપભાઈ અને મંછીની પુત્રી ફુલકુંવરે એક દેવાલય બંધાવ્યું અને આદિનાથની પ્રતિમા અર્પણ કરી; સાગરગચ્છના શાંતિસાગરે પ્રતિષ્ઠિત કરી.

નં. ૭૧. [૩૮] (મિતિ ઉપર પ્રમાણે) રાજનગરના રહેવાસી, ઓસવાળ, વૃદ્ધશાખાના, મોતીચંદના પુત્ર ફતેભાઇની સ્ત્રી ઉજલીવહુએ એક દેવાલય બંધાવ્યું તથા શાંતિનાથની પ્રતિમા અર્પણ કરી; સાગરગચ્છના શાંતિસાગરે પ્રતિષ્ઠા કરી.

નં. ૭૨. [૩૯] (મિતિ ઉપર પ્રમાણે) મોતીચંદ (જુઓ નં. ૭૧) ના પુત્ર ફતેભાઇ (તેની સ્ત્રી અગરતવહુ) ના પુત્ર ભગુભાઈએ એક દેવાલય બંધાવ્યું અને શાંતિનાથની પ્રતિમા અર્પણ કરી; સાગરવંશના શાંતિસાગરે પ્રતિષ્ઠા કરી.

નં. ૭૩. [૪૦] (મિતિ ઉપર પ્રમાણે) ખંભનગરના રહેવાસી ઉસવાળ વૃદ્ધશાખાના સા૦ હીરાચંદના પુત્ર સા૦ જેસંઘના પુત્ર સા૦ લક્ષ્મીચન્દ્રે (તેની સ્ત્રી–પારવતી) હેમાભાઈની ટુંકમાં એક દેવાલય બંધાવ્યું અને અજીતનાથની પ્રતિમા અર્પણ કરી.

---

૩૬ પૂર્વ તરફ મ્હોટા ચોમુખને ગોળ ફરતા કઠેરાની બહાર, ઉપરના લેખની પાસે, એક પ્રતિમાની બેસણી ઉપર—લીસ્ટ્સ પૃ. ૨૦૬, નં. ૩૩૦.

૩૭ હેમાભાઈની ટુંકમાં પશ્ચિમ બાજુએ, ઓરડી–નં. ૧.

૩૮ ,, ,, ,, ,, , મંદિરમાં,

૩૯ ,, ,, ,, , ઓરડી નં. ૫.

૪૦ ,, ,, ઉત્તર બાજુએ, ઓરડી નં. ૧.

નં. ૭૪. [૪૧] સંવત્ ૧૮૯૩, જ્યેષ્ઠ સુદિ ૩. બુધવાર; જેશલમેરના બાફણા ગુમાનચંદજી બહાદરમલ્લજીએ ગોમુખયક્ષની એક પ્રતિમા અર્પણ કરી; ખરતરગચ્છના જિનમહેન્દ્રસૂરિએ પ્રતિષ્ઠિત કરી.

નં. ૭૫. [૪૨] સંવત્ ૧૮૯૩, શક ૧૭૫૮, માઘ શુકલ ૧૦, બુધવાર પ્રેમચંદ વિગેરે (જુઓ નં. ૭૬) એ પાર્શ્વનાથની પ્રતિમા અર્પણ કરી; પદ્મવિજય વિગેરે (જુઓ નં. ૭૬) એ પ્રતિષ્ઠિત કરી.

નં. ૭૬. [૪૩] સંવત ૧૮૯૩, શક ૧૭૫૮, માઘ શુકલ ૧૦, બુધવાર અમદાવાદના શ્રીમાલી લઘુશાખાના સા૦ દામોદરદાસના પુત્ર સા૦ પ્રેમચંદના પુત્ર સા૦ સાકલચંદના પુત્ર સા૦ પીતામરની પહેલી તથા બીજી મા, અજબ અને માનકુંઅરે પાર્શ્વનાથની પ્રતિમા અર્પણ કરી. તપાગચ્છના વિજયસિંહસૂરિના વંશના, સંવિજ્ઞમાર્ગીય પદ્મવિજયગણિના શિષ્ય રૂપવિજયગણિએ પ્રતિષ્ઠિત કરી.

નં. ૭૭. [૪૪] (મિતિ ઉપર પ્રમાણે), સા૦ પ્રેમચંદ (વિગેરે જુઓ નં. ૭૬) ના પુત્ર સા૦ કરમચંદ ના પુત્ર સા૦ મૂલચંદે પદ્મનાથની પ્રતિમા અર્પણ કરી; રૂપવિજયગણિ (વગેરે જુઓ. નં. ૭૬) એ પ્રતિષ્ઠિત કરી.

નં. ૭૮. [૪૫] (મિતિ ઉપર પ્રમાણે) મુંબાઇના રહેવાસી, ઓશ લઘુશાખાના પ્રેમચંદ અને મકાબાઇના પુત્રરત્ન ખિમચંદ અને દેવકુંઅરના પુત્ર અમરચંદે (અને તેના કુટુંબે) ધર્મનાથની પ્રતિમા અર્પણ કરી; તપાગચ્છના, વિજયઆણંદસૂરિના ગચ્છના, વિજયધનેશ્વરસૂરિના રાજ્યમાં પ્રતિષ્ઠિત કરી.

નં. ૭૯. [૪૬] (મિતિ ઉપર પ્રમાણે) અમદાવાદના રહેવાસી, વૃદ્ધ-

---

૪૧ ચૌમુખ દેવાલયમાં પેસતાંજ, ચૌમુખના મંદિરમાં–લીસ્ટ્સ-પૃ૦ ૨૦૫, નં. ૩૧૧

૪૨ મુખ્ય દેવાલયના પશ્ચિમ ભાગમાં આવેલા ભોંયરામાં, પ્રતિમા (ચિન્તામણિ પાર્શ્વનાથ) ની બેસણી ઉપર, સાકલચંદ પ્રેમચંદની ટુંકમાં–લીસ્ટ્સ, પૃ૦ ૨૧૨, નં. ૪૫૪.

૪૩ સાંકલચંદ પ્રેમચંદની ટુકમાં, મુખ્ય દેવાલયની સામે પુંડરીકની બેઠક ઉપર.

૪૪ સાકલચંદ પ્રેમચંદની ટુકમાં ઉત્તર-પૂર્વ ખુણામાંના દેવાલયમાં લીસ્ટ્સ, પૃ૦ ૨૧૩, નં. ૪૫૮.

૪૫ મોતીશાહની ટુંકમાં, મુખ્ય દેવાલયની દક્ષિણ બાજુએ આવેલા દેવાલયમાં–લીસ્ટ્સ, પૃ૦ ૨૧૦, નં. ૪૨૦.

૪૬ મોતીશાહના ટુંકમાં, મુખ્ય દેવાલયની ઉત્તરે આવેલા એક દેવાલયની પ્રતિમાની બેસણી ઉપર–લીસ્ટ્સ, પા. ૧૦, નં. ૪૨૩.

શાખાના ઓશવાળ, સા૦ નાહાલચંદના પુત્ર સા૦ ખુશાલચંદના પુત્ર સા૦ કેશરિસિંહના પુત્ર સા૦ સાહિસિંહે ધર્મનાથની પ્રતિમા અર્પણ કરી; સાગર-ગચ્છના શાંતિસાગરસૂરિએ પ્રતિષ્ઠિત કરી.

નં. ૮૦. [૪૭] (મિતિ ઉપર પ્રમાણે) મુમ્બાઈ બિન્દર (મુંબઈ) ના રહેવાસી, એસવાળ વૃદ્ધશાખા અને નાહટાગોત્રના, શેઠ અમીચંદ રૂપાબાઇના પુત્ર શેઠ મોતીચંદ અને દીવાલીબાઇના પુત્ર ખેમચંદે (તથા કુટુંબે) આદિનાથની પ્રતિમા અર્પણ કરી; ગોહેલ પ્રતાપસિંહજીના રાજ્યમાં બૃહત ખરતરગચ્છ (ખરતર પિપ્પલીય) ના જિનહર્ષસૂરિના અનુગ જિનમહેન્દ્ર-સૂરિએ પ્રતિષ્ઠિત કરી.

નં. ૮૧. [૪૮] (મિતિ ઉપર પ્રમાણે) ખરતર ધાનલીય (પિપ્પલીય ?) ગચ્છમાં શેઠ ખેમચંદે શેઠ (મોતીચંદ) અને તેની સ્ત્રી છચ્છાબાઇની મૂર્તિ બેસાડી.

નં. ૮૨. [૪૯] (મિતિ ઉપર પ્રમાણે) શેઠ અમીચંદે (વિગેરે જુઓ નં. ૮૦) શાંતિનાથની પ્રતિમા અર્પણ કરી; (खरतर–पीप्पलीय गच्छे भ०जं०यु० श्रीजिनदेवसूरितत्पट्टभ०जं० श्रीजिनचन्द्रसूरिविद्यमाने सपरिकरसंयुते) જિનમહેંદ્રે પ્રતિષ્ઠિત કરી.

નં. ૮૩. [૫૦] (મિતિ ઉપર પ્રમાણે) શેઠ અમીચંદ (વિગેરે જુઓ નં. ૮૦) ની સ્ત્રી રૂપાબાઇએ સુપાર્શ્વનાથની પ્રતિમા અર્પણ કરી; જિનમહેંદ્રસૂરિ (વિગેરે જુઓ નં. ૮૨) એ પ્રતિષ્ઠિત કરી.

નં. ૮૪. [૫૧] (મિતિ ઉપર પ્રમાણે) ખેમચંદની સ્ત્રી (વિગેરે,

---

૪૭ મોતીશાહની ટુંકમાં ઉપરના દેવાલયની સામેના દેવાલયમાં મુખ્ય પ્રતિમાની બેસણી ઉપર.

૪૮ મોતીશાહની ટુંકમાં મુખ્ય દેવાલયમાં, શેઠ અને તેની સ્ત્રીની પ્રતિમાઓની નીચેના ભાગ ઉપર–લીસ્ટ્સ, પૃ૦ ૨૦૯, નં. ૪૧૭.

૪૯ દેવાલય નં. ૪૨૦ માંની મુખ્ય પ્રતિમાની જમણી બાજુએ આવેલી પ્રતિમાની બેસણી ઉપર–લીસ્ટસ પૃ૦ ૨૧૦.

૫૦ વચ્ચેના દેવાલયની ઉત્તર-પૂર્વના દેવાલયમાંની મુખ્ય પ્રતિમાની ડાબી બાજુની એક પ્રતિમાની બેસણી ઉપર.

૫૧ મોતીશાહ અમીચંદની ટુંકમાં મુખ્ય દેવાલયની જમણી બાજુએ (ચક્રેશ્વરી) ની પ્રતિમાની બેસણી ઉપર.

જુઓ નં. ૮૦.) મુંગીવહુએ શ્રીમચ્ચક્રેકેસરીદેવીના દેવાલયમાં એક પ્રતિમા કરાવી; જિનમહેંદ્રસૂરિ (જુઓ નં. ૮૨)એ પ્રતિષ્ઠા કરી.

નં. ૮૫. [૫૨] (મિતિ ઉપર પ્રમાણે) ખેમચંદે (અને તેના કુટુંબે, વિગેરે, જુઓ નં. ૮૦) પુણ્ડરીકની એક પ્રતિમા અર્પણ કરી; જિનમહેન્દ્રસૂરિ, વિગેરે (જુઓ નં. ૮૨)એ પ્રતિષ્ઠા કરી.

નં. ૮૬. [૫૩] સંવત્ ૧૮૯૭, શક ૧૭૬૩, વૈશાખ, શુક્લ ૧૩, સોમવાર; મુંબાઈ બિંદરના રહેવાસી, શ્રીમાલી વૃદ્ધ શાખાના પારેખ જિખોવા (?) અને લક્ષ્મીના પુત્ર કપુરચંદ અને કસલીના પુત્ર ફૂલચંદે આદિનાથની એક પ્રતિમા અર્પણ કરી; તપાગચ્છના વિજયદેવેંદ્રસૂરિએ પ્રતિષ્ઠિત કરી.

નં. ૮૭. [૫૪] સંવત્ ૧૯૦૦, શક ૧૭૬૫, માઘ શુક્લ ૭, શુક્રવાર; ક્ષેમચંદે એક દેવાલય બંધાવ્યું.

નં. ૮૮. [૫૫] સંવત ૧૯૦૩, શક ૧૭૬૮, માઘ, કૃષ્ણ ૫, શુક્રવાર; રૂપાબાઇ (વિગેરે, જુઓ નં. ૮૩)ની પ્રતિમા ક્ષેમચંદે અર્પણ કરી; બૃહત્ ખરતર પિપ્પલીયગચ્છના જિનમહિંદ્રસૂરિના રાજ્યમાં.

નં. ૮૯. [૫૬] સંવત્ ૧૯૦૫, વૈશાખ, શુક્લ ૧, સોમવાર; પાલણપુરના રહેવાસી, ઓશવાલ વૃદ્ધસાખાના મહેતા ખેતસીના પુત્ર મહેતા મોતીચંદે આદિનાથની પ્રતિમા અર્પણ કરી, બીજી બે આદિનાથની પ્રતિમાઓ તેની સ્ત્રી રામકુઅર અને ઇંદિરાએ અર્પણ કરી; બીજી બે આદિનાથની પ્રતિમાઓ રામકુયર અને મોતીચંદના પુત્ર મેતા ઇશ્વિર અને જ્ઞાનવહુના પુત્ર મંગલ તથા મૂલચંદના પુત્ર ખેતસીની સ્ત્રી દિલુબાઇએ, તપાગચ્છના દેવિન્દ્રસૂરિના રાજ્યમાં અર્પણ કરી.

---

૫૨ મોતીશાહની ટુંકમાં પેસતાંજ દેવાલયમાંના પુણ્ડરીકની બેસણી ઉપર; આદિનાથના મંદિરની સામી બાજુએજ પુણ્ડરીકનુ દેવાલય હમેશાં આવે છે. લીસ્ટ્સ, પૃ૦ ૨૦૯, નં. ૪૧૮.

૫૩ મોતીશાહની ટુંકમાં, મુખ્ય દેવાલયની પાછળના દેવાલયમાં આવેલી પ્રતિમાની બેસણી ઉપર-લીસ્ટ્સ પૃ૦ ૨૧૦, નં. ૪૨૧.

૫૪ સાકલચંદ પ્રેમચંદની ટુંકમાં. દક્ષિણ-પૂર્વના દેવાલયના દ્વારની ડાબી દિવાલ ઉપર—લીસ્ટ્સ પૃ. ૨૧૩, નં. ૪૯૯.

૫૫ મોતીશાહની ટુંકમાં મુખ્ય દેવાલયના દ્વાર આગળની એક સ્ત્રીની આકૃતિની બેસણી ઉપર.

૫૬ મોતીશાહની ટુંકમાં, દક્ષિણે ઓરડી નં. ૧.

નં. ૯૦. [૫૭] સંવત્ ૧૯૦૫, શક ૧૭૭૦, માઘ, શુકલ ૫, સોમવાર કચ્છના નભીનપુરના રહેવાસી આંચલગચ્છના, નાગડાગોત્રના તથા ઓશવાળ લઘુશાખાના ભારમલ્લ અને મંકાબાઇના પુત્ર સા૦ નરસી અને કુઅરબાઇના પુત્રો સા૦ હીરજી અને સા૦ વીરજીએ પોતાની સ્ત્રીઓ પુરબાઈ અને લીલાબાઇ સાથે, એક દેવાલય બંધાવ્યું, ચંદ્રપ્રભુ અને બીજાજિનોની ૩૨ પ્રતિમાઓ અર્પણ કરી, પાલીતાણામાં દક્ષિણ બાજુએ ૧૨૦ ગજ લાંબી અને ૪૦ ગજ પ્હોળી એક ધર્મશાળા બંધાવી તથા આંચલગચ્છ માટે પાલીતાણામાં એક ઉપાશ્રય સમરાવ્યો આ બધુ આંચલગચ્છના મુક્તિસાગરસૂરિના ઉપદેશથી કરવામાં આવ્યું.

નં. ૯૧. [૫૮] શેઠ વખતચંદ તેમના પુત્ર હેમાભાઈ અને પૌત્ર, અમદાવાદના નગરશેઠ પ્રેમાભાઈનો વંશ તથા દાનની વિગત. તે કુંકુમલોલ ગોત્રના, શિશોદિઆવંશના, ઓશવાલજ્ઞાતિની આદિશાખાના હતા તથા કુળદેવી આશાપુરી, અને ક્ષેત્રપાલ બરડાને પૂજતા. તેના વંશના નામો (૧) કુલૌતપતિરાજ સામંતસિંધ રાંણો, (૨) તેનો પુત્ર કોરપાલ, જેને ધર્મઘોષસૂરિએ જૈન બનાવ્યો (૩) તેનો પુત્ર સા૦ હરપતિ, (૪) તેનો પુત્ર સા૦ વચ્છા, (૫) તેનો પુત્ર સા૦ સહસકરણ, (૬) તેનો પુત્ર રાજનગરનો શેઠ [શા]ન્તિદાસ, જે દિલ્લીપતિ પાતિસાહ શાહજાહાનના વખતમાં રાજસભાસદ (રાજસભાશૃંગાર) હતો, તેનો પુત્ર શેઠ લખમીચંદ; (૮) તેનો પુત્ર ખુસાલચંદ તેની સ્ત્રી અમકુ; (૯) તેમનો પુત્ર શેઠ વખતચંદ ત્યારબાદ તેની સ્ત્રીઓ, પુત્રો, પૌત્રોનાં નામો તથા તેના વંશની બક્ષિસો, તથા વિ. સં. ૧૮૬૪ થી ૧૯૦૫ સુધીની મિતિઓ, અને સાગરગચ્છની પટ્ટાવલી આવે છે; (૧) રાજસાગરસૂરિ; (૨) વૃદ્ધિસાગર સૂરિ (૩) લક્ષ્મીસાગરસૂરિ; (૪) કલ્યાણસાગરસૂરિ (૫) પુણ્યસાગરસૂરિ, (૬) ઉદયસાગરસૂરિ, (૭) આણન્દસાગરસૂરિ, (૮) શાંતિસાગરસૂરિ, વિ. સં. ૧૯૦૫.

---

૫૭ ખરતરવસી ટુંકમાં, નરસી કેશવજીના દેવાલયની પાછળ ચૌમુખ કઠેરાની બહાર એક દેવાલયમાં.

૫૮ હેમાભાઇ વખતચંદની ટુંકમાં. પ્રેમાભાઇએ બંધાવેલા અજિતનાથના દેવાલયની બહાર દક્ષિણે આવેલી આગલી ભીંતઉપર—બી. પુ. ૨૦૯, નં. ૪૦૭.

નં. ૯૨. [૫૯] સંવત્ ૧૯૦૮, ચૈત્ર વદ ૧૦, બુધવાર; વીકાનેરના રહેવાસી ઓશજ્ઞાતિના મુહતા પંચાણુ અને પુન્યકુઅરના પુત્ર વૃદ્ધિચંદજીએ મુહતા મોતીવસી (મોતીશાહની) ટુંકમાં એક દેવાલય બંધાવ્યું. તપાગચ્છના આણુંદકુશલના ભાઇ પં. દેવેન્દ્રકુશળે પ્રતિષ્ઠા કરી.

નં. ૯૩. [૬૦] સંવત્ ૧૯૦૮, વૈશાખ કૃષ્ણ, સોમવાર; રાજનગરના રહેવાસી, શ્રીમાલી, દીપચંદના પુત્ર ખુશાળભાઇએ ધર્મનાથજીની પ્રતિમા અર્પણ કરી.

નં. ૯૪. [૬૧] (મિતિ ઉપર પ્રમાણે) દીપચંદ (જુઓ નં. ૯૩) ના બીજા પુત્ર જેઠાભાઇએ સુમતિનાથની એક પ્રતિમા અર્પણ કરી.

નં. ૯૫. [૬૨] (મિતિ ઉપર પ્રમાણે) પાયચંદગચ્છના જેઠાભાઈ (વિગેરે, જુઓ નં. ૯૪) એ હર્ષચંદસૂરિના રાજ્યતળે. ઋષભની એક પ્રતિમા અર્પણ કરી; પં૦ આણુન્દકુશળે પ્રતિષ્ઠા કરી.

નં. ૯૬. [૬૩] સંવત્ ૧૯૧૦, ચૈત્ર, શુકલ ૧૫, ગુરૂવાર; પાલિતાણાના રાજરાજેશ્વર મહારાજાધિરાજ (?) ગોહિલશ્રી નોંઘણના રાજ્યમાં; તેનો પુત્ર પ્રતાપસિંઘજી હતો; અજમેરના રહેવાસી, શ્રીમુંમીયાગોત્રના, ઓશવાળ વૃદ્ધશાખાના, તથા કુવરબાઇ અને ધનરૂપમલ્લના પુત્ર શેઠ વાઘમલજીએ એક દેવાલય બંધાવ્યું તથા આદિજિન, સુવ્રત, આદિનાથ, નમીનાથ, અદીનાથ, સુવ્રત, શાંતિનાથ અને પાર્શ્વનાથની પ્રતિમાઓ અર્પણ કરી: ખરતરગચ્છના જિનહર્ષના અનુગ જિનસૌભાગ્યસૂરિના રાજ્યમાં, પં૦ કનકસેખરજીના શિષ્ય જયભદ્રજી તેમના શિષ્ય દયાવિલાસજી તેમના શિષ્ય હર્ષકીર્તિ, તેમના શિષ્ય, અને માનસુંદરજીના બંધુ હેમચંદ્રે પ્રતિષ્ઠા કરી.

નં. ૯૭. [૬૪] સંવત્ ૧૯૧૧, ફાલ્ગુણ, કૃષ્ણ ૨ સોમવાર, રાજનગર

---

૫૯ મોતીશાહની ટુંકમાં, દક્ષિણે આવેલી એક ઓરડીમાં.

૬૦ ,, ,, ,,

૬૧ ઉપલી ઓરડીની સાથેની ઓરડીમાં.

૬૨ ઉપલી ઓરડીમાંજ.

૬૨ નં. ૭ તેજ સ્થળે

૬૩ મોટા દેવાલયની પાછળના પત્થરના દેવાલયની પૂર્વદિવાલ ઉપર, ચૌમુખ-ટ્રેરામાંની. પૃ૦ ૨૦૬—નં. ૩૨૫.

૬૪ મોતીશાહની ટુંકમાં, દક્ષિણે આવેલી એક ઓરડીમાં.

૬૫ પ્રતિમા ઉપરની મિતિ ૯૦૩ (૧૯૦૩)

રહેવાસી વીસા પોરવાડ સા૦ હર્ષચન્દના પુત્ર ભગવાન અને બાઇદેવના પુત્ર સા૦ કાલીદાસે મોતીવસી ટુંકમાં અભિનંદન સ્વામી મૂલનાયકની પ્રતિમા અર્પણ કરી; તપાગચ્છના દેવિંદ્રસૂરિના રાજ્યમાં પં૦ આણુન્દકુશલે પ્રતિષ્ઠા કરી.

નં. ૯૮. [૬૬] સંવત્ ૧૯૧૩, માગસર, શુદિ ૬; અમદાવાદના રહેવાસી, કુંકુમલોલગોત્રી અને સીસોદીઆ શાખાના, સા૦ મોતિભાઇ અને રૂપકુંવર બાઇના પુત્ર શેઠ ફત્તેભાઇએ શાંતિનાથની એક પ્રતિમા અર્પણ કરી.

નં. ૯૯. [૬૭] (મિતિ ઉપર પ્રમાણે) અહમદાવાદના રહેવાસી, કુંકમલોલગોત્રના અને સિસોદીઆ શાખાના સા૦ મનસુખભાઈ અને સિરદાર કુંવરબાઇના પુત્ર શેઠ છગનભાઇએ ધર્મનાથની એક પ્રતિમા અર્પણ કરી.

નં. ૧૦૦. [૬૮] (મિતિ ઉપર પ્રમાણે) અહમદાવાદના રહેવાસી, કુંકમલોલગોત્રના અને સીસોદીઆ શાખાના ઓશાવાળ, શેઠ સુરજભાઇ અને પ્રધાનકુંવરબાઇની પુત્રી સમરથ કુસરબાઇએ અભિનન્દનની પ્રતિમા અર્પણ કરી.

નં. ૧૦૧. [૬૯] સંવત્ ૧૯૧૪ (૧૯૦૧૪ આ પ્રમાણે લખેલી) માર્ગશીર્ષ સુદી ૭, સોમવાર; રાજનગરના શાહા વેલચંદ માણિકચંદની સ્ત્રી બાઈ એન્દ્રે, દત્તજિનની એક પ્રતિમા અર્પણ કરી.

નં. ૧૦૨. [૭૦] સંવત્ ૧૯૧૪ (૧૯૦૧૪ આ પ્રમાણે લખેલી), માર્ગશીર્ષ, વદિ એકમે, બુધવાર (વારબુધે); રાજનગરના ઉસ માણિકચંદ ખીમચંદની સ્ત્રી બાઈ હરકુંવરે સુવ્રતજિનની એક પ્રતિમા અર્પણ કરી.

નં. ૧૦૨. [૭૨] સંવત ૧૯૧૬, વૈશાખ; કૃષ્ણ ૬, ગુરૂવાર, (ઉત્તરાષાઢ નક્ષત્ર સંક્રાંતિ, સૂર્યોદયાત્ ઘટિ ૧. પલ ૪૫), નેમા જ્ઞાતિના, વૃદ્ધશાખા અને મણિયાણુ ગોત્રના, કપડવણજના રહેવાસી, સા૦ હીરજી તેના

---

૬૬ હેમાભાઈની ટુંકમાં, દક્ષિણે, ઓરડી નં. ૩૩
૬૭ „ „ „ „ „ ૩૨
૬૮ „ „ „ „ „ ૩૧
૬૯ મોતીશાહની ટુંકમાં, દક્ષિણે નં, ૨૮ જુઓ લેખ નં. ૧૦૬
૭૦ „ „ „ „ ૨૨
૭૧ પ્રતિમા ઉપરની મિતિ સંવત્ ૧૮૯૩.
૭૨ બાલાભાઈની ટુંકમાં, દક્ષિણ-પૂર્વે દેવાલયના દ્વાર આગળ. લી. પૃ૦ ૨૧૨, નં. ૪૯૩.

પુત્ર ગુલાબચંદ અને સ્ત્રી માનકુવર, તેમના પુત્ર પારેખ મિઠુભાઇ અને સ્ત્રી બ્હેનકુવર, તેમના પુત્ર કરમચંદ અને સ્ત્રીયો (૧) બાઇ જડાવ, (૨) બાઈ શિવેન, એમણે (શ્રીવાસુપૂજ્યપ્રાસાદ નામનું) એક દેવાલય બંધાવ્યું, યાત્રા કરી અને બીજાં દાનો આપ્યાં; આણન્દસૂરિગચ્છના ધનેસરસૂરિના અનુગ વિદ્યાનંદસૂરિના રાજ્યમાં, રાજાધિરાજ પ્રતાપસિંધજીના વખતમાં, તપાગચ્છના પં૦ ખેમાવિજયના શિષ્ય સંવેગપક્ષી પં૦ ધીરવિજય, તેમના શિષ્ય પં૦ વીરવિજય, તેમના શિષ્ય ગણિરંગવિજયે પ્રતિષ્ઠા કરી.

નં. ૧૦૪. [૭૩] સંવત્ ૧૯૧૬, શક ૧૭૮૧, ફાલ્ગુન, કૃષ્ણ ૨, શુક્રવાર: તપાગચ્છમાં વિજયદેવેંદ્રસૂરિના રાજ્યમાં, વખતચંદ (વિગેરે, જુઓ નં. ૯૧) ના પુત્ર અનોપચંદ, તેની સ્ત્રી અને પુત્રી બાઇ ધીર્ય (ધીરજ) એમણે વખતચંદ વસોના નવા દેવાલયમાં અજિતનાથની પ્રતિમા અર્પણ કરી.

નં. ૧૦૫. [૭૪] સંવત્ ૧૯૨૨, માર્ગસર વદિ ૭ ગુરૂવાર; કાશીના રહેવાસી ઓશવાળ વૃદ્ધશાખા અને છાજેડ ગોત્રના મોદી નેમિદાસના પુત્ર શિવપ્રસાદે અરનાથની પ્રતિમા અર્પણ કરી; બૃહત્ ખરતરગચ્છના જિનમુક્તિસૂરિના હુકમથી પં૦ દેવચંદના શિષ્ય હીરાચંદે પ્રતિષ્ઠા કરી.

નં. ૧૦૬. [૭૫] સંવત્ ૧૯૨૪, માઘ શુકલ ૧૦, સોમવાર, [૭૬] ગુર્જર દેશના વિશાલનગર (વીસલનગર ?) ના રહેવાસી લઘુશાખાના દસાપોરવાડ સા૦ અમોલક કસલાએ શીતલનાથજીની પ્રતિમા અર્પણ કરી; તેના પુત્રો મૂલચંદ, મયાચંદ, રવિચંદ, તેમના પુત્રો, ગોકલ, દીપચંદ અને ખિમચંદ; તપાગચ્છના વિજયદેવેન્દ્રસૂરિના રાજ્યમાં, પં૦ રત્નવિજયે પ્રતિષ્ઠા કરી.

નં. ૧૦૭. [૭૭] સંવત્ ૧૯૨૮, માઘ સુકલ ૧૩, ગુરૂવાર; સેઠ મોતીશાની ટુંકમાં પોતાનીજ દેહરીમાં નવાનગરના ઝવેરી વેલાજીના પુત્ર ખીમજી, તે અને બાઈ રતનના પુત્ર ગલાલચંદ અને તેના પુત્ર પ્રાગજીએ, પાર્શ્વનાથની એક પ્રતિમા અર્પણ કરી.

---

૭૩ હેમાભાઇની ટુંકમાં, બીજા ઓરડામાં, એજ (ભમતી) ના નં. ૨૭

૭૪ મોતીશાનની ટુંકમાં, દક્ષિણે આવેલી એક ઓરડીમાં, નં. ૨૮.

૭૫ " " " " નં. ૨૩.

૭૬ પ્રતિમા ઉપરની મિતિ-સંવત્ ૧૯૦૩.

૭૭ મોતીશાહની ટુંકમાં, દક્ષિણે, ઓરડી નં ૩૦.

નં. ૧૦૮. [૭૮] સંવત્ ૧૯૩૦, ચૈત્ર વદ ૨; અમદાવાદના સા૦ માનકચંદ મોતીચંદે ધર્મનાથની પ્રતિમા અર્પણ કરી.

નં. ૧૦૯. [૭૯] વિક્રમ સંવત્ ૧૯૩૯, કૃષ્ણ ૧૨, મંગળવાર; અમદાવાદના રહેવાસી, લઘુશાખાના પોરવાડ, સા૦ નાના, પૂજા, પીતામ્બરદાસે શાંતિનાથની પ્રતિમા અર્પણ કરી.

નં. ૧૧૦. [૮૦] સંવત્ ૧૯૪૦, શક ૧૮૦૫, વૈશાખ શુકલ ૩, સોમવાર (ઇષ્ટ ઘટિ ૩ પલ ૧૦ સુર્યોદયાત્); પાલિતાણાના ગોહિલ સૂરસિંઘજીના રાજ્યમાં, આંચલગચ્છના વિવેકસાગરસૂરિના વખતમાં પોનાગોત્ર અને લઘુશાખાના ઓસવાલ, કચ્છ નલિનપુરના અને પાછળથી મુ(મ)બાઇબિંદર (મુંબાઈ)ના, રહેવાસી સાહા ત્રિકમે, સા૦ કેશવનાયકની ટુંકમાં, પુંડરીકના દેવાલયમાં આદિનાથની પ્રતિમા અર્પણ કરી; મુની જેનસીએ પ્રતિષ્ઠા કરી.

નં. ૧૧૧. [૮૧] સંવત્ ૧૯૪૦, માઘ, શુકલ, ૬, શનિવાર; અમતવામના રહેવાસી, વૃદ્ધશાખાના શ્રીમાલી, જયસિંહ હિંમચંદના પુત્ર પરસોતમ ધિયાએ પાર્શ્વનાથની પ્રતિમા અર્પણ કરી; પંન્યાસ મણિવિજયના શિષ્ય પંન્યાસ ગુલાબવિજયગણિએ પ્રતિષ્ઠા કરી.

નં. ૧૧૨. [૮૨] સંવત્ ૧૯૪૦, ફાલ્ગુન શુકલ ૩, શુક્રવાર, અણહિલપુરના રહેવાસી, વૃદ્ધ શ્રીમાલી, રામચંદ ફુલચંદે ધર્મનાથની પ્રતિમા અર્પણ કરી; તપાગચ્છના સંવિજ્ઞપક્ષના પંન્યાસ મણિવિજયગણિના શિષ્ય પંન્યાસ ગુલાબવિજયગણિએ પ્રતિષ્ઠા કરી.

નં. ૧૧૩. [૮૩] સંવત્ ૧૯૭૩, પૌસ, કૃષ્ણાષ્ટમી, સોમવાર; અમદાવાદના દસા સરમાલી (શ્રીમાલી) સં૦ કેવલ લખમીચંદે તથા તેની સ્ત્રી કેસરબાઇ, તેનો પુત્ર ચુનીલાલ તેની સ્ત્રી પરસનબાઇ તેમની પુત્રી બેન સાંકુએ એક વાસુપૂજ્યજિન અર્પણ કર્યા.

---

૭૮ ,, ,, ,, નં. ૩૫.

૭૯ સાકલચન્દ પ્રેમચંદની ટુંકમાં, પશ્ચિમે, નં. ૧૮ ના મંદિરમાંની એક પ્રતિમા ઉપર.

૮૦ વિમળવસી ટુંકમાં, કેશવજી નાયકના દેવાલયમાં પુંડરીકના મંદિરમાં.

૮૧ જમણી બાજૂએ ,, ,, દેવાલયમાં,

૮૨ ઉપરની જગ્યાએ

૮૩ સાકલચંદ પ્રેમચંદની ટુંકમાં, મુખ્ય દેવાલયની જમણી બાજુના દેવાલયની પ્રતિમા નીચેની બેઠક ઉપર,

નં. ૧૧૪. [૮૪] સંવત્ ૧૯૪૩, માઘ સુકલ ૧૦, ગુરૂવાર; અમદાવાદના વીસા ઓસવાળ સા૦ લલુ વખતચંદ તથા તેની સ્ત્રી બાઈ અધીર, પુત્રી ધીરજ અને પુત્રો વાડીલાલ અને બોલાભાઇ, એમણે શાંતીનાથની પ્રતિમા અર્પણ કરી.

નં. ૧૧૫. [૮૫] મિતિ નથી. વૈશાખ સુદિ ૩ બુધવાર ને દિવસે, આંચલગચ્છના કલ્યાણસાગરસૂરિ [૮૬] ના ઉપદેશથી શ્રેયાંસની પ્રતિમા અર્પણ કરી.

આ લેખો સિવાય, બીજી પણ મૂર્તિયો વિગેરે ઉપર એવા લેખો છે કે જે હજુ સુધી લેવાયા નથી. પરંતુ તે બધા ન્હાના ન્હાના અને તેમાં પણ ઘણા ખરા તો ખંડિત અને અપૂર્ણ છે. શત્રુંજય ઉપર પ્રાયઃ કરીને બધા પ્રભાવક શ્રાવકોએ મંદિરો બનાવ્યાના ઉલ્લેખો ગ્રંથોમાંથી મળી આવે છે, પરંતુ તેમનું નામ નિશાન પણ આજે દેખાતું નથી. મંત્રી વિમલસાહ, રાજા કુમારપાલ અને ગુર્જરમહામાત્ય વસ્તુપાલ તેજપાલ આદિકોએ પુષ્કળ ધન ખર્ચી એ પર્વત ઉપર પ્રાસાદો બનાવ્યા છે, એમ તેમના ચરિત્રોમાં સ્પષ્ટ અને વિશ્વસનીય ઉલ્લેખ છે. પરંતુ તે મંદિરો વિદ્યમાન છે કે નહિ ? અને છે તો કયા ? તે ઓળખી શકવું મુશ્કેલ છે. વસ્તુપાલ તેજપાલે પોતાના દરેક ઠેકાણે બંધાવેલાં મંદિરોમાં લેખો કોતરાવેલા છે, તેથી શત્રુંજય ઉપર પણ તેમણે તેવા લેખો અવશ્ય કોતરાવ્યાજ હોવા જોઇએ. પરંતુ આજે તેમનું અસ્તિત્વ જણાતું નથી. આચાર્ય વલ્લભજી હરિદત્ત (રાજકોટના વૉટસન મ્યુઝિયમના કયુરેટરે) પોતાના **કીર્તિકૌમુદી** ના સમશ્લોકિ ગુજરાતી ભાષાંતરની પ્રસ્તાવનામાં શત્રુંજય ઉપરનો વસ્તુપાલ તેજપાલનો એક ખંડિત લેખ આપ્યો છે. લેખ અને તેના વિષયમાં તેમનું વક્તવ્ય આ પ્રમાણે છે.

" શત્રુંજયમાં વસ્તુપાલને તેજપાલના લેખો છે એમ મી. કાથવટે લખે છે; પણ મારા જોવામાં માત્ર ૧ અને તે પણ ખંડિત લેખ આવ્યો

---

૮૪ સાકલચંદ પ્રેમચંદની ટુંકમાં, પશ્ચિમ બાજુએ એક પ્રતિમા નીચે.

૮૫ હાથીપોળની બહારના એક દેવાલયની પ્રતિમાની બેસણી ઉપર.

૮૬ આ ઉપરથી જણાય છે કે આ લેખ સંવત્ ૧૬૭૫ અગર ૧૬૮૩ નો છે: દેવાલયની મિતિ ૧૬૭૬ ની છે.

છે. બીજા નહિ હોય અથવા હશે તો નષ્ટ થયા હશે. એક જે છે તેનું સ્થળ વગેરે આગળ લખ્યું છે * તેના બાકી રહેલા ભાગમાં નીચે પ્રમાણે ૬ પંક્તિમાં ૪૬ અક્ષરો છે.

(१)......वास्तव्य प्राग्वाटान्वय
(२)......ठ० श्रीचंडप्रसादां-
(३)......ठ० आशाराजनं-
(४)......श्रीमालदेव संघप-
(५)......जमहं. श्रीतेजपाले-
(६)......संचारपाजा कारिता

ગિરિનારના દેવળમાં પોતાની, પોતાના પૂર્વજોની, મિત્રો અને કુટુંબીઓની મૂર્તિઓ બેસાર્યાની વાત લેખમાં છે પણ તે આજ ઉપલબ્ધ નથી. પણ આબુનાં દેવળમાં હાથી તથા ઘોડા ઉપર બેસાડેલી મૂર્તિઓ જોવામાં આવી છે ખરી.

આ શત્રુંજયના લેખનો ૦ાા કટકો જણાય છે અને ગત ભાગમાં આ પ્રમાણે અક્ષરો હશે એમ કલ્પના કરી શકાય છે.

(१) [श्रीमदणहिलपत्तन] वास्तव्य प्राग्वाटान्वय-
(२) [ठ० श्रीचंडपतनुज] ठ० श्रीचंडप्रसादां-
(३) [गज ठ० श्रीसोमपुत्र] ठ० श्रीआशाराजनं-
(४) [दन ठ० श्रीलूणिग ठ०] श्रीमालदेव संघप-
(५) [ति महं. श्रीवस्तुपालानु] ज महं. श्री तेजपाले-
(६) [न श्रीशत्रुंजयतीर्थे] संचारपाजा कारिता ।

આ ઉપરથી હવે આખા લેખનો અર્થ એવો થાય છે કે, શ્રીઅણહિલપુરના રહેનાર પ્રાગ્વાટ જ્ઞાતિના ઠક્કુર શ્રીચંડપના પુત્ર ઠક્કુર શ્રીચંડપ્રસાદના પુત્ર ઠક્કુર શ્રીસોમના પુત્ર ઠક્કુર શ્રીઆશારાજના પુત્ર ઠક્કુર શ્રીલુણિગ તથા ઠક્કુર શ્રીમાલદેવ તથા સંઘપતિ મહં. શ્રીવસ્તુપાલના અનુજ મહં. શ્રીતેજપાલે શ્રીશત્રુંજયતીર્થમાં રસ્તાની પાઝ બંધાવી."

પૃ૪ ૩૬-૩૭

* " શત્રુંજયમાં કારકુનની કોટડી પાસે અગારશી જેવા ભાગમાં દોલાખાડી નામની કુંડ જેવી કુંડી છે તેની ઉત્તર ભીંતમાં ખંડિત પાટિયા ચોઢેલી છે તેમાં આ લેખ છે."

ગિરનાર પર્વત ઉપરના લેખો.

નંબર ૩૮ થી ૬૩ સુધીના (૨૩) લેખો ગિરનાર પર્વત ઉપર આવેલા ભિન્ન ભિન્ન જૈનમંદિરોમાંના છે. આ બધા લેખો, રીવાઇઝ્ડ લીસ્ટસ્ ઑફ ઍન્ટીકવૅરીઅન રીમેન્સ ઇન્ ધી બૉમ્બે પ્રેસીડન્સી, વૉલ્યુમ, ૮, (REVISED LISTS OF ANTIQUARIAN REMAINS IN THE BOMBAY PRESIDENCY, Vol., VIII.) માંના પરિશિષ્ટ (APPENDIX.) માં આપેલા છે, ત્યાંથી લેવામાં આવ્યા છે. એ પુસ્તકમાં, આ બધા લેખો મૂલ રૂપે આપી તેની નીચે અંગ્રેજી અનુવાદ પણ આપવામાં આવ્યો છે. પરંતુ અનુવાદ કેટલીક ઠેકાણે તો બહુજ ભૂલ ભરેલો અને વિવેચન વગરનો છે. ડૉ. જેમ્સ બર્જેસ (Dr. James Burgess) ના આર્કિઓલૉજીકલ સર્વે ઓફ વેસ્ટર્ન ઇન્ડિયા, વોલ્યુમ ૨ (Archæological Survey of Western India. Vol. II) માં પણ થોડાક લેખો આપેલા છે. આદિની વસ્તુપાલની જે ૬ પ્રશસ્તિઓ છે, તે નિર્ણયસાગર પ્રેસ, મુંબઇ,ની प्राचीनलेखमाला-भाग ३, માં પણ મૂલ માત્ર આપેલી છે. ગિરનાર ઇન્સક્રીપ્શનસ નામનું એક જુદું પણ પુસ્તક પ્રકટ થયેલું છે પરંતુ તે મ્હારા જોવામાં આવ્યું નથી. મ્હેં જે આ સંગ્રહમાં લેખો આપ્યા છે તે ઉપર લખેલા બંને પુસ્તકોમાંથી તારવી કાઢી જે ઉપયોગી જણાયા છે તેજ આપ્યા છે. સ્થલ માટે ઉપરોક્ત પ્રથમ પુસ્તકનોજ આધાર લેવામાં આવ્યો છે.

(૩૮-૪૩.)

ગિરનાર પર્વત ઉપરના વિદ્યમાન જૈન લેખોમાં નં. ૩૮ થી ૪૩ સુધીના (૬) લેખો મ્હોટા અને મહત્ત્વના છે. આ છએ લેખો, ગુજરાતના પ્રાક્રમી પ્રધાનો અને જૈનધર્મના પ્રભાવક શ્રાવકો :વસ્તુપાલ અને તેજપાલ ભ્રાતાઓના છે. આચાર્ય વલ્લભજી હરિદત્ત, આ લેખોનું સ્થાન આ પ્રમાણે જણાવે છે—

" વસ્તુપાલ તેજપાલનાં દેવળો જે કોટના દરવાજામાંથી ગિરિનારજી તરફ જવાના રસ્તામાં જમણી બાજુ ત્રણ હારદોર છે જે પ્રથમ એક સળંગ લાંબા પરથાર ઉપર ખુલ્લા ભાગમાં હતાં પણ હાલ (લગભગ ૨૦-૨૫ વર્ષથી) જૈનોએ તેને વંડી કરી બંધેચમાં લઇ લીધાં છે. (કે જેથી યાત્રાળુઓ તેના પરથારનો ઉતારા તરીકે લાભ લેતા, તે બંધ પડયો છે.) તે ત્રણ દેવળમાંનાં બે પડખાનાં દેવળને ત્રણ ત્રણ બાર છે (દક્ષિણ બાજુનાને પશ્ચિમ, દક્ષિણ, તથા પૂર્વમાં; તથા ઉત્તર બાજુનાને પશ્ચિમ. ઉત્તર, તથા પૂર્વમાં) તેની છાડલી ઉપર મ્હોટી ૪॥ ફુટ લાંબી, ૦॥ ફુટ પ્હોળી અને ૧૩ પંક્તિની (કોઇમાં સેહેજ ફેરફાર હશે) ૬ પાટયો છે તેમાં આ ૬ લેખો છે. "

આ છએ લેખો એકજ પદ્ધત્તિથી રચાયેલા, લખાયેલા અને કોતરાએલા છે. ઐતિહાસિક વર્ણન અને તેટલા ભાગનો શબ્દપાઠ પણ સરખોજ છે. દરેક લેખમાં, પ્રારંભમાં એક પદ્ય, પછી ૭-૮ પંક્તિ જેટલો ગદ્ય અને પછી અંતે કેટલાક પદ્યો આપેલાં છે. પ્રારંભના પદ્યમાં, તીર્થંકરોની સ્તવના દરેક લેખમાં જુદી જુદી રીતે કરેલી છે. ગદ્યભાગમાં વસ્તુપાલ અને તેજપાલનું ઐતિહાસિક વર્ણન છે. અંતના પદ્યોમાં, વસ્તુપાલ અને તેજપાલની (મુખ્ય કરીને વસ્તુપાલની) અનેક પ્રકારે પ્રશંસા કરવામાં આવી છે. આ પ્રશંસાત્મક પદ્યોના કર્ત્તા કવિઓ ભિન્ન ભિન્ન છે અને રચના પણ જુદી જુદી જાતના છંદોમાં કરવામાં આવી છે.

લેખોક્ત વર્ણનનું અવલોકન આ પ્રમાણે છે--

ઉપર લખવામાં આવ્યું છે કે, વસ્તુપાલ તેજપાલના જે ત્રણ મંદિરો ગિરનાર ઉપર એકજ સાથે આવેલાં છે તેમાંના મધ્ય-મંદિરની બંને બાજુએ આવેલાં ૨ મંદિરોને જે ત્રણ ત્રણ દ્વારો છે, તે દરેક દ્વારની છાડલી ઉપર એકેક એમ ૬ લેખો છે. જેમાંનો પ્રથમ (નં. ૩૮ નો) લેખ, દક્ષિણ તરફના, એટલે મધ્યના મંદિરની ડાબી બાજુના મંદિરના પશ્ચિમાદ્દા દરવાજાની છાડલી ઉપર છે. લેખની સિલા લંબ ચોરસ છે અને ૧૩ પંક્તિમાં આખો

લેખ પૂર્ણ કરવામાં આવેલો છે. દરેક પંકતિમાં સુમારે ૧૨૦ લગભગ અક્ષરો છે. અક્ષરો સુંદર અને સ્પષ્ટ છે. લેખ બિલકુલ શુદ્ધ છે.

પ્રારંભના પદ્યમાં નેમિનાથતીર્થંકરની સ્તુતિ છે. કેટલાક અક્ષરો ઘસાઈ ગયેલા હોવાથી વાંચી શકાતા નથી. પછી ગદ્ય પ્રારંભ થાય છે. મિતિ શ્રીવિક્રમસંવત્ ૧૨૮૮ના ફાલ્ગુણ શુદિ ૧૦ અને બુધવારની છે. ગદ્યનો અનુવાદ આ પ્રમાણે છે–

અણહિલપુરમાં વસનારા, પ્રાગ્વાટ જ્ઞાતિના ઠ૦ (ઠકકુર) શ્રીચંડપનો પુત્ર ઠ૦ શ્રીચંડપ્રસાદનો પુત્ર ઠ૦ શ્રીસોમનો પુત્ર ઠ૦ શ્રીઆશારાજ તથા તેની સ્ત્રી કુમારદેવીનો પુત્ર મહામાત્ય વસ્તુપાલ થયો કે જે ઠ૦ શ્રીલુણિગ તથા ઠ૦ શ્રી માલદેવનો ન્હાનોભાઇ અને મહં. શ્રી તેજપાલનો મ્હોટોભાઈ હતો. તેને મહં. શ્રી લલિતાદેવીથી મહં. શ્રીજયતસિંહ નામનો પુત્ર થયો જે સં૦ ૭૯ ના વર્ષ પહેલાં સ્તભતીર્થ (ખંભાત) માં મુદ્રાવ્યાપાર (નાણાનો વ્યાપાર—નાણાવટીનો ધંધો) કરતો હતો. વસ્તુપાલ, કે જે, ૭૭ ની સાલ પહેલાં, શત્રુંજય અને ગિરનાર આદિ મહાતીર્થોની યાત્રા કરી તથા મ્હોટાં મહોત્સવો કરી શ્રીદેવાધિદેવ (તીર્થંકર–પરમાત્મા) ની કૃપાથી " સંઘાધિપતિ " નું પદ પ્રાપ્ત કર્યું હતું. તથા ચૌલુકયકુલદિનમણિ મહારાજાધિરાજ શ્રીલવણપ્રસાદદેવના પુત્ર મહારાજ શ્રીવીરધવલદેવની પ્રીતિથી જેણે " રાજ્યસર્વૈશ્વર્ય " (રાજ્યનું સર્વાધિકારત્વ–કારભાર) પ્રાપ્ત કર્યું હતું. અને જેને સરસ્વતીએ પોતાના પુત્ર તરીકે સ્વીકાર કર્યો હતો (અર્થાત્ જે સરસ્વતીપુત્ર–કવિ કહેવાતો હતો) તેણે, તથા તેના ન્હાના ભાઈ તેજપાલે, કે જે પણ સં. ૭૬ નો સાલ પહેલાં, ગુજરાતના ધવલક્કક (ધોળકા) આદિ નગરોમાં મુદ્રા વ્યાપાર કરતો હતો, એ બંને ભાઇયોએ શત્રુંજય અને અર્બુદાચલ (આબુ) પ્રમુખ મહાતીર્થોમાં, તથા અણહિલપુર (પાટણ), ભૃગુપુર (ભરૂચ), * સ્તંભનકપુર, સ્તંભતીર્થ

* ' સ્તંભનકપુર ' તે ખેડા જીલ્લાના આણંદ તાલુકામાં આવેલા ઉમરેઠ નામના ગામની પાસે આવેલું અને સેઢી નદીના કાંઠે રહેલું જે ' થાંભણા '

(ખંભાત), દર્ભવતી (ડભોઈ) અને ધવલક્કક (ધોળકા) આદિ નગરોમાં, તથા અન્ય સમસ્ત સ્થાનોમાં પણ ક્રોડો નવા ધર્મસ્થાનો બનાવ્યાં અને ઘણા જીર્ણોદ્ધાર કર્યા.

તથા, સચિવેશ્વર વસ્તુપાલે, આ (ગિરનાર) પર્વત ઉપર પોતે કરાવેલા, શત્રુંજય મહાતીર્થાવતાર શ્રીઆદિતીર્થંકર ઋષભદેવ, સ્તંભનકપુરાવતાર શ્રીપાર્શ્વનાથદેવ, + સત્યપુરાવતાર શ્રીમહાવીરદેવ અને

નામનું ગામ છે, તે છે. ' થાંભણા ' એ પ્રાકૃત ' થંભણય ' નુંજ રૂપાન્તર છે. અભયદેવસૂરિએ, એજ ઠેકાણેથી " जयतिहुअण " એ આદિ વાક્યવાળું પાર્શ્વનાથ સ્તોત્ર રચી, પલાશના વૃક્ષોની ઘટા નીચે જંગલમાં દટાએલી પાર્શ્વનાથની પ્રતિમા પ્રકટ કરી હતી. અને એ ગામના નામથીજ તે મૂર્તિની 'સ્તંભનક–પાર્શ્વનાથ'ના નામે પ્રસિદ્ધિ થઈ. સ્વયં અભયદેવસૂરિએ પોતાના સ્તોત્રમાં પણ ' जिणेस ! पास ! थंभणयपुरट्ठिअ !— (સ્તંભનકપુરસ્થિત હે પાર્શ્વજિનેશ્વર !) આવો ઉલ્લેખ કરી તે મૂર્તિને ' સ્તંભનક-પાર્શ્વનાથ ' તરીકે ઓળખાવે છે. કેટલાક વિદ્વાનો ' સ્તંભનક ' અને ' સ્તંભતીર્થ ' બંનેને એકજ (ખંભાત જ) સમજે છે, પરંતુ તે ભૂલ છે. આ ઘોટાળો પાછળથી સ્તંભનકપાર્શ્વનાથની મૂર્તિ જ્યારે ' સ્તંભનકપુર ' માંથી લાવી ' સ્તંભતીર્થ ' (ખંભાત) માં સ્થાપન કરવામાં આવી, તેના લીધે થયેલો છે. કારણ કે વર્તમાનમાં ' સ્તંભનક-પાર્શ્વનાથ 'ની પ્રતિમા પણ ' સ્તંભતીર્થ ' માં જ વિદ્યમાન હોવાના લીધે તેનેજ ' સ્તંભનક ' સમજવાની ભૂલ ઉભી થઇ છે. મેરૂતુંગસૂરિએ, વિ. સં. ૧૪૧૩ માં 'स्तंभनाथचरित' નામનો એક ગ્રંથ બનાવ્યો છે કે જે ફક્ત પાટણના એક ભંડારમાં અપૂર્ણરૂપે વિદ્યમાન છે. તેમાં જણાવ્યું છે કે— सं० १३६८ वर्षे इदं च बिम्बं श्रीस्तंभतीर्थे सामायातम् (સં. ૧૩૬૮ માં આ –સ્તંભનકપાર્શ્વનાથનું–બિંબ સ્તંભતીર્થ (ખંભાત) માં આવ્યું છે.) આ ઉલ્લેખથી જણાશે કે વસ્તુપાલના સમયમાં તો સ્તંભનકપાર્શ્વનાથ મૂળ સ્થાન (સ્તંભનકપુર) માં જ વિરાજમાન હતા અને તેથી એ મહામાત્યે તે ગામમાં મંદિર બનાવ્યું હતું.

+ 'સત્યપુર' તે મારવાડમાં, ડીસા પ્રાંતમાં આવેલું હાલનું 'સાચોર' ગામ છે, તે છે. સાચોર ડીસા કૅંપથી વાયુકોણમાં ૨૦ ગાઉ ઉપર આવેલું છે. ' સત્યપુર ' નું પ્રાકૃતરૂપ 'સચ્ચઉર' થાય છે અને તેનુંજ અપભ્રષ્ટ 'સાચોર છે.

પ્રશસ્તિ સહિત કશ્મીરાવતાર શ્રીસરસ્વતીમૂર્તિ; એમ દેવકુલિકા ૪; ૨ જિન; અંબા, અવલોકન, શાંબ અને પ્રદ્યુમ્ન નામના એ ચાર શિખરોમાં શ્રીનેમિનાથદેવવિભૂષિત દેવકુલિકા ૪; પોતાના પિતામહ ઠ૦ શ્રીસોમ અને પિતા ઠ૦ શ્રીઆશરાજની અશ્વાવરુઢ મૂર્તિઓ ૨; ત્રણ સુંદર તોરણ; શ્રીનેમિનાથદેવ તથા પોતાના પૂર્વજ, અગ્રજ, (મ્હોટા ભાઈઓ), અનુજ (ન્હાના ભાઈ) અને પુત્ર આદિની મૂર્તિઓ સહિત મુખોદ્ઘાટનક સ્તંભ, અષ્ટાપદ મહાતીર્થ; ઈત્યાદિ અનેક કીર્તનોથી સુશોભિત અને શ્રીનેમિનાથદેવથી અલંકૃત એવા આ ઉજ્જયંત (ગિરનાર) મહાતીર્થ ઉપર, પોતાના માટે તથા પોતાની સ્વધર્મચારિણી પ્રાગ્વાટ જ્ઞાતીય ઠ૦ શ્રીકાન્હડ અને તેની સ્ત્રી ઠકકુરાજ્ઞી રાણુની પુત્રી મહં. શ્રી લલિતાદેવીના પુણ્ય માટે, અજિતનાથ આદિ વીસ તીર્થંકરોથી અલંકૃત શ્રીસમ્મેતમહાતીર્થાવતાર નામનો મંડપ સહિત આ અભિનવ પ્રાસાદ બનાવ્યો અને નાગેંદ્રગચ્છના ભટ્ટારક શ્રીમહેંદ્રસૂરિના શિષ્ય, શ્રીશાંતિસૂરિના શિષ્ય, શ્રીઆણંદસૂરિના શિષ્ય, શ્રીઅમરસૂરિના શિષ્ય, ભટ્ટારક શ્રીહરિભદ્રસૂરિના પટ્ટધર આચાર્ય શ્રીવિજયસેનસૂરિએ એની પ્રતિષ્ઠા કરી.

આટલી હકીકત ગદ્યભાગમાં આપ્યા પછી ગુર્જરેશ્વરપુરોહિત ઠ૦ સોમેશ્વરદેવના + રચેલાં ૯ પદ્યો આપેલાં છે. તેમાં વસ્તુપાલને કર્ણ અને બલિ જેવો દાનેશ્વરી તથા અસંખ્ય પૂર્તો * કરાવનારો અને તેજપાલને

+ સોમેશ્વરદેવ ચાલુક્યોનો કુલગુરૂ હતો. તે વસ્તુપાલનો ગાઢમિત્ર હતો. તેણે વસ્તુપાલની કીર્તિને અમર કરવા માટે " कीर्तिकौमुदी " નામનું ઉત્તમકાવ્ય બનાવ્યું છે. सुरथोत्सव, उल्लाघराघव, रामशतक આદિ બીજા પણ તેના કરેલા ગ્રંથો વિદ્વાનોમાં આદર પામેલા છે.

* વાવ, કૂવા, તળાવ, દેવમંદિર, સદાવ્રત અને આરામ વિગેરે બનાવવાં તે પૂર્ત કહેવાય છે.

वापीकूपतडागादिदेवतायतनानि च ।
अन्नप्रदानमारामः पूर्तमित्यभिधीयते ॥

(शब्दचिन्तामणिकोश, पृ० ८४२.)

ચિંતામણિ જેવો વર્ણવ્યો છે. આ પદ્યો પછી છેવટે બીજા ત્રણ શ્લોકો છે જેમાં, પહેલામાં લખ્યું છે કે– સ્તંભતીર્થ (ખંભાત) નિવાસી કાયસ્થ વાજડના પુત્ર જૈત્રસિંહે, આ પ્રશસ્તિ (શિલાપટ્ટ ઉપર) લખી છે. બીજામાં લખ્યું છે—સૂત્રધાર (સલાટ) બાહુડના પુત્ર કુમારસિંહે, આને (ટાંકણા વડે) કોતરી છે. ત્રીજા શ્લોકમાં જણાવ્યું છે કે—ત્રણ જગત્‌ના સ્વામી એવા શ્રીનેમિનાથ અને તેમની શાસનસુરી દેવી અંબિકાના પ્રસાદથી, વસ્તુપાલના વંશને આ પ્રશસ્તિ સ્વસ્તિ કરનારી થાઓ.

એજ (દક્ષિણ બાજુના) મંદિરના દક્ષિણાદા દરવાજા ઉપર આ લેખોમાંનો ૬ ઠો (નં. ૪૩) લેખ આવેલો છે. પ્રારંભમાં સંમેતતીર્થની સ્તુતિવાળું પદ્ય આપ્યું છે. પછી ઉપરના લેખ પ્રમાણેજ ગદ્ય ભાગ છે. અંતના ૯ પદ્યો નાગેંદ્રગચ્છના ભટ્ટારક × ઉદયપ્રભસૂરિના કરેલાં છે અને તેમાં વસ્તુપાલનાં યશ, રૂપ, દાન, અને પુણ્ય વિગેરેનું વર્ણન કરવામાં આવ્યું છે. છેવટે પ્રશસ્તિ લખનાર અને કોતરનારના વિષયના તેના તેજ ત્રણ શ્લોકો આપેલા છે.

એજ દેવલના પૂર્વ બાજુના દ્વારની છાડલીમાં ૫ મો (નં. ૪૩) લેખ આવેલો છે. પ્રારંભનો શ્લોક ઘણોખરો ઘસાઇ ગયેલો છે. ગદ્ય ભાગ ઉપર પ્રમાણેજ છે. ગદ્ય પછીના ૧૧ પદ્યો મલધારી * નરચંદ્રસૂરિના કરેલાં છે. તેમાં વસ્તુપાલના વિદ્યા, વિત્ત, ન્યાય, પરાક્રમ, દાન, વિવેક, ધર્મ અને કુટુંબનું વર્ણન છે. અંતિમ ત્રણ શ્લોકો તેજ છે.

મુખ્ય–એટલે મધ્યગત–મંદિરની જમણી બાજુએ–અર્થાત્ ઉત્તર તરફ–આવેલા મંદિરના પૂર્વ દ્વાર ઉપર, આ લેખોમાંનો ૪ થો (ચાલુ નં. ૪૧ વાળો) લેખ આવેલો છે. પ્રારંભના શ્લોકમાં, અષ્ટાપદતીર્થની

× ઉદયપ્રભસૂરિ વસ્તુપાલના પિતૃપક્ષના ધર્મગુરૂ હતા.

* નરચંદ્રસૂરિ તેના માતૃપક્ષના ધર્મગુરૂ હતા.

સ્તવના કરવામાં આવેલી છે. પછી ઉપરના લેખો પ્રમાણે જ ગદ્યભાગ આપેલો છે. પરંતુ, + સ્તંભતીર્થને વેલાકુલ(બંદર)નું વિશેષણ વધારેલું છે. તેમજ લલિતાદેવીને ઠેકાણે સોખૂકાનું નામ અને સંમેત શિખરના સ્થાને અષ્ટાપદનું નામ આપવામાં આવ્યું છે. ગદ્ય પછી ૧૩ પદ્યો આપેલાં છે, જે મલધારી નરેન્દ્રસૂરિના રચેલાં છે અને તેમાં વસ્તુપાલના, શૌર્ય, વૈર્ય, દાન, બુદ્ધિ, વિદ્વત્તા, કવિત્વશકિત, કીર્તિ અને યશ આદિ ગુણો વર્ણવ્યા છે. પ્રશસ્તિ લખનાર અને કોતરનાર એના એ.

❧

એજ મંદિરના ઉત્તર દ્વાર ઉપરની શિલામાં ૩ જો (ચાલુ નં. ૪૦ વાળો) લેખ કોતરેલો છે. પ્રારંભના શ્લોકમાં, શિવાંગજ નેમિનાથ તીર્થંકરની સ્તુતિ કરેલી છે. આમાં છેલ્લા ૧૬ પદ્યો છે અને તે સોમેશ્વરદેવનાજ કરેલાં છે. તેમાં પણ વસ્તુપાલના પૂર્ત, દાન, પરાક્રમ, યશ, રૂપ અને ઉદારતા આદિ ગુણો વર્ણવ્યા છે. પ્રશસ્તિ લખનાર એનો એ. પણ, જૈત્રસિંહને બદલે જયંતસિંહ નામ–કે જે બંને એકજ છે–વાપર્યું છે. તથા તેના પિતાના નામ ઉપરાંત, પિતામહ, પ્રપિતામહ અને વૃદ્ધપ્રપિતામહનાં, વાલિગ, સહાજિગ, અને આનાક; એ નામ વિશેષ આપ્યાં છે. તેમજ પ્રશસ્તિ કોતરનાર, હરિમંડપ અને નંદીશ્વરનાં મંદિરો કરનાર સોમદેવનો પુત્ર બકુલસ્વામીસુત પુરૂષોત્તમ છે. તથા છેલ્લી પંકિતમાં " મહામાત્ય શ્રીવસ્તુપાલની સ્ત્રી સોખૂકાનું આ ધર્મસ્થાન છે. " એટલું વિશેષ લખ્યું છે.

❧

એજ મંદિરના પશ્ચિમી દ્વાર ઉપર, આ લેખોમાંનો ૨ જો (ચાલુ નં. ૩૯ વાળો) લેખ આવેલો છે. પ્રારંભનો શ્લોક કિંચિત્ ખંડિત છે

+ મૂળ લેખોની નકલો પ્રથમ નિર્ણયસાગર પ્રેસની છપાવેલી પ્રાચીન લેખમાલામાંથી કરવામાં આવી હતી અને પાછળથી તેજ પ્રેસમાં આપી દેવામાં આવેલી હોવાથી આ લેખમાં ' स्तंभतीर्थ ' શબ્દ પછી ' वेलाकुल ' વિશેષણ છૂટી ગયું છે. કારણ કે, તે પ્રાચીનલેખમાલામાં આપેલું નથી. માટે મૂળ લેખમાં આ વિશેષણ વધારીને વાંચવાની સૂચના છે.

અને તેમાં ઉજ્જયંત (ગિરનાર)ની સ્તવના કરેલી છે. ગદ્યપાઠ ઉપર પ્રમાણે જ. અંતિમ ૭ શ્લોકો નરચંદ્રસૂરિના રચેલા છે. તેમાં વસ્તુપાલના ધર્મ, દાન, લક્ષ્મી, સરસ્વતી, શાંતિ, તેજસ્વિતા, અપ્રતિમતા અને મંત્રિત્વ વિગેરેનું વર્ણન છે. શેષ સમગ્ર ઉપર પ્રમાણેજ છે.

(૪૪)

નંબર ૪૪ નો લેખ, ગોમુખના રસ્તાની પશ્ચિમે અને રાજુલ-વેજુલની ગુફાની પૂર્વ બાજુએ શિલાપટ્ટ ઉપર કોતરેલો છે.

પ્રથમ એક શ્લોક આપ્યો છે, તેમાં જણાવ્યું છે કે-ઉજ્જવલ અને કાંતિવાળા હારવડે જેમ કંઠ શોભે છે તેમ દેદીપ્યમાન એવા વસ્તુપાલના કરાવેલા વિહારો (મંદિરો) વડે આ ગિરનાર ગિરિરાજનો મધ્ય ભાગ વિરાજમાન્ છે. પછી ગદ્યપાઠ છે, અને તેમાં લખ્યું છે કે-વિક્રમ સં. ૧૨૮૯ ના આશ્વિન વદિ ૧૫ અને સોમવારના દિવસે, મહામાત્ય શ્રીવસ્તુપાલે પોતાના કલ્યાણ માટે, જેની પાછળ કપર્દિ-યક્ષનું મંદિર છે એવું શત્રુંજયાવતાર નામનું આદિનાથ ભગવાનનું મંદિર; તથા તેના અગ્રભાગમાં, વામપક્ષે (ડાબી બાજુએ), પોતાની સ્વધર્મચારિણી મહં૦ શ્રીલલિતાદેવીના પુણ્ય માટે, વીસ જિનવરોથી અલંકૃત એવું સંમેતશિખરાવતાર નામનું મંદિર; અને, તેમજ દક્ષિણ ભાગમાં (જમણી બાજુએ), પોતાની બીજી પત્ની મહં૦ શ્રીસોખુકાના શ્રેય સારૂ, ચોવીસ તીર્થંકરોથી ભૂષિત એવું અષ્ટાપદાવતાર નામનું મંદિર; આવી રીતે અપૂર્વ ઘાટ અને ઉત્તમ રચનાવાળા ચાર નવીન પ્રાસાદો બનાવ્યા છે.

(૪૫-૪૬.)

વસ્તુપાલના આ ત્રણ મંદિરોમાંના મધ્ય-મંદિરના મંડપમાં સામસામે બે મ્હોટા ગોખલા છે તેમાં ઉત્તર બાજુના ગોખલાના ઉપરના ભાગમાં નં. ૪૫ નો, અને દક્ષિણ બાજુના ગોખલા ઉપર નં. ૪૬ નો લેખ છે. પહેલામાં ઉલ્લેખ છે કે ' મહામાત્ય શ્રીવસ્તુપાલ અને (?)

મહં૦ શ્રીલલિતાદેવીની મૂર્તિ ' અને બીજામાં ' મહામાત્ય શ્રી વસ્તુપાલ અને (?) અને મહં૦ શ્રીસોખુની મૂર્તિ * ' છે.

(૪૭-૪૮)

ગિરનારના રસ્તામાં પહાડો ઉપર બે ઠેકાણે આ બંને શ્લોકો ખોદેલા છે અને તે નં. ૪૪ ના લેખના પ્રારંભમાં જે છે, તેજ છે.

* * *

આ લેખો ઉપરથી જણાશે કે, આ બધામાં વસ્તુપાલે ગિરનાર ઉપર જે જે ધર્મસ્થાનો કરાવ્યાં અથવા તેઓમાં જે જે કોતર કામો કરાવ્યાં, તેમનો સંક્ષેપમાં ઉલ્લેખ છે. લેખોક્ત વર્ણન સંક્ષિપ્ત હોવાથી અસ્પષ્ટ અને કેટલાકને પૂરેપૂરૂં નહિ સમજાય તેવું છે. તેથી એ વિષયમાં સ્પષ્ટ કથનની આવશ્યકતા છે. પંડિત જિનહર્ષ ગણિએ પોતાના वस्तुपाल चरित्र ના, છઠ્ઠા પ્રસ્તાવમાં, ૬૯૧ ના શ્લોકથી તે ૭૨૯ સુધીના શ્લોકોમાં, વસ્તુપાલે ગિરનાર પર્વત ઉપર શું શું બનાવ્યું તેની સવિસ્તર નોંધ આપી છે અને તે આ લેખોની સાથે પૂરેપૂરી મળતી આવે છે. તેથી એ નોંધનો સાર અત્રે આપવો ઉપયોગી થઇ પડશે.

" ગિરનાર તીર્થપતિ શ્રીનેમિનાથના મંદિરના પાછળના ભાગમાં પોતાના કલ્યાણ માટે શત્રુંજયસ્વામી આદિનાથનો પ્રસાદ બનાવ્યો અને તેનું " વસ્તુપાલ વિહાર " એવું નામ આપ્યું. આના ઉપર સુવર્ણનું દેદિપ્યમાન કલશ સ્થાપન કર્યું અને સુંદર સ્ફટિક સમાન નિર્મલ પાષા-

* આ લેખની મતલબ એવી જણાય છે કે, આ બંને ગોખલાઓમાં વસ્તુપાલે પોતાની પ્રતિમાઓ સ્થાપન કરી હશે અને સાથે એકમાં પોતાની પ્રથમ પત્ની લલિતાદેવીની અને બીજામાં દ્વિતીય પત્ની સોખુકાની મૂર્તિ સ્થાપિત કરાવી હશે. આ ગોખલાઓમાં હાલ તે મૂર્તિઓ નથી પરંતુ આજુ ઉપરના તેજપાલના મંદિરમાં વસ્તુપાલ અને તેની બંને સ્ત્રીઓની મૂર્તિઓ સાથેજ સ્થાપન કરેલી વિદ્યમાન છે. આ મૂર્તિઓનું ચિત્ર ' ગાયકવાડસ્ ઓરીઍન્ટલ સીરીઝ ' માં પ્રગટ થયેલા नरनारायणानन्द નામના વસ્તુપાલના રચેલા કાવ્યમાં પ્રકટ થયું છે.

ણુંની ભગવાનની ભવ્યમૂર્તિ સ્થાપિત કરી. તે મૂર્તિની આસપાસ પોતાના પૂર્વજોના શ્રેય સારૂ અજિતનાથ અને વાસુપૂજ્ય તીર્થંકરની પ્રતિમાઓ વિરાજમાન કરી. એ મંદિરના મંડપમાં ઠ. ચંડપની મ્હોટી મૂર્તિ તથા અંબિકાદેવી અને મહાવીરજિનનાં બિંબો સ્થાપિત કર્યાં. ગર્ભાગાર (મૂળ ગભારા) ના દ્વારની દક્ષિણ અને ઉત્તરની બાજુએ ક્રમથી પોતાની અને પોતાના ન્હાના ભાઈ તેજપાલની અશ્વારુઢ મૂર્તિઓ બનાવી. એ મંદિરની ડાબી બાજુએ પોતાની પ્રથમ પત્ની લલિતા દેવીના પુણ્યાર્થે " સમ્મેતાવતાર " નામનું મંદિર બનાવ્યું અને તેમાં ૨૦ તીર્થંકરોની મૂર્તિઓ સ્થાપિત કરી. એમાં જ પોતાના બીજા પૂર્વજોની પણ મૂર્તિઓ વિરાજિત કરી. પોતાની બીજી સ્ત્રી સોખુકા (જિનહર્ષગણિએ પોતાના ચરિત્રમાં આનું નામ સંસ્કૃત કરી ' સૌખ્યલતા ' એવું આપ્યું છે.)ના શ્રેય માટે, મૂળ મંદિરની જમણી બાજુએ " અષ્ટાપદાવતાર " નામનું મંદિર કરાવ્યું અને તેમાં ચોવીસે તીર્થંકરોનાં બિંબો સ્થાપ્યાં. તથા એમાં જ પોતાની માતા કુમારદેવી અને પોતાની ૭ બહેનો (જેમનાં નામો, આગળ આબુના લેખોમાં આપવામાં આવેલાં છે.)ની મૂર્તિઓ સ્થાપિત કરી. આ ત્રણે મંદિરોને સુંદર અને વિચિત્ર ત્રણ તોરણો કરાવ્યાં. ' વસ્તુપાલ વિહાર '–અર્થાત એ ત્રણે મંદિરોની મધ્યગાંના મંદિર–ની પાછળ, અનુત્તર વિમાન જેવું કપર્દિયક્ષનું મંદિર બનાવ્યું. તેમાં એ યક્ષની અને આદિનાથ ભગવાનની માતા મરૂદેવીની ગજારૂઢ (હાથી ઉપર ચઢેલી) મૂર્તિ વિરાજમાન કરી.

તીર્થપતિ નેમિનાથતીર્થંકરનું જે મંદિર છે તેના દક્ષિણ, પશ્ચિમ અને ઉત્તર એમ ત્રણે દિશાના દ્વારો ઉપર સુંદર તોરણો કરાવ્યાં. એજ ચૈત્યના (મંડપમાં ?) દક્ષિણ અને ઉત્તર બાજુએ, પોતાના પિતા અને પિતામહની અશ્વારુઢ મૂર્તિઓ સ્થાપિત કરી. તથા, પોતાના માતા–પિતાના કલ્યાણાર્થે એજ ચૈત્યના મંડપમાં, અજિતનાથ અને શાંતિનાથની કાયોત્સર્ગસ્થ (ઉભી) પ્રતિમાઓ બનાવી. એ મંદિરના મંડપમાં સ્નાત્રોત્સવ કરતી વખતે સંક્રમણ

થતી હતી તેથી તેના આગળ બીજું " ઇન્દ્ર " નામનું વિશાલ મંડપ બનાવ્યું.

એ મંદિરના અગ્રભાગમાં, પોતાના વંશજોની મૂર્તિઓ સહિત નેમિનાથ તીર્થંકરની મૂર્તિવાળો " મુખોદ્‌ઘાટનક "–(મુખનું ઉદ્‌ઘાટન કરનાર) નામનો સુંદર અને ઉન્નત સ્તંભ બનાવ્યો. ત્યાંજ ઠ૦ આશારાજ (પોતાના પિતા) ના પિતા અને પિતામહનું પણ અશ્વારુઢ મુર્તિયુગ્મ સ્થાપ્યું. વળી, ' પ્રપામડ ' (પરબડી ?) ની પાસે ત્રણ તીર્થંકરોની ત્રણ દેવકુલિકા (તે આ લેખોમાં જણાવ્યા પ્રમાણે શત્રુંજયાવતાર, સ્તંભનકાવતાર અને સત્યપુરાવતાર નામે) તથા, પ્રશસ્તિ સહિત સરસ્વતી દેવીની દેવકુલિકા, કે જેમાં પોતાના પૂર્વજોની પણ એ મૂર્ત્તિઓ હતી; એમ ચાર દેવકુલિકાઓ (દેહરિઓ) બનાવી. નેમિનાથના મુખ્ય મંદિરના મંડપ ઉપર સુવર્ણકલશો સ્થાપ્યાં. અંબિકાના મંદિર આગળ એક મ્હોટું મંડપ બનાવ્યું તથા એક તીર્થંકરની દેવકુલિકા પણ ત્યાં બનાવી. આરાસણના ઉજ્જવલ આરસ–પાષાણનો અંબિકાદેવીની આસપાસનો પરિકર બનાવ્યો. એ અંબાવાળા શિખર ઉપર ઠ૦ ચંડપના કલ્યાણ માટે નેમિનાથની એક મૂર્તિ તથા એક ખુદ ચંડપની મૂર્તિ અને પોતાના ભાઈ મલ્લદેવની એક મૂર્તિ, એમ ત્રણ મૂર્તિઓ સ્થાપિત કરી. આવીજ રીતે, અવલોકન નામના શિખર ઉપર, ઠ૦ ચંડપ્રસાદના પુણ્ય માટે નેમિજિનની તથા ખુદ ઠ૦ ચંડપ્રસાદની અને પોતાની એમ ત્રણ મૂર્તિઓ સ્થાપી. પ્રદ્યુમ્ન નામના શિખરે પણ ઠ૦ સોમના શ્રેયાર્થે નેમિજિનની તથા ઠ૦ સોમ અને પોતાના ન્હાના ભાઇ તેજપાલની એમ ત્રણ પ્રતિમાઓ પ્રતિષ્ઠિત કરી. એજ પ્રમાણે શાંબશિખર ઉપર, ઠ૦ આશરાજના પુણ્યાર્થે નેમિજિનની અને ખુદ ઠ૦ આશરાજ તથા તેની સ્ત્રી કુમારદેવી (મંત્રીની માતા) ની, એમ ત્રણ આકૃતિઓ વિરાજિત કરી."

લેખોક્ત હકીકતનું આવી રીતે આ ચરિત્રોક્ત વર્ણનથી સ્પષ્ટીકરણ થાય છે. વર્તમાનમાં વસ્તુપાલના એ મન્દિરોમાં, ઉપરોક્ત કામમાંથી ઘણો ફેરફાર થઈ ગયેલો જોવાય છે. લેખોમાં જણાવેલી રચના ઘણી

ખરી નષ્ટભ્રષ્ટ થઈ ગઇ છે. વસ્તુપાલના કૌટુંબિકોની મૂર્તિઓ વિગેરે-માંનું આજે કશું દેખાતું નથી. અંબા અને અવલોકન આદિ શિખરો ઉપર જે દેવ કુલિકાઓ કરાવી હતી તે પણ કાલના કરાલ ગાલમાં ગર્ક થઈ ગયેલીઓ છે. નેમિનાથના મહાન્ મંદિર આગળ જે ' ઇન્દ્ર મંડપ ' અને ' સુખોદ્દઘાટનકસ્તંભ ' કરાવ્યો હતો તે પણ દૃષ્ટિગોચર થતો નથી. ફક્ત શત્રુંજયાવતાર, સંમેતાવતાર, અષ્ટાપદાવતાર અને કપર્દિયક્ષવાળું એમ ૪ મૂળ મંદિરોજ આજે વિદ્યમાન છે અને તેને લોકો " વસ્તુપાલ–તેજપાલની ટુંક "ના નામે ઓળખે છે.

(૪૯)

નેમિનાથના મહાન મંદિરના ઉત્તર તરફના દરવાજા તરફ આવેલા ' ઘડીઘટુકા'ના મંદિરની અંદરના ન્હાના દરવાજા પાસેની દેવ-કુલિકાની દક્ષિણે આવેલી દિવાલ ઉપર નં. ૪૯ નો લેખ કોતરેલો છે.

મિતિ સં૦ ૧૨૧૫ ના ચૈત્ર સુદી ૮ રવિવાર, છે. એ દિવસે આ ઉજ્જયંત (ગિરનાર) પર્વત ઉપર, સંઘવિ ઠ૦ સાલવાહણની દેખરેખ નીચે સૂત્રધાર જસહડના પુત્ર સાવદેવે, જગતી (કોટ)ની સઘળી દેવકુલિકાઓના છાજા, કુવાલિ (?) અને સંવિરણું (?) પૂર્ણ કર્યાં. તથા ઠ૦ ભરથના પુત્ર ઠ૦ પંડિત સાલિવાહણે નાગઝરા નામના ઝરા (?)ની આસપાસ ચાર બિંબ યુક્ત કુંડ કરાવ્યો અને તેની અધિષ્ઠાત્રી અંબિકાદેવીની પ્રતિમા અને દેવકુલિકા કરાવી. ×

(૫૦–૫૧)

સુવાવડી પરબની પાસે ' ખબુતરી–ખાણ 'ના નામે ઓળખાતી જે ખાણ છે ત્યાં આગળ, પર્વતના રસ્તાની ઉત્તર બાજુની દિવાલ ઉપર આ નં. ૫૦ અને ૫૧ ના લેખો કોતરેલા જોવામાં આવે છે.

પહેલાની સાલ ૧૨૨૨ ની અને બીજાની ૨૩ ની છે. બંનેની મતલબ એકજ છે. શ્રીમાલજ્ઞાતિના મહં૦ શ્રીરાણિગના સુત મહં૦ શ્રીઆંબાકે પદ્યા (પાજ) કરાવી. એ કથન આ બંને લેખોમાં છે.

× આ લેખની પૂરેપૂરી મતલબ સ્પષ્ટ રીતે સમજાતી નથી.

આ લેખો સાથે સંબંધ ધરાવતો ઇતિહાસ આ પ્રમાણે છે—

ગુર્જરેશ્વર પરમાર્હંત ચૌલુક્યનૃપતિ કુમારપાલ સંઘ સમેત શત્રુંજયની યાત્રા કરી ગિરનાર તીર્થ ઉપર ગયો હતો. તે વખતે પર્વત ઉપર ચઢવા માટે રસ્તો બાંધેલો ન હતો તેથી ચઢનારને બહુ પરિશ્રમ પડતો હતો. રાજા કુમારપાલદેવ એ કઠિનતાના લીધે પર્વત ઉપર ચઢી શક્યો નહિ અને તીર્થપતિ નેમિનાથના પવિત્ર દર્શન કરી શક્યો નહિ. આના લીધે તેના મનમાં બહુ ખેદ થયો. પછી તેણે એ કઠિનતાનું નિવારણ કરવા માટે પાજ બંધાવવાનો વિચાર કર્યો અને પોતાના સભાસદોને પૂછ્યું કે 'આ ગિરનાર પર્વત ઉપર ચઢવા માટે સુગમ પાજ કોણ બંધાવી શકે એમ છે?' ત્યારે મહાકવિ સિદ્ધપાલે, જણાવ્યું, કે—'મહારાજ ! ધર્મિષ્ઠ, નિષ્પક્ષ અને સદ્ગુણી એવો આ રાણિગનો પુત્ર આમ્ર (અસલ નામ આંબડ યા આંબાક) બંધાવી શકે તેમ છે.' કુમારપાલે આમ્રની એ વિષયમાં યોગ્યતા જાણી તેને સૌરાષ્ટ્રનો અધિપતિ (સુબો) નીમ્યો અને પર્વતની પદ્યા (પાજ) બંધાવવાનો હુકમ આપ્યો. તદનુસાર આમ્રે કુશલતા પૂર્વક થોડાજ સમયમાં એ કાર્ય પૂર્ણ કર્યું અને તેના સ્મરણ માટે આ લેખો કોતરાવ્યા. આ વૃત્તાન્ત સોમપ્રભાચાર્યના कुमारपालप्रतिबोध અથવા हेमकुमारचरित માં છે કે જે સં. ૧૨૪૧ માં પૂર્ણ થયું છે.

(कुमारवालो) उज्जिंते नेमिजिणो न मए नमिओ त्ति झूरेइ । जंपइ सहानिसण्णो 'सुगमं पज्जं गिरिम्मि उज्जिंते को कारविउं सक्को !' तो भणिओ सिद्धवालेण—

प्रष्ठा वाचि प्रतिष्ठा जिनगुरुचरणाम्भोजभक्तिर्गरिष्ठा
श्रेष्ठाऽनुष्ठाननिष्ठा विषयसुखरसास्वादसक्तिस्त्वनिष्ठा ।
बंहिष्ठा त्यागलीला स्वमतपरमतालोचने यस्य काष्ठा
धीमानाम्रः स पद्यां रचयितुमचिरादुज्जयन्ते नदीष्णः ॥

'सूक्तं त्वयोक्तं' इत्युक्त्वा पद्यां कारयितुं नृपः पुत्रं श्रीराणिगस्याम्रं सुराष्ट्राधिपतिं व्यधात् ।

यां सोपानपरम्परापरिगतां विश्रामभूमियुतां
स्रष्टुं विष्टपसृष्टिपुष्टमहिमा ब्रह्मापि जिह्मायितः ।
मन्दस्त्रीस्थविरार्भकादिसुगमां निर्वाणमार्गोपमां
पद्यामाम्रवचस्पतिर्मतिनिधिर्निर्मापयामास ताम् ॥

મહામાત્ય વસ્તુપાલના ધર્માચાર્ય શ્રીવિજયસેનસૂરિએ रेवंतगिरिरासु નામનો ગિરનાર પર્વત વિષયક એક રાસો બનાવ્યો છે કે જે प्राचीनगुर्जरकाव्यसंग्रह નામના પુસ્તકમાં મુદ્રિત થયો છે. તેમાં જણાવ્યું છે, કે આ અંબડનો ભાઈ ધવલ હતો તેણે માર્ગમાં એક 'પરવ' (सं. प्रपा) બનાવી હતી.

दुविहि गुज्जरदेसे रिउरायविहंडणु,
कुमरपालु भूपालु जिणसासणमंडणु ।
तेण संठाविओ सुरठदंडाहिवो,
अंबओ सिरे सिरिमालकुलसंभवो ।
पाज सुविसाल तिणि नठिय,
अंतरे धवल पुणु परव भराविय ॥
धनु सु धवल भाउ जिणि पाग पयासिय,
बारविसोत्तरवरसे जसु जसि दिसि वासिय ।

....

प्रभावकचरित्र માં, આ પદ્યા કરવનાર વાગ્ભટ મંત્રી જણાવ્યો છે કે જે કુમારપાલનો મહામાત્ય અને ઉદયન મંત્રીનો પુત્ર હતો. *

* જુઓ, એ ચરિત્રમાંનો છેલ્લો हेमचंद्रसूरि प्रबन्ध.

दुरारोहं गिरिं पद्याभावाद्दृष्ट्वा स वाग्भटम् ।
मंत्रिणं तद् विधानाय समादिक्षत् स तां दधौ ॥ ८४५ ॥

એજ કથનનું મેરૂતુંગાચાર્યે પણ પોતાના प्रबन्धचिन्तामणि ગ્રંથમાં અનુસરણ કર્યું છે અને વધારામાં ઉમેર્યું છે, કે એ પદ્યા બંધાવવામાં તેને ૬૩ લાખ રૂપિઆ ખર્ચ થયા હતા ×. પરંતુ, એ બંને કથન ભ્રમ ભરેલાં છે. કારણ કે પ્રથમ તો ખાસ એ લેખોમાંજ સ્પષ્ટ રીતે રાણિગ પુત્ર અંબડ યા આમ્રનું નામ છે. અને બીજું, સાક્ષાત્ તે સમયમાં વિદ્યમાન એવા સોમપ્રભાચાર્યનું તથા તેજ શતાબ્દીના વિજયસેનસૂરિનું કથન પણ એ લેખોને પુષ્ટિ આપે છે. અનેક ગ્રંથોનું અવલોકન કરી કુમારપાલનું વિસ્તૃત અને કાંઇક વ્યવસ્થિત ચરિત્ર લખનાર પંદરમી સદીના જિનમંડનગણિએ પણ कुमारपालप्रबन्ध માં પદ્યા કરાવનાર રાણિગ પુત્ર આમ્ર યા આંબદેવ જ જણાવ્યો છે. *

(૫૨)

નં. ૪૯ વાળો લેખ જ્યાં આગળ આવેલો છે ત્યાંજ આ નં. ૫૨ નો પણ લેખ આવેલો છે.

આ લેખ ખંડિત છે તેથી ભાવાર્થ સ્પષ્ટ જણાતો નથી, તેમજ ડૉ. બર્જેસની નકલમાં અને આ નકલમાં કેટલોક પાઠફેર પણ છે. આ સંગ્રહમાં આપેલા પાઠ પ્રમાણે એનો અર્થ એવો કાંઇક જણાય છે— શ્રીધનેશ્વરસૂરિ નામના આચાર્ય થયા જેઓ નીશીરભટ્ટના પુત્ર હતા. તેમના ચરણકમલમાં ભ્રમર સમાન ક્રીડા કરનાર ચંદ્રસૂરિ .... જેમણે આ રૈવત પર્વત ઉપર પ્રતિષ્ઠાદિક કાર્યો કર્યાં. તથા તેમણે સંગાત (?) મહામાત્યના પૂછેલા પ્રશ્નોના ઉત્તરો આપ્યા હતા. તથા તેઓ

× नव्यपद्याकरणाय श्रीवाग्भटदेव आदिष्टः, पद्यायाः पक्ष द्वये व्ययीकृतास्त्रिषष्टिलक्षाः । ' प्रबन्धचिन्तामणि, पृ० २३९ ।

* ततो मत्वा दुरारोहं गिरिं शृङ्खलपद्यया ।
सुराष्ट्रादण्डनाथेन श्रीमालिज्ञातिमौलिना ॥
राणश्रीआम्बदेवेन जीर्णदुर्गादिगाश्रिताम् ।
पद्यां सुखावहां नव्यां श्रीचौलुक्यो व्यदीधपत् ॥
कुमारपालप्रबन्ध, पृ० १०५ ।

આ શ્લોકો કૃષ્ણર્ષીય જયસિંહસૂરિના રચેલા કુ. ચ. માંથી લેવામાં આવેલા છે.

ચંડાદિ જનસમુદાય સહિત આ પર્વત ઉપર આવ્યા હતા. બર્જેસે પોતાની નકલની અંતે [૨ સં. ૧ (૨૭૬)] આ પ્રમાણે સાલના આંકડા આપ્યા છે અને તેના આધારે મ્હેં પણ સં. ૧૨૭૬ ની સાલ આપી છે. બર્જેસે निशीरभट्टात्मजः ના ઠેકાણે श्रीशीलभद्र....પાઠ આપ્યો છે જે કદાચ ઠીક હોય તો તે નામ ધનેશ્વરના ગુરૂ યા શિષ્યનું પણ હોઈ શકે. પરંતુ એ બધું લેખની અપૂર્ણતાના લીધે અસ્પષ્ટજ છે.

(૫૩)

વસ્તુપાલના જે ત્રણ મંદિરોનું વર્ણન ઉપરના લેખોમાં કરવામાં આવ્યું છે તેમાના મધ્ય મંદિરના મંડપમાં એક પાર્શ્વનાથની પ્રતિમા વિરાજમાન છે તેની બેઠકની નીચે આ નં. ૫૩ નો લેખ કોતરેલો છે. લેખનો અર્થ આ પ્રમાણે છે—

મિતિ સં. ૧૩૦૫ વર્ષના વૈશાખ શુદિ ૩ શનિવાર. શ્રીપત્તન (અણહિલપુર) નિવાસી શ્રીમાલજ્ઞાતીય ઠ૦ વા (ચા) હડના પુત્ર મહં૦ પદ્મસિંહના પુત્ર–ઠ૦ પથિમિદેવીના અંગજ, મહણસિંહના નાના ભાઈઓ શ્રીસામંતસિંહ તથા મહામાત્ય શ્રી સલખણસિંહ (સલક્ષ) એઓએ પોતાના માતાપિતાના શ્રેય સારૂ અત્ર (ગિરનાર ઉપર વસ્તુપાલના મંદિરમાં ?) શ્રીપાર્શ્વનાથનું બિંબ કરાવ્યું, જેની પ્રતિષ્ઠા બૃહદ્ગચ્છીય શ્રી પ્રદ્યુમ્નસૂરિના પટ્ટધર શ્રીમાનદેવસૂરિના શિષ્ય શ્રીજયાનંદસૂરિએ કરી છે.

આ લેખ મહત્ત્વનો છે. કારણ કે આમાં પ્રથમ પુરૂષ જે વાહડ અથવા ચાહડનું નામ આપ્યું છે તે સુપ્રસિદ્ધ મંત્રી ઉદયનનો પુત્ર હતો. આ લેખોકત વ્યક્તિઓ સાથે સંબંધ ધરાવતો એક શિલાલેખ, પોરબંદર રાજ્યમાં કાંટેલા નામના ગામમાં મહાકાલેશ્વરના મંદિરમાં આવેલો છે. એ લેખ ગુજરાત વર્નાકયુલર સોસાયટી (અમદાબાદ) તરફથી પ્રકટ થતા बुद्धिप्रकाश નામના માસિક પત્રમાં–સન ૧૯૧૫ ના જાન્યુવારી માસના અંકમાં (પુસ્તક ૬૨ મું, અંક ૧ લો) શ્રીયુત તનસુખરામ મનઃસુખરામ ત્રિપાઠી. બી. એ. એમણે પ્રગટ કર્યો છે. લેખાંતર્ગત

વર્ણન અને ઇતિહાસના સ્પષ્ટીકરણ માટે તેમણે એ લેખની સાથે કેટલુંક ઉપયોગી એવું ઐતિહાસિક વિવેચન પણ આપેલું છે. આ પ્રસ્તુત લેખમાં, તે લેખ વિશેષ ઉપયોગી હોવાથી, તેના વિદ્વાન્ લેખકના વક્તવ્ય સાથે અપેક્ષિત ભાગ અત્ર આપવો ઉચિત થઇ પડશે.

" આ લેખ (એક ફુટ નવ ઇંચ) ૧'–૯ " પહોલા, "૧૧॥" લાંબા કાળા ગ્રાનિટ પત્થર ઉપર કોતરેલો ભૂમિતલથી ૧'–૯ " ઉંચાઇ એ પૂર્વોક્ત મંદિરમાં ડાબી બાજુએ ગણપતિની મૂર્તિ નીચે છે. " અને બંને બાજુએ ઉપડતી કીનારીઓ છે. " " તેથી છાપતી વખતે ('રાબંગ' લેતાં) સંકડાસ પડે છે. અને ખુણાનો ભાગ બહુજ મુશ્કલીથી છપાય તેમ છે. " તેમાં અક્ષરોની ૧૭ પંક્તિઓ છે પ્રતિપંક્તિ અક્ષરો આશરે ૪૦–૪૫ છે. અક્ષરો સુંદર છે. (ગિ. વ.) "

" આ મુદ્રાપણમાં શ્લોક મધ્યે જ્યાં અંક આવે છે તે મૂલ લેખની પંક્તિના આરંભદર્શક છે. "

(લેખ.)

(१ ९० ॥ **स्वस्तिमानस्तु दैत्यारिगुप्तो** धर्ममहीरुहः ।
महेन्द्रादिपदं यस्य परिपाकोज्ज्वलं फलम् ॥ १ ॥
श्रीश्रीमाल कुले मंत्री प(२) वित्रीकृतभूतलः ।
उदयो नाम शीतांशुसितकीर्तिरजायत ॥ २ ॥
अंगभूरब्धिगंभीरस्ततः **श्रीचाहडो**ऽभवत् ।
प(३)**द्मसिंहं** कुलज्योति सुतरत्नमसूत यः ॥ ३ ॥
बभूव **पद्मसिंहस्य** गुरुभक्तस्य गेहिनी ।
प्रिया **पृथिमदेवी**ति मैथिली(४)व रघुप्रभोः ॥ ॥ ४ ॥
तयोस्त्रयोऽभवन् पुत्राः सुत्रामगुरुवाग्मिनः ।
मिथः प्रीतिजुषां येषां न त्रिवर्गोपमेयता ॥ ५ ॥
ज्या(५)यान्**महणसिंहो**ऽभूत् **सलक्ष**स्तेषु चानुजः ।
लेभे **सामंतसिंह**स्तु कनिष्ठज्येष्ठतां तयोः ॥ ६ ॥
श्रीवीसलमहीपालः श्री(६)**सलक्षकरांबुजम्** ।

चक्रे सौराष्ट्रकरणस्वर्णमुद्रांशुभासुरम् ॥ ७ ॥
स लाटदेशाधिकृतः प्रभोस्तस्यैव शासनात् ।
दधौ दिव्यां (७) तनुं रेवात्यक्तभूतमयाकृतिः ॥ ८ ॥
श्रेयसे प्रेयसस्तस्य भ्रातुः सामंतमंत्रिणा ।
सलक्षनारायण इत्यस्थापि प्रतिमा हरेः (८) ॥ ९ ॥
रैवताचलचूले श्रीनेमिनिलयाग्रतः ।
प्रांशु प्रासादमस्थापि बिंबं पार्श्वजिनेशितुः ॥ १० ॥
यथा वीसलभूपा(९) लः सुराष्ट्राधिकृतं व्यधात् ।
सामंतसिंहसचिवं तथैवार्जुनभूपतिः ॥ ११ ॥
स जातु जलधेस्तीरे पथि द्वारवतीपतेः ।
शु(१०)श्राव रेवतीकुंडमिदं कालेन जर्जरम् ॥ १२ ॥
निजप्रभावबीजेऽस्मिन् पूर्वं हि किल रेवती ।
चिक्रीड सह कान्तेन वेलावनवि(११)हारिणी ॥ १३ ॥
अत एतन्महातीर्थं जननीश्रेयसेऽमुना ।
नवैरुपलसोपानैः सुरवापीसमं कृतम् ॥ १४ ॥
गणेशक्षेत्रपाला(१२)कैंचंडिकामातृभिः समम् ।
कारितौ कृतिना चेह महेशजलशायिनौ ॥ १५ ॥
किं चात्र सच्चरित्रेण रेवतीबलदेवयोः ।
(१३) अस्थापि मूर्तियुगलं नवायतनपेशलम् ॥ १६ ॥
अकारि कूपकोप्यस्मिन्नरघट्टमनोहरः ।
धयंति धेनवो यस्य निपाने (१४) म्बु सुधासखम् ॥ १७ ॥
रेवतीग्रहमुज्झंति शिशवो यत्र मज्जनात् ।
तदेतदस्तु कल्पांतसाक्षि सामंतकीर्तनम् ॥ १८ ॥
ख(१५)नेत्रानलशीतांशुमिते विक्रमवत्सरे ।
ज्येष्ठे सितचतुर्थ्यां ज्ञे मूर्त्तमेतत्प्रतिष्ठितम् ॥ १९ ॥

प्रशस्तिमेतां सा(१६)मंतमंत्रिगोत्रस्य पूजितः ।
मोक्षार्कधीमतः सूनुश्चक्रे हरिहरः कविः ॥ २० ॥ छ ॥
मंगलं महाश्रीः ॥ छ ॥ (१७) संवत् १३२० वर्षे ज्येष्ठसुदि ४ बुधे ॥ प्रतिष्ठा ॥ छ ॥

(ભાષાંતર.)

(૧) દૈત્યોના શત્રુ (વિષ્ણુ) થી રક્ષાયલો ધર્મરૂપ વૃક્ષ, જેના પરિપાકનું ઉજ્જવલ ફલ મહેન્દ્ર આદિનું પદ (સ્વર્ગ) છે તે, 'સ્વસ્તિ' (કલ્યાણ) વાળો થાઓ.

(૨) શ્રીશ્રીમાલકુલમાં, ભૂતલ જેણે પવિત્ર કર્યું છે અને ચંદ્ર સમાન કીર્તિ છે જેની એવો 'ઉદય' નામે મંત્રી થયો.

(૩) તેનાથી સમુદ્રતુલ્ય ગંભીર શ્રી'ચાહડ' પુત્ર થયો, જેણે કુલને દીપાવનાર એવા 'પદ્મસિંહ' નામે પુત્રરત્નને જન્મ આપ્યો.

(૪) ગુરૂઓમાં (વડીલો તથા ધર્મબોધકોમાં) ભક્તિમાન્ પદ્મસિંહની 'પૃથિમદેવી' નામે રામચંદ્રની મૈથિલી (સીતા) તુલ્ય પ્રિય ગૃહિણી હતી.

(૫) દેવોના ગુરૂ (બૃહસ્પતિ) તુલ્ય વાગ્મી (પટુ, કુશલ) એવા તેઓને ત્રણ પુત્ર થયા, જેઓ પરસ્પર પ્રીતિયુક્ત હોતાં તેઓ (ધર્મ, અર્થ, કામ એ) ત્રિવર્ગના ઉપમેય થઇ શકતા નથી. (કારણ ધર્માદિઓનો તો પરસ્પરમાં વિરોધ પ્રસિદ્ધ છે.)

(૬) તેઓમાં જ્યેષ્ઠ 'મદનસિંહ,' અને કનિષ્ઠ (સઉથી નાનો) 'સલક્ષ' હતો. અને 'સામંતસિંહ' તો તેઓનો કનિષ્ઠ અને જ્યેષ્ઠ (અર્થાત મધ્યમ-વચલો) થયો હતો.

(૭) શ્રીવીસલ રાજાએ 'સલક્ષ' ના હસ્તરૂપી કમલને સૌરાષ્ટ્ર (દેશ) ની કરણ (રાજ્યકાર્ય) ની સ્વર્ણમુદ્રા (સોનાનો બનાવેલો સિક્કો) ના કિરણથી તેજસ્વી કર્યું. (અર્થાત તેને સૌરાષ્ટ્રદેશનો સ્વપ્રતિનિધિરૂપ રાજ્યાધિકારી સ્થાપ્યો.)

(૮) તે જ પ્રભુના (અર્થાત્ વીસલદેવના) શાસનથી (લિખિત આજ્ઞાથી) લાટદેશ (ભરૂચના પ્રદેશ) ના અધિકારને પામેલો તે નર્મદા તીરે ભૂતમય આકૃતિને (સ્થુલદેહને) ત્યાગીને દિવ્ય શરીરને પામ્યો. (અર્થાત નર્મદા તીરે મૃત્યુ પામ્યો.)

(૯) તે પ્રિયભાઇના શ્રેય (કલ્યાણ) સારૂ ' સામંત (સિંહ) મંત્રી ' એ ' સલક્ષ નારાયણ ' નામે હરિ (વિષ્ણુ) ની પ્રતિમા સ્થાપી.

(૧૦) અને રૈવતાચલ (ગિરિનાર) ના શિખર ઉપર નેમિનાથના મંદિર પાસે એક ઉચ્ચ પ્રાસાદ અને પાર્શ્વનાથનું બિંબ (પ્રતિમા)સ્થાપ્યાં.

(૧૧) જેમ વીસલદેવે સામંતસિંહ સચિવ (મંત્રી) ને સુરાષ્ટ્રનો અધિકાર સોંપ્યો હતો, તેમજ અર્જુન (દેવ) રાજાએ પણ સોંપ્યો.

(૧૨) કોઇ એકવારે તેણે, સમુદ્રતીરે દ્વારકાપતિના માર્ગમાં આ રૈવતી કુંડ કાલે કરી જર્જર (જીર્ણ) થયો છે એમ સાંભળ્યું.

(૧૩) પૂર્વે 'વેલાવન'માં વિહાર કરનારી 'રૈવતી' પોતાના પ્રભાવથી ઉત્પન્ન આ કુંડમાં પોતાના કાંત (બલદેવ) સાથે ક્રીડા કરતી હતી.

(૧૪) એથી આ મહાતીર્થ, એણે પોતાની માતાના શ્રેયાર્થે નવાં પત્થરનાં પગથીઆંથી (તે બંધાવી), દેવોની વાવ સમાન કર્યું.

(૧૫) અને તે કૃતી (ધન્ય પુરૂષ) એ અહિં ગણેશ, ક્ષેત્રપાલ, સૂર્ય, અને ચંડિકાદિ (નવ) માતાઓ સહિત મહાદેવ અને જલશાયી (વિષ્ણુ) કરાવ્યા.

(૧૬) અને વળી તે સારા ચરિત્રવાળાએ નવા મંદિરથી સુંદર એવી રૈવતી અને બલદેવની બે મૂર્તિઓ સ્થાપી.

(૧૭)વળી અરઘટ્ટ (પાણીનો રેંટ) થી મનોહર એવો કુવો પણ કરાવ્યો. જેના નિપાન (અવેડા)માં અમૃત તુલ્ય પાણીને ગાયો પીએ છે.

(૧૮) ત્યાં મજ્જન (સ્નાન) કરવાથી બાલકો રેવતી (નામે શિશુ-પીડક) ગ્રહથી મુક્ત થાય છે,

તે આ સામંત(સિંહ)નું કીર્તન (મંદિર) કલ્પના અંત સુધી રહો.

(**કીર્તન**-નો અર્થ મંદિર થાય છે, સરખાવો—**कीर्तिः क्षितौ तनु-मतीरिव कीर्तनानि, कर्तुं समारभत मंत्रिशिरोवतंसः । सुकृतसंकीर्तन–१११।**).

(૧૯) વિક્રમના વર્ષ ૧૩૨૦ જ્યેષ્ઠ સુદિ ૪ બુધવારે આ મૂર્તિમત્ (બંધાવેલું તે)પ્રતિષ્ઠિત (પ્રતિષ્ઠા કરાઇ) થયું.

(૨૦) સામંત મંત્રીના ગોત્રે (કુલ-વંશે) પૂજનયશા, એવા બુદ્ધિમાન્ મોક્ષાર્ક (મોક્ષાદિત્ય) ના પુત્ર હરિહર કવિએ આ પ્રશસ્તિ રચી.

મંગલ. મહાશ્રી. સંવત્ ૧૩૨૦ વર્ષ જ્યેષ્ઠ સુદિ ૪ બુધે પ્રતિષ્ઠા. "

* * *

એ લેખના 'ઐતિહાસિક વિવેચન' માંથી આ સંગ્રહવાળા પ્રસ્તુત લેખમાં અપેક્ષિત વર્ણનનું અત્ર અવતરણ કરવામાં આવે છે.

" (શ્લોક-૧) મંદિર સ્થાપક જૈન હોવાથી પ્રસ્તુત મંગલમાં દેવ-વિશેષનો ઉલ્લેખ ન કરતાં સામાન્યતઃ 'ધર્મ'નું કલ્યાણ કવિએ ઇચ્છયું છે, એમ પ્રતીતિ થાય છે. સત્ ધર્મનું ફલ સ્વર્ગપ્રાપ્તિ છે.

ઉદય (ન) મંત્રી—એ હેમચંદ્ર તથા કુમારપાલ સાથે નિકટ સમ્બન્ધથી અતિ પ્રસિદ્ધ છે. એ ધર્મે જૈન અને જાતિએ શ્રીમાલી વાણીઓ * હતો. એનું વૃત્તાંત ગુજરાતી રાસમાલામાં (આવૃત્તિ ૨) ભાગ ૧ પૃ. ૧૫૪-૫ ના ટિપ્પનમાં તથા પૃ. ૨૮૮-૨૮૪-૨૮૫ માં સંગૃહીત છે.

લેખો આદિ ઉપરથી અવગત થાય છે કે એ કોઈ પણ સમયે ગુજરાતના મહામાત્ય (પ્રધાન-Minister) પદને પામ્યો ન હતો. પણ મંત્રી (Councillor) પદ પામ્યો હતો. ‡

---

* 'વાણીઆ' નું ગ્રામ્ય વિશેષણ આપી લેખકનો આશય તેને આજકાલના નિર્બલ અને નિઃસત્ત્વ 'વાણીઆ' જેવો તો જણાવવાનો નહિ જ હશે. કારણકે તેનું જીવન એક મહાન્ શૂરવીર ક્ષત્રિય યોદ્ધા જેવું ઉજ્જવલ હોવાનું જગજાહેર છે. છતાં આ વિદ્વાન્ લેખકનો આશિષ્ટ શબ્દ પ્રયોગ, તેને જાણે કોઇ પ્રાકૃતજન જેવો આપણને જણાવતો હોય તેવો ભાસ કરાવે છે. કદાચ ધર્મ ભેદ તો આમાં કારણ નહિ હોય?-**સંગ્રાહક.**

‡ કૃષ્ણર્ષિ જયસિંહસૂરિના કુમારપાલચરિત માં કથન છે કે-

निजोपकारकं कृत्वोदयनं मंत्रिपुंगवम ।
अमात्यं तत्सुतं चक्रे वाग्भटं स प्रभोद्भटम् ॥

-तृतीयसर्ग, श्लोक ४७६ ।

અર્થાત્—કુમારપાલે, પોતાનો ઉપકારી જાણી ઉદયનને મંત્રિપુંગવ (મહામાત્ય) બનાવ્યો અને તીવ્રબુદ્ધિમાન્ એવા તેના પુત્ર વાગ્ભટને અમાત્ય બનાવ્યો. આજ પ્રમાણે જિનમંડનના कुमारपालप्रबन्ध માં પણ જણાવ્યું છે કે- ' राजनीतिविदा राज्ञा पूर्वोपकारकर्त्रे उदयनाय महामात्यपदं दत्तं । तत्पुत्रो वाग्भटः सकलराजकार्यव्यापारेषु व्यापारितः । -पृष्ठ ३० । (અર્થાત્ રાજનીતિના જાણકાર રાજાએ (કુમારપાલે) પૂર્વાવસ્થામાં ઉપકાર કરનાર ઉદયનને 'મહામાત્ય' પદ આપ્યું. તેના પુત્ર વાગ્ભટને સકલરાજકાર્યોમાં અધિકારી બનાવ્યો.) આ ઉલ્લેખો ઉપરથી જણાય છે કે ઉદયનને કુમારપાલે મહામાત્ય તો બનાવ્યો હતો. પરંતુ તે વખતે, તે વૃદ્ધ થયેલો હોવાથી આવી પાકી ઉમરે રાજ્યતંત્રની મહાન્ ચિંતામાં વિશેષ ગુંચવાઈને પડતાં પોતાના આત્મસાધન તરફ લક્ષ્ય રાખતો હતો. આથી નૃપદત્ત એ મહાન્ પદનો બધો ભાર તેણે પોતાના મ્હોટા અને વિદ્વાન પુત્ર વાગ્ભટ ઉપર મૂક્યો હતો. મહામાત્ય પદ પામ્યા પછી પાંચ સાત જ વર્ષ તે જીવિત રહ્યો હતો અને અંતે સૌરાષ્ટ્રના એક માંડલિક સાથેની લડાઈમાં મૃત્યુ પામ્યો હતો. તેના મરણ પછી તેનું (મહામાત્ય) પદ વાગ્ભટને આપવામાં આવ્યું હતું અને કુમારપાલના અંત સુધી તે એ પદ ઉપર પ્રતિષ્ઠિત રહ્યો હતો.-**સંગ્રાહક.**

કર્ણના સમયમાં શ્રીમાલ (ભિન્નમાલ) થી તે પ્રથમ ગુજરાતમાં વ્યાપાર સારૂ આવ્યો. સિદ્ધરાજે તેને સ્તંભતીર્થ (ખંભાત) નો અધિકારી નિયમ્યો હતો. કુમારપાલ જ્યારે સિદ્ધરાજથી નાસતો રહેતો હતો ત્યારે મંત્રી ઉદયન પાસે ગયો હતો અને પાથેય (ભાથું) માગ્યું હતું પણ રાજભયથી તેણે આપ્યું ન હતું. પરંતુ હેમચંદ્ર (જેના પિતાએ ઉદયનની પ્રેરણાથી તેને સાધુ થવા દીધો હતો અને જે ઉદયનનો આશ્રિત (?) હતો.) તેને કુમારપાલ ભવિષ્યમાં રાજા થશે એ વચન કહેવાથી તેણે પાથેયાદિ આપી જવા દીધો. (પ્રભાવક ચરિત.) ઝિંઝુવાડાના પ્રાચીન કિલ્લાના કેટલાક ભાગમાં મહं० શ્રી उदल એમ અક્ષરો છે. તે દર્શાવે છે કે તેની અધ્યક્ષતાએ તે બંધાયો હશે. (રાસમાલા ભા. ૧. પૃ૦ ૩૭૬) કુમારપાલ રાજા થયો ત્યારે તેણે તેના બદલામાં ઉદયનના પુત્ર વાહડને (મહાકવિ વાગ્ભટ વા વાગ્ભટ્ટ) મહામાત્ય પદ આપ્યું. (કુમારપાલ ચરિત.) સંવત્ ૧૨૧૩ ના એક લેખમાં એ વાત સ્પષ્ટ છે.

કુમારપાલે ઉદયનને સૌરાષ્ટ્ર જીતવા મોકલ્યો હતો, ત્યાં તે આશરે સં. ૧૨૦૫ (કે ૧૨૦૮) માં જીવિતાંત પામ્યો.

(શ્લોક ૩) **ચાહડ**—એ ઉદયનનો તૃતીય પુત્ર હતો. (૧) (મહાકવિ-મહામાત્ય) વાહડ (વાગ્ભટ વા વાગ્ભટ્ટ). (૨) (રાજપિતામહ-રાજસંહાર (પ્ર૦ ચિં.) આંબડ (આમ્રભટ્ટ). (૩) (રાજઘરટ્ટ (પ્ર૦ ચિં.) ચાહડ (પાઠભેદે-બાહડ-આહડ વા આસ્થડદેવ) અને (૪) (સત્રાગાર) સોલ્લાક.

અત્ર આ અવધેય છે કે પ્રાચીન લિપિમાં च અને व બહુ સમાન લખાતા અને તેથી કેટલીકવાર પ્રતિકૃતિ કરનારા અને બહુવાર અપરિચિત વાચકો તેથી ઉભય મધ્યે ભ્રમમાં પડી જતા. એ કારણથી પ્રબંધચિંતામણિ આદિ ગ્રંથોમાં અને તેને અનુસાર રાસમાલા આદિમાં ઉભયનાં નામ અને તેથી તેમના ચરિતોમાં બહુ ભ્રમ અને મિશ્રણ થઇ ગયાં જણાય છે.

સં. ૧૩૦૫ ના ગિરિનાર ઉપરના એક મુદ્રિત લેખમાં (જેના જ વિષયમાં આ અવતરણ કરવામાં આવ્યું છે અને જેનો અર્થ ઉપર લખાઇ ગયો છે) પદ્મસિંહના પિતાનું નામ वाहड મુદ્રિત થયું છે, પણ પ્રસ્તુત (આ મહાકાલેશ્વરવાળા લેખના) સુપ્રતિબિંબમાં चाहड એમ સ્પષ્ટ છે.

'હિસ્ટ્રી ઓફ઼ ગુજરાત'માં (પૃ. ૧૫૦) ઉદયનને પાંચ પુત્રો હતા એમ લખ્યું છે, તે ચાહડ અને આહડને ભ્રમથી ભિન્ન ગણી લખાયું છે.

વસ્તુતઃ ઉદયનના પુત્રોમાં વાહડ અને આંબડ અધિક પ્રતાપી હતા. વિસ્તાર ભયથી અને પ્રકૃતમાં કંઇક અપ્રસ્તુત હોવાથી અત્રે તેઓના ચરિતનો અવતાર કર્યો નથી.

ચાહડ અને સોલ્લાકે રાજ્યકાર્યમાં બહુ ભાગ લીધો જણાતો નથી.

કુમારપાલના ચોહાણરાજા અર્ણોરાજ (આનાક) સાથે યુદ્ધમાં (સં. ૧૨૦૦-૨ ની પૂર્વ) ઉદયન પુત્ર વાહડ આનાકના પક્ષમાં ગયાનો સવિસ્તર ઉલ્લેખ છે. (સં. પ્ર. ચિં. પૃ૦ ૧૯૭ ગુ. રાસમાલા પૃ૦ ૨૫૩-૩) પરંતુ એ સર્વ ભ્રાંતિમૂલક છે, એમ ભાસે છે. એ કૃત્ય અપર એક 'ચાહડકુમાર'નું હતું જે ઉદયનપુત્રથી ભિન્ન છે. મૂલે દ્વ્યાશ્રયમાં (સર્ગ ૧૬, શ્લોક ૧૪) ચાહડ એમજ પાઠ છે. પ્ર. ચતુર્વિંશતિમાં કુમારપાલ પ્રબંધમાં લખે છે કે—

श्रीजयसिंहदेवविपन्ने ३० दिनानि पादुकाभ्यां राज्यं कृतं। मालवीयराजपुत्रेण चाहडकुमारेण राज्यं प्रधानपार्श्वे याचितं। प्रधनैस्तु परवंश्यत्वान्न दत्तं। ततो रुष्टा चाहड आनासेवकः संजातः। स भगदत्तवन्मात्रधुर्यः।

શ્રી જયસિંહદેવ મૃત્યુવશ થયા પછી (કુમારપાલ આવતા સુધી) ૩૦ દિન પાદુકાએ (પાવડીઓએ) રાજ્ય કર્યું. માલવદેશના રાજપુત્ર ચાહડ કુમારે (ગુજરાતનું) રાજ્ય પ્રધાનો પાસે માગ્યું. પણ પ્રધાનોએ તે પારકા વંશનો (અર્થાત્ પરમારવંશનો) હોવાથી આપ્યું નહિ. તેથી રોષ પામી ચાહડ (શાકંભરીના રાજા) આનાનો સેવક થયો. તે (મહાભારતના હસ્તિ યુદ્ધ પ્રવીણ) ભગદત્ત રાજાની તુલ્ય હસ્તિવિદ્યામાં પ્રવીણ હતો, ઇત્યાદિ. દ્વ્યાશ્રયકર્તા પણ ચાહડના હસ્તિશાસ્ત્રના જ્ઞાનને ઉલ્લેખે છે. એ ઉપરથી ગમ્ય થાય છે કે એ ચાહડ સિદ્ધરાજનો કોઈ સંબંધી અને પ્રીતિપાત્ર હશે †. અને તેથીજ તેણે ગુજરાતના રાજ્ય સારૂ પ્રયત્ન કરેલો, અને

---

† प्रभावक चरितમાં આનું નામ चाहमट લખ્યું છે. (જયસિંહસૂરિના कुमारपाल चरित માં અને જિનમંડનના कुमारपालप्रबन्धમાં चारभट મળે છે.) જે પ્રાકૃત ચાહડનુંજ સંસ્કૃત રૂપ કરવામાં આવ્યું હશે આ નામ સામ્યથી પ્ર. ચિં. કાર ભ્રમમાં પડી चाहमटનું વૃત્ત ઉદયન પુત્ર ચાહડની સાથે જોડી દીધું લાગે છે.

તેમાં જય ન મળવાથી તેણે કુમારપાલના વિરોધીનો આશ્રય લીધેલો. **એવું દુશ્ચરિત કોઇ પણ ઉદયન પુત્રમાં સંભવી શકતું નથી.** તેથી અત્ર પ્ર. ચિં. નો લેખ એ ભિન્ન ચાહડ એક માની લેવાના ભ્રમથી થયો છે. તત્ર વાહડને ' श्रीसिद्धराजस्य प्रतिपन्नपुत्रः ' લખે છે. તે (Godson) પદવી માલવીય રાજકુમાર ચાહડની સંભવી શકે.

ભિલસા કને ઉદયપુરના એક મંદિરના લેખમાં સં. ૧૨૨૨ માં ઠક્કુર ચાહડે રંગારિકા (ભુકિત. District.)માં સાંગવાડ ગામનું અર્ધ દાન કર્યાનું છે. તે પણ આજ રાજકુમાર ચાહડ સંભવી શકે, કે જેને પાછળથી કુમારપાલે નવીન જીતેલા માલવદેશનો કંઇક ભાગ મંડલીક બનાવી આપ્યો હોય.

મુદ્રિત પ્ર. ચિં. (પૃ૦ ૨૮૦) માં વાગ્ભટના નાનાભાઈ વાહડને સેનાપતિ કરી સાંભર જીતવા મોકલ્યાનું અને તેણે બંબેરા (બંબેરી-પ્ર. ચ.) નગર જીત્યું આદિ વૃત્ત છે. ત્યાં ' હિસ્ટ્રી ઓફ ગુજરાત 'માં ' ચાહડ ' અને ' બાબરા નગર ' એમ પાઠ છે, તેમાં દ્વિતીય અશુદ્ધ છે. પ્રથમ સંદિગ્ધ છે. ' હિસ્ટ્રી ઓફ ગુજરાત 'ના કર્તાએ વાગ્ભટ એજ વાહડ છે તેથી તથા च, व નો ભ્રમ થયો હશે એમ માની એ ચરિત ' ચાહડ 'નું લખ્યું છે. તેટલા અંશમાં એ શુદ્ધ ભાસે છે.

× × × × ×

આ ચાહડનું સવિસ્તર વૃત્ત ગુ. રાસમાળા ભા. ૧ પૃ૦ ૨૮૬–૨૮૭ ટિપ્પનમાં છે. ત્યાં જિજ્ઞાસુએ જોઈ લેવું.

' પ્રભાવક ચરિત્ર ' તથા ' કુમારપાલ પ્રબન્ધ 'માં તો એને જુદોજ લખવામાં આવ્યો છે. પ્ર. ચ. કાર એને સિદ્ધરાજનો પુત્રક (સ્વીકૃત પુત્ર-પાલિત) જણાવે છે.

तथा चाहडः श्रीमत्सिद्धराजस्य पुत्रकः ।

આજ પ્રમાણે જયસિંહસૂરિના કુ. ચ માં છે.

सिद्धेशधर्मपुत्रोऽथ भटश्चारभटो बली ।

चौलुक्याज्ञामवज्ञाय मेजेऽर्णोराजभूभुजम् ॥

-तृतीयसर्ग, श्लोक ५११ ।

આના સંબંધમાં વિશેષ જાણવા માટે જુઓ પ્ર. ચ. શ્લો. ૫૪૬–૫૫૫.

—સંગ્રાહક.

આ (ગિરનાર વાળા) લેખને (ઉપર લિખિત)... મહાકાલના મંદિરનો નવો લેખ ઉદયનવંશ સંબંધમાં પૂર્ણ પુષ્ટિ આપે છે, અને પદ્મસિંહનો દેહાંત સં. ૧૩૦૫ પહેલાં થયાનું સૂચવે છે. કાંટેલાના લેખમાં સ્પષ્ટાક્ષરે ચાહડ પાઠ છે તેથી અત્ર મૂલમાં તેમજ હશે એમ અનુમાનાય છે.

(શ્લો. ૬) **પદ્મસિંહ**ના અત્ર (કાંટેલા વાળા લેખમાં) ત્રણ પુત્રો ગણાવ્યા છે. પરંતુ ગિરનાર ઉપર હાથીપગલે જવાના માર્ગ ઉપર ડાબી બાજુએ એક દક્ષિણાભિમુખ મંદિરમાં લેખ છે, તેમાં આ વંશનું વિસ્તારથી વર્ણન છે. તેમાં ચાર પુત્રો ગણાવ્યા છે. તેથી એ લેખ જેનો મૂલમાં સંવત્ નથી તે કાંટેલા લેખ સમય પછી એટલે સં. ૧૩૨૦ પછીનો હોવાનું અનુમાની શકાય. એ લેખ ઘણો ઘસાઈ ગયો છે. તેથી કેટલોક ઉપયોગી વૃત્તાંત નષ્ટ થયો છે. (એનું ઇંગ્લિશ ભાષાંતર બહુ ભૂલ ભરેલું છે.) એ લેખ ઉપરથી ઉદયન વંશ સંબંધમાં નીચે પ્રમાણે ગમ્ય થાય છે.

ચાહડ (?) ને સાત પુત્ર હતા–(૧) કુમારસિંહ, જે કુમારપાલનો કોષ્ઠાગારાધિકારી (કોઠારી) હતો. (૨) જગતસિંહ (૩) પદ્મસિંહ (૪) જયંત (૫) પાતાક (૬) ધીણિગ (૭) (નામ અસ્પષ્ટ છે). પ્રસ્તુત લેખના ૮ માં શ્લોકમાં (૩) પદ્મસિંહને બિં (બા ?) દેવીથી (૧) મહણસિંહ (૨) સામંતસિંહ. (મુદ્રિત લેખમાં સમરસિંહ છે.) (૩) સલક્ષ અને (૪) તેજ એ ચાર પુત્ર અને સૂમલાદિ એ પુત્રી હતી એમ લખ્યું છે. અને બિં(બા) દેવી એ પૃથિમદેવીને સ્થલે પાઠકનો ભ્રમ જણાય છે.

સલક્ષ (પ્રા. સલખણ) (કાંટેલા વાળા).... લેખથી જણાય છે કે વીસલદેવે પ્રથમ તેને સૌરાષ્ટ્ર (કાઠિયાવાડનો મોટો ભાગ) નો અધિકારી કર્યો હતો અને પછી લાટ (ભરૂચ આદિ) દેશનો અધિકારી બનાવ્યો હતો, જ્યાં તેનો દેહાંત થયો હતો. (જે મહાકાલ લેખના એટલે સં, ૧૩૨૦ પૂર્વ થયેલો.) સાતમ શ્લોકના ભાવ જોડે સરખાવો—કીર્તિકૌમુદી. ૪–૧૯

स्वामिना सत्प्रसादेन पाणिर्यद्यपि मुद्रितः ।

(આ ગિરનારવાળા)..... સં. ૧૩૦૫ ના લેખમાં સલખણસિંહને મહામાત્ય લખ્યો છે. ને... (કાંટેલાના) સં. ૧૩૨૦ ના લેખમાં સુરાષ્ટ્રાધિકારી લખ્યો

છે, એ કંઈક વિરોધ યુકત લાગે છે. ¶ સં. ૧૨૯૭-૮ માં નાગર બ્રાહ્મણ નાગડ મહામાત્ય હતો અને સં. ૧૩૨૦ માં માલદેવ હતો. મધ્યમાં બીજાઓ અમાત્ય થયા હશે પણ તે અજી જ્ઞાન થયા નથી."

* * *

ઉપર જે ગિરનાર પર્વત ઉપર હાથી પગલે જવાના માર્ગવાળા લેખનો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે, તે લેખ, ગિરનારના લેખોવાળા ઉકત પુસ્તકમાં આપેલો છે, પરંતુ તે બહુજ ખંડિત અને અશુદ્ધ હોવાથી મ્હેં આ સંગ્રહમાં લીધો નથી. પરંતુ, ઉદયનના વંશ સંબંધી વૃત્ત જાણવાની ઇચ્છાવાળાને તે કેટલીક રીતે ઉપયોગી અવશ્ય થઈ પડે છે. તેથી તે મૂલ માત્ર જેવી રીતે એ પુસ્તકમાં આવેલો છે તેજ પ્રમાણે અત્ર આપવામાં આવે છે.

.......प्रभो मानं बभा

........प्रसमदुपलब्धपरि

.......[श्री] मालवंशमणिरुज्ज्वलकीर्ति

.......प्रभुरजायतावस्योदयन इत्यर्द्धिसं

.......कुहडनामधेयः ॥ श्रेयःपदं मंत्रिविभुर्बभूव

........उक्ता सधर्मिणी निर्मलधर्मयुक्ता ॥४॥ त-

योः सप्तां....मदोद्गमाः ॥ अजायत सुताः सप्त गोत्रोद्धारकुलाचलाः ॥५॥

पाल कुमारक्ष्मापालकोष्ठागाराधिकारवान् ॥ कुमारसिंहः प्रथमोप्यु-

त्तमः पुरुषः सतां ॥६॥ जगर्त्सिहोथ रम्यस्तु पद्मसिंहः श्रियः पदं ॥

ततो जयंत-

पाताकौ धीणिग—मिमप्रते ॥ ७ ॥ युग्मं ॥ श्रीपद्मसिंहदयिता [बिं]

बीदेवी तनू-

¶ મ્હારા વિચાર પ્રમાણે એમાં વિરોધ જેવું કશું નથી. પ્રાચીન વૃત્તો અને લેખો ઉપરથી જણાય છે કે તે વખતે 'મહામાત્ય' યા 'મંત્રી' શબ્દનો વ્યવહાર, આજે જેને 'દીવાન પદ' કહેવામાં આવે છે, એકલા તેજ અર્થમાં કાંઈ ન હોતો થતો પરંતુ કેટલીક વખતે જેઓ અમુક પ્રાંત યા દેશના અધિકારી (ગવર્નર-સુબા) કહેવાતા તેમના માટે પણ એ શબ્દોનો વ્યવહાર થતો હતો.—સંગ્રાહક.

रुहांश्चतुरः ॥ श्रीमहणसिंह समरसिंह—सल्लक्षतेजाख्यान् ॥ ८ ॥ अथ सूमलाम-

नुपमामहितेवबुधे दिवे प्रभुवे —यः ॥ जयंतकाकृति नगानधूतमी-

तां च सीतोदां ॥९॥ युग्मं ॥ मामर्तसिंह......विधू इव अध्यक्षौ सर्व

देशेषु मुहुर्जातौ ॥ १० ॥..........अणहिलपुरस्थलालाक-

विहितजने...............॥ ११ ॥ घटपद्रके चव-

मभू परिमालि कामुकारसंसार-

सिंधुतरीः ॥ १२ ॥ शत्रुंजयगिरौ

देवकुलिकांजलिः ॥ भवाधिवारिधिकि-

लीका या संलपंतः श्रिया जयंति जन.......

जयंति तेजल्लदे भिधेयश्रीविल्ह........

किंवुणमंत्री शांतनः ॥ सु....

चरन्यद्ययमुं वशं न्यान्या य. .....

नः ॥ अनुवि तनकेपा........

नेगफणमंडपः विभूषितः ॥ १८ ॥ वर्द्धमा-

नपुरे येन वा मनाथवाथ खत्तकं ॥ १९ ॥

पुरे च पेथल्लापा सद्दूलानामजामेः श्री-

वीरखत्तकं ॥ २० ॥ नेमिवेश्मंत ॥ मंडपश्रे-

यसे झाड–प्रधि देवकुलिकाद्वारि हारि च

महातीर्थेऽथ तीर्थ- लिंगं मे देवकुलिकाकलिता-

द्भुता ॥ २३ ॥ तत्रादिबंधोः पुण्या-

य सवनस्यादितीर्थकृत् ॥ जन.......क......किःश्रीवीरश्च विनि–

र्ममे ॥ २४ ॥......जयानंदसूरिपट्टप्रतिष्ठितैः । व्यधि-

यंत प्रतिष्ठा च श्रीम–दनसूरिभिः ॥ २५ ॥ बृहद्गणोद्गतपि-

ष्पलशाखायां श्रीधनेश्वरविनेयः यसिंहसूरिः प्र-
शस्तिमेतामिति व्यतनोत् ॥ २६ ॥ ऊर्ज्झसिनिप्रभाः ॥ संवदा-
स्तामशौ शस्ता प्रशस्तिः स्व म्छि ठ० हरिपालेन मालेयमु-
त्कीर्णेति ॥

[આ ઉપરથી જણાશે કે ઉદયનના વંશ માટે આ પ્રશસ્તિ બહુજ મહત્ત્વની છે પરંતુ કમ નસીબે એનો અધિકાંશ ભાગ નષ્ટ ભ્રષ્ટ થઇ ગયેલો છે; તેથી એમાંથી સ્પષ્ટ હકીકત કાંઈ પણ જણાતી નથી. છુટા છુટા નામો ઉપરથી સમજાય છે કે, શત્રુંજય અને વર્દ્ધમાનપુર (વઢવાણ) આદિ અનેક સ્થળે આ પ્રશસ્તિ વર્ણિત વ્યક્તિઓએ જે મંદિરો, દેવકુલિકા, મંડપ અને ખત્તકો આદિ બનાવ્યાં તેની આમાં નોંધ આપેલી છે. ઘણું કરીને આ તે મંદિર સંબંધી પ્રશસ્તિ હોવી જોઇએ, જેનો ઉલ્લેખ, કાટેલા વાળા લેખના ૧૦ માં શ્લોકમાં કરવામાં આવ્યો છે.]

(૫૪)

નેમિનાથના મંદિરના ઉત્તરદ્વાર તરફ બે સ્થંભો છે તે બંને ઉપર લેખો કોતરેલા છે. તેમાંના જમણી બાજુ ઉપરના સ્થંભ ઉપર આ નં. ૫૪ નો લેખ આવેલો છે.

મિતિ સં૦ ૧૩૩૩ વર્ષના જ્યેષ્ટ વદિ ૧૪ ભૌમ (મંગલ) વાર. શ્રીજિનપ્રબોધસૂરિ ગુરૂના ઉપદેશથી ઉચ્ચાપુરી નિવાસી શ્રેષ્ટી આસપાલના પુત્ર શ્રેષ્ઠી હરિલાલે પોતાના તથા પોતાની માતા હરિલાના શ્રેયાર્થે ઉજ્જયંત (ગિરનાર) મહાતીર્થ ઉપર શ્રીનેમિનાથદેવની નિત્ય પૂજા સારૂ ૨૦૦ દ્રમ્મ (એક પ્રકારના બસો સિક્કા) આપ્યા. એમના વ્યાજમાંથી નિત્યપ્રતિ ૨૦૦૦ (બે હજાર) ફુલો, દેવકીય બગીચામાંથી લઇ...........પૂજા કરવી.

આ લેખમાં જણાવેલા જિનપ્રબોધસૂરિ તે ખરતરગચ્છની પટ્ટાવલીમાં ૪૮ નંબરે લખેલા જિનપ્રબોધસૂરિ છે. તેમના પિતાનું નામ સાહ શ્રીચંદ અને માતાનું સિરિયાદેવી હતું. વિક્રમ સંવત્ ૧૨૮૫ માં તેમનો જન્મ થયો હતો અને પર્વત એવું નામ આપવામાં આવ્યું હતું.

સં. ૧૨૯૬ માં, ફાલ્ગુણ વદિ ૫ અને હસ્ત નક્ષત્રમાં, થિરાપદ્ર (હાલનું થરાદ, જે પાલણપુર એજન્સીમાં આવેલું છે) નામના ગામમાં દીક્ષા લીધી હતી. તે વખતે તેમના ગુરૂએ પ્રબોધમૂર્તિ એવું નવું નામ આપ્યું. પછી વિદ્યાભ્યાસ કરી યોગ્ય ઉમરે પહોંચ્યાથી વાચકપદ મેળવ્યું અને અંતે સં. ૧૩૩૧ ના આશ્વીન વદિ પંચમીના દિવસે સૂરિપદ પ્રાપ્ત કર્યું. તેજ સાલના ફાગુણ માસની વદ ૮ ના દિવસે જાલોર (મારવાડ) માં ગચ્છાનુજ્ઞાનો પદમહોત્સવ થયો જેમાં માલુગોત્રીય સાહુ ખીમસીંહે ૨૫ હજાર રૂપિઆ ખર્ચ કર્યા હતા. વિ. સં. ૧૩૪૧ માં તેમનો સ્વર્ગવાસ થયો હતો. (खरतरपट्टावलि — क्षमाकल्याणक ।)

(૫૫-૫૬)

જે સ્થંભ ઉપર, ઉપરનો લેખ આવેલો છે તેનીજ સામે આવેલા બીજા સ્થંભ ઉપર નં. ૫૫ અને ૫૬ ના લેખો કોતરેલા છે.

નં. ૫૫ નો લેખ અપૂર્ણ અને ખંડિત છે. અવશિષ્ટ ભાગમાં જણાવેલું છે કે—સં. ૧૩૩૫ ના વૈશાખ સુદિ ૮ ગુરૂવાર ના દિવસે, શ્રી ઉજ્જયંત મહાતીર્થ ઉપર..................શ્રીનેમિનાથની પૂજા માટે ધવલકકક (ધોળકા) નિવાસી શ્રીમાલજ્ઞાતિના, સં. વીલ્હણ.......

નં. ૫૬ માં ઉલ્લેખ છે કે– સં. ૧૩૩૯ ના જ્યેષ્ટ સુદિ ૮ બુધવારના દિવસે, શ્રીઉજ્જયંત મહાતીર્થ ઉપર, થ્રયવાણા નિવાસી પ્રાગ્વાટજ્ઞાતિના મહં૦ જિસધરના પુત્ર મહં૦ પૂનસિંહની ભાર્યા ગુનસિરિના કલ્યાણ માટે ૩૦૦ (ત્રાણુંસો) દ્રમ્મ નેચકે (દેવપૂજા માટે ?) આપ્યા. આથી (આના વ્યાજમાંથી) પ્રતિદિવસ ૩૦૫૦ (ત્રણ હજાર અને પચાસ) ફુલો લઈ દેવની પૂજા કરવી.

(૫૭)

આ લેખ ક્યાં આગળ આવેલો છે તે જણાયું નથી. " સં૦ ૧૩૫૬ ના જ્યેષ્ઠ સુદિ ૧૫ ને શુક્રવારના દિવસે, શ્રી પલ્લીવાલ જ્ઞાતિના શ્રેષ્ઠિ પાસૂના પુત્ર સાહુ પદમની ભાર્યા તેજલાદે...............કુલગુરૂ શ્રીસ્મનિ (?) મુનિના ઉપદેશથી મુનિસુવ્રતસ્વામિબિંબ, દેવકુલિકા, પિતામહના શ્રેયાર્થે..........." માત્ર આટલી હકીકત મળે છે.

(૫૮)

મી. નરસિંહપ્રસાદ હરિપ્રસાદની લાઇબ્રેરીમાં એક સુંદર કોતરેલી આરસપહાણની શિલા પડી છે તેના ઉપર નં. ૫૮ નો લેખ કોતરેલો છે. લેખ અપૂર્ણ છે. ફક્ત " સં. ૧૩૭૦ ના વૈશાખ સુદિ ૨ ગુરૂવારના દિવસે લીલાદેવીના પુણ્ય માટે શ્રી આદિનાથબિંબ, થિરપાલે..........." આટલી હકીકત ઉપલબ્ધ છે.

(૫૯)

નેમિનાથના મુખ્ય મંદિરના દક્ષિણ દ્વાર પાસે, કોટની પશ્ચિમ બાજુના ન્હાના મંદિરમાં એક ભાંગેલો સ્થંભ છે અને તેના ઉપર બે પ્રતિમાઓ કાઢેલી છે જેમની બરાબર નીચે આ નં. ૫૯ નો લેખ કોતરેલો છે.

મિતિ સંવત્ ૧૪૮૫ ના કાર્તિક સુદી પંચમી બુધવાર. શ્રીગિરનાર મહાતીર્થ ઉપર ઠા. ષેતસિંહનું નિર્વાણ થયું (મૃત્યુ પામ્યો). મંત્રિદલિય (૫ ?) વંશમાં, શ્રીમાન્ સુનામઠગોત્રમાં, મરૂનીયાણા (વાસી ?) ઠ. જહા પુત્ર ઠ. લાપૂ તેનો પુત્ર ઠ. કદૂ........તેના વંશમાં વીસલ, તેનો પુત્ર ઠ. સુરા, તેનો પુત્ર ઠ. માથૂ, ઠ. ભીમસિંહ, ઠ. માલા. ઠ. ભીમસિંહની ભાર્યા ઠ. ભીમા, પુત્રી બાઈ મોહણની કુક્ષિથી ઉત્પન્ન થયેલો ઠ. પેતાસિંહ તેની ભાર્યા બાઇ ચંદાગહ. શ્રીનેમિનાથના ચરણને પ્રણામ કરે છે.

(૬૦)

એજ મંદિરની પૂર્વ બાજુની દિવાલ ઉપર નં. ૬૦ નો લેખ કોતરેલો છે.

મિતિ સં. ૧૪૯૬ ના આષાઢ સુદી ૧૩ ગુરૂવાર. જંઝણપુરવાસી મહતીઆણી, ખરતરગચ્છ, નન્હડ ગોત્ર, સાહ ચાહુણના વંશમાં સાહ ગુણરાજ પુત્ર સાહ જાજા, વીરમ. દેવાપુત્ર માણકચંદ, ભ્રાતા સંઘવી રાઇમલે શ્રીગિરનારે યાત્રા કરી શ્રીનેમિનાથની..........

(૬૧)

હાથીપગલાની પાસે આ નંબર ૬૧ નો લેખ આવેલો છે. " સં.

૧૬૮૩ ના કાર્તિક વદિ ૬ સોમવારના દિવસે, ગિરનાર તીર્થની પૂર્વની જે (જીર્ણ) પાજ હતી તેનો ફરીથી, દીવ (બંદર)ના સંઘે.... શ્રીમાલીજ્ઞાતિના સંઘવી મેઘજીના પ્રયત્નથી ઉદ્ધાર કરાવ્યો. ”

(૬૨)

નંબર પર નો લેખ જ્યાં આગળ આવેલો છે ત્યાંજ આ નં. ૬૨ નો લેખ પણ આવેલો છે. આ લેખ બહુ જુનો છે. અર્થાત્ સિદ્ધરાજ જયસિંહ દેવના સમયનો છે. કેમકે આની અંદર તેનું નામ છે. પરંતુ લેખ એટલો બધો ત્રુટિત થઇ ગયો છે કે એમાનો કાંઈ પણ સંબંધ સ્પષ્ટ રીતે જણાતો નથી. ફક્ત સંગ્રહી રાખવા માટે જ આને સ્થાન આપવામાં આવ્યું છે.

(૬૩)

નંબર ૫૯ ના લેખવાળા સ્થાનમાં આ નં. ૬૩ વાળો લેખ પણ રહેલો છે. આ લેખ પણ ઉપરના લેખ જેવોજ અપૂર્ણ છે. પત્થરનો અર્ધો ભાગ તૂટી ગયેલો હોવાથી અર્ધો લેખ જતો રહ્યો છે. અવશિષ્ટ ભાગમાં આ પ્રમાણે ઉલ્લેખ છે-સ્વસ્તિ શ્રી ધૃતિ........નમસ્કાર શ્રીનેમિનાથને........વર્ષના ફાલ્ગુણ સુદી ૫ ગુરૂવારે........તિલક મહારાજ શ્રી મહીપાલ....વયરસિંહ ભાર્યા ફાઉ, પુત્ર સા............સુત સા૦ સાઈઆ સા૦ મેલા. મેલા........સુતા રૂડી ગાંગી આદિએ....નાથનો પ્રાસાદ કરાવ્યો. પ્રતિષ્ઠા કરનાર........સૂરિના પટ્ટધર શ્રીમુનિસિંહ............

આટલા લેખો ગિરનાર પર્વતના પ્રકાશમાં આવ્યા છે. આ સિવાય બીજા પણ ન્હાના મ્હોટા લેખો હજી ત્યાં હશે, પરંતુ, તે પ્રકટ થયા નથી. ડૉ. બર્જેસના રીપોર્ટમાં. સિદ્ધરાજના સમયના-કે જ્યારે નેમિનાથના મુખ્ય મંદિરનો ઉદ્ધાર થયો હતો-લેખોનું સૂચન છે. તે લેખો ખાસ લેવા અને તપાસવા લાયક છે. શત્રુંજયની માફક ગિરનારમાં પણ પ્રાચીન લેખોની સ્થિતિ બહુજ થોડી રહી છે. તેમજ કેટલીક મ્હોટી પ્રશસ્તિઓ, કે જે મધ્યકાલમાં બનેલા મંદિરો વિષયની હતી, તે નષ્ટભ્રષ્ટ થઇ ગયેલી છે, એમ બીજા ઉલ્લેખો ઉપરથી જણાય છે.

ગઢના દરવાજાથી જરાક આગળ જતાં, મુખ્ય રસ્તાની ડાબી બાજુ ઉપર, નેમિનાથના મ્હોટા મંદિરના પ્રથમ દ્વાર સમીપની દિવાલ ઉપર એક મ્હોટો શિલા લેખ લાગેલો છે, કે જેમાં ૨૪ પંક્તિઓ કોતરેલી છે. આ લેખ સૌરાષ્ટ્રના ચૂડાસમા રાજપૂતોના ઇતિહાસ ઉપર કેટલોક સારો પ્રકાશ પાડે છે. આ લેખની નકલ, જે પુસ્તકમાંથી ઉપરના બધા લેખો લેવામાં આવ્યા છે તેમાં તથા ડૉ. બર્જેસના ઉક્ત રીપોર્ટમાં પ્રકટ થયેલી છે. પ્રથમ રોયલ એસીયાટિક સોસાયટીના ચોપાનીઆમાં પણ એ પ્રકટ થઇ ચૂકયો છે. પરંતુ આ લેખ બહુજ અપૂર્ણ છે, એમ જોનારને તુરતજ જણાઈ આવે છે. કારણ કે, આમાં ફક્ત એકલો પ્રારંભનો 'રાજવંશ વર્ણન' જેટલોજ ભાગ ઉપલબ્ધ છે. આ લેખ કયાંનો અને કોની પ્રશસ્તિ રૂપે છે, તે, એ ઉપલબ્ધ ભાગ ઉપરથી બિલ્કુલ જણાતું નથી. ઉપલબ્ધ ભાગમાં જે વિસ્તૃતરૂપે 'રાજવંશ વર્ણન' કરવામાં આવ્યું છે તે ઉપરથી સહજે જણાઈ આવે છે, કે એ લેખ બહુજ મ્હોટો હોવો જોઇએ. અને વાસ્તવિકમાં છે પણ એમજ. આ લેખનો કેટલોક ભાગ મ્હને અન્યત્ર પ્રાપ્ત થયો છે તે ઉપરથી કહી શકાય છે કે એ શિલાખંડ, આખા લેખના અર્ધા ભાગ કરતાં પણ ન્યૂન છે. ૧૫ માં સૈકાની અંતમાં, ખંભાતમાં શાણુરાજ નામનો એક મહાન્ ધનિક અને પ્રભાવક શ્રાવક થઇ ગયો. તેણે ગિરનાર ઉપર વિપુલ દ્રવ્ય ખર્ચી, વિમલનાથ પ્રસાદ નામનો એક મહાન્ મંદિર બનાવ્યો હતો. તેનીજ પ્રશસ્તિરૂપે આ લેખ કોતરવામાં અવ્યો છે. પરંતુ પાછળથી આ સંપૂર્ણ લેખ, કોઈ કારણથી, મૂળસ્થાનથી ભ્રષ્ટ થઈ એના બીજા શિલાખંડો અસ્તોવ્યસ્ત થયા અને ફક્ત આટલોજ ભાગ બચવા પામ્યો છે. આ લેખને વિસ્તૃત વિવેચન સાથે એક સ્વતંત્ર જુદા પુસ્તક રૂપે હું પ્રગટ કરવા વિચાર રાખું * છું, તેથી, અત્ર સ્થાન આપવામાં આવ્યું નથી.

* કદાચ, આ પુસ્તક પ્રકટ થતાં પહેલાંજ એ લેખ જુદા પુસ્તક રૂપે પ્રકટ થઇ જશે.

આબુ પર્વત ઉપરના લેખો.

નંબર ૬૪ થી તે ૨૭૧ સુધીના (૨૦૭) લેખો, સુપ્રસિદ્ધ પર્વત અર્બુદાચલ (આબુ) ઉપર આવેલા ભિન્ન ભિન્ન જૈન મંદિરોમાંના છે. તેમાં આદિના ૬૮ (નં. ૬૪ થી તે ૧૩૧ સુધીના) લેખો ગુર્જર મહામાત્ય તેજપાલના બનાવેલા ભારતીય શિલ્પકલાના આદર્શભૂત અને ઉત્કૃષ્ટ કારીગરીવાલા 'લુણસિંહ વસહિકા ' નામના જગપ્રસિદ્ધ મંદિરમાં રહેલા છે. આ લેખોમાંના ૩૨ લેખો, ' એપીગ્રાફીઆ ઈન્ડીકા 'ના, ૮ મા ભાગમાં, (EPIGRAPHIA INDICA, Vol. VIII.) પ્રોફેસર એચ. લ્યુડર્સે (Professor H. Luders, Ph. D.) પ્રકટ કરેલા છે. પ્રારંભમાં જે બે મ્હોટી પ્રશસ્તિઓ છે તે પ્રથમ પ્રો. વિષ્ણુ આબાજી કાથવટેએ સંપાદિત કરેલી સોમેશ્વરદેવકૃત कीर्ति कौमुदी ના પરિશિષ્ટમાં, તથા ભાવનગર રાજ્યના ' પુરાણવસ્તુ શોધ-ખોળ ખાતા ' તરફથી પ્રકટ થયેલા ' પ્રાકૃત અને સંસ્કૃત લેખસમૂહ ' (Collection of Prakrit and Sanskrit Inscriptions) નામના પુસ્તકમાં પણ અંગ્રેજી ભાષાંતર સહ પ્રકટ થયેલી છે. તથા આ બંનેનો કેવળ અંગ્રેજી સારાર્થ સૌથી પ્રથમ ઈ. સ. ૧૮૨૮ માં એચ. એચ. વીલ્સને (H. H. Wilson) એશીયાટીક રીસર્ચીસના ૧૬ માં પુસ્તકમાં (પૃષ્ઠ ૩૦૨) (Asiatic Researches Vol. XVI. P. 302 ff.) પ્રકટ કરેલો છે. બાકીના બધા લેખો પ્રથમજ વાર અત્ર પ્રકટ થાય છે.

પ્રો. લ્યુડર્સ, એ. ઈ. માં પોતે પ્રકાશિત કરેલા ૩૨ લેખોની ભૂમિકામાં આ પ્રમાણે જણાવે છેઃ—

" આબુ પર્વત ઉપર આવેલાં ભિન્ન ભિન્ન દેવાલયોમાંના અનેક લેખોના શાહીથી ઉતારા, ઈ. સ. ૧૯૦૨ માં મુંબઇ ઇલાકાના આર્કીઓલોજીકલ સર્વેના સુપરિન્ટેન્ડેન્ટ મી. એચ. કાઉસેન્સે (Mr. H. Cousens.) તૈયાર કર્યા; અને તે ઉતારા પ્રો. હુલ્ટઝ (Prof. Hultzsch.) તરફથી

પ્રો. કીલ્હોર્ન (Prof. Kielhorn.) ને મળ્યા અને તેમણે પ્રસિદ્ધ કરવા માટે મ્હને આપ્યા. નીચે આપેલા બત્રીસ લેખો નેમિનાથના દેવાલયમાંથી મળેલા છે અને તે એમ સૂચવે છે કે વીરધવલ (ચાલુક્ય રાજા)ના પ્રધાન તેજપાલે આ મકાન બંધાવ્યું તથા અર્પણ કર્યું. અધુના, આ પુણ્યાલયનું નામ 'વસ્તુપાલ અને તેજપાલનું મંદિર' એમ છે; પરંતુ મૂળ પાયો તેજપાલ એકલાએજ નાખેલો હોવાથી આ અભિધાન આપવું ભૂલ ભરેલું છે. મ્હારા મત પ્રમાણે જે મહાત્મા (તીર્થંકર)ને આ મંદિર અર્પણ કર્યું છે તેમના નામ ઉપરથી આ નામ પાડવું અગર લેખોમાં બતાવ્યા પ્રમાણે 'લૂણસિંહવસહિકા' અથવા 'લૂણવસહિકા' ‡ એમ મૂળ નામ આપવું સ્વાભાવિક છે."

એમાંથી પ્રથમનો (નં. ૬૪ નો) લેખ, દેવાલયના અગ્રભાગમાં આવેલા એક ગોખલામાં ચણેલા કાળા પત્થર ઉપર કોતરવામાં આવ્યો છે. પ્રો૦ લ્યુડર્સ જણાવે છે કે—

" આ લેખ લગભગ ૩' ૧૦ ૩/૪" પહોળો અને ૨' ૧૦ ૧/૪" લાંબો છે. તે ઘણીજ સુંદર રીતે કોતરવામાં આવ્યો છે અને સારી સ્થિતિમાં છે. દરેક અક્ષરનું માપ ૩/૪" છે. લેખ જૈનનાગરી લિપિમાં લખએલો છે. મૂળ લેખમાં च ને व વચ્ચે તફાવત મત વચમાં ઝીણું ટપકું નાંખી રાખેલો છે. તેથી નકલમાં આ તફાવત સ્પષ્ટ રીતે માલુમ પડતો નથી. તેથી કેટલાંક સ્થળે व તથા च ઓળખવા અઘરા પડે છે. આખો લેખ સંસ્કૃત પદ્યમાં છે. માત્ર આરંભનો ૐ તથા પંક્તિ ૧૭, ૨૬ ને ૩૦ માં આવેલાં કેટલાંક વાક્યો તેમજ પંક્તિ ૪૬-૪૭ માં આપેલું કેટલુંક અંતનું વિવેચન ગદ્યમાં છે. આ લેખ રચનાર ચાલુક્ય રાજાઓનો પ્રખ્યાત પુરોહિત તથા કીર્તિકૌમુદીનો પ્રણેતા સોમેશ્વરદેવ છે. પરંતુ, જો કે કેટલાંક પદ્યો કીર્તિકૌમુદીની રચનાશૈલી સાથે સરખાવી શકાય તેવાં છે, તો પણ ઘણીવાર પિષ્ટપેષણ કરવામાં આવ્યું છે. તેમજ કેટલાંક પદ્યો અસંબદ્ધ છે. ભાષા વિષે વિચાર કરતાં કેટલાંક શિલ્પશાસ્ત્રના શબ્દો વપરાયલા છે જે ધ્યાન ખેંચે તેવા છે. જેમકે बलानक (પદ્ય ૬૧) અને खत्तक (પદ્ય ૬૫). बलानक

‡ 'વસહિ' (જૈન મંદિર) જે સંસ્કૃત 'વસતિ (વસધિ)' ઉપરથી થએલું છે તેના માટે જુઓ પ્રો. પીશ્ચેલનું "ગ્રામાટિક ડેર પ્રાકૃત સ્પ્રાચન (Prof. Pischel's Grammatik der Prakrit Sprachen.) કાનડ શબ્દ 'બસદી' અગર 'બસ્તી' એ 'વસતિ' નોજ તદ્ભવ છે. ઇ. એચ.

એ મરાઠી બલાણાં હોય એમ લાગે છે. અને તેનો અર્થ મોલેશ્વર્થ (Molesworth) અને કેન્ડી (Candy.) ના શબ્દકોષ (Dictionary) માં "દેવાલયના ' ગભારો ' (ગર્ભાગાર) અથવા ' સભા મંડપ'ની બાજુઓને જોડીને બનાવેલી ઉંચી બેઠક" એમ આપ્યો છે. ' खत्तक ' નો અર્થ કોઇ પણ શબ્દકોષમાંથી અમને મળ્યો નથી. સંબંધ ઉપરથી તેનો અર્થ ' ગાદી ' અગર 'બેઠક' થાય છે. * કેટલાંક વિશેષ નામો પ્રાકૃતરૂપમાંજ વપરાયલાં છે. છંદના નિયમોને લીધે તેજઃપાલને બદલે અપભ્રષ્ટરૂપ તેજપાલ વાપરવું પડ્યું છે. (જુઓ પદ્ય ૫૩)

* बलानक અને खत्तक શબ્દો માત્ર કેટલાક જૈન લેખોમાંજ જોવામાં આવે છે અન્યત્ર દૃષ્ટિગોચર થતા નથી. તેથી આ શબ્દવાચ્ય વસ્તુઓ સમજવામાં ઘણાખરા વિદ્વાનો તો વંચિતજ રહ્યા છે. કેટલાકે પોતપોતાની કલ્પનાનુસાર વિચિત્ર અને ભ્રાંતિમાન્ અર્થો કર્યા છે. પરંતુ યથાર્થ અર્થ કોઇનામાં જાણવામાં આવ્યો હોય તેમ જણાતું નથી. આ બંને શબ્દો પશ્ચિમ ભારતમાં, પહેલાં લોકભાષામાં પ્રચલિત હતા અને તેમનો વાચ્યાર્થ આ પ્રમાણે છે.

બલાનક—

(૧) દેવમંદિરના પ્રવેશદ્વારના ઉપરનો મંડપ.
(૨) વાપી (વાવ)ના મુખ ઉપરનો મંડપ.
(૩) કુંડના મધ્ય ભાગના ઉપરનો મંડપ.
(૪) રાજદ્વારના સિંહદ્વાર ઉપરનો મંડપ.

બલાનક શબ્દના આ પ્રમાણે ચાર અર્થો થાય છે. પાટણના તપાગચ્છના વૃદ્ધ યતિ શ્રીહિંમતવિજયજી, જેઓ શિલ્પશાસ્ત્રના ખાસ—અદ્વિતીય જ્ઞાતા છે તથા જેઓ મંદિર નિર્માણ વિદ્યામાં પૂર્ણ નિપુણ છે તેમણે આ શબ્દોના ઉપરોક્ત અર્થો બતાવ્યા છે. આ ઉપરથી પ્રસ્તુત લેખમાં જે બલાનક શબ્દ છે તેનો અર્થ મંદિરના આગલા ભાગમાં રહેલા દ્વારની ઉપરનો મંડપ સમજવાનો છે. વસ્તુપાલ તેજપાલના બીજા અનેક લેખોમાં અને ગ્રંથોમાં જણાવેલું છે કે તેમણે અમુક સ્થાને અમુક મંદિરમાં બલાનક કરાવ્યું. તેનો અર્થ પણ ઉપર જણાવ્યા પ્રમાણે મંદિરના પ્રવેશદ્વાર ઉપરનો મંડપજ સમજવો.

ખત્તક—ને જેને ગુજરાતીમાં ' ગોખલો ' અને રાજપૂતાની ભાષાઓમાં ' આળીઓ ' અથવા ' તાક ' કહેવામાં આવે છે તે છે. ' ગોખલો ' એ શબ્દનો લલ્લુભાઇ ગોકુળદાસના 'ગુજરાતી શબ્દ કોશમાં' આ પ્રમાણે અર્થ આપેલો છે—" **ગોખલો.** પુ૦; દરકોઇ ચીજ મૂકવાને અથવા દેવ વિગેરેને બેસાડવાને દિવાલ-ભીંતમાં જે પોલાણ રાખેલું હોય તે; બારણાં વગરનું નાનું તાકું." આ ઉપરથી જણાશે કે દેવમૂર્તિ સ્થાપિત કરવા માટે જે નહાના અથવા મ્હોટા ગોખલા બનાવાય છે તે **ખત્તક** કહેવાય છે. તેજપાલે પોતાની બીજી સ્ત્રી સુહડાદેવીના પુણ્યાર્થે આજ લુણસિંહવસહિકામા

(લેખનો સાર.)

પ્રશસ્તિ રચનારે પ્રથમ એક પદ્યથી સરસ્વતી દેવીની સ્તુતિ કરી બીજા પદ્યમાં નેમિનાથ તીર્થંકરની+ સ્તવના કરેલી છે. ત્રીજા પદ્યમાં ચૌલુક્યોની રાજધાની અને પ્રસ્તુત લેખ વર્ણિત મંત્રિઓની જન્મભૂમિ અણહિલપુરની પ્રસંશા છે. ૪ થા પદ્યથી ૭ માં સુધીમાં તેજઃપાલના પૂર્વ પુરૂષોનું વર્ણન છે. લખવામાં આવ્યું છે કે, પ્રાગ્વાટ વંશમાં મુકુટ સમાન પ્રથમ ચંડપ નામે પુરૂષ થયો. તેના કુલ રૂપ પ્રાસાદ ઉપર હેમદંડ સમાન ચંડપ્રસાદ નામે તેનો પુત્ર થયો. તેને સોમ નામે સુત થયો. સોમનો સુત અશ્વરાજ થયો કે જેની પ્રિય પત્ની કુમારદેવી હતી. એ દંપતીને પ્રથમ એક લૂણિગ નામે પુત્ર થયો જે બાલ્યાવસ્થામાંજ આ જીવલોક છોડી ગયો. (પદ્ય ૮) ૯ થી ૧૨ સુધીનાં પદ્યોમાં, તેમના બીજા પુત્ર મંત્રી મલ્લદેવનું વર્ણન છે. તેનો ન્હાનો ભાઈ વસ્તુપાલ થયો, જેણે દરિદ્રી મનુષ્યોના ભાલસ્થલમાં લખેલા દૌઃસ્થ્યાક્ષરોને ભુંશી ન્હાંખ્યા—અર્થાત યાચકોને ઇચ્છિત દાન આપી, તેમનું દારિદ્રય નષ્ટ કર્યું. તથા તે ચૌલુક્ય રાજાનો પ્રધાન હોઇ મ્હોટો કવિ હતો (પદ્ય ૧૩-૧૪). પછી બે શ્લોકોમાં, વસ્તુપાલના ન્હાના ભાઈ તેજપાલનું વર્ણન છે. ૧૫ માં

મુખ્ય ગર્ભાગારના દ્વારની બંને બાજુએ ઉત્તમ કારીગરીવાળા બે ખત્તક બનાવ્યા છે (કે જેમના ઉપર નં. ૧૧૦ અને ૧૧૧ વાળા લેખો કોતરેલા છે) તેમને આજે પણ લોકો " દેરાણી જેઠાણીના ગોખલા "ના નામે ઓળખે છે. આ ઉપરથી સ્પષ્ટ છે કે 'ખત્તક' તે 'ગોખલા'નું જ બીજું નામ છે.—**સંગ્રાહક.**

+ તેજપાલે આ મંદિર નેમિનાથ તીર્થંકર માટે બંધાવેલું હોવાથી, કવિએ તેમનીજ સ્તવના કરી છે. નેમિનાથની માતાનું નામ શિવા યા શિવાદેવી હતું તેથી કાવ્યકારે, છંદમાં બરોબર ગોઠવવા સારૂ, તેમનું ખાસ નામ ન લખતાં 'શિવાતનજ' ના વિશેષણદ્વારા તેનામ સૂચવ્યું છે. પ્રો. લ્યુડર્સ, આ વાત બરોબર સમજી શક્યા નથી તેથી તેણે શિવાતનજ એટલે પાર્વતીસુત 'ગણેશ' જણાવ્યા છે. પરંતુ તે એટલું નથી વિચારી શક્યા કે એક જૈનમંદિર અને મહાન્ જૈનનરની પ્રશસ્તિમાં ગણેશ જેવા પૌરાણિક દેવની શા હેતુએ સ્તવના કરવામાં આવે ?

શ્લોકમાં, આ મંત્રિઓની ૭ બ્હેનોનાં નામો છેઃ—(૧) જાલ્હૂ. (૨) માઊ. (૩) સાઊ. (૪) ધનદેવી. (૫) સોહગા. (૬) વયજૂ. અને (૭) પરમલદેવી. ૧૮ માં શ્લોકમાં કવિ કહે છે કે–અશ્વરાજના આ ચારે પુત્રો બીજા કોઈ નહિ પણ પૂર્વે દશરથ રાજાના રામાદિક જે ૪ પુત્રો હતા તેજ, એકજ માતાના ઉદરમાં જન્મવાના લોભથી ફરી પૃથ્વી ઉપર અવતર્યા છે. ૧૯ માં કાવ્યથી ૨૪ માં લગીમાં, વસ્તુપાલ અને તેજપાલ—બંને ભાઇઓના અદ્વિતીય સૌહાર્દ અને સત્કૃત્યોમાં સદૈવ સહચારની પ્રશંસા કરવામાં આવી છે. કવિ કહે છે કે, પોતાના ન્હાનાભાઇ તેજપાલ સહિત વસ્તુપાલ, મધુમાસ અને વસંતર્તુની માફક કોને આનંદ નહિ આપે?— અર્થાત્ સર્વને આપે છે. (પ. ૧૯) સ્મૃતિમાં કહેલું છે કે–મનુષ્યે માર્ગમાં એકાકી સંચરણ ન કરવું, તેથીજ જાણે વસ્તુપાલ અને તેજપાલ બંને ભાઈ ધર્મમાર્ગમાં સાથે વિચરણ કરતા હોય તેમ લાગે છે. (પ. ૨૦) આ બંને ભાઇઓએ, આ ચતુર્થ (કલિ) યુગમાં પણ, પોતાના જીવનદ્વારા કૃતયુગનો સમવતાર કર્યો છે. (પ. ૨૧) મુક્તામય (રોગરહિત–નિરોગી) એવું, આ ભ્રાતાઓનું સુંદર શરીર ચિરકાલ સુધી આ જગત્માં વિદ્યમાન રહો. કારણ કે એમની કીર્તિથી આ મહીવલય મુક્તામય (મૌક્તિ રૂપ) પ્રતિભાસે છે. (પ. ૨૨) પૃથ્વીને સર્વે બાજુથી, ધર્મસ્થાનો વડે અંકિત કરતા આ બંધુયુગલે કલિકાલના ગળે પગજ મૂકયું છે. (પ. ૨૪.)

પછીના ૩ કાવ્યોમાં ચૌલુકયોની (વાઘેલા) શાખાનું વર્ણન છે. એ શાખામાં, અર્ણોરાજ નામનો એક તેજસ્વી પુરૂષ થયો. તેનો પુત્ર લવણપ્રસાદ અને તેનો વીરધવલ * થયો. અનંતરના (૨૮–૨૯) બે પદ્યોમાં, આ બંધુયુગલે વીરધવલને તેના રાજકાર્યમાં જે અપૂર્વ સહાયતા કરી છે અને તેના રાજ્ય અને યશનો જે વિસ્તાર વધાર્યો છે તેની

* આ રાજાઓ–(રાણુંકા) વિષયે, ગુજરાતી રાસમાલા ભાગ ૧, માં " **વાઘેલા વિષે ભાષાંતર કર્ત્તાનો વધારો** " શીર્ષક પ્રકરણ (પૃષ્ઠ ૪૧૦ થી ૫૦૯) માં સવિસ્તર લખવામાં આવ્યું છે. તેથી જિજ્ઞાસુએ ત્યાં જોઇ લેવું.

પ્રશંસા કરી છે. કવિ કહે છે કે–વીરધવલ, ઘુંટણ સુધી લાંબી ભુજાઓ સમાન પોતાના જાનુ પાસે રહેનારા આ બંને મંત્રિઓ દ્વારા સુખ અને લક્ષ્મીનું આલિંગન કરે છે.

૩૦–૩૧ પદ્યોમાં અર્બુદગિરિ (આબુ પર્વત) નું મહાત્મ્ય વર્ણિત છે. અને પછી પરમારોનો ઇતિહાસ પ્રારંભ થાય છે. એ આબુ પર્વત ઉપર વસિષ્ઠર્ષિના યજ્ઞકુંડમાંથી એક પુરૂષ ઉત્પન્ન થયો જેણે ' પર ' (શત્રુઓ) નો સંહાર કર્યો. આથી તેનું નામ " પરમારણ " (પરમાર) પડયું. (પ. ૩૨) પછી એનો વંશ પણ 'પરમાર'ના નામે પ્રસિદ્ધિ પામ્યો. એ વંશમાં પાછળથી ધૂમરાજ નામનો પરાક્રમી પુરૂષ થયો. (પ. ૩૩) તદનંતર ધંધુક અને ધ્રુવભટ આદિ અનેક રાજા એ વંશમાં થયા પછી રામદેવ નામે રાજા થયો. (પ. ૩૪) રામદેવને યશોધવલ * નામનો પ્રતાપી પુત્ર થયો, જેણે ચૌલુક્યનૃપતિ કુમારપાલના શત્રુ માલવપતિ બલ્લાલને ચઢી આવેલો જાણી તુરત તેની સામે થયો અને તેને મારી ન્હાંખ્યો.

* આ યશોધવલના સમયનો એક લેખ, સં. ૧૨૦૨ (ઇ. સ. ૧૧૪૬) ના માઘ સુદી ૪ ના દિવસનો સિરોહી રાજ્યમાં આવેલા અજારી નામના ગાંવમાંથી મળેલો છે, તેમાં આને 'મહામંડલેશ્વર' (સામંત) —परमारवंशोद्भवमहामंडलेश्वर यशोधवल— લખેલો છે. આની પટરાણીનું નામ સૌભાગ્યદેવી હતું. અને તે સોલંકીવંશની હતી. હેમચંદ્રાચાર્યના द्व्याश्रयमहाकाव्य માં જણાવેલું છે, કે કુમારપાલ જ્યારે ચોહાણરાજા અર્ણોરાજ ઉપર ચઢાઇ લઇ ગયો તે વખતે (વિક્રમ સં. ૧૨૦૭-ઇ. સ. ૧૧૫૦) આબુનો રાજા વિક્રમસિંહ હતો અને તે આબુથી કુમારપાલની સેના સાથે થયો હતો. જિનમંડનના 'કુમારપાલપ્રબંધ' અને બીજા ચરિત્ર ગ્રંથોમાં જણાવેલું છે, કે વિક્રમસિંહ લડાઇના વખતે કુમારપાલના શત્રુ અર્ણોરાજ સાથે મળી ગયો હતો, જેથી કુમારપાલે તેને કેદ કરી તેના ભત્રીજા યશોધવલને આબુનું રાજ્ય આપ્યું હતું. આ ઉપરથી જણાય છે કે યશોધવલ, કુમારપાલનો સામંત હતો અને જ્યારે માલવાના રાજા બલ્લાલે, ગુજરાત ઉપર ચઢાઇ કરી, ત્યારે, કુમારપાલ તરફથી યશોધવલ તેની સામે થયો અને અંતે તેને પકડી મારી ન્હાંખ્યો.

૩૬–૩૭ પદ્યમાં, યશોધવલના પરાક્રમી અને પ્રતાપી પુત્ર ધારાવર્ષનું વર્ણન છે. તેણે કોંકણાધીશને માર્યો હતો અને તે મૃગયાનો ખૂબ વિલાસી હતો.×

કુમારપાલે માલવપતિ બલ્લાલને જીત્યો હતો એ વાત સોમનાથ પાટણના ભાવબૃહસ્પતિ વાળા વલ્લભી સંવત્ ૮૫૦ (ઈ. સ. ૧૧૬૯) ના લેખમાં, તથા कीर्तिकौमुदी વિગેરે બીજા પણ અનેક પ્રામાણિક ઐતિહાસિક ગ્રંથોમાં ઉપલબ્ધ થાય છે પરંતુ એ રાજા કયા વંશનો હતો તે હજુ સુધી જ્ઞાત નથી. પ્રો. લ્યુડર્સ જણાવે છે કે—"બલ્લાલ નામનો કોઇ પણ રાજા માલવાના પરમાર વંશની યાદીમાં નથી. અને તે એ વંશનો હતો એ માનવું પણ અશક્ય છે. તેથી, તે કેવી રીતે માલવાનો રાજા થયો, એ પ્રશ્નનો ઉત્તર આપવો હાલમાં સરલ નથી. પણ, પ્રો. કીલહોર્ને આ બાબત ઉપર જે વિચાર કર્યો છે તે તરફ હું ધ્યાન ખેંચુ છું—"(માલવાના પરમાર રાજા)યશોવર્દ્ધનનું નિધન ઇ. સ. ૧૧૩૫ થી ૧૧૪૪ ની વચમાં થયેલું હોવું જોઇએ, અને તે પછી માલવાનું રાજ્ય અસ્તવ્યસ્ત સ્થિતિમાં મૂકાણું હતું. આ સ્થિતિ, કેટલાકોના મનમાં તેને જીતવાનો અગર પચાવી પાડવાનો મનોરથ પ્રજ્વલિત કરે, એ બનવા જોગ છે." તેથી, બલ્લાલ માલવાનો કોઈ પ્રથમ ખંડિયો રાજા હોય અને પછી તે સ્વતંત્ર થઇ, ગુજરાત ઉપર ચઢી આવવા જેટલો સાહાસ કરે તો તેમાં અસંભવ જેવું નથી.

× આના સંબંધમાં, પં. ગૌરીશંકર હીરાચંદ ઓઝા એ પોતાના 'सिरोही राज्य का इतिहास।' નામના હિન્દી પુસ્તકમાં લખ્યું છે કે–"યશોધવલનો પુત્ર ધારાવર્ષ આબુના પરમારોમાં બહુજ પ્રસિદ્ધ અને પરાક્રમી થયો. એનું નામ અદ્યાપિ "ધાર પરમાર" ના નામે પ્રસિદ્ધ છે. ગુજરાતના સોલંકી રાજા કુમારપાલે કોંકણના રાજા * ઉપર ચઢાઈ કરી તેમાં આ સાથે હતો, અને તેણે (કુમારપાલે) ત્યાં (બીજી ચઢાઇમાં) જે વિજય મેળવ્યો તે, એનાજ વીરત્વને આભારી હતો. 'તાજુલ મઆસિર' નામે ફારસી તવારીખથી જણાય છે, કે, હિ. સ. ૫૯૩ (વિક્રમ સં. ૧૨૫૪=ઇ. સ. ૧૧૯૭) ના સફર મહિનામાં કુતબ્બુદ્દીન એબકે અણહિલવાડ ઉપર ચઢાઇ ‡ કરી તે

* આ, ઉત્તર કોંકણનો શિલારાવંશી રાજા મલ્લિકાર્જુન હશે.

‡ આ ચઢાઈ ગુજરાતના સોલંકી રાજા મૂળરાજ (બીજો-બાલ મૂળરાજ) ના સમયે થઇ હતી.

પછીના બે કાવ્યોમાં, ધારાવર્ષના ભાઈ પ્રહ્લાદનની + પ્રશંસા કરવામાં આવી છે. તેણે સામંતસિંહ × સાથેની લડાઈમાં અનુપમ વીરતા દેખાડી હતી અને તેની તલવારે ગુર્જરપતિનું રક્ષણ કર્યું હતું. (પ. ૩૮-૩૯).

વખતે આબુની નીચે † ખૂબ લડાઇ થઈ જેમાં તે (ધારાવર્ષ) ગુજરાતની સેનાના બે મુખ્ય સેનાપતિઓમાંનો એક હતો. એ લડાઇમાં ગુજરાતના સૈન્યની હાર થઇ, પરંતુ એજ જગ્યાએ વિ. સં. ૧૨૩૫ (ઇ. સ. ૧૧૭૮) માં જે લડાઈ થઇ તેમાં શાહબુદ્દીન ગોરી ઘાયલ થયો હતો અને હારીને તેને પાછું ફરવું પડયું હતું. આ લડાઇમાં પણ ધારાવર્ષનું વિદ્યમાનત્વ જણાય છે. એના રાજ્યકાલના ૧૪ શિલાલેખો અને એક તામ્રપત્ર મળ્યું છે, જેમાં સૌથી પ્રથમનો લેખ વિ. સં. ૧૨૨૦ (ઇ. સ. ૧૧૬૩) જ્યેષ્ઠ સુદી ૫ નો કાયદ્રાં ગાંવમાંથી અને સૌથી છેલ્લો વિ. સં. ૧૨૭૬ (ઇ. સ. ૧૨૧૯) શ્રાવણ સુદી ૩ નો મકાવલ ગાંવથી થોડીક દૂરે આવેલા એક ન્હાના સરખા તળાવની પાળ ઉપર ઉભા રહેલા આરસના સ્તંભ ઉપર ખોદેલો છે. આ લેખો ઉપરથી જણાય છે કે એણે ઓછામાં ઓછા ૫૬ વર્ષ સુધી રાજ્ય કર્યુ હતું ".

+ પ્રહ્લાદને પોતાના નામથી ' પ્રહ્લાદનપુર ' નામનું નવીન શહેર વસાવ્યું હતું જે આજે ' પાલણપુર ' ના નામે ઓળખાય છે. એ વીર હોવા ઉપરાંત વિદ્વાન પણ ઉત્તમ પ્રકારનો હતો. એની વિદ્વત્તાના વખાણ સોમેશ્વરે પોતાની **कीर्तिकौमुदी** માં (સર્ગ ૧, શ્લોક ૨૦-૨૧) તથા આજ પ્રશસ્તિના આના પછીના આગલા પદ્યોમાં કરેલાં છે. એનું રચેલું **पार्थपराक्रम** નામનું સંસ્કૃત નાટક ઉપલબ્ધ છે. **सारङ्गधरपद्धति** અને જલ્હણની **सूक्तिमुक्तावली** માં પણ આના બનાવેલાં કેટલાંક પદ્યો ઉધ્ધૃત કરેલાં છે.

× આ સામંતસિંહ ક્યાંનો રાજા હતો એ વિષયમાં હજુ સુધી પૂર્ણ નિશ્ચાયક પ્રમાણ મળ્યું નથી. તોપણ ઘણા ખરા વિદ્વાનો ધારે છે તેમ તે મેવાડનો ગુહિલ રાજા સામંતસિંહ હોવો જોઇએ. પ્રો. લ્યુડર્સ આ વિષયમાં જણાવે છે કે—

" જે ગુર્જર રાજાનું રક્ષણ, સામંતસિંહના હાથમાંથી પ્રહ્લાદને

---

† આ લઢાઈ આબુ નીચે કાયદ્રાં ગાંવ અને આબુની વચ્ચે થઈ હતી, જેનું વૃત્તાંત ' તાજુલમઆસિર ' નામે ફારસી તવારીખમાં છે.

ધારાવર્ષનો સુત સોમસિંહ થયો જેણે પોતાના પિતાથી તો શૂરતા પ્રાપ્ત કરી હતી અને પિતૃવ્ય (કાકા-પ્રહ્‌લાદન) થી વિદ્વત્તા પ્રાપ્ત કરી હતી. (પ. ૪૦) સોમસિંહનો પુત્ર,-વસુદેવના કૃષ્ણની માફક, કૃષ્ણરાજ નામે થયો +

કર્યું હતું તે ગુર્જર રાજા ભીમદેવ (બીજો) હોવો જોઇએ. પરંતુ આ સામંતસિંહ કોણ છે તે નક્કી કરવું સરલ કાર્ય નથી. પ્રસ્તુત લેખમાં, તે વિષયમાં કાંઈ પણ વિશેષ આપ્યું નથી. તેમજ તે વખતે આ (સામંતસિંહ) નામના ઘણા રાજાઓ હોવાથી તે કયો રાજા હશે એ સહેલાઈથી સિદ્ધ થઇ શકે તેમ નથી. મ્હારા મત પ્રમાણે આ લેખનો સામંતસિંહ તે આબુ § પર્વત ઉપરના તથા સાદડીના * લેખમાં આવેલો સામંતસિંહ નામનો ગુહિલરાજા હશે પણ આબુના લેખમાં, ઇ. સ. ૧૧૨૫ માં થયેલા વિજયસિંહ પછી તે પાંચમે નંબરે છે અને તેજસિંહથી પાંચ પેઢી પ્રથમ છે. આ તેજઃસિંહનો ચિત્તારગઢનો લેખ વિ. સં. ૧૩૨૪ (ઈ. સ. ૧૨૫૭) નો છે. આ ઉપરથી એમ માલુમ પડે છે કે તે ઈ. સ. ૧૨૦૦ માં રાજ્ય કરતો હોવો જોઇએ અને તેનો પ્રતિસ્પર્ધી પ્રહ્‌લાદન ઈ. સ. ૧૨૦૯ માં યુવરાજ હતો, તેથી આ બેનો સમય બરાબર મળી રહે છે. વળી ગુહિલનો દેશ મેદપાટ (મેવાડ) ચંદ્રાવતીના પરમારોના રાજ્યની સીમા નજીક આવેલો છે. આથી પણ મ્હારો મત યુક્તિયુક્ત જણાશે. તેમજ પોતાના રાજાનો ગુહિલ રાજાના હાથમાંથી પ્રહ્‌લાદન બચાવ કરે એ પણ સ્વભાવિકજ છે. ચાલુક્યો અને ગુહિલોનો આવો વિરોધાત્મક સંબંધ હતો, એ વીરધવલના પુત્ર વીસલદેવના લેખ ઉપરથી સિદ્ધ થાય છે. આ લેખમાં રાજાને આ પ્રમાણે વિશેષણ આપવામાં આવ્યું છે. " मेदपाटकदेशकलुष्यराज्यवल्लीकन्दोच्छेदनकुद्दालकल्प-" ઇત્યાદિ.

+ સોમસિંહે, તેજપાલના બંધાવેલા એ મંદિરની પૂજા આદિના ખર્ચ માટે પોતાના રાજ્યના બારઠ નામના પરગણામાંનું ડબાણી નામનું ગામ દેવદાન તરીકે અર્પણ કર્યું હતું. એ ગામ આજે ડમાણીના નામે પ્રસિદ્ધ છે. ત્યાંથી વિ. સં. ૧૨૯૬ (ઇ. સ. ૧૨૩૯) ના શ્રાવણ સુદી ૫ ના દિવસનો એક લેખ પ્રાપ્ત થયો છે જેમાં એ મંદિરનું અને તેજપાલ

§ જુઓ, ઇન્ડીયન એન્ટીક્વેરી, પુ. ૧૬, પૃ. ૩૪૫.

* જુઓ, ભાવનગરનું લેખ સંગ્રહ નામનું પુસ્તક પૃષ્ઠ ૧૧૪.

૪૩ થી ૪૯ સુધીનાં કાવ્યોમાં, વસ્તુપાલ અને તેના પુત્ર જૈત્રસિંહ (અથવા જયંતસિંહ) જે લલિતાદેવીનો પુત્ર હતો, તેની પ્રશંસા કરવામાં આવી છે. તથા તેજપાલ મંત્રીની બુદ્ધિ અને ઉદારતાનું વર્ણન કરવામાં આવ્યું છે.

આ પછી તેજપાલની પત્ની અનુપમાદેવીનું વંશવર્ણન શુરૂ થાય છે. ચંદ્રાવતી નગરીમાં પ્રાગ્વાટવંશમાં શ્રીગાગા નામે શેઠ થયો. (પ. ૫૦) તેનો પુત્ર ધરણિગ થયો. (પ. ૫૧) તેની સ્ત્રી ત્રિભુવનદેવી હતી જેનાથી અનુપમા નામે કન્યા થઈ. અને તે તેજપાલને પરણાવવામાં આવી. (પ. ૫૨-૩) એ અનુપમા, નીતિ વિનય, વિવેક, ઔચિત્ય, દાક્ષિણ્ય અને ઉદારતા આદિ ગુણે કરી અનુપમજ હતી. તેણે પોતાના ગુણોથી પિતા અને શ્વશુરના બંને કુલો ઉજ્જવલ કર્યાં હતાં. (પ. ૫૪) એ અનુપમા દેવીથી તેજપાલને લાવણ્યસિંહ (અથવા લૂણસિંહ) નામે પુત્ર થયો. (પ. ૫૫-૬) તેજપાલના મ્હોટા ભાઈ મંત્રિ મલ્લદેવને પણ તેની લીલુકા નામે પત્નિથી પૂર્ણસિંહ નામે પુત્ર થયો અને તેને પણ તેની સ્ત્રી અલ્હણદેવીથી પેથડ નામનો સુપુત્ર જન્મ્યો. (પ. ૫૮) મંત્રી તેજપાલે પોતાની પત્ની અનુપમાદેવી અને પુત્ર લાવણ્યસિંહના કલ્યાણાર્થે, આ નેમિનાથનું મંદિર બનાવ્યું. (પ. ૬૦) તેજપાલ મંત્રિએ, શંખ જેવી ઉજલી-આરસ પહાણની શિલાઓ વડે આ ઉચ્ચ અને ભવ્ય નેમિનાથનું મંદિર બનાવ્યું છે. તેની આગળ એક વિશાલ મંડપ અને આજુબાજુ બલાનકો સહિત ૫૨ બીજા ન્હાના જિનમંદિરો બનાવ્યાં છે. (પ. ૬૧) તથા, એમાં (૧) ચંડપ. (૨) ચંડપ્રસાદ.

તથા તેની સ્ત્રી અનુપમાદેવીનું નામ ઉલ્લિખિત છે. એના સમયના ૪ લેખો મળ્યા છે જેમાં સૌથી પ્રથમનો નો સં. ૧૨૮૭ નો આ પ્રસ્તુત લેખ છે અને સૌથી પાછળનો ઉક્ત સં. ૧૨૯૩ નો ડમાણીનો દેવક્ષેત્ર સંબંધી છે. સોમસિંહે, પોતાની હયાતીમાંજ પોતાના પુત્ર કૃષ્ણરાજદેવ (અથવા કાન્હડદેવ) ને યુવરાજ બનાવી દીધો હતો અને તેના હાથખર્ચ માટે નાણા નામનું ગામ (જે જોધપુર રાજ્યના ગોડવાડ ઇલાકામાં આવેલું છે) આપ્યું હતું.- सिरोही राज्य का इतिहास । पृष्ठ, १५१-४ ।

(૩) સોમ. (૪) અશ્વરાજ; અને (૫) લૂણિગ. (૬) મલ્લદેવ. (૭) વસ્તુપાલ. (૮) તેજપાલ; એ તેના ચાર પુત્રો; તથા (૯) વસ્તુપાલ સુત જૈત્રસિંહ અને (૧૦) તેજપાલ પુત્ર લાવણ્યસિંહ; એમ ૧૦ પુરૂષોની હાથિણી ઉપર આરૂઢ એવી ૧૦ મૂર્તિઓ બનાવી છે. આ મૂર્તિઓ એવી દેખાય છે, કે જાણે દશ દિક્પાલો જિનેશ્વરના દર્શન માટે ન આવતા હોય ? (પ. ૬૨-૩) વળી, આ દશે હસ્તિનીરૂઢ મૂર્તિઓની પાછળ ખત્તક બનાવ્યા છે અને તેમાં આ દશે પુરૂષોની, તેમની સ્ત્રિઓ સાથે મૂર્તિઓ બનાવી સ્થાપન કરવામાં આવી છે. (પ. ૬૪) આના પછીના શ્લોકમાં જણાવેલું છે કે-સકલ પ્રજા ઉપર ઉપકાર કરનાર મંત્રી વસ્તુપાલની પાસે તેજપાલ તેવીજ રીતે શોભે છે જેમ સરોવરના કિનારે આમ્રવૃક્ષ શોભે છે. (પ. ૬૫) આ બંને ભાઈઓએ દરેક શહેર, ગામ, માર્ગ, અને પર્વત આદિ સ્થળે, જે વાવ, કુવા, પરબ, બગીચા, સરોવર, મંદિર અને સત્રાગાર આદિ ધર્મસ્થાનોની નવી પરંપરા બનાવી છે તથા જીર્ણોદ્ધાર કર્યા છે તેમની સંખ્યા પણ કોઈ જાણતો નથી. (પ. ૬૬-૮).

આ પછી, ચંડપના વંશના ધર્માચાર્યોની નામાવલી આપવામાં આવી છે. ચંડપના ધર્માચાર્યો નાગેન્દ્રગચ્છના હતા અને તેમાં પૂર્વે શ્રીમહેન્દ્રસૂરિ થયા. તેમના શિષ્ય શ્રીશાંતિસૂરિ થયા. તેમના પટ્ટધર શ્રીઆનંદસૂરિ અને તેમના શ્રીઅમરસૂરિ થયા. અમરસૂરિની પાટે શ્રીહરિભદ્રસૂરિ થયા અને તેમના શિષ્ય શ્રીવિજયસેનસૂરિ થયા કે જેમણે એ મંદિરની પ્રતિષ્ઠા કરી. વિજયસેનસૂરિના શિષ્ય શ્રીઉદય-પ્રભસૂરિ છે કે જેમના પ્રતિભારૂપ સમુદ્રની સુંદર સૂકિતઓ સ્વરૂપ મુક્તાવલિઓ વિશ્વમાં શોભી રહી છે. (પ. ૬૯-૭૧) ૭૨ માં શ્લોકમાં કવિએ મંગલ ઇચ્છી આ પ્રમાણે સમાપ્તિ કરી છે-જ્યાં સુધી આ અર્બુદ પર્વત વિદ્યમાન છે ત્યાં સુધી આ ધર્મસ્થાન અને એના બનાવનાર જગત્માં ઉદિત રહો. (પ. ૭૨) ચૌલુક્ય રાજા વડે જેના ચરણ કમલ પૂજાયલા છે એવા શ્રીસોમેશ્વરદેવે, એ ધર્મસ્થાનની, આ રમણીય પ્રશસ્તિ બનાવી છે. (પ. ૭૩) શ્રીનેમિનાથ તીર્થંકર

અને તેમની શાસનરક્ષિકા દેવી અંબિકાની કૃપાથી, અર્બુદાચલ ઉપરની આ પ્રશસ્તિ વસ્તુપાલના વંશને સ્વસ્તિ કરનારી થાઓ. (પ. ૭૪)

છેવટે ગદ્યમાં જણાવ્યું કે–સૂત્રધાર કેલ્હણના પુત્ર ધાંધલના પુત્ર ચંડેશ્વરે આ પ્રશસ્તિ શિલા ઉપર ટાંકણા વડે કોતરી છે. શ્રીવિક્રમ સંવત્ ૧૨૮૭ ના ફાલ્ગુણ વદિ ૩ રવિવારના દિવસે નાગેન્દ્રગચ્છના આચાર્ય શ્રીવિજયસેનસૂરિએ પ્રતિષ્ઠા કરી છે.

(૬૫)

ઉપરના નં. ૬૪ ના લેખવાળા દેવાલયના અગ્રભાગમાં આ નં. ૬૫ વાળો લેખ પણ એક ગોખલામાં શ્વેતશિલા ઉપર કોતરવામાં આવેલો છે. પ્રો. લ્યુડર્સ જણાવે છે કે–

"આ લેખ ૨' ૧૧" પહોળો તથા ૧' ૧૦" લાંબો છે. દરેક અક્ષરનું કદ ૩/૮" છે. પંક્તિ ૧-૨ ના આરંભમાં તથા અંતમાં તેમજ પંક્તિ ૩-૪ ના અંતમાં અક્ષરો છીર્ણ થઇ ગયા છે. કારણ કે આ શિલાનો થોડો થોડો ભાગ કાપી ન્હાંખવામાં આવ્યો છે, અગર તે ભાંગી ગયો છે. ઉપરના લેખ જેવીજ લિપિ છે. પંક્તિ ૧ માં આવેલા ओम् નો ओ, પંક્તિ ૧૫-૧૭-૨૪ માં આવેલા ओसवाल તથા પંક્તિ ૨૭ માં આવેલા ओराषा ના ओ થી જુદો પડે છે. સર્વ ઠેકાણે ब ને બદલે व વાપરેલો છે, માત્ર પંક્તિ ૨૭ માં श्रीमातामहबु અને ઉપાંત્ય પંક્તિમાં આવેલા अर्बुदाम् માં તે પ્રમાણે નથી. છેલ્લી બે પંક્તિઓ કાંઇક નવીનતા દર્શાવે છે, અક્ષરો જરા મ્હોટા છે અને કાંઇક બેદરકારીથી કોતરેલા છે. र અને श માં ઘણા ઠેકાણે ભિન્નતા જોવામાં આવે છે તેમજ વચ્ચે આવેલા ए અને ओ માં પણ તેમ છે. વળી ए તથા ओ ને છ ઠેકાણે પંક્તિ ઉપર માત્રા કહાડવામાં આવી છે. જેમકે–भेजाते, भवने,–पार्श्वे, सूरेर, तयोः અને विलोक्यामाने. આ પદ્ધતિ પ્રથમની ૩૧ પંક્તિઓમાં માત્ર ત્રણ વારજ જોવામાં આવે છે, જેમકે–वर्षे (પં. ૧) देवेन, (પં. ૨૬) અને गोसल (પં. ૧૩) આ ઉપરથી ચોક્કસપણે એમ પ્રતિપાદન થાય છે કે છેલ્લી બે પંક્તિઓ પાછળથી ઉમેરવામાં આવી છે."

"આ લેખ સંસ્કૃત ગદ્યમાં છે માત્ર ૩૦ મી પંક્તિમાં એક પદ્ય છે. આ વખતના તેમજ આ દેશના બીજા લેખોની માફક આ લેખમાં પણ ભાષા

ઉપર ગુર્જરાતીના ૨૯ શબ્દોની અસર દૃષ્ટિગોચર થાય છે. વિશેષનામો પ્રાકૃત રૂપમાંજ છે અગર અર્દ્ધ સંસ્કૃત છે. વળી પંકિત ૩૬ માં 'कुमार' ને બદલે 'कुमर' નો ઉપયોગ કર્યો છે તે પ્રાકૃત અસરના લીધેજ છે. ઘણીવાર દ્વંદ્વ સમાસના એક પદને तथा થી જોડવામાં આવે છે. (પં. ૮-૯-૧૨-૧૯-૨૦) નીચેના શબ્દો જાણવા જેવા છે—अपमार (પુ.)=બોજો. (પં. ૨૯); अष्टाहिका (સ્રી.) આઠ દિવસ સુધી ચાલનારો ઉત્સવ (પં. ૧૨, ૧૪, ૧૬ વિગેરે); कल्याणिक (ન.) એક આમોદપ્રદ દિવસ (પં. ૨૬); तथा ज्ञातीय=ઉપર્યુકત જાતનો (પં. ૧૦); महाजन (પુ.) વેપારી (પં. ૧૦); राठीय (પુ.) એક જાતના અધિકારીઓ (પં. ૨૮); वर्षग्रन्थि (પુ.) વાર્ષિક દિવસ (પં. ૧૨); सत्क=નું હોવું (પં. ૩, ૭, ૧૦) सारा (સ્રી.) કાળજી, દેખરેખ (?) (પં. ૯); પંકિત ૬ માં प्रतिष्ठापित ના અર્થમાં प्रतिष्ठित વાપરવામાં આવ્યો છે. "

આ લેખમાં નેમિનાથનું દેવાલય બંધાવ્યાની, તથા તેમના ઉત્સવોના નિયમોની, તેમજ દેવાલયના રક્ષણ વિગેરેની રાજકીય નોંધનો સમાવેશ થાય છે. "

(લેખનો સાર.)

સંવત્ ૧૨૮૭ ના ફાલ્ગુન વદિ ૩ રવિવારના દિવસે, શ્રીમદ્ અણહિલપુરમાં, ચૌલુક્યકુલકમલરાજહંસ અને સમસ્તરાજાવલી સમલંકૃત મહારાજાધિરાજ શ્રી (ભીમદેવના) વિજયિ રાજમાં,........ શ્રી વસિષ્ઠર્ષિના યજ્ઞકુંડમાંથી ઉત્પન્ન થયેલા-(પરમાર વંશમાં) શ્રી ધૂમરાજદેવના કુલમાં અવતરેલા મહામંડલેશ્વર શ્રી સોમસિંહદેવના આધિપત્યમાં, તેજ શ્રીમહારાજાધિરાજ શ્રી ભીમદેવના પ્રસાદ........ રાતમંડલમાં, શ્રી ચૌલુક્યકુલોત્પન્ન મહામંડલેશ્વર રાણક શ્રી લવણપ્રસાદદેવ સુત મહામંડલેશ્વર રાણક શ્રી વીરધવલદેવનો સમસ્ત મુદ્રાવ્યાપાર કરનાર (મહામાત્ય), શ્રીમદણહિલપુર નિવાસી પ્રાગ્વાટ જ્ઞાતિના ઠ૦ શ્રી ચંડપ સુત ઠ૦ શ્રી ચંડપ્રસાદ પુત્ર મહં૦ સોમ પુત્ર ઠ૦ શ્રી આસરાજ અને તેની ભાર્યા ઠ૦ શ્રી કુમારદેવીનો પુત્ર, અને મહં૦ શ્રી મલ્લદેવ તથા સંઘપતિ મહં૦ શ્રી વસ્તુપાલનો ન્હાનો ભાઈ મહં૦ શ્રી તેજપાલ, તેણે પોતાની ભાર્યા મહં૦ શ્રી અનુપમદેવીના તથા

તેની કુક્ષિથી અવતરેલા પુત્ર મહં૦ શ્રી લુણુસિંહના પુણ્ય અને યશની અભિવૃદ્ધિ માટે, શ્રી અર્બુદાચલ ઉપર, દેઉલવાડા ગામમાં, સમસ્ત દેવકુલિકાલંકૃત અને વિશાલ હસ્તિશાળાવડે શોભિત 'શ્રી લુણુસિંહ-વસહિકા' નામનું નેમિનાથ તીર્થંકરનું આ મંદિર કરાવ્યું.

નાગેન્દ્રગચ્છના શ્રી મહેન્દ્રસૂરિની શિષ્યસંતતિમાં, શ્રી શાંતિસૂરિના શિષ્ય, શ્રી આણંદસૂરિના શિષ્ય, શ્રી અમરચંદ્રસૂરિના પટ્ટધર શ્રી હરિભદ્રસૂરિના શિષ્ય શ્રી વિજયસેનસૂરિએ, આ મંદિરની પ્રતિષ્ઠા કરી.

આ ધર્મસ્થાન (મંદિર)ની વ્યવસ્થા અને રક્ષણુ માટે જે જે શ્રાવકો નિયમવામાં આવ્યા છે તેમનાં નામો આ પ્રમાણે—

મહં૦ શ્રીમલ્લદેવ, મહં૦ શ્રીવસ્તુપાલ, મહં૦ શ્રી તેજપાલ આદિ ત્રણુ ભાઈઓની સંતાન પરંપરાએ; તથા મહં૦ શ્રીલુણુસિંહના માતૃપક્ષમાં (મોશાળમાં)* ચંદ્રાવતી નિવાસી પ્રાગ્વાટજ્ઞાતિના ઠ૦ શ્રી સાવદેવના પુત્ર,ઠ૦ શ્રી શાલિગના પુત્ર, ઠ૦ શ્રી સાગરના પુત્ર,ઠ૦ શ્રી ગાગાના પુત્ર, ઠ૦ શ્રી ધરણિગ, તેનો ભાઈ મહં૦ શ્રી રાણિગ, મહં૦ શ્રી લીલા; તથા ઠ૦ શ્રી ધરણિગની ભાર્યા ઠ૦ શ્રી તિહુણુદેવીની કુક્ષિથી જન્મેલી મહં૦ શ્રી અનુપમાદેવીના ભાઇ ઠ૦ શ્રી ખીંબસીહ, ઠ૦ શ્રી આંબસીહ, અને ઠ૦ શ્રી ઉદ્દલ; તથા મહં૦ શ્રી લીલાના પુત્ર મહં૦ શ્રી લુણુસિંહ તથા ભાઇ ઠ૦ શ્રી જગસીહ અને ઠ૦ રત્નસીહના સમસ્ત કુટુંબે તથા એમની જે સંતાન પરંપરામાં થાય તેમણે, આ ધર્મસ્થાનમાં સ્નાન

* ચંદ્રાવતી પરમારોની રાજધાની હતી. તે એક સૌંદર્યપૂર્ણ અને વૈભવશાલિની નગરી હતી. તે આજે સર્વથા નષ્ટ થઈ ગઈ છે. માત્ર કેટલાંક ઐતિહાસિક પ્રબંધો—લેખો શિવાય તેનું નામ પણ આજે અસ્તિત્વમાં નથી. એના વિષયમાં પં. ગૌરીશંકર ઓઝાએ, પોતાના सिरोही का इतिहास નામક પુસ્તકમાં આ પ્રમાણે જણાવે છે:—

"ચંદ્રાવતી—આબુરોડ સ્ટેશનથી લગભગ ૪ માઇલની દક્ષિણે દૂર દૂર સુધી ચંદ્રાવતી નામક પ્રસિદ્ધ અને પ્રાચીન નગરીના ખંડેરો નજરે પડે છે. આ નગરી પહેલાં પરમારોની રાજધાની હતી અને બહુજ સમૃદ્ધિશાલિની હતી. એ વાતની સાક્ષી, આ સ્થાને જે અનેક ભગ્નમંદિરોનાં ચિન્હો તથા ઠેકાણે ઠેકાણે પડી રહેલા આરસ-

અને પૂજન આદિક સઘળા (દેવપૂજા સંબંધી) કાર્યો સદૈવ કરવાં અને નિર્વહવાં.

તથા, શ્રી ચંદ્રાવતીના બીજા પણ સમસ્ત મહાજન અને સકલ જિનમંદિર પૂજક આદિ શ્રાવક સમુદાયે પણ તેમજ કરવું.

પછી, ઉવરણી અને કીસરઉલી ગ્રામના, પ્રાગ્વાટ, ધર્કટ આદિ જુદી જુદી જાતોના આગેવાન શ્રાવકોનાં નાંમો આપ્યાં છે. અને જણાવ્યું

પહાણના ઢગલાઓ છે, તે સ્પષ્ટ રીતે આપી રહ્યા છે. મંત્રી તેજપાલની ધર્મપરાયણા અને પતિવ્રતા પત્ની અનુપમાદેવી આજ નગરીના રહેવાસી પોરવાડ મહાજન ગાગાના પુત્ર ધરણિગની પુત્રી હતી. કહેવાય છે કે, જ્યારે જ્યારે મુસલમાનોની સેનાઓ આ રસ્તે થઇને નિકળતી ત્યારે ત્યારે આ વૈભવશાલિની નગરીને લૂટવામાં આવતી હતી. આવી વિપત્તિના લીધે આખરે આ નગરી સર્વથા ઉજડ થઈ ગઇ અને અહિંના રહેવાસિઓ પ્રાયઃકરીને ગુજરાતમાં જઈ વસ્યા. અહિં આરસપહાણના બનેલાં ઘણાં મંદિરો હતાં જેમાંના કેટલાએકનાં દ્વારો, તોરણો, અને મૂર્તિઓ આદિ ઉપકરણો ઉખાડી ઉખાડી લોકોએ દૂર દૂરના બીજા મંદિરોમાં લગાડી દીધાં, અને જે બાકી રહ્યાં હતાં તે રાજપૂતાના માલવા રેલ્વેના કંટ્રાકટરોએ તોડી ન્હાંખ્યાં. ઇ. સ. ૧૮૨૨ (વિ. સં. ૧૮૭૯) માં 'રાજસ્થાન' નામક પ્રસિદ્ધ ઇતિહાસના લેખક ક્ર્નલ ટાડ સાહેબ અહિં આવ્યા હતા. તેમણે પોતાના 'ટ્રાવેલ્સ ઈન્ વેસ્ટર્ન્ ઈન્ડીઆ' નામના પુસ્તકમાં અહિંના બચેલા કેટલાંક મંદિરાદિકોનાં ચિત્રો આપ્યાં છે, જેમનાથી તેમની કારીગરી અને સુન્દરતા આદિનું અનુમાન થઈ શકે છે. ઈ. સ. ૧૮૨૪ (વિ. સં. ૧૮૮૧) માં સર ચાર્લ્સ કૉલ્વિલ સાહેબ પોતાના મિત્રો સાથે અહિં આવ્યા ત્યારે આરસપહાણના બનેલાં ૨૦ મંદિરો અત્ર ઉભાં હતાં જેમની પ્રશંસા એ સાહેબે કરી છે. વર્તમાનમાં આ જગ્યાએ એક પણ મંદિર સારી સ્થિતિમાં નથી. એક વૃદ્ધ રાજપૂતે વિ. સં. ૧૯૪૪ માં મ્હને અહિંના મંદિરોની બાબતમાં કહ્યું હતું કે "રેલ્વે (રાજપૂતાના માલવા રેલ્વે) થવાની પહેલાં તો આ ઠેકાણે અનેક આરસના બનેલાં મંદિરો વિદ્યમાન હતાં પરંતુ જ્યારે રેલ્વેના કંટ્રાકટરોએ અહિંના પત્થરો લઈ જવા માટે કંટ્રાકટ લીધો ત્યારે તેમણે તે ઉભાં રહેલાં મંદિરોને પણ તોડી પાડી, તેમના પત્થરો લઈ ગયા. આ વાતની જ્યારે રાજ્યને ખબર પડી ત્યારે તેમને તે પત્થર લઇ જતા બંધ કરવામાં આવ્યા, તેથી તેમના ભેગા કરેલા પત્થરોના ઢગલાઓ હજુ સુધી ચંદ્રાવતી અને માવલની વચમાં ઠેકાણે ઠેકાણે પડી રહેલા છે. અને કેટલાક પત્થરો સાંતપુરની પાસે પડેલા છે" આવી રીતે એ પ્રાચીન નગરીના મહત્ત્વનો ખેદજનક અંત આવ્યો. હવે તો તે અનુપમ મંદિરોનાં દર્શન મહાનુભાવ ક્ર્નલ ટૉડે આપેલા સુંદર ચિત્રો સિવાય કોઇપણ રીતે થઇ શકવાં નથી.— પૃષ્ઠ. ૪૧-૪૨.

છે કે તેમણે આ મંદિરની પ્રતિષ્ઠાની વર્ષગ્રંથિ (દરેક વર્ષગાંઠ) ઉપર જે આષ્ટાહ્નિક મહોત્સવ કરવામાં આવે તેના પહેલા દિવસે—ચૈત્રવદિ ૩ ત્રીજે સ્નાત્ર અને પૂજન આદિકે ઉત્સવ કરવો.

આવીજ રીતે બીજા દિવસે—ચૈત્ર વદિ ૪ ના દિવસે, કાસહૃદગ્રામના જુદી જુદી જાતોના આગેવાન શ્રાવકોએ, વર્ષગાંઠના આષ્ટાહ્નિક મહોત્સવના બીજા દિવસનો મહોત્સવ ઉજવવો.

પંચમીના દિવસે, બ્રહ્માણ વાસી શ્રાવકોએ, આષ્ટાહ્નિક મહોત્સવના ત્રીજા દિવસનો ઉત્સવ કરવો.

છઠના દિવસે, ધઉલીગામના શ્રાવકોએ ચોથા દિવસનો ઉત્સવ કરવો.

સાતમના દિવસે, મુંડસ્થળ મહાતીર્થવાસી તથા ફીલિણી ગામ નિવાસી શ્રાવકોએ પાંચમા દિવસનો મહોત્સવ ઉજવવો.

અષ્ટમીના દિવસે, હુંડાઉદ્રા ગામના અને ડવાણી ગામના શ્રાવકોએ છઠા દિવસનો મહોત્સવ કરવો.

નવમીના દિને મડાહડના શ્રાવકોએ સાતમા દિવસનો મહોત્સવ કરવો.

દશમીના દિવસે સાહિલવાડાના રહેવાસી શ્રાવકોએ એ મહોત્સવના આઠમા દિવસનો મહોત્સવ ઉજવવો.

તથા અર્બુદ ઉપરના દેઉલવાડા ગામના નિવાસી સમસ્ત શ્રાવકોએ નેમિનાથ દેવના પાંચે કલ્યાણકો યથા દિવસે, પ્રતિવર્ષ કરવાં.

આ પ્રમાણેની વ્યવસ્થા, શ્રી ચંદ્રાવતીના રાજા શ્રીસોમસિંહ દેવે, તથા તેમના પુત્ર રાજકુમાર શ્રીકાન્હડદેવ પ્રમુખ કુમારોએ, અને બીજા સમસ્ત રાજવર્ગે, તથા ચંદ્રાવતીના સ્થાનપતિ ભટ્ટારક આદિ કવિલાસોએ (કવિ વર્ગ=પંડિત વર્ગ ?); તથા ગૂગલી બ્રાહ્મણ અને સમસ્ત મહાજનના સમુદાયે, તથા આબુ ઉપરના શ્રીઅચલેશ્વર અને શ્રીવસિષ્ઠ સ્થાનના, તેમજ નજીક રહેલાં દેઉલવાડા, શ્રીમાતામહુ ગ્રામ, આબુય ગ્રામ, ઓરાસા ગ્રામ, ઉત્તરછ ગ્રામ, સિહર ગ્રામ, સાલ ગ્રામ, હેઠઉંજી ગ્રામ, આખી ગ્રામ અને શ્રીધાંધલેશ્વર દેવના કોટડી

આદિ બાર ગામોમાં રહેનારા સ્થાનપતિ, તપોધન, ગૂગલી બ્રાહ્મણ અને રાઠિય આદિ સમસ્ત પ્રજાવર્ગે, તથા ભાલિ, ભાડા પ્રમુખ ગામોમાં રહેનારા શ્રી પ્રતીહારવંશના સર્વ રાજપુરૂષોએ; પોતપોતાની ઇચ્છા પ્રમાણે શ્રી નેમિનાથ દેવના મંડપમાં બેસી બેસીને મહં૦ શ્રી તેજપાલની પાસેથી પોતપોતાના આનંદ પૂર્વક. શ્રીલુણસિંહવસહિકા નામના આ ધર્મસ્થાનનું સકલ રક્ષણ કાર્ય કરવાનું સ્વીકાર્યું છે તેથી પોતાનું એ વચન પ્રામાણિક રીતે પાલવા માટે આ સઘળા જનોએ તથા એમની સંતાન પરંપરાએ પણ જ્યાં સુધી આ ધર્મ-સ્થાન જગત્માં વિદ્યમાન રહે ત્યાં સુધી આનું રક્ષણ કરવું.

કારણ કે—ઉદારચિત્ત વાળા પુરૂષોનું એજ વૃત્ત હોય છે કે જે કાર્ય સ્વીકાર્યું હોય તેનું અંત સુધી નિર્વહણ કરવું. બાકી કેવલ કપાલ, કમંડલુ, વલ્કલ, શ્વેત યા રક્ત વસ્ત્ર અને જટાપટલ ધારણ કરવાથી તો શું થાય છે !

તથા મહારાજ શ્રીસોમસિંહદેવે આ લુણસિંહવસહિકામાં વિરાજમાન શ્રીનેમિનાથ તીર્થંકરની પૂજા આદિના ખર્ચ માટે ડવાણી નામનું ગામ દેવદાન તરીકે આપ્યું છે. તેથી સોમસિંહદેવની પ્રાર્થના છે, કે–તેમના –પરમાર–વંશમાં જે કોઈ ભવિષ્યમાં શાસક થાય તેમણે ' આચંદ્રાર્ક ' સુધી આ દાનનું પાલન કરવું.

એ પછી બે પદ્યો છે જે કૃષ્ણર્ષીય નયચંદ્રસૂરિનાં રચેલાં છે અને તેમાં અર્બુદગિરિનું માહાત્મ્ય વર્ણવામાં આવ્યું છે.

અંતમાં, ' સં. સરવણનો પુત્ર સં. સિંહરાજ, સાધૂ સાજણ, સં. સહસા, સાઇદેપુત્રી સુનથવ પ્રણામ કરે છે. ' આ પ્રમાણે ઉલ્લેખ છે. આ લીટીના અક્ષરો, ઉપરના આખા લેખથી જુદા પડે છે તેથી જણાય છે કે કોઇએ પાછળથી ઉમેર્યું છે. મ્હોટા તીર્થ સ્થળોમાં યાત્રિઓ આવી રીતે પોતાનું નામ કોતરાવવામાં પુણ્ય સમજતા હતા અને તેના માટે ખાસ દ્રવ્ય આપી આવાં નામો કોતરાવતા હતા. કેશરી-આજી વિગેરે ઘણા ઠેકાણે આવા હજારો નામો યત્ર તત્ર કોતરેલાં છે.

આ લેખમાં જણાવેલા ગામોમાંના કેટલાંક ગામોનાં નામોનો ખુલાસો આપતાં ડૉ. લ્યુડર્સ જણાવે છે કે—

" આ લેખમાં જે જે સ્થાનો વર્ણવ્યાં છે તેમાનાં નીચે લખેલાંનો પત્તો મળી શકયો છે. અર્બુદ ઉપરનું દેઉલવાડા તે હિંદુસ્તાનના નકશામાંનું (Indian Atlas) દીલવારા છે જે અક્ષાંસ ૨૪° ૩૬' ઉત્તર, તથા રેખાંસ ૭૨°૪૩' પૂર્વ ઉપર આવેલું છે. ઉમરણિકી ગામ તે નકશાનું ઉમર્ણી છે જે દીલવારાથી દક્ષિણ પૂર્વમાં ૭ માઇલ દૂર આવેલું છે. ધઉલી ગામ તે ધઉલી છે જે દીલવારાથી પશ્ચિમ–દક્ષિણ–પશ્ચિમમાં ૮૩/૪ માઇલ દૂર છે, મુંડસ્થલ મહાતીર્થ તે નકશાનું મુરથલા હોઈ શકે જે દીલવારાથી ૮૩/૪ માઇલ દૂર દક્ષિણ–પૂર્વમાં છે. ગડાહડ નામ નકશાનું ગડર છે જે દીલવારાથી દક્ષિણ–પશ્ચિમમાં ૧૧ માઇલ દૂર છે; કદાચ ગડાર (ગડાદ) ને બદલે ગડર વપરાયું હોય. સાહિલવાડા તે સેલવર છે જે દીલવારાથી પશ્ચિમ–ઉત્તર પશ્ચિમમાં ૮૩/૪ માઇલ દૂર છે. જે ગામો ખાસ કરીને અર્બુદ પર્વત પાસે આવેલાં છે એમ જે કહેવામાં આવ્યું છે તેમાંનું આબુય તે નકશામાંનું આબુ છે જે દીલવારાથી દક્ષિણ–પશ્ચિમમાં ૧૩/૪ માઇલ દૂર છે. ઉતરચ્છ તે ઉતરજ છે જે દીલવારાથી ઉત્તર–પૂર્વમાં ૫૩/૪ માઇલ દૂર છે. સિહર તે સર છે જે દીલવારાથી દક્ષિણ–પશ્ચિમમાં ૮ માઇલ દૂર છે. હેઠઉંજી તે હેઠંજી છે જે દીલવારાથી દક્ષિણે બે માઇલ દૂર છે. કોટડી તે નકશાનું દીલવારાથી પૂર્વમાં સાત માઇલ ઉપર આવેલું કોટડા હશે. સાલ ઘણું ખરું સાલગાંમ હશે જે દીલવારાથી દક્ષિણ–પૂર્વ–દક્ષિણમાં એક માઇલ છે. નકશામાં નામ આપ્યું છે તે ખોટું ધારી એમ કહી શકાય કે, દીલવારાથી ઉત્તર–પશ્ચિમમાં આવેલું ત્રણ માઇલ દૂર જે ઓાડીઆ ગામ છે તે ઓરાસા હશે. "

---

(૬૬)

આ નેમિનાથના મુખ્ય મંદિરની આજુબાજુ બીજી ન્હાની ન્હાની પર દેવકુલિકાઓ છે તે દરેક ઉપર જુદા જુદા લેખો છે. આ દેવકુલિકાઓ ઉપર હાલમાં નવા અનુક્રમનાં નંબરો લગાડેલાં છે. તેમાં ૩૯ માં નંબરની દેવકુલિકા ઉપર નં. ૬૬ નો લેખ આવેલો છે. લેખમાં કુલ ૪૫ પંક્તિઓ છે. અક્ષરો મ્હોટા અને કેટલીક જગ્યાએ ઘસાઈ ગએલા છે, પરંતુ સારીપેઠે વાંચી શકાય તેવા છે. લેખમાં ભાષા જો કે સંસ્કૃત

વાપરવામાં આવી છે પરંતુ તે ઘણીજ વ્યાકરણ વિરૂદ્ધ છે તથા પ્રાકૃત પ્રયોગોથી ભરેલી છે. આ લેખમાં, વસ્તુપાલ અને તેજપાલે અનેક સ્થળે જે મંદિર અને મૂર્તિ આદિ કીર્તનો કરાવ્યાં હતાં તેમાંનાં કેટલાકની નોંધ આપેલી છે. લેખનો સાર આ પ્રમાણે છે—

સ્વસ્તિ. સં. ૧૨૯૬ ના વૈશાખ શુદી ૩.

શત્રુંજય મહાતીર્થ ઉપર મહામાત્ય તેજપાલે નંદીસર (નંદીશ્વર) ના પશ્ચિમ મંડપ આગળ એક શ્રીઆદિનાથભગવાનનું બિંબ, તથા ધ્વજાદંડ અને કલસ સહિત દેવકુલિકા બનાવી. તથા આજ (આબુ) તીર્થમાં મહં૦ શ્રીવસ્તુપાલે શ્રીસત્યપુરીય શ્રીમહાવીરબિંબ અને ખત્તક બનાવ્યાં. તથા વળી અહિંયાજ પાષાણમય બિંબ, બીજી દેવ-કુલિકામાં બે ખત્તક અને ઋષભઆદિ તીર્થંકરોની ચોવીસી બનાવી. તથા ગૂઢમંડપમાં પૂર્વ બાજુના દ્વાર આગળ ખત્તક, મૂર્તિયુગ્મ અને તે ઉપર (?) શ્રીઆદિનાથભગવાનનું બિંબ બનાવ્યું. ઉજયંત (ગિરનાર) ઉપર શ્રીનેમિનાથના પાદુકામંડપમાં શ્રીનેમિનાથનું બિંબ અને ખત્તક બનાવ્યું. આજ તીર્થ ઉપર મહં૦ શ્રીવસ્તુપાલના કરા-વેલા આદિનાથની આગળ મંડપમાં શ્રીનેમિનાથનું બિંબ અને ખત્તક બનાવ્યું. શ્રીઅર્બુદગિરિમાં શ્રીનેમિનાથના મંદિરની જગતીમાં બે દેવ કુલિકા અને ૬ બિંબો બનાવ્યાં.

જાવાલીપુર+ માં શ્રીપાર્શ્વનાથના મંદિરમાં આદિનાથનું બિંબ અને દેવકુલિકા કરાવી.

શ્રીતારણગઢ (તારંગા) ઉપર શ્રીઅજિતનાથ દેવચૈત્યના ગૂઢ મંડપમાં શ્રીઆદિનાથબિંબ અને ખત્તક કરાવ્યાં. *

+ જાવાલીપુર તે મારવાડમાં જોધપુર રાજ્યમાં આવેલું જાલોર શહેરછે.

* તારંગામાં, મંદિરના પ્રવેશદ્વારની બંને બાજુએ બે મ્હોટા ગોખલાઓ જે બનેલા છે, અને જેમાં હાલમાં યક્ષ-યક્ષિણિઓની મૂર્તિઓ સ્થાપન કરેલી છે, તેના માટે આ ઉલ્લેખ છે. આ બંને ગોખલાઓ-ખત્તકો વસ્તુ-પાલે પોતાના આત્મશ્રેયમાટે બનાવ્યાં છે. એમાં તે વખતે આદિનાથ

શ્રીઅણહિલ્લપુર (પાટણ) માં હથીઆવાપી (વાવ) ની નજીકમાં આવેલા શ્રીસુવિધિનાથ તીર્થંકરના મંદિરનો જીર્ણોદ્ધાર કર્યો તથા તેમનું નવીન બિંબ સ્થાપન કર્યું.

વીજાપુર * માં બે દેવકુલિકા તથા શ્રીનેમિનાથ અને શ્રીપાર્શ્વનાથનાં બિંબો બનાવ્યાં. શ્રીમૂલપ્રાસાદમાં કવલી (ગાદી ?) અને ખત્તક તથા આદિનાથ અને મુનિસુવ્રતસ્વામિની પ્રતિમાઓ કરાવી.

લાટાપલ્લી ‡ માં આવેલા શ્રીકુમારવિહારના જીર્ણોદ્ધારના સમયે શ્રીપાર્શ્વનાથના આગળના મંડપમાં પાર્શ્વનાથનું બિંબ અને ખત્તક કરાવ્યું.

ભગવાનની મૂર્તિઓ સ્થાપિત કરવામાં આવી હતી. પાછળથી કોણ જાણે શા કારણથી અને કઇ વખતે તેમનું ઉત્થાપન થયું તે જાણી શકાયું નથી. વર્તમાનમાં તો એમાં ઉપર જણાવ્યા પ્રમાણે યક્ષ અને યક્ષિણીની મૂર્તિ સ્થાપિત છે. આ બંને ગોખલાઓ ઉજ્જવલ આરસપાષાણના બનેલા છે. પરંતુ તે ઉપર હાલમાં ચુનો અને રંગ ચડાવી દીધેલાં છે તેથી તેમની કારીગરી અને સુંદરતા બિલકુલ જણાતી નથી. આ ગોખલાઓમાં ગાદીના નીચેના ભાગ ઉપર વસ્તુપાલના લેખો પણ કોતરેલા છે. પરંતુ તેમની ઉપર પણ ચુનો વિગેરે ચોપડેલો છે તેથી તે લેખો પણ કોઇને જણાતા નથી. ઘણીક બારીક રીતે તપાસ કરતાં તે લેખો જણાઇ આવે તેમ છે. બંને લેખોમાં એકજ પ્રકારનો ઉલ્લેખ અને પાઠ છે. એ લેખ આગળ " તારંગાના લેખો " માં આપવામાં આવેલો છે.

* વીજાપુર, ઉત્તર ગુજરાતમાં આવેલો એક કસ્બો છે, અને તે ગાયકવાડી રાજ્યના કડી પ્રાંતમાંના એ નામના તાલુકાનું મુખ્ય સ્થાન છે.

‡ લાટાપલ્લી તે હાલનું લાડોલ નામનું ગામ છે જે ઉપર્યુક્ત વીજાપુરથી ઉત્તરે ત્રણ ગાઉ ઉપર આવેલું છે. એ સ્થાન પૂર્વકાલમાં સમૃદ્ધ હશે એમ એની આસપાસ પડેલા કોતરકામવાળા પત્થરોના ઢગલાઓ ઉપરથી જણાય છે. એના ઉલ્લેખો ઘણી જગ્યાએ જોવામાં આવે છે. આ લેખમાં જણાવેલો કુમારવિહાર વર્તમાનમાં વિદ્યમાન નથી તેમજ તે કયાં આગળ આવેલો હતો એનું પણ કાંઈ ચિન્હ જણાતું નથી, હાલમાં એ ગામમાં ફક્ત એક જિનમંદિર છે અને તે અર્વાચીન છે. થોડા વર્ષ પહેલાં એ ગામમાં

પ્રલ્હાદનપુર (પાલનપુર) માં આવેલા પાલ્હણવિહાર નામના મંદિરમાં ચંદ્રપ્રભતીર્થંકરના મંડપમાં બે ખત્તકો કરાવ્યાં.

આ જ મંદિરની જગતી (ભમતી=પ્રદક્ષિણામાર્ગ) માં નેમીનાથની આગળવાળા મંડપમાં મહાવીર જિનની પ્રતિમા કરાવી. આ બધું (એ ભાઇઓએ) કરાવ્યું છે.

નાગપુરીય અને વરહુડીયા વંશના સા. નેમડના પુત્રો સા. રાહડ અને સા. જયદેવ, તેમનો ભાઇ સા. સહદેવ, તેનો પુત્ર સંઘપતિ સા. ખેટા તથા તેનો ભાઈ ગોસલ; સા. જયદેવના પુત્રો સા. વીરદેવ, દેવકુમાર અને હાલુય; સા. રાહડના પુત્રો– સા. જિણચંદ, ધણેશ્વર અને અભયકુમાર, તેમના લઘુ ભાઈ સા. લાહડે પોતાના કુટુંબ સાથે આ કરાવ્યું (શું કરાવ્યું છે, તે લેખમાં જણાવ્યું નથી, પરંતુ એમ જણાયછે કે જે દેવકુલિકા ઉપર આ લેખ કોતરવામાં આવ્યો છે, તે દેવકુલિકા એણે કરાવી હશે.) નાગેન્દ્ર ગચ્છના આચાર્ય વિજયસેનસૂરીએ પ્રતિષ્ટા કરી.

૩૩ મી પંક્તિથી તે ૪૫ મી પંક્તિ સુધીની ૧૩ પંક્તિઓ પાછળથી ઉમેરવામાં આવીછે એમ વર્ણન અને કોતર કામ બંને ઉપરથી જણાય છે. એમાં જણાવ્યું છે કેઃ—

સા. રાહડના પુત્ર જિણચંદની ભાર્યા ચાહિણીની કુક્ષીમાં અવતરેલા સંઘપતિ સા. દેવચંદે પોતાના માતાપિતાના શ્રેયાર્થે જાવાલિપુરવાળા સુવર્ણગિરિ પર્વત ઉપર આવેલા પાર્શ્વનાથ–મંદીરની

એક કેકાણેથી જમીનમાં દટાએલી કેટલીક પ્રતિમાઓ મળી આવી હતી જે તદ્દન અખંડિત અને ઘણીજ સંભાળપૂર્વક સચવાએલી જણાતી હતી. એ બધી પ્રતિમાઓ હાલમાં ત્યાંના નવીન મંદિરમાંજ પધરાવેલી છે. એ મૂર્તિઓમાંના કેટલીક ઉપર લેખો પણ કોતરેલા છે જે શ્રી બુદ્ધિસાગરસૂરિ તરફથી હાલમાં જ બહાર પડેલા ' जैन धातु प्रतिमा लेख संग्रह ' ના ભાગ ૧, ના પૃષ્ટ ૭૮–૭૯ માં આપેલા છે. વિજયદેવસૂરી ઘણીક વખતે એ ગામમા આવેલા અને રહેલા છે એમ विजयदेव महात्म्य ઉપરથી જણાય છે. પૂર્ણિમા–પક્ષ (પુનમીયાગચ્છ) ની એક શાખાવાળાઓનું એ મુખ્ય સ્થાન હતું, એમ પણ કેટલાક રાસોની પ્રશસ્તિઓથી સમજાય છે.

જગતીમાં–અષ્ટાપદનામના ચૈત્યમાં બે ખત્તક કરાવ્યા; લાટાપલ્લિમાં કુમારવિહારની જગતીમાં અજિતનાથનું બિંબ તથા દંડ અને કળસ સહિત દેવકુલિકા કરાવી; આ જ મંદિરમાં અજિતનાથ અને શાંતિનાથ-નું–એમ પ્રતિમાયુગલ કરાવ્યું.

અણહિલ્લપુર (પાટણ) ની સમીપમાં આવેલા ચારોપ*

* ચારૂપ, એ પાટણથી ત્રણ ગાઉ ઉપર આવેલું ન્હાનું સરખું ગામ છે. હાલમાં ત્યાં એક સાધારણ પ્રકારનું મંદિર છે અને તેમાં એક પાર્શ્વનાથની શ્યામવર્ણ મૂર્તી (કે જે સામળાજીના નામે ઓળખાય છે) અને એક બીજી શ્વેતવર્ણની અન્યપ્રતિમા પ્રતિષ્ઠિત છે. ઐતિહાસિક ઉલ્લેખો તરફ નજર કરતાં ચારૂપ એ બહુ જૂનું અને પ્રસિદ્ધ તીર્થ સ્થાન જણાય છે. પૂર્વે ત્યાં અનેક મંદિરો હોવાં જોઇએ. પ્રભાવક ચરિત્ર માં એક સ્થળે, એ સ્થાનના વિષયમાં આ પ્રમાણે ઉલ્લેખ કરેલો દૃષ્ટિગોચર થાય છે—

श्रीकान्तीनगरीसत्कधनेशश्रावकेण यत् ।
वारिधेरन्तरायानपात्रेण व्रजता सता ॥
तदधिष्ठायकसुरस्तम्भिते वाहने ततः ।
अर्चितव्यन्तरस्योपदेशेन व्यवहारिणा ॥
तस्या भुवः समाकृष्टा प्रतिमानां त्रयीशितुः ।
तेषामेका च चारूपग्रामे तीर्थं प्रतिष्ठितम् ॥
अन्या श्रीपत्तने चिञ्चातरोर्मूले निवेशिता ।
अरिष्टनेमिप्रतिमा प्रासादन्तः प्रतिष्ठिता ॥
तृतीया स्तंभनग्रामे सेढिकातटिनीतटे ।
तरुजालान्तरे भूमिमध्ये विनिहितास्ति च ॥

(–अभयदेवसूरिप्रबन्ध, १३८–४२)

આ શ્લોકોનો ભાવાર્થ એ છે કે–કાંતીનામા નગરીનો રહેવાસી કોઇ ધનેશ નામનો શ્રાવક સમુદ્રમાં મુસાફરી કરતો હતો ત્યારે એક જગ્યાએ તેના વાહણો દેવતાએ સ્તંભિત કરી દીધાં. શ્રાવકે સમુદ્રાધિષ્ઠિત દેવતાની પૂજા કરી ત્યારે તેણે કહ્યું કે આ સ્થળે ત્રણ જિનપ્રતિમાઓ રહેલી છે તે કઢાવીને તું લઇજા. ધનેશે તે પ્રતિમાઓ કઢાવી ને સાથે લીધી તેમાંની એક તેણે ચારૂપમાં, બીજી પાટણમાં આમલીના ઝાડ નીચે વાળા અરિષ્ટનેમિના મંદિરમાં અને ત્રીજી સેઢી નદીના કાંઠે આવેલા સ્તંભનક ગ્રામમાં એમ ત્રણ સ્થળે પધરાવી. (સ્તંભનક માટે આગળ

(હાલનું ચારૂપ) નામના સ્થાનમાં આદિનાથનું બિંબ, એક મંદિર અને ૬ ચઉકિયા (વેદીઓ ?) સહિત ગૂઢમંડપ બનાવ્યું.

પૃષ્ટ ૭૧ ઉપર ખુલાસો કરવામાં આવ્યો છે, ત્યાં જુઓ.) આ ઉપરથી એમ સમજાય છે કે प्रभावक चरित्रकार ના સમયમાં એ સ્થાન બહુ મહત્ત્વનું અને પ્રાચીન ગણાતું હતું. એ જ ચરિત્રમાં વીરસૂરીના પ્રબંધમાં લખવામાં આવ્યું છે કે–વીરસૂરિ પાટણ આવ્યા ત્યારે પ્રથમ તેઓ ચારૂપ આવીને રહ્યા હતા અને ત્યાં તેમનો સિદ્ધરાજ જયસિંહે તથા પાટણના સંઘે ખૂબ સત્કાર કર્યો હતો. ૧૪ મા સૈકામાં થઇ ગયેલ માંડવગઢના પ્રસિદ્ધ ધનાઢ્ય પેથડશાહે ચારૂપમાં એક શાંતિનાથનું મંદિર બનાવ્યું હતું, એમ सुकृतसागर અને મુનિસુંદર-સૂરીની બનાવેલી गुर्वावली માં સ્પષ્ટ ઉલ્લેખ છે. उपदेशतरंगिणी માં કેટલાક પ્રસિદ્ધ પ્રસિદ્ધ તીર્થસ્થળોનાં નામો ગણાવ્યાં છે તેમાં પણ ચારૂપ નું નામ જોવામાં આવે છેઃ—

" श्रीजीरापल्ली–फलवर्धि–कलिकुंड–कुकुटेश्वर–पावक–आरासण–संखेश्वर–चारूप–रावणपार्श्व–वाणारसीश्वर–चित्रकूट–आघाट–श्रीपुर–स्तंभनपार्श्व–राणपुरचतुर्मुखविहारायनेकतीर्थानि जगतीतले वर्तमानानि । "

આ સિવાય બીજાં પણ અનેક તીર્થમાળા આદિ પ્રકરણોમાં તથા સ્વતંત્ર સ્તોત્ર–સ્તવનોમાં ચારૂપને એક પવિત્ર તીર્થ તરીકે કથવામાં આવ્યું છે. એ બધા ઉપરથી એમ સ્પષ્ટ જણાય છે કે જુના સમયમાં એ સ્થાન બહુ પ્રસિદ્ધ હતું અને ત્યાં અનેક મંદિરો હતાં. વર્તમાનમાં એ ઠેકાણે પ્રાચીનતા-દર્શક કોઇ વિશેષ પ્રમાણો દેખાતાં નથી. પરંતુ જો ખોદકામ કરવામાં આવે તો કેટલીક મૂર્તિઓ વિગેરે મળી આવવાનો ખાસ સંભવ રહે છે. મ્હેં મ્હારી મુલાખાત દરમ્યાન એ સ્થાને એક પરિકરનો ખંડિત ભાગ જોયો હતો જેના ઉપર આ પ્રમાણે લેખ કોતરેલો હતોઃ—

(१) ... दि १३ श्रीनागेन्द्रगच्छे श्रीसीलगुणसूरिसंताने श्रे० राघण सुत श्रे० सोभा तथा श्रे० जसरा सुत

(२) ....देवाभ्यां चारूपग्रामे श्रीमहतीर्थे श्रीपार्श्वनाथपरिकरकारित

(३) प्रतिष्ठितं श्रीदेवचन्द्रसूरिभिः ।

આ લેખમાં જણાવેલા દેવચંદ્રસૂરી સાથે સંબંધ ધરાવનારો સંવત્ ૧૩૦૧ નો એક લેખ પાટણમાં છે. તથા ખાસ એ આચાર્યની એક મૂર્તિ પણ પાટણના પંચાસરા પાર્શ્વનાથના મંદિરમાં વિરાજિત છે.

આ લેખ તથા નં. ૧૦૬, ૧૦૭, ૧૨૧, ૧૨૨, ૧૨૩, ૧૨૬, અને ૧૨૭ વાળા લેખો એકજ કુટુંબના છે. નં. ૧૦૬–૭ વાળા લેખોમાં જણાવ્યું છે કે–પૂર્વે નાગપુરમાં (મારવાડમાં–જોધપુર રાજ્યના તાબે આવેલું હાલનું નાગોર શહર) વરદેવ નામે શ્રેષ્ઠી હતો જેનાથી 'વરહુડીયા' આવું નામ એ વંશનું પડયું. તે વરદેવને બે પુત્રો હતા એક આસદેવ અને બીજો લક્ષ્મીધર. આસદેવને સા. નેમડ, આભટ, માણિક અને સલખણ; તથા લક્ષ્મીધરને થિરદેવ, ગુણધીર, જગધર અને ભુવન નામે પુત્રો થયા. તેમાં ફકત એકલા નેમડના જ વંશજોનું આ બધા લેખોમાં વર્ણન છે. ડૉ. પીટર્સનના ૩ જા રીપોર્ટમાં (પૃષ્ટ ૯૦ અને ૭૩) એ વંશ સંબંધી બે પ્રશસ્તિઓ આપેલી છે. જેમાં એકમાં નેમડના વંશનું વિસ્તૃત વર્ણન આપ્યું છે. નેમડ જાતિએ પલ્લીવાલ વૈશ્ય હતો. તે કોઈ કારણથી પોતાના મૂળ વતન નાગપુરને છોડી પાલ્હણપુરમાં આવીને રહ્યો હોય એમ બીજી પ્રશસ્તિના ઉલ્લેખ ઉપરથી જણાય છે. એના સંતાનો તપાગચ્છનો બિરૂદ પ્રાપ્ત કરનાર જગચ્ચંદ્રસૂરિના શિષ્યો દેવેન્દ્રસૂરિ, વિજયચંદ્રસૂરિ અને દેવભદ્રગણી–એ ત્રિપુટીના અનુરાગી હતા. એમના ઉપદેશથી નેમડના સંતાનોમાંથી દરેકે જુદા જુદા અનેક ધર્મકાર્યો કર્યાં હતાં. એ પ્રશસ્તિ તથા પ્રસ્તુત લેખોમાંથી નેમડની વંશાવલી આ પ્રમાણે બને છેઃ—

- **નેમડ**
  - રાહડ (૧ લક્ષ્મી–*૨ નાઉકિ.)
    - જિનચંદ્ર (ચાહિણી.)
      - ધાહિણી (કન્યા.)
      - દેવચંદ્ર
      - નામંધર
      - મહીધર
      - વીરધવલ
        - ધનેશ્વર. (ધનશ્રી.)
          - અરસિંહાદિ.
        - લાહડ (લક્ષ્મશ્રી.)
      - ભીમદેવ
  - જયદેવ (જાલ્હણુ દેવી)
    - વીરદેવ (વિજયસિરી.)
    - દેવકુમાર (દેવસિરી.)
    - હાનુ (હરસિણી.)
  - સહદેવ (સૌભાગ્યદેવી.)
    - ખેટા (ફીલણી.)
      - જેહડ.
      - હેમચંદ્ર.
      - કુમારપાલ.
      - પાસદેવ.
    - ગોસલ (ગુણદેવી.)
      - હરિચંદ્ર
      - દેમતી

* નં. ૧૨૧ ના લેખમાં 'વડી' નામ આવ્યું છે. નં. ૧૦૭ માં 'વરી' છે.
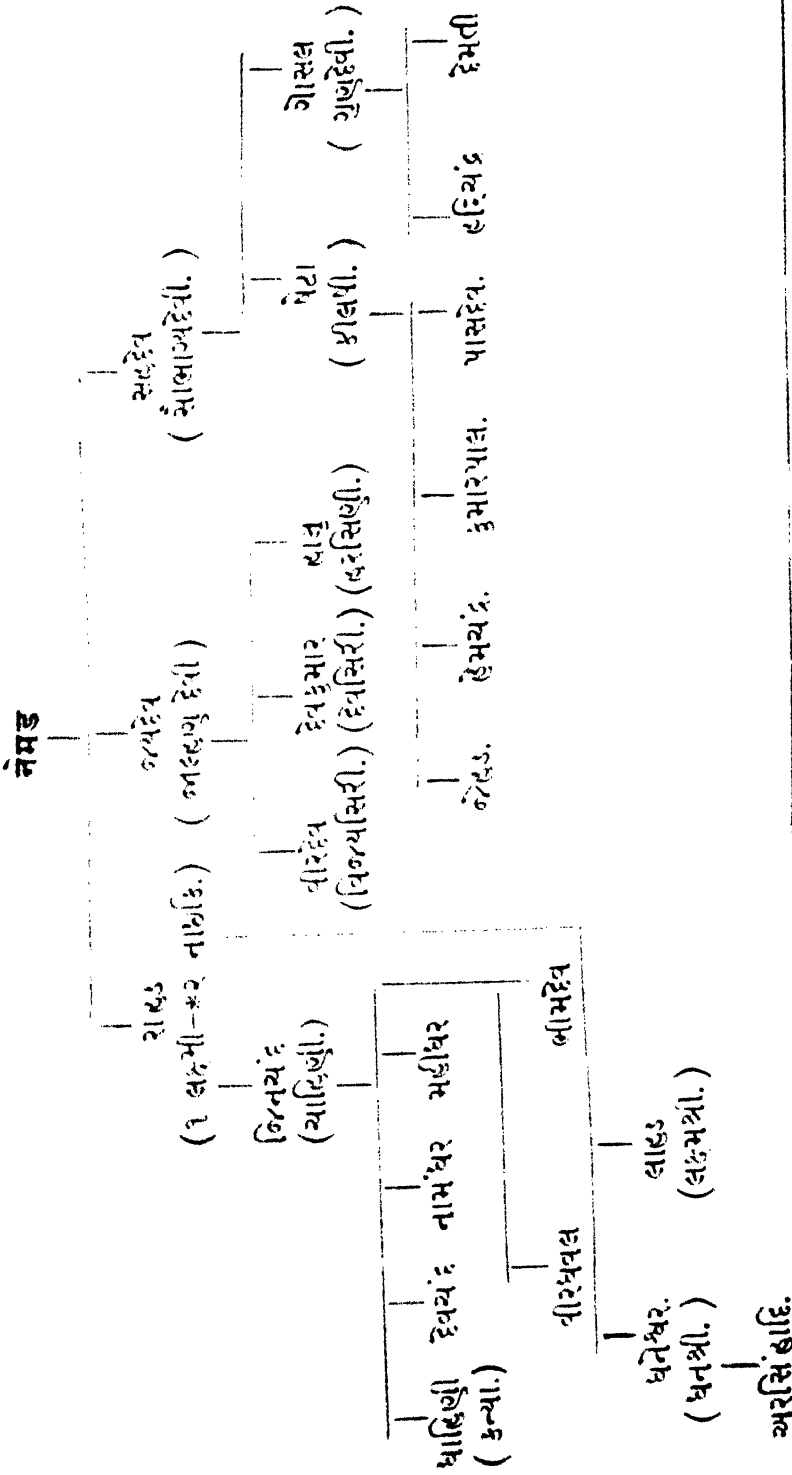
પ્રશસ્તિમાં એમ પણ જણાવ્યું છે કે—જિનચંદ્રના પુત્રોમાંથી વીરધવલ અને ભીમદેવે દેવેન્દ્રસૂરિની પસે દીક્ષા લીધી હતી. દેવચંદ્રે તીર્થયાત્રા માટે સંઘ કાઢી સંઘપતિ પદ પ્રાપ્ત કર્યું હતું. લાહડે પણ જિનપ્રતિમા ભરાવવામાં અને પુસ્તકો લખાવવામાં પુષ્કળ ધન ખર્ચ્યું હતું. પેઢા અને ગોસલ બન્ને ભાઇઓએ શત્રુંજય અને ગિરનાર આદિ તીર્થોની યાત્રા માટે મ્હોટા સંઘો કાઢયા હતા. આવી રીતે એ કુટુંબે અનેક ધર્મકૃત્યો કરી સ્વદ્રવ્યનું ફળ ભોગવ્યું હતું. મહામાત્ય તેજપાળના આ મંદિરમાં આ કુટુંબે આવી રીતે દેવકુલિકા અને જિનમૂર્તિઓ કરાવી છે તેનાથી એમ સમજાય છે કે એ બંને શ્રીમંત કુટુંબોમાં પરસ્પર કોઈ કૌટુંબિક—સંબંધ કે સઘન સ્નેહસંબંધ હોવો જોઇએ. કારણ કે તેજપાળનો આ આદર્શ મંદિર બનાવવામાં પોતાના સંબંધિઓ કે સ્નેહિઓનું સ્મરણ શાસ્વતરૂપે રાખવાનોજ મુખ્ય ઉદેશ હતો.

(૬૭-૬૮)

નં. ૩૯ અને ૪૦ વાળી દેવકુલિકા ઉપર આ બંને લેખો ક્રમથી કોતરેલા છે. પહેલામાં લખ્યું છે કે-તેજપાલે પોતાના મ્હોટા ભાઈ વસ્તુપાલની સોખુકા નામની સ્રીના પુણ્યાર્થે, સુપાર્શ્વનાથની પ્રતિમા વડે અલંકૃત થએલી આ દેવકુલિકા કરાવી છે; અને બીજામાં, એજ મહામાત્યની લલિતાદેવી નામની પત્નીના શ્રેય માટે આ દેવકુલિકા કરાવી છે.

(૬૯-૭૨)

નં. ૪૧ થી ૪૪ સુધીની દેવકુલિકાઓ ઉપર ૬૯ થી ૭૨ નંબર વાળા લેખો કોતરેલા છે. મહામાત્ય વસ્તુપાલના પુત્ર જયતસિંહ અને તેની ત્રણ સ્રીઓ જે જયતલદેવી, સુહવદેવી અને રુપાદેવી નામે હતી તેમના પુણ્ય માટે આ ૪ દેવકુલિકાઓ ક્રમથી બનાવી છે.

(૭૩-૭૪)

ક્રમથી ૪૫ અને ૧ નંબરની દેવકુલિકા ઉપર કોતરેલા. મહં.

શ્રીમાલદેવ (જે વસ્તુપાલનો મ્હોટો ભાઈ હતો) ની બંને પુત્રીઓ જે સહજલ અને સદમલ નામે હતી તેમના પુણ્યાર્થે આ બંને દેવકુલિકાઓ કરાવી છે.

(૭૫)

૨ જા નંબરની દેવકુલિકા. માલદેવના પુત્ર મહં૦ શ્રીપુંનસીહની ભાર્યા આલ્હણદેવીના કલ્યાણ માટે.

(૭૬-૭૭)

અનુક્રમે ૩-૪ નંબરની દેવકુલિકા ઉપર. મહં૦ શ્રી માલદેવની ભાર્યા પાતૂ અને લીલૂના શ્રેયાર્થે આ બંને દેવકુલિકાઓ કરાવી છે.

(૭૮)

૫ નંબરની દેવકુલિકા. મહં૦ શ્રી માલદેવના પુત્ર મહં૦ શ્રી પુંનસીહના પુત્ર પેથડના પુણ્યાર્થે.

(૭૯)

૬ નંબરની દેવકુલિકા. મહં૦ શ્રી માલદેવના પુત્ર મહં૦ શ્રી પુંનસીહના કલ્યાણ માટે.

(૮૦)

૭ નંબરની દેવકુલિકા. મહં૦ શ્રી માલદેવના શ્રેય સારૂં.

(૮૧)

૮ નંબરની દેવકુલિકા. મહં૦ શ્રી પુંનસીહની પુત્રી બાઈ વલાલદેવીના કલ્યાણ નિમિત્તે.

(૮૨)

૯ નંબરની દેવકુલિકા.

ગુંદઉચ મહાસ્થાન (મારવાડમાં પાલી પાસે 'ગુંદોચ' કરીને ગામ છે તે)ના નિવાસી ધર્કટવંશીય શ્રે. બાહુટિના પુત્ર શ્રે. ભાભૂના પુત્ર શ્રે૦ ભાઇલે, પોતાના સઘળા કુટુંબસાથે આ દેવકુલિકા કરાવી. પોતાના ગુરૂ

શ્રીપદ્મદેવસૂરિ અને સૂત્રધાર § શોભનદેવની સમક્ષ, નેમિનાથદેવની નેચા (પૂજા ?) માટે ૧૬ દ્રમ્મ (તે વખતે ચાલતા એક પ્રકારનાં શિક્કાઓ) દેવના ભંડારમાં મુકયા છે. તેમનો પ્રતિમાસ ૮ વિશોપકા (ટકા) વ્યાજ આવશે તેમાંથી અર્ધાથી તો મૂલબિંબની અને અર્ધાથી આ દેવકુલિકામાં, પૂજારીઓએ હુમેશાં પૂજા કરવી.

(૮૩)

૧૦ નંબરની દેવ કુલિકા ઉપર.

સંવત્ ૧૨૯૩, વૈશાખ સુદિ ૧૫, શનિવાર. લેખનો સારાંશ એ છે કે—મહું૦ શ્રી તેજપાલે બનાવેલા આ લૂણુસિંહ વસહિકા નામના શ્રીનેમિનાથદેવના મંદિરની જગતીમાં, ચંદ્રાવતી નિવાસી પ્રાગ્વાટ જ્ઞાતીય ઠકકુર સહુદેવપુત્ર ઠ૦ સિવદેવપુત્ર ઠ૦ સોમસિંહ સુત ઠ૦ સાંવતસીહ, સુહડ આદિ કુટુંબે (આ ઠેકાણે ઘણાં જણનાં નામો છે) પોતાના માતા-પિતાના શ્રેય માટે પાર્શ્વનાથ તીર્થંકરનું બિંબ કરાવ્યું. નાગેન્દ્રગચ્છના આચાર્ય શ્રીવિજયસેનસૂરિએ તેની પ્રતિષ્ઠા કરી.

(૮૪)

૧૪ * નંબરની દેવકુલિકા ઉપર.

સંવત ૧૨૯૩ વૈશાખ સુદી ૧૫, શનિવાર. લેખનો ઘણો ખરો ભાગ, ઉપરના લેખને મળતો જ છે. ચંદ્રાવતી નિવાસી પ્રાગ્વાટ જ્ઞાતીય શ્રે૦ વીરચંદ્ર-ભાર્યા પ્રિયાદેવીના પુત્ર શ્રે૦ સાઢદેવ, શ્રે૦ છાહુડ-ઇત્યા-

---

§ શોભનદેવ, આ મંદિર બનાવનાર મુખ્ય સૂત્રધાર (ઇન્જીનીયર) હતો. તેના જ બુદ્ધિકૌશલ અને શિલ્પચાતુર્યના લીધે આ મંદિર આવા પ્રકારની અનુપમ રચનાથી અલંકૃત થયું છે. જિનહર્ષ ગણિના वस्तुपाल चरित માં આનું કેટલુંક વર્ણન કરેલું છે. જિનપ્રભુસૂરિએ પણ પોતાના विविधतीर्थ कल्प નામના પુસ્તકમાં એક શ્લોક વડે આ પ્રમાણે એના શિલ્પજ્ઞાનની પ્રશંસા કરી છે:—

अहो ! शोभनदेवस्य सूत्रधाराशिरोमणेः ।
तच्चैत्यरचनाशिल्पान्नाम लेभे यथार्थताम् ॥

* ૧૧, ૧૨, ૧૩ નંબરની દેવકુલિકાઓ ઉપર લેખો નથી.

દીએ (અહિં ઘણાં નામો આપ્યાં છે) શાંતિનાથદેવનું બિમ્બ કરાવ્યું. તેની પ્રતિષ્ઠા નવાંગવૃત્તિકારક શ્રીઅભયદેવસૂરિના સંતાનીય શ્રી ધર્મઘોષસૂરિએ કરી.

આ ધર્મસૂરિ મધુકરા નામની ખરતર-ગચ્છની શાખાના હતા, એમ સમયસુન્દરોપાધ્યાયે सामाचारी शतकમાં આ જ લેખનો ઉતારો આપી જણાવે છે. (–' अत्र महुकराखरतरगच्छे श्रीधर्मघोषसूरयो ज्ञेयाः । ') વિશેષમાં વળી એમ પણ જણાવે છે કે દીવ (બંદર)ની પાસે આવેલા ઉના નગરમાં ભોંયરમાં રહેલી એક પ્રતિમા ઉપર પણ એ આચાર્યના નામનો લેખ કોતરેલો છે. યથા—

एवमेव श्रीद्वीपासन्नश्रीऊनानगरे भूमिगृहान्तर्वर्त्तिप्रतिमाप्रशस्तावपि लिखितमस्ति । यथा—' नवाङ्गवृत्तिकारश्रीअभयदेवसूरिसन्तानीयैः श्री-धर्मघोषसूरिभिः प्रतिष्ठितम् । "

ક્ષમાકલ્યાણક ગણિની બનાવેલી खरतरगच्छपट्टावली પ્રમાણે મધુકર ખરતરશાખાની ઉત્પત્તિ સંવત ૧૧૬૭ ની આસપાસ જિનવલ્લ-ભસૂરિના સમયમાં થએલી છે. યથા—

" तद् (जिनवल्लभसूरि) वारके च मधुकरखरतरशाखा निर्गता । अयं प्रथमो गच्छभेदः * ।

(૮૫)

૧૫ નંબરની દેવકુલિકા ઉપર.

સંવત્ ૧૨૯૩, ચૈત્રવદી ૮, શુક્રવાર. ઘણોખરો ભાગ ઉપર પ્રમાણે જ લખેલો છે. ચંદ્રાવતી નિવાસી પ્રાગ્વાટજ્ઞાતીય મહં૦ કઉડી-ના પુત્ર શ્રે૦ સાજણે પોતાના પિતૃવ્યભાઈ વરદેવ આદી (કેટલાંક

* બધી મળીને ખરતરગચ્છની ૯ શાખાઓ થયેલી છે એમ એ જ પટ્ટાવલી ઉપરથી જણાય છે. તેમાં સૌથી પ્રથમ એ શાખા થઈ છે, તેથી આને પ્રથમ ગચ્છભેદ જણાવ્યો છે.

નામો છે) ની સાથે ઋષભદેવની પ્રતિમાવડે અલંકૃત થયેલી આ દેવકુલિકા કરાવી. પ્રતિષ્ઠા કરનાર વિજયસેનસૂરિ.

લેખના પાછલા ભાગમાં વડગામ અને માંટગામ વસનારાં કેટલાક સ્ત્રી પુરૂષોનાં નામો આપીને અંતે ' વડગચ્છીય શ્રીચક્રેશ્વરસૂરિના અનુયાયી શ્રાવક સાજણે કરાવી ' (શું ? તે જણાવી નથી) એમ લખ્યું છે.

(૮૬)

૧૬ નંબરની દેવકુલિકા ઉપર.

સં. ૧૨૮૭ ચૈત્રવદી ૩. મહામાત્ય શ્રીતેજપાલે કરાવેલા નેમિનાથના ચૈત્યમાં ધવલક્કક (હાલનું ધોલકા) વાસ્તવ્ય શ્રીમાલજ્ઞાતીના ઠ. લીરચંદ્રના પુત્ર ઠ. રતનસીહના પુત્ર દોસી ઠ. પદમસીહે પોતાના પિતા રતનસીહ અને માતા કુમરદેવી જે મહં. નેનાના પુત્ર મહં. વીજાની પુત્રી થાયછે—તેમના કલ્યાણ માટે, સંભવનાથની પ્રતિમા સાથે આ દેવકુલિકા કરાવી.

(૮૭-૮૮)

આ બંને લેખો ૧૭ નંબરની દેવકુલિકાના દક્ષિણ અને પૂર્વદ્વાર ઉપર ક્રમથી કોતરેલા છે.

મહામાત્ય તેજપાલે પોતાના પુત્ર લુણસિંહની રયણા અને લખમા નામની બંને સ્ત્રીઓ માટે આ દેવકુલિકા કરાવી, એ લેખોનો તાત્પર્ય છે.

(૮૯)

૧૮ નંબરની દેવકુલિકા ઉપર.

મહં. તેજપાલે પોતાની સ્ત્રી અનુપમાદેવીના પુણ્યાર્થે, મુનિસુવ્રતદેવની આ દેવકુલિકા કરાવી છે.

(૯૦-૯૧)

૧૯ નંબરવાળી દેવકુલિકાના પશ્ચિમ અને દક્ષિણદ્વાર ઉપર આ બે લેખો કોતરેલા છે.

પશ્ચિમદ્વારવાળા લેખમાં લખ્યું છે—મહં૦ તેજપાલે પોતાની

પુત્રી બઉલદેવીના શ્રેયાર્થે આ દેવકુલિકા કરાવી છે. અને દક્ષિણદ્વારના લેખમાં લૂણસિંહની પુત્રી ગઉરાદેવીના હિતાર્થે આ દેવકુલિકા કરાવી છે.

(૯૨-૯૩)

૨૦ અને ૨૨ નંબરવાળી દેવકુલિકા ઉપર છે (૨૧ નંબરની દે. ઉપર લેખ નથી.)

આ બંને લેખો ઉપરના ૮૩-૮૪-૮૫ નંબરવાળા લેખો જેવા જ છે. ચંદ્રાવતી નિવાસી પ્રાગ્વાટોએ કોતરાવેલા છે. જુદા જુદા કુટુંબનાં મનુષ્યોનાં નામો આપ્યાં છે. જે ઘણા ભાગે, આ મંત્રીઓના મોસાળ પક્ષના કે તેજપાલના સાસરા પક્ષના હશે.

(૯૪ થી ૯૯)

આ ૬ લેખો અનુક્રમે ૨૫ થી ૩૦ નંબર સુધીની દેવકુલિકાઓ ઉપર કોતરેલા છે.

મહામાત્ય વસ્તુપાલ અને તેજપાલને ૭ બહેનો હતી. તેમના પુણ્યાર્થે આ જુદી જુદી દેવકુલિકાઓ તેજપાલે કરાવી છે અને દરેક ઉપર એકેક બહેનનું નામ આપેલું છે. આ ૭ બહેનોના નામ આ પ્રમાણે છે:—

૧ ઝાલ્હણદેવી, ૨ માઉ, ૩ સાઉ, ૪ ધણદેવી, ૫ સોહગા, ૬ વયજુ અને ૭ પદ્મલા. (આ પદ્મલાનું નામ ૧૦૩ નંબરના લેખમાં છે.)

(૧૦૦—૧૦૧)

આ બંને લેખોમાંથી પ્રથમનો લેખ ૩૦ નંબરની દેવકુલિકાના પશ્ચિમદ્વાર ઉપર છે. અને બીજો ૩૧ નંબરની દે. ઉપર છે. પહેલો લેખ બહુજ ખોટો લખાયલો છે. ચંદ્રાવતી નિવાસી પ્રાગ્વાટ જ્ઞાતિના બે કુટુંબોએ આ દેવકુલિકાઓમાં અમુક અમુક જિનની પ્રતિમાઓ કરાવી, એ લેખની હકીકત છે.

(૧૦૨)

૩૨ નંબરની દેવકુલિકાના પૂર્વદ્વાર ઉપર.

મહામાત્ય તેજપાલે પોતાના મામાના પુત્ર ભાભા અને રાજપાલના કથનથી, તેમના પિતા મહં૦ પૂનપાલ તથા માતા મહં૦ પૂનદેવીના શ્રેયાર્થે આ દેવકુલિકામા ચંદ્રાનનદેવની પ્રતિમા કરાવી.

(૧૦૩)

એજ દે. ના ઉત્તરદ્વાર ઉપર.

તેજપાલની ૭ મી બહેન પદ્મલાના કલ્યાણાર્થે વારિસેણદેવની પ્રતિમાવડે અલંકૃત એવી આ દેવકુલિકા કરાવી.

(૧૦૪)

૩૩ નંબરની દેવકુલિકા.

શ્રીમાલજ્ઞાતિના ઠ. રાણાના પુત્ર ઠ. સાહુણીગે પોતાની સુહાગદેવી નામની સ્ત્રીની કુંખે અવતરેલા ઠ. સીહડ નામના પુત્રના પુણ્યાર્થે યુગાદિજિનનું બિંબ કરાવ્યું.

(૧૦૫)

૩૪ નંબરની દેવકુલિકા.

શ્રીમાલજ્ઞાતીના શ્રે૦ ચાંદાના પુત્ર શ્રે૦ ભોજાના પુત્ર શ્રે૦ ખેતલે પોતાની જાસુનામની માતાના શ્રેયાર્થે અજિત દેવની પ્રતિમા કરાવી.

(૧૦૬-૧૦૭)

૩૫ અને ૩૬ નંબરની દેવકુલિકાઓ ઉપર આ બંને લેખો અનુક્રમે કોતરેલા છે.

નં૦ ૬૬ ના લેખના અવલોકનમાં જણાવેલા વરહુડીઆ કુળના સા૦ નેમડના વંશજોના આ લેખો છે. વિશેષ વર્ણન ઉપરોક્ત લેખના વિવેચનમાં આપી જ દીધું છે.

આ બંને લેખોમાં પ્રારંભની ત્રીજી પંક્તિઓમાં **श्रीसंभवदेव** અને **श्रीशांतिदेव** આ બંને નામોની ઉપર ક્રમથી **श्रीमहावीरदेव** અને **श्रीनेमिनाथदेव** આ નામો બારીક અક્ષરોમાં આપ્યાં છે તેની મતલબ નીચેના નામો બાતલ કરી ઉપર આપેલાં નામો કાયમ રાખવાની છે. શિલાપટ્ટોમાં અક્ષરો કોતર્યા પછી તે પાછા ભૂંસી શકાય તેવી સ્થિતિ ન હોવાથી

તે લેખમાં જો પાછળથી કાંઈ ફેરફાર કરવાનો હોય છે તો આવી રીતે મૂળ લખેલા ઉપર બીજું લખાણ કરાય છે.

(૧૦૮-૦૯)

નંબર ૩૭ અને ૩૮ ની દેવકુલિકાઓ ઉપર આ બંને લેખો લાંબી લાંબી બબ્બે પંક્તિઓમાં કોતરેલા છે.

આ બંને લેખો એકજ પ્રકારના છે. પ્રારંભમાં સંવત્ પુરતો ભાગ ગદ્યમાં છે અને બાકીનાં ૪-૪ પદ્યો છે. જેમાનાં ત્રણ પદ્યો તો એકનાં એકજ છે અને અંતિમ પદ્ય બંનેમાં જુદા જુદા પ્રકારનું છે. ભાવાર્થ આ પ્રમાણે છેઃ—

શ્રીષંડેરકગચ્છીય શ્રીયશોભદ્રસૂરીની શિષ્યસંતતિમાં શ્રીશાંતિસૂરી થયા. તેમના ચરણ કમલમાં ભ્રમર સમાન મંત્રી શ્રીઉદયસિંહ થયો, જે વિપુલ ધનનું દાન કરવાથી તો દાનવીર, ગિરનાર વિગેરે તીર્થોની મહાન આડંબર સાથે યાત્રા વિગેરે ધર્મકૃત્યો કરવાથી ધર્મવીર અને રાજા-મહારાજાઓનું પણ માન મર્દન કરવાથી યુદ્ધવીર—એમ ત્રિવિધવીર ચૂડામણી કહેવાતો હતો. તેનો પુત્ર યશોવીર જે 'કવિન્દ્રબન્ધુ' નો બિરૂદ ધરાવે છે અને જેને સરસ્વતી અને લક્ષ્મીએ એકીસાથે અંગીકાર કર્યો છે અર્થાત્ જે ઉત્તમ વિદ્વાન્ હોઈ મહાન્ ઐશ્વર્યવાન્ છે, તેણે પોતાના પિતાના પુણ્યાર્થે સુમતિનાથ તીર્થંકરની પ્રતિમાયુકત અને માતાના શ્રેયાર્થે પદ્મપ્રભબિંબયુક્ત આ બે દેવકુલિકાઓ કરાવી છે.

આ મંત્રી યશોવીર, જાવાલીપુરના ચાહુમાન રાજા ઉદયસિંહનો પ્રધાન હતો. એ બહુશ્રુત વિદ્વાન્ અને રાજનીતિનિપુણ મહામાત્ય હતો. મહામાત્ય વસ્તુપાલ અને તેજપાલની સાથે આની ગાઢમૈત્રી હતી. તેજપાલના બનાવેલા આ નેમિનાથ ચૈત્યના શિલ્પકામમાં એણે કેટલાક દોષો બતાવ્યા હતા. જિનહર્ષગણિરચિત **वस्तुपाल चरित्र** માં આના સંબંધમાં કેટલુંક વર્ણન કરેલું છે.

(૧૧૦-૧૧૧)

આ મંદિરના મૂળ ગભારાના બારણાની બંને બાજુએ-રંગ-

મંડપમાં ઘણીજ ઉત્તમ કારીગિરીવાળા આરસના બે ગોખલાઓ બનેલાછે તેમનો ઉપર આ બંને લેખો કોતરેલા છે. બંનેનો લેખપાઠ એકજ પ્રકારનો છે ફક્ત અંતમાં તીર્થંકરના નામો જુદાં જુદાં છે. આ લેખો થોડા થોડા ખંડિત થઈ ગયેલા છે પરંતુ બંનેને મેળવતાં લેખપાઠ સંપૂર્ણ થઈ રહે છે. લેખની મતલબ આ પ્રમાણે છે—

સં૦ ૧૨૯૭, વૈશાખ સુદિ ૧૪, ગુરૂવાર....મહં૦ તેજપાલે પોતાની બીજી પત્ની સુહડાદેવી જે પાટણનિવાસી મોઢજ્ઞાતિના ઠ. ઝાલણના પુત્ર ઠ. આશા અને તેની સ્ત્રી ઠકુરાણી સંતોષાની પુત્રી થાય છે તેના શ્રેયાર્થે આ બંને ખત્તકો અને તેમાં વિરાજિત જિનપ્રતિમાઓ કરાવી છે.

વર્તમાનમાં લોકો આ બંને ગોખલાઓને દેરાણી જેઠાણીના ગોખલા કહે છે અને વસ્તુપાલની સ્ત્રી લલિતાદેવી તથા તેજપાલની સ્ત્રી અનુપમાદેવી—આ બંને જણીઓએ પોતપોતાના ખર્ચે બનાવ્યા છે અને તેમાં ૧૮ લાખ રૂપીઅ ખર્ચ થયાનું કહેવાય છે. કેટલાક જુના સ્તવનો અને આધુનિક પુસ્તકોમાં પણ એજ કિંવદન્તી પ્રમાણે લખેલું જોવામાં આવે છે. પરંતુ આ લેખો ઉપરથી સ્પષ્ટ જણાય છે કે એ માન્યતા ભૂલભરેલી છે. આ બંને ગોખલાઓ તેજપાલની બીજી સ્ત્રી સુહડાદેવીના પુણ્યાર્થે બનાવવામાં આવ્યા છે.

સુહડાદેવીનું નામ वस्तुपाल चरित्र કે બીજા કોઇ પુસ્તકમાં મ્હારા જોવામાં આવ્યું નથી. તેમજ તેને મોઢ જ્ઞાતિમાં જન્મેલી આ લેખોમાં લખેલી છે. તેથી એ એક પ્રશ્ન થાય છે, કે શું તે વખતે પ્રાગ્વાટ અને મોઢ જેવી બે સ્વતંત્ર જુદી જુદી જાતોમાં પરસ્પર લગ્ન વ્યવહાર થતો હતો ? હજી સુધી આવી જાતના બીજા ઉદાહરણોનાં પ્રમાણો દ્રષ્ટિગોચર થયાં નથી તેથી આ પ્રશ્નનો ઉત્તર સરલ નથી. આ લેખો મંદિર થયા પછી બહુ જ પાછળ છેક ૧૨૯૭ માં લખાયા છે તેથી એમ પણ અનુમાન થાય છે કે તેજપાલે સુહડાદેવીની સાથે મ્હોટી ઉમરે પહોંચ્યા પછી—કદાચિત્ તેને વૃદ્ધાવસ્થા પણ કહી શકાય—લગ્ન

કર્યું હોવું જોઇએ. અનુપમા જેવી સર્વથા અનુપમ સ્ત્રીની સાથે ઘણા લાંબા સમય સુધી સંસાર સુખ ભોગવી, તેજપાલ જેવા પરમ જૈન આદર્શ અમાત્યને નિર્વૃત્ત થવાના પરમ કર્તવ્યની તદ્દન ઉલટી દશાએ આમ એક વિજાતીય બાલાની સાથે લગ્ન કરવાનું શું કારણ હશે તેનો કાંઈ પણ ઉલ્લેખ કોઈ ગ્રંથકાર કરતો નથી એ એક ખરેખર વિચારણીય બાબત છે. અપ્રસંગ હોવાથી આ સંબંધે વિશેષ ઉહાપોહ કરવો અત્ર ઠીક નથી, એમ સમજી આટલીજ સૂચના બસ્ ધારી છે.

(૧૧૨–૧૩૦)

આ બધા લેખો, મુખ્ય મંદિર અને જુદી જુદી દેવકુલિકાઓમાં રહેલી કેટલીક પ્રતિમાઓ ઉપર કોતરેલા છે. વિશેષ ઉલ્લેખનીય કોઈ બાબત એમાં નથી.

નં. ૧૨૧, ૧૨૨, ૧૨૩, ૧૨૫ અને ૧૨૭ વાળા લેખો વરહુડીયા કુટુંબના છે એમ ઉપર ૬૬ નંબર વાળા લેખના અવલોકનમાં જણાવ્યુંજ છે. એ લેખો મૂળ ગભારામાં જે મૂલનાયક તરીકે મૂર્તિઓ પ્રતિષ્ઠિત છે તેમનાં પદ્માસનો નીચે કોતરેલા છે.

(૧૩૧)

મંદિરની જગતીમાં એક 'હસ્તીશાલા' બનેલી છે. તેમાં ઉત્તમ પ્રકારની કોરણીવાળી આરસની ૧૦ હાથિણીઓ ઉભેલી છે. આ દશે ઉપર ચંડપાદિ ૧૦ પુરૂષોની મૂર્તિઓ બેસાડેલી હતી. હાલમાં તેમના ઉપર એકે મૂર્તિ નથી. મૂર્તિઓ કોઇ ઉપાડી ગયા કે ભાંગી ન્હાંખી તે જાણી શકાતું નથી.

આ હાથિણીઓની પાછળ ભીંતમાં ૧૦ ગોખલાઓ બનેલા છે તેમાં લેખમાં જણાવ્યા પ્રમાણે સ્ત્રી પુરૂષોની મૂર્તિઓ છે. પ્રથમના ગોખલામાં આચાર્ય ઉદયસેન અને તેમના શિષ્ય વિજયસેન (કે જેમના હસ્તે આ મંદિરની પ્રતિષ્ઠા થઈ છે) ની પણ મૂર્તિઓ બેસાડેલી છે. સ્ત્રી પુરૂષોવાળી દરેક મૂર્તિના હાથમાં ફૂલની માલા આપી તેમને મંદિરમાં પૂજા કરવા જતા સૂચવ્યા છે. વસ્તુપાલની મૂર્તિ ઉપર, મસ્તક ઉપર પાષાણનું છત્ર બનાવેલું છે. આ બધા લેખો ઉપરથી આ મહામાત્યોનું વંશ વૃક્ષ આ પ્રમાણે બને છે:—
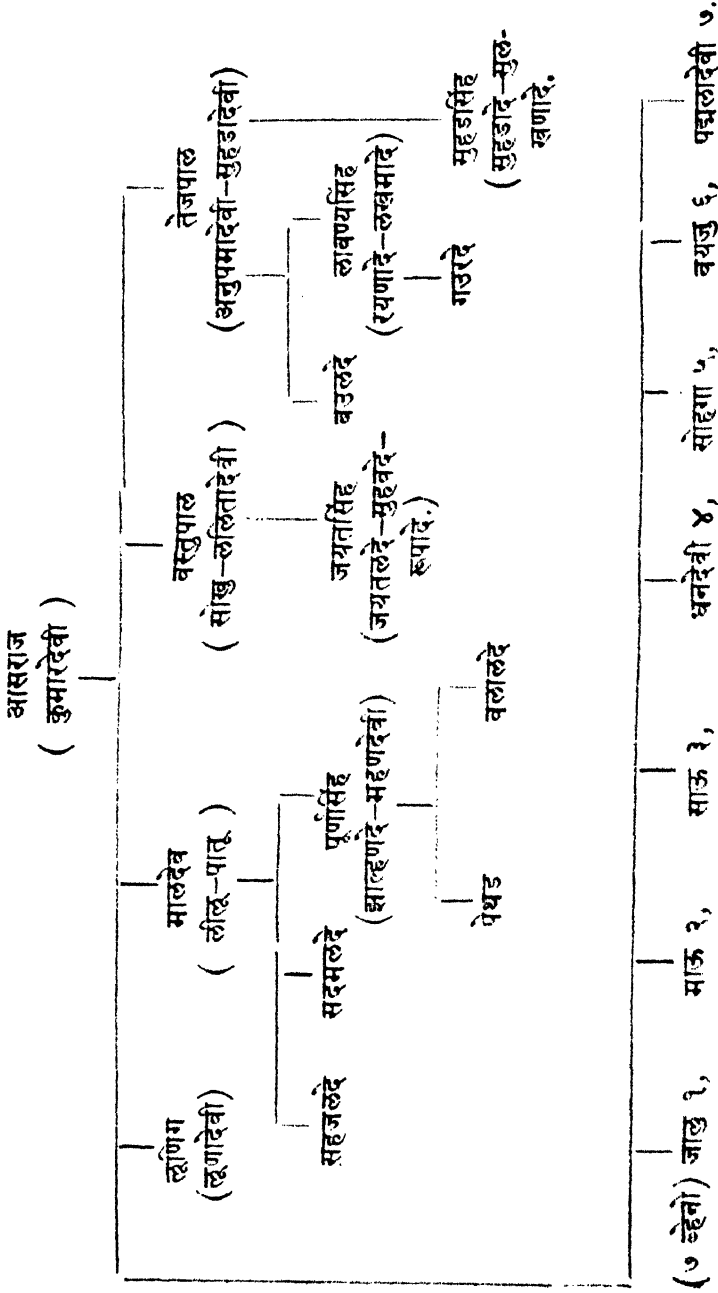
आसराज
(कुमारदेवी)
लूणिग
(लूणादेवी)
मालदेव
(लीलू–पातू)
वस्तुपाल
(सोखु–ललितादेवी)
तेजपाल
(अनुपमादेवी–सुहडादेवी)
सहजलदे
सदमलदे
पूर्णसिंह
(झाल्हणदे–महणदेवी)
जयतसिंह
(जयतलदे–सुहवदे–
रूपादे.)
बउलदे
लावण्यसिंह
(रयणादे–लखमादे)
पेथड
वलालदे
गउरदे
सुहडासिंह
(सुहडादे–सुल-
खणादे.
(७ व्हेनो) जालु १, माऊ २, साऊ ३, धनदेवी ४, सोहगा ५, वयजु ६, पद्मलादेवी ७.

જિનપ્રભસૂરિ રચિત विविधतीर्थकल्प નામના પુસ્તકમાં, જે વિ. સં. ૧૩૪૯ (ઈ. સ. ૧૨૯૨) ની લગભગ રચાવું શરૂ થયું હતું અને સં. ૧૩૮૪ (ઈ. સ. ૧૩૨૭) ની આસપાસ સમાપ્ત થયું હતું તેમાં, જણાવ્યું છે કે મુસલમાનો*એ આ મંદિરને તોડી નાંખ્યું હતું તેનો પુનરૂદ્ધાર શક સં. ૧૨૪૩ (વિ. સં. ૧૩૭૮) માં ચંડસિંહના પુત્ર સંઘપતિ પીથડે (અથવા પેથડે) કરાવ્યો હતો. આ બાબતનો એક લેખ પણ આ મંદિરમાં રંગમંડપમાં એક સ્તંભ ઉપર કોતરેલો છે. લેખ આ પ્રમાણે છે.

ओम् ।

आचन्द्रार्कं नन्दतादेष संघा-
धीशः श्रीमान् पेथडः संघयुक्तः ।
जीर्णोद्धारं वस्तुपालस्य चैत्ये
तेने येनेहाऽर्बुदाद्रौ स्वसारैः ॥

અર્થાત્—સંઘપતિ પેથડ સંઘયુકત યાવચ્ચંદ્ર દિવાકરૌપર્યંત જીવિત રહો જેણે પોતાના દ્રવ્યવડે આબુપર્વત ઉપરના આ વસ્તુપાલના ચૈત્યનો જીર્ણોદ્ધાર કર્યો.

આ સંઘપતિ પેથડ કયાંનો રહેવાસી હતો તે જાણી શકાયું નથી.

---

* કયા મુસલમાન સુલતાને અને કયારે આ મંદિર તોડયું તે ચોકકસ જણાયું નથી. પરંતુ પં. ગૌરીશંકરજી ઓઝાના અનુમાન પ્રમાણે " અલાઉદ્દીન ખીલજીની ફોજે જાલોરના ચૌહાન રાજા કાન્હડદેવ ઉપર વિ. સં. ૧૩૬૬ (ઇ. સ. ૧૩૦૯) ની આસપાસ ચઢાઈ કરી ત્યારે આ મંદિરને તોડયું હોવું જોઇએ."

सीरोहीका इतिहास, पृ. ७०।

વિમલવસહિમાંના લેખો.

(૧૩૨)

આબુ પર્વત ઉપરના વિમલવસહિ નામના મંદિરમાં ન્હાના મ્હોટા અનેક લેખો છે પરંતુ તેમાંથી ફક્ત બે ત્રણ જ લેખો અત્યાર સુધીમાં પ્રકાશિત થયા છે. આ સંગ્રહમાંના બધા લેખો–એક બે ને બાદ કરીને પ્રથમ વાર જ પ્રકટ થાય છે. આ બધા લેખો અમદાબાદ નિવાસી શ્રાવક શાહ ડાહ્યાભાઈ પ્રેમચંદ વકીલ એમણે લીધા હતા. તેમની આપેલી નકલો ઉપરથી મ્હેં આ સંગ્રહમાં પ્રકટ કર્યા છે. ૧૩૩ નંબરનો લેખ મ્હને શ્રીમાન્ ડી. આર. ભાંડારકર. એમ. એ. તરફથી તેમના આર્કીઓલોજીકલ સ્ટાફમાંથી મળ્યો છે. વિમલવસહિમાંનો મુખ્ય લેખ, જે આ સંગ્રહમાં ૧૩૨ માં નંબરે મુકાણો છે, તે પ્રોફેસર એફ. કીલહોર્ને એપીગ્રાફીઆ ઇન્ડીકાના ૧૦ માં ભાગમાં (પૃષ્ઠ ૧૪૮ ઉપર) વિવેચન સાથે પ્રકટ કર્યો છે.

એ લેખ ઉપર ઉક્ત પ્રોફેસરનું વિવેચન આ પ્રમાણે છેઃ–

ઇ. સ. ૧૮૨૮ માં એચ. એચ. વીલ્સને એશીઆટીક રીસર્ચીસ, પુસ્તક ૧૬ ના પાન ૨૮૪ ઉપર અર્બુદ એટલે કે હાલના આબુ પર્વત ઉપર આવેલા લેખોનો અહેવાલ પ્રસિદ્ધ કર્યો. આ અહેવાલ રાજપુતાનામાં આવેલા સીરોહી સ્ટેટના પોલીટીકલ એજન્ટ કેપ્ટન સ્પીઅર્સે (Captain Speirs) એશીયાટીક સોસાયટી ઑફ બેંગાલ (Asiatic Society of Bengal) ને આપેલી નકલો ઉપરથી તૈયાર કરેલો છે. આ અહેવાલમાં નેમિનાથના દેવાલયમાં આવેલા બે મોટા લેખોમાંના એકનું પૂર્ણ ભાષાંતર પ્રો. વીલ્સને આપ્યું છે. આ લેખો, પહેલાં, ઈ. સ. ૧૮૮૩ માં મી. એ. વી. કાથવટેએ પ્રથમ પ્રસિદ્ધ કર્યા હતા અને તે, હવે, પ્રો. લ્યુડર્સે આજ પુસ્તકના ભાગ ૮, પાન ૨૦૦ ઉપર લેખોના ઉતારા સહ પ્રસિદ્ધ કર્યા છે. વળી એ અહેવાલમાં ' ઇન્ડીઅન ઍંટીકવેરી ' (Indian Antiquary) ના પુસ્તક ૧૬, પાન ૩૪૭ [૧]

---

૧ આ લેખની અનુકૃતિ 'ભાવનગર ઇન્સ્ક્રીપ્શન્સ ' પ્લેટ ૩૬ (Bhavanagar Inscriptions) માં આવેલી છે.

ઉપર મેં પ્રસિદ્ધ કરેલા અચલેશ્વરના દેવાલય નજીકના ગુહિલ લેખનું તથા ઉપર પાન ૭૯ [1] માં મેં આપેલા અચલેશ્વરના દેવાલયના લેખનું ભાષાંતર આપ્યું છે. બીજા લેખો વિષે માત્ર ટુંક હકીકત આપી છે જેનો આધાર કોઇક વિદ્વાને લખેલા હીંદી પુસ્તક ઉપર રાખ્યો છે.

ત્યારબાદ ઘણાં વર્ષો સુધી આબુના લેખોના અભ્યાસ વિષે કાંઇપણ[2] કરવામાં આવ્યું નથી. પરંતુ ૧૯૦૦-૦૧ ના શિયાળામાં જ્યારે વેસ્ટર્ન સરકલના આર્કીઑલૉજીકલ સર્વે ઑફ ઇંડીઆના સુપરીન્ટેન્ડેન્ટ મી. કાઉસેન્સ આબુ ઉપર હતા ત્યારે પર્વત ઉપરના સર્વ લેખોની નકલો તૈયાર કરાવી હતી. તેમણે આ બધી નકલો ગવર્નમેન્ટ એપીગ્રાફીસ્ટના તરફ મોકલાવી તેથી આ લેખોની સારી રીતે તપાસ થાય તેવો વખત તેમણે આપણને આપ્યો છે. તેમાંના ઘણા લેખો ઘણા જ નાના છે. તેમાંનો કોઈ પણ લેખ ઈ. સ. ના ૧૧ મા સૈકાથી જુનો નથી. આ સર્વમાંથી હાથ લાગતી ઐતિહાસિક બાબતો ઘણીજ થોડી છે. તેમાંના કેટલાક ઉપયોગી છે અને એવા લેખોનો ફેલાવો કરવાની જરૂર છે તથા બાકીના કેટલાકમાં તો માત્ર નામ, વાક્ય અગર શબ્દ વિગેરેજ જોવામાં આવે છે પરંતુ આવા લેખો ભવિષ્યમાં કોઇ વખત ઉપયોગી થઇ શકે.

મી. કાઉસેન્સે મેળવેલા લેખો જે પ્રો. હુલ્ટઝે (Prof. Hultzsch) મારા તરફ મોકલ્યા છે, તે બધા મળીને ૨૯૮ છે, જેમાંના ૨૭૦ શાહીના છે અને ૧૮ નજરથી કાઢેલા છે. ૨૯૮ માંથી ૧૪૮ લેખો ઋષભ (આદિનાથ) ના દેવળમાંથી મળેલા છે જે દેવળ વિમલે[3] બંધાવ્યું હતું. ૯૭ લેખો

૧ વધારામાં, પ્રો. વીલ્સને ઇંડીઅન એંટીકવેરી, પુ. ૧૧ પાન. ૨૨૧ ઉપર ડાક્ટર કાર્ટેલીરી (Cartellieri) એ પ્રસિદ્ધ કરેલા વિ. સં. ૧૨૬૫ નો લેખ જે હાલમાં સિરોહી ગામમાં રાખવામાં આવ્યો છે તેનું ભાષાંતર પણ આપ્યું છે; જુઓ પ્રોગ્રેસ રીપોર્ટ ઑફ ધી આર્કીઑલૉજીકલ સર્વે ઑફ ઇંડીઆ, વેસ્ટર્ન સરકલ, સન. ૧૯૦૫-૦૬ પાન ૪૭,

(૨) (પ્રો. વીલ્સને ભાષાંતર કરેલા લેખો ઉપરાંત) પ્રસિદ્ધ થએલા લેખો માટે જુઓ – મારૂં નોર્ધર્ન લીસ્ટ નં. ૨૬૧ અને ૨૬૫.

(૩) લેખોમાં દેવાલયનું નામ विमल वसहिका, विमलस्य वसहिका, विमलवसही અને विमलवसतिकातीर्थ છે તથા ભાષાનાં પુસ્તકોમાં પણ विमलवसति છે. ઉપર પાન ૮૧ માં મેં પ્રથમથી કહેલું છે કે ' વિમલસાહ ' અગર ' વિમળશાહ ' અને હાલનું ' વિમલસા ' આ નામો ' વિમલવસહિકા '

તેજ:પાળના બંધાવેલા નેમિનાથના મંદિરમાંથી મળેલા છે;[1] ૩૦ અચલેશ્વરના દેવળમાંથી તથા ૧૩ અન્યસ્થળેથી મેળવેલા છે. વિમળ મંદિરના લેખોમાંના ૧૨૬ ને મિતિ માંડેલી છે તેમાંનો સૌથી જુનો લેખ [વિ.] સં. ૧૧૧૯ (લગભગ ઈ. સ. ૧૦૬૨) નો છે જે (નં. ૧૭૮૦, મી. કાઉસેન્સ લીસ્ટ) ચાલુક્ય રાજા ભીમદેવ પહેલાના એક પ્રધાનનો છે; નવામાં નવો લેખ (નં. ૧૮૭૪) [વિ.] સં. ૧૭૮૫ (લગભગ ઈ. સ. ૧૭૨૮) નો છે. બે લેખોની વચ્ચેની મિતિ વાળા લેખોમાં વિ. સં. ૧૨૪૫ (૨૨ લેખો)ના તથા ૧૩૭૮ (૨૫ લેખો) ના વધારે છે. તેજ:પાળના દેવાલયના લેખોમાં ૭૭ લેખો ઉપર મિતિ નાંખેલી છે; અને આ લેખોમાં જુનામાં જુના લેખો વિ. સં. ૧૨૮૭ (લગભગ ઈ. સ. ૧૨૩૦) ના છે જે વર્ષમાં એ મંદિર બંધાવવામાં આવ્યું હતું. નવામાં નવો લેખ (નં. ૧૭૪૮) [વિ.] સં. ૧૯૧૧ (લગભગ ઇ. સ. ૧૮૫૪) નો છે. વિ. સં. ૧૨૮૭ અને ૧૨૯૭ વચ્ચેની મિતિના ઓછામાં ઓછા ૪૭ લેખો છે. અને ૧૩૪૬ થી ૧૩૮૯ વચ્ચેના ૯ છે. અચળેશ્વરના દેવળના ૩૦ લેખોમાંથી ૨૨ ઉપર મિતિ નાંખેલી છે. જુનામાં જુનો લેખ (નં. ૧૯૫૦) [વિ.] સં. ૧૧૮૬ (લગભગ ઇ. સ. ૧૧૨૯) નો છે જે લગભગ સઘળો જતો રહ્યો છે. બીજો એક લેખ (નં. ૧૯૪૧) [વિ.] સં. ૧૧૯૧ નો હોય તેમ લાગે છે. મને ચોક્કસ લાગે છે તે લેખ મી. કાઉસેન્સના લીસ્ટનો નં. ૧૯૫૧ છે જે [વિ.] સં. ૧૨૦૭ (લગભગ ઈ. સ. ૧૧૫૦) નો છે અને જે [પરમાર] મહામંડલેશ્વર યશોધવલદેવ (ચાલુક્ય કુમારપાલનો ખંડીયો રાજા; આ કુમારપાલનો એક લેખ આજ વર્ષનો છે) ના રાજ્યમાં થએલો છે. બીજા બે લેખો (નં. ૧૯૪૫ ને ૧૯૪૬) મિતિ [વિક્રમ] સં. ૧૨૨ [૫] તથા ૧૨૨ [૮] છે અને બીજાઓની મિતિ ૧૩૭૭ તથા ત્યાર પછીની છે. બાકીના ૧૩

(વિમળનું મંદિર) એ શબ્દ નહિ સમજવાને લીધે ઉત્પન્ન થયા હશે એમ મારો મત છે. તેવીજ રીતે 'લુણીગવસહિકા' માંથી (તેજ:પાળના ભાઇને માટે) 'લુનિગસહિકા' ઉત્પન્ન થયો છે. જુઓ—એશીયાટીક રીસર્ચીસ (Asiatic Researches) પુ. ૧૬, પાન ૩૦૯.

(૧) ઉપર પુ. ૮, પાન ૨૦૦ ઉપર પ્રો. લ્યુડર્સે જણાવ્યું છે કે આ મંદિરનું સાધારણ નામ 'લુણસિંહ (અથવા લુણસિંહ) વસહિકા' અગર 'લુણવસહિકા' છે, મેં પણ લેખોમાં 'લુણિગવસહિકા' 'તેજ:પાળવસહિકા' 'તેજલવસહી' તથા ભાષાનાં પુસ્તકોમાં 'લુણિગવસતિ' જોયાં છે.

લેખો વિષે એટલુંજ કહેવું જોઇએ કે ઉપર કહેલા ગુહિલ લેખ (નં. ૧૯૫૩)ની મિતિ [વિ.] સં. ૧૩૪૨ છે અને બાકીનાઓની મિતિ ત્યાર પછીની છે.

નેમીનાથના દેવાલયના લેખોમાંના બે મોટા અને ઘણાજ ઉપયોગી તથા બીજા ત્રીસ નાના લેખો મી. કાઉસેન્સની નકલો પરથી પ્રો. લ્યુડર્સે પ્રસિદ્ધ કર્યા છે (જુઓ પુ. ૮; પાન. ૨૦૦) હવે હું [વિ.] સંવત્ ૧૩૭૮ નો લેખ આપું છું જે ઋષભના દેવાલયમાં છે અને તેમાં માત્ર જાણવા લાયક એ છે કે તે દેવળ વિ. સં. ૧૦૮૮ (લગભગ ઈ. સ. ૧૦૩૧) માં કોઈક વિમલે બંધાવ્યું છે; આ વિમલને અર્બુદ ઉપર (ચાલુક્ય) ભીમદેવ (પહેલાએ) दण्डपति નીમ્યો હતો; એવી હકીકત છે.

લેખનું વર્ણન કર્યા પહેલાં મારે કહેવું જોઇએ કે અહીંઆં આપેલી દેવળ નો પાયો નાંખ્યાની મિતિ બીજી રીતે પણ આપણા જાણવામાં આવે છે. ઈંડીઅન ઍન્ટીકવેરી, પુ. ૧૧, પાન ૨૪૮ માં ડાકટર ક્લૅટે (Dr. Klatt) ખરતર ગચ્છની એક પટ્ટાવલીમાંથી એક વિભાગ આપ્યો છે. આ ફકરામાં કહેવા પ્રમાણે પ્રધાન વિમલ જે પોરવાડ (પ્રાગ્વાટ) વંશનો હતો અને જેણે ૧૩ સૂલતાનોનાં છત્રો ભાંગી નાંખ્યાં અને ચંદ્રાવતી નગર વસાવ્યું તેણે અર્બુદ પર્વત ઉપર ઋષભદેવનું દેવાલય બંધાવ્યું.— આ દેવાલય હાલ પણ ' વિમલ વસહી ' ના નામથી ઓળખાય છે, અને એની પ્રતિષ્ઠા વર્ધમાનસૂરીએ ૧૦૮૮ માં કરી હતી. આજ હકીકત અને આજ મિતિ સાથે, પ્રો. વેબરના ' કૅટલૉગ ઑફ્ ધી બરલીન મૅન્યુસ્ક્રીપ્ટ્સ, ' પુસ્તક ૨ પા. ૧૦૩૬ ને ૧૦૩૭ ઉપર પૂર્ણ રીતે આપી છે અને ત્યાં, વિશેષમાં, એમ કહેલું છે કે દેવાલય બંધાવવાની જમીન બ્રાહ્મણો પાસેથી મેળવવામાં વિમળે સોનાના સિક્કા જમીન ઉપર પાથર્યા અને દેવળ બાંધવામાં તેણે ૧૮૫૩૦૦૦૦૦ ખર્ચ્યા.

વળી પ્રો. પીટરસનના ચતુર્થ રીપોર્ટ, પાન. ૯૨ માં જિનપ્રભસૂરીના તીર્થકલ્પમાંથી લીધેલા એક ફકરામાં પણ આના સંબંધે ઉલ્લેખ છે; ત્યાં પણ ' વિમલવસતિ ' ની મિતિ ૧૦૮૮ આપી છે [૧] અને ' લૂણિગ વસતિ[૨] ' ની

૧ મારામત પ્રમાણે પ્રો. પીટરસને આપેલા ૩૯-૪૦ પદ્યોમાં કાંઇક ભૂલ છે પણ ' વિમલ વસતિ ' બંધાવ્યાની મિતિ વિષે કોઇ પણ જાતની શંકા નથી.

૨ આ ફકરાઓમાં કહ્યા પ્રમાણે ' લૂણિગ વસતિ ' બાંધનાર ' સૂત્રધાર ' શોભનદેવ હતો જેના વિષે 'પ્રબન્ધ ચિન્તામણિ,' પાન. ૨૫૯ માં પ્રાસાદ-કારક સૂત્રધાર તરીકે ઉલ્લેખ છે. મી. કાઉસેન્સના લીસ્ટમાં નં. ૧૯૭૪ માં બાંધનારનું નામ આવે છે. આ લેખ વિ. સં. ૧૨૮૮ નો છે.

૧૨૮૮ આપી છે. વળી તેમાં વિશેષમાં કહેવામાં આવ્યું છે કે આ દેવાલયો મ્લેચ્છોએ ભાંગ્યા હતાં અને શક ૧૨૪૩ માં એટલે કે વિ. સં. ૧૩૭૮ માં) પહેલું મહણસિંહના પુગ લલ્લે તથા બીજું વેપારી ચંડસિંહના પુત્ર પીથડે સમરાવ્યું હતું. આપણે આગળ જોઇશું કે ૧૩૭૮ માં મહણસિંહના પુત્ર લલ્લે (લાલિગ) તથા ધનસિંહના પુત્ર વિજડે વિમળનું દેવાલય સમરાવ્યું હતું, અને જે માણસે તેજઃપાલનું દેવાલય (લૂણિગવસતિ) સમરાવ્યું તેનું નામ દેવળમાં આવેલા એક લેખમાં ' પેથડ ' એમ આપ્યું છે

અહીં જે લેખની આપણે ચર્ચા કરીએ છીએ તે વિમલના દેવાલયના અગ્રભાગમાં આવેલી દેવકુલિકાની બાજુ ઉપરની ભીંતમાં ચોડેલા એક કાળા પથ્થર ઉપર કોતરવામાં આવ્યો છે. આ લેખમાં ૩૦ પંકિતઓ છે અને તે ૧' ૭½" થી ૧' ૮' પહોળો તથા ૧' ૧½" લાંબો છે; પણ પ્રથમની ૨૨ લીટીઓજ એટલી લાંબી છે. ૨૩ થી ૨૯ સુધીની લીટીઓ માત્ર ૧' ૫½" લાંબી છે, અને ૩૦ મી લીટી (જેમાં માત્ર મિતિજ છે) માત્ર ૩⅞" લાંબી છે. આ લેખનો ધણોખરો ભાગ સારી સ્થિતિમાં છે લીટી ૧૬ માં લગભગ ૧૦ અક્ષરો તથા લીટી ૧૭ માં ચાર અક્ષરો જતા રહ્યા છે* તથા કેટલેક સ્થળે લેખ વાંચી નહિ શકાય તેવો છે. આનું મુખ્ય કારણ એ છે કે અક્ષરો ધણી બેકાળજીથી કોતરેલા છે અને એટલા અડોઅડ કાદેલા છે કે શાહીથી પાડેલી અનુકૃતિમાં તે બરોબર પડી શકયા નથી.[1] અક્ષરોનું કદ ¼" થી ⅜" સુધીનું છે. તે નાગરી લિપિમાં છે અને ભાષા સંસ્કૃત છે; તથા આરંભમાં ओम् ॥ श्री अर्बुदतीर्थ प्रशस्तिलिख्यते ॥, લીટી ૯ માં अथ राजावली ॥ અને લી. ૩૦ માં મિતિ; એ સિવાય આખો લેખ ૪૨ પદ્યોમાં લખ્યો છે. व અને ब સ્પષ્ટ રીતે કાદેલા છે; પણ કેટલેક ઠેકાણે व ને બદલે ब કાદેલો છે જેમ કેઃ—લી. ૧૬–सर्बज्ञ લી. ૨૧

* પ્રો. કીલહોર્નના લેખ પાઠમાં જે અક્ષરો જતા રહેલા છે તે અક્ષરો મ્હારા પાઠમાં આપેલા છે. મ્હને એ લેખની એક જુની લખેલી નકલ મળી આવી છે જે લગભગ ૩૦૦ વર્ષ ઉપર લખાયલી હશે, તેમાં લેખપાઠ સંપૂર્ણ છે. તે નકલનો મ્હેં મ્હારા પાઠમાં ઉપયોગ કર્યો છે. અને પ્રો. કીલહોર્ને જતા કર્યા અક્ષરોને મ્હેં સ્વસ્થાને બેસાડી રાખ્યા છે—સંગ્રાહક.

[1] જયારે આ લેખ મેં પૂરો કર્યો ત્યારે મી. ગૌરીશંકર હીરાચંદ ઓઝાએ તથા ગવર્નમેંટ એપીગ્રાફીસ્ટે (Government Epigraphist) મોકલેલી નકલો મારા લેખ સાથે સરખાવતાં મારા પાઠો ખરા લાગ્યા.

संभवः । દંતસ્થાની ઉષ્માક્ષરને બદલે તાલવ્ય વાપરેલા છે જેમકે:—લી. ૪ मनश्वी, લી. ૬ शम्भ (संभ જોઇએ), લી. ૮—सदृश्न, વળી તાલવ્યને બદલે દંતસ્થાની પણ વાપરેલા છે જેમકે:—લી. ૮ निवेसितम् લી. ૧૮ पेसल અને લી. ૨૯– शसि [1]। ऋ ને બદલે रि વાપરેલું છે જેમકે:–લી. ૨૬ ને ૨૯–- रिषभ; તથા લીટી ૨૪ માં કર્તાએ જાતેજ षड्ऋतवः ને બદલે લી. ૨૪ માં षडर्त्तव એમ લખ્યું છે. પણ તે છંદને લીધે લખેલું છે.[2] વિશેષ જાણવા લાયક એ છે કે લી. ૪ માં नृपस्य ને બદલે नृपश्च તથા લી. ૨૧ માં वदान्या ને બદલે वदाज्ञा લખેલું છે. આ ઉપરથી ઇંડીઅન ઍંટીકવેરી માં પુ. ૧૩ ના પાન ૯૩ લી. ૨૬ માં (ज्ञानशक्तिને બદલે) વાપરેલું न्यानशक्ति યાદ આવે છે. આ ઉપરથી એમ પ્રતિપાદન થાય છે કે રાજપુતાનામાં તથા કાનડી લોકોમાં ज्ञ અને न्य વચ્ચે કાંઈ ભિન્નતા નહિ હોય. તેમજ नृपश ઉપરથી तश તથા એવા બીજા જુના લેખોમાં વપરાએલા ષષ્ઠી વિભક્તિના શબ્દો યાદ આવે છે અને આ ઉપરથી એમ લાગે છે કે श નો ઉચ્ચાર જોડાક્ષર स्य ના જેવો થતો હશે. લીટી ૩ માં વાપરેલું विदधान ધ્યાન ખેંચે તેમ છે. આ પાઠ ખરો છે એ વાત ચોક્કસ છે. પણ કર્તાએ विदधान શબ્દ वि+धा ધાતુના लिट् ના ત્રીજા પુરૂષ એક વચન તરીકે વાપર્યો છે. આ એક ભૂલ છે કારણ કે विदधान વર્તમાન કૃદંત છે. (विदधे વાપરવું જોઇએ).[3] જો કે લેખકે તથા કારીગરે બેદરકારીથી કામ કર્યું છે અને કેટલુંક તદ્દન જતું રહ્યું છે અને ખાસ કરીને પદ્ય ૨૧ ના છેલ્લા શબ્દો ગયા છે, તો પણ ખાતરીપૂર્વક આખો લેખ કળી શકાય અને તાજો કરી શકાય.

આ લેખનો હેતુ એ છે કે [વિક્રમ] સં. ૧૩૭૮ માં બે માણસો નામે લલ્લ (લાલિગ) અને વીજડ, એમણે પોતાના માતા પિતાના પુણ્યાર્થે આબુ ઉપરનું ઋષભ (આદિનાથ) નું દેવાલય સમરાવ્યું. આ લેખના ત્રણ

---

૧ કુતૂહલની ખાતર કહેવું જોઇએ કે સં. शश, જર્મન हस (Hase) અને અંગ્રેજી ' હેર ' (Hare) આ સર્વેનું મૂળ शस હોવું જોઇએ. જુઓ પ્રો. વેકર નેગલનો (Prof. Wackernagel) ઍટલીંડ ગ્રામર પુ. ૧ પાન ૨૨૫.

૨ સેંટપીટર્સબર્ગ ડીક્ષનરીમાંથી शड्ऋच અને शडर्त्त બેને સરખાવો.

૩ આ લેખમાં लिट् નાં જે રૂપો છે તે—बभूव, बभूवुः– चकार, दिदेश, प्रपेदे, અને कारयामासतुः ॥

વિભાગ કરવામાં આવ્યા છે પ્રથમ વિભાગ (કડી –૧૩) માં અર્બુદ પર્વતની ' પ્રશસ્તિ ' આપેલી છે; અને એ પ્રદેશ તથા અંબિકા અને શ્રીમાતા વિગેરેનાં વખાણ કર્યા પછી દેવાલય વિશેની કેટલીક ઐતિહાસિક બાબતો તેમાં છે. વળી તેમાં વિમલના આદિનાથના દેવળના વિક્રમ સંવત્ ૧૦૮૮ માં પાયો નાંખ્યાની વિગત પણ આવે છે. બીજા વિભાગ (કડી ૧૪–૨૩) માં આ મંદિરના જીર્ણોદ્ધાર કરાવ્યાના વખતે પર્વતના માલીક જે રાજ્ય કર્તા હશે તેઓની ' રાજાવલી ' આવે છે. અને ત્રીજા વિભાગમાં (કડી ૨૪–૩૮) જીર્ણોદ્ધાર કરાવનાર માણસોના વંશનું વર્ણન છે. અંતમાં (કડી ૩૯–૪૨) ઉદ્ધાર કરેલા દેવાલયની પ્રતિષ્ઠા કરનાર આચાર્યનું નામ તથા તેમનો વંશ અને મિતિ આપેલાં છે.

ઐતિહાસિક રસ વિનાની બાબતો બાદ કરતાં, પ્રથમ વિભાગમાં અર્બુદ ઉપર વસિષ્ઠ રૂષિના અનલકુંડમાંથી પરમારની ઉત્પત્તિની વિગત આવે છે. તેના વંશમાં કાન્હડદેવ કરીને પ્રતાપી રાજા થયો; તેના વંશમાં ધંધુ (ધંધુરાજ) નામનો એક રાજા થયો જે ચંદ્રાવતીનો અધિપતિ હતો, અને જે (ચાલુક્ય) રાજા ભીમદેવ પહેલાને નહિ નમતાં અને તેના ક્રોધમાંથી બચવા ધારાના રાજા ભોજના પક્ષમાં ગયો. ત્યારબાદ એકદમ કર્તા આપણને કહે છે કે, વિમલ નામનો એક પ્રખ્યાત માણસ પ્રાગ્વાટ વંશમાં થયો જેનામાં તે વખત ચાલતી દુષ્ટતાના અંધકારમાંથી ધર્મની પ્રજ્વલિત જ્વાળા ઝળકી ઉઠી. તેને ભીમ રાજાએ ' દંડપતિ ' (સેનાપતિ) નિમ્યો અને ત્યાં એક પ્રસંગે રાત્રે શ્રી અંબિકાએ પર્વત ઉપર યુગાદિભર્તા (યુગાદિજિન, આદિનાથ) નું એક સુંદર દેવાલય બાંધવાનું તેને ફરમાન કર્યું. આ આજ્ઞાને વિમલ આધીન થયો એ વાત પદ્યમાં કર્તાએ આ પ્રમાણે મૂકી છે:—

" વિક્રમાદિત્યના વખતથી ૧૦૮૮ વર્ષ પછી શ્રી વિમલે અર્બુદના શિખર ઉપર સ્થાપિત કરેલા શ્રી આદિનાથની હું પ્રશંસા કરૂં છું. "

ઉપર કહ્યો તે ધન્ધુ અગર ધન્ધુરાજ, ઉપર પાન ૧૧ માં કહેલો પ્રમાર (પરમાર) ધન્ધુક છે. જેનો પુત્ર પૂર્ણપાળ વિ. સં. ૧૦૯૯ અને ૧૧૦૨ [1] માં અર્બુદ પ્રદેશમાં રાજ્ય કરતો હતો. ખરેખર તે ચાલુક્ય ભીમદેવ પહેલા તથા માળવાના પરમાર ભોજદેવના વખતમાં થયો હશે.

---

[1] ધન્ધુકનું નામ ચંદ્રાવતીના પરમારોની વંશાવલીમાં પણ આવે છે (પુ. ૮. પાન ૨૦૧)

એ દેવાલયના બીજા લેખમાં વિમળનું નામ આવે છે, આ લેખની મિતિ વિ. સં ૧૨૦૧ છે. એ લેખ [૧] (કાઉસેન્સ લીસ્ટ નં. ૧૭૬૭) માં ૧૦ લીટીઓ છે અને તે ૨ ૬ " લાંબો તથા ૫૩/૪" ઉંચો છે. તેમાં ૧૭ કડીઓ છે. શાહીથી પાડેલી અનુકૃતિમાં પહેલી બે લીટીઓ ચોક્કસપણે વાંચી શકાય તેમ નથી. પણ હું જોઈ શકું છું તેમ તેમાં એક માણસ વિષે કહ્યું છે જે શ્રીમાલ કુલનો અને પ્રાગ્વાટ વંશનો હતો.* તેનો પુત્ર લહધર હતો જેનો મૂલ રાજા (ચાલુક્ય મૂળરાજ પહેલા) સાથે કોઇ પણ પ્રકારનો સંબંધ હતો અને જે 'વીરમહત્તમ' ના નામથી પણ ઓળખાતો હતો. લહધરને બે પુત્રો હતા. પહેલો પુત્ર પ્રધાન નેઢ હતો તથા બીજો વિમલ હતો જેના વિષે ૭ મી કડીમાં આ પ્રમાણે છે:—

द्वितीयकोद्भुतमतीवलम्वा (म्बा) (?) दण्डाधिपः श्री विमलो व (ब)भूव ।
येनेदमुर्व्वीभवसिन्धुसेतुकल्पं विनिर्मापितमत्र वेश्म ॥

નેઢનો પુત્ર લાલિગ હતો. તેનો પુત્ર મહિંદુક પ્રધાન હતો. [૨] વળી તેને બે પુત્રો હતા. હેમ અને દશરથ. આ લેખનો હેતુ આ પ્રમાણે છે.–ઋષભના મંદિરમાં દશરથે નેમિજિનેશ (નેમિતીર્થંકર એટલે કે નેમિનાથ) ની પ્રતિમા બેસાડી, જેની પ્રતિષ્ઠા વિ. સં. ૧૨૦૧ ના જ્યેષ્ઠના પડવાને શુક્રવારે

* પ્રો. કીલહોર્નનું આ કથન અસંબદ્ધ જેવું છે. કારણ કે શ્રીમાલ અને પ્રાગ્વાટ બંને જુદી જુદી સ્વતંત્ર જાતો છે. એકજ મનુષ્ય શ્રીમાલકુલ અને પ્રાગ્વાટ વંશનો હોઇ ન શકે. પ્રો કીલહોર્નના વાંચનમાં ગડબડ થઇ છે. જે લેખના વિષયમાં આ કથન છે તે મ્હારા જોવામાં આવ્યો નથી તેથી તેના વિષયમાં હું કાંઇ કહી શકું તેમ નથી. નીચે જે લેખનો હવાલો પ્રો. કીલહોર્ન આપે છે તેમાં તો વીર મહામંત્રીને સ્પષ્ટ શ્રીમાલકુલોદ્ભવ લખ્યો છે (એ લેખ આ સંગ્રહમાં પણ નં. ૧૫૨ નીચે આપેલો છે) તેથી વીર મહામંત્રી અને નેઢ આદિ તેના પુત્ર–પૌત્રો પ્રાગ્વાટ નહિ પણ શ્રીમાલજ્ઞાતિના હતા.—**સંગ્રાહક.**

૧ મી. કાઉસેન્સના કહેવા પ્રમાણે આ લેખ વિમળના દેવાલયના અગ્રભાગમાં નં. ૧૦ ના ભોંયરાના દ્વાર ઉપરછે તેના વિષે એશીયાટીક રીસર્ચીસ પુ. ૧૬ પા ૩૧૧ માં ઉલ્લેખ છે—એક લેખની મિતિ સં ૧૨૦૧ છે પણ તેમાંનું કાંઈ પણ વાંચી શકાય તેવું નહી હોવાને લીધે તે બહુ જરૂરનો નથી.

૨ છંદ ઉપરથી જણાય છે કે નામ ખરૂ છે ૪ અગ્રભાગમાં નં. ૧૦ ના ભોંયરાની એક પ્રતિમાની બેઠક ઉપર આ લેખો કોતરેલા છે.

એટલે કે ઈ. સ. ૧૧૧૪, મે, ૫ ને શુક્રવારે કરવામાં આવી. મારે કહેવું જોઇએ કે અહીં આપેલી વંશાવળી વિમળના મંદિરના બીજા લેખ (મી. કાઉિસેન્સના લીસ્ટ ૪ ના નં. ૧૭૬૮) ઉપરથી આપેલી છે, જે આ પ્રમાણેઃ-

१ श्री श्रीमालकुलोद्भव- । वीरमहामान्त्रि पुत्र (स) न्मत्री- । श्री—
२ नेढपुत्रलालिगतत्सुत महिन्दुक सुतेनेदम् ॥ निजपु-
३ त्रकलत्रसमन्वितेन सन्मत्रि दशरथेनेदं । श्री नेमि—
४ नाथ ि(ब्) म्बम् । मोक्षार्थं कारितं रम्यम् ॥

જાણુવા લાયક વિગત મુખ્યત્વે કરીને એ છે કે આ બેમાંના પ્રથમના લેખમાં દશરથની મિતિ આપી છે. અને તે મિતિ વિ. સં. ૧૨૦૧ છે. તેથી એમ જણાય છે કે દશરથના પ્રપિતામહ નેઢનો નાનો ભાઈ વિમલ વિ. સં. ૧૦૮૮ માં (જે મિતિમાં આ દેવાલયનો પાયો નાંખ્યો હતો એવી દંતકથા છે) મોજુદ હશે.

આ લેખના બીજા વિભાગ (કડી ૧૪-૨૩) ની વિગત મેં ઉપર ૮૧ મા પાન ઉપર આપી છે. ૧૪ માં કડીમાં રાજાવલી શરૂ થાય છે જેમાં પહેલો રાજા આસરાજ છે જે ચાહુવામ (ચાહુવાણુ-ચાહમાન) વંશનો હોઇ નડૂલ (નડ્ડૂલ) નો રાજા હતો. તેના પછી સમરસિંહ થયો અને તેનો પુત્ર મહણુસિંહ ભટ (કડી ૧૫) થયો ત્યારબાદ પ્રતાપમલ્લ થયો; તેનો પુત્ર વીજડ જે મરૂસ્થલી મંડલ (કડી ૧૬) નો અધિપતિ થયો. તેને ત્રણ પુત્રો હતા, જેમાંનો પહેલો લૂણીગરાજ (કડી ૧૭) હતો. કડી ૧૮ માં લુંઢનાં વખાણુ આવેલાં છે, આ લુંઢ ' યમની જેમ શત્રુ સમૂહનો નાશ કરતો. ' કડી ૧૯ માં લુમ્ભ વિષે છે; તેના વિષે ૨૦ મી કડીમાં એમ કહેલું છે કે તેણે અર્બુદ પર્વત જીત્યો અને પૃથ્વી ઉપર રાજ્ય કરીને સ્વર્ગમાં પ્રયાણુ કર્યું (મરીગયો). ૨૧ મી કડીમાં લૂણીગના પુત્ર તેજસિંહનાં વખાણુ કર્યાં છે, ૨૨ મી કડીમાં " ' તિહુણાક ' ઘણું જીવો " એમ છે. જીર્ણ થએલી કડી ૨૩ માં એમ જણાયછે કે તિહુણ અને તેજસિંહની સાથે મળીને લુમ્ભકે અર્બુદ પર્વતનું રાજ્ય ન્યાયપુરઃસર ચલાવ્યું (श्रीमाल लुम्भकनामा समन्वितस्तेजसिंहतिहुणाभ्याम्).

વીજડ સુધી, રાજાવલીના પ્રથમ વિભાગ વિષે કોઇ જાતની શંકા રહે તેમ નથી. તેમજ મેં કહ્યું છે તેના કરતાં વધારે કહેવાનું પણુ નથી, વીજડના પુત્રો વિષે કંઇ હરકત આવે છે. લુંટિગ દેવના લેખમાં (પાન ૮૦)

કહ્યા પ્રમાણે વીજડ જેને દશસ્યન્દન (દશરથ) કહ્યો છે તેને ચાર પુત્રો હતા–લાવણ્યકર્ણ, લંઢ (લુંટિગ), લક્ષ્મણ, અને પૂર્ણવર્મન્ આમાંનો લાવણ્ય કર્ણ ' જયેષ્ઠ ' છે એમ સ્પષ્ટ કહેલું છે. હાલના લેખ પ્રમાણે વીજડને ત્રણ પુત્રો હતા તેમાંનો ' આદ્ય ' લૂણિગ હતો. લેખમાં લૂણિગ પછી લુંઢ અને લુમ્ભ આપેલા છે પણ એમ નથી કહેલું કે તેઓ તેના નાના ભાઈ હતા અગર તેઓનો કોઈ પણ જાતનો સંબંધ હતો. લુંટિગદેવના લેખની હકીકતમાં મેં લૂણિગ અને લાવણ્યકર્ણ ને એક ગણેલા છે, અને લુંઢ તથા લુમ્ભને ભાઈઓ ગણી લંઢને લુંઢ (લુંટિગ) અને લુમ્ભને લાવણ્ય-વર્મન્ કહયો છે. બીજા લેખો જડી આવશે જેના ઉપરથી મારૂ ખરા પણું અગર ખોટા પણું બહાર આવશે. વળી મારે કહેવું જોઇએ કે મારા મિત્ર મી. ઓઝા જેમનું પોતાના દેશનું જ્ઞાન અગાધ છે તેમના કહેવા પ્રમાણે લૂણિગ, લુંઢ અને લુમ્ભ (લુમ્ભક) એકજ માણસનાં નામ છે. અને જે બધાં 'લુમ્ભ' શબ્દના સંસ્કૃત રૂપો છે અને જે " આબુનો પ્રખ્યાત જીતનાર ' રાવલંભા ' " નું નામ છે. જો મી. ઓઝાનું કહેવું ખરૂં હોય તો ઉપર પાન ૮૩ ઉપર પ્રસિદ્ધ થએલી વંશાવળીની છેલ્લી લીટીઓ ફેરવવી પડે. મારી જેમ મી. ઓઝા પણ તિહુણક (તિહુણ) તેજ-સિંહનો નાનો ભાઈ છે એમ કહે છે; પણ તેમના મત પ્રમાણે તેજસિંહના પુત્ર કાન્હડદેવ સાથે આ બંન્નેને લુંટિગ (લુંઢ, લૂણિગ, લુમ્ભ) ની નીચે મૂકે છે. જયારે આ લેખ વિ. સં. ૧૩૭૮ માં રચાયો ત્યારે લુમ્ભ મરણ પામ્યો હતો, અને તે વખતે આબુનો રાજ્યકારભાર તેજસિંહ ચલાવતો હશે.

આલેખના ત્રીજા વિભાગમાં (કડી ૨૪–૩૮) જે માણસોએ દેવળ સમરાવ્યું (લલ્લ અને વીજડ) તેમના વંશના માણસોનાં કેટલાંક નામ વિષે કહેલું છે બીજું કાંઈ વધારે નથી. એ નામો નીચે પ્રમાણે:—

જેલ્હા
વેલ્હાક
પારસ
સોહી
દેગા
દેસલ
કુલધર
' દેમાતિ 'થી
' માઈ 'થી
ગોસલ
(સ્ત્રી; ગુણદેવી)
ગયપાલ
ભામ
(સ્ત્રી; હાંસલદે)
મોહણ
ગોહા
ધનસિંહ
(સ્ત્રી; ધાંધળદેવી)
મહણસિંહ (સ્ત્રી મયણલ્લદેવી)
વીજડ
શિમધર
સમરસિંહ
વિજપાળ
નરપાળ
લાલિગસીહ
(લલ્લ)
સીહા
લાષા
વીરધવળ
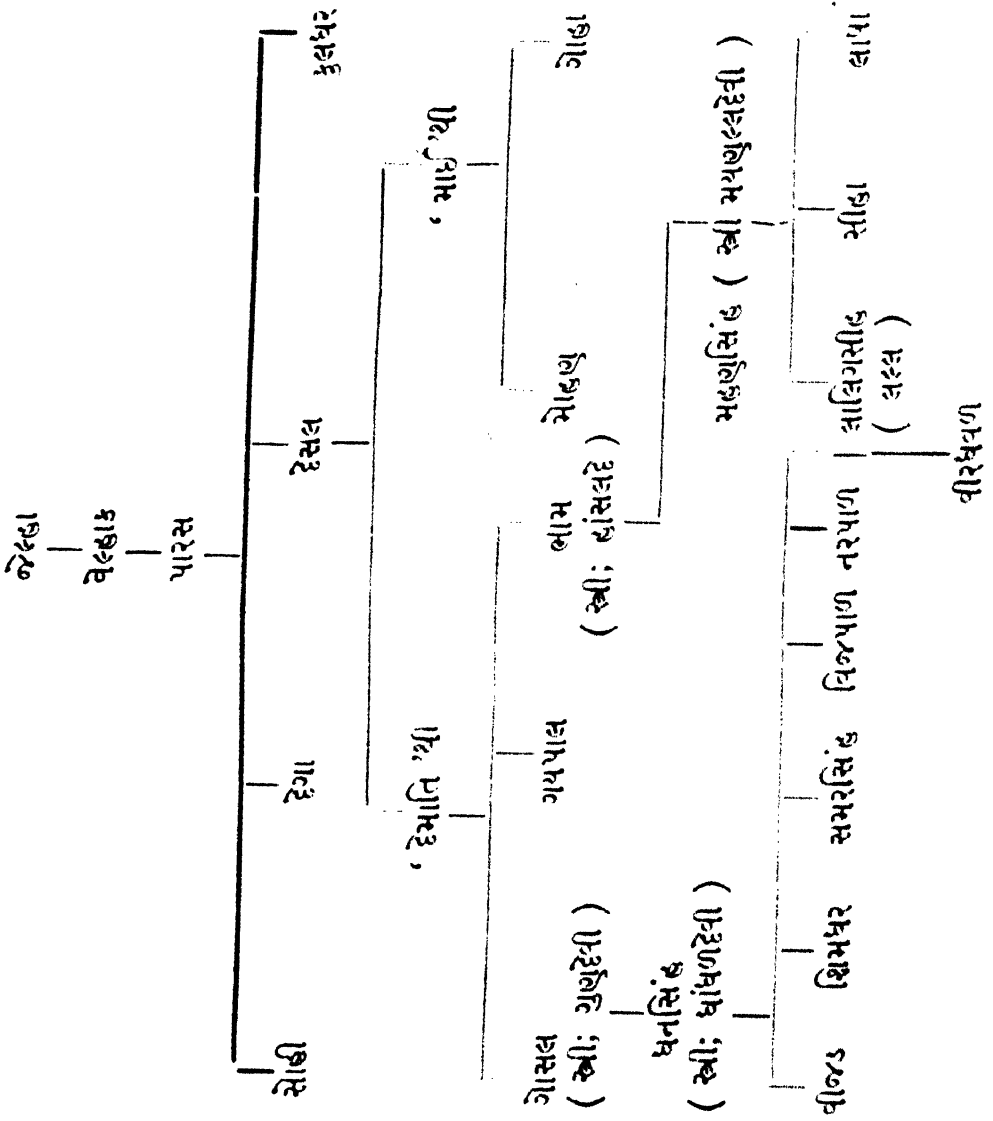
આ કોઠામાં બતાવેલા માણસો ચુસ્ત રીતે જૈન ધર્મને વળગેલા હતા. જેલ્હા મૂળ પુરૂષ છે. તે એક વ્યાપારી હતો અને તેના ગુરૂ ધર્મસૂરી[1] હતા. દેસલ વિષે એમ કહેવામાં આવ્યું છે કે તેણે સાત પવિત્ર સ્થળે[2] ૧૪ વાર સંઘ કાઢયા હતા. આ સ્થળો તે શત્રુંજય વિગેરે છે. આ વંશનાં બીજાં માણસોનાં સાધારણ રીતે વખાણ કર્યાં છે.

વિમલના મંદિરમાં તેના વંશના લોકોના બીજા લેખો છે; આ લેખોની મિતિ [વિક્રમ] સંવત ૧૩૭૮ છે. વળી આ વંશનો એક લાંબો લેખ છે.[3] (નં. ૧૭૯૧ નો કાઉસેન્સ લીસ્ટ) જેની મિતિ શબ્દોમાં અને આંકડામાં લખેલી છેઃ—વિ. સં. ૧૩૦૯. આ લેખમાં ૨૫ લીટીઓ છે અને તે ૧૫ કડીઓમાં છે. તેમાં આનંદસૂરીએ કરેલી, વિમલની ' વસહિકા ' માં નેમિજિન (નેમિનાથ) ની પ્રતિમાની સ્થાપના વિષે આપવામાં આવ્યું છે. તેમાંથી એમ જણાય છે કે આ વંશ ઉકે [શ] વંશનો[4] છે અને તેનો મૂળ સ્થાપક જેસ્હાક માંડવ્યપુર (મંડોર) નો રહેવાસી હતો. કુલધર પછી તેના પાંચ પુત્રોનું વર્ણન છે, પણ લેખનો મોટો ભાગ જતો રહયો છે તેથી હું તેમનાં નામો અત્ર આપી શકું તેમ નથી.

આ લેખની બાકીની (૩૯–૪૨) કડીઓમાં [વિ.] સંવત ૧૩૭૮ ના એક દિવસે ' ગુરૂ ' અગર ' સૂરી ' જ્ઞાનચંદ્રે અર્બુદ પર્વત ઉપર ઋષભની પ્રતિમાની સ્થાપના (પુનઃ સ્થાપના) કરી. જ્ઞાનચંદ્રના ધાર્મિકવંશ વિષે જાણવું જોઇએ કે તેના પહેલાં અમરપ્રભસૂરી થયા હતા અને આ વંશને સ્થાપનાર ધર્મસૂરી હતા જેનને धर्मघोषगणार्यमन् એટલે કે ' ગણ ' ના સૂર્ય કહ્યા છે અને જેમણે વાદિચંદ્રને અને ગુણચંદ્રને હરાવ્યા હતા તથા ત્રણ રાજાઓને બોધ આપ્યો હતો. (વિક્રમ) સંવત્ ૧૩૭૮ ના બીજા

---

૧ જુઓ પાન ૧૫૪, આગળ.

૨ આ સાત સ્થળો અગર ક્ષેત્રો વિષે વારંવાર કહેવામાં આવ્યું છેઃ પણ એ સાત સ્થળોનાં નામો મળી શકતાં નથી.

૩ આવી રીતે બીજો [લેખ] સં. ૧૩૦૯ જણાવે છે પણ 'બીજું કાંઇ નહિ' આવા શબ્દોમાં, એશિયાટીક રીસર્ચીસ પુ. ૧૬, પા. ૩૧૧ ઉપર કહેલો લેખ તે આ છે.

૪ એટલે કે ઓશવાળ જાત; જુઓ એપીગ્રાફીકા ઇંડિકા, પુ. ૨, પાન ૪૦.

૫ મી. કાઉસેન્સના લીસ્ટના નં. ૧૭૫૯, ૧૮૨૨ ને ૧૮૫૨.

લેખોમાં જ્ઞાનચંદ્રને ધર્મસૂરી[1] અગર ધર્મઘોષસૂરી[2]ના પટ્ટ ધર તરીકે ઓળખાવ્યા છે. કાઉસેન્સના લીસ્ટના નં. ૧૭૭૬ નો એક લેખ જેના ઉપર મિતિ નથી તેમાં આરંભમાં આવા અક્ષરો છે:—

श्रीमद्धर्मघोषसूरिपट्टे श्रीआण (न) न्दसूरि श्रीअमरप्रभसूरिपट्टे श्रीज्ञानचन्द्रसूरि– આમાં વર્ણવેલા આનંદસૂરી એજ વિ. સં. ૧૩૦૯ ના ઉપર કહેલા આનંદસૂરી હશે; અને એ લેખના આનંદસૂરી તથા અમરપ્રભસૂરી તે, તે આનંદસૂરી અને તેના શિષ્ય અમરપ્રભસૂરી હશે જે પ્રો. પીટરસનના ચતુર્થ રીપોર્ટ પાન ૧૧૦, લી. ૧ માં કહ્યા પ્રમાણે, અમરચંદ્રસૂરીની સૂચનાથી [વિ.] સં. ૧૩૪૪ માં લખાયલા એક હસ્તલિખિત પુસ્તકમાં વર્ણવેલા છે. આ પુસ્તકમાં ૧૦૯ મા પાને આનંદસૂરિની પહેલાં ધર્મસૂરી (રાજગચ્છના શીલભદ્રસૂરિના શિષ્ય) વર્ણવેલા છે, જે ઉદ્ધત વિવાદ કરનારાઓ તરફ–જેમ હાથીને સિંહની ગર્જના તેમ—હતા અને જેમણે રાજા વિગ્રહના ચિત્તને ચમત્કૃત કર્યું હતું. પ્રો. પીટરસનના ત્રીજા રીપોર્ટના ઍપેન્ડીકસ, પાન ૧૫ ને ૩૦૭ ઉપર આજ માણસને ધર્મઘોષસૂરીનું નામ આપ્યું છે અને તેમાં તે શાકમ્ભરિના રાજાને બોધ આપતા હોય તેમ વર્ણવ્યા છે. વળી આજ પુસ્તકના પાન ૨૬૨ ઉપર તેમણે સપાદલક્ષ દેશના રાજાની સમક્ષમાં ઘણા વાદ કરનારાઓને હરાવ્યા હતા એમ કહેલું છે. આ ઉપરથી નિ:સંશય એમ કહી શકાય કે આ લેખમાં વર્ણવેલા ત્રણ રાજાઓમાં એક શાકમ્ભરિનો રાજા વિગ્રહરાજ છે. (આ શાકમ્ભરિ સપાદલક્ષ દેશનું મુખ્ય શહેર છે) હું ધારૂં છું એ રાજા તે વીસળદેવ—વિગ્રહરાજ હશે જેના દિલ્હી સિવાલિક સ્તંભ લેખો (મારા નોર્ધન લીસ્ટનો નં. ૧૪૪) માં [વિક્રમ] સંવત ૧૨૨૬ એટલે કે (ઇ. સ. ૧૧૭૦) મિતિ આપેલી છે. બે રાજાઓ કયા તે હું ઓળખી શકતો નથી. તેમજ વાદિચંદ્ર[2] અને ગુણચંદ્ર જેમને ધર્મસૂરિએ હરાવ્યા તે કોણ તે કહી શકતો નથી.

૪૨ મી કડીમાં આપેલી મિતિ આ પ્રમાણે:—

વસુઓ (૮) મુનિઓ (૭) ગુણો (૩) અને ચંદ્ર (૧) થી બનેલા વર્ષમાં એટલે કે [વિક્રમ] સં. ૧૩૭૮ માં જ્યેષ્ઠ ' સિતિ ' (વદિ) નવમી

---

૧ મી. કાઉન્સેસના લીસ્ટના નં. ૧૭૫૬, ૧૭૫૮ अ. ૧૭૬૪ ને ૧૭૯૩.

૨ એક વાદિચંદ્ર તે છે કે જેણે ' જ્ઞાન સૂર્યોદય ' રચ્યું છે; આ લેખમાં વર્ણવેલા વાદિચંદ્ર તે એ હશે કે કેમ તે કહી શકાય નહિ.

'તિથિ' ને વાર સોમ. અહીં એક હરકત છે. અહીંઆ 'સિતિ' શબ્દનો અર્થ મેં વદિ કર્યો છે પણ તે 'શુદિ' એ હોઇ શકે અને જોતાં તો 'શુદિ' ખરૂં લાગે છે કારણ કે લેખની ૩૦ મી લીટીમાં મિતિ ફરીથી આપી છે; ૧૩૭૯ ના જ્યેષ્ઠ સુદિ ૯ સોમ. પરંતુ આના વિરૂદ્ધમાં એટલુંજ કહેવાનું કે બીજા જુદાજ ચાર લેખોમાં (નં. ૧૭૭૧, ૧૮૨૧, ૧૮૨૯, ૧૯૦૪ મી કાઉસેન્સ ' લીસ્ટ) ' સંવત્ (સં) ૧૩૭૮ વર્ષે જ્યેષ્ઠ વદિ ૯ સોમ દિને (અગર સોમે) આપી છે જે દેખીતી રીતેજ આપણા લેખમાં આપેલી મિતિ છે. વિશેષમાં, 'જ્યેષ્ઠ શુદિ' એ મિતિ ૧૩૭૮ માટે તદ્દન ખોટી થાય (કારણ કે ચૈત્રાદિ ચાલુ અગર ગત, અથવા કાર્તિકાદિ ગત વર્ષ) અને કાર્તિકાદિ વિક્રમ સં. ૧૩૭૮ ના પૂર્ણિમાન્ત જ્યેષ્ઠ વદિ માટે ઇ. સ. ૧૩૨૨ ની ૧૦ મી મે બરોબર થાય આ કારણોથી તે મિતિનું મારૂં ભાષાંતર ખરૂં છે અને તેની ખરી મિતિ ૧૩૨૨ ની ૧૦ મી મે સોમવાર લઉં છું. અને ૩૦ મી લીટીમાં ફરીથી મિતિ આપતી રીત (જ્યાં ૧૩૭૯ શંકા પાત્ર હોય જ) ખોટી છે એમ હું ધારૂં છું."

(૧૩૩)

આ લેખ એજ મંદિરમાં એક તરફની ભીંત ઉપર શિલામાં કોતરેલો છે. આમાં બધી મળીને ૨૪ પંક્તિઓ છે. લેખની ભાષા સંસ્કૃત છે પણ તે અપભ્રષ્ટ પ્રયોગોથી ભરપુર છે અને ઘણીજ વ્યાકરણ વિરૂદ્ધ છે.

પ્રારંભમાં, સંવત્ ૧૩૫૦ વર્ષે, માઘ સુદિ ૧, ભૌમ (મંગલવાર) ની મિતિ લખ્યા બાદ અણહિલપુર (પાટણ) ના રાજા સારંગદેવનું * વર્ણન છે. પરમેશ્વર, પરમભટ્ટારક, ઉમાપતિવરલબ્ધ આદિ

* સારંગદેવ, વાઘેલા વંશના રાજા અર્જુનદેવનો પુત્ર હતો. તેણે સંવત ૧૩૩૧ થી ૧૩૫૩ સુધી (૨૨ વર્ષ) રાજ્ય કર્યું હતું. એનાં વખતનો એક લેખ કચ્છમાં આવેલા કંથકોટ પાસે ખોખર નામના ગામમાં એક પાળીઆ ઉપર છે. માંડવીથી ૩૫ માઇલ છેટે આવેલા ભદ્રેશ્વર ગામમાંથી–જે જૈનોનું તીર્થસ્થાન ગણાય છે–એ લેખ ત્યાં લાવવામાં આવ્યો હતો. તેની ઉપર સંવત્ ૧૩૩૨ ની સાલ છે અને તેમાં એને 'મહારાજાધિરાજ' લખ્યો છે. તેમાં એના પ્રધાનનું નામ માલદેવ લખેલું છે. બીજો એક લેખ જેની ઉપર સંવત્ ૧૩૪૩ ની સાલ છે તે પ્રથમ સોમનાથમાં

વિશેષણોની સાથે તેને ‘ અભિનવસિદ્ધરાજ ’ જણાવ્યો છે. તેનો માહામાત્ય‘ વાધુય ’ હતો. તેના રાજ્યમાં, ઉપર જણાવેલા દિવસે ચંદ્રાવતીના મંડલેશ્વર વિસલદેવે આ શાસનપત્ર કરી આપ્યું છે. ચંદ્રાવતી નિવાસી ઓસવાલ જ્ઞાતીય સા. વરદેવના પુત્ર સા. હેમચંદ્ર તથા મહા. (અર્થાત્ મહાજન) ભીમા, મહા. સિરધર, શ્રે. જગસીહ, શ્રે. સિરપાલ, શ્રે. ગોહન, શ્રે. વસ્તા અને મહં. વિરપાલ આદિ સમસ્ત મહાજનની પ્રાર્થનાથી આબુ ઉપર રહેલા ‘ વિમલવસહિ ’ અને ‘ લુણિગવસહિ ’ નામના બંને મંદિરોના ખર્ચ માટે તથા કલ્યાણક આદિ મહોત્સવોના દિવસો ઉજવવા માટે, જુદા જુદા વ્યાપાર કરનારા વ્યાપારીઓ તથા ધંધાદારીઓ ઉપર અમુક રકમનો લાગો બાંધી આપ્યો હતો. પછી જણાવ્યું છે કે આ નિયમ આબુ અને ચંદ્રાવતીમાં રહેનાર દરેક પ્રજાજને નિયમિત રીતે પાળવો. તથા આ મંદિરોની યાત્રા માટે આવનારા યાત્રિઓ પાસેથી આબુ કે ચંદ્રાવતીના કોઈ પણ રાજપુરૂષે કાંઇ પણ (કર કે મુંડકાવેરો વિગેરે) માંગવુ નહિ. તથા આબુ ઉપર ઉતરતા ચઢતા યાત્રિઓની જો કાંઈ પણ વસ્તુ જશે તો તે આબુના ઠાકોરોએ ભરી આપવી પડશે. આ શાસનપત્રમાં કરેલા હુકમો અમારી સંતતિમાં થનારા રાજાઓએ તથા બીજા પણ જે કોઇ રાજાઓ થાય તેમણે બરાબર પાળવા.

હતો પણ હાલમાં પોતુંગાલમાં આવેલા સન્દ્રા ગામમાં છે. એ લેખમાં ત્રિપુરાન્તક નામના માણસે કરેલી યાત્રાની વાત લખી છે અને રાજા સારંગદેવની વંશાવળી આપી છે. ડાકટર ભાંડારકરને અમદાબાદમાંથી એક હસ્તલિખિત ગ્રંથ મળ્યો હતો, તેમાં લખ્યું છે કે એ ગ્રંથ સંવત્ ૧૩૫૦ ના જેઠ વદિ ૩ ને દિવસે મહારાજાધિરાજ સારંગદેવનું લશ્કર આશાપલ્લિ (અમદાવાદ) મુકામ કરી પડ્યું હતું ત્યારે પૂરો કર્યો હતો. (ગુજરાતના પ્રાચીન ઇતિહાસ ઉપરથી.)

એજ સારંગદેવની ગાદીએ કરણદેવ બેઠો હતો જે ‘ કરણઘેલા ’ ના નામથી ગુજરાતમાં પ્રસિદ્ધ છે અને જેના વખતમાં ગુજરાત મુસલમાનોના હાથમાં ગયું.

પછી, પુરાણોના કેટલાક શ્લોકો આપ્યા છે જેમાં ‘ દેવદાન ’ નો લોપ કરવાથી થનારા પાપ ઇત્યાદિનું વર્ણન છે. ઠકકુર જયતસિંહના પુત્ર પારિખ પેથાએ આ શાસનપત્ર લખી આપ્યું.

આમાં શ્રીઅચલેશ્વરના મંદિરવાળા રાઉ૦ નંદિ, વશિષ્ઠદેવના મંદિરવાળા તપોધન............(નામ જતું રહ્યું છે.) અંબાદેવીવાળા નીલકંઠ તથા ગામના સઘળા આગેવાન પઢયાર (લોકો) સાક્ષી થએલા છે.

(૧૩૪-૨૪૮)

નંબર ૧૩૪ થી ૨૪૮ સુધીના (૧૧૪) લેખો એજ મંદિરની જુદી જુદી દેવકુલિકાઓ ઉપર તથા તેમાં રહેલી પ્રતિમા વિગેરે ઉપર કોતરેલા છે. આ બધા લેખો ન્હાના ન્હાના છે અને તેમાં સંવત્, દાતાનું નામ અને પ્રતિષ્ઠા કરનાર આચાર્યના ઉલ્લેખ શિવાય બીજું કાંઈ વધારે જાણવા લાયક લખાણ નથી. એ લેખોમાં નં. ૧,૩૪-૩૮-૪૦-૪૧-૪૨-૪૪-૪૫-૪૮-૫૫-૫૯-૬૧-૬૪-૬૮-૭૯-૮૩-૮૫-૮૯-૯૧-૯૬-૨,૦૨-૦૬-૧૬-૧૯-૨૬-૩૩-૩૭-૩૮ અને ૨૪૪ ના (૨૮) લેખો સંવત્ ૧૩૭૮ ની સાલના છે. અર્થાત્ મુખ્ય લેખમાં જણાવ્યા પ્રમાણે માંડવ્યપુર (મંડોવર) નિવાસી લલ્લ અને વીજડે જ્યારે આ મંદિરનો જીર્ણોદ્ધાર કર્યો તેજ વખતના આ લેખો છે. આ લેખો ઉપરથી એમ જણાય છે કે લલ્લ અને વીજડે તો મૂળ મંદિરનો ઉદ્ધાર કર્યો હતો અને બીજા દાતાઓએ કેટલીક દેવકુલિકાઓનો ઉદ્ધાર કર્યો હતો તથા કેટલાકે પ્રતિમાઓ પધરાવી હતી. આ દાતાઓમાંથી ઘણા ખરા તો માંડવ્યપુરના જ રહેવાસી હતા. પ્રતિષ્ઠા કરનાર આચાર્યોમાં મુખ્ય ભાગ જ્ઞાનચંદ્રસૂરિએ જ ભજવ્યો જણાય છે. તથાપિ નં. ૧૪૪-૪૫ માં મલધારી શ્રીતિલકસૂરિ, નં. ૧૬૮ માં સોમપ્રભસૂરિ, નં. ૨૦૨ માં હેમપ્રભસૂરિ શિષ્ય રામચંદ્રસૂરિ અને નં. ૨૦૬ ના લેખમાં ઉફકેશગચ્છીય કકુદાચાર્ય સંતાનીય

કક્કસૂરિનું પણ નામ આવેલું છે. આ ઉપરથી જણાય છે કે એ જીર્ણો-દ્ધાર વખતે, આ આચાર્યો પણ ત્યાં વિદ્યમાન હતા.

નંબર ૧,૬૯–૭૦–૭૨–૭૪–૭૫–૭૬–૭૭–૮૦–૮૩–૮૫–૮૬–૮૮–૯૦–૯૨–૯૫–૯૭–૯૯–૨૦૦–૦૪–૦૫–૦૭–૦૮–૧૧–૧૩–૧૪–૧૫, અને ૨૨૨ વાળા (૨૭) લેખો સંવત્ ૧૨૪૫ ના છે. આ લેખો ઉપરથી જણાય છે કે એ વખતે પણ એ મંદિરનો ઉદ્ધાર કે પ્રતિષ્ઠા મહોત્સવ જેવું કાંઈ વિશેષ કાર્ય થયું હશે. એ લેખોમાં મુખ્ય રીતે પ્રાગ્વાટ જ્ઞાતીય મહામાત્ય પૃથ્વીપાલના પુત્ર મહામાત્ય ધનપાલનું નામ આવે છે. એ મહામાત્ય કયાંનો રહેવાસી હતો તે આ લેખો ઉપરથી જાણી શકાતું નથી. હસ્તિશાળાની અંદર એના નામનો પણ એક હાથી ઉભો છે.* ૧૫૭ નંબરના લેખમાં, જે સંવત્ ૧૨૦૪ નો છે, આનંદ પુત્ર પૃથ્વીપાલ મંત્રીનું નામ છે તે ઘણા ભાગે એ ધન-પાલનો પિતા જ પૃથ્વીપાલ હશે. કારણ કે હસ્તિશાળામાં ધનપાલના હાથી સાથે પૃથ્વીપાલ અને આનંદના નામના પણ અકેક હાથી ઉભો છે અને જેના ઉપર એજ ૧૨૦૪ ની સાલ છે. ૨૧૩ અને ૧૪ નંબ-રના લેખો મંત્રી યશોવીરના છે; જેનું વર્ણન ઉપર ૧૦૮–૦૯ નંબરના લેખાવલોકનમાં કરવામાં આવ્યું છે. ૨૧૩ નો લેખ તો ઉક્ત બંને લેખો જેવો જ છે. ૧૪ નો લેખ ગદ્યમાં છે અને તેમાં લખેલું છે કે,– મંત્રી યશોવીરે પોતાની માતા ઉદયશ્રીના શ્રેયાર્થે તોરણ સહિત દેવ-કુલિકા બનાવી તેમાં આ પ્રતિમા પધરાવી છે.

આ લેખોમાં પ્રતિષ્ઠા કરનાર તરીકે એક તો આરાસનવાળા બૃહ-દ્ગચ્છીય આચાર્ય યશોદેવસૂરિના શિષ્ય દેવચંદ્રસૂરિનું નામ છે, અને

* એ હાથી ઉપરથી સંવતનો આંક ભુંસાઈ ગયો છે પરંતુ પં. ગૌરીશંકર ઓઝાએ તેના ઉપર ૧૨૩૭ ની સાલ વાંચી છે, એમ તેમના 'सीरोही राज्यका इतिहास' (પૃ. ૬૩) ના લખાણથી જણાય છે.

બીજા +કાસહૃદગચ્છના ઉદ્યોતનાચાર્ય સંતાનીય સિંહસૂરિનું નામ છે. ૨૧૫ ના લેખમાં રત્નસિંહસૂરિનું નામ પણ આપેલું છે.

નંબર ૨,૧૭–૧૮–૨૦–૨૧–૨૪–૨૭ અને ૪૩ વાળા (૭) લેખો સંવત્ ૧૨૧૨ ની સાલના છે પ્રતિષ્ઠાકારક આચાર્ય (નં. ૨૧૮–૨૦ –૨૧ માં) શીલભદ્રસૂરિના શિષ્ય ભરતેશ્વરસૂરિના શિષ્ય શ્રીવૈરસૂરિ જણાવ્યા છે.

નં. ૨૪૮ નો લેખ પણ એજ વર્ષનો છે. તેમાં લખ્યું છે કે— કોરંટગચ્છીય ઓશવંશીય મંત્રિ ધાંધુકે વિમલમંત્રીની હસ્તિશાળામાં આ આદિનાથનું સમવસરણ બનાવ્યું છે અને નન્નસૂરિના શિષ્ય કક્કસૂરિએ એની પ્રતિષ્ઠા કરી છે.

૧૫૬ નંબરનો લેખ જે ૧૦ નંબરની દેવકુલિકાની જમણી બાજુ ઉપર કોતરેલો છે તે એક આર્યાછંદનું પદ્ય છે. તેમાં એજ કક્કસૂરિએ પોતાના ગુરૂ નન્નસૂરિની સ્તુતિ કરેલી છે.

૧૩૫–૩૯–૪૩–૪૭ અને ૫૦ નંબરના લેખોની મિતિ સં. ૧૨૦૨ છે. પ્રતિષ્ઠા કરનાર કકુદાચાર્ય છે જેઓ ૨૦૬ નંબરના લેખમાં જણાવેલા ઉકેશગચ્છીય આચાર્ય કક્કસૂરિના પૂર્વજ છે.

૨૦૯ અને ૧૦ નંબરના લેખો સં. ૧૩૦૨ ના છે. તેમાં પ્રતિષ્ઠાતા તરીકે રૂદ્રપલ્લીય અભયદેવસૂરિના શિષ્ય દેવભદ્રાચાર્યનું નામ છે.

+ કાસહૃદગચ્છ એ કાસહૃદ નામના ગામ ઉપરથી પ્રસિદ્ધિમાં આવ્યો છે. આબુપર્વતની પાસે આર. એમ. રેલ્વેના કીરલી–સ્ટેશનથી ૪ માઇલ ઉત્તરે ' કાયંદ્રા ' નામનું જે વર્તમાનમાં ગામ છે તેજ પુરાતન ' કાસહૃદ ' છે એમ પં. ગૌરીશંકર ઓઝા પોતાના ' सिरोही राज्य का इतिहास ' (પૃષ્ઠ ૩૬) માં જણાવે છે. એ ગામમાં એક પુરાતન જિનમંદિર પણ છે જેનો થોડા વર્ષ પહેલાં જીર્ણોદ્ધાર થયો છે. તેમાં મૂલમંદિરની ચારે બાજુ બીજી ન્હાની ન્હાની દેવકુલિકાઓ છે જેમાંની એકના દ્વાર ઉપર વિ સં ૧૦૯૧ નો લેખ છે. ત્યાં એક બીજું પણ પ્રાચીન જૈનમંદિર હતું જેના પત્થરો વિગેરે ત્યાંથી લઈ જઈ રોહેડામાં નવા બનેલા મંદિરમાં લગાડી દેવામાં આવ્યાં છે.

નં. ૧૫૧ નીચે આપેલા આઠ નામો, ૧૦ નં. ની દેવકુલિકાની અંદર શ્રાવકની જે આઠ મૂર્તિઓ છે તેમના નીચે કોતરેલા છે. આ આઠેનો પરસ્પર શો સંબંધ છે તે જાણી શકાયો નથી પરંતુ ૧૫૨ નં. વાળો લેખ જે એ જ દેવકુલિકામાં આવેલી પ્રતિમાના પદ્માસન નીચે આરસના એક કટકા ઉપર કોતરેલો છે તેથી આ આઠમાંના ૫ નો સંબંબ આ પ્રમાણે જણાય છેઃ—

હસ્તિશાળાની અંદર વીર અને નેટના નામનો એકેક હાથી મૂકેલો છે, જેના ઉપર સંવત્ ૧૨૦૪ ની સાલ કોતરેલી છે.

નં. ૧૫૩ નો લેખ પણ એજ કુટુંબ સાથે સંબંધ ધરાવતો હોય તેમ જણાય છે. એની મિતિ સં. ૧૨૦૦ ના જેઠ વદિ ૧, શુક્રવાર છે. એમાં પ્રતિષ્ઠા કરનાર આચાર્ય નેમિચંદ્રસૂરિ છે.

૧૫૪ નંબરનો લેખ, આબુના લેખોમાં સર્વથી જુનો છે અને તેની સાલ સં. ૧૧૧૯ ની છે. આ લેખ ૧૩ નંબરની દેવકુલિકામાં આવેલી મુખ્ય પ્રતિમાના પદ્માસન નીચે કોતરેલો છે. આ બે શ્લોકોમાં છે. થારાપદ્ર (જેને વર્તમાનમાં થરાદ કહે છે) નિવાસી કોઇ કુટુંબના શાંતી નામના પૃથ્વી પ્રસિદ્ધ અને પરમશ્રાવક અમાત્યની શ્રી શિવાદેવીના પુણ્ય માટે તેના નીન્ન અને ગીગી નામના અપત્યોએ આ પ્રતિમા કરાવી, એવી એ લેખની મતલબ છે.

૧૬૩ નંબરના લેખમાં જણાવ્યું છે કે—સં. ૧૬૯૪ માં પંડિત હરિચંદ્રગણિએ બીજા ૧૦ યતિઓ સાથે (આબુની) યાત્રા કરી છે.

જુના લેખોમાં બીજો નંબર ૧૮૪ નંબરવાળા લેખનો છે. કારણ કે તે સં. ૧૧૮૭ ની સાલનો છે. ભદ્રસિણક નામના ગામ નિવાસી પ્રાગ્વાટ જ્ઞાતિના કેટલાક શ્રાવકોએ (નામો આપ્યાં છે) મળીને આબુ તીર્થ ઉપર આદિનાથની પ્રતિમા બનાવી જેની પ્રતિષ્ઠા બૃહદ્ગચ્છના સંવિજ્ઞવિહારી આચાર્ય વર્ધમાનસૂરિના પટ્ટધર પદ્મસૂરિના શિષ્ય ભદ્રેશ્વરસૂરિએ કરી; એટલો ઉલ્લેખ કરેલો છે.

૨૩૫ ના નંબર નીચે આપેલા નામો વિગેરે, જુદી જુદી સ્ત્રીપુરૂષોની મૂર્તિ ઉપર કોતરેલા છે જે મૂલમંદિરના રંગમંડપમાં બેસાડેલી છે.

નંબર ૨૩૯ અને ૪૦ વાળા લેખો, એજ રંગમંડપમાં ગભારાના દરવાજાની બંને બાજુએ બે કાયોત્સર્ગસ્થ પ્રતિમાઓ વિરાજિત છે તેમના ઉપર કોતરેલા છે. સં. ૧૪૦૮ છે. કોરંટગચ્છના મહં૦ ધાંધુકે પોતાના કુટુંબના શ્રેયાર્થે, [આબુ ઉપરના] યુગાદિદેવ (આદિનાથ) ના મંદિરમાં આ 'જિનયુગલ' કરાવ્યું છે, અને જેની પ્રતિષ્ઠા કકકસૂરિએ કરી છે; એવું લેખનું તાત્પર્ય છે.

મૂળ ગભારામાંથી બહાર નિકળતાં ડાવી બાજુએ જે ગોખલો છે તેમાં રહેલી પ્રતિમાના પદ્માસનની નીચે પત્થર ઉપર ૨૪૨ નંબરનો લેખ કોતરેલો છે. આ લેખ વસ્તુપાલનો છે. સંવત્ ૧૨૭૮ ની સાલમાં, મહામાત્ય વસ્તુપાલે પોતાના ભાઈ મલ્લદેવના પુણ્યાર્થે મલ્લિનાથદેવસહિત ખત્તક (ગોખલો) બનાવ્યો છે. એમ એ લેખમાં ઉલ્લેખ છે.

બાકીના કેટલાક લેખોમાં સાધારણ રીતે મૂર્તિ કરાવનારાઓનાં નામો શિવાય વિશેષ કાંઇ નથી.

(૨૪૯–૨૫૬)

તેજ પાલના મંદિરની પાસે જે ભીમસિંહનું મંદિર કહેવાય છે તેમાં મૂલનાયક તરીકે પિત્તલમય આદિનાથ તીર્થંકરની પ્રતિમા પ્રતિષ્ઠિત છે તેની નીચે નં. ૨૪૯ નો લેખ, તથા તેની બંને બાજુએ

પરિકરની જે મૂર્તિઓ છે તેમની નીચે ૨૫૧ અને ૫૨ ના લેખો કોતરેલો છે. લેખનો ભાવાર્થ આ પ્રમાણે છેઃ—

સંવત્ ૧૫૨૫ ફાલ્ગુણ સુદી ૭, શનિવાર, રોહિણી નક્ષત્રના દિવસે આબુ પર્વત ઉપર દેવડા શ્રીરાજધર સાગર ડુંગરસીના રાજ્યમાં સા૦ ભીમના મંદિરમાં, ગુજરાત નિવાસી, શ્રીમાલજ્ઞાતિના અને રાજમાન્ય મં. મંડનની ભાર્યા મોલીના પુત્ર મહં૦ સુંદર અને તેના પુત્ર મં. ગદાએ પોતાના કુટુંબ સમેત ૧૦૮ મણ પ્રમાણવાળા પરિકર સહિત આ પ્રથમજિનનું બિંબ કરાવ્યું છે અને તપાગચ્છનાયક શ્રીસોમસુન્દરસૂરિના પટ્ટધર આચાર્ય શ્રીલક્ષ્મીસાગરસૂરિએ, સુધાનંદનસૂરિ સોમજયસૂરિ, મહોપાધ્યાય જિનસોમગણિ આદિ શિષ્ય પરિવાર સાહિત તેની પ્રતિષ્ઠા કરી છે.

૨૫૦ નંબરવાળો લેખ, એજ મૂર્તિની નીચે જે દેવીની મૂર્તિ છે તેના ઉપર કોતરેલો છે. એ લેખમાં, એ મૂર્તિઓ કરનારા કરીગરોનાં નામો કોતરેલા છે. મુખ્ય કારીગર દેવા નામે હતો જે મહિસાણા (હાલનું મહેસાણા) નો રહેવાશી હતો.

નં. ૨૫૩–૫૪ અને–૫૫ નીચે આપેલા લેખો પણ એજ મંદિરના રંગમંડપમાં જુદે જુદે ઠેકાણે બેસાડેલી મૂર્તિઓ ઉપર કોતરેલા છે.

૨૫૬ નંબર વાળો લેખ ખુદ મૂલનાયકની પ્રતિમાના પદ્માસનવાળા ભાગની ડાબી અને જમણી બાજુએ તથા પાછળના ભાગમાં કોતરેલો છે. પાછળના ભાગનો લેખપાઠ વાંચી શકાતો નથી કારણ કે તે ભીંતને અડેલો છે. તેથી એ લેખ ખંડિત જ આપેલો છે. એમાં પણ ઉપર પ્રમાણે જ હકીકત લખેલી છે.

આ લેખોમાં જણાવેલા લક્ષ્મીસાગરસૂરિ તથા તેમના સહચરોનું વિસ્તૃત વર્ણન गुरुगुणरत्नाकर નામના કાવ્યમાં આપેલું છે. મંત્રી ગદાનું વર્ણન પણ થોડુંક એજ ગ્રંથમાં, તૃતીયસર્ગમાં બે ઠકાણે આપેલું છે. એ અમદાવાદનો રહેવાસી હતો. ગુર્જર જ્ઞાતિના મહાજનોનો

આગેવાન અને સુલતાનનો+ મંત્રી હતો. જૈનધર્મનો એ પ્રભાવક શ્રાવક હતો. ઘણા વર્ષો સુધી એણે સફલભાવે પ્રત્યેક પાક્ષિક (ચતુર્દશી) દિવસે ઉપવાસો કર્યા હતા અને તેમના દરેક પારણે બસો ત્રણસો શ્રાવકોનું વાત્સલ્ય કરતો. એણે ૧૨૦ મણની પિત્તલની પ્રતિમા કરાવી આ આબુ ઉપરના ભીમસાહના મંદિરમાં ઘણા આડંબરની સાથે પ્રતિષ્ઠિત કરી. એ પ્રતિષ્ઠા કરવા માટે એણે અમદાવાદથી મોટો સંઘ કાઢયો હતો જેમાં હજારો માણસો અને સેંકડો ઘોડાઓ અને ૭૦૦ ગાડાઓ હતા. જ્યારે તે આબુ ઉપર આવ્યો ત્યારે ' ભાનુ ' અને ' લક્ષ '* આદિ રાજાઓએ તેનો સત્કાર કર્યો હતો. આબુ ઉપર એણે એક લાખ સોના મહોરો ખર્ચી સાધર્મી વાત્સલ્ય, સંઘભક્તિ અને પ્રતિષ્ઠાદિ મહત્કાર્યો કર્યાં હતાં. તથા એની પહેલાં એણે સોર્ઝીત્રિકા (હાલનું સોજીત્રા જે ચરોતરમાં પ્રસિદ્ધ કસબો છે) નામના ગામમાં ૩૦૦૦૦ દ્રમ્મ ટંક (તે વખતે ચાલતા સિક્કાઓ) ખર્ચી નવીન જૈન મંદિર બનાવ્યું હતું. ×

(૨૫૭–૨૬૨)

આ નંબરો વાળા લેખો ' ખરતરવસતિ ' નામના ચતુર્મુખ પ્રાસાદમાં આવેલા છે જેને હાલમાં કેટલાક લોકો ' સલાટનું મંદિર ' કહે છે.

+ આ સુલતાન કયો હતો તેનું નામ આપ્યું નથી. પરંતુ અનુમાનથી જણાય છે કે તે મહમૂદ બેગડો હશે. કારણ કે એ સમયમાં એજ ગુજરાતનો સુલતાન હતો.

* ' ભાનુ ' રાજા તે ઇડરનો રાવ ભાણજી છે જેની હકીકત ફાર્બસ સાહેબની ' રાસમાલા ' ભાગ ૧, ના પત્ર ૬૨૧ ઉપર આપેલી છે. અને ' લક્ષ ' રાજા તે સીરોહીનો મહારાવ લાખા છે જે સં. ૧૫૦૮ માં રાજ્યગાદીએ આવ્યો હતો અને સં. ૧૫૪૦ માં મરણ પામ્યો હતો.

× આ વૃત્તાન્ત માટે જુઓ ' गुरुगुणरत्नाकरकाव्य ' (કાશીની જૈનયશોવિજય ગ્રન્થમાલામાં પ્રકાશિત) પૃ. ૩૪ અને ૩૬.

મુખ્ય કરીને આ લેખો ઓશવાલ જ્ઞાતિના દરડાગોત્રવાળા કોઈ મંડલિક નામના શ્રાવકના છે. પ્રતિષ્ઠા કરનાર ખરતરગચ્છના આચાર્ય જિનચંદ્રસૂરિ છે.

ક્ષમાકલ્યાણક ગણિની પટ્ટાવલી પ્રમાણે આ આચાર્ય સં. ૧૫૧૪ માં આચાર્ય પદ પામ્યા હતા અને સં. ૧૫૩૦ માં જેસલમેરમાં સ્વર્ગસ્થ થયા હતા. એ પટ્ટાવલિમાં આબુ ઉપર કરેલી એમની એ પ્રતિષ્ઠાનો પણ ' अर्बुदाचलोपरि नवफणपार्श्वनाथप्रतिष्ठाविधायक ' આવી રીતે ઉલ્લેખ કરેલો છે.

(૨૬૩-૨૭૦)

આ નંબરો નીચે આપેલા લેખો અચલગઢ ઉપર આવેલા ચૌમુખજીના મંદિરમાંની પ્રતિમાઓ ઉપર કોતરેલા છે. આ પ્રતિમાઓ વિશાલ કાય અને પિત્તલમય બનેલી છે.

નં. ૨૬૩ અને ૨૬૮ વાળા લેખોની મિતિ સં. ૧૫૬૬ ના ફાલ્ગુન સુદી ૧૦ ની છે.

પ્રાગ્વાટ જ્ઞાતિના સં. સહસાએ અચલગઢ ઉપર, મહારાજાધિરાજ * જગમાલજીના રાજ્યમાં, આ 'ચતુર્મુખ વિહાર' બનાવ્યો જેની પ્રતિષ્ઠા તપાગચ્છના શ્રીસુમતિસૂરિના શિષ્ય કમલકલશસૂરિના શિષ્ય જયકલ્યાણસૂરિએ કરી. તે વખતે તેમની સાથે ચરણસુંદરસૂરિ આદી બીજો પણ કેટલોક શિષ્ય પરિવાર હતો.

આ લેખમાં જણાવેલા કમલકલશસૂરિથી કમલકલશા નામની તપાગચ્છની એક શાખા જુદી પ્રચલિત થઇ હતી. આ વિષયમાં लघुपोशालिकपट्टावली માં જણાવ્યું છે કે—સુમતિસાધુસૂરિએ પ્રથમ

* 'જગમાલ' સીરોહિનો રાજા હતો. તે મહારાવ લાખાનો પુત્ર હતો. સંવત ૧૫૪૦ માં તે પોતાના પિતાની ગાદીએ બેઠો હતો. તેણે ૪૦ વર્ષ સુધી રાજ્ય કર્યું હતું અને સંવત ૧૫૮૦ માં મરણ પામ્યો હતો. તેની વિશેષ હકીકત જુઓ ' सीरोही का इतिहास ' માં પૃષ્ઠ ૨૦૧ થી ૨૦૫.

સામે આવેલી છે તે, તથા ઉપરના પાટડાની નીચે આવેલા આગળા ઉપરથી એમ જણાય છે કે પહેલાં આવાં બીજાં તોરણો હતાં જે હાલમાં નાશ પામ્યાં છે. મંદિરની બંને બાજુએ મળીને આઠ દેવ કુલિકાઓ છે. પાંચમા નંબરની દેવકુલિકા છે તે બધી કરતાં મ્હોટી છે. મંદિરની જમણી બાજુ વાળી દેવકુલિકામાં આદિનાથની અને ડાબી બાજુવાળીમાં પાર્શ્વનાથની ભવ્ય મૂર્તિઓ વિરાજમાન્ છે. મંડપના મધ્ય ભાગ ઉપર હાલના જેવું એક છાપરૂં આવેલું છે જે ઘુમ્મટના આકારનું છે અને જેને રંગ દઇ સુશોભિત કરવામાં આવ્યું છે. તેની આજુબાજુએ ચામચીડીયાં તથા ચકલીઓને અટકાવે એવું વાંસનું પાંજરૂં બાંધેલું છે. મંડપના બીજા ભાગની છત તથા ઓસરીની છત સાદી અને હાલના જેવી છે. મંડપ અને ઓસરીના વચ્ચેના ભાગમાં એટલે કે મૂળ ગર્ભાગારની જમણી બાજુએ ઉપરના ભાંગેલા પાટડાને મદદગાર થવા માટે બેડોળ ત્રણ કમાનો ચણી છે અને તે સાથેના સ્તંભ સુધી લંબાવેલી છે જેથી કરીને ઘણું કોતરકામ ઢંકાઇ જાય છે.”

(૨૭૭)

ઉપર વર્ણવેલા એ નેમીનાથના મંદિરમાં મૂલનાયક તરીકે જે પ્રતિમા પ્રતિષ્ઠિત છે તેના આસન નીચે આ નં० ૨૭૭ નો લેખ કોતરેલો છે. લેખોક્ત ઉલ્લેખનો તાત્પર્ય આ પ્રમાણે છે—

સં. ૧૬૭૫ ના માઘસુદી ૪ ને શનિવારના દિવસે ઓકેશ (ઓસવાલ) જાતિના વૃદ્ધ શાખાવાળા બુહરા (બોહરા) રાજપાલે શ્રીનેમિનાથના મંદિરમાં નેમિનાથનું બિંબ કરાવ્યું. તેની પ્રતિષ્ઠા હીરવિજયસૂરિના પટ્ટધર આચાર્ય શ્રીવિજ્યસેનસૂરિના શિષ્ય આચાર્ય શ્રીવિજયદેવસૂરિએ, પંડિત કુશલસાગરગણિ આદિ સાધુ પરિવાર સાથે કરી છે.

ધર્મ સાગરગણિવાળી तपागच्छपट्टावली માં જણાવેલું છે કે વાદી દેવસૂરિએ (સમય વિ. સં. ૧૧૭૪–૧૨૨૬) આરાસણમાં નેમિ-

નાથની પ્રતિષ્ઠા કરી હતી. (तथा आरासणे च नेमिनाथप्रतिष्ठा कृता) એથી જણાય છે કે પ્રથમ આ મંદિરમાં ઉકત આચાર્યની પ્રતિષ્ઠિત કરેલી પ્રતિમા વિરાજિત હશે પરંતુ પાછળથી કોઇ કારણથી તે ખંડિત કે નષ્ટ થઈ જવાના લીધે તેના સ્થળે, વોહરા રાજપાલે આ નવી પ્રતિમા બનાવી વિજયદેવસૂરિના હાથે પ્રતિષ્ઠિત કરી છે, એમ જણાય છે.

(૨૭૮)

એજ મંદિરમાં ઉપરયુંકત પ્રતિમાની દક્ષિણ બાજુએ આદિનાથ તીર્થંકરની પ્રતિમા સ્થાપિત છે તેની પલાંઠી નીચે આ નં. ૨૭૮ નો લેખ કોતરેલો છે. લેખની સાલ અને પ્રતિષ્ઠાતા આચાર્યનું નામ ઉપરના લેખ પ્રમાણે જ છે. પ્રતિમા કરાવનાર શ્રીમાલજ્ઞાતીના વૃદ્ધશાખાવાળા સા. રંગા (સ્રી કીલારી) સુત લહુઆ....સુત પનીઆ સુત સમર સુત હીરજી છે.

(૨૭૯)

આ લેખ મૂલ મંદિરની ડાબી બાજુએ આવેલી ભમતીમાંની છેલ્લી દેવકુલિકાની ભીંત ઉપર કોતરેલો છે. હકીકત આ પ્રમાણે છેઃ-

પ્રાગ્વાટ વંશના શ્રે. બાહુડયે શ્રીજિનભદ્રસૂરિના સદુપદેશથી પાદપરા (ઘણું કરીને વડોદરાની પાસે આવેલું હાલનું ' પાદરા ') નામના ગામમાં ઉંદેરવસહિકા નામે એક મહાવીર સ્વામિનું મંદિર બનાવ્યું હતું. તેના બે પુત્રો થયા બ્રહ્મદેવ અને શરણદેવ. બ્રહ્મદેવે સં. ૧૨૭૫ માં અહિંનાજ (આરાસણમાં) શ્રીનેમિનાથ મંદિરના રંગમંડપમાં ' દાઢા ધર ' કરાવ્યો. તેના ન્હાના ભાઈ શ્રે. શરણદેવ (સ્રી સૂહવદેવી) ના વીરચંદ્ર, પાસડ, આંબડ અને રાવણ નામના પુત્રોએ પરમાનંદસૂરિના સદુપદેશથી સંવત્ ૧૩૧૦ માં સપ્તતિશતતીર્થ (એકસો સિત્તેર જિન શિલાપટ્ટ) કરાવ્યું. વળી સં. ૧૩૩૮ માં એજ આચાર્યના ઉપદેશથી પોતાના સમસ્ત પરિવાર સહિત એ ભાઇઓએ વાસુપૂજ્ય તીર્થંકરની દેવકુલિકા કરાવી. સં. ૧૩૪૫ માં સંમેતશિખર નામનું તીર્થ કરાવ્યું તથા મ્હોટી યાત્રા સાથે તેની પ્રતિષ્ઠા કરી જે અદ્યાપિ *પોસીના નામના ગામમાં શ્રીસંઘવડે પૂજાય છે.

આ લેખમાં જણાવેલા બાહડને ફૉર્બસે કુમારપાલ ચૌલુક્યનો મંત્રી બાહડ માન્યો છે પરંતુ તે પ્રકટ ભૂલ છે. મંત્રી બાહડ તો (ઉદયનનો પુત્ર) જાતિએ શ્રીમાલી હતો અને આ બાહડ તો જાતિએ પ્રાગ્વાટ (પોરવાડ) છે. તેથી આ બન્ને બાહડો જુદા જુદા છે. સમય બંનેનો લગભગ એક જ હોવાથી આ ભ્રમ થયો હોય તેમ જણાય છે.

આગળનો નં. ૨૯૦ વાળો લેખ પણ આ લેખ સાથે મળતો છે. એ લેખ મૂલનાયકની ડાબી બાજુએ આવેલી ભમતીમાંની વાસુપૂજ્ય દેવકુલિકામાં પ્રતિમાના પદ્માસન ઉપર કોતરેલો છે. પ્રસ્તુત લેખમાં જણાવેલી–સંવત્ ૧૩૩૮ માં બનાવેલી–વાસુપૂજ્ય દેવકુલિકા તે આજ છે.

લેખોક્ત હકીકત સ્પષ્ટજ છે. આ બન્ને લેખોમાં આવેલાં મનુષ્યોનાં નામોનો પરસ્પર સંબંધ આ પ્રમાણે છેઃ—

---

* પોસીના ગામ, મહીકાંઠામાં આવેલા ઇડર રાજ્યમાં આવેલું છે. ત્યાં હાલમાં એક જૈન મંદિર છે. એ સ્થલ તીર્થ જેવું ગણાય છે. પૂર્વે ત્યાં વધારે મંદિરો હોવાં જોઇએ એમ જણાય છે.

આહડ.
બ્રહ્મદેવ.
શરણુદેવ (સ્ત્રી સૂહવદેવી.)
વીરચંદ્ર. (સ્ત્રી સુષમિણિ).
પાસડ.
આંબડ. (સ્ત્રી અભયસિરિ.)
રાવણુ.
(સ્ત્રી હીરૂ.)
પૂના. (સ્ત્રી સોહગદેવી.)
બીજા.
ખેતા.
લુણુા.
ઝાંઝણુ.
બોડસિંહ.
(સ્ત્રીઓ—જયતા-૧, કામલ-૨)
કડુઆ.
દેવપાલ.
કુમારપાલ.
અરિસિંહ.
નાગઉર દેવી.
(પુત્રી.)
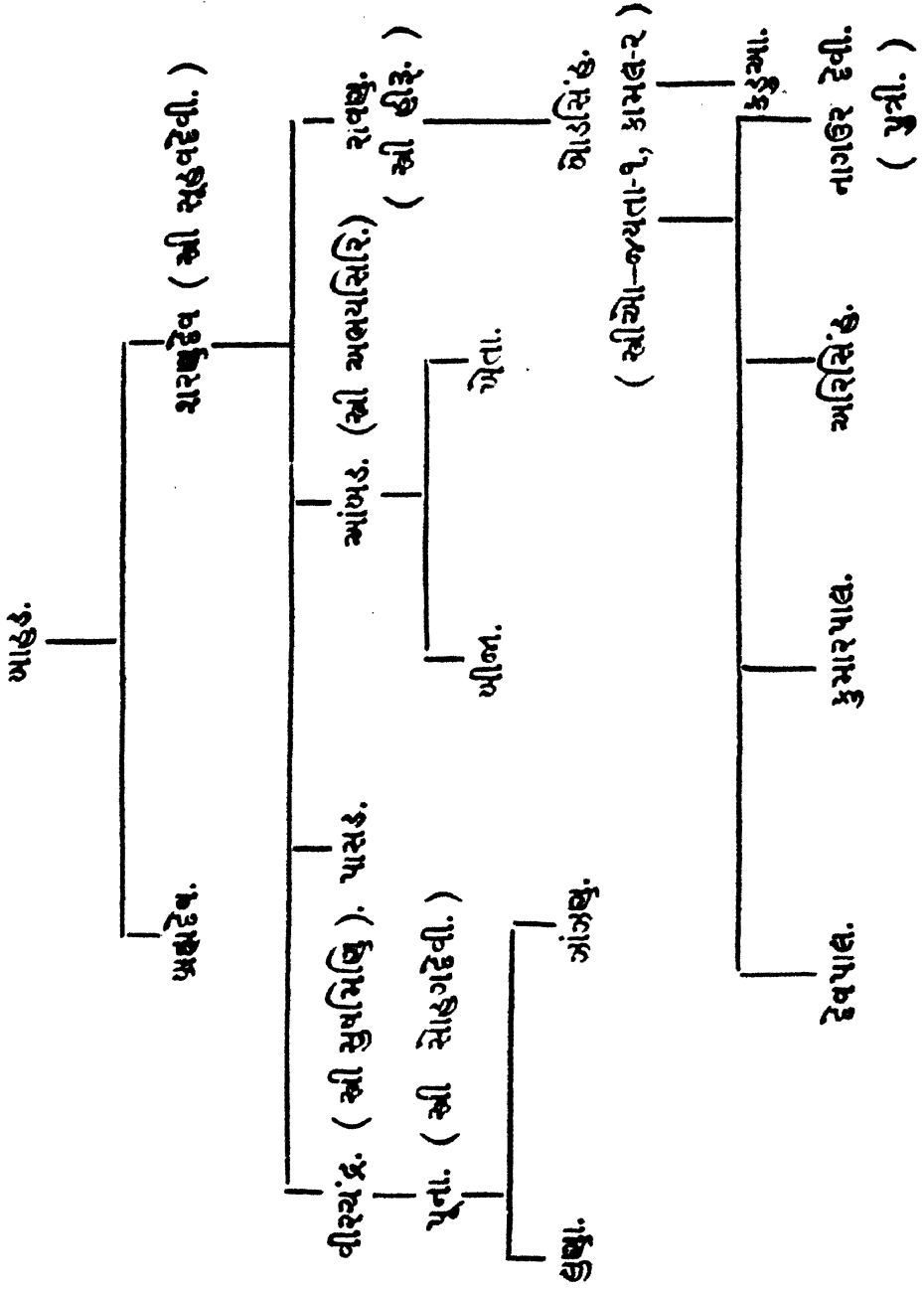
આ લેખોમાં જણાવેલા પરમાનંદસૂરિ અને નીચેના લેખમાં જણાવેલા પરમાનંદસૂરિ બંને જુદા છે. આ પરમાનંદસૂરિ બૃહદ્‌ગચ્છીય છે અને નીચેવાલા ચંદ્રગચ્છીય છે. આ સૂરિની ગુરૂ પરંપરા આ પ્રમાણે છેઃ—

જિનભદ્રસૂરિ.
|
રત્નપ્રભસૂરિ.
|
હરિભદ્રસૂરિ.
|
પરમાનંદસૂરિ.

(૨૮૦)

આ નંબર વાળો લેખ, એજ મંદિરના એક સ્તંભ ઉપર કોતરેલો છે.

સં. ૧૩૧૦ ના વર્ષે વૈશાખ વદિ ૫ ગુરૂવાર. પ્રાગ્વાટ જ્ઞાતિના શ્રે. વીલ્હણ અને માતા રૂપિણીના શ્રેયોર્થે તેમના પુત્ર આસપાલ, સીધપાલ અને પદ્મસીંહે પોતાના વિભવાનુસાર આરાસણ નગરમાં શ્રી-નેમિનાથ ચૈત્યના મંડપમાં, ચંદ્રગચ્છના આચાર્ય શ્રી પરમાનંદસૂરિના શિષ્ય શ્રી રત્નપ્રભસૂરિના સદુપદેશથી એક સ્તંભ કરાવ્યો.

દાક્ષિણ્યચિન્હ નામના આચાર્યની (શક સંવત્ ૭૦૦ માં) રચેલી કુવલયમાલા નામની પ્રાકૃત કથાનો સંસ્કૃતમાં સંક્ષેપ કરનાર આજ રત્નપ્રભસૂરિ છે એમ તે ગ્રંથના દરેક પ્રસ્તાવને અંતે " इत्याचार्य श्रीपरमानन्दसूरि शिष्यश्रीरत्नप्रभसूरिविरचिते कुवलयमालाकथा संक्षेपे" આવી રીતે કરેલા ઉલ્લેખથી નિશ્ચિત રૂપે જણાય છે.

(૨૮૧)

આ લેખ એક ભીંત ઉપર કોતરેલો છે.

સંવત્ ૧૩૪૪ ના આષાઢ શુદી પૂર્ણિમાના દિવસે. શ્રી નેમિનાથ દેવના ચૈત્યમાં ત્રણ કલ્યાણક (દીક્ષા, કેવલ અને મોક્ષ ?) દિવસે

પૂજા માટે, ે. સિધરના પુત્ર શ્રે. ગાંગદેવે વીસલપ્રિય ૧૨૦ દ્રમ (તે વખતે ચાલતા વીસલપુરીયા ચાંદિના શિક્કાઓ) નેમિનાથ દેવના ભંડારમાં ન્હાંખ્યા છે. તેના વ્યાજમાંથી પ્રતિમાસ ૩ દ્રમ પૂજા માટે ચઢાવાય છે.

(૨૮૨)

આ લેખ એક થાંભલા ઉપર કોતરેલો છે. સં. ૧૫૨૯ ના આષાઢ વદિ ૯ મીને સોમવારના દિવસે પાટણ નિવાસી ગુજરજ્ઞાતીય મહં. પૂજાના પુત્ર સીધરે અહિંની યાત્રા કરી હશે તેથી તેના સ્મરણ માટે આ લેખ કોતરાવ્યો હોય એમ જણાય છે.

(૨૮૩)

આ લેખ પણ એક ભીંત ઉપર કોતરેલો છે. શ્રે૦ ગાંગદેવ નામના કોઇ શ્રાવકે પોતાના પરિવાર સહિત નેમિનાથનાં બિંબો કરાવ્યાં જેમની પ્રતિષ્ઠા નવાંગવૃત્તિકારક શ્રી અભયદેવસૂરિની શિષ્યસંતતિમાં થએલા આચાર્ય શ્રી ચંદ્રસૂરિએ કરી છે.

(૨૮૪)

આ લેખ, ગૂઢમંડપમાં આવેલા એક શિલાપટ્ટ ઉપર કોતરેલો છે. જેમાં મુનિસુવ્રતતીર્થંકરની પ્રતિમા તથા તેમણે કરેલો અશ્વને બોધ અને સમલિકાવિહારતીર્થ વિગેરેના આકારો કોતરેલા છે. લેખનો અર્થ આ પ્રમાણે છેઃ—

સં. ૧૩૩૮ ના જ્યેષ્ઠ સુદિ ૧૪ શુક્રવાર. શ્રીનેમિનાથ ચૈત્યમાં સંવિજ્ઞવિહારી શ્રી ચક્રેશ્વરસૂરિના સંતાનીય શ્રીજયસિંહસૂરિ શિષ્ય શ્રીસોમપ્રભસૂરિ શિષ્ય શ્રીવર્દ્ધમાનસૂરિએ પ્રતિષ્ઠિત કરેલું, આરાસણ-આકર નિવાસી પ્રાગ્વાટ જ્ઞાતિના શ્રે. ગોનાના વંશમાં થએલા શ્રે. આસપાલે પોતાના કુટુંબ સાથે અશ્વાવબોધ અને સમલિકા વિહાર તીર્થોદ્ધાર સહિત શ્રીમુનિસુવ્રતબિંબ કરાવ્યું.

(૨૮૫-૮૮)

આ ત્રુટિત લેખો જુદી જુદી જાતના બનેલા શિલાપટ્ટો તથા પ્રતિમાઓ ઉપર કોતરેલા છે. સાલ અને તિથિ સિવાય વધારે જાણવાનું એમાં કશું નથી.

(૨૮૯)

આ લેખ એક પાર્શ્વનાથની પ્રતિમા ઉપર કોતરેલો છે. સં. ૧૨૦૬ ના જ્યેષ્ઠ સુદિ ૯ મંગળવારના દિવસે શ્રે. સહજિગના પુત્ર ઉદ્ધા નામના પરમ શ્રાવકે પોતાની સ્ત્રી સલક્ષણુના શ્રેય માટે, પોતાના ભાઈ, ભાણેજ અને બહેન આદિક પરિવાર સહિત, શ્રીપાર્શ્વનાથનું બિંબ કરાવ્યું જેની પ્રતિષ્ઠા શ્રીઅજિતદેવસૂરિના શિષ્ય શ્રી વિજયસિંહસૂરિએ કરી.

આ અજિતદેવસૂરિ તે સુપ્રસિદ્ધ આચાર્ય શ્રીમુનિચંદ્રસૂરિના શિષ્ય અને પ્રવરવાદી શ્રીદેવસૂરિના ગુરૂભ્રાતા હતા. મુનિસુન્દરસૂરિની ગુર્વાવલીમાં લખ્યા પ્રમાણે તેઓ શ્રમણ ભગવાન્ શ્રીમહાવીર દેવની ૪૨ મી પાટે થએલા છે. ૪૩ મી પાટે વિજયસિંહસૂરિ થયા જેમણે આ લેખોક્ત પ્રતિમાની પ્રતિષ્ઠા કરી છે. सिंदूरप्रकर, कुमारपालप्रतिबोध* सुमतिनाथचरित्र આદિ અનેક ગ્રંથોના કર્તા અને ' શતાર્થી 'ની બુદ્ધિપ્રભાવ જણાવનારી પદવીના ધારક સોમપ્રભાચાર્ય આજ વિજયસિંહ સૂરિના પટ્ટધર હતા. વિશેષ માટે જુઓ ઉક્ત गुर्वावली पद्य ૭૨–૭૭ તથા ' जैनहितैषी ' પત્રમાં (ભાગ ૧૨ અંક ૯–૧૦, તથા ભાગ ૧૩ અંક ૩–૪;) સોમપ્રભાચાર્ય અને સૂક્તિમુક્તાવલી વિષયે પ્રકટ થએલા મ્હારા બે લેખો.

(૨૯૦)

આ લેખ સંબંધી હકીકત ઉપર ૨૭૯ નંબરના લેખાવલોકનમાં આવી ગઇ છે.

(૨૯૧)

આજ મંદિરની એક દેવકુલિકા ઉપર આ લેખ કોતરેલો છે. સં. ૧૩૩૫ ના માઘ સુદિ ૧૩. ચંદ્રાવતી નિવાસી સાંગા નામના શ્રાવકે પોતાના કલ્યાણ માટે શાંતિનાથ બિંબ કરાવ્યું જેની પ્રતિષ્ઠા વર્દ્ધમાનસૂરિએ કરી છે.

---

* આ ગ્રંથ, 'ગાયકવાડસ્ ઓરીએંન્ટલ સીરીઝ'માં મ્હારા તર્ફથી સંશોધિત થઈ મુદ્રિત થાય છે. એમાં હેમચંદ્રાચાર્યે કુમારપાલ રાજાને જૈન ધર્મ સંબંધી કરેલા બોધનું વર્ણન છે.

(૨૯૨)

આ લેખ પણ એજ દેવકુલિકામાં કોતરેલો છે. સં. ૧૩૩૭ જ્યેષ્ટ સુદિ ૧૪ શુક્રવાર. ખાંખણુ નામના શ્રાવકે પોતાના શ્રેય માટે શાંતિનાથ પ્રતિમા કરાવી. તેની પ્રતિષ્ઠા પણ વર્દ્ધમાનસૂરિએ કરી છે. તેઓ બ્રહદ્ગચ્છીય શ્રીચક્રેશ્વરસૂરિના શિષ્ય સંતતિમાં થએલા સોમપ્રભસૂરિના શિષ્ય હતા.

મહાવીર તીર્થંકરનું મંદિર.

" નેમિનાથના દેવાલયથી પૂર્વમાં મહાવીરનું દેવાલય છે. બહારની બે સીડીઓથી એક આચ્છાદિત દરવાજામાં અવાય છે જે હાલમાં બનાવેલો છે. અંદર, તેની બંને બાજુએ ત્રણ મ્હોટા ગોખલા છે, પણ અગ્ર ભાગમાં તો દેવ કુલિકાઓ છે.

" રંગમંડપના વચલા ભાગમાં ઉંચે કોતરેલો એક ઘુમ્મટ છે જે ભાંગેલો છે તથા રંગેલો તેમજ ધોળેલો છે. આ ઘુમ્મટનો આધાર અષ્ટકોણાકૃતિમાં આવેલા આઠ સ્તંભો ઉપર છે જેમાંના બે દેવકુલિકાની પરસાલના છે અને તે આબુના વિમલસાહના દેવલયના સ્તંભો જેવા છે. બાકીના સાદા છે. પહેલાં આ સ્તંભોની દરેક જોડને મકરના મોંઢાથી નિકળેલા તોરણોથી શણગારવામાં આવી હતી પણ હાલ એક સિવાય બધાં તોરણો જતાં રહ્યાં છે. રંગમંડપના બીજા ભાગોની છતના જુદા જુદા વિભાગો પાડયા છે જેના ઉપર આબુના વિમલસાહના દેહરામાં છે તેમ જૈનચરિત્રોનાં જુદાં જુદાં દશ્યો કાઢવામાં આવ્યાં છે.

" દેવ કુલિકાની ભીંતો હાલમાં બંધાવેલી છે, પણ શિખર જુના પત્થરના કટકાનું બનેલું છે. ગૂઢમંડપ જુનો છે અને તેને, પહેલાં, બે બાજુએ બારણાં તથા દાદરો હતા. હાલમાં તે બારણાં પૂરી નાંખેલાં છે અને તેમને ઠેકાણે માત્ર બે જાળીઆં રાખેલાં છે જેથી અંદર અજવાળું આવી શકે છે. ગૂઢમંડપની બારશાખમાં ઘણુંજ કોતરકામ છે પણ દેવકુલિકાઓની બારશાખોને નથી. અંદર મહાવીરદેવની એક ભવ્ય મૂર્તિ છે જેના ઉપરના લેખમાં ઈ. સ. ૧૧૧૮ ની મિતિ

આપેલી છે, પણ જે બેઠક ઉપર તે પ્રતિમા બેસાડેલી છે તે બેઠક જુની છે અને તેના ઉપરના લેખમાં ઇ. સ. ૧૦૬૧ ની મિતિ આપેલી છે.

" ડાબી અગર પશ્ચિમ બાજુએ બે જુના સ્તંભોની સાથે બે નવા સ્થંભો છે જે ઉપરના ભાંગેલા ચોરસાના આધાર રૂપ છે. દક્ષિણ ખુણાની પૂર્વ બાજુમાં આવેલી ત્રીજી તથા ચોથી દેવકુલિકાની બારસાખો બીજી દેવકુલિકાઓ કરતાં વધારે કોતરેલી છે. ત્રીજી દેવકુલિકાની આગળ, ઉપરના ચોરસાની નીચેની બાજુને અડકનારી એક કમાનના આધાર રૂપ સ્તંભો ઉપર બે બાજુએ ' કીચક ' બ્રેકેટ્સ જોવામાં આવે છે. આ બાબત જાણવા જેવી છે, કારણ કે બીજે કોઈ ઠેકાણે અગ્રભાગમાં અગર દેવકુલિકામાં આ પ્રમાણે નથી. " §

આ દેવાલયમાં મૂલનાયક તરીકે જે મહાવીર દેવની મૂર્તિ પ્રતિષ્ઠિત છે તેની પલાંઠી ઉપર નં. ૨૯૩ નો લેખ કોતરેલો છે. મિતિ ૧૬૭૫ ના માઘ શુદિ ૪ શનિવાર. ઓકેશ વંશના અને વૃદ્ધશાખાના સા. નાનિઆ નામના શ્રાવકે, આરાસણ નગરમાં શ્રી મહાવીરનું બિંબ કરાવ્યું જેની પ્રતિષ્ઠા વિજયદેવસૂરિએ કરી છે. આટલી હકીકત છે.

૨૯૪ નો લેખ પણ એજ સ્થળે-મૂર્તિની બેઠક નીચે કોતરેલો છે. લેખ ખંડિત છે. ફક્ત—સં. ૧૧૧૮ ના ફાલ્ગુણ શુકલ ૯ સોમવારના દિવસે આરાસણ નામના સ્થાનમાં તીર્થપતિની પ્રતિમાં કરાવી; આટલી હકીકત વિદ્યમાન છે. અરાસણના લેખોમાં આ સૌથી જુનો લેખ છે. આ લેખથી જણાય છે કે નેમિનાથ ચૈત્યની માફક આ ચૈત્યની મૂલપ્રતિમા પણ ખંડિત કે નષ્ટ થઇ ગઈ હશે તેથી તેના સ્થળે આ વિદ્યમાન પ્રતિમા વિરાજિત કરવામાં આવી હોય તેમ જણાય છે.

પાર્શ્વનાથ મંદિર.

(૨૯૫-૩૦૧)

૨૯૫થી ૩૦૧ નંબર સુધીના લેખો પાર્શ્વનાથના મંદિરમાં આવેલા છે. જેમાંનો પહેલો લેખ મૂલનાયક ઉપર કોતરેલો છે. મિતિ ઉ-

§ આર્કિઓલોજીકલ, પ્રોગ્રેસ રીપોર્ટ સન ૧૯૦૫-૦૬.

પર પ્રમાણે જ ૧૬૭૫ ની છે અને પ્રતિષ્ઠાતા આચાર્ય પણ તેજ વિજયદેવસૂરિ છે.

મૂલ ગર્ભાગારની બહાર જે ન્હાનો રંગમંડપ છે, તેના દરવાજાની જમણી બાજુ ઉપર આવેલા ગોખલાની વેદી ઉપર ૨૯૬ નંબરનો લેખ કોતરેલો છે. મિતિ સં. ૧૨૧૬ ની વૈશાખ સુદિ ૨. શ્રે. પાસદેવના પુત્ર વીર અને પુનાએ પોતાના ભાઇ જેહડના શ્રેયાર્થે પાર્શ્વનાથની પ્રતિમા કરાવી જેની પ્રતિષ્ઠા નેમિચંદ્રાચાર્યના શિષ્ય દેવાચાર્યે * કરી.

બાકીના લેખો એજ મંદિરમાંની જુદી જુદી પ્રતિમાની બેઠકો ઉપર કોતરેલા છે. છેલ્લા ત્રણની મિતિ સં. ૧૨૫૯ ના આષાઢ સુદિ ૨ શનિવારની છે. એ લેખોમાં પ્રતિષ્ઠાતા તરીકે આચાર્ય ધર્મઘોષનું નામ આપેલું છે.

એ મંદિરનું વર્ણન ઉકત રીપોર્ટમાં આ પ્રમાણે આપ્યું છે:—
" પહેલાં, પાર્શ્વનાથના દેવાલયને ત્રણ દ્વારો હતાં તેમાંનાં બે બંધ કર્યા છે તેથી પશ્ચિમ તરફના દ્વારમાં થઇને અંદર જઇ શકાય છે. દરેક બાજુએ મધ્યની દેવકુલિકા બીજી કરતાં વધારે કોતરકામ વાળી છે.

* આ દેવાચાર્ય તે કદાચ સુપ્રસિદ્ધ તાર્કિક વાદી દેવસૂરિ હશે. કારણ-કે પટ્ટાવલી પ્રમાણે તેમનો સ્વર્ગવાસ સં. ૧૨૨૬ માં થએલો છે. જો કે તેઓ સ્વરચિત स्याद्वादरत्नाकर નામના મહાન ગ્રંથમાં પોતાને મુનિચંદ્રસૂરિના શિષ્ય તરીકે પ્રકટ જણાવે છે તેમજ પટ્ટાવલી વિગેરે બીજા ગ્રંથોમાં પણ મુનિચંદ્રસૂરિશિષ્ય તરીકે જ તેમને ઉલ્લિખિત કરવામાં આવ્યા છે, પરંતુ કદાચ એમ હોય કે તેમના દીક્ષા ગુરૂ તો નેમિચંદ્રસૂરિ હોય (કે જેમણે પોતાના ગુરૂભ્રાતા વિનયચંદ્ર ઉપાધ્યાયના શિષ્ય મુનિચંદ્રને પોતાના પટ્ટધર બનાવ્યા હતા) પરંતુ પાછળથી મુનિચંદ્રસૂરિની ગાદીએ આવેલા હોવાથી તેમના જ શિષ્ય તરીકે ઉલ્લેખવામાં આવ્યા હોય, કે જેમ બીજા ઘણા આચાર્યોના વિષયમાં બનેલું છે. એ કેવલ એક નામના સામ્યને લઇને અનુમાન કરવામાં આવ્યું છે, નિર્ણય રૂપ કહ્યું નથી. સમાન નામવાળા અનેક આચાર્યો એક-જ સમયમાં વિદ્યમાન હોવાના ઉદાહરણો પણ જૈન સાહિત્યમાંથી ઘણા મળી આવે છે.

તેના મંડપના સ્તંભો તથા ઘુમ્મટની ગોઠવણ મહાવીર અને શાંતિનાથના દેવાલયના જેવી છે, પણ શાંતિનાથ દેવાલયની માફક માત્ર ચાર તોરણો છે જેમાંનું દેવકુલિકાની પરસાલની સામે આવેલા દાદર ઉપરનું એકજ હાલમાં રહેલું છે. નેમિનાથ ચૈત્યની માફક ઘુમ્મટની આજુબાજુએ વાંસના સળીઆ ઉભા કર્યા છે. દેવકુલિકાનો બાહ્ય ભાગ તથા ગૂઢમંડપનો એક ભાગ અર્વાચીન છે. દાદર સાથે આવેલા બે સ્તંભોની વચ્ચેની એક જુની બારસાખ ગૂઢમંડપની પશ્ચિમની ભીંતમાં ચણવામાં આવી છે, પણ આ દ્વાર બંધ કરવામાં આવ્યું નથી. ભીંતની બીજી બાજુએ આવીજ બારસાખ ગોઠવવાનો પ્રયત્ન કરવામાં આવ્યો હોય તેમ લાગે છે, કારણ કે તે ભીંત આગળ બે સ્તંભો ઉભા કરવામાં આવ્યા છે. મૂલદેવગૃહની બારસાખ ઉપર સારૂં કોતરકામ કરવામાં આવ્યું છે. પણ તેના ઉપર પાછળથી ગુજરાતી રીતિ પ્રમાણે રંગ લગાડવામાં આવ્યો છે ”

શાંતિનાથ ચૈત્ય.

(૩૦૨–૩૦૬)

આ નંબરવાળા લેખો શાંતિનાથ ચૈત્યમાં આવેલા છે. ચૈત્યમાં રહેલી જુદી જુદી પ્રતિમાઓની નીચે એ લેખો કોતરેલા છે. ૪ લેખની મિતિ સં. ૧૧૩૮ છે અને એકની સં. ૧૧૪૬ છે. અમુક શ્રાવકે અમુક જિનની પ્રતિમા કરાવી માત્ર આટલોજ ઉલ્લેખ એ લેખોમાં થએલો છે.

“એ દેવાલય ઉપર્યુકત મહાવીર જિનના દેવાલય જેવુંજ છે. માત્ર ફેરફાર એટલો જ છે કે ઉપરની કમાનની બંને બાજુએ, મહાવીર દેવાલયની માફક, ત્રણ ગોખલા નહિં પણ ચાર છે. આ દરેક ગોખલામાં લેખો આવેલા છે જેમાંના સર્વની મિતિ ઈ. સ. ૧૦૮૧ છે માત્ર એકની જ આઠ વર્ષ પછીની છે. વળી મંડપમાંના આઠ સ્તંભો જે અષ્ટકોણાકૃતિમાં હોઇ ઘુમ્મટને ટેકો આપે છે તેના ઉપર ચાર તોરણો છે, પણ મહાવીર દેવાલયમાં આઠ છે. આ બધાં તોરણો જતાં રહ્યાં છે, ફકત પશ્ચિમ બાજુ તરફનું અવશેષ રહ્યું છે. ”

સંભવનાથ મંદિર.

" નેમિનાથના દેવાલયની પશ્ચિમ બાજુએ સંભવનાથ દેવાલય આવેલું છે જેમાં ભમતી કે દેવકુલિકાઓ નથી. એક અર્વાચીન કમાન કરેલી છે જેમાંથી રંગમંડપમાં જવાય છે. ગૂઢમંડપને ત્રણ દ્વાર હતાં તેમાંના બાજુના દ્વારો ને પણ કમાનો હતી, પરંતુ હાલના આ બંને દ્વાર બંધ કર્યાં છે. મુખ્ય દ્વાર સારા કોતરકામ વાળું છે. દેવગૃહમાં એક અર્વાચીન પ્રતિમા છે જે એક પ્રાચીન વેદી ઉપરજ બેસાડેલી છે. આ પ્રતિમાનું લાંછન અશ્વ જેવું કર્યું છે તેથી તે સંભવનાથ હોવા સંભવે છે. દેવગૃહની ભીંતો ઉપર પ્લાસ્ટર કરેલું છે. મધ્યનું શિખર જુનું છે પણ તે પુનઃ બંધાવેલું હોય તેમ જણાય છે. તેની આગળના કેટલાંક ન્હાના ન્હાના શિખરો અર્વાચીન છે. "

આરાસણનો ઇતિહાસ.

આરાસણનો નાશ કયારે થયો અને તેનું આધુનિક નામ કયારે અને કયા કારણે પડયું તે હજુ સુધી અંધારામાં છે. હાલમાં રહેલાં જૈનમંદિર કયારે બંધાણાં તથા કોણે બંધાવ્યાં તે પણ જાણી શકાયું નથી. શ્રીયુત ડી. આર. ભાંડારકર એમ. એ. ઉક્ત રીપોર્ટમાં (પ્રોગ્રેસ રીપોર્ટ ઑફ ધી આર્કિઑલોજીકલ સર્વે ઑફ ઇન્ડિયા વેસ્ટર્ન સર્કલ, ઈ. સ. ૧૯૦૫-૦૬) એ સંબંધી કેટલો ઉહાપોહ કર્યો છે, તે ઉપયોગી હોવાથી અત્ર આપું છું:—

" કુંભારીઆના દેવાલયોથી માલુમ પડશે કે તે બધા એક જ સૈકામાં થએલાં છે. જૈન દેવાલયોમાંનાં ચાર દેવાલયો જે નેમિનાથ, મહાવીર શાંતિનાથ અને અને પાર્શ્વનાથનાં છે તેમને, બેશક, સમરાવવામાં આવ્યાં છે. તથા કોઇક કોઇક વખતે વધારો કરવામાં તથા પુનરૂદ્ધાર કરવામાં આવ્યો છે. પણ મૂળ કારીગરીની મિતિ, સ્તંભો તથા કમાનો જે એકજ શૈલીની છે અને જે વિમળશાહના દેલવાડાના દહેરાના જેવાં છે તેના ઉપરથી, સૂચિત થાય છે. વળી એમ પણ કહેવાય છે કે આ દેવાલયો પણ વિમળશાહે બંધાવ્યાં હતાં. આબુ ઉપર બંધાવેલા વિમળશાહના ઋષભનાથના દેવાલયમાં આવેલા એક લેખ ઉપરથી વિમળશાહની મિતિ ઇ. સ. ૧૦૩૨ જણાય છે. કારીગરી

જોતાં કુંભારીઆનાં જૈન દેવાલયોની મિતિ અગીઆરમી સદીના મધ્ય ભાગમાં હોય એમ સ્પષ્ટ રીતે નક્કી થાય છે. વળી, શાંતિનાથના દેવાલયની હકીકતમાં કહ્યા પ્રમાણે અંદરની બાજુમાં કમાનની બંને બાજુએ લેખો કોતરેલા છે જેમાં ઈ. સ. ૧૦૮૧ ની મિતિ છે. માત્ર એકમાં જ આઠ વર્ષ પછીની એટલે કે ઈ સ. ૧૦૮૯ ની છે. આ મિતિ ગોખલામાં પ્રતિમાઓની પ્રતિષ્ઠાની છે, અને મુખ્ય દેવકુલિકા તથા તેના મંડપની ન હોય. આ દેવમંદિર તથા મંડપ કેટલાંક વર્ષ પહેલાં બાંધવામાં આવ્યા હશે, વળી, મહાવીરના દેવાલયમાં જુની બેઠક ઉપર મુકેલી નવી મહાવીરની પ્રતિમા છે. આ બેઠક ઉપર એક લેખ છે જેની મિતિ ઇ. સ. ૧૦૬૧ છે. આ ઉપરથી એમ જણાય છે કે મૂળ જુની પ્રતિમા તે વર્ષમાં મૂકી હશે. અને દેવાલય પૂર્ણ થયા પછી પ્રતિમાનું પ્રતિષ્ઠાન થાય છે તેથી એમ કહી શકાય કે આ જૈન દેવાલય ઈ. સ. ૧૦૬૧ પહેલાં થોડા જ વખતે પૂર્ણ થયું હશે. વળી આજ ન્યાયે કુંભારીઆનાં દેવાલયો અગીઆરમી સદીના મધ્યમાં બાંધવામાં આવ્યાં હશે એમ નિર્ણય ઉપર આપણે આવી શકીએ. તથા કુંભારીઆના કુંભેશ્વર મહાદેવના વૈદિક દેવાલય વિષે એમ કહેવામાં આવ્યું છે કે તેનું દેવકુલિકાનું દ્વાર તથા ભીંતમાં જડેલા સ્તંભો મોઢેરાના સૂર્યના દેવાલયના દ્વાર તથા સ્તંભો જેવા છે. આની મિતિ ડાકટર બર્ગેસ તથા મી. કાઉસેન્શે તેની શૈલી ઉપરથી ભીમદેવ પહેલા (ઈ સ. ૧૦૨૨–૧૦૬૩) ના રાજ્યમાં અગર અગીઆરમી સદીમાં છે એમ નક્કી કરી છે. વળી આ શોધકોએ એમ પણ દર્શાવેલું છે કે કારીગરી ઉપરથી મોઢેરાનું દેવાલય તથા વિમળશાહનું દેલવાડાનું દેવાલય લગભગ એક જ મિતિનાં છે. ટુંકામાં એટલુંજ કે કુંભારીઆમાં હાલ જે દેવાલયો મોજુદ છે તે અગીઆરમી સદીના મધ્ય ભાગમાં બંધાવેલા હોય એમ જણાય છે.

ઉપર કહ્યા પ્રમાણે દંતકથા એમ ચાલે છે કે કુંભારીઆમાં વિમળશાહે ૩૬૦ જૈન દેવાલયો બંધાવ્યાં હતાં જેમાંના પાંચ શિવાયનાં સર્વે બળી ગયાં. હાલ જે દેવાલયો રહ્યાં છે તેની આજુ બાજુ ઘણાજ બળેલા પથ્થરો દ્રષ્ટિએ પડે છે. ફૉર્બસ ધારે છે કે કોઇ જ્વાળામુખી ફાટવાથી આ પ્રમાણે થયું હશે. આ જૈન દેવાલયોની પાછળની જમીન ઉપર તપાસ કરતાં ત્યાં ઘણાં જુનાં મકાનોના ઇંટના પાયા તથા તેની આજુ બાજુ બળેલા પથ્થરો તથા આ સર્વ ખંડેરની આજુબાજુ લગભગ એક માઇલ લાંબો એક પથ્થરનો

કિલ્લો, જેના પથ્થરો હાલ બળેલા છે, તે દૃષ્ટિગોચર થાય છે. પણ જાણવા જેવું એ છે કે આ કિલ્લાથી થોડા ફુટ છેટે એક પણ બળેલો પથ્થર જોવામાં આવતો નથી. જો ફૉર્બ્સના ધારવા પ્રમાણે હોય તો એમ પ્રશ્ન ઉત્પન્ન થાય છે કે આ કિલ્લાની બહાર કેમ બળેલા પથ્થરો નહિ હોય? ખરી રીતે, સૂક્ષ્મ દ્રષ્ટિએ જોતાં એમ માલુમ પડે છે કે આ જૈન દેવાલયોની આસપાસની સર્વ જમીન તથા કુંભારીઆ અને અંબાજી વચ્ચેની લગભગ એક મૈલની જમીન કૃત્રિમ છે, તથા તેના ઉપર જુના તથા મોટા પથ્થર અને ઇંટોના કટકા પડેલા છે. અંબાજી અગર કુંભારીઆ—ગમે ત્યાં આ ઇંટો જોવામાં આવે છે અને બળેલા પથ્થરો દેખાય છે. આ ઉપરથી એમ અનુમાન જાય છે કે, પહેલાં અંબાજીથી કુંભારીઆ સુધીનું એક શહેર વસેલું હશે. અને તેથીજ આ શહેરનાં ખંડેરોથી દૂર આવી ઇંટો તથા બળેલા પથ્થરો જોવામાં આવતા નથી. હવે એક પ્રશ્ન ઉત્પન્ન થાય છે. આ જુના શહેરનું નામ શું હશે? જૈન દેવાલયોના લેખોમાં તેનું નામ ' આરાસણ ' **અગર ' આરાસનાકર '** આપેલું છે. બાહ્યદૃષ્ટિથી જ માત્ર એમ સ્પષ્ટ છે કે ' **આરાસન** ' એ શબ્દ ' આરાસ ' જે ને ગુજરાતીમાં ' પથ્થર ' કહે છે, તે હશે. જે આરાસુર પહાડોમાં અંબાજી તથા કુંભારીઆ ગુપ્ત થયાં છે તે પથ્થરનો પહાડ છે તેથી આ શહેર આરાસન કહેવાતું, એમાં કાંઇ શક નથી. કારણ કે તેની આજુબાજુએ પથ્થરીઆ પહાડો હતા અગર તેનાં સર્વ ઘરો પથ્થરનાં બનાવેલાં હતાં જેથી બીજા શહેરોથી તેનું વ્યકિતત્વ ભિન્ન હતું. બીજું નામ ' આરાસનાકર ' જેનો અર્થ ' પથ્થરની ખાણ' થાય છે તે ઉપરથી પણ એજ નિર્ણય આવી શકે. ખરી રીતે એમ છે કે પહેલાં જે ઇમારતો હતી તથા હાલ જે ઇમારતો છે• તે પથ્થરની છે. વળી સ્વાભાવિક રીતે એમ પણ પ્રશ્ન ઉત્પન્ન થાય છે કે આ જુના શહેરનું નામ આરાસણ ભુલાઇ જવાયું હશે અને તેને બદલે કુંભારીઆ મુકયું હશે. આના જવાબમાં ફૉર્બ્સ કહે છે કે ચિતોડના રાણા કુંભાએ આ બંધાવ્યું માટે તેને કુંભારીઆ કહે છે. પણ આ માની શકાય નહી; કુંભારીઆનાં પુરાણાં મકાનો ઉપરથી એમ વ્યક્ત થાય છે કે આ શહેર રાણા કુંભાની પહેલાં ઘણાં વર્ષનું જુનું છે. એમ પણ કારણ આપી શકાય કે આ પુરાણું શહેર વિમલશાહ અને રાણા કુંભાના વખતની વચ્ચે નાશ થયું હશે અને તેનો કુંભાએ પુનરૂદ્ધાર કર્યો હશે. આ સબબ પણ સબળ નથી, કારણ કે મહાવીરના દેવાલયમાંની દેવકુલિકાની બેઠક ઉપર કોતરેલા લેખમાં ઇ. સ. ૧૬૧૮ ની મિતિ છે અને તેમાં આરાસન શહેર વિષે ઉલ્લેખ છે. રાણો કુંભો ઈ. સ. ૧૪૩૮ થી

૧૪૫૮ સુધીમાં થયો અને આ લેખની મિતિ ઇ. સ. ૧૬૧૮ ની એટલે કે કુંભા પછી બરાબર ૧૫૦ વર્ષની છે તેથી એમ તો નક્કી થઈ શકે છે કે કુંભારીઆનો ગમે તે અર્થ થતો હોય પણ તેનું નામ રાણા કુંભાના નામ ઉપરથી પડેલું નથી જ અને તેથી જુના શહેરનો વિનાશ ઇ. સ. ૧૬૧૮ પછી થએલો હોવો જોઇએ.

આ જુના શહેરનું નામ આરાસુર હશે એમ લાગે છે અને હાલ અંબાજી તે નામથી ઓળખાય છે. આરાસુર એ આરાસપુરનો અપભ્રંશ હશે. આરાસપુર એજ આરાસણપુર; આ ટેકરીઓ પણ આરાસુરના નામથી ઓળખાય છે. અને કદાચ આરાસુર (આરાસપુર) નગરી તરફ આવેલી હોવાને લીધે તેમનું એવું નામ પડયું હશે. ફોર્બસ ઇ. સ. ૧૨૦૦ ની મિતિ વાળા એક પાળીઆલેખ વિષે કહે છે જેમાં પરમાર રાજા ધારાવર્ષે આરાસણાપુરમાં એક કુવો ખોદાવ્યા વિષે ઉલ્લેખ છે. આ ઉપરથી એમ જણાય છે કે તેરમી સદીના આરંભમાં ચંદ્રાવતીના પરમારોના તાબામાં આરાસણાપુર હતું. આ લેખ વિષે મેં ઘણી શોધ કરી પણ તે મળી આવ્યો નહિ. તો પણ ઇ. સ. ૧૨૭૪ ની મિતિવાળો એક બીજો પાળીઆ-લેખ મળી આવ્યો છે. જેમાં મહિપાલ નામે કોઇક આરાસણનો રાજા હતો એમ કહેલું છે. કુંભારીઆના લેખોમાં બીજા કોઇ રાજાના નામો આપ્યા નથી, પણ ઉપર કહ્યા પ્રમાણે ઈ. સ. ૧૬૧૮ સુધી કદાચ આ નગરની જાહોજલાલી રહી હશે. આ વખત પછી તેનો નાશ થયો હશે. મારા મત પ્રમાણે આ ૭ દેવાલયો સિવાય આખું નગર બળી ગયું હશે કારણ ત્યાં બળેલા પથ્થરો દેખવામાં આવે છે. દુશ્મન રાજાઓએ ગામો બાળી મૂકયાની હકીકત ઘણે ઠેકાણે જોવામાં આવે છે અને અહિં પણ તે પ્રમાણે થયું હોય. ઉપરોકત દંત કથા પ્રમાણે તો એમ છે કે અંબા માતાએ વિમળશાહની કૃતઘ્નતાથી ગુસ્સે થઇને પાંચ દેવળો સિવાય વિમળશાહનાં બંધાવેલાં ૩૬૦ દેવાલયો બાળી મૂકયાં. આ ઉપરથી પણ આ નગરને બાળી મૂકવામાં આવ્યું હતું એ મતને પુષ્ટિ મળે છે. એમ પણ બની શકે કે મુસલમાનોએ આ કુંભારીઆનાં બીજાં દેવાલયોનો નાશ કર્યો હોય. તથા જ્યાં જ્યાં મુસલમાનોએ આવી રીતે નાશ કર્યો છે ત્યાં ત્યાં આવી અનેક દંતકથાઓનો ઉદ્ભવ થયો છે. આ વિષય ઉપર મેં ઘણી બારીક તપાસ કરી પણ ત્યાં મને કોઇએ એમ ન કહ્યું કે આ મુસલ-

માનોનું કૃત્ય છે. વળી, જો મુસલમાનોની આ નગરનો નાશ કરવાની ઇચ્છા હોય તો પાંચ દેવાલયો મૂકીને નગર બાળી મુકે એ અસંભવિત છે. *

કુંભારીઆમાં એવી દંત કથા ચાલે છે કે અંબામાતાએ વિમળસાહને પુષ્કળ દ્રવ્ય આપ્યું, વળી દેલવાડામાં વિમળસાહના દહેરામાંના જે લેખમાં તેની મિતિ ઇ. સ. ૧૦૩૨ આપી છે તેજ લેખમાં એમ કહેલું છે કે તેણે આ દહેરૂં અંબામાતાની આજ્ઞાનુસાર બંધાવ્યું. આ ઉપરથી એમ લાગે છે કે અંબામાતા તેની કુળદેવી હશે, પણ જે અંબામાતાએ દેલવાડામાં રૂષભનાથનું દેવાલય બાંધવાને તેને આજ્ઞા કરી તેજ અંબામાતાનું મંદિર આ દેવાલયમાં છે અને બીજા અંબામાતા કરતાં પહેલા અંબામાતા જુના છે. આરાસણપુરમાં પણ અંબામાતાનું એક મંદિર છે તેથી એમ હોઈ શકે કે વિમળસાહ માતાને નમન કરવાને ત્યાં આવ્યો હશે અને જેમ દેલવાડામાં માતાના મંદિર નજીક એક જૈન દેવાલય તેણે બંધાવ્યું તેમ અહીં પણ બંધાવ્યું. જો આ બાબત કબુલ કરવામાં આવે તો એમ સુચિત થાય છે કે અંબાજીમાં માતાનું મંદિર તે મૂળ જૈન દેવાલય હશે, તથા એમ પણ દર્શિત થાય છે કે હાલ પણ ઘણા જૈનો ત્યાં જાત્રા માટે પ્રથમ જાય છે અને

* મને શંકા છે કે હાલ ત્યાં છે તેના કરતાં વધારે દેવાલયો ત્યાં હશે કે નહિ? જે બળેલા પથ્થરો ત્યાં પડેલા છે તે ઉપરથી એમ જણાય છે કે ત્યાં સાધારણ ઘરો અગર મહેલો હશે. પથ્થરને બળવાને માટે લાકડું જોઇએ અને આ પથ્થરો તેમનાં બારી બારણામાં હશે. દેવળોમાં ખરી રીતે એવું કાંઇ નથી કે જે તેમની મેળે બળી શકે, તેથીજ આ દેવાલયો આગમાંથી બચી ગયાં. જો કે આરાસણ વિષેની મિ. ભાન્ડારકરની હકીકત ખરી છે તો પણ તે કુંભારીઆ વિષે કાંઇ કારણ આપી શકતા નથી. આ વિષય ઘણોજ ઝીણો છે અને તેના વિષે ખાસ નિર્ણય ઉપર આવતા પહેલાં તેની ઘણી તપાસ કરવાની જરૂર છે. આ પુરાણું શહેર ઇ. સ. ૧૬૧૮ પછી નાશ પામ્યું હશે એવા તેમના મતને હું મળતો નથી. ઇ. સ. ૧૪૧૫ માં અહમદશાહ પહેલો સિદ્ધપુરનો રૂદ્રમાળ તોડવા ગયો અને નાગોરની સાથે ધર્મ યુદ્ધ ચલાવ્યું અને પછીના વર્ષમાં જેજે દેવાલયો અને મૂર્તિઓ તેના રસ્તામાં અવ્યાં તે તેણે ભાંગ્યાં. એ આપણે જાણીએ છીએ. ઈ. સ. ૧૪૩૩ માં સિદ્ધપુરની આજુ બાજુનાં ગામો તથા શહેરો ઉજજડ કર્યાં અને જયારે જયારે તેની નજરમાં આવતાં ત્યારે ત્યારે તે દેવાલયોને તોડી નાંખતો. કુતબુદ્દીને કુંભલમેરને ઘેરો ઘાલ્યો અને તેની આજુ બાજુનો પ્રદેશ ઉજજડ કર્યો. વળી, ઇ. સ. ૧૫૨૧ માં મુઝફરશાહ બીજા એ ડુંગરપુર તથા વાંસવાડાનાં ગામો ઉજજડ કર્યાં અને બાળી મુકયાં. પણ આ બધી વિગતો વિષે ચર્ચા ચલાવતાં ઘણો વખત લાગશે અને તેથી તે કામ આ પ્રોગ્રેસ રીપોર્ટમાં બનવું અશકય છે. H. C.

કુંભારીઆમાં પછી જાય છે. જ્યારે જુના નગરનો નાશ કરવામાં આવ્યો અને અંબામાતાનું દેવાલય બ્રાહ્મણોના હાથમાં આવ્યું ત્યારે આ પુરાણા નગરના વિનાશને માટે કારણ તરીકે આ અંબામાતાની હકીકત બ્રાહ્મણોએ જોડી કાઢી હશે.

રાણપુર તીર્થના લેખો.

આરસણના લેખો પછી રાણપુરતીર્થના લેખો આવે છે. રાણપુર, ગોડવાડની મ્હોટી પંચતીર્થીમાંનું મુખ્ય તીર્થ છે. મારવાડ દેશમાં જેટલાં પ્રાચીન જૈન મંદિરો છે તેમાં રાણપુરનું મંદિર સૌથી મ્હોટું, કિમતી અને કારીગરીને દૃષ્ટિએ અનુપમ છે. એ મંદિર કયારે અને કોણે બંધાવ્યું એ ઘણાજ થોડા જૈનો જાણે છે. આર્કિઑલોજીકલ સર્વે ઑફ ઇન્ડિઆના સન ૧૯૦૭–૦૮ ના એન્યુઅલ રીપોર્ટમાં શ્રીયુકત ડી. આ. ભાંડારકર એમ. એ; એ મંદિરના વિષયમાં એક વિસ્તૃત લેખ લખેલો છે. તેમાં એ મંદિરના બંધાવનાર ધરણાશાહનો ઇતિહાસ અને શિલ્પની દૃષ્ટિએ મંદિરનું વિસ્તૃત વર્ણન આપ્યું છે. એ વર્ણન આ લેખો વાંચનારને ખાસ ઉપયોગી હોવાથી, તે સંપૂર્ણ અત્ર આપવામાં આવે છે.

જોધપુર રાજ્યના ગોડવાડ પ્રાંતના દેસૂરી જીલ્લામાં રાણપુર નામે એક સ્થાન આવેલું છે. તે સાદડીથી ૭ માઇલ દૂર છે અને હાલમાં ઉજ્જડ છે. તે આડાબલા * (અરવલી) ની પશ્ચિમ બાજુની ખીણમાં આવેલું છે અને મારવાડમાં તે સૌથી સુંદર સ્થળ છે. અહીંઆં કેટલાંક દેવાલયો છે તેમાંનું એક પહેલા તીર્થંકર આદિનાથનું ચોમુખ દેવાલય મુખ્ય છે. અને આને લીધે જૈન લોકો તેને મારવાડનાં પંચ તીર્થોમાંનું એક તીર્થ ગણે છે; તથા,

* મારવાડ તથા મેવાડની વચ્ચે આવેલી પર્વતોની હારને આડાબલા કહે છે. અને આજ નામને ટૉડે (Tod) અરવલી કહ્યું છે. આવો દોષયુકત ઉચ્ચાર ટૉડનાં પુસ્તકો વાંચનારાજ કરે છે એમ નથી પરંતુ રાજપુતાનાના લોકો પણ તેમની ભાષામાં અરવલી એમ કહે છે અને 'આડાબલા' એ શબ્દ જાણતા પણ નથી. આડાબલા=આડા (આંતરો) + વળા અગર વળી (પર્વત). એટલે કે મારવાડ અને મેવાડ વચ્ચેનો આંતરો કરનાર પર્વત (પ્રોગ્રેસ રિપોર્ટ, આર્કીઓલૉજીકલ સર્વે વેસ્ટર્ન સરકલ, ૧૯૦૭–૮, પા. ૪૭–૪૮).

તે દેવાલયને એટલું બધું પવિત્ર ગણવામાં આવે છે કે તેને રાણુપુરજી કહે છે. ત્યાં હમેશાં જાત્રાળુઓ આવ્યા જાય છે, જેમાં ઘણાખરા ગુજરાત અને પશ્ચિમ રાજપુતાના તથા પંજાબના પણ હોય છે.

પહેલાં, શત્રુંજયની માફક રાણપુર અને બીજાં સ્થળોનાં જૈન દેવાલયોની દેખરેખ પણ હેમાભાઈ હઠીસિંગ રાખતા હતા. જ્યારે તેમની સ્થિતિ નબળી પડી ગઈ ત્યારે સાદડીના મહાજનો તે દેવાલયોની દેખરેખ રાખવા લાગ્યા, પરંતુ તેમાં ઘણી અવ્યવસ્થા થવાથી તેમની દેખરેખ આનન્દજી કલ્યાણજી ને સોંપવામાં આવી; આ નામ અમદાવાદમાં સ્થપાએલી હિંદુસ્થાનના જૈન લોકોની સમાજને આપવામાં આવેલું છે. આનન્દજી કલ્યાણજીનો એક એજન્ટ સાદડીમાં રહે છે અને તેને રાણપુરજીના કારખાનાનો મુનીમ કહે છે. આ કારખાનાનું કામ રાણપુર, સાદડી, માદ્દા અને રાજપુરાનાં જૈન દેવાલયોની દેખરેખ રાખવાનું છે.

જ્યારે હું રાણપુર ગયો હતો ત્યારે તે એજન્ટ મને મળવા આવ્યો હતો. તેણે મને ચોમુખ દેવાલયના જુદા જુદા ભાગ દેખાડયા અને ભાંગેલાં ઓતરંગ વિગેરે બતાવ્યાં અને તે મજબુત શી રીતે બનાવવાં તે વિષે મારો અભિપ્રાય પૂછયો. તેને તથા તેના સોમપુરા* ને ૧૯૦૬ નો અમારો પ્રોગ્રેસ રીપોર્ટ દેખાડયો જેમાં ભાંગેલા પાટડાને આધાર આપવાને બતાવેલી યુક્તિઓ હતી. પણ આથી તે લોકોને સંતોષ થયો નહિ. અને તેમણે કહ્યું કે આનન્દજી કલ્યાણજીએ ૨૦૦૦૦ રૂ. નક્કી કર્યા છે તેથી તે ઓતરંગો નવી કરવી જોઇએ.

* સલાટનો ધંધો કરનારા બ્રાહ્મણોની એક જાતનું નામ સોમપુરા છે. આવું નામ પડવાનું કારણ એમ કહેવાય છે કે, તે જાતિના મૂળ સ્થાપકનો જન્મ સોમવારે થયો હતો તથા તે સોમનાથ મહાદેવ (પ્રભાસપાટણ)ના દેવાલયનો બાંધનાર હતો. આ દંતકથા પ્રમાણે, સિદ્ધરાજ જયસિંહે તેમને ગુજરાતમાં આશ્રય આપ્યો, કારણ કે ત્યાં ઘણાં દેવાલયો બંધાતાં હતાં. ત્યાંથી તેમને દેવાલયો બાંધવા માટે આબુ ઉપર લઇ ગયા અને ત્યાંથી તેઓ ગોડવાડમાં પ્રસર્યા. રાજપુતાનામાં સોમપુરાની એકજ જાત છે કે જેમની પાસે જુના હસ્તલેખો છે તથા જેઓ હસ્તલેખો વિષે કાંઇક જાણે છે. આમાંના બે ઘણાજ બુદ્ધિશાળી જણાયા છે. એકતો નન્ના ખુમ્મા જે મને રાણુપુરમાં મળ્યો હતો અને જેને આ દેવાલયનું સમારકામ સોંપવામાં આવ્યું હતું; બીજો કેવળરામ જે વિદ્વત્તા માટે પ્રખ્યાત છે. તે બાલીપ્રાંતના કોસિલાવનો રહેવાસી છે, પણ તે મને જાલોર પ્રાંતના આહોરમા મળ્યો હતો. ત્યાં દેવાલયોનો પુનરૂદ્ધાર કરવા માટે વાણીઆએ તેને રોકયો હતો.

એ દેવાલયના બાંધનાર વિષે તથા તે બાંધવાની રીતે વિષે નીચે પ્રમાણેની હકીકત ત્યાં કહેવાય છે. ધન્ના અને રત્ના નામના બે ભાઇઓ પોરવાડ જાતના હોઈ સિરોહી સ્ટેટના નાન્દિયા ગામના રહેવાસી હતા. કોઈક મુસલમાન બાદશાહનો પુત્ર જેને પોતાના બાપ સાથે દ્વેષ હતો તે રાજપુતાનામાં થઇને જતો હતો. આ બન્ને ભાઇઓએ તેનો ક્રોધ શાંત કર્યો અને પોતાના પિતાને ત્યાં જવા માટે આજીજી કરી. આથી બાદશાહ એટલો બધો ખુશ થયો કે તેણે તે બન્ને ભાઇઓને પોતાની પાસે રાખ્યા. પરંતુ, થોડાક વખત પછી તેમના વિષે કેટલીક અફવાઓ ઉડવાથી તેમને કેદ કરવામાં આવ્યા. બાદશાહે ૮૪ જાતના સિક્કાનો દંડ કર્યો * અને તેમને છોડી મુકયા. આ બે ભાઇઓ પોતાને દેશ આવ્યા પણ પોતાનું ગામ નાન્દીયા છોડી દઇને ટેકરી ઉપર આવેલા પાલગડ (રાણપુરથી દક્ષિણે) રહ્યા. તેઓએ માદડીમાં એક દેવાલય બાંધ્યુ જેને રાણપુર કહેતા કારણ કે દેવાલયની બધી જગ્યા રાણા કુંભા પાસેથી તેઓએ ખરીદી હતી. વળી તે જગ્યા એવી શરતે આપવામાં આવી હતી કે તેનું નામ કુંભારાણાના નામ ઉપરથી પાડવું. 'રાણ' એ ' રાણા ' નું ટુંકું રૂપ છે અને ' પૂર ' એ ' પોરવાડ ' નું ટુંકું રૂપ છે. એક રાત્રે ધન્નાએ સ્વપ્નમાં માલગડમાં એક વિમાન દેખ્યું તેથી તેણે કેટલાક સોમપુરાને બોલાવ્યા, અને તે વિમાનનું વર્ણન કર્યું તથા તેનો પ્લાન બનાવવા તેમને કહ્યું. તેમાં મુંડાડાના રહેવાસી દીપા નામના સોમપુરાનો પ્લાન પસંદ કરવામાં આવ્યો. કારણ કે તેણે સ્વપ્નમાં જોએલા વિમાનની બરાબર નકલ ઉતારી હતી- જયારે માદડી ઉજ્જડ થયું ત્યારે ઉત્તરમાં ૭ માઇલ દૂર આવેલા સાદડીમાં લોકો આવી વસ્યા. ધન્ના, તેનો ભાઈ રત્ના, અને રત્નાનું કુટુંબ આ બધાં પાલગડથી સાદડીમાં આવી રહ્યા અને ત્યાંથી થોડા વખતમાં ઘાણેરાવમાં ગયાં. ઘાણેરાવમાં મને એક નથમલ્લજી શાહ મળ્યો જે કહે છે કે હું ચૌદમી પેઢીએ રત્નાના વંશનો છું. ધન્નાના વંશમાં કોઇ નથી કારણ કે તે પુત્રહીન મરણ પામ્યો હતો. નથમલ્લજીએ મને કહ્યું કે રાણપુરના દેવા-

*—આ ઉપરથી જણાય છે કે ધન્ના અને રત્ના શાહ હતા. શાહ એટલે સાધુ; અને આ નામો પૈસાદારોનાં નામો સાથે આવતાં એમ લેખો ઉપરથી જણાય છે (જેમકે, વિમલ શાહ, સાધુગુણરાજ, વિગેરે) મોનીઅર વીલીયમ્સના કોષમાં સાધુનો અર્થ વેપારી, ધીરધાર કરનાર એમ આપ્યો છે. અને તે અર્થ અહીં બરાબર બેસે છે. વળી શાહ અને સાધુ તથા શાહુકાર એકજ છે. લૌકિક માન્યતા પ્રમાણે જ્યારે વેપારીના પાસે ૮૪ જાતના સિકકા હોય ત્યારે તેને શાહ અગર શાહુકાર કહે છે.

લયમાં મૂળ સાત માળ કરવાના હતા જેમાંના માત્ર ચાર કરવામાં આવ્યા હતા; અને આ દેવાલય અધુરૂં થયાથી હાલ પણ રત્નાના વંશનાં માણસો અસ્ત્રાથી હજામત કરાવતાં નથી એમ કહેવાય છે. રત્નાના જે વંશજો છે તેમાંના ઘાણેરાવમાં રહેનારા જાણવા લાયક છે. આવા બાર કુંટુબો છે જેના માણસો ચૈત્ર વદિ ૧૦ ને દિવસે રાણપુરમાં ભરાતા મેળામાં કેશર તથા અત્તર લગાડવાનો, આરતી ઉતારવાનો અને નવી ધ્વજા ચઢાવવાનો હક્ક ધરાવે છે. આ હક્કનો અમલ એક પછી એક કુટુંબો કરે છે. અને તે એટલે સુધી કે જો કોઇ કુંટુંબમાં પુરૂષ ન હોય તો વિધવાઓ પણ બીજાં કુટુંબોનાં પુરૂષો પાસે પોતાના ખર્ચે આ હકક ચલાવે છે. વળી આશ્વિન શુદિ ૧૩ ને દિવસે પણ આવો બીજો ઉત્સવ થાય છે તે વખતે માત્ર ધ્વજા ચઢાવવામાં આવતી નથી.

હવે, એ દેવાલયમાં કોતરેલા લેખોમાં શું આવે છે તે આપણે જોઇએ આ લેખોમાં લાંબો તથા જરૂરનો લેખ એક ધોળા પથ્થર ઉપર કોતરેલો છે જેનું માપ ૧'૧" પહોળાઇ = ૩'૩" ઉંચાઇ છે. એ લેખ સંસ્કૃત ગદ્યમાં હોઇ ૪૭ લીટીનો છે. જમણી બાજુએ આવેલી મુખ્ય દેવકુલિકાના દ્વારની પાસે આવેલા એક સ્તંભમાં તે શિલા ગોઠવેલી છે. × × × આ લેખ ઘણી રીતે ઉપયોગી છે. કારણ કે તેમાં ઉદેપુર સંસ્થાનના વંશના મૂળ સ્થાપક બાપ્પાથી શરૂ કરીને વ્યવસ્થિત યાદી આપી છે. પણ વધારે જરૂરની બાબત એ છે કે તેમાં એ દેવાલય તથા તેના બાંધનાર વિષેની પણ હકીકત આવે છે પહેલીજ લીટીમાં, જે દેવને આ દેવાલય અર્પણ કર્યું છે તેમનું નામ આવે છે. તેમાં જિન યુગાદીશ્વર જેમને ચતુર્મુખ પણ કહેલા છે તેમને નમસ્કાર કરેલો છે. પહેલા તીર્થંકર ઋષભનાથનું બીજું નામ યુગાદીશ્વર છે અને 'ચતુર્મુખ' એ શબ્દ ઉપરથી જણાય છે કે તે દેવાલયમાં સ્થાપિત કરેલી મૂર્તિ ચાર મુખ વાળી છે. તેથી લૌકિક ભાષામાં તેને ઋષભનાથનું ચોમુખ દેવાલય કહે છે. ત્યાર પછીની ૨૯ લીટીઓમાં, જે રાજાના વખતમાં એ દેવાલય બંધાવ્યું હતું તેનાં વંશની હકીકત આવે છે. પણ અહીં એ બધી હકીકત જવા દો. જે રાજાના વખતમાં એ દેવાલય બંધાયું તે રાણો કુંભો હતો. બાકીની લીટીઓમાં કહેવામાં આવ્યું છે કે આ દેવાલયનો બાંધનાર ધરણાક હતો. તેને "પરમાર્હત" કહેલો છે, એટલે કે અર્હતોનો (તીર્થંકરોનો) મહાન્ ભકત. આ ઉપરથી જણાય છે કે તેનો ધર્મ જૈન હતો

વળી જાણવું જોઇએ કે તેને સં. એટલે કે સંઘપતિ (સંઘ એટલે જૈન યાત્રાળુઓને સમૂહ, તેને દોરનાર) કહ્યો છે. જૈન લોકોમાં એમ મનાય છે કે સંઘ * કાઢીને યાત્રાનાં સ્થળોએ ફરવું અને સઘળો ખર્ચ પોતાને માથે વેઠવો એ એક પુણ્યનું કામ છે અને પૈસાદાર ગ્રહસ્થોએ કાઢેલા ભારે સંઘોના ઘણા વર્ણનો જૈન ગ્રંથોમાંથી મળી આવે છે. તેથી એમ કહી શકાય કે ધરણાક માત્ર ધર્મથી જૈન હતો એમ નહિ પરંતુ તે ચુસ્ત જૈન હતો. વિશેષમાં કહ્યું છે કે તે પ્રાગ્વાટ વંશભૂષણ હતો એટલે કે તે પોરવાડ વાણીઆની ન્યાતિનો હતો. તેના કુટુંબ વિષે બીજી પણ હકીકત આપી છે. તેના દાદાનું નામ માંગણ અને બાપનું નામ કુરપાલ હતું. તેની માનું નામ કામલદે આપ્યું છે. તેના બાપ તથા દાદાને સંઘપતિ કહ્યા છે. આ ઉપરથી એમ જણાય છે કે ધરણાક પ્રથમ સંઘ કાઢનાર છે એમ નહિ પરંતુ તેના કુળમાં સંઘ કાઢવાનો રિવાજ હતો. ૩૨-૩૪ લીટીઓમાં કહેલું છે કે આ ધાર્મિક કાર્યમાં ગુણરાજ નામના બીજા જૈન ધનાઢ્યે તેને મદદ કરી છે. માત્ર સંઘ કાઢવામાં જેની પવિત્રતાની કીર્તિ છે એમ નહિ પરંતુ તેણે અજાહરી, પિંડરવાટક, અને સાલેર જેવા સ્થળોમાં નવા દેવાલયો બંધાવ્યાં છે તથા જુનાં દેવાલયો સમરાવ્યાં છે. લી. ૩૯-૪૦ માં એમ આવે છે કે રાણપુરમાં આ ચોમુખ દેવાલય બંધાવવામાં પણ તેના કુટુંબનાં બીજાં માણસોએ તેને મદદ કરી હતી. તેના મોટા ભાઇ તથા ભત્રીજાઓનાં નામો આપેલાં છે. તેના મોટા ભાઇનું નામ રત્ના છે તેની સ્ત્રી રત્નાદે હતી જેનાથી તેને ચાર પુત્રો થયા. લાખા, મના, સોના, અને સાલિગ. બીજાં નામો આપ્યાં છે તે ધરણાકના પુત્રોનાં છે. ધરણાકને પોતાની સ્ત્રી ધારલદેથી ઓછામાં ઓછા બે છોકરા થયા હતા તેમનાં નામો, જાજા અને જાવડ. ત્યાર પછી રાણપુર નામ પડવાનું કારણ આપ્યું છે. લી. ૪૧-૪૨ માં સ્પષ્ટપણે કહ્યું છે કે રાણપુર નામ રાણા કુંભકર્ણના નામ ઉપરથી પડયું છે. આ દેવળ ગુહિલ રાજાના હુકમથી અહીં બાંધ્યું છે એમ લાગે છે. વિશેષમાં કહ્યું છે કે **चतुर्मुखयुगादीश्वरविहार** (એટલે કે ઋષભનાથનું ચોમુખ દેવાલય) ના નામથી તે ઓળખાતું હતું, પણ **त्रैलोक्यदीपक** ના નામથી પણ ઓળખાતું હતું. લી. ૪૬ માં એમ કહેવામાં આવ્યું છે કે સૂત્રધાર દેપાકે તે બાંધ્યું હતું.

* સંઘના વર્ણન માટે જુઓ પ્રોગ્રેસ રિપોર્ટ, આર્કીઓલૉજીકલ સર્વે, વેસ્ટર્ન સરકલ, ૧૯૦૭-૧૯૦૮, પા. ૫૫.

ત્યાંની પ્રચલિત વાતો તથા લેખોની હકીકતને જો આપણે સરખાવીએ તો માલુમ પડશે કે તે બંને મળે છે. લૌકિક વાતો પ્રમાણે બાંધનારાનાં નામો ધન્ના અને રત્ના છે. લેખમાં ધન્નાને બદલે ધરણાક આપ્યું છે અને રત્નાનું નામ એજ છે. લૌકિક વાતો પ્રમાણે ધન્ના રત્નાનો નાનો ભાઈ હતો અને લેખમાં પણ તેમજ છે. વાતો પ્રમાણે મૂળ તેઓ સિરોહીના નાન્દિઆના રહેવાસી હતા. લેખમાં આના વિષે કાંઈ ઉલ્લેખ છેજ નહિ, પરંતુ લેખમાં બીજી એક સૂચના આપી છે કે ધરણાએ (ધન્નાએ) અજાહરી, પિંડરવાટક, સાલેર વિગેરે સ્થળોએ દેવાલયોનો પુનરૂદ્ધાર કર્યો છે અજાહરી અને સાલેર એ નામો હાલ પણ એજ પ્રમાણે બોલાય છે અને હાલનું પિંડવાડા તેજ પિંડરવાટક હોવું જોઇએ. આ બધાં સ્થળો સિરોહી સ્ટેટમાં હોઈ નાન્દિઆની પાસેજ છે. તેથી કદાચ્ તેઓ નાન્દિઆના રહેવાસી હોઇ શકે. ત્યાંના લોકો કહે છે કે તેઓ પોરવાડ વાણીઆ હતા અને પોરવાડ એ પ્રાગ્વાટનું પ્રાકૃત રૂપ છે. લેખમાં પણ કહ્યું છે કે તેઓ પ્રાગ્વાટ જ્ઞાતિના હતા. લૌકિક વાતોમાં કહ્યા પ્રમાણે દેવાલયના પ્લાનો કરનાર દીપા હતો જે દેપાકનું ટુંકું રૂપ છે. માત્ર એકજ ભેદ પડે છે લૌકિક વૃત્તાંત પ્રમાણે ધન્ના ને ફરજન હતું નહિ પણ લેખમાં તેના બે પુત્રો નામે જાજ્ઞા અને જાવડ કહ્યા છે. બાકી બીજી બધી રીતે આ બન્ને હકીકતો બરોબર મળી રહે છે.

આ દેવાલયની મુલાકાત લેનાર માત્ર એકજ યુરોપીયન ગૃહસ્થ છે જેમનું નામ સર જેમ્સ ફર્ગ્યુસન છે. આશ્ચર્યની વાત છે કે ટોડે (Tod) તેની મુલાકાત લીધી નહિ. તો પણ "એનાલ્સ એન્ડ એન્ટીકવીટીઝ ઓફ રાજસ્થાન" (Annals and Antiquities of Râjasthâna) નામના પોતાના પુસ્તકમાં કુંભારાણાના વર્ણનમાં તેમણે તેનો ટુંકો વૃત્તાંત આપ્યો છે. તે કહે છે કે " તેની પ્રતિભાના આ નમુનાઓ ઉપરાંત બે ધાર્મિક મકાનો રહેવા પામ્યાં છે એક આબુ ઉપરનું ' કુમ્ભો શામ ' જે ત્યાં બીજાં વધારે ઉપયોગી મકાનોને લીધે ઢંકાઈ ગયું છે પણ બીજે સ્થળે જાણવાલાયક થઇ પડત. બીજું જે ઘણુંજ મોટું છે. અને લાખો રૂપિઆની કિંમતનું છે અને જેનાં ખર્ચમાં કુંભાએ ૮૦૦૦૦ પાઉંડ આપ્યા છે, તે મેવાડની ઉંચી ભૂમિના પશ્ચિમ ઉતારથી જતા સાદરી ઘાટ (Sadripass) માં બાંધેલું છે અને તે ઋષભ દેવને અર્પણ કરેલું છે. તે ઘણા એકાંત સ્થાળમાં આવેલું છે તેથી જુલમમાંથી બચ્યું

હશે. હાલમાં જંગલી પશુઓજ ત્યાં રહે છે. " * આ વર્ણન પછી તેમણે નીચેની ટીપ મૂકી છે. " પોરવાડ જ્ઞાતિના જૈન ધર્મના રાણાના એક પ્રધાને આ દેવાલયનો પાયો ઇ. સ. ૧૪૩૮ માં નાંખ્યો. ફંડ ઉભું કરીને તે દેવાલય પૂરૂં કરવામાં આવ્યું. તેને ત્રણ માળ છે અને તેનો આધાર ૪૦ ફીટથી પણ ઉંચા પથ્થરના થાંભલાઓ ઉપર રહેલો છે. અંદરના ભાગમાં કાચના કડકાથી મીનાકારી કામ કરેલું છે. નીચેના દેવગૃહોમાં જૈન તીર્થંકરોની પ્રતિમાઓ મૂકેલી છે. તે વખતે હિંદી કારીગરી ઉતરતી સ્થિતિમાં હતી તેથી તેમાં બહુ સુંદરતા આપણે જોઇ શકીએ તેમ નથી પરંતુ તેના ઉપરથી ઉતરતી જતી કારીગરીનો ક્રમ આપણે કાઢી શકીએ. વળી આના ઉપરથી એમ પણ જણાય છે કે પહેલાંના મીનાકારીની રીત તે વખતે પણ હતી. મેં તે જોયું નહિ તેથી મને શોક થાય છે. "

આ પ્રમાણે ટૉડનો વૃત્તાંત જો કે ઘણે ભાગે ખરો છે, તો પણ તેમાં ખામીઓ છે. પ્રથમ તો તે દેવાલયનો બાંધનાર પોરવાડ જ્ઞાતિનો છે તે બરાબર છે; પરંતુ તે રાણા કુંભાનો પ્રધાન છે એ શા આધારે કહેલું છે? વળી ટૉડ કહે છે કે ' ફંડ ઉભું કરીને એ દેવાલય પૂરૂં કર્યું એનો અર્થ શો? વલી તેમણે કહ્યું છે કે તે દેવાલય બાંધવાનો ખર્ચ દસ લાખ કરતાં વધુ થયો છે અને રાણાએ તેમાં ૮૦૦૦૦ પૌંડ આપ્યા છે; આ વિગત કયા આધારે લખી છે? ત્રીજી બાબત એ છે કે તે દેવાલય એકાંતમાં આવ્યું છે માટે મુસલમાનોના જુલમમાંથી બચ્યું છે એ કહેવું વ્યાજબી નથી. લોકોમાં એક એવી વાત ચાલે છે કે રાજપુતાના ઉપર જ્યારે ઔરંગઝેબે ચઢાઈ કરી ત્યારે તે આ દેવાલયમાં ચઢયો હતો અને મૂર્તિઓ ભાંગવાની શરૂઆત પણ કરી હતી અને હાલ પણ કેટલાંક ભાગેલાં 'પરિકરો ' તથા 'તોરણો' છે જે લોકોના કહેવા પ્રમાણે ઔરંગઝેબે ભાગ્યાં હતાં. પરંતુ જે રાત્રે એ ભાંગવાનું કાર્ય શરૂ થયું તેજ રાત્રે તે અને તેની બેગમ માંદાં પડયાં; બેગમે સ્વપ્નમાં રાત્રે ઋષભનાથ તીર્થંકરને જોયા અને તેમને કહેતા સાંભળ્યા કે " તું તારા ધણી પાસે આ અનિષ્ટ કાર્ય બંધ કરાવ અને બીજે દીવસે મારી પ્રતિમા પાસે આરતિ કરાવ" આ પ્રમાણે ઔરંગઝેબે કર્યું અને મૂર્તિઓની પૂજા કરી. પૂર્વના સભામંડપમાં આવેલા એક સ્તંભ ઉપર એક

* ટૉડનો " એનાલ્સ એન્ડ ઍન્ટીક્વીઝ ઑફ રાજસ્થાન " પુ. ૧, પા ૨૬૮ (પ્રકાશકઃ-લહીરી અને કંપની, કલકત્તા, ૧૮૯૪)

લેખના મથાળે એક આકૃતિ છે જે આ મુગલ બાદશાહની છે એમ લોકો કહે છે. આ આકૃતિએ પોતાના બે હસ્ત જોડેલા છે, જે તે વખતની તેની નમ્રસ્થિતિ જણાવે છે. જોકે ભાંગેલાં કોતરકામો ઉપરથી મુસલમાનોનો જુલમ જણાઈ આવે છે તોપણ ઔરંગઝેબ જેવો ચુસ્ત મુસલમાન હિંદુઓની મૂર્તિઓને નમે એ માન્ય કરવું સરલ નથી. આ બાબત સાથે જાણવું જોઇએ કે આ દેવાલયમાં ત્રણ નાની ઇદિગા છે જેમાંની બે આગળના મોખરેજ બે બાજુએ છે અને ત્રીજી એક બીજા માળમાં છે. પરંતુ એમ પણ કહેવાય છે કે તેણે ભાંગવાનું કાર્ય શરૂ કર્યું તે વખતે એકજ રાતમાં આ ત્રણ ઇદિગાહો એવી ઇચ્છાથી બાંધવામાં આવી છે કે જેથી વધારે નુકસાન થતું અટકે. ઔરંગઝેબ અહીં આવ્યો કે નહિ એ નક્કી નથી પરંતુ એટલું તો ચોકસ છે કે મુસલમાનોએ મકાનને ઇજા કરી છે અને એ વાત ભાંગેલા 'પરિકરો' તથા તોરણો તથા દક્ષિણના સભામંડપના ઘુમ્મટો ઉપરથી જણાઈ આવે છે, અને આવી વધુ ઇજા થતી અટકાવવા માટે ઇદગાહ કરાવ્યા વિના છુટકો હતોજ નહિ તેથી તેમણે આ પ્રમાણે કર્યું હશે. અને રાજપુતાનામાં આ પ્રમાણે ઘણી વખત બનેલું છે. ત્રીજી વાત એ છે કે સ્તંભ ઉપરની આકૃતિ મુસલમાનનીજ છે એ નક્કી નથી, તે કદાચ ઉસમાપુરના બેમાંથી એક વાણીયાની હોય જેણે, નીચેના લેખમાં કહ્યા પ્રમાણે પર્વનો સભામંડપ સમરાવ્યો હતો.

ઉપર કહ્યા પ્રમાણે આ દેવાલય ચોમુખ દેવાલય છે. ચોમુખ એટલે ચાર આકૃતિઓ ચાર દિશાઓ તરફ મોં કરીને એક એકને પીઠ અડાડીને એક બેસણી ઉપર બેસાડેલી હોય તેનો સમૂહ. મંદિરમાં આ મોટી આકૃતિઓ હોવાને લીધે દરેકના મોં તરફ એક, એમ ચારે બાજુએ દ્વારો છે. આ પ્રતિમાઓ ધોળા પથ્થરની બનેલી છે અને તે એકજ તીર્થંકર ઋષભનાથની છે. ઉપરના માળમાં પણ આવું એક મંદિર છે જેમાં ચાર દ્વારથી જઇ શકાય છે. નીચેના મંદિરને, જેમ બીજાં જૈન દેવાલયોમાં હોય છે તેમ દરેક દ્વારની આગળ ગૂઢમંડપ નથી પરંતુ એક નાનો મુખમંડપ છે. વળી, દરેક બાજુએ જરા નિમ્ન ભૂમિ ઉપર એક એક સભામંડપ છે જેમાં જવા માટે 'નાળ' અગર સીડી છે. આ નાળની બહાર એક એક ઉઘાડી કમાન છે અને ઉંચે એક "નાળમંડપ" છે. આ ઉઘાડી કમાણોમાં સીડી મારફતે જઇ શકાય છે પણ આવી સીડીઓમાં પશ્ચિમની સીડીને વધારે પગથીયાં છે અને તેથી તે બાજુનું દ્વાર મુખ્ય ગણાય છે.

મુખ્ય મંદિરના દરેક મુખમંડપની બાજુએ એક "માદર" અગર મોટું મંદિર છે, અને દરેક સભામંડપની સામે "ખુંટરા મન્દર" અગર નાનું મંદિર છે. આવું નામ આપવાનું કારણ એ છે કે સભામંડપોનાં મધ્ય બિંદુઓમાંથી દોરેલી લીટીઓથી બનેલા ખુણા અગર "નાસકો" ઉપર તે આવેલ છે. આ ચાર મંદિરોની આજુબાજુએ ચાર ઘુમ્મટોના સમૂહો છે જે લગભગ ૪૨૦ સ્તંભો ઉપર રહેલા છે. દરેક ચારના સમૂહની મધ્યના ઘુમ્મટો ત્રણ માળ ઉંચા છે અને એજ સમૂહના બીજા ઘુમ્મટોથી ઉંચા જાય છે. આવા મધ્યના ઘુમ્મટોમાંનો એક જે મુખ્યદ્વારની સામે છે તેને અંદર અને ઉપર એમ બેવડો ઘુમ્મટ છે જેનો આધાર ૧૬ સ્તંભો ઉપર રહેલો છે. મુખ્ય મંદિરની ચારે બાજુએ અનેક દેવકુલિકાઓ છે. જેમાં દરેકને પીરામીડના આકારનું છાપરું છે પણ આંતરો કરવા માટે ભીંત નથી. * તેમાં ૧૬ મા સૈકાના પૂર્વાર્ધમાં બનેલા લેખો છે જેમાં પાટણ, ખંભાત વિગેરે સ્થળોના જાત્રાળુઓ જેમાંના ઘણા ખરા ઓસવાળ છે તેમણે બંધાવેલી દેવકુલિકાઓ વિષેની હકીકત આવેલી છે.

રાણપુર દેવાલય નિહાળવાથી મગજ ઉપર જે અસર થાય તે સર જેમ્સ ફરગ્યુસને નીચે પ્રમાણે વર્ણવી છે:—

" આ સ્તંભોના વનનો અંદરનો ભાગ જોવાથી જે દેખાવ દૃષ્ટિગોચર થાય છે તે તેના એક મંડપના દશ્ય (વુડકટ નં. ૧૩૪) ઉપરથી જણાય છે; પરંતુ સ્તંભોની આવી ગોઠવણીથી અજવાળાના આડકતરા માર્ગને લીધે તથા અજવાળું આવવાનાં દ્વારોની રચનાને લીધે ગમે તેવા દશ્યમાં પણ એ ચિતાર બરાબર ઉતારી શકાય તેમ નથી. વળી, તીર્થંકરોની પ્રતિમાઓ વાળી દેવકુલિકાઓની સંખ્યા ઉપરથી પણ આશ્ચર્ય લાગે છે. મધ્યમાં આવેલાં બાર દેવ ગૃહો ઉપરાંત અંદરના ભાગની આજુ બાજુએ આવેલી ૮૬ દેવકુલિકાઓ છે અને તેમનાં મુખભાગો ઉપર કોતરકામ કાઢેલાં છે.

" રાણપુરના એ દેવાલયનો બાહ્ય દેખાવ વુડકટ નં. ૧૩૫ ઉપરથી જોઈ શકાય તેમ છે. આ દેવાલયનું ભોંયતળીયું ઉંચું હોવાને લીધે તથા મુખ્ય ઘુમ્મટોની વધારે ઉંચાઇને લીધે એક મહાન્ જૈન દેવાલયનો બરાબર દેખાવ

* " હીસ્ટરી ઑફ ઇંડીઅન ઍન્ડ ઇસ્ટર્ન આર્કીટેકચર " નામના પુસ્તકમાં ફરગ્યુસને પા. ૨૪૦ ઉપર આપેલો પ્લાન બરાબર નથી. અહીં આપેલો નકશો ખરો અને વિશ્વાસ રાખવા લાયક છે.

આપે છે કારણ કે બીજાં જુનાં દેવાલયોમાં બાહ્ય ભાગ ઉપર કોતરકામનો **અભાવ હોય છે** (જુઓ પ્લેટો (a) અને (b)). આ દેવાલયમાં ઘણા અને નાના ભાગો પાડેલા છે તેથી શિલ્પવિદ્યાની ખરી શોભા તેમાં દેખાઈ આવે તેમ નથી; પરંતુ દરેક સ્તંભો એક એકથી જુદા છે તથા તે ઉત્તમ રીતે ગોઠવ્યા છે અને તેમના ઉપર ભિન્ન ભિન્ન ઉંચાઇના ઘુમ્મટો ગોઠવેલા છે:—આ બધા ઉપરથી મન ઉપર ઘણી સારી અસર થાય તેમ છે. ખરેખર, આવી **સારી અસર કરે એવું તથા સ્તંભોની સુંદર ગોઠવણી વિષે સૂચના કરે એવું હિંદુસ્તાનમાં બીજું એકપણ દેવાલય નથી.**

" ગોઠવણીની ઉત્તમતા ઉપરાંત બીજી જાણવા લાયક બાબત એ છે કે તેણે રોકેલી જગ્યા ૪૮૦૦૦ ચો. ફુ. એટલે કે મધ્યકાલીન યુરોપીય દેવળોના જેટલી છે અને કારીગરી તથા સુન્દરતામાં તો તેમના કરતાં ઘણી રીતે ચડે તેમ છે." [૧]

આ દેવાલયના બાહ્ય ભાગમાં બે જુદી જાતના પથ્થરો વાપર્યા છે. ભોંયતળીઆ માટે સેવાડી નામનો પથ્થર તથા ભીંતો માટે સોનાણા નામનો પથ્થર વાપર્યો છે અને પ્રતિમાઓ સિવાય અંદર સર્વ ઠેકાણે આ બીજી જાતનો પથ્થર વાપરેલો છે. શિખર ઈંટોનું બાંધેલું છે. જ્યારે હું ત્યાં હતો ત્યારે અંદરની બાજુએ પુનરૂદ્ધારનું કાર્ય ચાલતું હતું અને તે વખતે દર ગાડા દીઠ ૫ આના પ્રમાણે સોનાણા પથ્થર આવતા હતા. સોનાણાનો જાગીરદાર જે જાતે ચારણ હતો તેને આ બાબતની ખબર પડતાંજ પથ્થરનો ભાવ દર ગાડે રૂ. ૧-૪-૦ કરી દીધો; અને તેથી આનન્દજી કલ્યાણજીના એજન્ટને આ કામ કેટલાક વખત માટે પડતું મુકવું પડ્યું.

આ ચોમુખ દેવાલયમાં બીજાં દૃશ્યો પણ ઓછાં નથી. મુખ્ય મંદિરના ઉત્તર-પશ્ચિમ તરફના " માદર "માં સંમેતશિખરનું એક કોતરકામ છે, અને તેની સામેના 'માદર'માં એક અધુરૂં મૂકેલું અષ્ટાપદનું કોતરકામ છે. આમાં પહેલાની બહાર જમણી બાજુએ એક શિલા છે જેના ઉપર ગિરનાર અને શત્રુંજયની ટેકરીઓ કાઢેલી છે. તેની ડાબી બાજુએ એટલે કે ઉત્તરના નાલમંડપમાં એક સહસ્રકૂટનું કોતર કામ આવેલું છે. ઉપર કહેલા બીજા માદરની બહાર નજીકમાં ૨૩ મા તીર્થંકર પાર્શ્વનાથનું વિચિત્ર કોતર કામવાળું બિંબ છે જેમાં તેમના મસ્તક ઉપર નાગની યુક્તિથી ગુંથેલી ફણાઓ છે. પણ એમ કહેવાય છે કે આ શિલા બીજે સ્થળેથી લાવવામાં આવેલી

[૧] " History of Indian & Estern Architecture " pp 241-2.

છે. એમ લાગે છે કે એ શિલા ત્રણ સ્થળેથી ભાંગેલી છે અને પાછળથી ચૂનાથી સાંધેલી છે. તેની નીચે સંવત્ ૧૯૦૩ (ઈ. સ. ૧૮૪૬) નો એક નાનો લેખ છે અને તેમાં કેવલગચ્છના કક્કસૂરિનું નામ આવે છે. આ છેલ્લા કોતરકામ શિવાયનાં બીજાં બધાં કોતરકામો ઘણાં ઉપયોગી છે જેમને દરેકને માટે જુદું જુદું વર્ણન આપવાની જરૂર છે અને તે ભવિષ્યને માટે રાખું છું.

(લેખનું ભાષાંતર.)

યુગાદીશ્વર શ્રીચતુર્મુખ જિનને નમસ્કાર થાઓ. વિક્રમ સંવતના ૧૪૯૬ મા વર્ષે શ્રીમેદપાટના રાજાધિરાજ શ્રી બપ્પ, ૧; શ્રી ગુહિલ, ૨: ભોજ, ૩; શીલ, ૪: કાલભોજ, ૫: ભર્તૃભટ, ૬; સિંહ ૭; મહાયક, ૮; શ્રીખુમ્માણ, જેણે પોતાની, પોતાના પુત્રની તથા સ્ત્રીની સોનાથી તુલા કરાવી હતી, ૯; પ્રખ્યાત અલ્લટ, ૧૦; નરવાહન, ૧૧; શક્તિકુમાર, ૧૨: શુચિવર્મન્, ૧૩; કીર્તિવર્મન્, ૧૪: યોગરાજ, ૧૫; વરટ, ૧૬; વંશપાલ, ૧૭; વૈરિસિંહ, ૧૮; વીરસિંહ, ૧૯; શ્રીઅરિસિંહ, ૨૦; ચોડસિંહ, ૨૧: વિક્રમસિંહ, ૨૨; રણસિંહ, ૨૩; ખેમસિંહ, ૨૪; સામંતસિંહ, ૨૫: કુમારસિંહ, ૨૬; મથનસિંહ, ૨૭; પદ્મસિંહ. ૨૮; જૈત્રસિંહ, ૨૯; તેજસ્વિસિંહ, ૩૦; સમરસિંહ, ૩૧; શ્રીભુવનસિંહ, બપ્પનો વંશજ અને શ્રીઅલ્લાવદ્દીન સુલ્તાન તથા ચાહુમાન રાજા શ્રીકીતૂક[1] નો જીતનાર ૩૨: (તેનો) પુત્ર શ્રીજયસિંહ, ૩૩; લક્ષ્મસિંહ, માલવાના રાજા ગોગાદેવ[2] નો જીતનાર, ૩૭: શ્રીખેતસિંહ, ૩૮: અતુલનીય, રાજા શ્રીલક્ષ, ૩૯: (તેનો) પુત્ર રાજા શ્રીમોકલ, જે સુવર્ણ તુલાદિ દાનપુણ્ય પરોપકારાદિ ગુણરૂપ કલ્પ વૃક્ષોને આશ્રય આપનાર નંદનવન જેવો હતો. ૪૦; તેના કુલકાનનમાં સિંહ સમાન રાણા શ્રીકુંભકર્ણ, ૪૧; જેણે સહેલાઇથી મહાન કિલ્લાઓ (જેવા કે) સારંગપુર, નાગપુર, ગાગરણ, નરાણક, અજયમેરૂ, મંડોર, મંડલકર, બુંદી, ખાટૂ, ચાટસૂ, જાના અને બીજા જીતીને[3]

---

૧. એ કીતૂ તે કદાચ સોનગરા માલવદેવનો પુત્ર અને વણવીરનો ભાઇ કીતૂ હશે જેને માટે વિ. સં. ૧૩૬૪ નો એક લેખ છે.

૨––તવારીખ ફરિશતાહમાં એમ કહેલું છે કે ગોગાદેવ (કોકદેવ)ને પણ અલ્લાઉદ્દીને જીત્યો હતો.

૩ આ કિલ્લાઓ નીચે પ્રમાણે ઓળખાવી શકાય: સારંગપુર તે સીંધીઆના તાબાના માળવાનું સારંગપુર; નાગપુર તે જોધપુર સ્ટેટના એજ નામના પ્રાંતનું મુખ્ય શહેર; ગાગરણ તે કોટા સ્ટેટનું ગાગ્રોન; નરાણક તે જોધપુરના રાજ્યનું નરાણા જે દાદુપંથીઓના ગુરૂનું સ્થાન; અજયમેરૂ તે અજમેર; મંડોર તે જોધપુરની

પોતાનું પરાક્રમ દાખવ્યું હતું; જે ગજપતિની માફક, પોતાના, 'ભુજ' (હાથ, સૂંઢ)ના બળથી ઉન્નત થયો હતો અને જેણે ઘણાં " ભદ્રો " (શુભ ગુણો, એક જાતના હાથીઓ) મેળવ્યા હતા; જેણે ગરૂડની માફક સર્પ જેવા ઘણા મ્લેચ્છ રાજાઓનો ઘાણ કાઢ્યો હતો, જેના ચરણ કમળને જુદા જુદા દેશના રાજાઓની મસ્તકાવલી વંદન કરતી હતી અને જે આ રાજાઓની વિપક્ષતાને પોતાના હસ્તદંડથી વિખેરી નાંખતો હતો; જે પતિવ્રતા લક્ષ્મી (રાજ્યશ્રી, લક્ષ્મીદેવી) સાથે ગોવિંદની માફક આનંદ કરતો હતો; જેનો પ્રભાવ જે દુર્નીતિની ઝાડીને નષ્ટ કરવામાં અગ્નિનું કામ કરતો હતો, તે પ્રસરવાથી પશુઓનાં ટોળાં, એટલે કે, વિપક્ષ રાજાઓ નાશી જતા હતા; જેનો " હિંદુ સુલતાન " એવો ઈલ્કાબ ગુર્જરેત્રા અને દીલ્હીના સુલ્તાનોએ આપેલા રાજ્યછત્રથી સૂચિત થયો હતો; (જે) સુવર્ણસત્રનો આગાર હતો; જે પડદર્શનધર્મનો આધાર હતો; તેના ચતુરંગ લસ્કર રૂપી નદીનો તે સાગર હતો; જે કીર્તિ, ધર્મ, પ્રજાપાલન, સત્ત્વાદિ ગુણોવડે શ્રીરામ, યુધિષ્ટર, આદિ રાજાઓનું અનુકરણ કરતો હતો;—આ મહારાજાના વિજયમાન રાજ્યમાં; પ્રાગ્વટ જ્ઞાતિના મુકુટમણિ સંઘપતિ માંગણના પુત્ર સંઘપતિ કુરપાલની સ્ત્રી કામલદેનો પુત્ર સંઘપતિ ધરણાક જે તેનો (રાજાનો) માનીતો હતો અને જે અર્હંતોનો ચુસ્ત ભક્ત હતો;—જેનું શરીર વિનય, વિવેક, ધૈર્ય, ઔદાર્ય, શુભકર્મ, નિર્મલશીલ, આદિ અદ્ભુત ગુણ રૂપી જવાહીરથી ઝગઝગતું છે; જેણે શ્રીસુલતાન અહમ્મદનું ફરમાન લીધું હતું એવા સાધુ ગુણરાજ[1] સાથે આશ્ચર્યકારક દેવાલયોવાળા શ્રીશત્રુંજયાદિ યાત્રાનાં સ્થળોએ જેણે યાત્રા કરી હતી; અજાહરી, પિંડરવાટક, સાલેર[2] વિગેરે સ્થળોએ નવાં જૈન દેવાલયો (બંધાવીને) તથા જુનાં દેવાલયોનો જીર્ણોદ્ધાર કરીને, જૈનદેવોનાં પગલાંની

ઉત્તરમાં છ મૈલ દૂર આવેલું મંડોર; મંડલકર તે કદાચ મેવાડના મંડલગઢ પ્રાંતનું મુખ્ય શહેર; બુંદી તે હાલનું બુંદી; ખાટૂ તે મેવાડના નાગપુર પ્રાંતનું ખાટૂ અગર તો જેપુરના શેખાવાટીમાં આવેલું ખાટૂ; ચાટસૂ એ જેપુર સ્ટેટનું ચાટસૂ અગર ચાટુ જે જયપુર સવાઇ-મધોપુર લાઈનનું સ્ટેશન છે. બાના ઓળખી શકાય તેમ નથી.

૧ ગુણરાજ, સુલતાન અહમ્મદ અને ફરમાન વિષે જર્નલ, બોમ્બે, એ૦ સો૦ ના પુ. ૨૩, પા. ૪૨ માં " ચિતોરગઢ પ્રશસ્તિ " નામે મારો લેખ જુઓ.

૨ આ સ્થળો ઓળખવા માટે ઉપરની ટીકા જુઓ. વળી, પ્રોગ્રેસ રીપોર્ટ. વે. સ્ટર્ન. સર્કલ, ૧૯૦૫-૬, પા. ૪૮-૪૯ જુઓ.

સ્થાપના કરીને, દુષ્કાળના સમયમાં અન્નક્ષેત્રો માંડીને ઘણા પરોપકારો જેણે કર્યા તથા જૈન સંઘનો ઘણો સત્કાર કર્યો હતો. આવા અનેક સદ્ગુણો રૂપી બહુમૂલ્ય ક્રયાણાથી ભરેલું એવું જેનું જીવન રૂપી વાહન સંસાર સમુદ્રને તરવાને શકિતમાન થયું હતું; પોતાની સ્ત્રી ધારલદેથી ઉત્પન્ન થએલા પુત્રો સંઘપતિ જાજ્ઞા, સં. જાવડ વિગેરે તથા તેના (ધરણાકના) મોટાભાઈ રત્ના અને તેની સ્ત્રી રત્નાદે તથા તેમના પુત્રો લાખા, મજા, સોના, સાલિગ સાથે; રાણા શ્રીકુંભકર્ણે પોતાના નામ ઉપરથી થએલ રાણપુરમાં, પોતાના હુકમથી ત્રૈલોકયદીપક નામનું શ્રીયુગાદીશ્વર ઋષભનાથનું ચોમુખ દેવાલય બંધાવ્યું. સુવિહિતપુરન્દર ગચ્છાધિરાજ, પરમ ગુરૂ, શ્રીદેવસુંદરસૂરિ પટ્ટ પ્રભાકર, શ્રીબૃહત્તપાગચ્છના શ્રીસોમસુંદરસૂરિ જે શ્રીજગચ્ચન્દ્રસૂરિ અને શ્રીદેવેન્દ્રસૂરિના[1] વંશમાં હતા તેમણે પ્રતિષ્ટા કરી. આ દેવાલય સૂત્રધાર દેપાકે બનાવ્યું છે. યાવચ્ચંદ્રદિવાકરો આ શ્રીચતુર્મુખ વિહાર રહો! શુભં ભવતુ.

(૩૦૮-૯)

નં. ૩૦૮-૦૯ ના લેખોમાં જણાવ્યું છે કે-સંવત્ ૧૬૯૭ માં અમદાવાદની પાસે આવેલા ઉસમાપુરના રહેવાસી પ્રાગ્વાટજ્ઞાતિના સા. ખેતા અને નાયકે, જેમને અકબર બાદશાહે જગદ્ગુરૂનું વિરૂદ આપ્યું છે એવા શ્રીહીરવિજયસૂરિના સદુપદેશથી, રાણપુર નગરમાં, સં. ધરણાએ કરાવેલા ચતુર્મુખ વિહારમાંના પૂર્વદિશાવાળા દરવાજાના સમારકામ સારૂં ૪૮ સોના મહોરો આપી તથા તેજ દરવાજા પાસે મેઘનાદ નામનો એક મંડપ કરાવ્યો.

બાકીના લેખોમાં જણાવ્યું છે કે અમુક સાલમાં અમુક ગામના અમુક શ્રાવકોએ આ દેવકુલિકાઓ કરાવી છે. વિશેષ હકીકત નથી.

રાણપુરના આ મહાન્ મંદિરનું વિસ્તૃત વર્ણન ઉપર આપવામાં આવ્યું છે. આ મંદિરની પ્રતિષ્ઠા કરનાર સોમસુન્દરસૂરિના એક શિષ્ય નામે પંડિત પ્રતિષ્ઠાસોમે સંવત્ ૧૫૫૪ માં सोमसौभाग्य નામનું કાવ્ય બનાવ્યું છે. જેમાં ઉકત આચાર્યનું વિસ્તારથી જીવનચરિત્ર વર્ણવામાં આવ્યું છે. એ કાવ્યના ૯ મા સર્ગમાં ધરણાકે કરાવેલા એ મંદિરનો પણ

૧ આ જૈન ગુરૂઆની યાદી માટે જુઓ ઇંડી૦ એન્ટી૦ પુ. ૧૧, પા. ૨૫૪-૨૫૬.

થોડોક ઉલ્લેખ કરેલો છે. શ્રીયુત ડી. આર. ભાંડારકરે લખેલા ઉપરિ લિખિત વર્ણનમાંની કશી પણ હકીકત જો કે એ કાવ્યમાં જોવામાં આવતી નથી, પરંતુ તેથી એ હકીકત અસત્ય છે એમ કાંઇ કહી શકાય નહિં. કારણ કે પ્રતિષ્ઠાસોમનો ઉદ્દેશ ધરણાકનું ચરિત વર્ણન કરવાનો નહુતો. તેમણે તો પોતાના ગુરૂના ચરિત વર્ણન માટે એકાવ્ય બનાવ્યું છે તેથી તેમાં તો તેટલીજ હકીકત આવી શકે, જેનો સોમસુન્દરસૂરિ સાથે ખાસ સંબંધ હોય. કાવ્યોકત કથન આ પ્રમાણે છેઃ—

" ધરણ સંઘપતિના બહુ આગ્રહથી, વિચરતા થકા સોમસુંદરસૂરિ એક વખતે રાણપુર નગરમાં પધાર્યા. ત્યાં તેઓ ધરણ સેઠની બનાવેલી વિશાલ પૌષધશાલામાં ઉતર્યા જેમાં ૮૪ તો ઉત્તમ પ્રકારના કાષ્ઠના સ્તંભો હતા અને જે અનેક પટ્ટશાલા (વ્યાખ્યાનશાલા) તથા અનેક ચોક અને ઓરડાઓથી સુશોભિત હતી.[1] એક દિવસે સોમસુન્દરસૂરિએ વ્યાખ્યાનમાં જિનમંદિર અને જિનપ્રતિમા બનાવવાથી થતા સુકૃતનું વર્ણન કર્યું તે સાંભળી ધરણા સેઠે એક કૈલાશ ગિરિ જેવું ઉન્નત અને ઉજ્જવલ મંદિર બનાવવાની ઇચ્છા કરી. તેજ સમયે તેણે અનેક બુદ્ધિશાલી શિલ્પિઓ (શલાટો) ને બોલાવ્યા અને તેમની પાસે સિદ્ધપુરમાં આવેલા રાજવિહાર નામના શ્રેષ્ઠ મંદિર જેવું સજ્જનોની આંખને આનંદ આપનાર અનુપમ ચૈત્ય તૈયાર કરાવ્યું[2] પ્રથમ ઘડેલા પાષાણોને યુકિતપૂર્વક જડીને તેનો પીઠ બંધ બંધાવ્યો. પછીં તેના ઉપર ત્રણ માળો ચણાવી મધ્યમાં અનેક ઉચ્ચ મંડપો

૧ चतुरधिकाशीतिमितैः स्तंभैरमितैः प्रकृष्टतरकाष्ठैः ।
निचिता च पट्टशालाचतुष्किकापवरकप्रवरा ॥
श्रीधरणनिर्मिता या पौषधशाला समस्त्यतिविशाला ।
तस्यां समवासार्षुः प्रहर्षतो गच्छनेतारः ॥

२—स तदेव सिद्धपुरराजविहाराह्वयवरविहारस्य ।
सदृशं सुदृशां च दृशां सुधाञ्जनं चैत्यकृत्यम् ॥
मेधानिधानशिल्पिभिरमण्डयत्खण्डितांहसि प्रवरे ।
दिवसे दिवसेशमहा महार्महर्भुवनमहनीयः ॥

બનાવ્યાં. નાના પ્રકારની પુતળીઓ વિગેરેના સુંદર કોતરકામ વડે અલંકૃત થએલા અને જેમને જોઇને લોકોના ચિત્ત ચમત્કૃત થાય એવા તે મૂલમંદિરને ૪ બાજુ ૪ ચંદ્ર જેવા ઉજ્જવળ 'ભદ્રપ્રાસાદો' બનાવ્યાં. આવી રીતે તૈયાર થએલું તે મંદિર સાક્ષાત્ નંદીશ્વરતીર્થની સાથે સ્પર્દ્ધા કરતું હોય તેમ જણાતું હતું અને તેથી તેનું નામ 'ત્રિભુવનદીપક' આવું રાખવામાં આવ્યું. પછી તેમાં સૂર્યના બિંબ જેવાં તેજસ્વી એવા આદિનાથતીર્થંકરનાં ૪ બિંબોની સોમસુન્દરસૂરિના હાથે પ્રવિત્ર પ્રતિષ્ઠા કરાવી.

દીન જનોના ઉદ્ધારક એવા ધરણાક શેઠે એ પ્રતિષ્ઠાના સમયે જે જે આશ્ચર્ય પમાડનારા મહોત્સવો કર્યા તે જોઇને કોણે વિસ્મયપૂર્વક મસ્તક નહિં ધુણાવ્યું ? એ મહોત્સવ પછી સોમદેવ વાચકને તેણે આચાર્યપદ અપાવ્યું અને તેના માટે પણ બહુ દ્રવ્ય વ્યય કરીને એક તેવો જ બીજો મહોત્સવ કર્યો. ''

મેહ નામના એક યતિએ સંવત્ ૧૪૯૯ ના કાર્તિક માસમાં રાણકપુરના એ મંદિરનું એક સ્તવન બનાવ્યું છે તેમાં પણ સંક્ષેપમાં આ કાવ્ય પ્રમાણે જ વર્ણન કરેલું છે. એ સ્તવનમાં ધરણા (ધન્ના) સેઠનું મૂળ વાસસ્થાન તરીકે રાણપુર જ જણાવ્યું છે, અને તેનું વર્ણન આ પ્રમાણે આપે છે—

હીયડઉ હરષઇં મઝ ઉલ્લસીઉં,
રાણિગપુર દીઠઇં મન વસિઉં,
અણહલપુર[1] અહિનાણી.
ગઢમઢ મંદિર પોલ સુચંગે,
નિરમલ નીર વહઈ વચિ ગંગે,[2]
પાપ પખાલસુ અંગે.

---

૧ આમાં રાણકપુરને અણહિલપુર (પાટણ)ની સાથે સરખાવ્યું છે તેથી જણાય છે કે એ સ્થાન મોટા નગર જેવું હશે. કોટીધજ વિવહારીઆના વસવાવાળો ઉલ્લેખ પણ એજ વાત સૂચવે છે.

૨ રાણકપુરની વચમાં એક નદી વહેતી હતી; તેઆજે પણ તેમજ વહે છે.

કૂયા વાવિ વાડી હટ્ટસાલા,
જિણહ ભવણ દીસઈં દેવાલા,
પૂજ રચઇં તિહાં બાલા.
વરણ અઢારઈ લોક સવિચારી,
કોટીધજ વસઈ વિવહારી,
પુન્યવંત સુવિચારી.
તિહાં મુખિ સંઘવી ધરણઉ,
દાનિ પુણ્ય જગિ જસ વસ્તરણુ,
જિણહ ભવણિ ઉધરણઉ.

એ સ્તવનમાં આગળ જણાવે છે કે ધરણાકે ૫૦ મુખ્ય સલાટો બોલાવ્યા અને તેમને સુંદરમાં સુંદર મંદિર બાંધવા કહ્યું ત્યારે તેમણે સિદ્ધપુરના ચઉમુખા મંદિરના બહુ વખાણ કર્યા અને દેપાકે કહ્યું કે હું શાસ્વત મંદિરના જેવા પ્રમાણનું અનુપમ મંદિર બનાવી આપીશ. તે પ્રમાણે શેઠે દેપાને તે કાર્ય સોંપ્યું. સંવત્ ૧૯૪૫ માં મોટો દુષ્કાળ પડયો તે વખતે ધરણાને તેના ભત્રીજાએ કહ્યું કે—

રલીયાઈતિ લખપતિ કણિ ઘરિ,
કાકા હિવ કીજઈ જગડૂ પરિ,
જગડૂ કહીયઈ રાયાંસધાર,
આપણ પે દેસ્યાં લોક આધાર.

એટલે-આપણે ઘેર તો લક્ષ્મીની લીલા લ્હેર છે માટે હે કાકા હવે આપણે જગડૂશાહની માફક કરવું જોઇએ. જગડૂએ જ્યારે રાજાઓને આધાર આપ્યો હતો ત્યારે આપણે પ્રજાને આધાર આપીશું. એ પ્રમાણે ભત્રીજાના વચનથી શેઠે ખુલ્લા હાથે સત્રુકાર (દાનશાળા=સદાવ્રત) ખુલ્લુ મુકયું.

વળી એ સ્તવનમાં જણાવે છે કે-એ મંદિરના મુખ્ય દેવગૃહની પશ્ચિમ બાજુના દ્વાર આગળ હમેશાં ખેલો થતા હતા. ઉત્તર બાજુનાદ્વાર આગળ સંઘજનો બેસતા હતા. પૂરવ દિશા તરફ વિંધ્યાચલ પર્વતની ભીંત આવેલી હતી અને દક્ષિણ દિશામાં મ્હોટી પૌષધશાલા હતી-જેમાં તપાગચ્છ નાયક સોમસુંદરસૂરિ રહેતા હતા.

વળી આગળ જણાવે છે કે—

ચ્યારઇ મહૂરત સામટાં એ લીધાં એકઈ વાર તુ,
પહિલઇ દેઉલ માંડીઉં એ બીજઈ સત્તૂકાર તુ;
પૌષધશાલા અતિ ભલી એ માંડીઅ દેઉલ પાસિ તુ,
ચતુથઉં મહૂરત ઘરતણુઉં એ મંડાવ્યા આવાસ તુ.

અર્થાત્—ધરણા સેઠે ચ્યાર કાર્યો એકજ મહૂર્તમાં પ્રારંભ્યાં હતાં. જેમાં પહેલું કાર્ય મંદિરવાળું, બીજું દાનશાળા ખુલ્લી મુકવાનું, ત્રીજું પૌષધશાળા બંધાવવાનું અને ચોથું પોતાના રહેવા માટે મહાલયો બંધાવવાનું હતું. મંદિરનું વર્ણન આ પ્રમાણે આપે છેઃ—

સેત્રુંજએ સિરિ ગિરનારો રાણિગપુર શ્રીધરણવિહારો,
વંધ્યાચલ અધિકું ફલ લીજઈ, સફલ જન્મ શ્રીચઉમુખ કીજઇ;
દેવચ્છંદ તિહાં અવધારિ, શાસત જિણવર જાણે ચ્યારિ,
વિહુરમાણી બીઈ અવતારી, ચઉવીસ જિણવર મૂરતિ સારી,
તિહિં જિણબિંબ બાવનુ નિહાલુ, સયલ બિંબ બહુત્તરૂ જિણાલુ,
ફિરતી બિંબ નવિ જાણુઉં પાર, તીરથ નંદિસર અવતાર.
વિવિધ રૂપ પૂતલીય અપાર, કોરણીએ અરબુદ અવતાર.
તોરણ થંભ પાર નવિ જાણું, એક જીભ કિમ કહીય વખાણઉં.

હસ્તિકુંડીના લેખો.

(૩૧૮)

આ ઉપયોગી શિલાલેખ, 'એપિગ્રાફિઆ ઈન્ડિકા' ના ૧૦ મા ભાગમાં (પૃષ્ઠ ૧૭-૨૦) જોધપુર નિવાસી પંડિત રામકરણ દ્વારા પ્રકટ કરવામાં આવ્યો છે. લેખનું સ્થાન, તેનો ઇતિહાસ અને તેમાં આવેલી હકીકત સંબંધે ઉક્ત પંડિતજીએ જે વિવરણ આપેલું છે, તેનો સારાંશ આ પ્રમાણે છેઃ—

"આ લેખ ઉપર એક ન્હાનો નિબંધ મર્હુમ પ્રો. કિલહોર્ન સાહેબે લખ્યો હતો પરંતુ તે લેખ સંપૂર્ણ રીતે પ્રકટ કરવામાં

આવેલો ન હોવાથી, અને લેખની ઉપયોગિતા તરફ લક્ષ્ય કરતાં આ લેખ ફરીથી, મૂળ શિલાલેખની સાથે, જે હાલમાં જોધપુર મહારાજાની પરવાનગીથી અજમેરના સંગ્રહસ્થાન (મ્યુઝીયમ) માં મોકલી આપવામાં આવેલો છે, મેળવી, બની શકે ત્યાં સુધી એની પૂર્ણ અને શુદ્ધ નકલ તૈયાર કરવા માટે શ્રીયુત ડી. આર. ભાંડારકરે મ્હને લલચાવ્યો છે.

પ્રારંભમાં આ શિલાલેખ કૅપ્ટન બર્ટે, ઉદયપુર (મેવાડ) થી આબુ પર્વતની નજીકમાં આવેલા શીરોહી સહેર જતાં, રસ્તામાં, જોધપુર રાજ્યના વાલી પરગણા (ગોડવાડ પ્રાંત) ના બીજાપુર નામના ગામથી બે માઇલ દૂર આવેલા એક જૈન મંદિરના અંદરના દરવાજા પાસેથી ખોળી કાઢયો હતો. પછી એ લેખ ત્યાંથી બીજાપુરના જૈન મહાજનની ધર્મશાલામાં લઈ જવામાં આવ્યો અને ત્યાંથી રાજ્યના ઐતિહાસિક શોધખોળ કરનાર અધિકાર-વિભાગમાં આણુવામાં આવ્યો. ત્યાંથી છેવટે ઉપર જણાવ્યા પ્રમાણે અજમેરના સંગ્રહસ્થાનમાં મોકલી દેવામાં આવ્યો છે.

આ લેખની એકંદર ૩૨ પંક્તિઓ છે, અને લગભગ ૨ ફુટ ૮॥ ઇંચ પહોળી અને ૧ ફુટ ૪ ઇંચ ઉંચી એટલી જગ્યામાં એ લખાયલો છે. લેખ જો કે ઘણી સારી રીતે સચવાયલો છે તો પણ કાળની અસરના લીધે કેટલોક ભાગ ખવાઈ–ઘસાઈ ગએલો છે અને પહેલી અને બીજી પંક્તિઓ વધારે ખરાબ થએલી છે. તથા કેટલાક બીજા પણ અક્ષરો આમતેમ છેકાઇ ગએલા છે. અક્ષરોનો માપ સરાસરી ૩/૮" છે, અને લિપિ નાગરી હોઇ પ્રો. કીલહોર્નના બતાવ્યા પ્રમાણે વિક્રમ સંવત્ ૧૦૮૦ ના વિગ્રહરાજના હર્ષલેખને મળતી છે. ૨૨ મી અને ૩૨ મી પંક્તિમાંના થોડાક ભાગ શિવાય બધો લેખ સંસ્કૃત પદ્યમાં છે.

ખરી રીતે જોતાં આ એકજ પત્થર ઉપર બે જુદા જુદા લેખો કોતરેલા છે. પહેલો લેખ જે ૪૦ પદ્યમાં પૂરો થયો છે, તે વિક્રમ

સંવત્ ૧૦૫૩ નો છે. અને બીજો જે ૨૧ પદ્યોમાં લખાએલો છે, તે વિ. સં. ૯૯૬ માં કોતરાએલો છે. પ્રથમ લેખની ૨૨ પંક્તિઓ છે અને બીજાની ૧૦ છે.

[એમ જણાય છે કે, મૂળ બંને લેખો જુદા જુદા કોતરવામાં આવેલા હશે પરંતુ તે જીર્ણ થઇ જવાથી અથવા તો બંનેને એક સાથે એકજ શિલામાં સંગ્રહી રાખવાની ઇચ્છાથી, પાછળથી કોઇએ આ લેખોની ફરી નકલ કરી છે. અસલ લેખ નથી. નહિ તો વિ. સં. ૧૦૫૩ ના નીચે ૯૯૬ નો લેખ ક્યાંથી હોઇ શકે.–સંગ્રાહક.]

પહેલા લેખની રચના, છેવટના કાવ્યમાં જણાવ્યા પ્રમાણે, સૂર્યાચાર્યે કરી છે. પ્રારંભના બે કાવ્યોમાં જિન–દેવની સ્તુતિ કરવામાં આવી છે. ૩ જા કાવ્યમાં રાજવંશનું વર્ણન છે. પરંતુ કમનસીબે તેનું નામ જતું રહ્યું છે. ૪ થા કાવ્યમાં રાજા હરિવર્મ્માનું અને ૫ મામાં વિદ્ગ્ધરાજાનું વર્ણન છે. વિદ્ગ્ધરાજા માટે, આ શિલા લેખના બીજા ભાગમાં જણાવ્યું છે તે પ્રમાણે તે રાષ્ટ્રકૂટ (રાઠોડ) વંશીય હતો. ૬ ઠા પદ્યમાં, એમ ઉલ્લેખ છે કે એ વિદ્ગ્ધરાજાએ વાસુદેવ નામના આચાર્યના ઉપદેશથી હસ્તિકુંડીમાં એક જૈનમંદિર બનાવ્યું હતું. ૭ મા શ્લોકમાં કથન છે કે, એ રાજાએ પોતાના શરીરના ભાર જેટલું સુવર્ણદાન કર્યું હતું અને તે દાનના બે ભાગો દેવને અર્પણ કર્યા હતા અને એક ભાગ આચાર્યને ભેટ આપ્યો હતો. (અર્થાત્ આચાર્યના કથન પ્રમાણે તેનો વ્યય કર્યો હતો.) ૮ મા પદ્યમાં જણાવ્યા પ્રમાણે વિદગ્ધરાજાની ગાદીએ મંમટ નામનો રાજા આવ્યો અને તેની ગાદિએ ધવલરાજ બેઠો. આ છેલ્લાના વિષયમાં લગભગ ૧૦ કાવ્યો લખવામાં આવ્યાં છે, જેમાં આના યશ અને શૌર્યાદિગુણો વર્ણવામાં આવ્યાં છે. ૧૦ મા શ્લોકમાં ઉલ્લેખ છે કે–જ્યારે મુંજરાજે મેદપાટ (મેવાડ) ના અઘાટ સ્થાન ઉપર ચઢાઇ કરી તેનો નાશ કર્યો અને ગુર્જરેશને નસાડયો ત્યારે તેમના સૈન્યને આ ધવલરાજે આશ્રય આપ્યો હતો. આ મુંજરાજ તે પ્રોફેસર કીલહોર્નના જણાવ્યા

પ્રમાણે માલવાનો સુપ્રસિદ્ધ વાક્પતિ મુંજ હોવો જોઇએ. કારણ કે તે વિ. સં. ૧૦૩૧ થી ૧૦૫૦ ની લગભગમાં વિદ્યમાન હતો. મેવાડના રાજાનું નામ જો કે સ્પષ્ટ રીતે આપેલું નથી પરંતુ તે વખતે ખુમાણ નામે ઓળખાતો રાજા રાજ્ય કરતો હોય તેમ જણાય છે. મેવાડનું અઘાટ તે હાલનું આહડ જ છે અને તે ઉદયપુરના નવા સ્ટેશનની નજદીકમાં આવેલું છે. આ સ્થાનથીજ ગહિલોત રાજપૂતોની ઉત્પત્તિ છે અને તેઓ આહડિઆના નામે પણ હજી ઓળખાય છે. તેમજ ગુજરાતના નૃપતિનું નામ પણ આપવામાં આવેલું નથી પરંતુ સમયના સામિપ્યથી જણાય છે કે તે ચૌલુકયવંશનો પહેલો મુળરાજ હોવો સંભવે છે, કે જેનું વર્ણન આગળના ૧૨ મા કાવ્યમાં કરેલું છે. ૧૧ મા કાવ્યમાં, ધવલરાજાએ, મહેન્દ્ર નામના રાજાને, દુર્લભરાજના પરાભવથી બચાવ્યાનું જણાવ્યુ છે. પ્રોફેસર કીલહોર્ન દુર્લભરાજને, વિ. સં. ૧૦૩૦ માં લખાએલા હર્ષશિલાલેખમાંના ચૌહાનરાજા વિગ્રહરાજનો ભાઈ જણાવે છે. બીજોલિયા અને કીનસરીઆ લેખોમાં પણ દુર્લભ-રાજનું નામ આવેલું છે. મહેન્દ્રરાજા પણ ઉકત પ્રોફેસરના મત મુજબ, નાડુલાના ચૌહાનોના લેખમાં જણાવ્યા પ્રમાણે લક્ષ્મણનો પૌત્ર અને વિગ્રહપાલનો પુત્ર થતો હતો.

૧૨ મા કાવ્યમાં જણાવવામાં આવ્યું છે કે જ્યારે મુલરાજે ધરણીવરાહ ઉપર ચઢાઈ કરી તેના રાજ્યનો નાશ કર્યો ત્યારે અનાશ્રિત એવા ધરણીવરાહને ધવલે આશ્રય આપી તેનું રક્ષણ કર્યું હતું. આમાં જણાવેલો મુલરાજ તે તો નિસ્સંદેહ રીતે ઉપર જણાવેલો ચૌલુકય મુલરાજજ છે. પરંતુ આ ધરણીવરાહ કોણ છે તે નિશ્ચિત કળી શકાતું નથી. કદાચિત્ પરમારવંશનો એ રાજા હશે અને તે દંતકથા પ્રમાણે તે નવકોટી મારવાડનો રાજાને હતો. આ નવકોટ તેના જુદા જુદા ભાઈઓ વચ્ચે વહેંચી લેવામાં આવ્યા હતા એવી હકીકત કેટલાક જુના હિન્દી કાવ્યોમાં જોવામાં આવે છે. ૧૩ થી ૧૮ સુધીના પદ્યોમાં, સામાન્ય રીતે ધવલના ગુણો વર્ણવામાં આવ્યા છે. ઐતિહાસિક હકીકત કાંઈ નથી. ૧૯ મા પદ્યમાં, તેણે વૃદ્ધાવસ્થા આવેલી જાણી

પોતાના પુત્ર બાલપ્રસાદને રાજ્યપાટ ઉપર બેસાડી પોતે સંસારથી મુકત થયો, એમ જણાવેલું છે. ૨૦–૨૧ કાવ્યો પણ સામાન્ય પ્રશંસા કરનારાં જ છે. ૨૨ મા શ્લોકમાં, એ રાજાની રાજધાનીનું નામ છે જે હસ્તિકુંડી (હથુંડી) ના નામે પ્રસિદ્ધ હતી. ૨૩ થી ૨૭ સુધીનાં કાવ્યોમાં એ નગરીનુંજ વર્ણન છે જે આલંકારિક હોઇ ઐતિહાસિક હકીકતથી રહિત છે.

૨૮ માં પદ્યમાં કથન છે કે, એ સ્મૃદ્ધ અને પ્રસિદ્ધ નગરીમાં શાંતિભદ્ર નામના એક પ્રભાવક આચાર્ય રહેતા હતા જેમનો મ્હોટા મ્હોટા નૃપતિઓ પણ ગૌરવ કરતા હતા. ૨૯ મો શ્લોક પણ એજ સૂરિની પ્રશંસાત્મક છે. ૩૦ માં કાવ્યમાં, શાંતિભદ્ર સૂરિને વાસુદેવ નામના આચાર્યની પદવી–ગાદી ઉપર પ્રતિષ્ઠિત થયેલા જણાવ્યા છે. આ વાસુદેવ તે, ઉપર ૬ ઠ્ઠા કાવ્યમાં જણાવેલા વિગ્રહરાજના ગુરૂ વાસુદેવજ છે. ૩૧–૩૨ માં કાવ્યોમાં શાંતિભદ્ર સૂરિની પ્રશંસાજ ચાલુ છે અને ૩૩ માં પદ્યમાં જણાવે છે કે, એ સૂરિના ઉપદેશથી, ત્યાંના ગોષ્ઠિ (ગોઠી–સંઘ) ઓએ પ્રથમ તીર્થંકર–ઋષભદેવના મંદિરનો પુનરૂદ્ધાર કર્યો. પછીના બે શ્લોકો એ મંદિરના આલંકારિક વર્ણન રૂપે લખાયલા છે. ૩૬–૩૭ માં કાવ્યમાંથી આપણને જણાય છે કે એ મંદિર પૂર્વે વિદગ્ધ રાજાએ બંધાવ્યું હતું અને તે જીર્ણ થઈ જવાના લીધે તેનો ઉદ્ધાર કરવામાં આવ્યો હતો. જયારે મંદિર ફરી તૈયાર થઇ ગયું ત્યારે સંવત્ ૧૦૫૩ ના માઘ સુદી ૧૩ ના દિવસે શાંતિસૂરિએ પ્રથમ તીર્થંકરની સુંદર મૂર્તિ પ્રતિષ્ઠિત–સ્થાપન કરી.

૩૮ માં પદ્યમાં, પૂર્વે વિદગ્ધરાજાએ પોતાના શરીરના ભાર પ્રમાણે સુવર્ણ તોલીને દાન કર્યું હતું તેનું સ્મરણ કરાવ્યું છે તથા ધવલરાજાએ પોતાના પુત્રની સાથે વિચાર કરીને અરઘટ્ટ સહિત પીપ્પલ નામનો કુવો મંદિરને ભેટ કર્યો હતો, તે જણાવ્યું છે. ૩૯ માં પદ્યમાં મંદિરની યાવચ્ચંદ્ર-દિવાકરૌ સુધી વિદ્યમાનતા માટે પ્રાર્થના કરવામાં આવી છે અને અંતિમ એટલે ૪૦ માં કાવ્યમાં, આ પ્રશસ્તિ કર્તા સૂરાચાર્યનું નામ અને પ્રશસ્તિની પ્રશંસા કરેલી છે.

આ પછી એક પંક્તિ ગદ્યમાં લખેલી છે અને તેમાં પ્રતિષ્ઠાની મિતિ વગેરે જણાવી છે. જેમકે, સંવત્ ૧૦૫૩ ના માઘ સુદી ૧૩ રવિવાર અને પુષ્ય નક્ષત્રના દિવસે—પ્રો. કીલહોર્નની ગણત્રી પ્રમાણે ઇ. સ. ૯૯૭ ના જાનુઆરી માસની ૨૪ મી તારીખે—ઋષભદેવની પ્રતિમાની પ્રતિષ્ઠા કરી તથા મંદિરના શિખર ઉપર ધ્વજારોપણ કર્યું. આ મૂળનાયક આદિનાથની પ્રતિમા, નાહક, જિંદ, જસ, શંપ, પૂરભદ્ર અને ગોમી નામના શ્રાવકોએ, કર્મબંધનના નાશને અર્થે અને સંસાર સમુદ્રથી પાર થવાના અર્થે પોતાના ન્યાયોપાર્જિત દ્રવ્ય વડે કરાવી છે. ”

❧　❧　❧　❧

આના પછી બીજો લેખ પ્રારંભ થાય છે. આ લેખનાં એકંદર ૨૧ પદ્યો છે. આ લેખ ઉપરના લેખને મળતોજ છે. કારણ કે ઉપરના લેખમાં ઉક્ત મંદિર અને આચાર્યને રાજ્ય તરફથી જે ભેટો આપ્યાનું જણાવ્યું છે તેમનુંજ આ લેખમાં જરાક વધારે સ્પષ્ટીકરણ કરેલું જોવામાં આવે છે.

પહેલા શ્લોકમાં જૈન ધર્મની પ્રશંસા કરેલી છે. ૨ જા પદ્યમાં હરિવર્મ રાજાનું, ૩ જામાં વિદગ્ધ રાજાનું અને ૪ થામાં મંમટ રાજાનું વર્ણન છે. મંમટ રાજાએ પોતાના પિતાના દાનપત્રમાં પોતા તરફથી વળી કાંઇક વધારે ઉમેરો કરી, તેનું યથાવત્ પાલન કરવા માટે ફરી નવું શાસન (આજ્ઞાપત્ર) કઢ્યું હતું. બલભદ્ર આચાર્યની આજ્ઞાથી–ઉપદેશથી વિદગ્ધરાજે હસ્તિકુંડીમાં એક મનોહર મંદિર બનાવ્યું હતું. તે મંદિરમાં નાનાદેશોમાંથી આવેલા લોકોને બોલાવીને તેણે આ પ્રમાણે શાસનપત્ર કરી આપ્યું હતું (૫–૭):—(૧) વેચવા માટે માલ ભરી લાવ–જાવ કરનારા દરેક વીસ પોઠિયા દીઠ ૧ રૂપિઓ; (૨) માલ ભરેલી આવતી–જતી દરેક ગાડા દીઠ ૧ રૂપિઓ; (૩) તેલની ઘાણી ઉપર દર ઘડા દીઠ એક કર્ષ; (૪) ભાટો પાસેથી પાન (નાગરવેલ) ની ૧૩ ચોલિકા; (૫) સટોરિઆ–જુગારિઓ

પાસેથી દર મનુષ્યે એક પેલ્લક; (૬) પ્રત્યેક અરઘટ્ટ (અરટ્ટ–કુવા) દીઠ ૪ શેર ગહું તથા જવ; (૭) પ્રત્યેક પેડ્ડા પ્રતિપાંચ પાંચ પળ; (૮) દર ભાર (૨૦૦૦ પળનો એક ભાર) ઉપર વિંશોપકા નામનો એક ચલણી શિક્કો. (૯) કપાસ, કાંસુ, કુંકુમ અને મંજીઠ વગેરે કયાણાની દરેક ચીજના દર ભાર દીઠ દશ દશ પળ; (૧૦) ગહું, જવ, મગ, મીઠું, રાળ આદિ જાતની ચીજોના પ્રત્યેક દ્રોણે એક માણુક; ઇત્યાદિ. આ પ્રમાણે વિદગ્ધરાજાએ દાન તરીકે આપ્યું હતું તેમાંથી ⅓ ભાગ ભગવાન્ (મંદિર) માટે લઇ જવામાં આવતો અને ⅔ ભાગ આચાર્યના વિદ્યાધન તરીકે ખર્ચવામાં આવતો. (૮–૧૮) સંવત્ ૯૭૩ ના આષાઢ માસમાં આ પ્રમાણે વિદગ્ધરાજાએ શાસનપત્ર કર્યું હતું અને સં. ૯૯૬ ના માઘ માસની વદી ૧૧ ના દિવસે મંમટરાજાએ ફરી તેનું સમર્થન કર્યું હતું. (૧૯–૨૦) અંતિમ પદ્યમાં જણાવેલું છે કે, આ જગત્માં જ્યાંસુધી પર્વત, પૃથ્વી, સૂર્ય, ભારતવર્ષ, ગંગા, સરસ્વતી, નક્ષત્ર, પાતાલ અને સાગર વિદ્યમાન રહે ત્યાંસુધી આ શાસનપત્ર કેવશસૂરિની સંતતિમાં ચાલતું રહો. અંતે ફરી ગદ્યમાં ૯૭૩ અને ૯૯૬ ની સાલો આપી સત્યયોગેશ્વર નામના સૂત્રધારે આ પ્રશસ્તિ કોતરી, એમ જણાવી લેખ સમાપ્ત કર્યો છે.

(૩૧૯—૩૨૨).

આ નંબરોવાળા લેખો હથુંડી (હસ્તિકુંડી) ગામથી ૧ માઇલ દૂર આવેલા મહાવીર–મંદિરમાંના જુદા જુદા સ્તંભો ઉપર કોતરેલા છે, અને મ્હને શ્રીયુત ડી. આર. ભાંડારકર એમ. એ. તરફથી મળેલા છે. એ સ્થાન ઘણા જુના કાલથી રાતા–મહાવીરના નામે પ્રસિદ્ધ છે. અને એક તીર્થ સ્થળ તરીકે ગણાય છે. ઉપરનો મ્હોટો શિલાલેખ પણ કર્નલ બર્ટને આજ મંદિરમાંની એક ભીંતમાંથી મળી આવ્યો હતો. ઉપરના લેખમાં જણાવ્યા પ્રમાણે આ સ્થળે મુખ્ય કરીને ઋષભદેવ–મંદિર હોવું જોઇએ પરંતુ વર્તમાનમાં તો મહાવીર–મંદિર વિદ્યમાન છે; અને એ મહાવીર–મંદિર પણ ઘણા

વર્ષોનું જુનું હોય તેમ આ નીચેના લેખો ઉપરથી સ્પષ્ટ જણાય છે. કારણ કે એ લેખોમાં એજ મંદિરનો મુખ્ય ઉલ્લેખ છે. આ વિષયમાં વિજયધર્મસૂરિ તરફથી પ્રકટ થયેલા ' ઐતિહાસિક રાસ-સંગ્રહ ' ના બીજા ભાગના પરિશિષ્ટ ' ख ' ની ટીપમાં કેટલીક હકીકત લખાયલી છે, તે અત્ર ઉપયોગી હોવાથી ટાંકવામાં આવે છે.

" વર્તમાનમાં આ ગામને હથુંડી કહેવામાં આવે છે. પહેલાં આ ગામ એક તીર્થ તરીકે મશહુર હતું. અહીંના મહાવીર સ્વામીનું નામ પ્રાચીન તીર્થમાળાઓમાં કેટલેક સ્થળે મળે છે. મુનિરાજ શીલવિજયજીએ પોતાની તીર્થમાળામાં લખ્યું છેઃ—

' રાતોવીર પુરી મન આસ. '

જિનતિલકસૂરિએ પોતાની તીર્થમાલામાં, મહાવીરનાં મંદિરો હોવામાં જે જે ગામોનાં નામ લીધાં છે, તેમાં હથુંડીનું નામ પણ લીધું છે. આથી સ્પષ્ટ જણાય છે કે અહિં મહાવીર સ્વામીનું મંદિર હતું. અત્યારે મહાવીરસ્વામીનું * મંદિર છે, પરંતુ તે ગામથી અડધો ગાઉ દૂર છે. સંભવ છે કે ગામની દિન પ્રતિદિન પડતીના લીધે આ મંદિર જંગલમાં પડી ગયું હશે.

બીજી તરફ આ શિલાલેખ ઉપર વિચાર કરતાં આ ગામમાં ઋષભદેવસ્વામીનું મંદિર હોવાનું જણાય છે પરંતુ વર્તમાનમાં નથી. શું ઋષભદેવસ્વામીનું મંદિર તેજ આ મહાવીરસ્વામીનું મંદિર તો નહિં હોય ? આની પુષ્ટિમાં એક બીજું પણ કારણ મળે છે. તે એકે પહેલ વહેલાં કેપ્ટન બર્ટને આ શિલાલેખ, આ (મહાવીરસ્વામીના) મંદિરની ભીંતમાંથી મળ્યો હતો, આથી એમ કલ્પના થઇ શકે કે, પહેલાં આ મંદિરમાં ઋષભદેવ ભગવાન હશે. અને પાછળથી મહા-

---

* તીર્થમાળા આદિમાં જણાવેલું મંદિર તે આજ મંદિર છે. બીજું નથી. કારણ કે નીચેના લેખોમાં, જે ચૌદમીશતાબ્દીના જેટલા જુના છે, એ મંદિરને સ્પષ્ટ રીતે ' રાતા-મહાવીર ' નું મંદિર જણાવેલું છે.—**સંગ્રાહક.**

વીરસ્વામી બિરાજમાન કર્યા હોય. કદાચિત્ એમ પણ હોઈ શકે કે આ મંદિર સિવાય બીજું એક મંદિર ઋષભદેવસ્વામીનું હોય, અને તે મંદિર પડી જતાં ત્હેમાંનો શિલા લેખ આ મંદિરમાં મુકવામાં આવ્યો હોય.

આ ઉહાપોહની સાથે લાવણ્યસમયનું વચન પણ સરખાવવું જરૂરનું છે. લાવણ્યસમય બલિભદ્ર (વાસુદેવસૂરિ) રાસની અંદર લખે છેઃ–

હસ્તિકુંડ એહવઉ અભિધાન સ્થાપિઉ ગચ્છપતિ પ્રગટ પ્રધાન.
મહાવીરકેરઇ પ્રાસાદિ વાજઈં ભૂંગલ ભેરીનાદિ.

અહિં મહાવીરનું મંદિર હોવાનું કહે છે. આમાં પણ લગાર વિચારવા જેવું છે. લાવણ્યસમયના આ વચનથી, બે કલ્પનાઓ થાય છે. યા તો લાવણ્યસમયે બીજા કોઈ પ્રાચીન ગ્રન્થ લેખના આધારે મહાવીરસ્વામીના મંદિરનું નામ લખ્યું હશે. અથવા તો ત્હેમના પોતાના સમયમાં મહાવીરસ્વામીનું મંદિર હોવાથી ત્હેનું નામ લીધું હશે.

ગમે તેમ, પણ અત્યારે લેખમાં વર્ણવેલાં ઋષભદેવસ્વામીની પ્રતિમાવાળું અહિં વર્તમાનમાં એકે મંદિર નથી. અને જે છે તે ગામથી અડધો ગાઉ દૂર રાતા મહાવીરનું મંદિર છે. ગામમાં શ્રાવકનું માત્ર એકજ ઘર છે.

પહેલાં અહિં રાઠોડોનું રાજ્ય હતું. ત્હેમાંના કેટલાક રાઠોડો જૈન થયા હતા, કે જેઓ હથુંડીયા કહેવાયા હતા. વાલી, સાદડી, સાંડેરાવ વિગેરે મારવાડનાં કોઈ કોઇ ગામોમાં આ હથુંડીયા શ્રાવકોની થોડી ઘણી વસ્તી જોવામાં આવે છે. વળી હસ્તિકુંડીના નામથી સ્થપાયેલા હસ્તિકુંડીગચ્છમાં થયેલા વાસુદેવાચાર્યે (ઉપરના લેખમાં વર્ણવેલ વાસુદેવાચાર્ય નહિં, પરંતુ ત્હેમની પાટપરંપરામાં થયેલ) સં. ૧૩૨૫ ના ફાલ્ગુન સુદિ ૮ ને ગુરૂવારે કરેલી પ્રતિષ્ઠાવાળી શ્રીઋષભદેવસ્વામીની મૂર્તિ ઉદેપુરના બાબેલાના મંદિરમાં છે.”

૩૧૯ નંબરવાળો લેખ રાતામહાવીરના મંદિરના સભામંડપમાંના એક સ્તંભ ઉપર ૧૪ પંક્તિઓમાં કોતરેલો છે. સંવત્ ૧૩૩૫ ના શ્રાવણ વદિ ૧ ના દિવસે સમીપાટિ (સેવાડી) નામના ગામની મંડપિકા (માંડવી-જ્યાં આગળ જકાત વિગેરે ચુકવવામાં આવે છે) માં. ભાંપા હુટઉ, ભાંવા પયરા, મહ૦ સજનઉ, મહં૦ ધીણા મહં૦ ધણુસીનઉ અને ઠ૦ દેવસીહ આદિ પંચકુલે (પંચે) શ્રીરાતામહાવીરના નેચા માટે વર્ષદહાડે ૨૪ દ્રમ્મ આપવાનું ઠરાવ્યું છે, તેથી સમીપાટિની મંડપિકાવાળા દરેક પંચકુલે તે આપતા રહેવું; એમ જણાવવામાં આવેલું છે.

આજ લેખની નીચે ૬ પંક્તિમાં એક બીજો લેખ કોતરેલો છે, તેની મિતિ ૧૩૩૬ ની છે, અર્થાત્ ઉપરના લેખ પછી બીજી વર્ષે આ કોતરવામાં આવ્યો છે. આમાં જણાવેલું છે કે ઉપરના લેખમાં જે ૨૪ દ્રમ્મ આપવાનું ઠરાવ્યું છે તેમાં અરસિંહ નામના શેઠે, નાગ નામના શેઠના શ્રેય માટે ૧૨ દ્રમ્મનો વધારે ઉમેરો કર્યો અને એમ, દર વર્ષે ૩૬ દ્રમ્મ ઉકત મંદિર ખાતે આપવાનું સમિપાટીની મંડપિકામાંથી ઠરાવ્યું.

૩૨૦ નંબરનો લેખ પણ એજ સભામંડપના એક બીજા સ્તંભ ઉપર ખોદેલો છે. તેની ૨૧ પંકિતઓ છે. હકીકત આ પ્રમાણે છે:-- સંવત્ ૧૩૪૫ના પ્રથમ ભાદ્રવા વદિ ૯ શુક્રવારના દિવસે, નાડોલના (ચાહુમાન) સામંતસિંહના રાજ્યકાલમાં, સમીપાટિના હાકેમ અને લલનાદિ પંચકુલે ઠરાવ કર્યો છે કે--સમિપાટિની મંડપિકામાં, સા. હેમાકે, હથુંડી ગામના શ્રી મહાવીર દેવના નેચા માટે દર વર્ષે ૨૪ દ્રમ્મ આપવાનું ઠરાવ્યું છે, તેથી તે પ્રમાણે આપતા રહેવું. કે (કૃ) ષ્ણ વિજયે આ લખ્યું છે.

૩૨૧ નંબરનો લેખ, એજ મંદિરની પૂર્વ બાજુની પરસાલ નીચે કોતરેલો છે. સં. ૧૨૯૯ ના ચૈત્ર શુદી ૧૧ શુક્રવારના દિવસે, રત્નપ્રભ ઉપાધ્યાયના શિષ્ય પૂર્ણચંદ્ર ઉપાધ્યાયે બે આલક (ગોખલા) અને શિખરો કરાવ્યાં, એમ ઉલ્લેખ છે.

૩૨૨નો લેખ, અપૂર્ણ છે અને એજ મંદિરમાંના એક બીજા સ્તંભ ઉપર કોતરેલો છે.

સેવાડી ગામના લેખો.

નંબર ૩૨૩ થી ૩૩૦ સુધીના (૭) લેખો સેવાડી નામના ગામમાં છે. આ ગામ, મારવાડના જોધપુર રાજ્યના ગોડવાડ પ્રાંતમાં આવેલા બાલી જીલ્લાના મુખ્ય શહેર બાલી નગરથી અગ્નિકોણમાં પાંચ માઇલ દૂર આવેલું છે. આ લેખોની નકલો પણ શ્રીયુત ડી. આર. ભાંડારકર તરફથી જ મળેલી છે. આમાંના પ્રારંભના ૩ લેખો એપિગ્રાફિઆ ઇન્ડિકાના ૧૧ માં પુસ્તકમા, ઉક્ત ભાંડારકર મહાશય તરફથી જ "મારવાડના ચાહુમાનો" એ શીર્ષક નીચે જે વિસ્તૃત નિબંધ લખાયેલો છે તેમાં મુદ્રિત થયા છે. તેથી તેમનું વર્ણન તેમના શબ્દોમાં—ઇંગ્રેજીના અનુવાદ રૂપે આપવામાં આવે છે.

(૩૨૩).

સેવાડીમાં આવેલા મહાવીર દેવાલયના અગ્રભાગમાં રહેલા ભોંયરાના દ્વારની બારસાખ ઉપર આ લેખ કોતરવામાં આવેલો છે. તે ઘણો જ જીર્ણ થઈ જવાના લીધે સરલતાથી વાંચી શકાય તેવો નથી. જ્યારે હું (શ્રીયુત ભાંડારકર) ત્યાં હાજર હતો ત્યારે પુનઃ તેમાં લાખ પૂરવામાં આવી હતી. પરંતુ તેનું કારણ મ્હારા જાણવામાં આવ્યું નથી. મ્હારા હાથે જ લીધેલી તેની નકલ ઉપરથી શક્યતા પૂર્વક લગભગ પૂરેપૂરો લેખ હું વાંચી શકું છું. તે આઠ પંક્તિઓમાં લખાયેલો હોઇ ૨' ૧½" પહોળો અને ૪½" લાંબો છે. લિપિ નાગરી છે. ब અક્ષર સ્પષ્ટ રીતે તેમાં જણાય છે. જેમ કે बलाधिर्वात (પંક્તિ ૧) बलाधिप: (પંક્તિ ૪) વિગેરે. પ્રારંભમાં ॐ તથા અંતમાં મિતિ સિવાય આખો લેખ સંસ્કૃત પદ્યમાં લખેલો છે. પદ્યની સંખ્યા ૧૫ છે અને તે ક્રમથી અંકોવડે જણાવેલી છે. બીજી પંક્તિમાં વપરાએલો 'श्रियाधारे' પ્રયોગ ભાષાની દૃષ્ટિએ સ્ખલાયલો—અશુદ્ધ છે. કેટલેક ઠેકાણે व અને ब બંને ને માટે व જ વાપરેલો દૃષ્ટિગોચર થાય

છે. સંયુક્તાક્ષરમાં ण ને બદલે न પણ વાપરેલો છે; જેમ કે, पुन्यार्वार्जित (પંક્તિ ૩), वितर्न्नम (પંક્તિ ૬) વિગેરે. શબ્દકોષ રચના વિષે બોલતાં મ્હારે કહેવું જોઈએ કે—સાતમી પંક્તિમાં આવેલો 'ખત્તક' શબ્દ ધ્યાન ખેંચે તેવો છે. જોધપુર રાજ્યના પાલી પ્રાંતના મુખ્ય શહેર પાલી ગામમાંના એક જૈનમંદિરમાંના એક લેખમાં આ શબ્દ વાપરેલો મેં જોયો હતો. વળી, આબુ ઉપરના લેખોમાં પણ આ શબ્દ આવેલો છે. જેમ કે ત્યાંના નંબર ૧ (Vol VIII P. 213) ના લેખમાં આ શબ્દ આવેલો છે, જ્યાં તેનો અર્થ 'ગોખલો' એવો થાય છે, અને આ અર્થ અહિં પણ બંધબેસતો જ છે. વળી, બીજો એક શબ્દ જે 'ભુક્તિ' આવેલો છે તેનો અર્થ ફક્ત 'રાજ્યનો પ્રાંત' એવો ન થતાં 'અમુક ગામોનો સમૂહ અથવા જીલ્લો' એમ થાય છે. આ અનુસંધાનમાં એ પણ ધ્યાનમાં રાખવાનું છે કે પંક્તિ ૬ માં माघे त्र्यंबकसंप्राप्ते એમ વિચિત્ર વાક્ય વાપરેલું છે. શબ્દશઃ તેનો અર્થ "ત્ર્યંબક (શિવ) ના આવવાથી માઘમાં" એમ થાય છે. અને મ્હને ખાત્રી છે કે તેનો ભાવાર્થ માઘ માસમાં આવનાર કૃષ્ણપક્ષની ચતુર્દશી કે જેને સર્વ લોકો શિવરાત્ર તરીકે માને છે તે છે.

લેખમાં, પ્રારંભે સોળમા તીર્થંકર શાંતિનાથની સ્તુતિ છે. બીજી કડીમાં અણહિલનું નામ આવે છે અને ત્રીજી કડીમાં તેના પુત્ર જીંદનું નામ છે. તથા તે નીતિશાસ્ત્રમાં નિપુણ અને ચાહુમાન વંશનો હતો એમ કહેવામાં આવ્યું છે. તેનો પુત્ર અશ્વરાજ અને અશ્વરાજને કટુકરાજ નામે પુત્ર થયો. (કડી ૪-૫) ૬ ઠ્ઠી કડીમાં એમ કથન છે કે તેની જાગીરદારીમાં સમીપાટી (સેવાડી) નામે ગામ છે અને ત્યાં એક સ્વર્ગવિમાન જેવું ઉત્તમ મહાવીર દેવનું મંદિર છે. સાતમી કડીથી પછી આગળ એક ભિન્નવંશની યાદિ આવે છે. આ કડીમાં એમ કથન છે કે-કોઇ એક યશોદેવ કરીને પુરૂષ હતો કે જે સેનાનો સ્વામી (बलाधिप), શુદ્ધસ્વભાવવાળો, રાજાઓની સભામાં અગ્રભાગ લેનારો અને મહાજનો (વણિકો) ના સમૂહનો અગ્રેસર હતો. તે

સમાનચિત્તવાળો એવો યશોદેવ પોતાનાં સગાં-સહોદરો ઉપર, મિત્રો ઉપર તથા પંડેરકગચ્છના સદ્‌ગુણી અનુયાયિઓ ઉપર કૃપા દર્શાવવામાં કદી પાછી પાની કરતો નહિ; એવી હકીકત આઠમી કડીમાં આવેલી છે. તેનો પુત્ર બાહડ નામે થયો જે વિશ્વકર્માની માફક વિદ્વાનોની પરિષદ્‌માં ખ્યાતિ પામ્યો હતો. (કડી ૯) બાહડનો પુત્ર થલ્લક હતો જે જૈન ધર્મનો અનુરાગી અને રાજાનો પ્રસાદપાત્ર હતો. (કડી ૧૦) પ્રતિવર્ષે માઘ માસમાં શિવરાત્રિના દિવસે કટુકરાજ પ્રસન્ન થઈને થલ્લકને ૮ દ્રમ્મ બક્ષિસ આપતો હતો, (કડી ૧૧-૧૨) તે એવી ઇચ્છાથી કે, તેનાથી, યશોદેવના બનાવેલા ' ખત્તક ' (ગોખલા) માંના શાંતિનાથ દેવની પૂજા કરવામાં આવે. અને આ દાન યાવચ્ચંદ્રદિવાકરૌ સુધી ચાલતું રહે એવી ઇચ્છા ૧૩ મી કડીમાં પ્રદર્શિત કરવામાં આવી છે. ૧૪ મી કડીમાં જણાવ્યું છે કે-સમીપાટીના જિનાલયમાં એ શાંતિનાથનું બિંબ (પ્રતિમા) તેના (થલ્લકના) પિતામહે (યશોદેવે) કરાવ્યું છે. છેલ્લી કડીમાં, જો કોઈ મનુષ્ય આ દાન બંધ કરશે તો તેને મહાપાતક લાગશે, એમ સૂચવ્યું છે. અંતમાં સંવત ૧૧૭૨ (એટલે કે ઈ. સ. ૧૧૧૫) ની માત્ર સાલ આપી છે.

આ ઉપરથી (એક વાત) એમ વિદિત થાય છે કે, આ દાન આપનાર અશ્વરાજનો પુત્ર કટુકરાજ હતો. પરંતુ, તે વખતમાં એ રાજ્યકર્તા હોય એમ ભાસતું નથી. કારણ કે તે રાજા છે, એમ એક પણ કડીમાં કહેલું નથી, અને આપણે ઉપર જોયું તેમ છઠ્ઠી કડીમાં શમીપાટી (સેવાડી) તેની ' ભુક્તિ ' માં હતું. અહીં રાજ્ય શબ્દ કે જે આ પદ્યને ઠીક અનુકૂળ પડે તેવો છે તે, તેમજ તેના અર્થનો બીજો કોઇ પણ શબ્દ વાપરવામાં આવ્યો નથી. આ ઉપરથી એમ જણાય છે કે ઈ. સ. ૧૧૧૫ માં-જે આ લેખની મિતિ છે-તે યુવરાજ પદે હતો અને કેટલાક ગામોનો જાગીરી તરીકે ઉપભોગ કરતો હતો.

આલ્હણદેવના વિ. સં. ૧૨૧૮ ના નાડોલવાળા લેખમાંનો ષંડેરક સદ્ગચ્છ તથા આબુ ઉપરના લેખોમાંનો સંડેરકગચ્છ અને આ ષંડેરકગચ્છ એ બધાં એકજ છે એમાં સંશય જેવું નથી. ગોડવાડ પ્રાંતના બાલી જીલ્લાના મુખ્ય ગામ બાલીથી વાયવ્ય કોણમાં દશ માઇલને છેટે આવેલું સાંડેરાવ એજ સંદેર અથવા ષંડેરક છે. તે સ્થાને આવેલા મહાવીરના મંદિરમાંના એક લેખમાં પણ આ નામ વપરાએલું દૃષ્ટિગોચર થાય છે. મારવાડમાં આવેલા ગામોનાં નામો ઉપરથી પાડવામાં આવેલા જૈન લોકોના ગચ્છોના અનેક દાખલાઓમાંનો આ એક છે.

(૩૨૪)

આ લેખના વિષયમાં એજ પુસ્તકમાં નીચે પ્રમાણે લખવામાં આવેલું છે:—

જૈન મહાવીર–મંદિરના અગ્રભાગમાં આવેલા એક દેવગૃહની પાસે આ લેખ મળી આવે છે. જેના ઉપર આ લેખ કોતરેલો છે તેનું નામ સુરભિશિલા છે. કારણ કે તેના ઉપર એક સવત્સા ગાય અને બે બાજુએ સૂર્ય તથા ચંદ્ર સ્થાપન કરેલા છે. આ લેખ કેટલેક ઠેકાણે ખંડિત થએલો છે અને અક્ષરો પણ ઘણા જીર્ણ થઇ ગયેલાં છે. પ્રથમની ત્રણ પંક્તિ સિવાય તેની કાંઇ ઉપયોગિતા જણાતી નથી. અને આ ત્રણ પંક્તિઓ સ્પષ્ટ રીતે વાંચી શકાય છે. તેની મિતિ ' भाद्रपद सुदी ११ ' એમ છે. તે વખતે કટુકદેવ મહારાજાધિરાજ હતો અને નદ્દૂલ (નાડોલ) માં રાજ્ય કરતો હતો. તથા યુવરાજ જયતસિંહ સમીપાટી (સેવાડી) ની અમલદારી કરતો હતો............આ લેખની મિતિ ૩૧ તે, ચાલુક્યવંશના રાજા સિદ્ધરાજ જયસિંહે શરૂ કરેલી સિંહસંવત્‌ની હોવી જોઇએ. અને તે વિ. સ. ૧૨૦૦ અગર ઇ. સ. ૧૧૯૩ ની બરાબર થાય છે. એક બીજા લેખથી એમ સિદ્ધ થયું છે કે ગોડવાડનો પ્રાંત સિદ્ધરાજ જયસિંહના રાજ્યમાં આવેલો હતો તેથી આ ૩૧ મું વર્ષ સિંહસંવત્‌નું જ છે એમ નિશ્ચિતરીતે સિદ્ધ થાય છે.

(૩૨૫)

આ લેખ એજ મહાવીર–મંદિરના અગ્રભાગમાં આવેલા એક બીજા દેવાલયના દ્વારની બારસાખ ઉપર કોતરેલો છે. લેખ ત્રણ પંક્તિમાં લખાએલો હોઈ તેની પહોળાઈ ૩' ૬" અને લંબાઇ ૨⅜" છે. આ લેખ સારી સ્થિતિમાં છે અને તે નાગરી લિપિમાં લખાએલો છે. ड ની નિશાની ધ્યાનમાં લેવા લાયક છે, જેમકે पड़ाडा, छेछडीया વિગેરે, અને તે કીર્તિપાલના નાડોલવાળા તામ્રપત્ર લેખમાં પણ વપરાએલી છે. કેટલાક વર્ણો સ્પષ્ટરીતે કોતરેલા નથી, જેમ કે पद्मा[illegible] માં म ની ડાબી બાજુની ઉપલી લીટી નથી અને તેથી તે અક્ષર न જેવો દેખાય છે. ब અને व ને બદલે એકલો व જ વાપરેલો છે. અંતિમ પ્રાર્થનાની કડી સિવાય સર્વલેખ સંસ્કૃત ગદ્યમાં લખાએલો છે. શબ્દ સમુચ્ચય સંબંધી નીચેના શબ્દો ધ્યાનમાં લેવા જેવા છેઃ—

जगती અને મહાસાહુણીય (પંક્તિ–૧) તથા जव અને हारक (પંક્તિ–૨,). બીજા ઘણા લેખોમાં जगती નો અર્થ ભૂમિ કરવામાં આવે છે. મ્હારા મત પ્રમાણે તેને હિન્દીમાં ‘ જગહ ’ અથવા ‘ જગ્યા ’ (ગુજરાતીમાં) અને મરાઠીમાં ‘ જાગા ’ કહેવાય છે તેજ આ ‘ જગતી ’ છે*. साहर्णाय નો અર્થ દેશીભાષાના ‘ સાહુણી ’ (તબેલાનો ઉપરી) શબ્દના જેવો થાય છે. ‘ નાણા ’ માં આવેલા નીલકંઠ મહાદેવના અંદરના બારણાની બાજુ ઉપર કોતરેલા લેખમાંના એ પરમારવંશના રજપુત રાજાઓને આ શબ્દ ઇલ્કાબ તરીકે લગાડેલો છે. આજ મંદિરમાંના એક બીજા લેખમાં जव અને हारक શબ્દો વપરાએલા છે. આ બન્ને શબ્દો ‘ અરહટ ’ (અરઘટ્ટ) શબ્દની સાથે વાપરેલા છે. આ ઉપરથી એમ સૂચિત થાય છે કે जव અથવા जवा– નો

---

* ‘ જગતી ’ નો ખરો અર્થ જૈનગ્રંથોમાં મુખ્ય મંદિરની આસપાસ (ચારે બાજુ) પ્રદક્ષિણા દેવાનો જે માર્ગ હોય છે, તે છે. મારવાડમાં આને ‘ ભમતી ’ પણ કહે છે. કેટલીક જગ્યાએ ‘ ભ્રમણ માર્ગ ’ પણ કહેવામાં આવે છે. સંગ્રાહક.

અર્થ ' જવના દાણા ' કરવાનો છે. हारक શબ્દનો અર્થ મરાઠી ' હારા ' (એક જાતની ટોપલી, જેનો ઉપયોગ દાણા માપવામાં થાય છે તે) થાય છે. આ હકીકતને...........(એક બીજા લેખથી) સબીતી મળે છે.

આ લેખની મિતિ વિક્રમ સંવત્ ૧૧૬૭ ના ચૈત્રશુદી ૧ ની છે અને તે વખતે અશ્વરાજ મહારાજાધિરાજ હતો. કટુકરાજ યુવરાજની પદ્વી ઉપર હતો. તે પછી લેખમાં ઉબલરાકની આવેલી રકમ લખેલી છે. આ ઉબલરાક, ઉત્તિમરાજનો પુત્ર અને પૂઅવિનો પૌત્ર છે. આ પૂઅવિને મહાસાહણીયનો ઈલ્કાબ લગાડેલો છે. લેખમાં, એ વંશના બીજા પણ લોકોનાં નામો લખેલાં છે. શમીપાટીના મંદિરમાંની 'જગતી' માં આવેલા શ્રીધર્મનાથદેવની પૂજા માટે આ ભેટ આપવામાં આવી છે અને આ ભેટ મદ્રાડા, મેદ્રંચા, છેછડીઆ અને મદ્દડીગ્રામના દરેક કૂપ (અરહટ) માંના એક એક ' હારક ' જેટલા જવના દાણાની હતી.

શમીપાટી તે ખરેખર સેવાડિ જ છે જેનો ઉચ્ચાર સેંવાડી પણ કરવામાં આવે છે. અને નિર્વિવાદપણે કહેવું જોઇએ કે ધર્મનાથદેવ તે એજ દેવાલયમાં બેસાડેલા દેવ હશે જેના દ્વાર ઉપર આ લેખ કોતરેલો છે. વળી સેવાડિથી ચાર માઇલ આવેલું છેછલી તે જ છેછડિઆ હોવું જોઇએ. બીજા ગામોનો ચોક્કસ ભાસ લાગે તેમ નથી.

(૩૨૬).

આ લેખની મિતિ સં. ૧૨૧૩, ચૈત્ર વદિ ૮ ભોમ (મંગળ) વારની છે. નડૂલ (નાડોલ) માં દંડપતિ વઇજા અને મહં. જશદેવ આદિ પંચકુલની સમક્ષ, ચાંડદેવ અને જસણાગે (કારકુનો) લખી આપ્યું કે—શ્રીંવાડી (સેવાડી) ના રહેનાર વણિક્ (વાણિયા) મહણાના પુત્ર જિણહાકે, મહાવીર દેવના મંદિરની જગતીમાં સ્થાપન કરેલા શ્રીપાર્શ્વનાથ દેવની પૂજા માટે, સમીપાટીની મંડપિકા (માંડવી) માં, પ્રતિ માસ એક, એમ બાર માસ માટે ૧૨

રૂપીઆ આપ્યા છે. તેમાં, પો. પાલ્હા, ગાં. માલાનિણિ, કુમારપાલ, રાજજોયણ, વડહુરિચંદ્ર, કોહુલ આદિ લોકો શાક્ષી થએલા છે. આવી હકીકત છે.

લેખના છેવટના ભાગમાં એક બીજો લેખ જોડેલો છે પરંતુ તે અપૂર્ણ છે. જેટલો ભાગ વિદ્યમાન છે તેમાં જણાય છે કે—પાદ્રાડા ગામના ઠક્કુર (ઠાકોર) આજડપુત્ર મોખપાલ અને સજણપાલે પાર્શ્વનાથ દેવ (ની પૂજાદિ) માટે પાડઉઆ (ગામ?) ના અરહટ પ્રતિ ૧ 'જવાહર' આપ્યો. વિગેરે હકીકત જણાય છે.

(૩૨૭)

આ લેખ, સં. ૧૨૫૧ ના કાર્તિક સુદી ૧ રવિવારનો છે. આ (સેવાડિ?)ગામના લોકોએ નારીએળ વિગેરેના મૂલ્યમાંથી અમુક ભાગ પોતાના ગુરૂ શ્રી શાલિભદ્રસૂરિની મૂર્તિની પૂજા માટે શ્રી સુમતિસૂરિને આપ્યું છે. એમ હકીકત છે.

(૩૨૮)

સંવત્ ૧૨૯૭ ની સાલમાં જ્યેષ્ઠ સુદિ ૨ ગુરૂવારના દિવસે, રારાહુંડ નામના ગામના વાસી સેહડ નામના ગૃહસ્થે પોતાની સ્ત્રી તથા બીજા કુટુંબના માણસો (કે જેમનાં નામો લેખમાં આપ્યાં છે) સાથે દેવકુલિકા કરાવી.

(૩૨૯)

સંવત્ ૧૧૯૮ ના આસોજ વદી ૧૩ રવિવારના દિવસે, અરિષ્ટનેમિની પૂર્વની બાજુમાં આવેલી અપવારિકા (ઓરડી) ની આગળ ભીંત અને દ્વારપત્ર (કમાડ) કરવા સંબંધી સઘળા શ્રાવકોએ મળીને નિષેધ કર્યો છે (?) પં૦ અશ્વદેવે આ લખ્યું છે.

(૩૩૦)

આ લેખમાં, સંવત્ ૧૩૨૧ ના ચૈત્ર વદિ ૧૫ સોમવારના દિવસે, મહારાજકુલ શ્રીચાચિગદેવે, કરહેડા ગામના શ્રી પાર્શ્વનાથની પૂજા

અર્થે સોમપર્વના ટાંકણે નાડોલની માંડવીમાં..........(કાંઇક) દાન આપ્યાનો ઉલ્લેખ છે.

આ લેખ, ગુરાં (ગોરજી) પીરથીરાજજીના ઉપાશ્રયમાંથી મળી આવેલો છે એમ શ્રીયુત્ ભાંડારકરે નોટ કરી છે.

આમાં જણાવેલું કરેહડા સ્થાન, મેવાડના સાયરા જીલ્લામાં આવેલું છે અને એ સેવાડીથી તે ૮ કોસ (મારવાડના ગાઉ) દૂર છે. એ સ્થાન એક તીર્થસ્થળ તરીકે પ્રસિદ્ધ છે.

૩૨૯ થી આ ૩૩૦ સુધીના લેખો છપાયા નથી. શ્રીયુત્ ભાંડારકરની હસ્તલિખિત પ્રતિકૃતિ ઉપરથી અહિં મુદ્રિત કરવામાં આવ્યા છે. તેમના સ્થાનો લેખ સાથે ટીપેલાં ન હોવાથી અત્રે ઉલ્લેખ કરી શકાયો નથી.

નાડલાઇ ગામના લેખો.

ગોડવાડ પ્રાંતમાં આવેલા દેસુરી જીલ્લાના મુખ્ય શહેર દેસુરીથી વાયવ્ય કોણમાં ૮ માઇલ દૂર નાડલાઇ નામનું એક સાધારણ ગામ આવેલું છે. એ સ્થાન ગોડવાડ પ્રાંતના પાંચ મુખ્ય જૈન તીર્થોમાંનું એક છે. સમયસુંદરજી રચિત તીર્થમાળા સ્તવનમાં ' શ્રીનાડોલાઇ જાદવો ' આવા વાકય દ્વારા એ તીર્થનું નામ ગણાવ્યું છે. અને ત્યાં ' જાદવ ' એટલે ૨૨ મા તીર્થંકર નેમિનાથનું ધામ જણાવ્યું છે. આ ગામમાં બધાં મળીને ૧૧ જૈનમંદિરો છે. જેમાં ૯ ગામની અંદર છે અને ૨ બે પર્વતો ઉપર છે. આ પર્વતોને લોકો શત્રુંજય અને ગિરનારના નામે ઓળખે છે. પં. શિવવિજયજીના શિષ્ય શીલવિજયજી સ્વરચિત ' તીર્થમાલા ' માં આ સ્થળે નવ મંદિર હોવાનું જણાવે છે. જેમ કે—

નડુલાઇ નવ મંદિર સાર શ્રી સુપાસ પ્રભુ નેમકુમાર.

જુના લેખોમાં આ ગામના નડડૂલડાગિકા, નદકુલવતી, નડડૂલાઇ,

વિગેરે જુદાં જુદાં નામો આપેલાં મળી આવે છે. 'વલ્લભપુર' એવું નામ પણ આનું આપવામાં આવેલું કહેવાય છે*.

ગામના દરવાજાની પાસે એક મંદિર આવેલું છે જે આદિનાથના નામે પ્રસિદ્ધ છે. આ મંદિર ઘણું જુનું જણાય છે અને લોકોમાં તેના વિષે અનેક ચમત્કારી વાતો કહેવાય છે જે આગળના એક લેખના અવલોકનમાં આપીશું. નંબર ૩૩૧ થી ૩૪૪ સુધીના લેખો, આજ ગામનાં જુદાં જુદાં મંદિરોમાં રહેલા છે અને તેમાંના, પ્રથમ પાંચ, એપિગ્રાફીઆ ઇન્ડિકાના ઉક્ત ભાગમાં શ્રીયુત ભાંડારકરે છપાવેલા છે અને બાકીના. (૩૩૯ મો લેખ છોડીને) તેમની હસ્તલિખિત નકલો ઉપરથી પ્રથમ જ અત્રે છપાવવામાં આવ્યા છે. તે છપાયલા લેખોનું વિવરણ પણ, સેવાડિના લેખો પ્રમાણે તેમના (ભાંડારકરના) જ શબ્દોમાં (અનુવાદ રૂપે) અત્રે આપવામાં આવે છે.

(૩૩૧)

આ લેખ, નાડલાઈના આદિનાથના મંદિરમાંથી મળી આવેલો છે. હાલમાં એ મંદિર આદિનાથનું કહેવાય છે પરંતુ બીજા લેખો ઉપરથી એમ જણાય છે કે પહેલાં તે મહાવીરનું મંદિર હતું. આજ મંદિરમાં આવેલા સભામંડપમાંના બે સ્તંભો ઉપર રહેલા ચોકઠામાં આ લેખ કોતરેલો છે. આ લેખની પંક્તિઓ સમાંતર આવેલી છે પણ ચોકઠાની બાજુઓથી વાંકી વળેલી છે અને પ્રથમ પંક્તિના કેટલાક છેલ્લા શબ્દો ચોકઠાની કોરની બહાર જવાને લીધે કપાઇ ગયા છે. આ ઉપરથી એમ સૂચિત થાય છે કે આ લેખની મિતિ પછી, આ સભામંડપ ફરીથી સમરાવવામાં આવ્યો હશે અને તેથી આ ચોકઠું સુવ્યવસ્થિત રીતે રહી શક્યું નથી. લેખની બધી પંક્તિઓ છ છે અને તેમણે ૧' ૫$\frac{1}{2}$" પહોળાઈ તથા ૪$\frac{1}{2}$" લંબાઇ જેટલી જગ્યા રોકી છે.

*જુઓ, ઐતિહાસિક રાસ સંગ્રહ, ભાગ બીજો, ૩૩માં પૃષ્ઠ ઉપર આપેલી નોટ.

લેખને કોતર્યા પહેલાં પત્થરને બરાબર સાફ કરેલો જણાતો નથી અને અક્ષરો પણ કાળજીપૂર્વક કોતરવામાં આવ્યા નથી. લેખની લિપિ નાગરી છે. સંસ્કૃત હસ્તલેખોમાં જેમ માલૂમ પડે છે તેમ આમાં પણ य ને प ના જેવો લખેલો છે. વળી બીજી પંક્તિમાં આવેલા ' नद्दूलडागिका ' શબ્દમાંના ड નું રૂપ ધ્યાન ખેંચે તેવું છે, અને તે નં ૩ માં જોયું તેવુંજ છે. અંતના એક પદ્ય (જેનું છંદ બરાબર નથી) શિવાય આખો લેખ સંસ્કૃત ગદ્યમાં લખેલો છે. આખા લેખમાં એક ઠેકાણે (પંક્તિ–૫) ब ના બદલે व કરેલો છે (व्रह्म) અને અંત્ય વ્યંજનમાં उ ઉમેરેલો છે, (પંક્તિ–૧૧ માં यद ના બદલે यद्) ગોડવાડમાં મળી આવતા ગુહીલોત રાજાઓના તામ્રપત્ર ઉપરના લેખોમાં આ પ્રમાણે જ કેટલાક શબ્દો મ્હેં જોયા છે. ત્રીજી પંક્તિમાં આવેલા ' પલ ' અને ' પલિકા ' શબ્દોનો અર્થ ' પ્રવાહી પદાર્થો માપવાનું એક જાતનું માપ ' એવો થાય છે. આ સંબંધી વિશેષ માહિતી Baruni Indica Vol. I P. 164 માંથી મળી આવશે. આ લેખમાં ટુંકા શબ્દો નીચે પ્રમાણે છેઃ–मं. (પંક્તિ ૩) रा. ને वि (પંક્તિ ૪) ઓસવાલની એક જાતના નામ તરીકે मं. નો અર્થ ભંડારી થાય છે. रा. એટલે राउत જે राजपुत्रનો અપભ્રંશ છે અને રાજપુત જાગીરદારોનું એક નામ ' રાવત ' અને આ ' રાઉત ' બંને એકજ છે. वि० નું પૂર્ણરૂપ શું છે તે સમજાતું નથી. ત્રીજી પંક્તિમાં ' ઘાણુક ' શબ્દ વપરાયો છે. જેનો અર્થ ' ઘાણી ' (ઘાંચીની ઘાણી) થાય છે. આ શબ્દ લેખોમાં ઘણીવાર દૃષ્ટિગોચર થાય છે.

આ લેખની મિતિ સંવત ૧૧૮૬ માઘ સુદી ૫ છે. અને ચાહુમાન વંશના મહારાજાધિરાજ રાયપાલના પુત્રો રૂદ્રપાલ અને અમૃતપાલ તથા તેમની માતા માનલદેવીની, આ મંદિરમાં આપેલી ભેટનો ઉલ્લેખ કરેલો છે. દરેક ઘાણીમાંથી રાજાને મળતી અમુક પલિકાઓમાંથી બે પલિકાની આ ભેટ કરી હતી અને તે નદુલડાગિકા (નાડલાઇ) ના તથા બહારના જૈન જતીઓ માટે આપવામાં આવી હતી. આ ભેટમાં નીચે પ્રમાણે સાક્ષિઓ કરવામાં આવ્યા હતા.

સમસ્તગ્રામિણોનો મુખ્ય ભ'૦ નાગસિવ, રા. ત્તિમટા, વિ. સિરિયા, વણિક પોસરિ અને લક્ષ્મણ. એમ જણાય છે કે આ ગામના પંચો હતા.

(૩૩૨)

આ લેખ નાડલાઇના નેમિનાથના દેવાલયમાંથી મળી આવ્યો છે. ત્યાંના લોકો આ નેમિનાથને ' જાદવજી ' ના નામે ઓળખે છે. આ મંદિર ગામથી અગ્નિકોણમાં આવેલી એક ટેકરી ઉપર છે. તેમાં, ૯½" પહોળા તથા ૧'-૧૧ ½" લાંબા શિલાપટ્ટ ઉપર ૨૬ પંકિતમાં આ લેખ કોતરેલો છે. લેખની લિપિ નાગરી અને ભાષા સંસ્કૃત છે. માત્ર એકજ બાબત ધ્યાન આપવા લાયક છે અને તે ' मनुदत्तम् ' (પંકિત ૨૨) વાકય છે. વિરલ અથવા અજ્ઞાત શબ્દો નીચે પ્રમાણે છે:– ' भोक्तारि ' (પંકિત–૯) शेक (પંકિત ૧૧) आभाव्य (પંકિત ૧૨) ' ભોકતારિ 'નો શો અર્થ હશે તે સૂચિત થતો નથી. ' શેક ' નો અર્થ સંસ્કૃત ' શિકય ' થાય છે (જેનો અર્થ–એક વાંસની લાકડીના બે છેડાથી લટકાવેલા દોરડાના ગાળા, અને તેમાં ભરેલો બોજો પણ થાય) મ્હારા મત પ્રમાણે ' આભાવ્ય ' નો અર્થ ' આવક ' થાય છે. આ શબ્દ વિ. સં. ૧૨૦૨ ના માંગરોળના લેખમાંના બે ત્રણ વાકયોમાં વપરાએલો છે. વળી ભિન્નમાલના લેખ નં. ૧૨ ને ૧૫ માં પણ આ શબ્દ નજરે પડે છે. તેમજ પંકિત ૮ તથા ૨૧ માં આવેલો राउत શબ્દ ધ્યાન ખેંચે તેવો છે. તે ખરેખર ' રાજપુત્ર ' શબ્દનો અપભ્રંશ છે, અને તેનો અર્થ રાજપુત થાય છે; પણ અહિંઆં તે શબ્દ ' જાગીરદાર ' ના અર્થમાં વપરાએલો છે.

આ લેખની શરૂઆતમાં સર્વજ્ઞ નેમિનાથની સ્તુતિ કરવામાં આવી છે. તેની મિતિ વિ. સં. ૧૧૯૫ આશ્વિનવદિ ૧૫ ભોમવાર છે. તે વખતે મહારાજાધિરાજ રાયપાલદેવ નદુલડાગિકાનો સ્વામી હતો એમ ઉલ્લેખ છે. આગળ તેમાં જણાવેલું છે કે–શ્રી નેમિનાથના ધુપ, દીપ, નૈવેદ્ય, પુષ્પ અને પૂજા વિગેરે માટે રાઉત ઉધરણ (ગુહીલ વંશના) ના પુત્ર ઠક્કુર રાજદેવે પોતાના પુણ્યાર્થે નાડલાઇથી અગર

નાડલાઈ જતા બલદોના બોજા ઉપરના કરનો વિસમો ભાગ ભેટ તરીકે આપ્યો. પછી ભવિષ્યમાં થનારા રાજાઓને આ ભેટ ચાલુ રાખવા માટે વિનંતી કરવામાં આવી છે. પછી લેખકનું નામ જે પાસિલ છે તે આપેલું છે. તેના બાદ રાજદેવના હસ્તાક્ષર આવે છે. અહિં તેને રાઉત કહેલો છે. પછી જોશી દુદુપાના પુત્ર ગુગીની સાક્ષી છે. છેલ્લી ત્રણ પંક્તિઓ સ્પષ્ટ સમજાય તેવી નથી.

(૩૩૩)

આ લેખ નાડલાઇમાં અદિનાથના દેવાલયમાંથી મળી આવેલો છે. જે ચોકઠા ઉપર પ્રથમનો લેખ કોતરેલો છે તેની સામેની બાજુએ આ લેખ આવેલો છે. લેખ ૬ પંક્તિમાં લખેલો હોઇ ૧'૯" પહોળો તથા ૪½" લાંબો છે. જ્યારે મ્હેં પ્રથમ આ લેખ જોયો ત્યારે ત્હેમાં પ્લાસ્તર ભરવામાં આવેલું હતું પછી અમારા વાંચવા માટે આ પ્લાસ્તરને દૂર કરવાની જરૂર પડી હતી ! લેખની લિપિ નાગરી છે અને ભાષા સંસ્કૃત છે. છેલી કડી પદ્યમાં છે પરંતુ તેનું ત્રીજું ચરણ નિયમ રહિત છે. બાકીનો બધો ભાગ ગદ્યરૂપે છે. તેમાં यद ને બદલે जतु વાપરેલો છે ત્રીજી પંક્તિમાં वल અને पलं એવા વિચિત્ર શબ્દો આવેલા છે वल એ पलने બદલે ભૂલથી વાપરેલું લાગે છે અને पलं એ पलिका નું ટુંકું રૂપ છે. બીજી પંક્તિમાં पाइला શબ્દ વાપરેલો છે જેનો અર્થ એક જાતનું વજન થાય છે. નં. ૧૧ ના લેખમાં આ શબ્દ વપરાએલો છે. ચાલુક્યવંશના રાજા કર્ણદેવની સૂનકભેટમાં નીચે પ્રમાણે શબ્દો છે:-
पाइला १२ वहांन हल ४ इनि हल चतुष्टय भूमि–અહિં પણ તે શબ્દનો એજ અર્થ થાય છે. લોકોને પૂછપરછ કરતાં મ્હને નીચે પ્રમાણે અર્થો મળ્યા છે:-

૪ પાઇલા=૧ પાયલી

૫ પાયલી=૧ માણા

૪ માણા=૧ સેઇ

૨ સેઇ=૧ મણ

' વિંશોપક ' શબ્દ ધ્યાન ખેંચે તેવો છે. આ શબ્દ બીજા લેખોમાં પણ આવેલો છે. તે એક શિક્કો છે જેની કિંમત તે વખતમાં ચાલતા એક રૂપીઆના વીસમા ભાગ જેટલી થાય છે.

આ લેખની મિતિ વિ. સં. ૧૨૦૦ જ્યેષ્ઠ સુદિ ૫ ગુરૂવાર છે. તે વખતે મહારાજાધિરાજ રાયપાલદેવ રાજ્ય કરતો હતો. એમ જણાય છે કે, રાઉત રાજદેવ પોતાની માતાના માટે કરેલા રથયાત્રાના ઉત્સવમાં ત્યાં આવ્યો હતો, ત્યારે તેણે મહાજનો, ગ્રામલોકો અને પ્રાંતના લોકોની સમક્ષ, પોતાને મળતી પાઇલાની કિંમતમાંથી એક વિંશોપકના શિક્કાની તથા દરેક ઘાણીમાંથી મળતી તેલની પળમાંથી બે પલિકાની ભેટ કરી હતી.

(૩૩૪)

ઉપરનો લેખ જે ચોકઠા ઉપર કોતરેલો છે તેનાજ ઉપર આ લેખ પણ આવેલો છે. તે પાંચ પંક્તિઓમાં લખેલો છે અને ૧'૮$\frac{1}{2}$" પહોળો તથા ૪$\frac{1}{2}$" લાંબો છે. લિપિ નાગરી છે. અંતમાંની આશિર્વાદવાળી કડી શિવાય બાકીનો બધો ભાગ સંસ્કૃત ગદ્યમાં છે. ધ્યાનમાં લેવા લાયક બાબત આ છે કે, ર ની પછીનું વ્યંજન બેવડું કર્યું છે અને પાંચમી પંકિતમાં यत् ને બદલે जत् શબ્દ વાપરેલો છે. અજ્ઞાત અથવા વિરલ શબ્દોમાં એક 'દેશી' શબ્દ છે જે ત્રીજી લીટીમાં છે. તથા 'કિરાડઉઆ' અને ' ગાડ ' એવા બે શબ્દો ચોથી પંકિતમાં છે ' ગાડ ' નો અર્થ ગાડું થાય છે. અને મ્હને ખબર મળી તે પ્રમાણે કહું છું કે, ' કિરાડઉઆ ' એટલે ' કિરાડવા ' અગર ' કિરાણા ' છે જેનો અર્થ ગુંદર, લવિંગ, કાશ્મીરી, પીપર વિગેરે કરીયાણું થાય છે. ' દેશી ' શબ્દનો અર્થ સુસ્પષ્ઠ નથી. તેનો ' મંડળ ' એવો અર્થ હું કરવા લલચાઉં છું અને પ્રતિહાર ભોજદેવના પેહેલા લેખમાં તથા ચાહમાન વિગ્રહરાજના હર્ષલેખોમાં એજ અર્થમાં તે વપરાએલો છે. આ અર્થ અહિં સારી રીતે બંધ બેસતો છે. આ મંદિરના એક બીજા લેખમાં પણ આ શબ્દ, આજ અર્થમાં વાપરેલો છે. બીજો શબ્દ ' લગમાન ' છે જેનો અર્થ–કર (લાગ)નું પ્રમાણ (માન) થાય છે.

લેખના પ્રારંભમાં ' સંવત્ ૧૨૦૨ આસો વદિ ૫ શુક્રવાર ' ની મિતિ આપેલી છે. તે વખતે રાયપાલદેવ મહારાજાધિરાજ હતો અને રાઉત રાજદેવ નડ્ડુલડાગિકા (નાડલાઈ)નો ઠાકુર હતો આ લેખનો હેતુ એવો છે કે અભિનવપુરી, બદારી અને નાડલાઇના વણજારકો (વણજારા)ની ' દેશી ' ની સમક્ષમાં રાજદેવે મહાવીરના દેવાલયના પૂજારી અને યતિઓના માટે બળદો ઉપર ભરીને લઈ જતા દરેક વીસ પાઇલા ઉપર બે રૂપીઆ તથા ' કિરાણુ ' થી ભરેલા દરેક ગાડા ઉપર એક રૂપીઓ એમ બક્ષીસ આપી. ' બદારી ' કદાચ નાડલાઇની ઉત્તરમાં આઠ માઈલે આવેલું બોરલી હોઇ શકે. અભિનવપુરીની નિશાની મળી શકી નથી.

(૩૩૫)

આ લેખ, નાડલાઈથી અગ્નિકોણમાં આવેલી ટેકરી ઉપરના નેમિનાથ ઉર્ફે ' જાદવાજી 'ના દેવાલયમાં એક સ્તંભ ઉપર કોતરેલો છે. લેખની એકંદર ૧૬ પંક્તિઓ છે, અને તેની પહોળાઇ ૮" અને લંબાઇ ૧'૨" છે. તે નાગરિલિપિમાં લખેલો હોઇ સંસ્કૃત ગદ્યમાં છે. ધ્યાનમાં લેવા લાયક બાબત એ છે કે–દરેક પંક્તિનો આરંભ ઉભી બે રેખાઓથી અંકિત છે. વિશેષમાં र ની પછી આવેલા વ્યંજનો બેવડાએલાં છે. તથા બે વખત द ના બદલે द વાપરેલો છે, જેમ કે, श्रीमद्‌ના બદલે श्रीमद (પંક્તિ ૭) અને जगद्‌ના બદલે जगद (પંક્તિ ૧૫).

પ્રારંભમાં મિતિ આપી છે તે નીચે પ્રમાણે:—વિ. સં. ૧૪૪૩ ના કાર્તિક વદિ ૧૪ ને શુક્રવાર. તેની આગળ એમ કહેવામાં આવ્યું છે કે, ચાહુમાનવંશના મહારાજાધિરાજ વણવીર દેવના પુત્ર રાજા રણવીરદેવના રાજ્યમાં આ લેખ કરવામાં આવ્યો છે. બૃહદ્‌ગચ્છના આચાર્ય માનતુંગસૂરિની વંશપરંપરામાં થએલા ધર્મચંદ્રસૂરિના શિષ્ય વિનયચંદ્રસૂરિએ યદુવંશવિભૂષણ શ્રીનેમિનાથના આ મંદિરનો જીર્ણોદ્ધાર કરાવ્યો.

આ લેખ, પૂર્વોક્ત આદિનાથના મંદિરના રંગમંડપમાં ડાબી બાજુએ આવેલી ભીંતમાં એક થાંભલો છે તેના ઉપર કોતરેલો છે. આ લેખ ૯ ઇંચ પહોળી અને ૪ ફુટ ૮ ઇંચ લાંબી જેટલી જગ્યામાં લખાએલો છે. એની એકંદર ૫૬ પંક્તિઓ છે. લેખના મથાળે બે પાદ–આકૃતિઓ (પગલાં) કાઢેલી છે.

આ લેખમાં, મેવાડના રાજાઓની વંશાવલી આપેલી છે તેથી તેની ઉપયોગિતા જરા વધારે માનવામાં આવી છે, અને એજ કારણથી તે અત્યાર સુધીમાં ઘણાંક પુસ્તકો–રીપોર્ટો વિગેરેમાં છપાઈ યથેષ્ટ પ્રસિદ્ધિ પામી ચુકયો છે. લેખનો સાર–અર્થ આ પ્રમાણે છે:—

પ્રારંભમાં, યશોભદ્ર નામના આચાર્યના ચરણકમલને નમસ્કાર કરવામાં આવ્યો છે. પછી લેખની મિતિ આપી છે. જે ' સંવત્ ૧૫૯૭ ના વૈશાખ માસ, શુક્લપક્ષ ૬ સોમવાર અને પુનર્વસુ નક્ષત્ર ' વાળી છે.

મિતિ પછી સંડેરક ગચ્છની આચાર્યપરંપરા આપવામાં આવી છે. તેમાં, પ્રથમ યશોભદ્ર નામના એક મહાપ્રતાપી આચાર્ય થઈ ગયા હતા, તેમનું પ્રશંસાત્મક વર્ણન છે. જણાવવામાં આવ્યું છે કે, તે આચાર્ય આ કલિકાલમાં સાક્ષાત્ ગૌતમગણધરનાજ બીજા અવતાર રૂપે હતા. બધી લબ્ધિઓના ધારક અને યુગપ્રધાન હતા. તેમણે અનેક વાદિઓને વાદમાં જીત્યા હતા. ઘણાક રાજાઓ તેમના ચરણમાં પોતાનું મસ્તક નમાવતા હતા. પંડેરકગચ્છના નાયક હતા. તેમની માતાનું નામ સુભદ્રા અને પિતાનું નામ યશોવીર હતું. તે યશોભદ્રસૂરિના શિષ્ય શાલિસૂરિ નામે આચાર્ય થયા. તેઓ ચાહુમાનવંશના હતા અને બદરી દેવીના પ્રસાદથી તેઓ સૂરિપદ પામ્યા હતા. એ શાલિસૂરિના શિષ્ય સુમતિસૂરિ; તેમના શિષ્ય શાંતિસૂરિ, તેમના ઇશ્વરસૂરિ, આવી રીતે અનેક આચાર્યો થયા. તેમાં ફરી એક શાલિસૂરિ થયા અને તેમના શિષ્ય સુમતિસૂરિ અને તેમના પુનઃ શાંતિસૂરિ થયા કે જેમના સમયમાં આ લેખ કોતરવામાં આવ્યો.

અહીંથી પછી મેવાડના રાજવંશની નામાવલી આપવામાં આવી છે. તેમાં પ્રથમ જણાવ્યું છે કે, શ્રીમેદપાટ (મેવાડ) દેશમાં, સૂર્યવંશીય મહારાજા શિલાદિત્યના વંશમાં પૂર્વે ગુહિદત્ત, રાઉલ, બપ્પ અને ખુમ્માણ નામના મ્હોટા રાજાઓ થઇ ગયા. તેમના વંશમાં પાછળથી રાણા હમીર, ખેતસીહ, લખમસીહ અને મોકલ થયા. મોકલ પછી રાણો કુંભકર્ણ થયો અને તેનો પુત્ર રાયમલ્લ થયો. આ રાયમલ્લ તે વખતે રાજ્ય કરતો હતો અને પુત્ર પૃથ્વીરાજ યુવરાજ પદ ભોગવતો હતો.

આના પછી લખવામાં આવ્યું છે કે—ઉકેશવંશ (ઓસવાલ જ્ઞાતિ) ના ભંડારી ગોત્રવાળા, રાઉલ લાખણના પુત્ર મંત્રી દૂદાના વંશમાં થએલા મયૂર નામના સેઠનો સાદૂલ નામે પુત્ર થયો. તેને સીહા અને સમદા નામના બે પુત્રો થયા. તેમણે, ઉપર જણાવેલા યુવરાજ પૃથ્વીરાજની આજ્ઞાથી કર્મસી, ધારા, લાખા આદિ પોતાના કૌટુંબિક બંધુઓની સાથે, નંદકુલવતી પુરી (નાડલાઇ) માં, સંવત્ ૯૬૪ ની સાલમાં યશોભદ્ર સૂરિએ મંત્રશક્તિદ્વારા લાવેલી અને પાછળથી, મં. સાયરે કરાવેલા દેવકુલિકાઆદિના ઉદ્ધારના લીધે તેના જ નામે પ્રસિદ્ધિ પામેલી ' સાયરવસતિ ' માં, આદિનાથ તીર્થંકરની પ્રતિમા સ્થાપન કરી. તેની પ્રતિષ્ઠા, ઉપર જણાવેલા શાંતિસૂરિના શિષ્ય ઇશ્વરસૂરિએ—કે જેમનું બીજું નામ દેવસુંદર પણ હતું—કરી.

છેવટે જણાવ્યું છે કે—આ લઘુ પ્રશસ્તિ પણ એ ઇશ્વરસૂરિએજ લખી છે અને સૂત્રધાર સોમાએ કોતરી છે.

આ લેખમાં જણાવેલા પંડેરકગચ્છના આચાર્ય યશોભદ્રસૂરિના સંબંધમાં વિશેષ જાણવાની જિજ્ઞાસાવાળાએ વિજયધર્મસૂરિના નામે પ્રસિદ્ધ થએલ ' ઐતિહાસિક રાસસંગ્રહ ' ભાગ ૨ જો, જોવો.

(૩૩૭)

આ લેખ, એજ મંદિરમાં મૂલ-નાયક તરીકે વિરાજિત આદિનાથની પ્રતિમા ઉપર લખેલો છે. મિતિ, સં૦ ૧૬૭૪ ના માઘ વદિ ૧, ગુરૂવાર,

ની છે. ઓસવાલ જ્ઞાતિના ભંડારી ગોત્રવાળા સાયર સેઠના વંશમાં થએલા સંકર આદિ પુરૂષોએ, આ આદિનાથની પ્રતિમા કરાવી છે અને તપાગચ્છીય આચાર્ય વિજયદેવસૂરિએ તેની પ્રતિષ્ઠા કરી છે. એટલી હકીકત છે.

(૩૩૮-૩૯)

આ બંને નંબરો નીચે જે ન્હાના ન્હાના લેખો કે વાકયો આપેલાં છે, તે એજ મંદિરની આજુ બાજુ આવેલી દેવકુલિકાઓ ઉપર કોતરેલા છે. આ લેખો કે વાકયોમાં જણાવેલું છે કે-સં. ૧૫૬૮-૬૯ અને ૭૧ ના વર્ષોમાં તપાગચ્છની કુતબપુરા શાખાવાળા આચાર્ય ઇન્દ્રનંદિસૂરિ તથા તેમના શિષ્ય સૌભાગ્યનંદિસૂરિ અને પ્રમોદસુન્દરના ઉપદેશથી, ગુજરાતના, પાટણ, ચંપકદુર્ગ (ચાંપાનેર), વીરમગામ, મુંજિગપુર (મુંજપુર), સમી અને મહમદાબાદના સંઘોએ અમુક અમુક દેવકુલિકાઓનો જીર્ણોદ્ધાર કર્યો, તથા નવી કરાવી.

(૩૪૦)

નાડલાઈની પૂર્વ બાજુએ જે ટેકરી આવેલી છે તેના મૂળમાં, ગામની પાસેજ એક સુપાર્શ્વનાથનું મંદિર છે. તેના સભામંડપમાં મુનિસુવ્રત તીર્થંકરની એક પ્રતિમા સ્થાપિત છે તેના ઉપર, આ નં. ૩૪૦ વાળો લેખ કોતરેલો છે. લેખની ૪ લાઇનો છે અને તેમાં જણાવેલી હકીકત એટલીજ છે કે-મહારાજાધિરાજ અભયરાજ * ના રાજ્યમાં. સં. ૧૭૨૧ ની સાલમાં, પ્રાગ્વાટ (પોરવાડ) જ્ઞાતિના અને નાડલાઈના રહેવાસી સા૦ નાથાકે આ મુનિસુવ્રત તીર્થંકરનું બિંબ કરાવ્યું અને તેની પ્રતિષ્ઠા ભટ્ટારક વિજય [પ્રભ ?] સૂરિએ કરી.

(૩૪૧)

આ નાડલાઇ ગામની પૂર્વે એક જુના કિલ્લાનાં ખંડેરો પડયાં

* શ્રીયુત ડી. આર. ભાંડારકરના મતે આ અભયરાજ તે મેડતીયો અભરાજ છે જે નાડલાઇનો જાગીરદાર હતો.

છે. આ કિલ્લો સોનિગરા ચોહાણોએ બંધાવ્યો હતો એમ સંભળાય છે. આ કિલ્લાની ટેકરીને લોકો જેકલ કહે છે અને ત્યાંનો જૈન સમુદાય શત્રુંજય પર્વત જેટલીજ તેને તીર્થભૂત માને છે. આ કિલ્લાની અંદરજ એક આદિનાથનું મ્હોટું મંદિર છે અને તેમાં મૂલનાયક તરીકે વિરાજમાન પ્રતિમા ઉપર આ નં. ૩૪૧ નો લેખ કોતરેલો છે. લેખનો ભાવાર્થ આ પ્રમાણે છેઃ—

સં. ૧૬૮૬ ના વર્ષમાં, મહારાણા જગતસિંહજીના રાજ્યમાં, તપાગચ્છીય શ્રીવિજયદેવસૂરિના ઉપદેશથી નાડલાઈના જૈન સંઘે, જેખલ પર્વત ઉપર આવેલા જીર્ણ મંદિર, કે જે પૂર્વે સંપ્રતિ રાજાએ બંધાવ્યું હતું, તેનો પુનરૂદ્ધાર કર્યો અને તેમાં ફરી આદિનાથની નવીન પ્રતિમા સ્થાપિત કરી. તેની પ્રતિષ્ઠા ઉક્ત વિજયદેવસૂરિએ જ, પોતાના વિજયપ્રભસૂરિ આદિ શિષ્ય પરિવાર સાથે રહીને, કરી છે.

(૩૪૨)

નાડલાઇ ગામની બહાર આવેલા પૂર્વોક્ત આદિનાથના મંદિરમાંના સભામંડપમાં, જ્યાં આગળ ૩૩૩-૪ નંબરના લેખો આવેલા છે ત્યાંજ, આ લેખ પણ કોતરેલો છે. લેખની ૬ પંક્તિઓ છે અને મિતિ સંવત્ ૧૨૦૦ ના કાર્તિક વદિ ૭ રવિવાર, ની છે. લેખમાંની હકીકત પણ ૩૩૩ નં. વાળા લેખના જેવી જ છે. અર્થાત્ મહારાજાધિરાજ રાયપાલદેવના રાજ્યમાં, તેના જાગીરદાર ઠાકુર રાજદેવની સમક્ષ નાડલાઇના સમસ્ત મહાજનોએ મળીને દેવ શ્રીમહાવીરના મંદિર માટે, ઘી, તેલ, લવણ, ધાન્ય, કપાસ, લોહ, ગોળ, ખાંડ, હીંગ, મંજીઠ આદિ વ્યાપારની દરેક ચીજમાંથી અમુક પ્રમાણ ભેટ આપવું એવું ઠરાવ્યું છે.

(૩૪૩)

આ લેખ પણ, એ જ જગ્યાએ કોતરેલો છે. મિતિ સં. ૧૧૮૭ ના ફાલ્ગુન સુદિ ૧૪ ગુરૂવાર, ની છે. એમાં જણાવ્યું છે કે-ષંડેરક ગચ્છના દેશી ચૈત્યમાં સ્થિત શ્રીમહાવીરદેવની પૂજાર્થે, મોરકરા ગામની

દરેક ઘાણીમાંથી નિકલતા તેલનો ? ભાગ, ચાહુમાણ (ચોહાણ) પાપયરાના પુત્ર વિંશરાકે બક્ષીસ તરીકે આપ્યો છે. ઇત્યાદિ.

(૩૪૪)

આ લેખ, એજ મંદિરના રંગમંડપમાં પેસતાં ડાબા હાથ તરફ કોતરેલો દષ્ટિએ પડે છે.

તપાગચ્છના યતિ માણિક્યવિજયના શિષ્ય જિતવિજયના શિષ્ય કુશલવિજયના ઉપદેશથી, સં. ૧૭૬૫ ના વૈશાખ માસમાં, ઉકેશ જ્ઞાતિના વોહરાગોત્રવાળા સાહ. ઠાકરસીના પુત્ર લાલાએ, સોનાનો કળશ કરાવ્યો તથા સતરભેદી પૂજા ભણાવી વિગેરે હકીકત છે.

આ આદિનાથના મંદિર વિષયમાં, એ પ્રદેશમાં એક ચમત્કારિક દંતકથા ચાલે છે. એ દંતકથા, આર્કિઑલૉજીકલના વેસ્ટર્ન સર્કલના સન ૧૯૦૫–૦૬ ના પ્રોગ્રેસ રિપોર્ટમાં, શ્રીયુત ડી. આર. ભાંડારકરે પણ નોંધેલી છે તેથી વાચકોના જ્ઞાનની ખાતર, ઉકત રિપોર્ટમાંથી તેટલો ભાગ અત્ર આપવામાં આવે છે. એ ઉપર જણાવેલા આદિ-નાથના મંદિરની થોડેક છેટે બ્રાહ્મણોનું એક તપેશ્વર મહાદેવના નામે મંદિર છે, તે મંદિર અને આ આદિનાથના મંદિરનો દંતકથામાં પરસ્પર સંબંધ કહેવાય છે તેથી તે બંને મંદિરોની નોંધ એક સાથે જ લેતાં શ્રીયુત ભાંડારકર લખે છે કે—

" તપેશ્વર અને આદીશ્વરનાં બે દેવાલયો વિષે કહેતાં જણાવવું જોઇએ કે, તપેશ્વરનું દેવાલય બ્રાહ્મણી છે. તે પૂર્વાભિમુખ છે. તેમાં મધ્યભાગમાં મુખ્ય મંદિર છે અને તેની આજુ બાજુ ગોળ ફરતો પ્રદક્ષિણા માર્ગ છે. મંદિરને મંડપ અને કમાનો છે. મંડપની આસ-પાસ બીજી દેવકુલિકાઓ બાંધેલી છે. આ દેવકુલિકાઓમાંથી ઉત્તર દક્ષિણ બાજુની દેવકુલિકાઓમાં સૂર્ય અને ગણપતિની મૂર્તિઓ છે.

બીજું દેવાલય આદીશ્વરનું–જૈન દેવાલય છે. આ બે દેવાલયો વિષે દંતકથા ચાલે છે કે–એક વખતે એક જૈન યતિ શૈવ ગોસાંઈની

વચ્ચે મંત્ર પ્રયોગમાં પરસ્પરની કુશળતા વિષે વાદ–વિવાદ થયો. તેઓએ પોતાની શક્તિ દેખાડવા માટે, દક્ષિણ મારવાડના મલ્લાણીના ખેડમાંથી બંને જણાએ પોતપોતાના મતના આ મંદિરો, મંત્ર બલથી આકાશમાં ઉડાડયાં અને એવી પ્રતિજ્ઞા કરી કે સૂર્યોદય પહેલાં નાડલાઇ પહોંચીને તેની ટેકરી ઉપર, જે પ્રથમ પોતાનું મંદિર સ્થાપન કરશે, તેની જીત થએલી ગણાશે. બંને જણાએ ત્યાંથી મંદિરો એક સાથે ઉડાડયાં પરંતુ શૈવ ગોસાંઇ, જૈન યતિની આગળ નિકળ્યો અને નાડલાઇની ટેકરી પાસે આવી ઉપર ચઢવા જતો હતો તેટલામાં જૈન યતિએ મંત્રવિદ્યાથી કુકડાનો અવાજ કર્યો. તેથી ગોસાંઇ વિચારમાં પડયો અને સૂર્યોદય થયો કે શું તે જોવા મંડયો એટલામાં જૈન યતિનું મંદિર પણ તેની બરાબર આવી પહોંચ્યું અને સૂર્યોદય થઇ જવાના લીધે બંને જણાએ ટેકરીની નીચે જ પોત પોતાના મંદિરો સ્થાપન કર્યાં. આ દંતકથાને લગતી એક કડી પણ ત્યાંના લોકો વારંવાર બોલ્યાં કરે છે તે આ પ્રમાણે--

संवत दश दहोत्तरो वदिया चोरासी वाद ।
खेडनगर थी लाविया नाडलाई प्रासाद ॥ "

આ દંતકથામાં જણાવેલી જૈન યતિ સંબંધી હકીકત તે પંડેરક ગચ્છના યશોભદ્રસૂરિને ઉદ્દેશીને છે. 'સોહમકુલરત્નપટ્ટાવલિ' ના લેખક પણ આ હકીકતનું સૂચન કરે છે અને તેણે પણ આ કડી આપેલી છે. પરંતુ તેની આપેલી કડીમાં ઉત્તરાર્દ્ધ, આ કડી કરતાં જુદો છે. તે લખે છે કે---

वल्लभीपुरथी आणियो ऋषभदेव प्रासाद ।

પરંતુ, યશોભદ્રસૂરિના રાસ લખનાર કવિ લાવણ્યવિજય આ હકીકત આપતા નથી જ્યારે તેમના ચમત્કારોની બીજી ઘણી હકીકતો આપે છે. તથાપી લાવણ્યસમયના સમયમાં એ માન્યતા તો અવશ્ય પ્રચલિત હતી કે, આ મંદિર યશોભદ્રસૂરિ પોતાની મંત્રશક્તિથી બીજે ઠેકાણેથી ઉપાડીને લાવ્યા હતા; કારણ કે, ઉપર ૩૩૬ નંબરવાળા

લેખમાં, જે સં. ૧૫૯૭ માં લખવામાં આવ્યો છે, સ્પષ્ટ જણાવ્યું છે કે, સં. ૯૬૪ માં, આ મંદિર શ્રીયશોભદ્રસૂરિ મંત્રશકિતથી અહિં લાવ્યા હતા.

આ દંતકથા કે માન્યતાની સાથે આજે આપણને કાંઈ સંબંધ નથી. આપણે તો આટલું કહી શકીએ કે વિક્રમના બારમા સૈકાથી તો આ મંદિર વિદ્યમાન હોવાના પુરાવાઓ આપણને મળે છે. સૌથી જુનો લેખ (નં. ૩૪૩) છે તેની મિતિ ૧૧૮૭ ની છે, તેથી તે તારીખની પહેલાં કોઈ પણ વખતે એ મંદિરની સ્થાપના ત્યાં થઈ છે એ નિર્વિવાદ છે. વિશેષમાં એ પણ જાણવા જેવું છે કે હાલમાં એ મંદિર આદિનાથના નામે પ્રસિદ્ધ છે, પરંતુ તે વખતે મહાવીરના નામે પ્રસિદ્ધ હતું. કારણ કે રાયપાલ રાજાના વખતના જે લેખો, એના સભામંડપમાં કોતરેલા છે તે બધામાં આને ' મહાવીર ચૈત્ય ' તરીકે જ ઉલ્લેખેલો છે. પાછળથી જ્યારે મંત્રી સાયરે જીર્ણોદ્ધાર કર્યો હશે ત્યારે તેણે મહાવીરદેવના સ્થાને આદિનાથની સ્થાપના કરી હશે. પરંતુ નં. ૩૩૮-૯ વાળા લેખો ઉપરથી એમ જણાય છે કે સાયરનો કરાવેલો ઉદ્ધાર પૂર્ણતાએ પહોંચ્યો લાગતો નથી અને તેથીજ ગુજરાતના ચાંપાનેર, મહમદાબાદ, વીરમગામ, પાટણ, સમી અને મુંજપુર આદિ ગામોના જુદા જુદા સંઘોએ તેની પૂર્ણતા કરી છે. અને એજ સમયમાં સાયરના પુત્રોએ, ૩૩૬ મા લેખમાં જણાવ્યા પ્રમાણે, મુખ્ય મંદિરમાં આદિનાથની પ્રતિમા સ્થાપન કરી. પરંતુ ૩૩૭ નંબરવાળા લેખ ઉપરથી જણાય છે કે એ પ્રતિમા પણ લાંબા સમય સુધી સ્થિત રહી શકી નથી અને તેથી લગભગ પોણા સૈકા જેટલા કાલ પછી ફરી તેમનાજ વંશજોએ સં. ૧૬૭૪ માં પુનઃ આદિનાથની નવી પ્રતિમા પ્રતિષ્ઠિત કરી. આ લેખોથી એ પણ જાણવા જેવું છે કે—આ મંદિરના આવી રીતે ત્રણે વખતે થએલા સ્મારકામમાં મુખ્ય કરીને એકજ વંશના લોકોએ ભાગ ભજવ્યો છે તેથી એમ અનુમાનાય છે કે એ મંદિરસાથે એ વંશનો ખાસ સંબંધ હોવો જોઈએ.

મંત્રી સાયર ભંડારીગોત્રનો હતો. લેખમાં જણાવ્યા પ્રમાણે રાવલ લાખણની સંતતિમાં તે થએલો હતો. મારવાડના ભંડારીઓ આજે પણ પોતાને રાઉલ લાખણની સંતતિ માને છે અને કહે છે કે અમને યશોભદ્રસૂરિએ જૈન કર્યા છે. આ રાઉલ લાખણ નિઃશંક રીતે નાડોલનો ચૌહાણ હતો. યશોભદ્રસૂરિના મુખ્ય શિષ્ય શાલિસૂરિને પણ ચાહુમાન વંશના શ્રંગાર–સ્વરૂપ લખ્યા છે તેથી ચાહુમાનોનો અને ષંડેરકગચ્છનો પરસ્પર વિશેષ સંબંધ હતો એમ જણાય છે. સંભવ છે કે એજ ચાહુમાનો પાછળથી ભંડારી કહેવાના હોય. અસ્તુ.

(૩૪૫)

આ નંબરવાળો લેખ મારવાડ રાજ્યના છેક દક્ષિણ ભાગમાં આવેલા રત્નપુર નામના એક ગામમાં આવેલો છે. થોડાં વર્ષો પહેલાં, ભાવનગર રાજ્ય તરફથી પ્રકટ થએલા " પ્રાકૃત અને સંસ્કૃત લેખોનો સંગ્રહ " નામના પુસ્તકમાંથી આનો અમે ઉતારો કરેલો છે.

વાસ્તવિક રીતે જોતાં આ કાંઇ ખાસ જૈન લેખ નથી. કારણકે પ્રથમ તો એ શિવના મંદિરમાં કોતરેલો છે અને બીજું એની લેખનપદ્ધતિ પણ તદનુકૂળ છે. પરંતુ આ સંગ્રહમાં એને સ્થાન આપવાનું કારણ એ છે કે એક તો આમાં સુપ્રસિદ્ધ જૈન નૃપતિ કુમારપાળનું નામ છે અને બીજું, જેમના પ્રયત્નથી આ લેખમાં આવેલી જીવહિંસા પ્રતિબંધક આજ્ઞા કરવામાં આવી છે તેઓ જૈન હતા. ત્રીજું, જૈનોનીજ લાગણી ઉલ્લસિત કરવા માટે આમાં જાહેર કરેલું ફરમાન કાઢવામાં આવ્યું છે. આના પછીનો લેખ પણ એજ પ્રકારનો છે.

લેખનો ભાવાર્થ આ પ્રમાણે છેઃ—

મહારાજાધિરાજ, પરમભટ્ટારક, પરમેશ્વર, પાર્વતીપતિ લબ્ધ પ્રૌઢપ્રતાપ શ્રી કુમારપાળદેવના રાજ્ય સમયે, મહારાજ ભૂપાલ શ્રી રાયપાલદેવની હકુમતમાં આવેલા રત્નપુર નામના સંસ્થાનના

(૩૫૦)

આ લેખ અને નીચેનું વર્ણન પણ ઉક્ત પુસ્તકમાંથીજ ઉદ્ધૃત છે. વર્ણન આ પ્રમાણે—

ઉપરના લેખની માફક આ લેખ પણ સાંડેરાવમાંથી મળી આવ્યો છે અને તેજ મહાવીરના દેવાલયના સભા મંડપમાંના એક સ્તંભ ઉપર કોતરેલો છે. તે ૧૦ પંક્તિમાં લખાએલો હોઈ પહોળાઈમાં ૧′ ૩¾″ અને લંબાઈમાં ૮″ છે. પ્રથમની ૪ પંક્તિઓ સારી સ્થિતિમાં છે અને સારી રીતે વાંચી શકાય તેમ છે. પરંતુ બાકીનો ભાગ એટલો બધો જીર્ણ થઈ ગયો છે, કે જેથી ખાત્રીપૂર્વક સમજી શકાય તેમ નથી. તેની લીપિ નાગરી છે અને ભાષા સંસ્કૃત ગદ્ય છે. ર પછીનો વ્યંજન બેવડાએલો છે, તે ધ્યાન ખેંચવા લાયક છે. ' ह्राएला ' (પં. ૮) તથા ' सारा ' (પં. ૯) આ બે શબ્દો વિચારવા જેવા છે. આબુના લેખોમાંના નં. ૨ માં આ (' सारा ') શબ્દ આવેલો છે અને ત્યાં પ્રો૦ લ્યુડર્સે તેનો અર્થ ' કાળજી–સંભાળ ' એવો કરેલો છે.

પ્રથમની પંક્તિમાં જુદીજ બાબત આવે છે. લખેલું છે કે–પોતાની માતાના સ્મરણાર્થે થાંથાના પુત્રો રાલ્હા અને પાલ્હાએ આ ભેટ અર્પણ કરી છે. (લેખમાં स्तंभकः प्रदत्तः આવો ઉલ્લેખ છે તેનો ભાવાર્થ ' સ્તંભ (થાંભલો) બનાવી આપ્યો ' એમ થાય છે. બીજી કોઇ ભેટનો ઉલ્લેખ નથી.—સંગ્રાહક.) બીજી પંક્તિમાં મિતિ છે:–' સંવત્ ૧૨૩૯ કાર્તિક વદિ ૨ બુધવાર. ' નાડૂલના મહારાજાધિરાજ શ્રી કેલ્હણદેવના વખતમાં આ લેખ થએલો છે. આગળ ઉપર એમ જણાવ્યું છે કે–થાંથાનો પુત્ર રાલ્હાક અને તેનો ભાઇ પાલ્હા તથા પાલ્હાના પુત્રો સોઢા, સુભકર, રામદેવ આદિએ મળીને પોતાનું પ્રસિદ્ધ ઘર, રાણી જાલ્હણદેવીની જાગીર (' ભુક્તિ ') માં આવેલા સાંડેરક (સાંડેરાવ) માંના દેવ શ્રી પાર્શ્વનાથને અર્પણ કર્યું છે. રાલ્હાના ઘરમાં રહેતા મનુષ્યોએ આ દેવને વર્ષે વર્ષે ૮ દ્રાએલા ચઢાવવા.

૯–૧૦ પંકિતઓનો સંબંધ પ્રથમની પંકિતઓ સાથે હોય એમ લાગે છે, અને તેમાં કહેવામાં આવ્યું છે કે–માતા ધારમતીના પુણ્યાર્થે સંવત્ ૧૨૬૬ ના જયેષ્ઠ સુદિ ૧૩ ને શનિવારે આ સ્તંભને સમરાવવામાં આવ્યો હતો ધારમતીને અહિં માતા તરીકે લખી છે તેથી સમજાય છે કે તે રાલ્હા અને પાલ્હાની જનની હશે.

જાલોર કિલ્લાના લેખો.

મારવાડ દેશના દક્ષિણ ભાગમાં જાલોર નામનું એક શહેર અને જીલ્લાનું મુખ્ય મથક છે. મારવાડની રાજધાની જોધપુરથી ૮૦ માઇલ દૂર અને સુદડી નદીના કાંઠે તે નગર વસેલું છે. જૂના લેખો અને ગ્રંથોમાં આ નગરનું જાબાલીપુર એવું નામ મળી આવે છે. સુપ્રસિદ્ધ શ્વેતામ્બર આચાર્ય જિનેશ્વરસૂરિએ વિ. સં. ૧૦૮૦ માં હરિભદ્રાચાર્ય વિરચિત 'અષ્ટક સંગ્રહ' નામના ગ્રંથ ઉપર પોતે રચેલી વિદ્વત્તા ભરેલી ટીકાનું સમાપન આજ નગરમાં કર્યું હતું. બીજા પણ અનેક ગ્રંથોમાં આનું નામ મળી આવે છે. આ ઉપરથી જણાય છે કે પ્રાચીન કાળમાં આ સ્થાન જૈનસંસ્કૃતિ અને જાહોજલાલી ભરેલું હતું. રાજકીય ઇતિહાસ ઉપર દૃષ્ટિપાત કરતાં જણાય છે કે પ્રથમ ત્યાં પરમારોનું રાજ્ય હતું. જાલોરમાંથી મળી આવતા લેખોમાં સૌથી જુનો લેખ ' સં. ૧૧૭૪ આષાઢ સુદિ ૫ ભૌમે ' ની મિતિનો છે અને તેમાં રાજકર્તા તરીકે વીસલ નામના પરમારનો ઉલ્લેખ છે. આ લેખમાં વીસલના પહેલાંના ૬ રાજાઓનાં નામો આપેલાં છે. દરેક રાજાના ૨૦ વર્ષ, આ પ્રમાણે ગણિએ તો એકંદર ૧૨૦ વર્ષ પૂર્વે–અર્થાત વિ. સં. ૧૦૫૪ (ઇ. સ. ૯૯૭) થી ત્યાં એ વંશ રાજ્ય કરતો હતો એમ માની શકાય. પરમારો પછી ત્યાં ચાહમાનો (ચોહાણો) નો અધિકાર થયો. એ લોકોના અધિકારની શરૂઆત કયારથી થાય છે તે હજી ચોક્કસ જણાયું નથી પરંતુ સુન્ધા ટેકરીના લેખમાં જણાવ્યા પ્રમાણે કીર્તિપાલ ચોહાણે નાડોલથી પોતાની રાજધાની જાલોરમાં આણી હતી. બીજા પ્રમાણો

ઉપરથી જણાય છે કે કીર્તિપાલે વિ. સં. ૧૨૩૬ થી ૩૯ સુધી રાજ્ય કર્યું હોવું જોઇએ. તેના પુત્ર સમરસિંહે જાલોરની સમીપમાં આવેલા કનકાચલ અથવા સુવર્ણગિરિ નામના પહાડ ઉપર મજબૂત કિલ્લો બંધાવ્યો. છેવટે કાન્હડદેવના વખતમાં દિલ્હીના સુલ્તાન અલ્લાઉદ્દીન ખીલજીએ જાલોર ઉપર ચઢાઇ કરી વિ. સં. ૧૩૬૮ માં ત્યાં પોતાની હકૂમત જાહેર કરી. ત્યાર બાદ ત્યાં મુસલમાનોનોજ લાંબા સમય સુધી અધિકાર રહ્યો. હાલમાં જોધપુરના રાઠોડોના વિશાલ રાજ્યનું માત્ર તે એક જીલ્લાનું ઠેકાણું ગણાય છે.

જાલોર ગામમાં એક મ્હોટી કબર આવેલી છે જેનો હાલમાં તોપખાના તરીકે ઉપયોગ થાય છે. આ કબરનો ઘાટ અજમેરમાં આવેલી સુપ્રસિદ્ધ કબર કે જેને ત્યાંના લોકો ' अढाइ दिन का झोंपडा ' કહે છે તેના જેવો છે. આ કબર મ્હોટા ભાગે જૈનમંદિરો ભાંગી તેમના સામાનથી બંધાવવામાં આવી છે એમ એની બાંધણી અને સ્તંભો ઉપર આવેલા જુદા જુદા લેખો ઉપરથી જણાય છે. હિંદુઓના મંદિરના અવશેષો પણ થોડા ઘણા માલમ પડે છે તેથી તેમનો પણ આના માટે ભોગ લેવાયલો અવશ્ય છે.

શ્રીયુત ડી. આર. ભાંડારકરના ઉલ્લેખ પ્રમાણે (જુઓ, આર્કિઓલૉજીકલ વેસ્ટર્ન સર્કલ પ્રોગ્રેસ રીપોર્ટ, સન ૧૯૦૫–૬) " આ કબર ઓછામાં ઓછા ચાર દેવાલયોની સામગ્રીવડે બનાવવામાં આવી છે જેમાંનું એક તો સિંધુરાજેશ્વર નામનું હિંદુ મંદિર છે અને બીજા ત્રણ આદિનાથ, પાર્શ્વનાથ અને મહાવીર નામના જૈન મંદિરો છે. આમાંનું પાર્શ્વનાથનું મંદિર તો કિલ્લા ઉપર હતું. "

(૩૫૧)

આ નંબરવાળો લેખ ઉપર વર્ણવેલી કબરની પરસાળના એક ખૂણામાં આવેલા સ્તંભો ઉપરના એક ઉપર એક રહેલા એમ બે

ચોરસામાં કોતરેલો મળી આવ્યો છે. કબર બાંધતી વખતે બરોબર ગોઠવવા સારૂં પત્થરનો એક તરફનો થોડોક ભાગ કાપી ન્હાંખવાથી લેખની દરેક લીટીનો પ્રારંભનો કેટલોક અંશ ખંડિત થઇ ગયો છે. લેખનું વર્ણન શ્રીયુત ભાંડારકર નીચે પ્રમાણે કરે છે. ×

ઉપરના ચોરસામાં ૩ લીટી છે અને લેખ ૮' ૨½" પહોળો તથા ૪" લાંબો છે. નીચેના ચોરસામાં ચાર લીટી છે અને તે ૮' ૫" પહોળો તથા ૫" લાંબો છે. જો કે આ લેખો બે જુદા જુદા ચોરસા ઉપર કોતરેલા છે તો પણ ખરી રીતે એકજ બાબત તેમાં વર્ણવેલી છે. જેટલો ભાગ વિદ્યમાન છે તે સારી સ્થિતિમાં છે. કોઇક કોઇક અક્ષરમાં ચૂનો ભરાઇ ગયો છે પરંતુ વાંચતા વિશેષ હરકત પડે તેમ નથી, તે નાગરી લિપિમાં લખાએલો છે. રાજપુતાનાના બીજા જૂના લેખોની માફક ख અક્ષરને બદલે બે સ્થાને ष કોતરાએલો છે. ब અને व માં ભેદ પાડવા માટે बના વચલા ગાળામાં એક ઝીણું ટપકું કરેલું છે. ભાષા સંસ્કૃત છે અને કેટલોક ભાગ ગદ્યમાં અને કેટલોક પદ્યમાં છે. પદ્યના સૂચન માટે અંકો કરેલાં છે અને તેમની સંખ્યા સાત છે. પૂર્વેના र् પછીનો ट અક્ષર બેવડો કરેલો છે. પ્રથમ પંક્તિમાં क्रम શબ્દનો પ્રયોગ કરેલો છે જેનો અર્થ પ્રસ્તુતમાં ' ચરણ=પગ ' એવો થાય છે. બીજો શબ્દ तस्कर (પં. ૨) છે જેનો અર્થ ' બહારવટીયા ' =ઠગ ' એવો થાય છે.

આ લેખની આરંભમાં નાભેય એટલે પ્રથમ તીર્થંકર ઋષભદેવની સ્તવના છે (પં. ૧). પછી, ગદ્યમાં મહારાજા કીર્તિપાલદેવના પુત્ર મહારાજ સમરસિંહદેવનો ઉલ્લેખ છે. આ કીર્તિપાલદેવ ' ચાહમાનવંશરૂપી આકાશમાં ચંદ્રસમાન ' મહારાજા અણુહિલના વંશોત્પન્ન મહારાજા આલ્હણુનો પુત્ર હતો. ત્યાર પછી રાજપુત્ર અને રાજ્યહિતચિંતક જોજલનું નામ છે અને તેને પીલ્વાહિક પ્રાંતના સઘળા તસ્કર એટલે બહારવટિઆઓનો તિરસ્કારક જણાવ્યો છે. ત્યાર બાદ બે પદ્ય

× એપિગ્રાફિઆ ઇન્ડિકા, પુ ૧૧, પૃ. ૫૨.

છે જેમાં એકમાં સમરસિંહદેવના વખાણ કર્યાં છે અને બીજામાં તેના મામા જોજલનું સૂચન છે. કીશનગઢ સ્ટેટની સરહદ ઉપર આવેલા જોધપુર રાજ્યના પરબતસાર પ્રાંતનું પાલવા એજ પાલ્વાહિકા હોવું જોઈએ અને હાલમાં ત્યાં વસતા 'બાવરી' લોકો તેજ તસ્કરો હશે. આના પછી ગદ્ય આવે છે (પં. ૪–૫). સ્તુતિપદ્ય તથા અંતિમપદ્ય ઉપરથી એમ જણાય છે કે જે મંડપમાં પહેલાં આ લેખ કોતરવામાં આવ્યો હશે, અને જે પ્રથમ તીર્થંકરના મંદિરમાં આવેલો હશે, તે મંડપના વિષયમાં લખે છે કે—'આ મંડપ શ્રીમાલવંશના શેઠ યશોદેવનો પુત્ર શેઠ યશોવીર જે એક પરમશ્રાવક હતો તેણે કરાવ્યો હતો. આ કાર્યમાં તેના ભાઈ યશોરાજ અને જગધર તથા બીજા સકલ ગોષ્ઠિકો (શ્રાવકો) તેના સાથી હતા. એ યશોવીર ચંદ્રગચ્છના આચાર્ય શ્રી ચંદ્રસૂરિના શિષ્ય પૂર્ણભદ્રસૂરિનો પૂર્ણ ભક્ત હતો. આ મંડપ બંધાયાની મિતિ 'વિ. સં. ૧૨૩૯ ના વૈશાખ શુદ્દી ૫ ગુરૂવાર' છે. પછી ૪ થી ૭ સુધીના પદ્યોમાં મંડપની પ્રશંસા છે. છેવટે જણાવ્યું છે કે પૂર્ણભદ્રસૂરિએ આની (પ્રશસ્તિ–લેખની) રચના કરી છે.

(૩૫૨)

ઉપર જણાવેલી કબરની મેહરાબ ઉપર આવેલા માળમાંના એક ઉંચા ચોરસા ઉપર આ નંબરવાળો લેખ કોતરેલો દૃષ્ટિગોચર થાય છે. લેખ ૯ પંક્તિમાં લખેલો છે અને તેનો માપ પહોળાઈમાં ૨' ૮½" અને લંબાઈમાં ૫½" છે. લિપી નાગરી અને ભાષા સંસ્કૃત ગદ્ય છે. व ને ब વચ્ચે ભેદ ન પાડતાં સર્વત્ર व જ કરવામાં આવ્યો છે. र પછીનો ग બેવડાએલો છે. લેખની હકીકત આ પ્રમાણે છે—

સં. ૧૨૨૧ ની સાલમાં, જાવાલિપુર (જાલોર) ના કાંચનગિરિ ગઢ ઉપર, આચાર્ય શ્રી હેમચંદ્રે પ્રતિબોધ આપેલા ગુર્જર મહારાજા પરમાર્હત શ્રીકુમારપાલ ચૌલુક્યે 'કુવર વિહાર' નામનું મંદિર બંધાવ્યું હતું અને જેમાં પાર્શ્વનાથ દેવની મૂળનાયક તરીકે સ્થાપના કરી હતી. તે મંદિર, બૃહદ્ગચ્છના વાદીન્દ્ર દેવાચાર્યના પક્ષ–સમુદાયને એવી

ઇચ્છાથી સમર્પણ કર્યું કે મંદિરમાં શાસ્ત્રોકત રીતિએ હમેશાં પ્રવૃત્તિ થતી રહે.

પછી, સં. ૧૨૪૨ ની સાલમાં, આ દેશના અધિપતિ ચાહમાન (ચોહાણ) શ્રી સમરસિંહ દેવની આજ્ઞાથી ભાં. (ભાંડાગારી-ભંડારી) પાંસૂના પુત્ર ભાં. યશોવીરે એ મંદિરનો સમુદ્ધાર કર્યો.

ત્યાર બાદ, સં. ૧૨૫૬ માં જેઠ સુદી ૧૧ ના દિવસે રાજની આજ્ઞાથીજ શ્રીદેવાચાર્યના શિષ્ય પૂર્ણદેવસૂરિએ પાર્શ્વનાથદેવના તોરણ આદિની પ્રતિષ્ઠા કરી. શિખરના ઉપર સુવર્ણમય ધ્વજાદંડની સ્થાપના કરી અને તેમાં ધ્વજારોપણ કર્યું.

પછી, સં. ૧૨૬૮ માં દીપોત્સવ એટલે દીવાળીના દિવસે, નવીન તૈયાર થએલા પ્રેક્ષામંડપની (જયાં આગળ બેસીને લોકો મંદિરમાં થતી ક્રિઆઓ તથા પૂજાઓ વિગેરે જોઇ શકે, તેની), પૂર્ણ-દેવસૂરિના શિષ્ય રામચંદ્રસૂરિએ, સુવર્ણમય કળસની સ્થાપના સાથે પ્રતિષ્ઠા કરી.

આ લેખ કેટલીક બાબતો ઉપર વિશેષ પ્રકાશ પાડે છે જેમનો ઉલ્લેખ કરવો અત્ર ઉપયોગી થઇ પડશે. ઐતિહાસિક દૃષ્ટિએ વધારે ધ્યાન ખેંચવા લાયક હકીકત એ છે કે મૂલ પ્રથમ આ મંદિર ગુજ-રાતના પ્રતાપી અને પ્રસિદ્ધ નૃપતિ કુમારપાલે બંધાવ્યું હતું. કુમાર-પાલના ચરિતવર્ણને સંબંધી લખાયેલા અનેક ગ્રંથોમાં એવા ઉલ્લેખો *છે કે તેણે ઠેકાણે ઠેકાણે પોતાના નામના-'કુમારવિહાર' એવા નામે-જૈન* મંદિરો બંધાવ્યા હતાં. જો કે આ ઉલ્લેખોની સત્યતામાં શંકા લાવવાનું જરાએ પણ કારણ નથી છતાં પણ કેટલાકો તરફથી આવી શંકા કરવામાં આવે છે અને ગ્રંથોકત ઉલ્લેખ સિવાય બીજા આવા અસંદિગ્ધ પ્રમાણ તરીકે ગણાતા શિલાલેખના ટેકાની પણ ઉક્ત કથનમાં આવશ્યકતા જણાવી, તે ન મળવાથી, ચરિતવર્ણિત હકીકત માટે શંકિત નજરે જોવા-લખવાની પ્રવૃત્તિ જણાઇ આવે છે. આવી પ્રવૃત્તિનો પ્રતીકાર આ લેખથી થઇ જાય છે. બીજું, કેટલાક

વિદ્વાનો, કુમારપાલને જૈનો જે ' પરમાર્હત ' તરીકે સર્વત્ર લખે છે તેમાં પણ ધર્માનુરાગનો અતિરેક થયો ગણી ગ્રંથોકત વર્ણનોને અતિશયોક્તિના આકારમાં મૂકે છે. પરંતુ, આ લેખથી તેમના વિચારોનો પણ પ્રતિવાદ થઇ જાય છે. ગુર્જર સાહિત્યાકાશના પ્રકાશમાન્ નક્ષત્ર અને મ્હારા વૃદ્ધ સુહૃદ્ શ્રીયુત કે. હ. ધ્રુવ જેવા પુરાતત્ત્વનું તલસ્પર્શી જ્ઞાન ધરાવનાર વિશેષજ્ઞે પણ ' પ્રિયદર્શના ' ની પ્રસ્તાવનામાં " જૈનધર્મીઓ પ્રત્યે સદ્ભાવ બતાવનાર પરમ માહેશ્વર કુમારપાલ સોલંકીને જૈન બંધુઓ પરમ આર્હત માને છે " (પ્રથમાવૃત્તિ પૃ. ૭૨) એમ વિચાર પ્રદર્શિત કર્યો છે અને પોતાના કથનના સમર્થનાર્થે, પાદટીકામાં, Epigraphia Indica II, 422, Chitorgadh fragmentary Inscription; Bhavnagar Inscriptions p. 112, p p 205–207 નું સૂચન કરે છે. * આ સૂચવેલા લેખોમાં કુમારપાલને ' ઉમાપતિવરલબ્ધ ' વિગેરેના મહેશ્વરાનુયાયીને શોભે તેવા વિશેષણો હોવાથી મ્હારા એ વિદ્વાન મિત્ર ઉકત મત બાંધવા પ્રેરાયા છે. પરંતુ ખુદ હેમચંદ્રાચાર્યના પોતાના રચેલા ગ્રંથોથી લઇ આજ પર્યંત લખાએલા અગણિત ગ્રંથો-નિબંધો કુમારપાલને પરમાર્હત તરીકે જણાવેલા ઉલ્લેખોની વિશાલ સેના સાથે આ લેખ અગ્રસર થઇ તેમના અભિપ્રાયને બાધકર્તા થાય છે. આ ઠેકાણે વાચકોને સહજ શંકા થશે કે ત્યારે શું કુમારપાલને જે લેખોમાં શિવભકતને શોભે તેવા વિશેષણો આપવામાં આવ્યાં છે, તે લેખો ખોટા છે? મ્હારા *પ્રામાણિક વિચાર પ્રમાણે તે લેખો ખોટા નથી પરંતુ ખરા છે;* પણ તેનો ખુલાસો આમ થાય છે–એક તો તે લેખો કુમારપાલે પૂર્ણ રીતે જૈનધર્મ સ્વીકાર્યો ન હતો તે સમયના છે, × તેથી તે વખતે તેવા

* છેલ્લા બે લેખો આ સંગ્રહમાં પણ ૩૪૫–૪૬ નંબર નીચે આપેલા છે.

× ચિત્તોડગઢનો લેખ સંવત્ ૧૨૦૭ માં લખાયો છે. બીજા બે લેખો જે મારવાડના છે તેમાં એકની મિતિ સં. ૧૨૦૯ ની છે. બીજાની મિતિ નથી આપી પરંતુ બન્નેના કારણ અને ઉદ્દેશ ઐકયને લીધે બીજો પણ એજ સમયના લગભગમાં થએલો હોવો જોઇએ. કુમારપાલે જૈનધર્મનો પૂર્ણતયા (શ્રાવકના ૧૨ વ્રત ગ્રહણપૂર્વક) સ્વીકાર સં. ૧૨૧૬ માં કર્યો એમ જિનમંડનના પ્રબંધમાં છે.

વિશેષણો લગાડાય તે યથાર્થ જ છે, કારણ કે પ્રથમાવસ્થામાં તે નૃપતિ શૈવજ હતો. બીજું મુખ્ય કારણ એ છે કે ‘ उमापति वरलब्ध ’ આદિ બિરૂદો એકલા કુમારપાલનેજ લગાડવામાં આવ્યા છે એમ નથી પરંતુ એ બિરૂદોતો ચૌલુકયોના કુલક્રમાગત આવેલા હોય તેમ જણાય છે. કારણ કે એ વંશના બીજા પણ રાજાઓને ઉકત બિરૂદો લગાડેલા બીજા બીજા લેખોમાં સ્પષ્ટ જોવાય છે. આ કારણને લઇને કુમારપાલને, પરમ આર્હત થયાં છતાં, એ કુલક્રમાગત ઉતરી આવેલા વિશેષણોનો ત્યાગ કરવાનું કાંઇ કારણ નથી. જૈનધર્મના મુખ્ય સિદ્ધાંતોને બાધકર્તા ન થાય તેવી કોઇ પણ પ્રકારની કુલ–મર્યાદાનું ઉલ્લંઘન કરવા કે વિધાન કરવા સંબંધી વિચારો શ્રમણ ભગવાન મહાવીરે ઉપદેશ્યા નથી. વીતરાગ થયા છતાં એ મહાનિર્ગ્રંથ પોતાને ‘ ज्ञातपुत्र ’ ના સ્વકુલસૂચક વિશેષણથી હમેશાં પ્રકટ કરતા હતા ! આ સંબંધમાં વિશેષ અન્યત્ર લખવા ઇચ્છા છે. ‡

કુમારપાલે, આ લેખમાં વર્ણવેલા મંદિરને, શાસ્ત્રોકત વિધિએ તેનું પ્રવર્તન ચાલે તેટલા માટે, વાદીન્દ્રદેવાચાર્યના સમુદાયને સમર્પણ કર્યું, એવું જે કથન આ લેખમાં છે તે પણ ખાસ ધ્યાન ખેંચે તેવું છે. કુમારપાલના સમયમાં તેમજ તેના પૂર્વે ઘણા લાંબા સમયથી શ્વેતામ્બર–સંપ્રદાયમાં ચૈત્યવાસી યતિવર્ગનો ઘણો જોર જામેલો હતો. તે યતિઓએ જૈનમંદિરોને, મધ્યકાલના બૌદ્ધ વિહારો–મઠોના જેવા આકાર–પ્રકારમાં ફેરવી દીધાં હતાં. રાજા–મહારાજાઓ અને સત્તાધારી શ્રાવકો–મહાજનો તરફથી મંદિરોના નિભાવ ખર્ચે જે ગામોનાં ગામો આપવામાં આવતા તેમની સઘળી વ્યવસ્થા એ ચૈત્યવાસી યતિવર્ગ કરતો અને જમીનની ઉપજનો ઉપભોગ પણ એજ વર્ગ સ્વેચ્છાપૂર્વક કરતો હતો. જૈન આચારને નહિં છાજે તેવી રીતભાતો પણ એ ચૈત્યાલયોમાં ચાલતી હતી. આવી પરિસ્થિતિના

‡ ગાયકવાડ’સ ઓરિએન્ટલ સીરીઝમાં છપાતા, સોમપ્રભાચાર્ય રચિત કુમારપાલ પ્રતિબોધની પ્રસ્તાવના જોવી.

પરિણામે ધીરે ધીરે જૈન ધર્મ પણ બૌદ્ધ ધર્મની માફક નિર્વાણ દશાને પ્રાપ્ત થશે કે શું એવો ભય કેટલાક વિદ્વાન્ અને વિચારવાન્ યતિવર્ગને ઉત્પન્ન થયો અને તેમણે પોતાની નિર્બળતાનો ત્યાગ કરી શુદ્ધ જૈનાચારનો સ્વીકાર કર્યો. આ લેખમાં વર્ણવેલા વાદી-દેવસૂરિનો યતિસમૂહ પણ તેવોજ શુદ્ધાચારી હતો. જેમ જેમ આવા શુદ્ધાચારીયોની સંખ્યા વધતી ગઈ, અને તેઓ ચૈત્યવાસિયોની શિથિલતા-આચારહીનતાનો પ્રકટપણે વિરોધ કરતા ગયા તેમ તેમ બંને વર્ગોમાં પરસ્પર ભેદભાવની વૃદ્ધિ થવા લાગી અને પરિણામે વાદ-વિવાદની વૃદ્ધિ થઈ શત્રુભાવ જણાવા લાગ્યો. ચૈત્યવાસિયો કે જેમની સંખ્યા અને સમાજમાં લાગવગ ઘણી પ્રબળ હતી તેઓ, આ નવીન ઉત્પન્ન થએલા વિરોધી વર્ગનો દરેક રીતે બહિષ્કાર કરતા-કરાવતા, પોતાની સત્તા નીચે રહેલા જૈન મંદિરોમાં તેમને પ્રવેશતા અટકાવતા અને વધારે જોર ચાલતું ત્યાં ગામમાં પણ રહેવા માટે કનડતા. સિદ્ધરાજ અને કુમારપાલના રાજ્યકાલમાં આ સ્થિતિમાં ઘણોક ફેરફાર થઇ ગયો હતો, તો પણ કેટલાક જૂના અને પ્રધાન મંદિરોમાં હજી પણ તેવી જ સ્થિતિ ચાલતી હતી. આજ કારણને લઇને કુમારપાલે પોતાના બંધાવેલા આ જાવાલિપુરના 'કુંવર વિહાર' નામના મંદિરને શુદ્ધાચારી દેવાચાર્યના સમુદાયને સમર્પણ કર્યું હોય તેમ જણાય છે, કે જેથી વીતરાગભાવ પ્રાપ્ત કરવા-કરાવા માટે બંધાયેલા એ દેવસ્થાનનો બીજાં મંદિરોની માફક જાગીર તરીકે ઉપભોગ ન થાય અને તે દ્વારા આચારહીનતાને ઉત્તેજન ન મળે. ભાવુક યતિવર્ગને, ચૈત્યવાસિયોની સત્તા નીચે રહેલા મંદિરોમાં દેવદર્શન જવા માટે જે હરકતો અને કનડગતો થતી, તે દૂર કરવા માટે, તે વખતે નવીન ચૈત્યો ઠેકાણે ઠેકાણે તૈયાર થતા હતા, અને તેમને 'વિધિચૈત્ય' કહેવામાં આવતાં હતાં. આ લેખમાં વર્ણવેલું 'કુમારવિહાર' ચૈત્ય પણ તેમાનું જ એક ગણાવું જોઇએ.

લેખના બીજા ભાગમાં જણાવેલો ભાં. પાસૂનો પુત્ર ભાં. યશોવીર, તે વખતે જાલોરના જૈન સમાજનો એક મુખ્ય શ્રીમાન અને રાજમાન્ય

શહેરી હોય તેમ જણાય છે. તેણે એક યુગાદિદેવ (આદિનાથ)નું ચૈત્ય બંધાવ્યું હતું અને તેના યાત્રોત્સવ નિમિત્તે ખેલવા માટે, ઉપર્યુક્ત વાદિ દેવસૂરિના પ્રશિષ્ય અને જયપ્રભસૂરિના શિષ્ય કવિ રામભદ્રે प्रबुद्ध रौहिणेय નામના એક સુન્દર નાટકની રચના કરી હતી. એ નાટકની શરૂઆતમાં (નાંદી બાદ, પારિપાર્શ્વના પ્રવેશ થયા પછી) સૂત્રાધારના મ્હોંઢેથી, રામભદ્ર યશોવીરની નીચે આપ્યા પ્રમાણે પ્રશંસા કરાવે છે—

सूत्राधार—श्री चाहमानासमानलक्ष्मीपतिपृथुलवक्षस्थलकौस्तुभायमाननिरुपमानगुणगणप्रकर्षौ श्री जैनशासनसमभ्युन्नतिविहितासपत्नप्रयत्नोत्कर्षौ प्रोद्दामदानवैभवोद्धविष्णुकीर्त्तिकेतकीप्रबलपरिमलोल्लासवासिताशेषदिगन्तरालौ किं वेत्सि श्रीमद्यशोवीर-श्रीअजयपालौ ?

यौ मालतीविचकिलोज्वलपुष्पदन्तौ
श्रीपार्श्वचन्द्रकुलपुस्करपुष्पदन्तौ ।
राजप्रियौ सततसर्वजनीनचित्तौ
कस्तौ न वेत्ति भुवनाद्भुतवृत्तचित्तौ ॥

આ અવતરણ ઉપરથી જણાય છે કે યશોવીરને તેના જેવોજ ગુણવાન્ અજયપાલ નામે લઘુ ભાઇ પણ હતો. આ બંને ભાઈયો પોતાના રાજ્યકર્તા ચાહુમાન (જે આ લેખમાં જણાવ્યા પ્રમાણે સમરસિંહદેવ નામે હતો) ના અત્યંત પ્રીતિપાત્ર, સર્વજનના હિતચિંતક, જૈન ધર્મની ઉન્નતિના અભિલાષી અને મ્હોટા દાનેશ્વરી હતા.

આ પ્રસ્તુત લેખ સંગ્રહમાંથી, જાલોર નિવાસી અને લગભગ સમકાલીન જ એવા ત્રણ નામાંક્તિ યશોવીર મળી આવે છે જે એક ખાસ નોંધ લેવા લાયક બાબત લાગે છે. આ ત્રણમાંથી, એક તો આ લેખની ઉપર આવેલા લેખ (નં. ૩૫૧) માં જણાવેલો શ્રી માલવંશ વિભૂષણ સેઠ યશોદેવનો પુત્ર યશોવીર, બીજો આ ચાલુ લેખમાં

જણાવેલો ભાં. પાસૂનો પુત્ર યશોવીર, અને ત્રીજો લેખ નં. ૧૦૮-૯ આદિમાં જણાવેલો મંત્રી ઉદયસિંહનો પુત્ર અને 'કવિબન્ધુ' ની પદવી ધરાવનાર મંત્રી યશોવીર. જેમાં આ છેલ્લો તો ઘણું કરીને, આ લેખમાં જણાવેલા ચાહુમાન રાજા સમરસિંહની ગાદિએ આવનાર ઉદયસિંહનો મંત્રી હતો અને ગુર્જર મહામાત્ય વસ્તુપાલનો ખાસ મિત્ર હતો.

(૩૫૩)

આ લેખ પણ એજ તોપખાનાની પશ્ચિમ બાજુએ આવેલી પરસાળના એક સ્તંભ ઉપર કોતરેલો મળી આવ્યો છે. શ્રીયુત ડી. આર. ભાંડારકર આનું વર્ણન આ પ્રમાણે આપે છે. *

આ લેખ ૨૭ પંક્તિમાં લખાએલો છે. તેની પહોળાઈ ૪$\frac{3}{4}$" તથા લાંબાઇ ૧' ૮" છે. લીપી નાગરી છે. ख ને બદલે ष ખોદેલો છે. આખો લેખ ગદ્યમાં છે. ઘણાં ઠેકાણે व ને બદલે ब વાપર્યો છે અને र પછી આવેલા અક્ષરને બેવડો કર્યો છે. જેમકે सुवर्णगिरौ (પં. ૩) બે શબ્દો ધ્યાન ખેંચે તેવા છેઃ એકતો 'નિશ્રાનિક્ષેપહટ્ટ' (પં. ૨૨-૨૩) જેનો અર્થ નક્કી થાય તેમ નથી; અને બીજો શબ્દ 'ભાટક' (પં. ૨૪) જેનો અર્થ અહીં 'ભાડું' થતો હોય એમ લાગે છે. 'નિશ્રાનિક્ષેપ' નો અર્થ અમારા મત પ્રમાણે નીચે મુજબ હશે; 'હટ્ટ' નો અર્થ 'બજારમાં આવેલું મકાન' હોવો જોઇએ; 'નિશ્રા' એટલે 'નિસાર' જેનો અર્થ મારવાડમાં 'પરગામ જતો માલ-માલની નિકાસ' થાય છે. તેમજ પરગામથી આવતા માલને તેઓ 'પસાર' કહે છે. તેથી હવે એવો અર્થ કરી શકાય કે 'બજારનો એક ભાગ કે જ્યાં બહારગામ જતા માલનો જથ્થો કરવામાં આવે.'

લેખની મિતિ પ્રારંભમા આપ્યા પ્રમાણે 'સંવત્ ૧૩૫૩ ના વૈશાખ વદિ ૫ ને સોમવાર' છે. તેના પછી સુવર્ણગિરિમાં રાજ્યકરતા મહારાજ કુલ સામંતસિંહ તથા તેમના ચરણકમલની સેવા

* એપિગ્રાફિઆ ઇન્ડિકા. પુ. ૧૧. પૃ૦ ૬૦.

કરતા અને 'રાજ્યધુરા' ને ધારણ કરતા કાન્હડદેવનું નામ આપ્યું છે. સુવર્ણગિરિ એ ઉપરના લેખમાં જણાવેલો કનકાચલ જ છે અને તે જાલોરની કિલ્લાની ટેકરીનું નામ છે તે પ્રસિદ્ધ જ છે. કાન્હડદેવ તે સામંતસિંહનો પુત્ર હતો. [અને જાલોરનો છેલ્લો સ્વતંત્ર રજપૂત રાજા હતો. સુલ્તાન અલ્લાઉદ્દીન ખીલજીએ સંવત્ ૧૩૬૬ વા ૬૮ માં જાલોર ઉપર ચઢાઈ કરી તેમાં આ અને એનો પુત્ર વીરમદેવ બંને માર્યા ગયા અને એની સાથે જાલોરના ચૌહાણ રાજ્યની પણ સમાપ્તિ થઇ. પદ્મનાભ કવિનો રચેલો 'કાન્હડદે પ્રબંધ' નામનો જે ગુજરાતી રાસો રા. રા. શ્રી ડાહ્યાભાઇ પી. દેરાસરિએ વિદ્વત્તા ભરેલી સુંદર રીતે છપાવીને પ્રકટ કર્યો છે તેમાં આના સંબંધી સવિસ્તર હકીકત આપેલી છે.—સંગ્રાહક.]

કોઈક નરપતિ નામના ગ્રહસ્થે પોતાની સ્ત્રી નાયકદેવીના પુણ્યાર્થે, બજારમાં આવેલું પોતાનું મકાન કે જેમાં પરગામ જતા માલનો સંગ્રહ કરવામાં આવતો હતો તે ધર્મદાય તરીકે ભેટ આપ્યું, અને તેનું જે ભાડું આવે તેનાથી દર વર્ષે પાર્શ્વનાથના દેવાલયમાં, તેના ગોષ્ઠિકો (શ્રાવકો) એ પંચમીનો બલિ કરવો' [બલિ એટલે પૂજા આદિ ભણાવવામાં આવે તે;] એ બાબત જણાવવા માટે આ લેખ કરવામાં આવ્યો છે. આ ભેટ આપવામાં, ભેટકર્તાના કુટુંબીઓ તથા સુવર્ણગિરિમાં જ રહેતો કોઇક સંઘપતિ ગુણધર પણ તેનો સાથી હતો. લેખમાં ભેટકર્તાના કુટુંબીઓનાં નામો અને વંશવૃક્ષ પણ આપ્યું છે. ઠાકુર આમ્બડનો પુત્ર ઠાકુર જસ અને તેનો પુત્ર સોની મહણસીંહ એ નરપતિનો પિતા થાય. મહણસીંહને બે પત્નિઓ હતી. (૧) માલ્હણિ અને (૨) તિહુણા. પહેલી પત્નીથી તેને રત્નસીંહ, ણાખો, માલ્હણ અને ગજસીંહ નામે પુત્રો થયા; અને બીજી થી નરપતિ, જયતા અને વિજયપાલ પુત્રો થયા. આ બધા પુત્રો 'સોની' ના ઉપનામથી ઓળખાતા હતા. નરપતિને બે સ્ત્રીયો હતીઃ (૧) નાયકદેવી, ને (૨) જાલ્હણદેવી. પહેલી સ્ત્રીથી થએલા

પુત્રોનાં જ આ ઠેકાણે નામો આપ્યાં છે. તે આ પ્રમાણે-લખમીધર, ભુવણપાલ અને સુહડપાલ. આ ઉપરથી તેમજ આ લેખ નાયકદેવીના જ સ્મરણાર્થે કોતરાવેલો હોવાથી, એમ સૂચિત થાય છે કે આ દાન કરતી વેળા નાયકદેવી મૃત્યુ પામી હતી અને તેના બદલે નરપતિ જાલ્હણદેવીને નવી જ પરણ્યો હતો અને તે વખતે તેનાથી તેને કોઇ પુત્ર થયો ન હતો. તેથી આ ભેટ વખતે તેની બીજી સ્ત્રી તથા પહેલી-ના પુત્રોએ સાથ આપ્યો હતો.

જાણવા જેવી બાબત એ છે કે નરપતિ અને તેના ભાઈઓ વિગેરે 'સોની' કહેવાતા હતા. 'સોની' નો અર્થ આ ઠેકાણે 'ઘરેણાં ઘડનાર' થઇ શકે નહિ. કારણ કે તેના પિતા અને પિતામહને ઠાકુર કહ્યા છે. મારવાડમાં ઓસવાલ, સરાવગી અને મહેસરી એવી વાણિયાઓની ત્રણ પ્રસિદ્ધ જ્ઞાતિઓમાં આ 'સોની' નામની 'અડક' વાળી એક પ્રખ્યાત જાત મળી આવે છે. મહેસરી જૈન નહિ હોવાને લીધે તેમને અહિં ઉલ્લેખવાની આપણને જરૂર નથી. જો કે સરાવગી જૈનો છે છતાં મારવાડના દક્ષિણ ભાગમાં તેઓ મળી આવતા નથી. આથી એમ જણાય છે કે નરપતિ વિગેરે ઓસવાલ સોની હશે. એમ કહેવાય છે કે મહેસરીઓની મૂળ જાત (નખ) 'સોનીગરા' હતી. જેમ એ શબ્દ મહેસરીને લાગુ પડે છે તેમ બીજા સોનીઓને પણ લાગુ પડે છે જ. એમ પણ હોઈ શકવા સંભવ છે કે-મુસલમાનોના ત્રાસથી કેટલાક રજપુતો જૈન બનીને વાણિયામાં ભળી ગયા છે તેમાંથી જ કોઈક જાતનું નામ 'સોનીગરા' હશે. ચોહાણની એક જાતિનું નામ પણ સોનીગરા છે અને તેવું નામ જાલોરના આ કિલ્લા સુવર્ણગિરિ (સોનાગિરિ) ઉપર વસવાથી જ પડયું છે. જો કે અત્યારે તો આ લેખવાળો સ્તંભ 'તોપખાના' માં આવેલો છે પરંતુ પ્રથમ તે કિલ્લા ઉપરના કોઈક મંદિરમાં આવેલો હોવો જોઇએ. નરપતિ જો કે ઓસ-વાલ સોની હશે પરંતુ મૂળ તે સોનીગરા (ચૌહાણ) હશે. મહણ-સીંહ જ પ્રથમ ઓસવાલ થયો હશે કારણ કે તેને જ 'સોની'

લખવામાં આવ્યો છે. તેના પિતા અને પિતામહ ઠાકુર તરીકે લખાયા છે તેથી તેઓ રજપુત જ હશે.

(૩૫૪ થી ૩૫૯)

આ નંબરો નીચે આપેલા લેખો જાલોરના કિલ્લામાં વર્તમાનમાં જે જૈનમંદિરા વિદ્યમાન છે તેમની અંદર રહેલી પ્રતિમાઓ ઉપર કોતરેલા છે. બધા લેખો સં. ૧૬૮૧ થી ૮૪ સુધીના છે, અને તપાગચ્છના આચાર્ય વિજયદેવસૂરિના આદેશ-ઉપદેશથી એ મંદિરોની પ્રતિષ્ઠા વિગેરે થઇ હોય એમ એ લેખો ઉપરથી જણાય છે. આ મંદિરો અને લેખો સંબંધી થોડુંક વર્ણન શ્રી ડી. આર. ભાંડારકર નીચે પ્રમાણે આપે છે. *

જાલોરનો કિલ્લો લગભગ ૮૦૦ યાર્ડ લાંબો અને ૪૦૦ યાર્ડ પહોળો છે. આગળ પાછળના મેદાનથી ૧૨૦૦ ફીટ લાંબી એવી એક ટેકરી ઉપર તે આવેલો છે. ત્યાંથી આખું શહેર દેખાય છે અને ટેકરીના ઉત્તર તરફના ઢાળાવ ઉપર આ ગામ વસેલું છે. આ ગઢને ૪ દ્વારો છેઃ--સૂરજપોળ, ધ્રુપોળ, ચાંદપોળ અને લોહપોળ. ગઢ ઉપર જાણવા જેવા લાયક ફક્ત બે જૈનમંદિરો અને એક કબર છે. એક જૈન દેવાલય ચૌમુખ છે અને તેને બે માળ છે. પ્રથમ માળમાં આદિનાથ, સુપાર્શ્વનાથ, અજિતનાથ અને શ્રેયાંસદેવ એમ ચારે બાજુ ચાર જિનની પ્રતિમાઓ પ્રસ્થાપિત છે. આ પ્રતિમાઓ ઉપર લેખો કોતરેલા છે અને તેમાં પણ ઉપર પ્રમાણે નામો આપેલાં છે. બીજા માળ ઉપરની ફક્ત ત્રણ પ્રતિમાઓ ઉપર લેખો છે જેમનાથી જણાય છે કે તે મૂર્તિઓ સુવિધિનાથ, અરનાથ અને સંભવનાથની છે. આ સર્વ પ્રતિમાઓ વિ. સં. ૧૬૮૩ માં જયમલ્લ તથા તેની સ્ત્રિયો સરૂપદે અને સોહાગદે બેસાડેલી છે.

પશ્ચિમના દ્વાર આગળ ખૂંણામાં એક મનુષ્ય પ્રમાણ મૂર્તિ સ્થાપિત છે જે કુંથુનાથતીર્થંકરની છે. તેના ઉપરના લેખની મિતિ ' સં-

* આર્કિઓલૉજીકલ વેસ્ટર્નસર્કલ, પ્રોગ્રેસ રીપોર્ટ, સન ૧૯૦૬.

વત્ ૧૬૮૪ વર્ષે માઘ સુદી ૧૦ સોમે ' છે. આ પ્રતિમા મેડતા (શહેર) ના એક ઓસવાલ નામે સામીદાસે કરાવી અને વિજય-દેવસૂરિના હાથે તેની સ્થાપના થઇ, એમ એ લેખમાં જણાવ્યું છે.

બીજા જૈનમંદિરમાં ત્રણ તીર્થંકરોની મ્હોટી મૂર્તિઓ છે. દરેક ઉપર લાંબો લેખ કોતરેલો છે જે વાંચતા જણાય છે કે મધ્યસ્થિત મૂર્તિ મહાવીરની છે અને તેની જમણી બાજુએ ચંદ્રપ્રભની તથા ડાબી બાજુએ કુંથુનાથની છે. આ પ્રતિમાઓ વૃદ્ધશાખાના અને મુણોત્રગોત્રના એક ઓસવાલ નામે જયમલ્લજીએ કરાવી હતી. આ લેખોની મિતિ 'સંવત્ ૧૬૮૧ વર્ષે પ્રથચૈત્ર વદિ ૫ ગુરૂવાર ' ની છે, અને તે રાઠોડવંશીય સૂરસિંહજીના ઉત્તરાધિકારી મહારાજા શ્રી ગજ-સિંહજીના રાજ્યસમયમાં થએલા છે. નાડોલવાળી મ્હારી વિગતમાં જણાવ્યા પ્રમાણે ગજસિંહ તે રાજા સૂરનો પુત્ર તથા વારસ અને જોધ-પુરનો રાજા હતો. આ જયમલ્લજી તે સાહુજેસા અને તેની સ્ત્રી નામે જયવંતદેનો પુત્ર હતો. તેને બે સ્ત્રીયો હતીઃ-સરૂપદે અને સોહાગદે. પહેલી સ્ત્રીથી તેને નૈણસી, સુંદરદાસ અને આસકર્ણ નામે પુત્રો થયા. બીજી સ્ત્રીથી જયમલ્લ થયો. આ પુત્રોમાંથી નૈણસી ઘણો જ પ્રખ્યાત થયો. મારવાડનો સૌથી વિશેષ પ્રખ્યાત ઇતિહાસ જે માત્ર મારવાડ માટે જ નહિ પણ મેવાડ તથા રાજપુતાનાનાં બીજાં રાજ્યો માટે પણ ઘણો ઉપયોગી છે, તે ઈતિહાસ તેણે રચ્યો છે. તેનું નામ " મૂતાં નૈણસીજીરી ખ્યાત " છે. લેખોના આગળના ભાગમાં જણાવેલું છે કે-આ મૂર્તિઓ તેણે પોતાના ભાઈ જયરાજ તથા પુત્ર-પૌત્રોના શ્રેયાર્થે, સુવર્ણગિરિના મ્હોટા ગઢ ઉપર આવેલા કુમારવિહાર નામે મહાવીરના મંદિરમાં સ્થાપન કરી હતી, જેમને વિજયદેવ સૂરિની આજ્ઞાથી પંડિત જયસાગર ગણિએ પ્રતિષ્ઠિત કરી. ગૂઢમં-ડપમાં બે બાજુએ બે દેવગૃહો છે જેમાંના એકમાં સંવત્ ૧૮૬૩ વર્ષે આષાઢ વદિ ૪ ગુરૌ ' ને દિવસે જયમલ્લજીએ ધર્મનાથની પ્રતિમા બેસાડી. બીજા દેવગૃહની મૂર્તિ ઉપર પણ એજ મિતિનો લેખ છે. પરંતુ તેમાં તેના સ્થાપકનું નામ આપેલું નથી.

આ દેવાલયનો જે જૂનો ભાગ છે તે માત્ર બહારની ભીંતો રૂપે છે. તે ભીંતો સોલંકી વખતની છે. અને લેખોમાં જણાવ્યા પ્રમાણે કુમારપાલની કરાવેલી હોવી જોઇએ. ઉપર જોયા પ્રમાણે ' તોપખાના ' ના એક લેખમાં* પણ કુમારપાલના દેવાલય વિષે ઉલ્લેખ છે. જે આજ દેવાલય હોવું જોઇએ. તે લેખમાં લખ્યા મુજબ, તે વખતે આ દેવાલય મૂળ પાર્શ્વનાથના નામનું હતું. પાછળથી એ દેવાલયનો નાશ કરવામાં આવ્યો અને આની સામગ્રીવડે નીચેની કબર બાંધવામાં આવી. પાછળથી આ જયમલ્લજીએ એનો પુનરૂદ્ધાર કર્યો અને મૂળનાયક તરીકે મહાવીરની મૂર્તિ સ્થાપન કરી.

(૩૬૦)

જાલોર ગામની બહાર સંડેલાવ નામનું એક મ્હોટું તલાવ છે. અને જેનું પાણી આખું ગામ પીએ છે, તેના કિનારે ચામુંડામાતાનું એક મંદિર આવેલું છે. આ મંદિરને લગતીજ એક ઝુંપડી છે અને તેમાં એક મૂર્તિ છે જેને ત્યાંના લોકો ' ચોસઠ જોગિણી ' કહે છે, તેના ઉપર આ નંબરવાળો લેખ કોતરેલો છે. લેખમાં જણાવ્યું છે કે, સંવત ૧૧૭૫ ના વૈશાખ વદિ ૧ ને શનિવારના દિવસે જાવાલિપુરના ચૈત્યમાં કોઈ વીરક પુત્રે સુવિધિનાથના ખત્તકનું દ્વાર ધર્માર્થ કરાવી આપ્યું. આ કાર્યમાં તેને તેની શ્રી નામે જિનમતિએ પ્રોત્સાહન આપ્યું હતું. આ ઉપરથી જણાય છે કે તે એક જૈન મૂર્તિ છે, પરંતુ શ્રી ભાંડારકરના લખવા પ્રમાણે હાલમાં હિંદુઓ ' ચોસઠ જોગિણી ' ના નામે તેની પૂજા કરે છે.

(૩૬૧)

આ લેખ, ' તોપખાના 'માંજ એક ઠેકાણે કોતરેલો મળી આવ્યો છે. સં. ૧૨૯૪ માં, શ્રીમાલી જાતિના કોઈ વીજાક નામના શ્રાવકે પોતાના પિતા ઝાંપાના શ્રેયાર્થે જાવાલિપુરના શ્રી મહાવીર ચૈત્યમાં કરોદિ (?) કરાવી, એવી હકીકત્ત આપેલી છે.

* જુઓ, લેખ નંબર ૩૫૨ અને તેનું અવલોકન.

(૩૬૨)

આ લેખ માટે, મી. ભાંડારકરે નીચે પ્રમાણે નોંધ આપી છે—

ઝનાના ગેલેરીનો એક લેખ જેની મિતિ 'સાવત્ ૧૩૨૦ વર્ષે માઘ સુદિ ૧ સોમે' છે, તેમાં એવું લખાએલું છે કે, નાણકગચ્છને અંગે આવેલા ચંદનવિહાર નામના દેવાલયના મહાવીર દેવની પૂજા માટે, ક્ષિમ્બંરાયેશ્વરના દેવાલયના મુખ્ય પૂજક ભટ્ટારક રાવલ લક્ષ્મીધરે ૧૦૦ દ્રમ્મની બક્ષીસ કરી.

(૩૬૩)

આ લેખ પણ ઝનાના ગેલેરીમાં આવેલો છે. એની મિતિ સં. '૧૩૨૩ વર્ષે માર્ગશીર્ષ સુદિ ૫ બુધે' છે અને તે ચાહમાન રાજા ચાચિગદેવના વખતનો છે. તેમાં એમ કહેવામાં આવ્યું છે કે નરપતિ નામે તેલિયા ઓસવાલે ચંદનવિહારના મહાવીરના ભંડારમાં ૫૦ દ્રમ્મ આપ્યા. તેનો વ્યાજ, જે અર્ધો દ્રમ્મ થાય છે, તેના વડે દર માસે, એ નરપતિએજ કરાવેલી જિનયુગલની પ્રતિમાની પૂજા ભણાવવાનું ઠરાવવામાં આવ્યું છે. એ ચંદનવિહારના મુખ્ય અધિષ્ઠાતા તે નાણકગચ્છના ધનેશ્વરસૂરિ હતા.

નાડોલના લેખો.

ગોડવાડ પ્રાંતમાં નાડોલ પણ એક પ્રસિદ્ધ સ્થાન ગણાય છે અને મારવાડનાં પંચતીર્થીમાંનું તે એક તીર્થ સ્થાન મનાય છે. જૂના સમયમાં તે ચૌહાણોનું પાટનગર હતું. એ ગામમાં પદ્મ પ્રભુના નામનું એક મંદિર ઘણુંજ વિશાલ, ભવ્ય અને જોવા લાયક છે.

(૩૬૪-૬૫)

એ મંદિરના ગૂઢમંડપમાં બે બાજુએ નેમિનાથ અને શાંતિનાથની કાયોત્સર્ગસ્થ બે પ્રતિમાઓ છે તેમના ઉપર આ લેખો કોતરેલા છે. લેખોની મિતિ સં. ૧૨૧૫ વૈશાખ શુદિ ૧૦ ભૌમવારની છે. વીસાડા

નામના સ્થાનમાં આવેલા મહાવીર દેવના ચૈત્યમાં, દેમ્હાજ, ધરણા, જસચંદ્ર, જસદેવ, જસધવલ અને જસપાલ નામના શ્રાવકોએ આ પ્રતિમાઓ બનાવીને બૃહદ્ગચ્છના આચાર્ય મુનિચંદ્રસૂરિના પ્રશિષ્ય, દેવસૂરિના શિષ્ય પદ્મચંદ્ર ગણિના હાથે પ્રતિષ્ઠિત કરાવી, એમ આ લેખનો ભાવાર્થ છે. આ લેખમાં પતિષ્ઠાતાના નામ સાથે ' પાણિનીય ' શબ્દ લગાડવામાં આવ્યો છે તેથી જણાય છે કે-તેઓ પાણિની રચિત વ્યાકરણ શાસ્ત્રના મ્હોટા અભ્યાસી હશે. મૂળ આ પ્રતિમાઓ વીસાડા નામના સ્થાનમાં બેસાડેલી હતી એમ લેખ કહે છે તેથી જણાય છે કે પાછળથી કોઇ વખતે આ મંદિરમાં તેમને આણવામાં આવી છે.

(૩૬૬-૬૭)

આ બંને લેખો, એજ મંદિરના મૂળ ગભારામાં મુખ્ય વેદિ ઉપર જે ત્રણ પ્રતિમાઓ પ્રતિષ્ઠિત છે તેમાંની બે ઉપર કોતરેલા જોવામાં આવે છે. ૩૬૭ નંબર વાળો લેખ, મધ્યસ્થાને વિરાજિત મૂલ નાયક પદ્મપ્રભુની પ્રતિમા ઉપરનો છે. લેખોક્ત હકીકત આ પ્રમાણે છે:—

સં. ૧૬૮૬ ના પ્રથમ આષાઢ માસની વદી ૫ શુક્રવારના દિવસે, મહારાજાધિરાજ ગજસિંહનો રાજ્ય કારભાર ચલાવનાર મંત્રી જયમલ્લજીએ આ પ્રતિમાઓ બનાવી અને તપાગચ્છના આચાર્ય હીરવિજયસૂરિના ગાદીધર આચાર્ય વિજયસેનસૂરિના શિષ્ય અને જહાંગીર બાદશાહે જેમને ' મહાતપા ' નું બિરૂદ આપ્યું હતું, તે શ્રી વિજયદેવસૂરિએ, પોતાના પટ્ટધર આચાર્ય વિજયસિંહ આદિ શિષ્ય પરિવાર સાથે, તે મૂર્તિઓની પ્રતિષ્ઠા કરી. આ પ્રતિષ્ઠા કાર્ય જાલોરમાં થયું હતું. ત્યાંથી એ મૂર્તિઓ લાવીને નાડોલના આ રાય-વિહાર નામના મંદિરમાં, રાણા જગત્સિંહજીના રાજ્ય વખતે સ્થાપન કરવામાં આવી.

ગોડવાડ પ્રાંત કે જેમાં આ નાડેલ, નાડલાઇ વિગેરે જૈનતીર્થ સ્થાનો આવેલાં છે તે, પહેલાં મેવાડ રાજ્યના તાબામાં હતો અને

તેથીજ આ લેખોમાં મેવાડના રાણા જગત્સિંહના રાજ્યનું નામ આપવામાં આવ્યું છે. પ્રતિષ્ઠા કરાવનાર મં. જયમલ્લજી મારવાડ રાજ્યનો મંત્રી અને જોધપુરનો રહેવાસી હતો. હાલમાં તો તે પ્રાંત પણ મારવાડ રાજ્યના તાબામાં જ છે. ઉપર જાલોરવાળા નં. ૩૫૪ આદિ લેખોમાં જણાવેલો સા. જયમલ્લજી અને આ મંત્રી જયમલ્લ બંને એક જ છે.

(૩૬૮)

આ લેખ પણ ઉકત મંદિરમાંજ આવેલી એક પ્રતિમા ઉપર લખેલો મળી આવ્યો છે. ભાવાર્થ:—

સં. ૧૪૮૫ ના વૈશાખ શુદિ ૩ બુધવારના દિવસે પ્રાગ્વાટ (પોરવાડ) જાતિના દોસી મુલાનામના શ્રાવકે પોતાના પિતા દો. મહિપાના શ્રેયાર્થે સુવિધિનાથનું આ બિંબ કરાવ્યું જેની પ્રતિષ્ઠા તપાગચ્છના સોમસુંદરસૂરિએ કરી.

(૩૬૯)

આ લેખની હકીકત શ્રીભાંડારકરે આ પ્રમાણે આપી છે [1]:—

દેસુરીથી ઇશાન કોણમાં ૧૫ માઇલ દૂર આવેલા કોટ સોલંકીયા નામના ગામમાંથી આ લેખ હસ્તગત થયો છે. જીર્ણ થઇ ગએલા એક જૈન મંદિરના સ્તંભ ઉપર આ લેખ કોતરેલો છે. જોધપુરના મુન્સફ મુન્સી દેવીપ્રસાદે આપેલી બે અંકૃતિઓ ઉપરથી આ લેખ છાપવામાં આવ્યો છે.

આ લેખ આઠ પંકિતનો છે અને ૧૧" પહોળો ૫$\frac{1}{2}$" લાંબો છે. લિપિ નાગરી છે અને ભાષા સંસ્કૃત છે. તથા છેલ્લા એક પદ્ય સિવાય આખો લેખ ગદ્યમાં છે. ધ્યાનમાં લેવા લાયક બાબત એ છે કે आचन्द्रार्क (પં. ૬) માં ર્ પછીનો વ્યંજન બેવડાએલો છે.

---

૧ એપિગ્રાફિઆ ઇન્ડિકા પુ. ૧૧, પૃ. ૬૨.

આ લેખની મિતિ '૧૩૯૪ ચૈત્ર શુદિ ૧૩ શુક્રવાર' છે. અને તે મહારાજાધિરાજ શ્રીવણવીર દેવના રાજ્ય વખતે લખેલો છે. આગળ જણાવવામાં આવ્યું છે કે આસલપુરમાં આવેલા પાર્શ્વનાથ-દેવના મંદિરની ધ્વજા ચઢાવવાના વખતે, રાઉત માલ્હણના વંશમાં ઉત્પન્ન થએલા રાઉત સોમાના પૌત્ર અને રાઉત બાંબી અને તેની સ્ત્રી જાખલદેવિના પુત્ર રાઉત મૂલરાજે, રાઉત બાલા, રાઉતહાથા તથા કુમર લૂંભા અને નીબાની સમક્ષ, પોતાના માતાપિતાના પુણ્યાર્થે વાડી સહિત એક ઢિકુઆઉ બક્ષીસ કર્યું.

ઢિકુઆઉ અરહટ્ટ વાળા કુવાને કહેવામાં આવે છે. કોટસોલંકિ-આના એક બીજા લેખમાં પણ આસલપુરનું નામ આપેલું છે તેથી જણાય છે કે તે આ સ્થળનું પુરાતન નામ હશે.

(૩૭૦)

આ લેખ પણ ઉપર્યુક્ત મંદિરમાંથીજ મળી આવ્યો છે. શ્રી ભાંડારકરે પોતાના હાથની લખેલી જે નકલ મને મોકલી આપી હતી તેના ઉપરથી આ છપાવવામાં આવ્યો છે. લેખોક્ત હકીકત આ પ્રમાણે છેઃ—

સં. ૧૪૭૫ ના આષાઢ સુદિ ૩ અને સોમવારના દિવસે આસલપુર કિલ્લામાંના પાર્શ્વનાથના મંદિરના બાલાણા [1]મંડપનો જીર્ણોદ્ધાર, ઉપકેશવંશના લિગાગોત્રવાળા........એ પોતાના આત્માના પુણ્યાર્થે કરાવ્યો. આ કાર્યમાં સકળ સંઘ અને માંડણ ઠાકુર સાક્ષીભૂત છે. આ વખતે રાણા લાષા (ખા) રાજ્ય કરતો હતો અને ઠાકુર માંડણ પ્રધાનપણું કરતો હતો.

લેખમાં, ઉદ્ધારકર્તાએ પોતાની વંશાવળી અને કુટુંબના મનુષ્યો નાં નામો આપ્યાં છે પરંતુ કર્તૃકારક સૂચક વિભક્તિનો પ્રત્યય છેવટે

---

૧ 'બાલાણા' શબ્દ માટે જુઓ પૃષ્ટ ૧૦૩ માં 'બલાનક' શબ્દ ઉપર આપેલી નોંધ. બલાનક એ બાલાણાનુંજ સંસ્કૃત રૂપ છે.

માત્ર 'સહિત' શબ્દની સાથે જ જોડેલો હોવાથી આ નામોમાંથી ઉદ્ધારકર્તા કોણ છે તે નિર્ણિત થતું નથી.

(૩૭૧)

આ લેખનું વર્ણન શ્રી ભાંડારકર નીચે પ્રમાણે આપે છે:[૧]—

આ લેખ જુના અથવા જુના બાહડમેરમાંથી પ્રાપ્ત થયો છે. આ ગામ જોધપુર સ્ટેટના મલ્લાણી પ્રાંતમાં આવેલું છે અને મુખ્ય શહેર બાહડમેરથી વાયવ્ય કોણમાં બાર માઇલ છેટે છે. ત્યાંના એક જૈન મંદિર કે જે હાલમાં જીર્ણ અવસ્થામાં છે તેના દરવાજાના એક સ્તંભ ઉપર આ લેખ કોતરેલો છે. તે ૧૦ પંક્તિમાં લખાએલો છે અને ૧૧$\frac{1}{4}$" પહોળો તથા ૭$\frac{3}{4}$" લાંબો છે. લિપિ નાગરી અને ભાષા સંસ્કૃત છે. અંતમાં આપેલા આશીર્વાદાત્મક પદ્ય સિવાય બાકીનો બધો ભાગ ગદ્યમાં આપેલો છે. એમાં ब અને व ને બદલે એકલો व જ વાપરેલો છે. ત્રીજી પંક્તિમાં શ્રી શબ્દની પછી ૨ (બેનો અંક) મૂકેલો છે જે માત્ર 'શ્રી' શબ્દનું પુનરાવર્તન (બે વાર વાંચવાનું) સૂચવે છે. અજ્ઞાત શબ્દોમાં માત્ર બે છે; એક 'પાઈલા' અને બીજો 'ભીમ પ્રિય વિંશોપક' (પં. ૭) 'પાઈલા' અને 'વિંશોપક' આગળ સમજાવેલા છે અને 'ભીમપ્રિય' એ એક વિંશોપક શિક્કાનું નામ છે. ત્રીજો એક શબ્દ 'લાગ' (પં. ૮) છે જેને અર્થ 'કર=વેરો' થાય છે.

આરંભમાં 'સંવત્ ૧૪૫૨ વૈશાખ સુદિ ૪' એ પ્રમાણે મિતિ આપી છે. ઉક્ત દિવસે મહારાજકુલ શ્રી સામંતસિંહદેવના રાજ્ય કારભારમાં જોડાએલા મંત્રી વીરાસેલ, વેલાઉલ, ભંડારી મિગલ વિગેરેએ મળીને બાહડમેરમાં આવેલા આદિનાથના દેવાલયમાં સંસ્થિત વિઘ્નમર્દન નામના ક્ષેત્રપાલ તથા ચાઉંડ (ચામુંડ ?) નામના દેવરાજને ભક્તિ પૂર્વક એક ભેટ કરી. આ ભેટમાં, દસ ઉંટ અને ૨૦ બળદો (માલથી ભરેલા) નું જે ટોળું બહારગામ જાય અથવા ત્યાંથી આવે તેની

---

૧ એપિગ્રાફિઆ ઇન્ડિકા પુ. ૧૨, પૃ૦ ૫૯.

પાસેથી એક ' પાઈલા ' કર રૂપે લેવાનો હુકમ કરવામાં આવ્યો હતો. ' પાઈલા ' ન આપે તો તેના બદલે દસ ભીમપ્રિય વિંશોપક લેવા. આ ભેટ ઉકત બંને દેવોને સરખે ભાગે વહેંચી દેવી એટલે સમાન ભાગે તેનો બંને દેવોની પૂજા યાદિ માટે ઉપયોગ કરવો. આ ' લાગો ' એટલે કર ગામના મહાજનો (વ્યાપારિઓ) એ સ્વીકાર કર્યો હતો.

આ લેખમાં જણાવેલું ' બાહડમેરૂ ' તે ' બાડમેર ' જ છે પરંતુ હાલમાં બાડમેરના નામથી જે સ્થળ પ્રખ્યાત છે તે નહિ; કારણ કે તે નવીન વસેલું છે. પુરાતન બાડમેર તો તે જ છે કે જયાંથી આ લેખ મળી આવ્યો છે.

(૩૭૨)

આ લેખ, શ્રીયુત ભાંડારકરની નોટ ઉપરથી લેવામાં આવ્યો છે. એનું સ્થાન નોટ ઉપર લખેલું ન હોવાથી જાણી શકાયું નથી.

સં. ૧૫૦૮ ના વૈ. વ. ૧૩ ના દિવસે પ્રાગ્વાટ જ્ઞાતિના કોઈ સં. સાડૂલે ચતુર્વિંશતિ પ્રતિમાઓ કરાવતાં આ શીતલ નાથની પ્રતિમા કે જેના ઉપર પ્રસ્તુત લેખ કોતરેલો છે તે પણ તેણે કરાવી (?). તેની પ્રતિષ્ઠા, તપાગચ્છના આચાર્ય સોમસુંદરસૂરિના પટ્ટધર રત્નશેખર-સૂરિએ કરી. લેખના પાછળના ભાગમાં શત્રુંજય, દેવકુલપાટક નગર, અર્બુદગિરિ, ચંપકમેરૂ, ચિત્રકૂટ, જાઉરનગર, કાયદ્ર, નાગહ્રદ, ઓસવાલ, નાગપુર, કુંભલગઢ, દેવકુલપાટક, અને શ્રીકુંડ....વિગેરે ગામો–સ્થળોનાં નામો આપ્યાં છે અને દરેક નામની અંતે ૨ (બેનો અંક) કરેલો છે. તેનો શો હેતુ છે તે બરાબર સ્પષ્ઠ થતો નથી. કદાચ એમ અનુમાન કરી શકાય કે તેણે આવી અનેક પ્રતિમાઓ કરાવી હશે જેમાંની બબ્બે ઉલ્લિખિત સ્થળે મોકલવામાં આવી હશે.

ચતુર્વિંશતિ પ્રતિમા તેને કહે છે કે જે એકજ પાષણમાં ચોવીસે તીર્થંકરની મૂર્તિઓ કોતરી કાઢેલી હોય. ધાતુની બનાવેલી આવી

મૂર્તિઓ તો પ્રાયઃ દરેક સાધારણ જૈનમંદિરમાંથી મળી આવે છે જેને લોકો ' ચોવીસી ' કહે છે.

(૩૭૩-૭૪)

મારવાડ રાજ્યના જાલોર અને બાલી પ્રાંતની સરહદ ઉપર એક કોરટા નામનું ગામ આવેલું છે. આ ગામ પ્રાચીન કાલમાં વધારે આબાદ હશે એમ ત્યાંના ખંડેરો વિગેરે જોતાં જણાય છે. લેખોમાં આનું નામ કોરંટક મળી આવે છે. આ ગામના નામ ઉપરથી એક ગચ્છ પણ જૂના જમાનામાં પ્રસિદ્ધ હતો. એ કોરંટક ગચ્છનું નામ આ સંગ્રહમાંના આબુ વિગેરે ઘણાક સ્થળોનાં લેખોમાં દૃષ્ટિગોચર થાય છે. હાલમાં તો એ ગામ તદ્દન ન્હાનું સરખું છે. ત્યાં આગળ ત્રણ જૈમંદિરો છે જેમાંનું એક ગામમાં છે અને બે ગામ બહાર જંગલમાં છે. ગામનું મંદિર શાંતિનાથ તીર્થંકરનું છે. તેના મંડપમાં આવેલા બે સ્તંભો ઉપર આ બંને નંબરોના લેખો કોતરેલા છે. પ્રથમના લેખમાં જણાવેલું છે કે યશશ્ચદ્ર ઉપાધ્યાયના શિષ્ય પદ્મચંદ્ર ઉપાધ્યાયે પોતાની માતા સૂરિના શ્રેયાર્થે આ સ્તંભ કરાવી આપ્યો. બીજો લેખ પણ આવીજ હકીકતવાળો છે. તેમાં કુકુભાચાર્યના શિષ્ય ભટ્ટારક થૂલભદ્રે પોતાની ચેહણી નામની માતાના પુણ્યાર્થે આ સ્તંભ કરાવી આપ્યો, એમ ઉલ્લેખ છે.

(૩૭૫-૭૬)

આ બે લેખો, ઉક્ત કોરટા ગામની બહાર આવેલા મંદિરમાંના છે જેને લોકો ઋષભદેવનું મંદિર કહે છે. એ મંદિરની અંદર બે મ્હોટી પ્રતિમાઓ છે જેમના ઉપર આ લેખો કોતરેલા છે. બંનેની મિતિ ' સંવત્ ૧૧૪૩ વૈશાખ સુદિ ૩ બૃહસ્પતિ વાર ' ની છે. આ મિતિ સિવાયનો પહેલો ભાગ પદ્ય રૂપે છે અને તે બે અનુષ્ટુભ શ્લોકોનો બનેલો છે. કોઈ જેદુક નામના શ્રાવકે વીરનાથ—મહાવીર તિર્થંકરની પ્રતિમા કરાવી અને જેની પ્રતિષ્ઠા આજિતદેવસૂરિના શિષ્ય વિજયસિંહસૂરિએ કરી, આટલી હકીકત આ લેખમાં છે.

બીજા લેખનો ઘણો ખરો ભાગ જતો રહ્યો છે. મિતિ સિવાય, કર્કટવંશ અને શાંતિનાથનું બિંબ આ બે વાક્યો જ અવશિષ્ટ છે.

આ (પહેલા) લેખમાં જણાવેલા આચાર્ય અજિતદેવ અને તેમના શિષ્ય વિજયસિંહ તે ઉપર ૨૮૯ નંબરવાળા લેખ અને અવલોકનમાં જણાવેલા અજિતદેવ–વિજયસિંહ (ગુરૂ–શિષ્ય) બંને એકજ છે કે ભિન્ન છે તે એક શંકાગ્રસ્ત પ્રશ્ન થઇ પડયું છે. કારણ કે ઉક્ત ઉપરના લેખની મિતિ જ્યારે સં. ૧૨૦૬ છે ત્યારે આની ૧૧૪૩ છે. આ પ્રમાણે તો બંને લેખોની વચ્ચે ૬૩ વર્ષ જેટલો લાંબો સમય છે કે જે એક વ્યકિતને તેટલા સમય સુધી આચાર્યપદ ઉપર અધિષ્ઠિત રહેવા માટે અસંભવ જેવું ગણાય. નામ સામ્ય ઉપરથી તો બંને લેખોવાળા એકજ હોય એમ વિશેષ સંભવિત જણાય છે. તેથી મારા વિચાર પ્રમાણે આ પ્રસ્તુત લેખવાળી સાલ જે ૧૧૪૩ ની છે તે વાંચવામાં અથવા તો પછી કોતરવામાં ભૂલ થઇ છે અને સં. ૧૧૮૩ કે તેનીજ આસપાસના બીજા કોઈ ૧૦ વર્ષ પહેલાં–પછીની આ સાલ હોવી જોઇએ. જૂની જૈન લિપિમાં ૮ અને ૪ ને સરખા વાંચવા કે કોતરવાની ભ્રાંતિ થવી ઘણી સહજ છે. કારણ કે બંનેના આકારમાં લખનારાઓની અમુક વળાણના લીધે કેટલીક વખતે ઘણીજ સમતા આવી જાય છે.

અથવા તો સાલ ખરી હોય અને ભ્રાંતિ ત્યાં થઇ હોય કે જ્યાં આગળ 'श्रीमन्तोऽजित' આ વાકય આવેલું છે. કારણ કે લેખમાં સુચવ્યા પ્રમાણે તેટલા અક્ષરો ઘસાઈ ગયા છે તેથી સ્પષ્ટ વાંચી શકાતા નથી. આ કારણને લઇને અજિતદેવના ઠેકાણે અભયદેવ કે એવુંજ બીજું કોઇ નામ પણ હોઈ શકે.

આ લેખો પણ શ્રી ભાંડારકરની નોટ ઉપરથીજ ઉતારવામાં આવ્યા છે.

કેકિંદનો શિલાલેખ.

(૩૭૭)

મારવાડરાજ્યના મેડતા નામના પ્રસિદ્ધ શહેરથી નૈઋત્યકોણમાં ૧૪ માઇલને છેટે કેકિંદ નામનું ગામ આવેલું છે. એ ગામમાં પાર્શ્વનાથનું મંદિર છે તેની અંદરના સભામંડપમાં એક સ્તંભ ઉપર આ નંબરવાળો લેખ કોતરેલો છે. મૂળ આ મંદિર ૧૩ મી શતાબ્દીના પૂર્વે બંધાવેલું હોય એમ આ લેખ પછીના નંબરવાળા લેખ ઉપરથી જણાય છે. પ્રસ્તુત લેખમાં વર્ણવ્યા પ્રમાણે નાપાએ તો ફક્ત આ મંદિરનો મૂળ મંડપ અને બંને બાજુની બે ચોકીઓજ નવીન બંધાવી છે. જૂના લેખમાં આ સ્થાનનું સંસ્કૃત નામ ' કિષ્કિંધા ' આપ્યું છે. શ્રીયુત ભાંડારકરે મોકલી આપેલી પ્રતિકૃતિ (રબીંગ) ઉપરથી આ લેખ મુદ્રિત કરવામાં આવ્યો છે.

આ લેખ ૪૨ પંક્તિઓમાં લખાએલો હોઇ ૧' ૧" પહોળો અને ૧' ૫" લાંબો છે. પ્રારંભના બે વાક્યો સિવાય સમગ્ર લેખ પદ્યમાં છે. ભાષા સંસ્કૃત અને લિપિ દેવનાગરી ઘણીજ સુંદર મરોડવાળી છે. લેખની હકીકત આ પ્રમાણે છેઃ—

પ્રારંભના ૮ પદ્યોમાં યુગાદિદેવ આદિનાથની સ્તવના કરેલી છે. ૯ માં કાવ્યથી તે ૨૨ માં કાવ્યસુધી રાજ્યકર્તા રાઠોડવંશીય નૃપતિયોનું વર્ણન આપ્યું છે, જેમાં સૌથી પ્રથમ રાજાધિરાજા મલ્લદેવનું નામ આપ્યું છે (પદ્ય ૯). આ મલ્લદેવ તે જેને સાધારણ રીતે લોકો માલદેવ કહે છે, તે છે. પછી મલ્લદેવની ગાદિએ આવનાર ઉદયસિંહનું વર્ણન આપવામાં આવ્યું છે. જણાવ્યું છે કે અકબર બાદશાહના વખતમાં, આ ઉદયસિંહ સઘળા રાજાઓમાં વૃદ્ધ હોવાથી બાદશાહે તેને વૃદ્ધરાજ (મોટા રાજાનું) નું બિરૂદ આપ્યું હતું (પદ્ય ૧૨). આના પછી તેના ઉત્તરાધિકારી સૂરસિંહરાજાનું વર્ણન આપ્યું છે. લખવામાં આવ્યું છે કે વર્તમાન સમયમાં, બધા હિંદુરાજાઓમાં

ન્યાયપૂર્વક રાજ્યનું પાલન કરવાથી આ રાજા રામચંદ્ર જેવો છે (પદ્ય ૧૯). જિનદેવની અર્ચા–પૂજા માટે આ રાજા હુકુમ અને ધૃતાદિનું દાન કરે છે, પોતાના દેશમાં અમારીની ઉદ્ઘોષણા (જીવ દયા માટે ઢંઢેરો) કરાવે છે અને આચામ્લાદિ (જૈનધર્મમાં પ્રસિદ્ધ) તપો કરાવે છે (પદ્ય ૨૦). આના રાજ્યમાં ક્યાંએ ચોરી, જુગાર, શિકાર, મદ્યપાન અને નિઃસંતતિવાળાનું ધનાપહરણ આદિ થતું નથી (પદ્ય ૨૧). આનો પુત્ર ગજસિંહ નામા કુમાર યુવરાજ પદને ધારણ કરે છે (પદ્ય ૨૨). પછીના ત્રણ પદ્યોમાં જણાવવામાં આવ્યું છે કે ઓસવાલવંશના ઉચિતવાલગોત્ર (હાલમાં જેને ઓસ્તવાલ કહે છે) માં જગા નામનો ધનાઢય અને ધર્મિષ્ઠ પુરૂષ થયો જેણે ૩૨ વર્ષ જેટલી મધ્યમ વયમાં જ યોધપુર (જોધપુર) નગરમાં આચાર્યના હાથે ચતુર્થ (બ્રહ્મચર્ય) વ્રત લીધું હતું (પ. ૨૩–૫). તેને નાથા નામે પુત્ર થયો જે પુણ્યાત્મા અને દાતા હતો. 'નાથ[1]' ની સભામાં તેણે માન પ્રાપ્ત કર્યું હતું. તે નાથાને ગુર્જરદે નામની સુશીલ, રુપવતી, ઘરકાર્યમાં પ્રવીણ અને દેવ ગુરૂમાં ભકિત રાખનારી સ્ત્રી હતી, અને જેણે નાપા નામના પુત્રરત્નને જન્મ આપ્યું હતું. (પદ્ય ૨૭–૨૮) નાપાએ એવાં અનેક સુકૃત્યો કર્યાં હતાં કે જેથી તેની સર્વત્ર પ્રસિદ્ધ થઈ હતી. (પ. ૨૯) એ નાપાને નવલાદે નામની પત્ની હતી અને તેને પાંચ પુત્રો હતા. પુત્રોનાં તથા તેમની પત્નીયો અને તેમના પુત્રોનાં નામોનું કોષ્ટક આ પ્રમાણે છે. (પદ્ય ૩૧–૪).

---

૧ 'નાથ' એ એક પ્રકારના ધર્મગુરૂઓ છે. જોધપુરના તેઓ રાજગુરૂ ગણાય છે અને તેમની ગાદિને રાજ્ય તરફથી એક મ્હોટી જાગીર બક્ષીસ કરેલી છે. તેમનો ઠાઠ એક મ્હોટા જાગીરદારને છાજે તેવો હોય છે.

નાપા—(સ્ત્રી નવલાદે).

આસા (સ્ત્રી–સરૂપદેવી) | અમૃત (મૈલિકદે) | સુધર્મસિંહ (સ્ત્રી–ધારલદે) | ઉદય (સ્ત્રી–ઉછરંગદે) | સાઢૂલ

આસા: વીરમદાસ, જીવરાજ

અમૃત: મનોહર, વર્દ્ધમાન
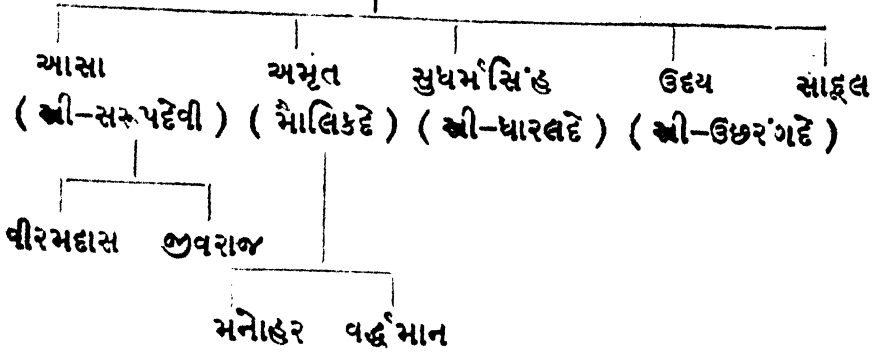
આ પછી કહેવામાં આવ્યું છે કે—આ બધા પરિવાર સાથે નાપાએ સં. ૧૬૫૯ માં શત્રુંજય અને ગિરનારની અને તથા પુનઃ સંવત્ ૧૬૬૪ માં આર્બુદગિરિ (આબુ), રાણુપુર, નારદપુરી, (નાડોલ), અને શિવપુરી (શિરોહી)ના પ્રદેશની યાત્રા કરી. (પદ્ય ૩૫–૬). સં. ૧૬૬૬ ના ફાલ્ગુન શુકલપક્ષની તૃતીયાના દિવસે નાપા અને તેની પત્ની બંને જણાએ ચતુર્થવ્રતનો સ્વીકાર કર્યો. તે વખતે ઘણુંક રૂપાનાણું દાનમાં આપ્યું (પદ્ય. ૩૭). પોતાના ન્યાયોપાર્જિત દ્રવ્યનો સદ્વ્યય કરી શુભ ફલ પ્રાપ્ત કરવાની અભિલાષાવાળા એ નાપાએ સંવત્ ૧૬૬૫ મા મૂલ મંડપ બનાવ્યો અને એની બંને બાજુએ બે ચતુષ્કિકા (ચોકિ)ઓ બનાવી. આ બાંધકામ કરનાર મુખ્ય સૂત્ર ધાર (સલાટ) તોડર નામે હતો (પદ્ય. ૩૯–૪૦). આ પછીના પદ્યોમાં પ્રતિષ્ઠા કરનારનું વર્ણન આપવામાં આવ્યું છે, તેમાં જણાવ્યું છે કે, તપાગચ્છના આચાર્ય વિજયસેનસૂરિના પટ્ટધર અને ઉચિતવાલ ગોત્રના ભૂષણરૂપ આચાર્ય વિજયદેવસૂરિની આજ્ઞાથી વાચક લબ્ધિસાગર નામના વિદ્વાને આ જિનાલયને પ્રતિષ્ઠિત કર્યું (પદ્ય ૪૧–૪૪). પંડિત શ્રીત્રિજયકુશલવિબુધના શિષ્ય નામે ઉદયરૂચિએ આ પ્રશસ્તિની રચના કરી, સહજસાગર વિદ્વાનના શિષ્ય જયસાગરે શિલા ઉપર લખી અને તોડર સૂત્રધારે તેને કોતરી આપી; એમ અંતે જણાવી પ્રશસ્તિ પૂર્ણ થાય છે.

ઉપર જાલોરના લેખોમાં (નં ૩૫૪)ના પ્રતિષ્ઠા કરનાર જયસાગર અને આ પ્રશસ્તિ લખનાર (બનાવનાર નહિ) જયસાગર બંને એકજ છે, એમ સહજ જણાય છે. ત્યાંનાજ એક લેખ (નં ૩૫૬) માં સૂત્રધાર તોડરાનું પણ નામ આવે છે, જે આ પ્રસ્તુત લેખમાં જણાવેલો તોડરજ હોવા સંભવ છે. ઉપરના એ લેખમાં લખ્યા પ્રમાણે તોડરા અને તેના બીજા સાથિઓએ એક મૂર્તિ કરાવી હતી (કે જેના ઉપર ઉક્ત લેખ કોતરેલો છે) જેની પ્રતિષ્ઠા સં. ૧૬૮૩ માં સ્વયંવિજયદેવસૂરિએ કરી હતી. આ ઉપરથી એમ જણાય છે કે આ સૂત્રધારો પણ જૈનધર્મ પાળતા હોવા જોઇએ.

પ્રતિષ્ઠા કરનાર વાચક લબ્ધિસાગર તે સુપ્રસિદ્ધ ઉપાધ્યાય ધર્મસાગરજીના શિષ્ય અને સાગરગચ્છના સ્થાપક આચાર્ય રાજસાગર* (કે જેમનું સાધુ અવસ્થાનું નામ મુક્તિસાગર હતું)ના ગુરૂ હતા.

(૩૭૮)

આ લેખ, ઉપરના લેખવાળા મંદિરમાંજ મૂલ ગર્ભાગારમાં આવેલી ચરણચોકી અથવા વેદિકા ઉપર કોતરેલો છે. લેખ અપૂર્ણ અને ખંડિત છે. કોઇ ધાંધલ નામના શ્રાવકે સંવત્ ૧૨૩૦ ના આષાઢ શુદિ ૯ ના દિવસે આનંદસૂરિના ઉપદેશથી કાંઇક કરાવ્યું (ઘણું કરીને પરિકરનો ઉલ્લેખ છે) તેની નોંધ આ લેખમાં લેવામાં આવેલી છે. આ ઉપરથી જણાય છે કે, આ મંદિર ૧૨૩૦ કરતાં પણ જૂનું હોવું જોઇએ. લેખમાં સ્થાનનું નામ ' કિષ્કિંધ ' આપ્યું છે જે હાલમાંના ' કેકિંદ 'નુંજ સંસ્કૃત રૂપાંતર છે. સાથે આ મંદિરને ' વિધિચૈત્ય ' જણાવ્યું છે તેથી જણાય છે કે, ચૈત્યવાસિયોની વિરૂદ્ધ પક્ષવાળાઓ તરફથી તે બંધાવવામાં આવેલું હશે. ' વિધિચૈત્ય 'ના ખુલાસા માટે ઉપર નંબર ૩૫૨ વાળા લેખાવલોકનમાં આપેલું વિવેચન જોવું.

---

* રાજસાગરસૂરિના સંબંધમાં વિશેષ જાણવા માટે, જુઓ. મ્હારૂં ' जैन ऐतिहासिक गुर्जर काव्यसंचय 'નામનું પુસ્તક.

વૈરાટ નગરનો શિલા લેખ.

રાજપૂતાનાના જયપુર રાજ્યમાં એક વૈરાટ યા બૈરાટ નામનું ગામ આવેલું છે. શ્રીયુત ડી. આર. ભાંડારકર પોતાના એક × રીપોર્ટમાં આ સ્થાન સંબંધી સંક્ષિપ્ત ઇતિહાસ આપતાં જણાવે છે કે–

મત્સ્ય દેશના રાજાનું વિરાટ નગર, જેમાં પાંચ પાંડવો ગુપ્ત વેશમાં રહ્યા હતા, તે અને આ બૈરાટ બંને એકજ છે એમ સામાન્યરીતે માનવામાં આવે છે. દક્ષિણ ભારતમાં પણ આ નામના બે સ્થળો આવેલાં છે જેમાં એક તો ધારવાડ પ્રાંતમાંનું હાંગલ નામનું ગામ છે કે જેને કાદંબવંશના લેખોમાં વિરાટ નગર લખેલું છે. બીજું કાઠિયાવાડની નજીકમાં આવેલું અમદાબાદ જીલ્લાનું ધોળકા ગામ છે. આ ધોળકા તથા વિજય નામના ગુહિલોત રાજાએ મૂળ વિરાટ નામના ગામને વિજયપુર નામ આપીને નવું બંધાવેલું તે ગામ, એ બે એકજ છે. અને આ કારણને લઇને કનિંગહામ જે બૈરાટ અને વિજયપુરને એકજ માને છે તે ભૂલ છે. પરંતુ આટલું તો નક્કી જ છે કે મહાભારતનું વિરાટ નગર અને આ પ્રસ્તુત બૈરાટ બંને એકજ છે. કારણ કે ‘ વિરાટ ’ નામને એ ‘ બૈરાટ ’ શબ્દ સૂચવે છે, નહિં કે હાંગલ અને ધોળકા શબ્દો. બૈરાટની આજુબાજુના પ્રદેશને હજી પણ લોકો મત્સ્યદેશ કહે છે. વિશેષમાં, પાંડવોના રહેવાસથી પવિત્ર થએલી જગ્યાઓ, કે જેમનાં વર્ણનો મહાભારતના વિરાટ પર્વમાં આપેલાં છે, તેઓને હજી પણ અહિંના લોકો બતાવ્યાં કરે છે. ઉદાહરણ તરીકેઃ—જેમાં ભીમ રહેતો હતો તે ‘ભીમકી ડુંગરી,’ કીચકના મહેલની ટેકરી, અર્જુને બાણ મારીને પાતાળમાંથી કાઢેલી બાણગંગા, કૈરવોનાં પગલાં તથા તેમણે ચોરેલા ઢોરોનાં પગલાં ઇત્યાદિ. આ રીતે જોતાં બૈરાટજ વિરાટનગરની સાથે સંબંધ ધરાવે છે. તેમજ બૈરાટમાંથી ઘણી પુરાણી વસ્તુઓ પણ નિકળતી જોવામાં આવે છે.

× આર્કિઓલૉજીકલ સર્વ્હે, વેસ્ટર્ન સર્કલ; પ્રોગ્રેસ રીપોર્ટ, ૧૯૧૦.

તથા, બૈરાટ અને યવન ચ્વંગ (Yuan Chwang) નું પો-લી-એ-તો-લો-(Po-li-ye-to-lo.) કે જેનો રાજા એ ચીના મુસાફરના કથન મુજબ પ્રીશે (Pei-she) અગર બૈસ (Bais) રાજપુત જાતિનો હતો, તે, બંને એકજ છે એમ પણ કેટલાકનું માનવું છે. મહમદ ગઝનીનો સમકાલીન અલબિરૂની (ઈ. સં. ૯૩૦-૧૦૩૧) નરાના (Narana) અથવા બઝનહ (Bazanah) ને ગુજરાતની રાજધાની લખે છે. તેણે વિસ્તારથી આપેલા વર્ણન ઉપરથી એમ જણાય છે કે બૈરાટ રાજધાની નારાયણપુરની સાથે એકતા ધરાવે છે. આ ઉપરથી એમ પણ સિદ્ધ થાય છે કે બૈરાટની આસપાસનો પ્રદેશ કોઇ વખતે ગુજરાતમાં ગણાતો હશે અને એ વાત અસંભવિત પણ નથી. કારણ કે એક વખતે આ પ્રદેશ ગુર્જર-પ્રતીહારોના, તથા પાછળથી બડગુજરો, કે જેમની સંખ્યા હાલમાં પણ ત્યાં ઘણી જોવામાં આવે છે તેમના, તાબામાં હતો.

પુરાણુ વસ્તુ શોધકને જોવા લાયક એવી ત્રણ વસ્તુઓ અહિં જણાય છે:—(૧) પાર્શ્વનાથનું મંદિર, (૨) બીજક પહાડ, અને (૩) ભીમકી ડુંગરી. પાર્શ્વનાથનું મંદિર હાલમાં દિગંબર જૈનો, કે જેમને ઉત્તર રાજપુતાનામાં ' સરાવગી ' કહેવામાં આવે છે, તેમની સ્વાધીનતામાં છે. પરંતુ એ નિર્વિવાદ રીતે કહી શકાય છે કે મૂળ એ મંદિર શ્વેતાંબરોની માલિકીનું હતું. દેવાલયની નજીક કંપાઉંડની ભીંતમાં એક લેખવાળી શિલા જડેલી છે તેના અવલોકનથી આ કથન સત્ય ઠરે છે. એ લેખની મિતિ શક સંવત ૧૫૦૯=ઈ. સ. ૧૫૮૭ ની છે. તે વખતે અકબર બાદશાહ રાજ્ય કરતો હતો અને હીરવિજયસૂરિ આચાર્ય હતા. અકબરે બૈરાટમાં ઇંદ્રરાજ નામનો એક અધિકારી નીમ્યો હતો જેના તાબામાં બૈરાટનો દ્રંગ * એટલે જંગલો

* ' દ્રંગ ' નો અર્થ અહિં લેખકે ' જંગલ ' (Forest) કર્યો છે તે વિચિત્ર લાગે છે. ' દ્રંગ ' નો પ્રસિદ્ધ અર્થ તો ' પુર=નગર ' થાય છે અને તેજ અહિં બંધ બેસતો લાગે છે.—**સંગ્રાહક.**

હતા. તે જાતે શ્રીમાલી વાણિઓ હતો, અને રાકમણ તેનું ગોત્ર હતું. લેખમાં પહેલાં એમ પણ લખવામાં આવ્યું છે કે અકબરના વજીર ટોડરમલે પહેલાં તેના તાબામાં ગામો સોંપ્યાં હતાં.

તે ઇંદ્રરાજે આ દેવાલય બંધાવ્યું અને તેનું નામ ' મહોદય પ્રસાદ ' અથવા ' ઇંદ્રવિહાર ' એવું રાખ્યું. (પોતાના નામ ઉપરથી આ બીજું નામ પાડયું હોય તેમ લાગે છે).... (ઇત્યાદિ).

ઉપર આપેલાં શ્રીયુત ભાંડારકરના વર્ણનથી આ લેખનું સ્થળ વિગેરે સ્પષ્ટ જણાઈ આવે છે. હવે લેખોકત હકીકતનું કાંઇક વિશેષ સ્પષ્ટીકરણ જોઈએ:—

આ લેખ ૧' ૭½" લાંબી અને ૧' ૪½" પહોળી શિલા ઉપર ૪૦ પંકિતઓમાં કોતરાએલો છે. ભાષા સંસ્કૃત ગદ્ય છે. જમણી બાજુ તરફ પત્થરનો ઉપરનો ભાગ તુટી જવાથી તેમજ ડાબી બાજુએ નીચેનો ભાગ પણ ખરી જવાથી ઘણીક લાઇનો અપૂર્ણજ હાથ લાગી છે. તોપણ જેટલો ભાગ અક્ષત છે તેના ઉપરથી લેખનો સાર ભાગ સારી પેઠે સમજી શકાય છે.

પ્રથમ પંકિતમાંના જતા રહેલા ભાગમાં મિતિના માટે વિક્રમ સંવત આપેલો હતો જે બીજી પંકિતમાં શરૂઆતમાં આપેલા ૧૫૦૯ ના શક સંવત ઉપરથી, ૧૬૪૪ હોય તેમ નિશ્ચિત જણાય છે. (શક સંવત્માં ૧૩૫ ઉમેરવાથી વિક્રમ સંવત્ આવે છે તે હિસાબે; ૧૫૦૯ +૧૩૫=૧૬૪૪; ઇ. સ. ૧૫૮૭)

ત્રીજી પંકિતથી ૧૦ મી પંકિત સુધી, અકબર બાદશાહ, કે જેના રાજ્યમાં આ લેખ અને એમાં વર્ણવેલું મંદિર તૈયાર થયું હતું તેની પ્રશંસા આપેલી છે. એ પ્રશંસામાં, હીરવિજયસૂરિની મુલાખાત લઇ તેમના મનને સંતુષ્ટ કરવા માટે જીવરક્ષા સંબંધી જે ફરમાનો તેણે બહાર પડયા હતા તેમનો પણ ખાસ ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે. નવમી પંક્તિમાં વિદ્યમાન રહેલા પાઠ ઉપરથી જણાય છે કે

અકબર બાદશાહે વર્ષ ભરમાં બધા મળી ૧૦૬ (षडधिकशतादिन) દિવસ જીવહિંસા નહિં કરવા માટે ફરમાન કર્યું હતું. એ ૧૦૬ દિવસમાંથી ૪૦ દિવસ તો બાદશાહના જન્મમાસ સંબંધી હતા અને ૪૮ સાલ ભરના બધા રવિવારના દિવસો હતા. બાકી રહેલા દિવસોમાં જૈન ધર્મના પર્યુષણ પર્વના દિવસો (કે જે બીજા અનેક લેખો પ્રમાણે ૧૨ ની સંખ્યાવાળા હતા) વિગેરે હતા. તેના પછી 'વઇરાટ નગર' નો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે. બારમી પંક્તિના પ્રારંભમાં લખ્યા પ્રમાણે એ વઇરાટ નગરમાં તાંબા અને ગેરૂ આદિની અનેક ખાણો હતી આ કથનને અબુલ-ફજલની આઇન-એ-અકબરીનો પણ ટેકો મળે છે. તેમાં પણ બૈરાટમાં તાંબાની અનેક ખાણો હોવાનું લખેલું છે. શ્રીયુત ભાંડારકરના લખવા પ્રમાણે 'આ ગામ તથા એની આસપાસની જગ્યાઓ હજી સુધી ધાતુના કચરાથી ઢંકાએલી છે.'

આ કથન પછી મંદિર નિર્માતાની વંશાવળી આપી છે જે ખંડિત થઈ જવાના લીધે પૂરી જાણી શકાતી નથી. પરંતુ એટલું સ્પષ્ટ જણાય છે કે તેની જ્ઞાતિ શ્રીમાલી અને ગોત્ર રાંકયાણ હતું. તેમજ તેના પૂર્વજોમાં પ્રથમ પ્રસિદ્ધ પુરૂષ સં. નાલ્હા નામે થયો. ન્હાલા પછીના એક બે નામો જતાં રહ્યાં છે જે ઘણું કરીને તેની સ્ત્રી અને પુત્રનાં હશે. ચાદમી પંક્તિની આદિમાં એક દેલ્હી નામેની સ્ત્રીનું નામ વંચાય છે. પછીની વંશાવલી આ પ્રમાણે છે:—તેનો પુત્ર સં. ઇસર-સ્ત્રી ઝબકુ; તેમનો પુત્ર સં. રતનપાલ-સ્ત્રી મેદાઈ; તેમનો પુત્ર સં. દેવદત્ત-સ્ત્રી ધમ્મૂ તેમનો સં. ભારમલ થયો. આ ભારમલને બાદશાહે કાંઇક આપ્યું જેનો ઉલ્લેખ ૧૩ મી પંક્તિના નષ્ટભાગમાં કરેલો હતો. ૧૪ મી પંક્તિના પ્રારંભ પ્રમાણે જણાય છે કે ટોડરમલે તેને સારા માનપૂર્વક ઘણા ગામોનો કારભાર કરનાર એક મોટો અધિકારી બનાવ્યો હતો. તે પછી, એ સં. ભારમલનો પુત્ર ઇન્દ્રરાજ અને તેના કુટુંબનાં નામો આપ્યાં છે, જે આ પ્રમાણે છે:—

સં. ભારમલ–સ્ત્રી....

ઇંદ્રરાજ. (સ્ત્રીયો બે–જયવંતી, દમા.)
સં. અજયરાજ (સ્ત્રી....રીનાં ૨ નગીનાં),
સં. સ્વામીદાસ. સ્ત્રી....કાં.

સં. ચતુર્ભુજ. સં. ચૂહડમલ્લ સં. વિમલદાસ સં. જગજીવન, સ્ત્રી મોતાં.

સં. કચરા,
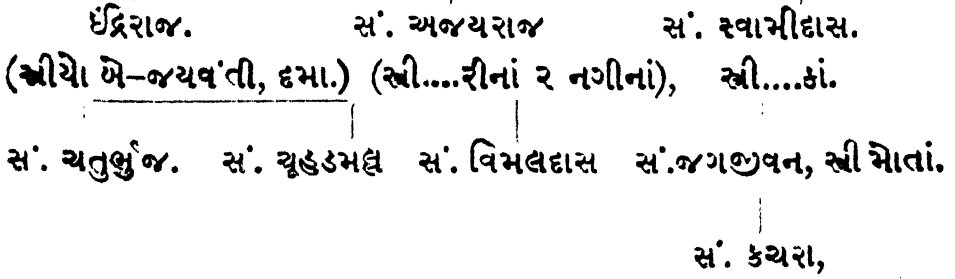
આના પછી (પં. ૧૮ થી) જણાવવામાં આવે છે કે–વઇરાટ નગરનો અધિકાર ભોગવતા ઇન્દ્રરાજે પોતાના ઉકત કુટુંબ સાથે કલ્યાણાર્થે ઘણું ધન ખર્ચીને ઇન્દ્રવિહાર ઉર્ફે મહોદયપ્રાસાદ નામનું મંદિર બનાવ્યું, જેમાં મૂલનાયક તરીકે વિમલનાથ તીર્થંકરની પ્રતિમા સ્થાપિત કરી. એ મંદિરમાં બીજી પણ અનેક પ્રતિમાઓ સ્થાપન કરવામાં આવી. જેમાંની આ મુખ્ય હતીઃ––પોતાના પિતાના નામથી પાષાણમય પાર્શ્વનાથની મૂર્તિ, ખાસ પોતાના નામથી પિત્તલમય ચંદ્રપ્રભની મૂર્તિ અને ભાઇ અજયરાજના નામથી ઋષભદેવની મૂર્તિ.

આ પછી લેખમાં, પ્રતિષ્ઠા કરનાર આચાર્ય હીરવિજસૂરિનું વર્ણન આપ્યું છે, જેમાં એ આચાર્યે પોતાના જીવનમાં જે જે વિશેષ યા મહાન્ કાર્યો કર્યાં તેમનો સંક્ષિપ્ત રીતે ઉલ્લેખ કરેલો છે. એ ઉલ્લેખમાં અકબર બાદશાહ સાથેની મુલાકાતનું પણ સૂચન છે જ. ૩૧ થી તે ૩૮ સુધીની પંક્તિઓમાં, એ મહાન્ આચાર્યના શિષ્ય મહોપાધ્યાય કલ્યાણવિજયની પ્રસંશા છે કે જેમના હાથે આ પ્રતિષ્ઠા કાર્ય કરાવવામાં આવ્યું. છેવટે આ પ્રશસ્તિ બનાવનાર પં. લાભવિજય ગણિ, લખનાર પં. સોમકુશલ ગણિ અને ભઇરવ પુત્ર મસરફ ભગત્ મહવાલ (જે ઘણું કરીને કોતરનાર હશે) નું નામ આપી લેખ પૂર્ણ કરવામાં આવ્યો છે.

હીરવિજયસૂરિના જીવનવૃત્તાંત સંબંધી લખાએલા પ્રાયઃ દરેક ગ્રંથમાં વઇરાટના આ ઇન્દ્રરાજનું નામ તથા તેણે કરેલા પ્રતિષ્ઠા મહોત્સવનો ઉલ્લેખ કરેલો છે. તેમાંથી પ્રસ્તુતમાં ઉપયુક્ત જણાતી હકીકત અહીં આપેલી ઉપયોગી થઇ પડશે.

પંડિત દેવવિમલગણિ રચિત हीरसौभाग्य महाकाव्यના અવલોકનથી જણાય છે કે-ઉક્ત આચાર્યવર્ય અકબર બાદશાહની મુલાકાત લઇ આગરાથી પાછા ગુજરાત તરફ આવતાં રસ્તામાં નાગોર (જોધપુર રાજ્યમાં) ચાતુર્માસ (સંવત્ ૧૬૪૩) રહ્યા. ચોમાસું ઉતર્યા બાદ ત્યાંથી વિહાર કરીને પિંપાઢ નામના ગામમાં આવ્યા. ત્યાં વઇરાટથી ઇન્દ્રરાજના પ્રધાન-પુરૂષો આવ્યા અને આચાર્યજીને વઇરાટ આવીને ઇન્દ્રરાજે નવીન બંધાવેલા જિનમંદિરની પ્રતિષ્ઠા કરવા વિજ્ઞપ્તિ કરી.[1] સૂરિએ પોતે તો વઇરાટ આવવા ના કહી પરંતુ પોતાના પ્રભાવિક શિષ્ય નામે મહોપાધ્યાય કલ્યાણવિજયજીને ત્યાં જવાની આજ્ઞા કરી. તે મુજબ ઉપાધ્યાય પોતાના શિષ્ય પરિવાર સાથે પિંપાઢથી વિહાર કરી વઇરાટ ગયા અને ત્યાં ઇન્દ્રરાજના આ મંદિરની પ્રતિષ્ઠા કરી. આ પ્રતિષ્ઠા મહોત્સવ ઇન્દ્રરાજે ઘણા ઠાઠપૂર્વક કર્યો. હાથી, ઘોડા, કપડાં, ઘરેણાં, ભોજન અને ચાંદી સોનાના શિક્કાઓનાં દાન કરી અર્થીજનોનું દારિદ્રય દૂર કર્યું. એકંદર આ કાર્યમાં ઇન્દ્રરાજે ૪૦ હજાર રૂપિઆનો ખર્ચ કર્યો[2]

---

१ ग्रामाश्वद्विपताम्रखान्यधिपतिः सामन्तवर्योऽजनि
श्रीमालान्वयभारमल्लतनयः श्रीइन्द्रराजस्तदा ।
आह्वातुं सुगुरून्स्वकीयसचिवास्तेनाथ संप्रेषिताः
प्रासादे निजकारिते भगवतां मूर्तिप्रतिष्ठाकृते ॥ २१४-६१ ।

२-रत्नरवर्णसुवर्णकोपलमयाप्तार्चाप्रतिष्ठाक्षणे
हस्त्यश्वांशुकभूषणाशनमुखानेकप्रकारैस्तदा ।
भोजेनेत्र पुनर्गृहीतवपुषा विश्वार्थिदौस्थ्यच्छिदे
चत्वारिंशदनेन रूपकसहस्राणि व्ययीचक्रिरे ॥
हीरसौभाग्य; १४-२६२ ।

હીરવિજયસૂરિના પટ્ટધર આચાર્ય વિજયસેનનો પરમભકત ખંભાત નિવાસી કવિ ઋષભદાસ પણ 'હીરસૂરિરાસ'માં આ પ્રસંગ માટે ઉપર પ્રમાણેજ વર્ણન આપે છે.[૧]

મહોપાધ્યાય કલ્યાણવિજયના શિષ્ય જયવિજયે સંવત્ ૧૬૫૫ માં 'કલ્યાણવિજયરાસ' રચ્યો છે (આ વખતે કલ્યાણવિજય વિદ્યમાનજ હતા એ ધ્યાનમાં રાખવા લાયક છે), તેમાં પણ આ પ્રતિષ્ઠાકાર્યની વિસ્તારથી નોંધ લેવામાં આવી છે.[૨]

આ પ્રશસ્તિની રચના કરનાર પં. લાભવિજય ગણિ તે કલ્યાણવિજય ઉપાધ્યાયના એક પ્રમુખ વિદ્વાન્ શિષ્ય હતા, અને સુપ્રસિદ્ધ જૈન તાર્કિક અને મહાન્ લેખક યશોવિજય ઉપાધ્યાયના ગુરૂ પં. ન્યાયવિજયના ગુરૂ હતા.

રાજગૃહનો શિલાલેખ.

(૩૮૦)

પૂર્વ દેશમાં આવેલા સુપ્રસિદ્ધ પ્રાચીન સ્થાન રાજગૃહથી ઉત્તર દિશામાં ૧૨ માઇલ છેટેના બિહાર નામના કસ્બામાંથી આ લેખ મળી આવ્યો છે. મૂળ આ લેખ બે શિલાઓ ઉપર કોતરેલો છે જેમાંની બીજી તો ત્યાંના મથિયાન લોકોના જૈન મંદિરની ભીંતમાં જડેલી છે અને પહેલી બાબુ ધન્નુલાલજી સુચંતિના ઘરે હાલમાં રહેલી છે. કલકત્તાવાળા જૈન વિદ્વાન્ બાબુ પૂરણચંદ નાહાર M. A. B. L. આ લેખ પ્રકાશમાં આણ્યો છે અને 'જૈન શ્વેતામ્બર કોન્ફરન્સ હેરલ્ડ'ના તંત્રી શ્રીયુત મોહનલાલ દલીચંદ B. A. LL. B. દ્વારા મળેલી લેખની છાપ (રબીંગ) ઉપરથી અત્ર છપાવવામાં

---

૧. દે. લા. જૈન પુસ્તકોદ્ધાર ફંડ, તરફથી પ્રકાશિત 'हीरविजयसूरिरास' પૃષ્ઠ ૧૫૨.

૨. અધ્યાત્મ જ્ઞાનપ્રસારક મંડલ દ્વારા મુદ્રિત 'જૈન રાસમાલા ભાગ ૧' 'કલ્યાણવિજયરાસ' પૃ. ૨૩૪–૫.

આવ્યો છે.[1] આ લેખના બાહ્યવર્ણન માટે ઉક્ત બાબુજી આ પ્રમાણે જણાવે છે[2]:—

" આ લેખની બંને શિલાઓ શ્યામ રંગની છે અને લગભગ સમાન માપની છે. બંનેની પહોળાઈ ૧૦ ઇંચ અને લંબાઈ પ્રથમની ૨ ફીટ ૧૦ ઇંચ અને બીજીની ૨ ફીટ ૮ ઇંચ જેટલી છે. અક્ષરો લગભગ અર્ધા ઇંચ જેટલા મ્હોટા છે. પહેલી શિલામાં ૧૬ લાઈનો છે તથા ઉપર ડાબી બાજુએ ૨૦ પાંખડિઓનું કમળ કોતરેલું છે. બીજી શિલામાં ૧૭ પંક્તિઓ કોતરેલી છે. આનો ઉપર નીચેનો કેટલોક ભાગ ખંડિત થઇ ગયો છે. "

અસલમાં આ લેખ રાજગૃહના પાર્શ્વનાથના મંદિરનો છે પરંતુ પાછળથી એ મંદિરમાંથી કાઢી લઈ ઉપર જણાવ્યા પ્રમાણે બિહારમાં લાવવામાં આવ્યો છે. આ લેખ ત્યાંથી કોણ (ક્યારે અને કયા કારણે) લાવ્યો તે જાણી શકાયું નથી.

ઉપર લખ્યા પ્રમાણે આખા લેખની એકંદર ૩૩ પંક્તિઓ છે. જેમાં ચોથી પંક્તિનો ઉત્તરાર્ધ, પાંચમી પંક્તિ પૂરી અને ૬ ઠી પંક્તિનો પૂર્વાર્દ્ધ; તથા છેવટની ૩ા પંક્તિઓ એટલો ભાગ ગદ્યરૂપે લખાએલો છે અને બાકી બધો પદ્યમાં છે. પદ્યની સંખ્યા ૩૮ છે. અને ક્રમથી તત્સૂચક અંકો મૂકેલા છે. નીચે પ્રમાણેની હકીકત એ લેખમાં સમાએલી છે.

પ્રથમના પદ્યમાં, જેમના માટે એ મંદિર બનાવવામાં આવ્યું, તે પાર્શ્વનાથ તીર્થંકરની સ્તુતિ કરેલી છે. આ પછીના ત્રણ શ્લોકોમાં રાજગૃહ નગરનું વર્ણન આપ્યું છે. તેમાં લખવામાં આવ્યું છે કે– આ તેજ રાજગૃહ નગર છે કે જ્યાં પૂર્વે મુનિસુવ્રત (૨૦ મા) તીર્થંકરના જન્મ, દીક્ષા અને કેવલ એવાં ત્રણ કલ્યાણકો થયાં હતાં,

૧ ' જૈન શ્વેતાંબર કો. હેરલ્ડ ' નવેંબર ૧૯૧૬ માં તથા બાબુજીએ પ્રકટ કરેલા ' जैनलेखसंग्रह ' માં પણ આ લેખ મૂળમાત્ર પ્રકટ થઈ ચુકયો છે.

૨ હેરલ્ડ પૃષ્ઠ ૩૭૬.

જ્યાં આગળ જય નામનો ચક્રવર્તી, રામ બલદેવ, લક્ષ્મણ વાસુદેવ, અને જરાસંધ પ્રતિવાસુદેવ આદિ મ્હોટા સમ્રાટો થયા હતા. શ્રેણિક રાજાએ મહાવીરદેવ પાસે જ્યાં જૈનધર્મનું શ્રવણ કર્યું હતું. જૈન-મંદિરોથી શોભતા એવા વિપુલ અને વૈભાર નામના બે પર્વતો જેની પૂર્વ અને પશ્ચિમમાં શોભી રહ્યા છે. આવા મહત્ત્વવાળા આ તીર્થની પ્રશંસા કોણ નહિ કરે ?

પછીના ગદ્યભાગમાં, તે વખતના રાજ્યકર્ત્તા અને રાજગૃહના અધિકારીનાં નામ આપ્યાં છે. તેમાં, સાહિપેરોજ તો સુરત્રાણ (બાદશાહ) અને તેનો નીમેલો મલિકવયો * નામનો મગધનો મંડલેશ્વર (સૂબો), તથા ણાસદુરદીન નામનો ત્યાંનો કોઇ સ્થાનિક અધિકારી હતો. * જાણવા જેવી બાબત એ છે કે આ છેલ્લા મનુષ્યે પ્રસ્તુત કાર્યમાં (મંદિર બંધાવવામાં) ખાસ સાહાય્ય આપ્યું હતું.

આ કથન પછી આપેલા પાંચમા શ્લોકથી ૧૩ મા સુધીમાં મંદિર નિર્માતાના વંશ અને કુટુંબનું વર્ણન આપ્યું છે. મંત્રી દલીયના વંશમાં સહજપાલ નામે એક પ્રખ્યાત પુરૂષ થયો. તેનો પુત્ર તિહુણપાલ, અને તિહુણપાલનો રાહા નામે પુત્ર થયો. આ રાહાનો પુત્ર ઠક્કુર મંડન થયો તેને થિરદેવી નામે સુશીલ ગૃહિણી હતી. આ મંડનને નીચે પ્રમાણે પાંચ પુત્રો અને પૌત્રો વિગેરે થયાં.

---

* આ સાહિપેરોજ તે તુગલખવંશનો દિલ્લીનો ફિરોજશાહ બાદશાહ છે. તે ઈ. સ. ૧૩૫૧ માં ગાદિએ આવ્યો હતો અને એકંદર ૩૭ વર્ષ રાજ્ય કરી ૧૩૮૮ ઈ. સ. માં મૃત્યુ પામ્યો હતો. તવારિખોમાં જણાવ્યા પ્રમાણે તો બંગાલ અને બિહાર ઉપર તેને પૂર્ણ કાબુ થયો હોય તેમ જણાતું નથી (જુઓ ગો. स. सरदेसाई रचित ' हिंदुस्थानचा अर्वाचीन इतिहास, भाग १ ला ' પૃ. ૧૬૩-૪) પરંતુ આ લેખ—કે જેની મિતિ ઈ સ. ૧૩૫૫ (વિ. સં. ૧૪૧૨+૫૭)ની છે,—પ્રમાણે તો તેની તે વખતે બિહાર ઉપર સત્તા જામેલી હતી એમ સ્પષ્ટ જણાય છે. મલિકવયો અને ણાસદુરદીન (નસીરૂદ્દીન ?)ના નામો તવારિખોમાં જડી આવતાં નથી.

ઠક્કુર મંડન (ભા થિરદેવી).

સહદેવ. કામદેવ. સહરાજ. વચ્છરાજ. દેવરાજ.

બેસ્ત્રિયો બેસ્ત્રિયો

૧ રાજી. ૨ પદ્મિની.

૧ રતની. ૨ વીધી.

ધનસિંહાદિ

પહરાજ ઉઢર

ધર્મસિંહ ગુણરાજ

પીમરાજ. પદ્મસિંહ. બડસિંહ. ચાચ્છારી
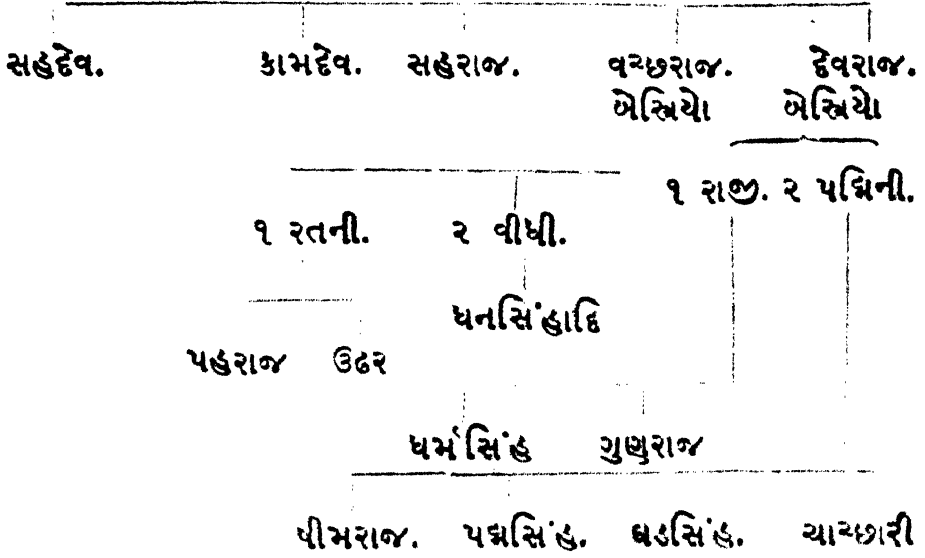
ઠક્કુર મંડનના છેલ્લા બંને પુત્રોએ આ મંદિર કરાવ્યું હતું. તથા તેમણે પૂર્વ દેશમાં જૈનધર્મની પ્રગતિ કરવા માટે યથાયોગ્ય પ્રયત્ન કર્યો હતો.

આ પછીના ભાગમાં પ્રતિષ્ઠાકર્તા યતિવરની વંશાવલી આપવામાં આવી છે. અંતિમ તીર્થંકર મહાવીર દેવના સિદ્ધાન્ત–શાસ્ત્રના રચયિતા સુધર્મ નામે ગણધર થયા જેઓ પ્રથમ યુગપ્રધાન હતા. તેમના વંશમાં દશપૂર્વના જ્ઞાતા વજ્રસ્વામી આચાર્ય થયા કે જેમનાથી વજ્રશાખાની શરૂઆત થઈ. તે વજ્રશાખાના ચાંદ્ર નામના કુલમાં ઉદ્યોતનસૂરિ થયા. તેમની પાટે વર્દ્ધમાન આચાર્ય થયા. આ વર્દ્ધમાનસૂરિ બાદ સુપ્રસિદ્ધ જિનેશ્વર નામે આચાર્ય થયા, જેમણે ‘ ખરતર ’ બિરૂદ પ્રાપ્ત કર્યું, અને પછી તેમનો શિષ્ય સમુદાય પણ એ નામે પ્રસિદ્ધિ પામ્યો. તેમના શિષ્ય જિનચંદ્ર થયા જેમણે ‘ સંવેગરંગશાલા ’ નામનો ગ્રંથ બનાવ્યો. તેમના શિષ્ય અભયદેવસૂરિ થયા. તેમણે મંત્રાક્ષરોના પ્રભાવથી જમીનમાંથી ‘ પાર્શ્વનાથ ’ની પ્રતિમા પ્રકટ કરી અને સ્થાનાંગ આદિ ૯ અંગો (આગમો) ઉપર વિવરણો લખ્યાં. તેમના પછી

ક્રમથી જિનવલ્લભ, જિનદત્ત, જિનચંદ્ર, જિનપતિ, જિનેશ્વર, જિનપ્રબોધ અને જિનચંદ્ર નામે આચાર્યો થયા. આ છેલ્લા–જિનચંદ્ર–ની પાટે જિનકુશલસૂરિ બેઠા. જેમણે વિપુલગિરિ ઉપરના મંદિરમાં પ્રથમતીર્થંકરની મૂર્તિની પ્રતિષ્ઠા કરી. તેમના પછી જિનપદ્મ, જિનલબ્ધિ અને જિનચંદ્ર નામે ક્રમથી આચાર્યો થયા. આ જિનચંદ્રસૂરિના ઉપદેશથી, વિહારપુરનિવાસી ઉકત વચ્છરાજ અને દેવરાજ નામના ભાઇઓએ પ્રસ્તુત પાર્શ્વનાથનું ભવ્ય મંદિર બંધાવ્યું, અને ઘણા ઉત્સવપૂર્વક પ્રતિષ્ઠિત કરાવ્યું. પ્રતિષ્ઠા, વિક્રમ સંવત્ ૧૪૧૨ ના આષાઢવદિ ૬ ના દિવસે, પોતાના ગુરૂની આજ્ઞાથી ભુવનહિત નામના ઉપાધ્યાયે કરી; જેમના દીક્ષાગુરૂ તો જિનચંદ્રસૂરિ અને વિદ્યાગુરૂ જિનલબ્ધિસૂરિ હતા. આ વિચિત્રવૃત્તો (છંદો) વાળી પ્રશસ્તિની રચના પણ ભુવનહિત ઉપાધ્યાયે જ કરી અને શિલાપટ્ટ ઉપર પણ તેમણે જ લખી. તેને, કલાકુશલ એવા ઠક્કર માલ્હાના પુત્ર વીધા નામે શ્રાવકે પુણ્યાર્થે કોતરી.

અંતે ગદ્યમાં પુનઃ જણાવવામાં આવ્યું છે કે–વિક્રમ સંવત્ ૧૪૧૨ આષાઢવદિ ૬ ના દિવસે, ખરતર ગચ્છના આચાર્ય જિનલબ્ધિસૂરિના પટ્ટધર જિનચંદ્રસૂરિના* સદુપદેશથી, મંત્રિવંશના મંડનભૂત એવા ઠક્કુર મંડનના પુત્ર નામે ઠ. વચ્છરાજ અને ઠ. દેવરાજ કે જેમણે, પં. હરિપ્રભગણિ, મોદમૂર્તિગણિ, હર્ષમૂર્તિગણિ અને પુણ્યપ્રધાનગણિ સાધુઓ સાથે ભુવનહિતોપાધ્યાયને પૂર્વદેશમાં વિહાર કરાવી બધા તીર્થોની યાત્રા કરાવીને સંઘને આનંદિત કર્યો, તેમના કરાવેલા શ્રીપાર્શ્વનાથના મંદિરની આ પ્રશસ્તિ પૂર્ણ થઇ.

* મૂળ લેખમાં 'જિનચંદ્ર' ના બદલે जिनेन्द्र (પં. ૩૧) પાઠ છપાયલો છે. તે ભ્રમવાળો છે. બાબુ પૂરણચંદજીએ, 'કોન્ટ્રરન્સહેરલ્ડ' માં એજ પાઠ આપેલો હોવાથી અહિં પણ તે પ્રમાણે છાપવામાં આવ્યો છે. પરંતુ તેની પ્રતિકૃતિ (રબીંગ) માં તપાસતાં માલૂમ પડયું કે, ત્યાં મૂળ પાઠ 'जिनेन्द्र' નહિં પણ 'जिनंद्र' છે અને તે 'जिनचन्द्र' ના બદલે ભૂલથી લખાયો અથવા કોતરાયો છે. 'जिनचंद्र' શબ્દમાંથી 'चं' અક્ષર છુટી જવાના લીધે આ ભ્રમિત પાઠ નિર્માણ થયો છે.

પાલી શહેરના લેખો.

(૩૮૧)

મારવાડના જોધપુરરાજ્યમાં પાલી નામનું એક પ્રસિદ્ધ અને પ્રાચીન શહેર છે. ત્યાં 'નવલખા મંદિર' નામે એક ભવ્ય બાવન જિનાલયવાળું ઘણું જૂનું દેવાલય છે. એ મંદિરમાં બે પ્રતિમાઓની નીચેના ભાગ ઉપર બે સરખા લેખ કોતરેલા છે જેમાંથી એકની નકલ આ ૩૮૧ નંબર નીચે આપેલી છે. લેખનો ભાવાર્થ આ પ્રમાણે છે—

સં. ૧૨૦૧ ના જ્યેષ્ટ વદિ ૬ રવિવારના દિવસે, પલ્લિકા એટલે પાલીમાં શ્રીમહાવીરના મંદિરમાં મહામાત્ય આનંદના પુત્ર મહામાત્ય પૃથ્વીપાલે પોતાના આત્મકલ્યાણાર્થે બે તીર્થંકરોની મૂર્તિઓ કરાવી. (તેમાંની આ) અનંતનાથની પ્રતિમા છે.

બીજી પ્રતિમા ઉપર પણ આજ પ્રકારનો લેખ છે પરંતુ તેમાં અંતે 'अनंत' શબ્દને બદલે 'विमल' શબ્દ છે એટલે તે વિમલ-નાથની પ્રતિમા છે.

આ પૃથ્વીપાલના નામના લેખો આબુ ઉપર 'વિમલવસહી' માં પણ છે વિશેષ જુઓ ઉપર પૃ. ૧૫૪.

(૩૮૨)

આ લેખ ઉકત મંદિરમાંજ આવેલી એક પ્રતિમાના સિંહાસન ઉપર કોતરેલો છે. ભાવાર્થ આ પ્રમાણે—

સં. ૧૧૮૮ ના માઘ માસની સુદિ ૧૧ ના દિવસે વીરઉલ્લ (વીરદેવકુલ ?) દેવકુલિકામાં દુર્લભ અને અજિત નામના ગૃહસ્થોએ શાંતિનાથની મૂર્તિ બનાવી અને બ્રાહ્મીગચ્છીય દેવાચાર્યે તેની પ્રતિષ્ઠા કરી.

(૩૮૩)

આ નંબરનો લેખ એક આદિનાથની મૂર્તિના નીચે પદ્માસન ઉપર લખેલો છે. સાર આ પ્રમાણે—

સં. ૧૧૭૮ ના ફાલ્ગુણ સુદિ ૧૧ ને શનિવારના દિવસે, પલ્લિકા (એટલે પાલી) માં આવેલા શ્રીવીરનાથના મહાન્ મંદિરમાં, ઉદ્યોતનાચાર્ય શિષ્ય મહેશ્વરાચાર્યના શિષ્ય દેવાચાર્યના ગચ્છવાળા સાહાર ગૃહસ્થના બે પુત્રો નામે પારસ અને ધણદેવ, તેમાં ધણદેવનો પુત્ર દેવચંદ્ર અને પારસનો પુત્ર હરિચંદ્ર આ બંને મળીને, દેવચંદ્રની ભાર્યા વસુંધરિના પુણ્યાર્થે ઋષભદેવ તીર્થંકરની પ્રતિમા કરાવી.

(૩૮૪-૯૨)

૩૮૪ નંબરથી તે ૩૯૨ સુધીના લેખો ઉપર પ્રમાણે જ જુદી જુદી મૂર્તિઓ ઉપર કોતરેલા છે અને તેમાં જણાવેલી બાબત પણ સુસ્પષ્ટ છે.

(૩૯૩-૯૫)

આ ત્રણ લેખો એજ મંદિરના મુખ્ય ગર્ભાગારમાં આવેલી વેદિકા ઉપર જે ત્રણ પ્રતિમાઓ સ્થાપિત છે તેમના ઉપર કોતરેલા છે. તેમાં પ્રથમનો લેખ ડાબી બાજુ ઉપર આવેલી સુપાર્શ્વનાથની મૂર્તિ ઉપર, બીજો (નં. ૩૯૪) જમણી બાજુ ઉપરની મહાવીરની મૂર્તિ ઉપર અને છેલ્લો મધ્યસ્થિત પાર્શ્વનાથની પ્રતિમા ઉપર કોતરેલો છે.

ત્રણે લેખો એકજ મિતિના છે અને તે સં. ૧૬૮૬ ના વૈશાખ સુદી ૮ મીની છે. પેહલા અને છેલ્લા લેખમાં જણાવેલી હકીકત આ પ્રમાણે છે.

મહારાજાધિરાજ ગજસિંહજી જ્યારે રાજ્ય કરતા હતા અને મહારાજ કુમાર અમરસિંહ જ્યારે યુવરાજપદ ભોગવતા હતા તથા તેમના કૃપાપાત્ર ચાહુમાનવંશીય જગન્નાથ જ્યારે પાલી નગરનો

અધિકાર ચલાવતા હતા, તે વખતે ઉક્તનગર નિવાસી શ્રીમાલી જ્ઞાતિય સા. મોટિલ અને તેની સ્ત્રી સૌભાગ્યદેના પુત્ર સા. ડુંગર તથા ભાખર નામના બંને ભાઇઓએ પોતાના દ્રવ્યવડે નવલખા નામે પ્રસિદ્ધ મંદિરનો જીર્ણોદ્ધાર કરાવ્યો અને તેમાં પાર્શ્વનાથ અને સુપાર્શ્વનાથની પ્રતિમાઓ બેસાડી. હીરવિજયસૂરિના પટ્ટધર આચાર્ય વિજયસેનના શિષ્ય વિજયદેવસૂરિએ, પોતાના પટે જેમની આચાર્ય તરીકે સ્થાપના કરી છે એવા વિજયસિંહસૂરિ આદિ શિષ્ય પરિવાર સાથે રહીને, એ પ્રતિમાઓની પ્રતિષ્ઠા કરી. પ્રતિષ્ઠા કરાવનારા બંને ભાઇઓના પુત્રપૌત્રોનાં નામ પણ લેખમાં આપેલાં છે.

વચલા લેખમાં (એટલે નં. ૩૯૪ માં) જણાવ્યું છે કે—મેડતા નગર નિવાસી સૂત્રધાર (સલાટ) કુંઘરણના પુત્ર સૂત્રધાર ઇસર, દૂદા અને હાંસા; તથા ઇસરના પુત્ર લખા, ચોખા અને સુરતાણ; દૂદા પુત્ર નારાયણ, અને હંસા પુત્ર કેશવાદિ, સઘળા કુંટુંબિઓએ મળીને આત્મકલ્યાણાર્થે મહાવીરની મૂર્તિ કરાવી. તેની પ્રતિષ્ઠા ઉપર્યુક્ત લેખમાં જણાવેલા ડુંગર ભાખર નામના ભાઇઓએ કરાવેલા પ્રતિષ્ઠા મહોત્સવમાં ઉક્ત આચાર્ય વિજયદેવસૂરિએ કરી.

આ સૂત્રધારોના ઉપર પણ બે લેખો (નં. ૩૫૯ અને ૩૭૭) આવેલા છે અને ત્યાં ઉપર જણાવ્યા પ્રમાણે આ લોકો જૈનધર્મ પાળનારા હતા એ હવે ચોક્કસ જણાય છે.

(૩૯૬-૯૭)

આ બે લેખો પણ એ મંદિરમાંજ આવેલી કોઇ પ્રતિમાઓ ઉપર કોતરેલા છે પરંતુ મ્હને નિશ્ચિત સ્થળ ન જણાયાથી તે આપી શકતો નથી.

આ બધા લેખો જોતાં જણાય છે કે, પાલીનું આ મંદિર ઘણું જૂનું છે અને તે મૂળ મહાવીરનું મંદિર કહેવાતું હતું પરંતુ પાછળથી કોઇ ‘ નવલખા ’ નામના કુટુંબે તેનો જીર્ણોદ્ધાર કરાવ્યો હશે જેથી

તે ' નવલખાપ્રાસાદ ' નામે (નં. ૩૯૫ માં જણાવ્યા પ્રમાણે) પ્રસિદ્ધ થયું. તથા છેવટે ડુંગર ભાખર નામના ભાઇઓએ ફરી પુનરૂદ્ધાર કરીને તેમાં મૂળનાયક તરીકે પાર્શ્વનાથની પ્રતિમા બેસાડેલી હોવાથી હાલમાં તે ' નવલખા પાર્શ્વનાથ–પ્રાસાદ ' કહેવાય છે.

(૩૯૮)

પાલી નગરમાં ' લોહાંરો વાસ ' કરીને એક મોહલ્લો છે તેમાં આવેલા શાંતિનાથના મંદિરમાંની મૂળનાયકની પ્રતિમા ઉપર આ લેખ કોતરેલો છે.

લેખની મિતિ તથા ઘણી ખરી હકીકત ઉપરના નં. ૩૯૩ અને ૩:૫ ના લેખને મળતી જ છે. પ્રતિષ્ઠા કરાવનારા ઉક્ત ડુંગર અને ભાખર બંને ભાઇઓજ છે. વિશેષમાં જણાવ્યું છે કે, એ ભાઇઓ ઉપકેશ જ્ઞાતિ એટલે ઓસવાલ જાતિના હતા અને તેમનો વંશ શ્રી શ્રીમાલ × અને ગોત્ર ચંડાલેચા હતું. તેમણે પાલિકાનગર એટલે પાલીમાં નવલખા–પ્રાસાદનો જીર્ણોદ્ધાર કરાવ્યો (જે ઉપર જણાવવામાં આવ્યુંજ છે) અને તેની અંદર મૂલનાયક પાર્શ્વનાથ આદિ ૨૮ તીર્થંકરોની પ્રતિમાઓ પ્રતિષ્ઠિત કરાવી. પાંચ હજાર રૂપીઆ ખર્ચીને સોનાનો કલસ અને દંડ કરાવ્યો. ગુજરાત દેશમાં પણ બીજી પ્રતિષ્ઠાઓ કરાવી. તેમની ગોત્ર દેવી અંબિકા હતી.

આ પ્રતિમાની પ્રતિષ્ઠા કરનાર ચૈત્રગચ્છની શાર્દૂલશાખા અને રાજગચ્છના સમુદાયમાં થએલા ચંદ્રસૂરિના પટ્ટધર રત્નચંદ્રસૂરિ હતા તેમના સાથિઓમાં વા (વાચક) તિલકચંદ્ર અને મુનિ રૂપચંદ્રનાં નામો આપ્યાં છે.

× શ્રીમાલ અથવા શ્રીમાલી જ્ઞાતિ જે ગુજરાતમાં સર્વત્ર વસે છે તે અને આ ' શ્રીશ્રીમાલ ' જાતિ બંને જુદી છે. આ જાતિ ઓસવાલ જ્ઞાતિનોજ એક વિભાગ છે અને તે ' શ્રીશ્રીમાલ ' ના નામે પ્રસિદ્ધ છે.

(૩૯૯)

આ લેખ ગોડીપાર્શ્વનાથના મંદિરની મૂલનાયકની પ્રતિમા ઉપર કોતરેલો છે. મિતિ ઉપર પ્રમાણેજ છે. પ્રતિષ્ઠા કરનાર વિજયદેવસૂરિ છે. મેડતાનગર નિવાસી ઓસવાલ જ્ઞાતિના કુહાડા ગોત્રવાળા સા. હર્ષા ભાર્યા જયવંતદેના પુત્ર જસવંતે તે મૂર્તિ બનાવરાવી હતી. લેખમાં વચ્ચે, વિજયદેવસૂરિના ઉપદેશથી ગોડવાડ દેશમાં આવેલા વીધરલા નામના ગામના સંઘે એક પ્રતિમા કરાવી હતી (?) તેનો પણ ઉલ્લેખ કરેલો છે. આ કથનનો ભાવાર્થ સ્પષ્ટ રીતે કળી શકાયો નથી. કદાચિત્ તે મૂર્તિની પણ આ વખતે પ્રતિષ્ઠા કરાવવામાં આવી હશે.

(૪૦૦-૦૧)

આ બે લેખો, જોધપુર સ્ટેટમાંના ગોડવાડ પ્રાંતમાં આવેલા ખુડાળા નામના ગામના જૈન મંદિરમાંની મૂર્તિઓ ઉપર કોતરેલા મળી આવ્યા છે.

પ્રથમ લેખની મિતિ સં. ૧૫૪૩ ના જ્યેષ્ઠ સુદિ ૧૧ શનિવારની છે. વિશલનગર નિવાસી પોરવાડ જાતિના વોગા આદિ કેટલાંક કુટુંબીઓએ વ્યવહારી કમલાના શ્રેયાર્થે પાર્શ્વનાથની પ્રતિમા બનાવરાવી જેની પ્રતિષ્ઠા જ્ઞાનસાગરસૂરિના શિષ્ય ઉદયસાગરસૂરિએ કરી.

બીજા લેખની મિતિ સંવત્ ૧૫૨૩ ના વૈશાખ સુદિ ૧૧ બુધવારની છે. અંચલગચ્છના આચાર્ય જયકેસરીના ઉપદેશથી પોરવાડ જાતિના વચ્છરાજ શ્રાવકે વિમલનાથની પ્રતિમા ભરાવી અને શ્રી સંઘે તેની પ્રતિષ્ઠા કરી.

શ્રીયુત ભાંડારકરની નોંધમાં એ ગામમાંનો જૂનો પરંતુ ખંડિત એક બીજો પણ લેખ આપેલો છે. જે ધર્મનાથની પ્રતિમા ઉપર કોતરેલો છે. લેખ આ પ્રમાણે છે.

संवत् १२४३ मार्ग वदि ५ सोमे श्रे० रांमदेवपुत्र श्री० नवघरेण उतलस्य............मोक्षार्थं ॥ ९ ॥ ९ ॥

(૪૦૨)

આ લેખ શ્રી ભાંડારકરની નોંધમાંથી લેવામાં આવ્યો છે પરંતુ તેનું સ્થળ વિગેરે તે નોંધમાં સ્પષ્ટ રીતે લખેલું ન હોવાથી તે અજ્ઞાત છે. ભીન્નમાલના બીજા લેખો ભેગો આ પણ લખેલો હોવાથી ત્યાંનાજ કોઈ જૈન મંદિરનો લેખ હોય તેમ જણાય છે.

લેખની એકંદર ૧૭ પંક્તિઓ છે તેમાં પ્રારંભમાં ત્રણ શ્લોકો છે અને બાકી બધો ભાગ ગદ્યમાં છે. પહેલા બે શ્લોકોમાં મહાવીર દેવની સ્તુતિ છે અને જણાવ્યું છે કે પૂર્વે આ શ્રીમાલ× નામના નગરમાં મહાવીર દેવ સ્વયં આવ્યા હતા. ત્રીજા શ્લોકમાં થારાપદ્રગચ્છના આચાર્ય પૂર્ણચંદ્રનું નામ છે કે જેમના ઉપદેશથી પ્રસ્તુત લેખમાં જણાવેલું દાન કરવામાં આવ્યું હતું. આના પછી આ લેખ કરવાનો દિવસ કે જે 'સંવત ૧૩૩૩ ના આશ્વિન સુદિ ૧૪ સોમવાર' છે, તે આપ્યો છે. પછી જણાવવામાં આવ્યું છે કે—ઉકત દિવસે જ્યારે શ્રી શ્રીમાલનગરમાં મહારાજ કુલ શ્રી ચાચિગદેવ રાજ્ય કર્તા હતા અને તેમના નિમેલા મહં. ગજસિંહ પંચકુલ હતા તે સમયે શ્રીમાલ પ્રાંતનો વહિવટ કર્તા (વહિવટદાર) નૈગમ જાતિના કાયસ્થ મહત્તમ શુભટે અને ચેટક કર્મસીહે પોતાના કલ્યાણાર્થે, આસો માસની યાત્રાના મહોત્સવ માટે તથા આસો સુદિ ૧૪ ના દિવસે મહાવીર દેવની પૂજા ભણાવા અર્થે, ગામના પંચ અને અધિકારીઓ પાસેથી માંડવીની જકાતમાંથી પ્રતિવર્ષ ૧૩ દ્રમ્મ અને સાત વિંશોપક ઉકત મંદિરમાં દેવદાન તરીકે આપવાનો ઠરાવ કરાવ્યો. છેવટે, આ લેખ

× શ્રીમાલને ભિનમાલ પણ કહેવામાં આવે છે અને વર્તમાનમાં એજ નામે તે શહેર પ્રસિદ્ધ છે. 'શ્રીમાલ' જાતિની ઉત્પત્તિ આજ સ્થાનમાં થઈ છે

પ્રમાણે પોતાના કલ્યાણાર્થે હમેશાં વર્તવું એમ જણાવી સમાપ્તિ કરવામાં આવી છે.

આ લેખમાં જણાવેલા રાજા ચાચિગદેવનો એક મ્હોટો લેખ જોધપુર રાજ્યના જસવંતપુરા ગામથી ૧૦ માઇલ દૂર ઉત્તરમાં આવેલી સુન્ધા નામે એક ટેકરી ઉપરના ચામુંડાદેવીના મંદિરમાંથી મળી આવ્યો છે. એ પ્રસસ્તિલેખની રચના વાદી શ્રી દેવસૂરિના પ્રશિષ્ય અને રામચંદ્રસૂરિના શિષ્ય જયમંગલાચાર્યે કરી હતી. ૧૯૦૭ના સન્‌માં પ્રો. કીલ્હોર્ને 'એપિગ્રાફિઆ ઇન્ડિકા' માં એ લેખ પ્રકટ કર્યો છે.

(૪૦૩-૦૭)

મારવાડ રાજ્યના દેસૂરી પ્રાંતમાં આવેલા પ્રસિદ્ધ શહર ઘાણેરાવની પાસે એક બેલાર કરીને ગામ છે ત્યાંના આદિનાથના મંદિરમાંથી આ નંબરો વાળા પાંચ ÷ લેખો મળી આવ્યા છે. બધા લેખો એકજ મિતિના છે અને કોઇએ મંદિરનો રંગમંડપ બનાવ્યો, કોઇએ સ્તંભ બનાવ્યા અને કોઇએ લગિકા (?) બનાવી ઈત્યાદિ બાબત જણાવવાનો આ લેખોનો ઉદ્દેશ્ય છે.

પહેલો લેખ ૬ પંક્તિમાં લખાએલો છે અને પ્રારંભની બે પંક્તિઓ આખી અને ત્રીજીના શરૂઆતમાં પાંચ અક્ષરો જેટલો ભાગ ગદ્યમાં લખેલો છે. બાકી પદ્યરૂપે છે. અંતિમ આશીર્વાદાત્મક વાકય પણ ગદ્યમાં છે. હકીકત આ પ્રમાણે છે.

÷ કલકત્તાવાળા બાબૂ પૂરણચંદજી નાહાર M. A. B. L. એ પ્રકટ કરેલા "जैन लेख संग्रह" માં પણ આ લેખો આવેલા છે અને તેમની સંખ્યા ૯ છે. શ્રીયુત ભાંડારકર તરફથી જે નોંધ મને મળી છે તેમાં ફક્ત આ પાંચજ લેખો હોવાથી અત્ર તેટલાજ આપવામાં આવ્યા છે. વાચકોએ ધ્યાનમાં રાખવું કે ઉક્ત બાબૂજીનો સંગ્રહ મ્હારા દૃષ્ટિગોચર થયો તેની પૂર્વેજ પ્રસ્તુત સંગ્રહનો મૂળ ભાગ છપાઇ ચુકયો હતો.

સંવત્ ૧૨૬૫* ની સાલમાં ફાલ્ગુન વદિ ૭ ને ગુરૂવારના દિવસે અને ધાંધલદેવના રાજ્ય વખતે, નાણકીયગચ્છના આચાર્ય શાંતિસૂરિના આધિપત્યમાં આવેલા વધિલદે + ચૈત્યમાં ગોષ્ઠી રામા અને ગોસાએ રંગમંડપ બનાવ્યો. રામા એ ધર્કટવંશના [1]ઉસલ શ્રાવકના વંશમાં થએલા પાર્શ્વનો પુત્ર હતો. [2]ગોસા અથવા ગોસાક એ આશદેવના પુત્ર [3]થાંથાનો પુત્ર હતો.

---

* બાબૂજીના સંગ્રહમાં (પૃષ્ઠ ૨૧૯ લેખ નં. ૮૬૨) ૧૨૩૫ ની સાલ આપેલી છે, પરંતુ શ્રીયુત ભાંડારકરની હાથની લખેલી નોંધમાં સ્પષ્ટ અને ચોખ્ખા અક્ષરોમાં ૧૨૬૫ લખેલ છે અને તેજ વાસ્તવિક છે. કારણ કે આ લેખ પછી બીજા નંબરના લેખમાં પણ ગોસાનું નામ છે. અને તેની પણ મિતિ ૧૨૬૫ છે. બાબૂજીના સંગ્રહમાં પણ તે લેખની (પૃ. ૨૨૦ નં. ૮૬૭) એજ સાલ છે. બાબૂજીના સંગ્રહમાં એક ત્રીજો પણ એના નામનો લેખ (નં. ૮૬૫) છે જેમાં પણ એજ વર્ષ આપ્યો છે. કદાચ દૃષ્ટિદોષથી તે ભૂલ થઈ હોય તેમ જણાય છે.

\+ 'વધિલદે' એ ગામનું નામ છે અને તે એલારનું જૂનું નામ હોય તેમ જણાય છે.

૧ 'ધર્કટવંશ' ઓસવાલ જ્ઞાતિનું એક ગોત્ર છે અને હાલમાં તે 'ધાકડ' નામે પ્રસિદ્ધ છે. મારવાડમાં આ ગોત્રના ઘણાક કુટુંબો મળી આવે છે.

૨ લેખમાં 'રામ' ના મ્હોટા ભાઇનું પણ નામ આપેલું છે પરંતુ શ્રી ભાંડારકરની નોંધમાં તે સ્પષ્ટ લખેલું ન હોવાથી તેના માટે તેટલી પાંચ અક્ષરોની જગ્યા ખાલી રાખી છે. હમણાં બાબુજીનો સંગ્રહ જોતાં તેમાં તે નામ આપેલું છે, અને તે 'પૂમલ્હ' છે. ખુટતા પાંચે અક્ષરો આ પ્રમાણે છે 'भ्रा पूमल्ह.'

૩ 'थांथा' આ અક્ષરો શંકિત જેવા છે. આગળના (૪૦૫) લેખમાં 'थांघा' પાઠ છે (વળી બાબૂજીએ 'घांघा' પાઠ આપ્યો છે) જૂની લીપિમાં 'थ' 'घ' અને 'ध' નો ભેદ ઘણી વખતે દ્રષ્ટિગોચર થઇ શકતો નથી અને તેને લીધે આ ભિન્ન પાઠો ઉત્પન્ન થયા છે. મ્હારા વિચાર પ્રમાણે એ નામ 'थांथ' હોવો જોઇએ કારણ કે તે બે લેખમાં મળી આવે છે.

૪૦૫ નંબરવાળા લેખમાં ગોસાના બધા કુટુંબિઓના નામ આપ્યાં છે તેમનું પેઢીનામું આ પ્રમાણે થાય છે.

ધર્કટવંશ-પ્રસિદ્ધ પુરૂષ આસદેવ (સ્રી-સુખમતિ).
|
થાંથા અથવા ધાંધા (સ્રી-જિણુદેવી)
|
- ગોસા
  - આમ્રવીર
  - યામજલ
- કાલ્હા
  - લક્ષ્મીધર
  - મહીધર
- રાલ્હણ
  - આંબેશ્વર
- ખાવસીંહ
  - દેવજસ
- પાલ્હણ
  - ધણુચંડા
  - દથવદે
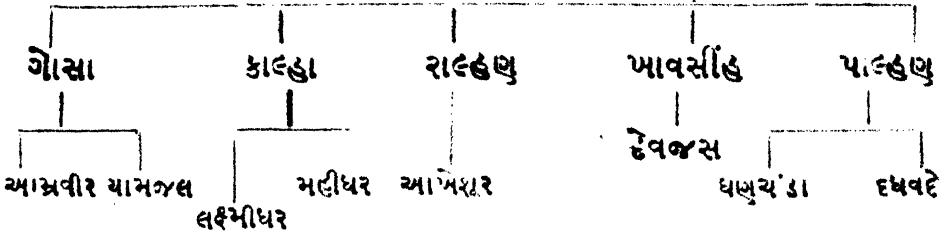
(૪૦૮-૪૧૫)

આ આઠ લેખો બાલી જીલ્લામાંજ આવેલા નાણા ગામમાંથી મળી આવ્યા છે. લેખોમાં વિશેષ જાણવા જેવું કાંઈ નથી અને હકીકત સ્પષ્ટ સમજાય તેવી છે તેથી અહિં તેનું પિષ્ટ પેષણ કરવું નકામું છે.

ધ્યાનમાં લેવા લાયક હકીકત એ છે કે આ લેખોમાં (નં. ૪૦૯ તથા ઉપર ૪૦૩-૪) જે જ્ઞાનકીય અથવા નાણકીય ગચ્છનું નામ આવેલું છે તેનું નામાભિધાન આ જ ગામ ઉપરથી પ્રચલિત થયું છે. આ ઉપરથી સમજાય છે કે એક વખતે આ સ્થળ ઘણું ભરભરાટીવાળું અને જૈન યતિયોનું વિશેષ રૂપે નિવાસસ્થાન હતું. વર્તમાનમાં પણ આ ગામ એક તીર્થસ્થળ તરીકે ગણાય છે અને ગોડવાડ પ્રાંતમાં ન્હાની અને મ્હોટી એમ જે બે પંચતીર્થિઓ કહેવાય છે. તેમાંની ન્હાની પંચતીર્થીમાંનું આ પણ એક તીર્થ છે. સાધારણ રીતે આ ગામ નાણા-બેડાના જોડકા રૂપે ગણાય છે. બેડા ગામ પણ તેની પાસેજ આવેલું છે અને તે પણ ઉકત પંચ તીર્થીમાંનું એક તીર્થ મનાય છે.

(૪૧૬)

આ લેખ, ઈતિહાસ પ્રસિદ્ધ વીરભૂમિ મેવાડના મુકુટ સમાન ચિત્તોડના કિલ્લામાં આવેલા 'શૃંગાર ચાવડી' નામના જૈનમંદિરમાંથી

મળી આવ્યો છે. ચિત્તોડના કિલ્લામાંના પ્રસિદ્ધ મકાનોમાં આ 'શૃંગાર ચાવડી' નામના મંદિરની પણ ગણના થાય છે, અને કર્નલ ટોડથી લઈને આજ સુધીમાં જે જે પુરાતત્ત્વજ્ઞોએ એ કિલ્લાનું વર્ણન આપ્યું છે તેમાં આ મંદિરનો પણ ઉલ્લેખ થએલોજ છે. આર્કિઓ લૉજીકલ સર્વે ઑફ વેસ્ટર્ન સર્કલના આગળના સુપરિન્ટેન્ડેન્ટ મી. હેન્રી કાઉસેન્સે પોતાના ઇ. સ. ૧૯૦૪ ના પ્રોગ્રેસ રીપોર્ટમાં ચિત્તોડગઢનું વર્ણન આપતાં ઉલ્લિખિત મંદિરનું નીચે પ્રમાણે વર્ણન આપે છે—

"શૃંગાર ચાવડી નામનું એક પશ્ચિમાભિમુખ જૈન દેવાલય છે, તેમાં જમીન ઉપર મધ્ય ભાગમાં એક ઉંચુ ચોરસ ચોંતરૂં (પ્લેટફોર્મ) છે અને તેના ચારે ખુણે ચાર સ્તંભો છે જે ઉપરના ચાર પાટડાઓના આધાર ભૂત છે. તેમના ઉપર શિખર બાંધવાનો વિચાર હશે એમ તેમની ગોઠવણીથી જણાય છે પરંતુ હાલમાં તો ફકત સાદું ગોળ ઘુમ્મટ જ ઉપર વાળેલું છે. આ 'છત્રી' નીચે ચૌમુખ પ્રતિમા બેસાડેલી હશે એમ જણાય છે. તેને બે દ્વાર છે—એક પશ્ચિમ બાજુએ અને બીજું ઉત્તરે; તથા પૂર્વ અને દક્ષિણ બાજુમાં-તેમની સામેજ ભૂમિતિના આકારવાળી જાળીઓ કોતરેલી છે. સલાટોના નામો ખોળવાનો અમને પૂરો સમય ન હતો તો પણ ઉતાવળેથી અમે તે સંબંધી થોડીક તપાસ કરી; પણ કાંઈ મળ્યું નથી. ડૉ. સ્ટ્રેટન (Dr. Steratton) જેણે ચિતોડગઢની વિસ્તૃત હકીકત લખી છે * તે કહે છે કે શ્રૃગારચાવડી કુંભારાણાના જૈન ખચાનચીએ બંધાવ્યાનું કહેવાય છે. ટૉડ કહે છે કે 'મને શાંતિનાથના એક મંદિરમાંથી એક લેખ મળી આવ્યો જેમાં લખેલું હતું કે કુંભારાણાના ભંડારીએ તે બંધાવ્યું હતું.' આ લેખ કયો તે મ્હને જણાયો નથી. કિલ્લાની ભીંતમાં ચણી દીધેલી બે શિલાઓ અમારા

* આર્કિઓ લૉજીકલ સર્વે ઑફ ઇન્ડિયા, રિપોર્ટસ, પુ. ૧૨. પૃ. ૧૦૫. (એ પુસ્તકમાં આ મંદિરનું ચિત્ર પણ આપ્યું છે.—સંગ્રાહક.)

જોવામાં આવી જે શૃંગારચાવડીની કિનારી ઉપર હતી અને હાલમાં માત્ર તેનાથી ૧૦૦ યાર્ડ દૂર છે, તેમાં એમ લખે છે—લેખ બંને શિલાઓમાં સરખોજ છે.–' વિ. સં. ૧૩૩૪ (ઇ. સ. ૧૨૭૮) માં સા. સમધાના પુત્ર સા. મહણાની સ્ત્રી સોહિણીની પુત્રી કુમરલાએ શાંતિનાથના ચૈત્ય (દેવાલય) સાથે એક ન્હાની દેવકુલિકા બંધાવી.'

શ્રૃંગારચાવડીનું બરાબર અવલોકન કર્યાથી એમ સ્પષ્ટ જણાય છે કે, દરેક ચૌમુખ દેવાલયની માફક આને પણ મૂળ ચાર કમાનો તથા ચાર દ્વારો હતાં; તેમાંનું પ્રત્યેક એક એક દિશા તરફ હતું. પાછળથી પૂર્વ અને દક્ષિણ બાજુના દ્વાર કાઢી ન્હાંખી તેમની જગ્યાએ જાળી કરી દેવામાં આવી છે. બાકીની ભીંતો તથા ખાસ કરીને તેમાં આવેલી મૂર્તિઓ કુમારપાલના સોમનાથ પાટણના જુના દેવાલયની જેવી છે. સાતવીસ, અદ્ભુત અને કુંભાના ચણાવેલાં અન્ય મંદિરોનાં કામથી તે જુદી પડે છે. કદાચ એમ હોઇ શકે કે ઉપર જણાવેલા લેખ પ્રમાણે મૂળ આ શાંતિનાથનું મંદિર હશે અને જે બીજા ફેરફારો દેખાય છે તે કુંભારાણાના ભંડારીના પુત્રે કરાવેલા હશે. ઉપરના લેખમાં જણાવેલું ન્હાનું મંદિર હાલ આસ્તિત્વમાં નથી તેનો સામાન કિલ્લાની ભીંત બાંધવામાં કામે આવ્યો છે. આ કિલ્લો કુંભારાણાની પછી ઘણા વખતે બંધાયો છે. શૃંગારચાવડીની પાસેજ ઉત્તર બાજુએ લગભગ તેને અડકી રહેલી એવી એક દેવકુલિકા છે જે પૂર્ણ બંધાએલી હોય તેમ જણાતી નથી. કેટલાંક કામો ગોઠવ્યા છે પણ તે પૂરા ઘડવામાં આવ્યાં નથી. તેની ભીંતો ઉપર કેટલાંક સલાટોનાં નામો લખેલાં છે તેમાં 'ચાંપા' નું નામ ત્રણ વખતે આવેલું છે. આજ નામ ' અદ્ભુત ' ના મંદિરમાં સાત વખતે આવેલું છે અને જૈન ટાવર (કીર્તિસ્તંભ) ની પાસે આવેલા મંદિરમાં પણ એક ઠેકાણે દૃષ્ટિગોચર થાય છે. હું ચોકસ કહી શકું છું કે આ ન્હાનું મંદિર વિ. સં. ૧૫૫૦ (ઈ. સ. ૧૪૯૪) માં થયું હશે, પરંતુ શ્રૃંગારચાવડી તેની પહેલાંનું (ઘણું જૂનું) છે. તે ઘણું કરીને ઇ. સ. ૧૧૫૦ માં થયું હશે. ''

આ લેખનો સાર મી૦ (હાલમાં પ્રોફેસર) ભાંડારકરે સન્ ૧૯૦૫–૦૬ ના પ્રોગ્રેસ રીપોર્ટ (પૃ. ૬૦) માં આ પ્રમાણે આપ્યો છેઃ—

" લેખની મિતિ સંવત્ ૧૫૦૫ ની છે. એમાં શ્રી અષ્ટાપદ નામે શાંતિનાથના દેવાલયના બંધાવ્યાની હકીકત છે. આ દેવાલય કદાચ શૃંગારચાવડી હશે કે જ્યાંથી આ લેખ મળી આવ્યો છે. આ ઉપરથી જણાય છે કે, ઉક્ત મંદિર આ વર્ષમાં બંધાયું હશે. તેનો બંધાવનાર પોતાની પત્નીઓ વિલ્હણદે અને રતનાદે તથા પુત્રો મૂંધરાજ, ધનરાજ, કુમારપાલ વિગેરે સહિત રાણા શ્રી કુંભકર્ણના ' રત્ન-ભંડારી ' * કોલાનો પુત્ર શ્રી વેલાક છે. આ મંદિરની પ્રતિષ્ઠા જિનસાગરસૂરિએ કરી હતી. ત્યારબાદ ખરતરગચ્છના આચાર્યોની નામાવલી આપી છે. પ્રથમ જિનરાજ છે. તેના પછી જિનવર્દ્ધન, જિનચંદ્ર, જિનસાગર અને જિનસુંદર એમ અનુક્રમે આવે છે. ડૉ. ક્લૅટે (Klatt) પ્રસિદ્ધ કરેલી (ઈં. એં. પુ. ૧૧, પૃ. ૨૪૯ માં) ખરતરગચ્છની ' પટ્ટાવલી ' માં જિનરાજ ૫૫ માં નંબરે છે. તેમની પછી જિનભદ્રનું નામ આવે છે. પરંતુ વધારામાં કહેવામાં આવ્યું છે કે " પહેલાં જિનવર્ધ્ધનસૂરિને જિનરાજની ગાદિએ બેસાડવામાં આવ્યા હતા. " પટ્ટાવલીમાં જિનભદ્ર પછી જિનચંદ્રનું નામ આપ્યું છે. પરંતુ આ યાદીમાં જિનભદ્રનું નામજ નથી, અને જિનચંદ્રનું નામ જિનવર્ધ્ધનની પછી આપ્યું છે. પટ્ટાવલીમાં જિન-ચંદ્ર પછી જિનસમુદ્રનું નામ છે ત્યારે આ યાદીમાં જિનસાગર તથા જિનસુંદરનાં નામ, જિનચંદ્રની પછી આપ્યાં છે. પટ્ટાવલીમાં આ ફેરફાર વગર શંકાએ કરવો જોઇએ. * એ નક્કીજ છે કે જિનસમુદ્ર જિનસુંદરની પછીજ થએલા છે. જિનસુંદરની મિતિ હમણાં નીચે

* ' રત્નભંડારી ' નહિં પણ ફક્ત ' ભંડારી ' એટલુંજ લખવું જોઇએ. ' રત્ન ' એ શબ્દનો સંબંધ ' ભંડારી ' સાથે નહિં પણ તેની પહેલાં આપેલા ' પુત્ર ' શબ્દ સાથે છે. અર્થાત્ કોલાનો ' પુત્ર રત્ન ' અને ' ભંડારી ' એમ બે વિશેષણો છે.—સંગ્રાહક.

કહેવામાં આવશે તે લેખમાં વિ. સં. ૧૫૧૩ આપી છે; તથા ચિતોડગઢના એક લેખ ઉપરથી જિનસમુદ્રની મિતિ વિ. સં. ૧૫૯૩ આપી છે. (જુઓ ૧૯૦૪ નો પ્રોગ્રેસરીપોર્ટ, પૃ. ૫૯.) ”

ઉપર મી. એચ. કાઉસેન્સના આપેલા વર્ણનમાં લખવામાં આવ્યું છે કે ટૉડે શાંતિનાથના મંદિરમાંથી મળેલા લેખના વિષયમાં જે ઉલ્લેખ કરેલો છે તે લેખ મળી શકયો નથી. તે સંબંધમાં મ્હારા વિચાર પ્રમાણે ટૉડે સૂચવેલો લેખ તે આજ હોવા સંભવ છે. કારણ કે લેખમાં જણાવ્યા પ્રમાણે આ મંદિર શાંતિનાથનું છે અને તે કુંભારાણાના ભંડારીના પુત્રેજ બંધાવેલું છે. લેખોકત હકીકત પ્રમાણે આ મંદિર ' અષ્ટાપદ ' નામનું છે અને તેમાં મૂલનાયક તરીકે શાંતિનાથની સ્થાપના કરેલી હોવાથી તેમના નામે પણ આ મંદિર પ્રસિદ્ધિ પામ્યું હશે. મી. એચ. કાઉસેન્સ ધારે છે તેમ આ મંદિર ચૌમુખ પ્રતિમાઓ બેસાડવા માટે નથી પરંતુ જેમ બીજી ઘણી ઠેકાણે હોય છે તેમ ' અષ્ટાપદ ' તીર્થની સ્થાપના રૂપે ચોવીસે તીર્થંકરોની મૂર્તિઓ અમુક સંખ્યા પ્રમાણે (૪, ૮, ૧૦ અને ૨ એમ) ચારે બાજુએ બેસાડવા માટેનું છે.

(૪૧૭-૨૧)

મારવાડના જોધપુર રાજ્યમાંના નગર નામના ગામમાં આવેલા જુદા જુદા જૈનમંદિરોમાંથી આ પાંચ લેખો મળી આવ્યા છે.

---

* શ્રીયુત ભાંડારકરના કહેવા પ્રમાણે પટ્ટાવલીમાં ફેરફાર કરવાની કાંઇ જરૂર નથી. પટ્ટાવલીમાં જે ક્રમ છે તે પણ યથાર્થ છે. કારણ એ છે, કે. જિનરાજસૂરિ પછી તેમનો સમુદાય બે શાખાઓ વચ્ચે વહેંચાઈ ગયો હતો. તેમાં પટ્ટાવલીમાં જે ક્રમ છે તે જિનભદ્રસૂરિની પરંપરા (જેને મૂળશાખા કહેવામાં આવે છે) નો છે અને આ લેખમાં જે ક્રમ છે જિનવર્દ્ધનસૂરિની પરંપરાનો છે. તે બંને જિનરાજસુરિની ગાદિએ બેઠા હતા. આ સંબંધમાં વિશેષ જુઓ મ્હારૂં ' વિજ્ઞપ્તિ ત્રિવેણિ ' નામનું પુસ્તક, પ્રસ્તાવના પૃષ્ઠ ૮૧ ઉપર આપેલું ટેબલ.—સંગ્રાહક.

પહેલો લેખ શાંતિનાથના મંદિરનો છે. તેની સાલ સંવત્ ૧૬૧૪ ની છે. આમાં પ્રારંભમાં સાલ આપ્યાં પછી 'વીરમપુર' એવું ગામનું નામ આપ્યું છે જે કદાચિત 'નગર' નું જૂનું નામ હશે. આ પછીના બે લેખોમાં પણ આ નામ લખેલું છે. પછી શાંતિનાથના ચૈત્યનું નામ લખી તિથિ આપી છે જે માર્ગશીર્ષ માસની પ્રથમ દ્વિતીયા છે (પક્ષનો ઉલ્લેખતો કર્યોજ નથી.) ત્યાર બાદ ખરતરગચ્છના આચાર્ય જિનચંદ્રનું નામ આપ્યું છે જે લેખના વખતે વિદ્યમાન હતા. પછી ૪ કાવ્યો આપ્યાં છે અને તેમાં ફકત શાંતિનાથ તીર્થંકરની સ્તવના કરવામાં આવી છે. પછી ધનરાજ ઉપાધ્યાયના કહેવાથી પંડિત મુનિમેરૂએ શિલા ઉપર આ લેખ લખ્યો અને જોધા, દંતા, ગદા અને નરસિંગ નામના સૂત્રધારોએ કોતર્યો, એમ જણાવી, રાઉલ મેઘરાજના રાજ્ય સમયે શાંતિનાથના મંદિરનો આ 'નાલિ મંડપ' બનાવવામાં આવ્યો એમ જણાવ્યું છે.

બીજો (નં. ૪૧૮ નો) લેખ ઋષભદેવના મંદિરમાંનો છે. લેખોમાં આ મંદિરને વિમલનાથનું મંદિર જણાવ્યું છે. હકીકતમાં એમ છે કે–સં. ૧૫૬૮ ના વૈશાખ શુદિ ૭ ના દિવસે. જ્યારે રાઉલ કુંભકર્ણ રાજ્ય કરતો હતો ત્યારે, તપાગચ્છના આચાર્ય હેમવિમલસૂરિના શિષ્ય પં. ચારિત્રસાધુગણિના ઉપદેશથી વિરમપુરના જૈનસમુદાયે વિમલનાથના મંદિરમાં રંગમંડપ કરાવ્યો. સૂત્રધાર હેલાએ તે તૈયાર કર્યો.

ત્રીજો (નં. ૪૧૯) લેખ પાર્શ્વનાથના મંદિરનો છે. ભાવાર્થ આ પ્રમાણે—

સં. ૧૬૮૧ ના (આ સંવત્ આષાઢાદિ છે, એટલે તેની શરૂઆત આષાઢમાસથી થાય છે) ચૈત્ર વદિ ૩ સોમવારના દિવસે રાઉલ જગમાલના રાજ્ય સમયે વીરમપુરના પલ્લીવાલ ગચ્છના ભટ્ટારક યશોદેવની વિદ્યમાનતામાં, પાર્શ્વનાથના મંદિરમાં પલ્લીગચ્છના શ્રાવકોએ ત્રણ ગોખલાઓ સાથે 'નિર્ગમચતુષ્કિકા' એટલે મંદિર

બહાર નિકળવાના માર્ગની ચૌકી કરાવી. આ લેખ, ઉપાધ્યાય હરશેખરના શિષ્ય ઉ. કનકશેખરના શિષ્ય ઉ. સુમતિશેખરે લખ્યો. સૂત્રધાર હેમાના પુત્રે (જેનું નામ જતું રહયું છે) [તે કોતર્યો.]

છેલ્લા બે લેખો, ઉપર જણાવેલા ઋષભદેવના મંદિરમાંજ આવેલા છે. તેમાં પ્રથમની મિતિ સં. ૧૬૬૭ ના દ્વિતીય અષાઢ સુદી ૬ શુક્રવારની છે. રાઉલ તેજસી તે વખતે રાજ્ય કરતો હતો. તપાગચ્છના આચાર્ય વિજયદેવનું નામ છે. લેખ અપૂર્ણ છે.

બીજા લેખની મિતિ સં. ૧૬૩૭ વૈશાખ સુદિ ૩ ગુરૂવારની છે. રાઉલ મેઘરાજ રાજા હતો. તપાગચ્છના આચાર્ય હીરવિજયસૂરિ અને તેમના પટ્ટધર વિજયસેનસૂરિની વિદ્યમાનતામાં ધર્મસાગરગણિના ઉપદેશથી સંઘે કરાવ્યું, (શું કરાવ્યું તેનું નામ આપવું રહી ગયું છે), એવી નોંધ છે.

(૪૨૨-૨૩)

આ બે લેખો જસોલ (મારવાડ-જોધપુર રાજ્યમાં) ગામના શાંતિનાથના મંદિરમાંના પાટડાઓ ઉપર લખેલા છે.

પહેલો લેખ સં. ૧૨૪૬ ના કાર્તિક વદિ ૨ નો છે અને તેમાં લખેલું છે કે શ્રી દેવાચાર્ય (વાદીદેવસૂરિ) ના ગચ્છવાળા ખેટ્ટ (ગામનું નામ છે) ના મહાવીર મંદિરમાં શ્રેષ્ઠી સહદેવના પુત્ર સોનિગે ' स्तंभजुग ' એટલે બે થાંભલાઓ કરાવ્યા.

બીજો લેખ સં. ૧૨૧૦ ના શ્રાવણ વદિ ૭ નો છે. તેમાં કોઇ વિજયસિંહ નામના અધિકારી યા ઠાકુરે વાલિગ (?)ના દાનનું શાસનપત્ર કરી આપ્યું તે નોંધવામાં આવ્યું છે. આમાંની પહેલાંની ૩ પંક્તિઓ સંસ્કૃતમાં છે અને પછીની ૪ લીટિઓ તે વખતે પ્રચલિત એવી દેશીભાષા (કે જે ગુજરાતી-રાજસ્થાનીની પૂર્વજ છે) માં લખેલી છે. આ ભાગમાં જણાવ્યું છે કે, ખેડ (ગામ)માં જે રાણો

(ઠાકુર) થાય તે જો આ ' વાલિગ ' (?) લઇ લે અથવા ' કુહાડુ ' (?) લઈ લે તેને ગધેડે ચઢવાની ગાળ આપવામાં આવી છે.

આ લેખોમાં લખ્યા પ્રમાણે એ ગામનું મૂળ નામ ખેડ (સંસ્કૃત ખેટ) હતું. તથા તે મંદિર પણ મૂળ મહાવીરનું હતું. પણ હાલમાં શાંતિનાથનું કહેવાય છે.

(૪૨૪)

આ લેખ મારવાડના પાલડી નામના ગામનો છે. એની મિતિ સંવત્ ૧૨૪૯ ના માઘ સુદિ ૧૦ ગુરૂવારની છે. તે વખતે મહારાજાધિરાજ કેલ્હણદેવ નડુલ (નાડોલ) નો રાજા હતો. અને તેનો પુત્ર જયસિંહ (જ્યાંથી આ લેખ પ્રાપ્ત થયો છે ત્યાંનો ?) અધિકાર ચલાવતો હતો. તે વખતે, તેનો મહામાત્ય વાલ્હણ અને મહં. સૂમદેવના પુત્ર રાજદેવે મહાવીરદેવને પાટહ્યલી(?)માંથી ૧ દ્ર [મ્મ ?] ભેટ આપવાની કબુલાત આપી.

(૪૨૫)

આ લેખ મારવાડનાજ વઘીણા નામના ગામમાંથી મળ્યો છે. આમાં સંવત્ ૧૩૫૯ ના વૈશાખ શુદિ ૧૦ શનિવારના દિવસે, નાડોલ પ્રદેશમાં આવેલા વાઘસીણ (હાલમાં વઘીણા) ગામમાં મહારાજ સામંતસિંહદેવના રાજ્ય સમયમાં, વાઘસીણ અને ધુળિયા ગામના રહેવાસી કેટલાક સોલંકીઓએ શાંતિનાથદેવના યાત્રોત્સવ નિમિત્તે એવું દાન કર્યું કે, ઉકત બંને ગામના દરેક અહરટ્ટ પ્રતિ ૪ સેઇ તથા દરેક ઢીંબડા પ્રતિ ૨ સેઇ ગોધુમ એટલે ગહું પ્રતિવર્ષ આપવાં. દાતાઓનાં નામો આ પ્રકારે છે—

વાઘસીણ ગામના સોલંકી પાભટ પુત્ર રજત.
,, ગાગદેવ ,, આંગદ અને માંડલિક.
,, સીમાલ ,, કુંતા અને ધારા.
,, માલા ,, મોહણ, ત્રિભુવણ અને પદા.
,, હરપાલ.
,, ધૂમણ.

પટીયાયત્ વણિગ સીહા.

ધુલિયા ગામના—સોલંકી જયણસીંહ પુત્ર જયતમાલ.

„ મંડલિક.

(૪૨૬)

સિરોહીરાજ્યના વાસા નામના ગામથી બે માઇલ ઉપર એક નામાવશેષ થએલું કાળાગરા નામનું ગામ હતું ત્યાંથી આ લેખ પ્રાપ્ત થયો છે. લેખની ૧૪ પંક્તિઓ ઉપલબ્ધ છે તેમાં પ્રથમ પાંચ તથા ૧૧ અને ૧૨ એમ ૭ પંક્તિઓ અખંડ છે. બાકીનો ઘણોખરો ભાગ ખંડિત થઇ ગયો છે.

લેખની મિતિ સં. ૧૩૦૦ ના જ્યેષ્ટ સુદિ ૧૦ સોમવારની છે. તે વખતે ચંદ્રાવતી (આબૂની નીચેનું નષ્ટ થએલું પુરાતન સ્થાન) માં મહારાજાધિરાજ આલ્હણસિંહ રાજ્ય કરતો હતો અને તેનું પ્રધાનપણું મહં. પેતા કરતો હતો. પછીની હકીકત નષ્ટ થઇ ગઇ છે પરંતુ એટલું જણાય છે, કે, મહં. પેતાએ, કલાગરગામમાં પાર્શ્વનાથ-દેવ માટે કાંઇક ભેટ આપવા માટે આ શાસન લખી આપ્યું હતું.

આ લેખમાં જણાવેલો રાજા આલ્હણ કયા વંશનો હતો તે હજી ચોક્કસ જાણી શકાયું નથી. પંડિત ગૌરીશંકર હીરાચંદ ઓઝા પોતાના सिरोही राज्य का इतिहास નામના હિંદી પુસ્તકમાં (જુઓ પૃષ્ટ ૧૫૪ ની નોટ) લખે છે કે—

" સિરોહી રાજ્યના વાસાગામથી બે માઇલ ઉપર કાળાગરા કરીને એક ગામ હતું, જેનો હાલમાં કાંઈ પણ અંશ વિદ્યમાન નથી, પરંતુ ત્યાંથી એક શિલાલેખ વિ. સં. ૧૩૦૦ (ઈ. સ. ૧૨૪૩) નો મળ્યો છે જેમાં ચંદ્રાવતીના મહારાજાધિરાજ આલ્હણસિંહનું નામ છે. એ આલ્હણસિંહ કયા વંશનો હતો એ બાબતમાં તે શિલાલેખમાં કાંઇ પણ લખ્યું નથી. આવી સ્થિતિમાં એજ અનુમાન થઇ શકે છે

* આ ' સોલંકી ' તે રાજપુત્ર (રજપૂત) ' ચાલુક્ય ' શબ્દનો અપભ્રંશ છે.

કે આલ્હણસિંહ યા તો કૃષ્ણરાજનો પુત્ર હશે અને તેના પછી તે (કૃષ્ણરાજ) ના બીજા પુત્ર પ્રતાપસિંહે રાજ્ય મેળવ્યું હોય, કે જેથી મોટા ભાઈનું નામ છોડી દઇ પ્રતાપસિંહને તેના પિતા સાથે જોડી દેવામાં આવ્યો હોય. અને જો આલ્હણસિંહ કોઈ બીજાજ વંશનો * હોય તો તો એમ માનવું પડશે કે તેણે કાન્હડદેવ અથવા તેના પુત્ર પાસેથી ચંદ્રાવતી પડાવી લીધી હશે. "

(૪૨૭)

સીરોહી રાજ્યના કાયદ્રાં × નામના ગામના જૈનમંદિરની આજુ-બાજુ આવેલી દેવકુલિકાઓમાંથી એકના દ્વાર ઉપર આ લેખ કોતરેલો છે. લેખ ત્રણ અનુષ્ટુભ્ શ્લોકોમાં લખાએલો છે અને તેનો ભાવાર્થ આ પ્રમાણે છેઃ—

ભિલ્લમાલ (જેનું બીજું નામ શ્રીમાલ પણ છે) નગરથી નિકળેલા પ્રાગ્વાટ (પોરવાડ) વણિકોમાં શ્રેષ્ઠ અને રાજાવડે પૂજિત એવો એક ગોલચ્છી (?) નામે પ્રસિદ્ધ શ્રીમાન્ હતો. તેને જજ્જુક, નમ્મ અને રામ એમ ત્રણ પુત્રો હતા. તેમાંથી જજ્જુકના પુત્ર વામને સંસારથી ત્રસ્ત થઇ મુક્તિ મેળવવા માટે આ જૈનમંદિર બંધાવ્યું. છેવટે, ' સંવત્ ૧૦૯૧ ' ની સાલ આપી છે.

(૪૨૮)

આ લેખ સીરોહી રાજ્યના ઉથમણ નામના ગામમાંથી મળ્યો છે. લેખની ૩ લીટીઓ છે જેમાં પ્રથમ પંક્તિનો લગભગ પોણો ભાગ ગદ્યમાં છે અને બાકી પદ્યમાં છે. પદ્યભાગ ત્રણ અનુષ્ટુભ્ શ્લોકનો બનેલો છે. (આ શ્લોકો વ્યાકરણની દૃષ્ટિએ ભ્રષ્ટ છે.) હકીકત આ પ્રમાણે.

* પ્રસ્તુતમાં ચંદ્રાવતીના પરમાર વંશનું વર્ણન ચાલતું હોવાથી, બીજા એટલે પરમાર શિવાયના વંશનો હોય. એમ સમજવું—**સંગ્રાહક.**

+ કાયંદ્રા ગામ માટે જુઓ ઉપર પૃષ્ટ ૧૫૫ માં આવેલા ' કાસહૃદગચ્છ ' ઉપર આપેલી નોટ.

સંવત્ ૧૨૫૧ ના આષાઢ વદિ ૫ ગુરૂવારના દિવસે ઊથણ નામના સુસ્થાનમાં આવેલા નાણકીયગચ્છના પાર્શ્વનાથના મંદિરમાં, કોઇ ધનેશ્વર નામના ગૃહસ્થનો પુત્ર યશોભટ અને તેની બ્હેન ધરમતી આ બંને જણાએ સુંદર રંગમંડપ બનાવ્યો. આ કામમાં યશોભટનો પુત્ર યશધર તથા તેના ભાઇઓ નામે દેવધર, આલ્હા અને પાલ્હા પણ તેમને અનુમત હતા.

(૪૨૯)

આ લેખ મારવાડના ગાંગાણા નામના ગામમાંથી ઉપલબ્ધ થયો છે. સાર આ પ્રમાણે છે—

સં. ૧૨૪૧ ના વૈશાખ સુદિ ૭ ના દિવસે, કેલ્હણદેવના રાજ્ય સમયે અને તેનો પુત્ર મોઢલદેવ ઘંઘાણક (ગાંગાણા) નો અધિકાર ચલાવતો હતો ત્યારે, ત્યાંના શ્રીમહાવીરદેવના વાર્ષિક ઉત્સવનિમિત્તે પનાયિય (?) ભં. યદુવીર ગુણધરે માંડવ્યપુરની મંડપિકામાંથી એક (?) દ્રમ્મ દર મહિને આપવાની કબુલાત આપી. પછી પુરાણોના પ્રસિદ્ધ બે શ્લોકો આપ્યા છે. છેવટના શ્લોકમાં લખેલું છે કે-દેવદાન તરીકે અપાએલી વસ્તુનો (ચાહે પોતે આપી હોય અથવા બીજાએ આપી હોય) જો કોઈ અપહાર કરે છે તે ૬૦ હજાર વર્ષ સુધી નરકમાં કીડો થઇને રહે છે.

(૪૩૦)

આ શિલાલેખ સીરોહી રાજ્યના ઝાડોલી ગામમાં આવેલા શાંતિનાથના મંદિરમાંથી મળી આવ્યો છે. આના સંબંધમાં વિશેષ જાણવા લાયક હકીકત શ્રીયુત ભાંડારકર નીચે પ્રમાણે આપે છે. (જુઓ, આર્કિઑલૉજીકલ સર્વે, વેસ્ટર્ન સર્કલ, પ્રોગ્રેસ રીપોર્ટ સ. ૧૯૦૫-૦૬, પૃષ્ટ ૪૮):—

" ઝાડોલી ગામ સીરોહીથી પૂર્વમાં ૧૪ માઇલ દૂર આવેલું છે. ત્યાં એક શાંતિનાથનું જાનું જૈનમંદિર છે. અન્ય જૈન દેવાલયોની માફક આ પણ એક કંપાઉંડમાં ઘેરાએલું છે અને તેની આજુબાજુએ

દેવકુલિકાઓ તથા પરસાલો આવેલી છે. આગળના ભાગમાં આવેલા દેવગૃહમાં એક મ્હોટી શિલા જડેલી છે. અને તેના ઉપર એક લેખ કોતરેલો છે. આ લેખ પરમાર રાજા ધારાવર્ષના રાજ્યનો હોઇ તેની મિતિ 'સંવત ૧૨૫૫ ના આસોય સુદિ ૭ બુધવાર'ની છે જે ડાકટર કીલહોર્નના ગણવા પ્રમાણે ઈ. સ. ૧૧૯૮ ના સપ્ટેંબર, તારીખ ૯ બુધવાર થાય છે. લેખ ઉપરથી એમ જણાય છે કે પહેલાં આ મંદિર મહાવીરદેવનું હતું. હાલમાં જેમ શાંતિનાથનું કહેવાય છે તેમ નહિ. આ લેખમાં એમ છે કે ધારાવર્ષની રાણી શ્રૃંગારદેવિએ જમીનનો એક ભાગ મંદિરને બક્ષીસ કર્યો હતો. આ દેવાલયનો અંદરનો ભાગ ખાસ જોવાલાયક છે. પરંતુ બહારનું દ્વાર ઉદેપુર સ્ટેટના કરેડા ગામમાં આવેલા પાર્શ્વનાથના મંદિરના જેવું તથા તેના સ્તંભો અને કમાનો આબુના વિમલશાહના દેવાલયના જેવી છે.

ત્યાં આગળ પરસાળમાં એક બીજો પણ શિલાલેખ છે. જેની મિતિ વિ. સં. ૧૨૩૬, ફાલ્ગુણ વદિ, ચતુર્થીની છે. તેમાં શ્રીદેવચંદ્રસુરિએ કરેલી ઋષભદેવની પ્રતિમાની પ્રતિષ્ઠા વિષે ઉલ્લેખ છે. આ મૂર્તિ પાસેના કોઇ દેવકુલમાં હશે ".

મૂળ આ લેખ પાંચ પંકિતમાં લખાએલો છે. તેમાં છેવટની પંકિતનો અર્ધા ઉપર જેટલો ભાગ ગદ્યમાં છે બાકી બધો પદ્યમય છે. પદ્યોની સંખ્યા ૭ છે અને તે વસંતતિલકા, આર્યા, શાર્દૂલવિક્રીડિત અને અનુષ્ટુભ જેવા જુદા જુદા છન્દોનાં છે.

પ્રથમ પદ્યમાં મહાવીરદેવની સ્તુતિ કરવામાં આવી છે. બીજામાં, અઢારસો દેશમાં શિરોમણિ સમાન ચંદ્રાવતી નગરીના પ્રમારકુલના રાજા ધારાવર્ષનું નામ છે. ત્રીજામાં તેની પટ્ટરાણી શૃંગારદેવી કે જે કેલ્હણ (નાડોલના ચૌહાણ) ની પુત્રી થતી હતી, તેનો ઉલ્લેખ છે. ત્યાર પછીના પદ્યમાં, તે ગામનો કારભાર ચલાવનાર મંત્રી નાગડનો નામોલ્લેખ કરેલો છે. પાંચમા પદ્યમાં, ૧૨૫૫ ની સાલનો ઉલ્લેખ છે, તથા દુંદુભિ (?) નામના ગામનું સૂચન છે, જે કદાચિત્ ઝાડોલીનું

પુરાતન નામ હશે (?). પછીના કાવ્યમાં, મહાવીરના મંદિરના શ્રાવકોએ, તે મંદિરમાં છ ચૌકી સહિત શ્રીમંડપનો ઉદ્ધાર કર્યો તેનો ઉલ્લખ કરેલો છે. ત્યાર બાદ આવેલા કાવ્યમાં, એ ત્રિકનું (ત્રગડું જેને કહે છે તેનું) યાવચ્ચંદ્રદિવાકરૌ સુધી સ્થાયિત્વ ઇચ્છયું છે. આઠમા શ્લોકમાં, શ્રીમહાવીર દેવની પૂજા માટે ઉકત રાણી શૃંગારદેવીએ એક સુંદર વાડી ભેટ આપી તેનું કથન છે. અંતિમ પદ્યમાં, આ દાનમાં દાણિક એટલે મારવાડમાં જેને ડાણી કહે છે તે (જકાત લેનાર) તથા નીરડ સૂત્રધાર એ બંને સાક્ષીભૂત થયા છે, એમ જણાવ્યું છે.

પછીના ગદ્યમાં, પ્રારંભમાં શ્રીતિલકપ્રભસૂરિનું નામ આપ્યું છે જેમણે આ લેખની રચના કરી હતી. છેવટે, 'સંવત્ ૧૨૫૫ ના આસોય સુદિ ૭ બુધવાર' ની ફરી મિતિ આપી જણાવ્યું છે કે એ દિવસે બધા શ્રાવકોએ મળીને ત્રિકનો ઉદ્ધાર કરાવ્યો.

(૪૩૧ થી ૪૪૩.)

આ નંબરોવાળા ૧૩ લેખો, મારવાડના પ્રસિદ્ધ શહેર મેડતામાંથી મળેલા છે. તે શહેર આગળના વખતમાં એક ઘણુંજ ભરભરાટીવાળું અને વ્યાપારનું કેન્દ્ર હતું. અકબર, જહાંગીર અને શાહેજહાં બાદશાહોની વખતમાં ત્યાં જૈન કોમની ઘણીજ આબાદી અને ઉન્નત સ્થિતિ હતી. વિશેષ કરીને તપાગચ્છ અને ખરતરગચ્છ એ બે ગચ્છવાળાઓનું પ્રાબલ્ય વધારે હતું. તે વખતના તપાગચ્છના હીરવિજય, વિજયસેન અને વિજયદેવ નામના, અને ખરતરગચ્છના જિનચંદ્ર, જિનસિંહ અને જિનરાજ નામના સુપ્રસિદ્ધ આચાર્યો અનેક વાર ત્યાં ચાતુર્માસ રહેલા છે તેમજ ઉકત ગચ્છોના બીજા અનેક વિદ્વાન યતિયોએ ઘણીવાર ત્યાં નિવાસ કરેલો છે. એ ગામમાં હાલમાં ૧૨ જૈનમંદિરો વિદ્યમાન છે. એ મંદિરોમાંથી કેટલાકની પ્રતિમાઓ અને તેમની નીચેની વેદિઓ કે જેમને મારવાડમાં 'ચરણચોકી' કહે છે તેમના ઉપર કોતરેલા આ બધા લેખો મળી આવે છે. બાબૂ પૂરણચંદ્રજી નાહારના લેખસંગ્રહમાં મેડતાના લેખોની સંખ્યા, આ સંગ્રહ કરતાં વધારે છે. પરંતુ મ્હને પ્રથમ જેટલા મળ્યા તેટલાજ

અહીં છાપવામાં આવ્યા છે. કહેવાની જરૂર નથી કે આ લેખ પણ બીજા લેખોની માફક શ્રીયુત્ ભાંડારકર મહાશયેજ મોકલી આપ્યા હતા.

આ લેખોમાંના પહેલાંના ત્રણ લેખો, જેને ત્યાંના લોકો 'નવું મંદિર' કહે છે તેમાંની પ્રતિમાઓ ઉપરના છે. * હકીકત સ્પષ્ટજ છે. સાર-રૂપ ટાંચણ નીચે પ્રમાણે છે.

૪૩૧. સાલ ૧૬૧૧. બૃહત્ખરતરગચ્છના આચાર્ય જિનમાણિક્યના સમયમાં, શ્રીમાલ જાતિના પાપડ ગોત્રવાળા જીવરાજે પાર્શ્વનાથનો પરિગૃહ (પરિકર) કરાવ્યો. લેખમાં છેવટનું વાક્ય મ્હારી પાસેની નોંધમાં શંકિત છે, પરંતુ બાબૂ પૂ. નાહારના સંગ્રહમાં धर्मसुंदर गणिना प्रतिष्ठितं, शुभं भवतु આ પ્રમાણે આપ્યું છે, તે પ્રમાણે ધર્મસુંદર ગણિએ ઉકત પરિકરની પ્રતિષ્ઠા કરી, એમ નિશ્ચિત થાય છે.

૪૩૨. મિતિ ૧૫૬૯ ના માઘ સુદિ ૧૩, સ્તંભતીર્થ (ખંભાત) ના ઓસવાલ જ્ઞાતિના સા જીરાકે પોતાના કુટુંબ સાથે (નામો આપ્યાં છે) પિતાના વચનથી, સુમતિનાથની પ્રતિમા કરાવી. પ્રતિષ્ઠા કરનાર તપાગચ્છના સુમતિસાધુસૂરિના પટ્ટધર હેમવિમલસૂરિ. સાથે મહોપાધ્યાય અનંતહંસગણિ વિગેરે શિષ્ય પરિવાર હતો.

૪૩૩. મિતિ સં. ૧૫૦૭ ના ફા. વ. ૩ બુધવાર. ઓસવાલ જાતિના વહરા (વો'રા) હિમતિએ પિતાના કલ્યાણાર્થે શાંતિનાથની પ્રતિમા કરાવી. ખરતરગચ્છના જિનભદ્રસૂરિના શિષ્ય જિનસાગરસૂરિએ પ્રતિષ્ઠા કરી.

૪૩૪. આ લેખ 'ચોપડાંરો મંદિર' જેને કહેવામાં આવે છે તેમાંની પ્રતિમા ઉપર કોતરેલો છે. આ પછી, નં. ૪૩૯ અને નં. ૪૪૩ ના લેખો પણ આ લેખને પૂરેપૂરા મળતા છે તેથી ત્રણેનો સાર આ પ્રમાણે છેઃ—

* આ બધા લેખોના સ્થળ માટે મ્હારી પાસે ચોક્કસ નોંધ નથી. લેખોની નકલો જે મ્હને મળી છે તેમની ઉપર સ્થળ-નોંધ આપી છે ખરી પરંતુ તે બહુજ ગડબડવાળી અને આડીઅવળી છે, તેથી સ્થળ સંબંધે ભ્રાંતિ જણાય તો તે સંભવિત છે.

મિતિ સં. ૧૬૭૭ ના જ્યેષ્ઠ વદિ ૫ ગુરૂવાર. તે વખતે બાદશાહ જહાંગીર રાજ્ય કરતો હતો. શાહજાદા શાહજહાંનું નામ પણ આપેલું છે. ઓસવાલ જ્ઞાતિના ગણધર ચોપડા ગોત્રવાળા સંઘવી આસકરણે પોતે બનાવેલા મમ્માણી (સંગેમર્મર) ના પથ્થરના સુંદર વિહારમાં (મંદિર) શાંતિનાથ તીર્થંકરની મૂર્તિની સ્થાપના કરી જેની પ્રતિષ્ઠા બૃહત્ખરતર ગચ્છના આચાર્ય જિનરાજસૂરિએ કરી. તેમની સાથે તેમના ઉત્તરાધિકારી જિનસાગરસૂરિ વિગેરે શિષ્ય પરિવાર પણ હતો. સૂત્રધારનું નામ સુજા હતું.

લેખોમાં સં. આસકરણના પૂર્વજો અને કુટુંબિઓનાં જે નામો આપ્યાં છે તેમનો વંશવૃક્ષ નીચે પ્રમાણે બને છેઃ—
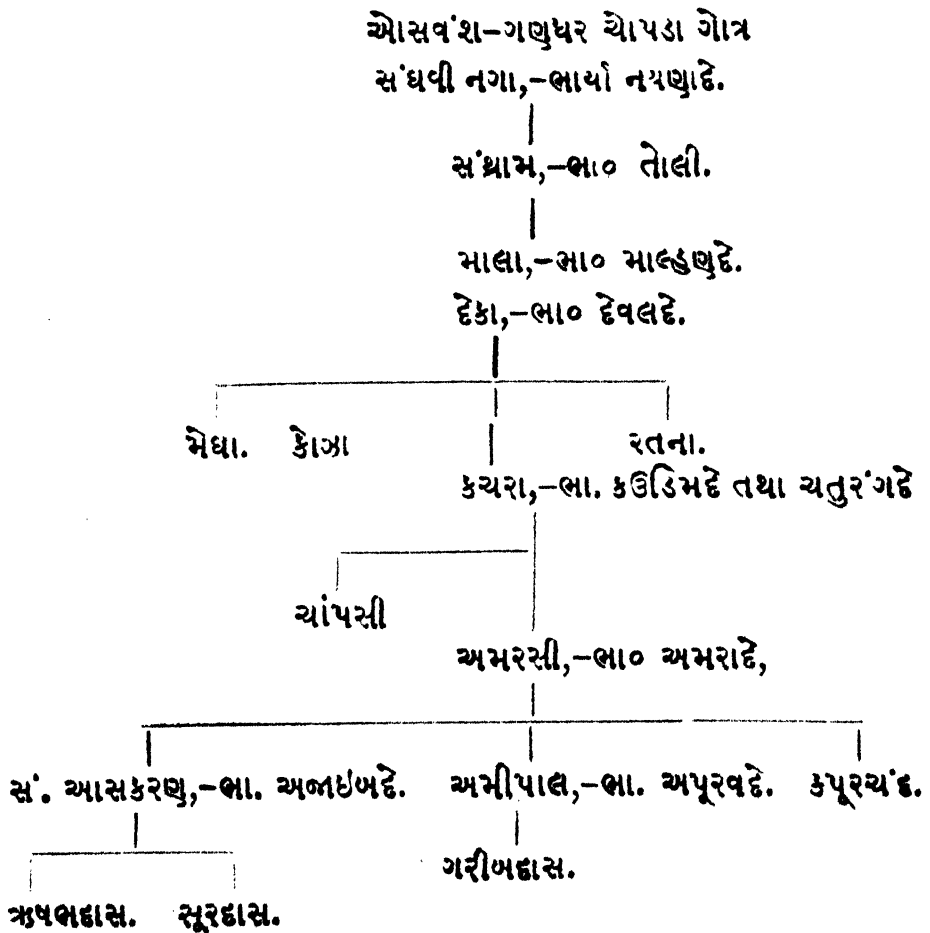
આસકરણે અર્બુદાચલ એટલે આબુ અને વિમલાચલ એટલે શત્રુંજયના સંઘો કાઢયા હતા અને તેના લીધે તેણે સંઘપતિનું તિલક પ્રાપ્ત કર્યું હતું. તથા જિનસિંહસૂરિની આચાર્ય પદ્વીનો નંદિ મહોત્સવ કર્યો હતો. * તેમજ બીજાં પણ અનેક ધર્મકર્તવ્યો કર્યાં હતાં.

પ્રતિષ્ઠા કર્તા આચાર્યની વંશાવલીમાં, પ્રથમ જિનચંદ્રસૂરિ છે જેમણે અકબર બાદશાહને પ્રતિબોધ આપ્યો હતો અને બાદશાહે તેમને ' યુગ પ્રધાન ' ની પદ્વી આપી હતી. તેમના પછી જિન-સિંહસૂરિનું નામ છે. તેમણે કઠિન એવા કાશ્મીર દેશમાં વિહાર એટલે મુસાફરી કરી હતી. વાર, સિંદૂર, અને ગજ્જણા (ગિઝની)

* ક્ષમાકલ્યાણગણિની ' ખરતરગચ્છ પટ્ટાવલી ' માં આ મહોત્સવની મિતિ ' સંવત્ ૧૬૭૪, ફાલ્ગુણ સુદિ ૭ ' આપી છે. યથા—

' ततः सं. १६७४ फाल्गुन सुदि सप्तम्यां मेडताह्वये नगरे चोपडागोत्रीय साह आसकरणकृतमहोत्सवेन सूरिपदं ।'

શ્રીયુત ભાંડારકરે, આર્કિઑલૉજીકલ સર્વે, વેસ્ટર્ન સર્કલ, ના સન્ ૧૯૧૦ ના પ્રોગ્રેસ રીપોર્ટ (પૃ. ૬૨) માં, મેડતાના આ પ્રસ્તુત શિલાલેખની સાર ગર્ભિત નોંધ લખી છે તેમાં તેમણે ઉપરના વાકયનો (જે મૂલમાં ' विहितकठिनकाश्मीरविहार ' આવો પાઠ છે તેનો) વિચિત્રજ અર્થ આપ્યો છે. અને શત્રુંજયના લેખોમાં (પ્રસ્તુત સંગ્રહમાંના લેખ નં. ૧૭, ૧૮ અને ૧૯ માં) આવેલા આજ વાક્યના ડૉક્ટર બુલ્હરે વાંચેલા ખરા પાઠ તેમજ તેના કરેલા યથાર્થ અર્થને ભ્રાંતિવાળો ધારવાથી પોતેજ વિચિત્ર ભ્રાંતિમાં ગુંચવાઈ ગયા છે. શ્રીયુત ભાંડારકરની એ નોંધ નીચે પ્રમાણે છે:—

" વળી, તેણે [જિનસિંહે] કબિલ (કાબુલ) અને કાસ્મીરમાં વિહાર અર્થાત્ મંદિરો બંધાવ્યાં, અને શ્રીકર, શ્રીપુર (શ્રીનગર) અને ગજ્જર્ણક (ગઝની) માં અમારી પડહ વજડાવ્યો. લગભગ આની આ હકીકત શ-ત્રુંજયના શિલાલેખોમાં આવે છે; પણ ધારવા પ્રમાણે બુલ્હર કબિલ એટલે ' કાબિલ ' કે જે નામથી કાબુલ હજી સુધી પણ મારવાડમાં પ્રસિદ્ધ છે, તેને બદલે કઠિન વાંચે છે તે ખોટું છે. " ' વિહાર ' શબ્દ જૈન સાધુઓમાં ' વિચરણ અર્થાત ' મુસાફરી ' ના અર્થમાં પણ વિશેષરૂપે વપરાય છે તેનો બરાબર ખ્યાલ ન આવવાથી શ્રીયુત ભાંડારકરે ' વિહાર ' એટલે ' મંદિર '

આદિક દેશોમાં પણ તેમણે અમારી એટલે જીવદયા પ્રવર્તાવી હતી. જહાંગીર બાદશાહે તેમને ' યુગ પ્રધાન ' ની પદ્વી સમર્પી હતી. ત્યારબાદ પ્રસ્તુત પ્રતિષ્ઠા કરનાર જિનરાજસૂરિના સંબંધમાં લખવામાં આવ્યું છે કે તેમને અંબિકા દેવિએ વર આપ્યો હતો. સંઘવી શીવજીએ કરાવેલા શત્રુંજયના અષ્ટમ ઉદ્ધારની તેમણે પ્રતિષ્ઠા કરી હતી. ભાણુવડનગરમાં પાર્શ્વનાથની પ્રતિમાની સ્થાપના કરી હતી. તેઓ જાતે બોહિત્થ (હાલમાં જેને બોથરા કહે છે) વંશ એટલે ગોત્રના હતા અને તેમના પિતાનું નામ ધર્મસી તથા માતાનું નામ ધારલદે હતું.

આ આચાર્યોના સંબંધમાં લખેલી હકીકતને, શત્રુંજય પર્વતના ચૌમુખજીની ટુંકમાંના લેખોની (જુઓ, ઉપર લેખ નં. ૧૭ થી ૨૦ તથા તેમનું અવલોકન) તથા ' ખરતરગચ્છ પટ્ટાવલી ' ની પણ પૂરેપૂરી પુષ્ટિ મળેલી છે. ક્ષમાકલ્યાણકગણિ પોતાની પટ્ટાવલીમાં આ સં. આસકરણની પ્રતિષ્ઠાનો પણ ઉલ્લેખ કરે છે. યથા

' तथा पुनर्मेडताख्ये नगरे गणधरचोपडागोत्रीय संघपतिश्री आसकरणसाह कारित चैत्याधिष्ठायक श्रीशान्तिनाथप्रतिष्ठा निर्मिता। '

૪૩૫. આ લેખ ' લોઢાંરો મંદિર ' માં જે ચિંતામણિ પાર્શ્વનાથની

નો અર્થ લઈ ઉપર પ્રમાણે વિચાર બાંધ્યો છે, પરંતુ તે સ્પષ્ટ ભ્રાંતિ છે. શત્રુંજયના લેખોમાં ' કબિલ ' નહિ પણ ' કઠિન ' પાઠજ સ્પષ્ટ રીતે લખેલો છે. તેમજ અન્યાન્ય ઐતિહાસિક ઉલ્લેખોથી પણ તેજ બાબત સત્ય ઠરે છે. કાબુલમાં કોઈએ ' વિહાર ' એટલે જૈનમંદિર બાંધ્યું હોય તેનો દાખલો જૈનસાહિત્યમાં હજી સુધી મારી નજરે આવ્યો નથી. કાશ્મીરમાં જૈનયતિઓના માટે મુસાફરી કરવી તે ઘણુંજ કઠિન કામ હોવાથી અને જિનસિંહ એક વખતે અકબરની સાથે ત્યાં બહુ પરિશ્રમ સહન કરીને ગએલા હોવાથી તેમનું આ કામ ખાસ શિલાલેખમાં નોંધવા જેવું ગણાયું છે. તપાગચ્છના હીરવિજયસૂરિના સાધુ મહોપાધ્યાય શાંતિચંદ્રજી પણ એક વખતે ઘણો ત્રાસ સહન કરી અકબરની સાથે એ પહાડી મુલ્કમાં ગયા હતા જેનો ઉલ્લેખ ઘણે ઠેકાણે કરેલો જોવામાં આવે છે.

પ્રતિમા છે તેના ઉપર કોતરેલો છે. મિ. સં. ૧૬૬૯ ના માઘ સુદિ ૫ શુક્રવાર, મહારાજાધિરાજ સૂર્યસિંહના રાજ્ય વખતે, ઉપકેશ જ્ઞાતિના લોઢાગોત્રવાળા સં. રાયમલ્લના પુત્ર સં. લાષાકે પાર્શ્વનાથની પ્રતિમા કરાવી. પ્રતિષ્ઠા કરનાર ખરતરગચ્છની આદ્યપક્ષીય એટલે આદિશાખાવાળા જિનસિંહસૂરિના શિષ્ય જિનચંદ્રસૂરિ.

૪૩૬. 'સાંડારીપોળ' માંના મંદિરમાંથી મળેલો. મિતિ સં. ૧૬૮૭ ના જ્યેષ્ટ સુદિ ૧૩ ગુરૂવાર. સં. જસવંતના પુત્ર અચલદાસે વિજયચિંતામણિ નામે પાર્શ્વનાથની પ્રતિમા કરાવી. પ્રતિ. તપાગચ્છના વિજયદેવસૂરિ.

૪૩૭. 'કડલાજીકો મંદિર' માંથી પ્રાપ્ત. મિતિ સં. ૧૬૮૪ માઘ સુદિ ૧૦ ને સોમવાર. પ્રતિમા કરાવનાર તથા પ્રતિષ્ઠા કરનાર ઉપર પ્રમાણે.

૪૩૮. 'સાંડારી પોળ' માંથી મળેલો. મિતિ સં. ૧૬૭૭ ની અક્ષયતૃતીયા એટલે વૈશાખ સુદિ ૩ શનિવાર. મેડતાની રહેનારી સા. લાષાની સ્ત્રી સરૂપદેએ મુનિસુવ્રતની પ્રતિમા કરાવી. પ્રતિ. જહાંગીર બાદશાહે જેમને મહાતપાનું બિરૂદ આપ્યું તે વિજયદેવસૂરિ.

૪૩૯. આ લેખ નવા મંદિરમાં આવેલી ઋષભદેવની પ્રતિમાની નીચે ચરણ ચોકી ઉપર કોતરેલો છે. ભાવાર્થ ઉપર આપી દેવામાં આવ્યો છે.

૪૪૦. મહાવીરના મંદિરમાંથી મળેલો. મિતિ નં. ૩૩૮ પ્રમાણે. મેડતાના રહેવાશી ઓસવાલ જ્ઞાતિના સમદડિયા ગોત્રવાળા સા. માનાના પુત્ર સા. રામાકે મુનિસુવ્રતની મૂર્તિ બનાવી પ્ર. વિજયદેવસૂરિ.

૪૪૧. આ પણ એજ મંદિરમાં. સં. ૧૬૫૩ ના વૈશાખ શુદિ ૪ બુધવારના દિવસે ગાદહીઆ ગોત્રવાળા સં. હાસાના પુત્ર પદમસીએ શાંતિનાથની પ્રતિમા કરાવી. પ્ર. તપાગચ્છીય બિજયસેનસૂરિ. તેને પં. વિજયસુંદરગણિ પ્રણામ કરે છે.

૪૪૨. સ્થાન—' પંચતીર્થિઆરો મંદિર '. સં. ૧૬૮૬ ના વૈશાખ સુદિ ૮ ના દિવસે, મહારાજ ગજસિંહના રાજ્ય સમયે મેડતાવાસી ઓસવાલ જ્ઞાતિના સુરાણા ગોત્રવાળી બાઇ પૂરીએ સુમતિનાથની પ્રતિમા કરાવી જેની પ્રતિષ્ઠા વિજયદેવસૂરિએ કરી. તેમની સાથે તેમના ઉત્તરાધિકારી આચાર્ય વિજયસિંહસૂરિ વિગેરે શિષ્ય પરિવાર હતો.

૪૪૩. સ્થાન-' નવો મંદિર '. વર્ણન ઉપર આપી દેવાણું છે. આ લેખનો પાઠ ગડબડવાળો છે. પ્રથમની ૪ પંક્તિઓની સાથે પાછળની ૪ પંક્તિઓનો સંબંધ બરાબર બેસતો નથી. મ્હારા ધારવા પ્રમાણે એમાં બે જુદા જુદા લેખોનો ભેળસેળ થએલો છે. મ્હને મળેલી નોંધમાં તે આજ પ્રમાણે અવ્યવસ્થિત રૂપે લખેલો હતો. એના પાછળના ભાગમાં જિનચંદ્રસૂરિનું વર્ણન છે તેમાં જણાવ્યું છે કે, તેમને અકબર બાદશાહે ' યુગ પ્રધાન 'ની પદવી આપી હતી. બાદશાહે તેમના કથનથી પ્રતિવર્ષ આષાઢ મહિનાના શુકલપક્ષના છેલ્લા આઠ દિવસોમાં જીવહિંસા નહિં કરવાનો ઠરાવ બહાર પાડયો હતો. તથા એક વખતે ૬ મહિના સુધી જીવહિંસા થતી બંધ કરાવી હતી. એક વર્ષ પર્યંત સ્તંભતીર્થ એટલે ખંભાતના દરિયામાં માછલીઓ મારવાનો મનાઇ હુકમ કરાવ્યો હતો. શત્રુંજય તીર્થનો કર બંધ કરાવ્યો હતો. સઘળા ઠેકાણે ગૌરક્ષા કરાવી હતી. તેમણે ' પંચનદી 'ના પીરની સાધના કરી હતી. જિનચંદ્રસૂરિની સાથે રહેનારાઓમાં, આચાર્ય જિનસિંહ, વા. સમયરાજ, વા. હંસપ્રમોદ, વા. સમયસુંદર અને વા. પુણ્યપ્રધાન મુખ્ય હતા.

(૪૪૪-૪૫)

આ બે લેખો મારવાડના સુપ્રસિદ્ધ જૈનતીર્થ ફલોધીના પાર્શ્વનાથના મંદિરમાંથી પ્રાપ્ત થયા છે. તપાગચ્છની પટ્ટાવલી પ્રમાણે એ મંદિરની પ્રતિષ્ઠા વિ. સં. ૧૨૦૪ માં પ્રસિદ્ધ આચાર્ય વાદી દેવસૂરિના

હાથે થઇ હતી.* આ બંને લેખો, મૂળ મંદિરના દ્વારની બે બાજુએ કોતરેલા છે. પહેલા લેખમાં જણાવ્યું છે કે,–સં. ૧૨૨૧ ના માર્ગસિર સુદિ ૬ ના દિવસે ફલવર્ધિકા એટલે ફલોધીના દેવ શ્રી પાર્શ્વનાથના મંદિરમાં પ્રાગ્વાટ (પોરવાડ) જાતિના રોપિમુણિ અને ભં૦ દસાઢ એ બંને મળીને ચિત્રકુટિય સિલફટ સહિત ચંદુક આપ્યો. આ છેલ્લા વાકયનો અર્થ સ્પષ્ટ જણાયો નથી. કદાચિત ચિત્રકુટ એટલે ચિત્તોડમાં જરીએ ભરેલો ચંદરવો આપ્યો એમ અર્થ હોય.

બીજો લેખ ત્રણ શ્લોકમાં લખાએલો છે, અને તેમાં જણાવ્યું છે કે,–ફલવર્ધિકાપુરના પાર્શ્વનાથ મંદિરમાં શ્રેષ્ઠી મુનિચંદ્રે એક અદ્ભુત ઉત્તાનપટ્ટ (?) કરાવ્યો. વળી એ સેઠે લક્ષ્મટના કરાવેલા નરવર (ગામનું નામ છે ?) ના મંદિરમાં સુંદર મંડપ કરાવ્યો તથા અજયમેરૂ એટલે અજમેરમાં આવેલા શ્રીમહાવીરના મંદિરમાં શિખરોવાળા ચોવીસ દેવકુલો (ન્હાનાં મંદિરો) બંધાવ્યાં (?).

કચ્છના ખાખર ગામનો શિલાલેખ.

(૪૪૬)

આ શિલાલેખ કચ્છ દેશમાં આવેલા 'મોટી ખાખર' નામના ગામના શત્રુંજયાવતાર નામે જૈનમંદિરમાંથી મળી આવ્યો છે. આ લેખ ગુજરાતી ભાષાંતર સાથે મુનિરાજ શ્રીહંસવિજયજી વિરચિત પ્રશ્નોત્તર પુષ્પમાળામાં પ્રથમ છાપવામાં આવ્યો છે.

લેખ આખો સંસ્કૃત ભાષામાં છે, મધ્ય ભાગમાં ત્રણ પદ્યો આપ્યાં છે, બાકીનો બધો ભાગ ગદ્યમય છે. વિ. સં. ૧૬૫૬ માં તપાગચ્છના આચાર્ય વિજયસેનસૂરિની આજ્ઞાથી પં. વિવેકહર્ષ ગણિએ કચ્છ દેશમાં વિહાર કર્યો. અને એક ચાતુર્માસ ભુજ શહેરમાં અને બીજો

* " वि. सं. १२०४ वर्षे फलवर्धिग्रामे चैत्यबिम्बयोः प्रतिष्ठा कृता । तत्तीर्थं तु संप्रत्यपि प्रसिद्धम् । " धर्मसागरगणिकृत–गुर्वावली ।

રાયપુર બંદરમાં કર્યું. તે દરમ્યાન તેમણે તત્કાલીન કચ્છના રાજા ભારમલ્લજીને પોતાની વિદ્વત્તાથી રંજિત કરીને તેની પાસેથી કેટલાક વિશેષ દિવસોમાં જીવહિંસા બંધ કરાવાનો અમારી પડહુ વજડાવ્યો. તથા રાવ ભારમલ્લજીએ ભુજ નગરમાં ‘ રાયવિહાર ’ નામે એક સુંદર જૈનમંદિર પણ બંધાવ્યું. ભુજ નગરથી વિહાર કરી પં. વિવેક હર્ષ ગણિ કચ્છના જેસલા નામે મંડળ (પ્રાંત)માં ગયા અને ત્યાં ખાખર ગામના સેંકડો ઓસવાલોને ધર્મોપદેશ આપી શુદ્ધ શ્રાવકના આચાર વિગેરે શિખડાવી પૂર્ણ શ્રદ્ધાવાન કર્યા. તે વખતે, ત્યાંનો આગેવાન સા૦ વયરસિંહ કરીને હતો તેણે ધંધરગોત્રવાળા શા. શિવામેથા આદિની મદદથી તપાગચ્છના યતિઓને રહેવા માટે એક નવીન ઉપાશ્રય કરાવ્યો. તથા, ગુજરાતમાંથી સલાટોને બોલાવી કેટલીક જિનપ્રતિમાઓ તૈયાર કરાવી અને સં. ૧૬૫૭ ના માઘ સુદિ ૧૦ સોમવારના દિવસે પં. વિવેકહર્ષગણિના હાથે તેમની પ્રતિષ્ઠા કરાવી. પછી તેજ ગામના બીજા શ્રાવકોએ મળીને એક બીજું મંદિર બંધાવવું શરૂ કર્યું. જેની સમાપ્તિ સં. ૧૬૫૯ ના ફાલ્ગુણ વદિ ૧૦ ના દિવસે થઈ. તદનંતર તેજ માસની સુદિ ૧૦ ના દિવસે ઉક્ત પંડિતજીએ તેની પ્રતિષ્ઠા કરી અને તે મંદિરનું ‘ શત્રુંજયાવતાર ’ એવું નામ સ્થાપન કર્યું. આ પ્રમાણે આ લેખનો સંક્ષિપ્ત સાર છે. અક્ષરાર્થ ઉક્ત ‘ પ્રશ્નોત્તર પુષ્પમાળા ’ માં, (જે પં. હીરાલાલ હંસરાજનો કરેલો છે) નીચે પ્રમાણે આપેલો છે.

“ વ્યાકરણ, કાવ્ય, સાહિત્ય, નાટક, સંગીત, જ્યોતિષ, છંદઃશાસ્ત્ર, અલંકારશાસ્ત્ર, કઠિન એવાં તર્કશાસ્ત્ર, શિવમતનાં શાસ્ત્ર, જિનમતનાં શાસ્ત્ર, ચિંતામણિના મતનું પ્રચંડ ખંડન કરનારાં શાસ્ત્ર,[1] મીમાંસા શાસ્ત્ર, સ્મૃતિશાસ્ત્ર, પુરાણશાસ્ત્ર, વેદશાસ્ત્ર તથા શ્રુતિની પદ્ધતિનાં છ

---

૧. આ ભાષાંતર, અસંબદ્ધ છે. ‘ ચિંતામણિ અને પ્રચંડ ખંડન (એટલે ‘ ખંડન ખાદ્ય ’) શાસ્ત્ર ’ એમ જોઈએ.–સંગ્રાહક.

લાખ છત્રીશ હજાર શાસ્ત્રો[1] તથા જૈન આગમ આદિક પોતાનાં અને પરના સિદ્ધાંત, ગણિતશાસ્ત્ર, તથા જાગતા એવા યવન આદિક છએ દર્શનોના ગ્રંથ તથા નિર્મલ એવાં પ્રકરણ (?) સંબંધી જ્ઞાનની ચતુરાઈવડે કરીને દલી નાખેલ છે, દુર્વાદિ મનુષ્યોનો ઉન્માદ જેઓએ; તથા બ્રાહ્મી અને ફારસી આદિક લિપિ તથા પીંછીની લીપીથી થતી વિચિત્ર પ્રકારની ચિત્રકલા તથા ઘડામાંથી અગ્નિ કહાડવા આદિકની વિધિથી અત્યંત ઉત્તમ માણસોના મનને ચમત્કાર કરનારા તથા શૃંગાર આદિક રસથી રસયુકત થએલા અને ચિત્ર બંધાદિ અલંકારોથી સુશોભિત એવી સંસ્કૃત ભાષામાં બનાવેલાં મનોહર એવાં નવાં કાવ્યો બનાવવાથી તથા છત્રીશ પ્રકારની રાગણીઓના સમૂહથી બતાવેલા ઉત્કૃષ્ટ ભાવવાળા રાગની મીઠાશથી સાંભળનારા માણસોને અમૃતપાન સરખાં ગીતવાલા રાસ અને પ્રબંધોથી તથા નાના પ્રકારના છંદોથી ભરેલાં પૂર્વ મહાપુરૂષોનાં ચરિત્રો તથા ન્યાયશાસ્ત્રોની ટીકા આદિક કરવાવડે કરીને તથા જેવી કહો તેવી સમસ્યા પૂરવાથી તથા વિવિધ પ્રકારના ગ્રંથો રચવાવડે કરીને તથા અનેક અને સેંકડો ગમે શ્લોકો રચવા આદિકવડે કરીને મેળવેલ છે સરસ્વતીનો પ્રસાદ જેઓએ એવા; તથા સાંભલનારાઓના કાનોને અમૃતના પારણા સમાન એવા સર્વ પ્રકારના રાગોની પરિણુતિવડે કરીને મનોહર છે મુખનો શબ્દ જેમનો એવા; વળી સ્પષ્ટ રીતે આઠ અવધાનના તથા સો અવધાનના કોષ્ટકને સંપૂર્ણ કરવા આદિકની પંડિતાઇવડે કરીને ખુશી કરેલા એવા મહારાષ્ટ્ર તથા કોકણના રાજા શ્રીબુર્હાનશાહ, મહારાજ શ્રીરામરાજા, શ્રીખાનખાના, તથા શ્રીનવરંગખાન આદિક અનેક રાજાઓએ દીધેલા જીવો માટેના અમારિપટહ તથા ઘણા કેદિઓના છુટકારા આદિકના પુણ્યથી મેલવેલ છે જસવાદ જેઓએ,

---

૧. 'શ્રુતિની પદ્ધતિના ૭ લાખ છત્રીશ હજાર શાસ્ત્રો' એ અર્થ બરાબર નથી. ૭ લાખ અને છત્રીશ હજાર એ જૈન આગમોની શ્લોકસંખ્યા છે, અટલે '૭ લાખ અને છત્રીશ હજાર શ્લોક પ્રમાણ જૈન આગમ આદિક સ્વપર શાસ્ત્ર-' એમ ખરો અર્થ છે. સંગ્રાહક.

એવા અમારા ગુરૂ મહારાજ પંડિત શ્રીવિવેકહર્ષગણિએ સંઘાડા સહિત, તેજ ગુરૂ મહારાજનો મહારાજ શ્રીભારમલ્લજીના આગ્રહયુક્ત થએલો આદેશ પામીને શ્રીભક્તામર આદિકની સ્તુતિ પૂર્વક ભક્તિથી પ્રસન્ન થએલા શ્રીઋષભદેવ પ્રભુના ઉપાસક એવા દેવવિશેષની આજ્ઞા-વડે કરીને પહેલો વિહાર અહીં શ્રી કચ્છ દેશમાં કર્યો. વળી તેમાં પણ સંવત્ ૧૬૫૬ વર્ષે શ્રીભુજ નગરમાં પહેલું ચોમાસું અને બીજું ચોમાસું રાયપુર બંદરમાં કર્યું. વળી તે સમયે શ્રીકચ્છ, મચ્છુકાંઠા, પશ્ચિમ પાંચાલ, વાગડ તથા જેસલા આદિક અનેક દેશના સ્વામી એવા; તથા મહારાજ શ્રીખેંગારજીની ગાદીને શોભાવનાર એવા; તથા વ્યાકરણ અને કાવ્ય આદિકોનાં પરિજ્ઞાનવાળા તથા તેવા પ્રકારની મહત્તા, સ્થિરતા તથા ધૈર્ય આદિક ગુણોવડે કરીને દૂર કરેલ છે સરસ્વતીને જેમણે એવા; તથા મહાન અનવસ્થા અને વિરોધનો ત્યાગ કરાવનારા અને યાદવ વંશની અંદર સૂર્ય સમાન એવા મહારાજા રાજાધિરાજ શ્રીભારમલ્લજીએ વિનંતિ કરવાથી શ્રીગુરૂ મહારાજે તેમની ઇચ્છાપૂર્વક વિહાર કર્યો. તેમજ કાવ્ય તથા વ્યાકરણ આદિ-કની ગોષ્ટીથી તથા સ્પષ્ટ રીતે અષ્ટ અવધાન આદિકનો ઉત્કૃષ્ટ પંડિતાઇનો ગુણ દેખાડવાવડે કરીને ખુશી કરેલા એવા તે રાજાએ શ્રીગુરૂમહારાજ પ્રત્યે પોતાના દેશોમાં જીવહિંસા ન થવા દેવા માટેનો લેખ કરી આપવાની કૃપા કરી. તે લેખનો ખુલાસો નીચે મુજબ છે:—

" હમેશાં ગાયની બિલકુલ હિંસા થાય નહીં; તેમજ ઋષિ પંચમી સહિત પર્યુષણના નવે દિવસોમાં, શ્રાદ્ધ પક્ષમાં, સઘલી અગ્યારસોએ, રવિવાર તથા અમાવસ્યાના દિવસોમાં, તેમજ મહારાજ ના જન્મ દિવસે તથા રાજ્ય દિવસે પણ સઘલા પ્રકારના જીવોની હિંસા ન થાય; એવી રીતની સર્વ દિશાઓમાં અને સર્વ જગોએ ઉદ્ઘોષણા કરાવી. ત્યાર બાદ એક વખતે શ્રાવણ માસનું વાર્ષિક પર્વ પાલવાની મહારાજાએ આજ્ઞા કરતે છતે બ્રાહ્મણો તે અંગિકાર ન કરવાથી તેમને બોલાવીને શ્રી ગુરૂમહારાજે શિક્ષા કરાવી તેમજ ગુરૂ

મહારાજે કહેલી શ્રાવણમાસની વાર્ષિક વ્યવસ્થાવાલી સિદ્ધાંતના અર્થોની યુક્તિ સાંભલીને તુષ્ટમાન થયેલા રાજાએ શ્રી ગુરૂમહારાજ પ્રત્યે મહેરબાની પૂર્વક પોતાની મોહોર છાપવાલાં સાત જયપાત્રો આપ્યાં અને પ્રતિપક્ષીને પરાજિત પત્રો એટલે હારવાનાં પત્રો આપ્યાં અને તેવી રીતથી રાજનીતિ બતાવીને રાજાએ પોતાનો ઉત્તમ પ્રકારનો ન્યાયધર્મ શ્રીરામની પેઠે સત્ય કર્યો. વળી અમારા ગુરૂમહારાજનો એટલો પ્રભાવ તો શું હિસાબમાં છે–કેમ કે જે ગુરૂમહારાજે શ્રીમલકાપુરમાં વાદ કરવાની ઇચ્છાવાલા મૂલા નામના મુનિને જીતેલો છે, તેમજ પ્રતિષ્ઠાનપુરમાં યવનોને મહોડેથી પણ શ્રી જૈનધર્મની જેમણે સ્તુતિ કરાવેલી છે; વળી એટલામાં આવી મળેલા એવા સેંકડો ગમે બ્રાહ્મણોને યુક્તિઓ દેખાડીને જેમણે જીતલા છે તેમજ બોરિદપુરમાં વાદીઓના ઉપરી એવા દેવજીને જેમણે મૌન કરાવેલું છે. ૧. વળી જેમણે જનની ન્યાયવાણીથી દક્ષિણદેશમાં આવેલા જાલણા નગરમાં વિવાદપદવી પર ચડાવીને દિગંબરાચાર્યને કહાડી મુકેલો છે, તેમજ રામરાજાની સભામાં જેમણે આત્મારામ નામના વાદીશ્વરને હરાવેલો છે, એવા તે ઉત્તમ બુદ્ધિવાલા શ્રી વિવેકહર્ષ ગણિ મહારાજ પાસે રાજા પણ શું હિસાબમાં છે. ૨. વળી અમારા શ્રી ગુરૂમહારાજના મુખમાંથી નીકળેલા મહાન શાસ્ત્ર રૂપી અમૃતના સાગરમાં લીન થએલા શ્રી ભારમલ્લજી મહારાજાએ શ્રી ઋષભદેવ પ્રભુની ઘણી માન્યતા ધારણ કરી. તથા તેમની ભક્તિ માટે તે શ્રીભારમલ્લજીએ ભુજ નગરમાં રાજ વિહાર નામનું અત્યંત અદભુત શ્રીજિનેશ્વરનું મંદિર બંધાવ્યું. ૩.

હવે સં. ૧૬૫૬ની સાલમાં શ્રી કચ્છદેશની અંદર રહેલા જેસલા મંડલમાં વિહાર કરનારા શ્રી ગુરૂમહારાજે ઘણાંક ધન્ય ધાન્યોથી મનોહર થએલા એવા શ્રી ખાખર ગામને પ્રતિબોધીને સારી રીતનું ધર્મક્ષેત્ર બનાવ્યું કે જ્યાંના રાજા મહારાજા શ્રી ભારમલ્લજીના ભાઈ કુંવર શ્રી પંચાણજી હતા કે જેમણે મદયુક્ત અને પ્રબળ પરાક્રમે કરી દિશાચક્રને દબાવ્યું હતું તથા જે સૂર્ય સરખા પ્રતાપ અને

તેજ વાલા હતા. વળી જેમની પટરાણી પુષ્પાંબાઇ આદિકો હતી, તથા તેમના પુત્રો કુંવર દુજાજી, હાજાજી, ભીમજી, દેસરજી, દેવોજી તથા કમોજી નામના હતા કે જેઓ શત્રુઓ રૂપી હાથિઓની શ્રેણિને હરાવવામાં કેસરીસિંહ સરખા હતા.

વળી ત્યાં રહેલા સેંકડો ગમે ઓશવાલોનાં ઘરોને પ્રતિબોધી ને તથા શ્રાવક સંબંધી સઘલી સામાચારી શીખવીને તેમને ઉત્કૃષ્ટ શ્રાવક બનાવ્યા. વળી ત્યાં ભદ્રીકપણું, દાન તથા શુરાપણું આદિક ગુણોથી ઉપાર્જન કરેલા યશના ફેલાવારૂપી કપુરના સમૂહથી સુગંધ યુકત કરેલ છે બ્રહ્માંડભાંડ જેમણે એવા શા. વયરસી નામના ગામના પટેલને તેના કુટુંબ સહિત શ્રી ગુરૂમહારાજે એવો તો પ્રતિબોધ આપ્યો કે જેથી તેણે ઘંઘરગોત્રીય શા. શિવા પેથા આદિક સહિત શ્રી તપાગચ્છની રાજધાની સરખો નવો ઉપાશ્રય બનાવ્યો તેમજ શ્રી ગુરૂમહારાજના ઉપદેશે કરીને જ ગુજરાતની ભૂમિમાંથી સલાટોને બોલાવીને શા. વયરસીએ શ્રી સંભવનાથજીની પ્રતિમા કરાવી ૧, તથા તેના શા. સાયર નામના પુત્રે શ્રી આદિનાથની પ્રતિમાં કરાવી ૨, તથા શા. વીજા નામના પુત્રે શ્રી વિમલનાથપ્રભુની પ્રતિમા કરાવી. વળી તેની પ્રતિષ્ઠા (અંજનશલાકા) તો શા. વયરસીએ જ સંવત ૧૬૫૭ ની સાલમાં મહા સુદિ ૧૦ સોમવારે શ્રીતપાગચ્છનાયક ભટ્ટારક વિજયસેન સૂરિ ગુરૂમહારાજના હુકમથી અમારા ગુરૂ શ્રીવિવેકહર્ષ ગણિના હાથેજ કારાવી છે. ત્યાર બાદ આ દેરાસર પણ અમારા ગુરૂના ઉપદેશ વડે કરીને જ ફાગણ વદી ૧૦ મે ઉત્તમ મુહૂર્તે ઉપકેશ ગચ્છના ભટ્ટારક શ્રી કકકસૂરિએ બોધેલા શ્રી આણંદકુશલ શ્રાવકે ઓશવાલ જ્ઞાતિના પારિખ ગોત્રવાલા શા. વીરાના પુત્ર ડાહા, તેના પુત્ર જેઠા, તેના પુત્ર શા. ખાખણ, તથા તેના પુત્રરત્ન શા. વયરસીએ; તથા પુત્ર શા. રણવીર, શા. સાયર, શા. મહિકરણ; તથા વહુઓ ઉમા, રામા અને પુરી; તથા પૌત્ર શા. માલદેવ, શા. રાજા, ખેતલ, ખેમરાજ, વણવીર, દીદા તથા વીરા આદિક કુટુંબ સહિતે પ્રારંભ્યું. વળી ઘંઘરગોત્રવાલા અને પુનમીયા કુલગુરૂ ભટ્ટારકની નિશ્રાથી શા.

વક થએલા એવા શા. કંથડના પુત્ર શા. નાગીયા તથા મેરગ નામના સગા ભાઈઓ, પુત્ર પાંચાસા સહિત તેમાં મદદ કરનાર હતા, અને તેમણે રાજાની નિર્મળ કૃપાથી કુટુંબ સહિત તેમાં મદદ કરેલી છે. આ શત્રુંજયાવતાર નામનું દેરાસર છે. સંવત ૧૬૫૭ ના ફાગુણ વદિ ૧૦ મે પ્રારંભેલું છે તથા સંવત ૧૬૫૯ ના ફાગુણ શુદી ૧૦મે અહીં સંપૂર્ણ થયું છે. વળી તેથી આનંદથી કચ્છદેશના શણગાર રૂપ એવા શ્રી ખાખર નામના નગરમાં કલ્યાણ થયું છે. સંવત ૧૬૫૯ ના ફાગુણ સુદી ૧૦મે પંડિત શ્રી વિવેકહર્ષ ગણિએ આ જિનેશ્વર ભગવાનના તીર્થરૂપ મંદિરની પ્રતિષ્ઠા કરેલી છે, અને આ પ્રશસ્તિ વિદ્યાહર્ષગણિએ રચેલી છે. સંવત વિક્રમનો જાણવો. ”

આ લેખની અંદર વચ્ચે જે ત્રણ કાવ્યો આપ્યાં છે તેમાં છેવટનાં કાવ્યમાં જણાવવામાં આવ્યું છે કે રાજા ભારમલ્લજીએ ભુજ નગરમાં ‘ રાયવિહાર ’ નામે આદિનાથનું મંદિર બંધાવ્યું હતું. તે મંદિર આજે પણ ભુજ શહેરમાં વિદ્યમાન છે અને તેની અંદર તે વિષેનો એક શિલાલેખ પણ મોજુદ છે જેનો સાર ઉપર્યુકત ‘ પ્રશ્નોત્તર પુષ્પમાળા ’ માં આપેલો છે. આ લેખ સાથે તે સારનો કાંઇક સંબંધ હોવાથી તેમજ કચ્છના જૈન ઇતિહાસ માટે તે મહત્વનો હોવાથી અત્ર આપવામાં આવે છે. ઉકત પુસ્તકના પ્રણેતા મુનિવર લખે છે કે—

“ શ્રી કચ્છદેશના શિરતાજ ભુજ શહેરમા આવેલા ઋષભ દેવ સ્વામીના ચૈત્યમાં એક કાવ્યબંધ પ્રાચીન શિલાલેખ છે. તેના કેટલાએક અક્ષરો ભ્રાંતિવાળા હોવાથી તેનો કિંચિત્તાત્પર્યાર્થ ઇહાં આપીએ છીએ. ”

“ પ્રથમના કાવ્યમાં જૈનેંદ્રની જાગ્રત્ જ્યોતિની ઉપાસના કરી છે. બીજા કાવ્યમાં કુલદીપક શ્રી ખેંગાર નરેશ્વરની તારીફ કરી છે. ત્રીજાથી આઠમા સુધીનાં કાવ્યોમાં યાદવવંશીય ભારમલ્લ ભૂપાલ અને તેમના પુત્રોની કારવાઇનું બહુ રસિલું વર્ણન કરેલું છે. નવમા કાવ્યમાં શ્રી ભારમલ્લજીએ તપાગચ્છીય શ્રીવિવેકહર્ષ મહાર્ષિને તેડાવી તેમની પાસે ધાર્મિક કથા કરાવી તેનું, તથા તે મહર્ષિના અષ્ટાવધાનાદિ પ્રાજ્ઞ-

તાના ગુણથી અને તેમની અકલ દોલતથી રંજિત થએલા તે કહરદાન રાજાએ સંપૂર્ણ દેશમાં ગોવધ બંધ કરાવ્યો તેનું, તથા જૈનોના દિલો-જાની આવકારદાયક પર્યુષણાદિ પર્વમાં સર્વ પ્રાણીઓનો છુટકો કરાવ્યો તેનું બ્યાન કરેલું છે. દશમા કાવ્યમાં ખુશનશીબ ભારમલ્લજીએ જીવોના જાન બચાવવા ભૂતલ ઉપર કરેલું અભયદાન વર્ણવેલું છે. અગિયારમા કાવ્યમાં ભકિતભાવનો દાવો કરનાર એવા તે રાજાએ ભકિત માટે મોટા પાયાપર કરાવેલા અદ્ભુત રાજવિહાર નામના શ્રી યુગાદિ પ્રભુના પ્રાસાદની નોંધ લીધી છે. બારમા કાવ્યમાં શ્રીનાભેય જિનની તથા ચિંતામણિ પાર્શ્વનાથની તથા શીતલનાથજીની મૂર્તિઓ કરાવી નિર્મલ બુદ્ધિવાલા અને મૂર્તિપૂજાના હિમાયતી એવા તે રાજાએ શ્રી વિવેકહર્ષગણિની ઉપદેશપ્રથાને સફળ કરી પૂજ્યબુદ્ધિ બતાવી તે વર્ણવેલી છે. તેરમા કાવ્યમાં શ્રી તપાગણગગનાંગણમાં ગગનધ્વજ જેવા શ્રીવિજયસેનસૂરીશ્વરના પ્રસાદથી શ્રીવિવેકહર્ષ વિદ્વદ્વરે ભૂપને પ્રતિબોધ આપ્યો તેની સૂચના કરી છે. ચૌદમા કાવ્યમાં રાયવિહારનો નિર્માણકાલ જાહેરની જાણ માટે મૂકતાં સંવત્ ૧૬૨(૫?)૮ * ના શ્રાવણ માસની અજવાલી પાંચમ

---

* આ સંવત્ બ્રાંતિવાળો જણાય છે, કારણ કે ઉપરના લેખમાં જણાવ્યા પ્રમાણે સંવત્ ૧૬૫૬ માંજ પ્રથમ વિહાર વિવેકહર્ષગણિએ કચ્છ દેશમાં કર્યો હતો તેથી તેની પહેલાં—અને આ સંવત્ નો ઘણોજ પાછળ એટલે ૨૮ વર્ષ જેટલા દીર્ઘકાલ પૂર્વે જાય છે તેવા જૂના વખતે—ઉકત મંદિરનું બનવું અસંભવિત અને અસંબદ્ધ છે. બીજી ઐતિહાસિક હકીકતો સાથે પણ તે બંધ બેસતો નથી. ડૉ, બર્જેસ (જુઓ, આ. લા. સ. આફ વે. ઈં. કચ્છ અને કાઠિયાવાડ; પૃ ૨૦૦) ની નોંધ પ્રમાણે રાજા ભારમલ્લ—જેણે પ્રસ્તુત મંદિર બાંધ્યું હતું—સંવત્ ૧૬૪૨ માં ગાદિએ આવ્યો હતો. તેથી સં. ૧૬૨૮ માં તેનું રાજ્ય ન હોઇ શકે. તેમજ આ ' લેખ—સાર ' માં આચાર્ય વિજયદેવસૂરિનું પણ નામ છે. તેમને આચાર્ય પદવી સં. ૧૬૫૬ માં મળી હતી, (विजयप्रशस्तिकाव्य ૧૭-૪૭) તેથી ઉકત સંવતમાં તેમનું પણ અસ્તિત્વ નહિ હોઇ શકે. મ્હારા વિચાર પ્રમાણે એ સંવત ૧૬૫૮ હોવો જોઇએ, અને ' ૨ ' ના અંકને ઠેકાણે ' ૫ ' નો અંક હોવો જોઇએ-સંગ્રાહક.

જાહેર કરી છે. પંદરમા કાવ્યમાં શ્રીભારમલ્લ ભૂપને પ્રતિબોધવા સંબંધી શ્રીવિવેકહર્ષ સુકવિની કીર્તિનું વર્ણન કરેલું છે. સોલમા અને સત્તરમા કાવ્યમાં અવધાનમાં સાવધાન એવા અક્ષરચંચુ શ્રીઉદયહર્ષજીએ નિર્માણ કરેલી પ્રશસ્તિમાં વિજયસેનસૂરીશ્વરની પાટે થએલા શ્રીવિજયદેવસૂરિનો પ્રયાસ પ્રકટ કરવા પૂર્વક પોતાના ગુરૂ શ્રીવિવેકહર્ષગણિની ભક્તિથી આ પ્રશસ્તિ બનાવી, એવું જણાવી દીધું છે. છેવટે નેક નામદાર શ્રીભારમલ્લજી મહારાજે આ પ્રાસાદનું કામ ત્યાંના પ્રતિષ્ઠિત પુરૂષ શા. તેજા શેઠ પ્રમુખ સકલ શ્રી તપગચ્છના સંઘને સ્વાધીન કર્યું, એવા અક્ષરો ટાંગી યાવચ્ચંદ્રદિવાકર આ પ્રસાદની સમૃદ્ધિ ચાહી ગદ્યબંધ સરલ અને સાદી ભાષામાં તે શિલાલેખ સંપૂર્ણ કરેલો છે.”

સ્તંભનપુર (ખંભાત) ના લેખો.

(૪૪૭)

આ લેખ ખંભાતમાં આવેલા સ્તંભન (થંભણ) પાર્શ્વનાથના મંદિરમાં એક શિલા ઉપર કોતરેલો છે. વડોદરાની સેંટ્રલ લાઇબ્રેરીના સંસ્કૃત સાહિત્ય વિભાગના નિરીક્ષક સદ્ગત શ્રાવક શ્રીયુત ચિમનલાલ ડાહ્યાભાઇ દલાલ એમ. એ. તરફથી મને આ લેખની નકલ મળી છે. લેખનો સાર આ પ્રમાણે છે.—

સંવત્ ૧૩૬૬ ની સાલમાં સ્તંભનપુર એટલે ખંભાત શહેરમાં, જ્યારે, પૃથ્વીતલને પોતાના પરાક્રમથી આંજી નાંખનાર અલાવદીન બાદશાહનો પ્રતિનિધિ અલપખાન રાજ્ય કરતો હતો તે વખતે, જિનપ્રબોધસૂરિના શિષ્ય શ્રીજિનચંદ્રસૂરિના ઉપદેશથી ઉકેશવંશવાળા સાહ જેસલ નામના સુશ્રાવકે શ્રાવકની પોષધશાલા સહિત અજિતદેવ તીર્થંકરનું ભવ્ય મંદિર બંધાવ્યું. સાહ જેસલ જૈન ધર્મનો પ્રભાવિક શ્રાવક હતો. તેણે ઘણા યાચકોને અને પોતાના સમાન ધાર્મિઓને વિપુલ દાન આપી તેમના દારિદ્રયનો નાશ કર્યો હતો. ઘણા આડંબરવાળા નગર પ્રવેશ પૂર્વક તેણે શત્રુંજય અને ગિરનાર આદિ મહાતીર્થોની

સંઘ સાથે યાત્રા કરી હતી. પાટણમાં તેણે શાંતિનાથ દેવનું વિધિચૈત્ય બંધાવ્યું હતું અને તેની સાથે પોષધશાલા પણ બંધાવી હતી. તેના પિતાનું નામ સાહ કેશવ હતું અને તેણે જેસલમેરમાં પાર્શ્વનાથ તીર્થંકરનું સમેતશિખર એવા નામે વિધિચૈત્ય કરાવ્યું હતું. સાહ જેસલને, સાહ રાજુદેવ, સાહ વોલીય, સાહ જેહડ, સાહ લખપતિ અને સાહ ગુણધર એટલા ભાઇઓ હતા; અને સાહ જયસિંહ, સાહ જગધર, સાહ સલષણ, સાહ રત્નસિંહ આદિ પુત્રો હતા.

આ લેખમાં જણાવેલો બાદશાહ અલાવદીન તે સુપ્રસિદ્ધ બાદશાહ અલાઉદ્દીન ખિલજી છે જેણે સૌથી પ્રથમ ગુજરાતને મુસલમાની સત્તા તળે આણ્યું હતું અને સર્વસાધારણમાં તે અલાઉદ્દીન ખુનીના નામે ઓળખાય છે. લેખમાં બીજું નામ અલ્પખાનનું છે, તે તવારીખો પ્રમાણે અલાઉદ્દીન બાદશાહનો સાળો થતો હતો અને ગુજરાતનો પ્રથમ સુબો મનાય છે. (જુઓ, ગુજરાતનો અર્વાચીન ઇતિહાસ, પૃ૨.)

(૪૪૮)

આ લેખ, ખંભાતમાં આવેલા કુંથુનાથના મંદિરમાંથી મળી આવ્યો છે અને ભાવનગર રાજ્ય તરફથી પ્રકાશિત થએલ " પ્રાકૃત અને સંસ્કૃત શિલાલેખોનો સંગ્રહ " એ નામના ઇંગ્રેજી પુસ્તકમાં એ મુદ્રિત થએલો છે. એ લેખ ૩૧ ઇંચ લાંબા અને ૧૬ ઇંચ પહોળા ધોળા આરસ પહાણ ઉપર કોતરેલો છે. લેખ અપૂર્ણ છે તેથી તેની સાલ વિગેરે કાંઈ જણાતી નથી.

ઉપલબ્ધ ભાગમાં ૧૯ પદ્યો છે અને તેમાં નીચે પ્રમાણેની બાબતોનો ઉલ્લેખ છે.

૧ લા કાવ્યમાં પ્રથમ તીર્થંકર રૂષભદેવની સ્તવના છે. ૨જા અને ૩જા કાવ્યમાં ૨૩ મા તીર્થંકર પાર્શ્વનાથની સ્તુતિ છે. ૪થા પદ્યમાં સામાન્યરીતે સર્વતીર્થંકરોની પ્રશંસા છે. ૫ માં અને ૬ ઠા કાવ્યમાં ચૌલુકયવંશની ઉત્પત્તિનું સૂચન છે. ૭ મા અને ૮ મા પદ્યમાં એ વંશમાં પાછળથી થએલા અર્ણોરાજ નામના રાજાની પ્રશંસા છે. ૯ મા શ્લોકમાં એ અર્ણોરાજની સલક્ષણદેવી નામે રાણીનું સૂચન છે.

૧૦ મા, ૧૧ મા અને ૧૨ મા પદ્યમાં તેમના પુત્ર લવણપ્રસાદનું વર્ણન છે. ૧૩ મા શ્લોકમાં તેની સ્ત્રી મદનદેવીનો ઉલ્લેખ છે. પછીના ૪ પદ્યોમાં તેમના પ્રાક્રમી પુત્ર વીરધવલની વર્ણના છે અને ૧૮ મા શ્લોકમાં તેની રાણી વયજલદેવીનો નામનિર્દેશ કરેલો છે. ૧૯ મા કાવ્યમાં વીસલદેવ રાજાના ગુણ વર્ણવ્યા છે. અંતે ૩૦ મા કાવ્યની એકજ લાઇન બચી રહી છે અને ત્યાંથીજ લેખ ખંડિત થઇ ગયો છે. લેખનો ઉપક્રમ જોતાં લેખ બહુ મ્હોટો અને ઉપયોગી હોવો જોઇએ પરંતુ કોણ જાણે કયાં અને કયારે તે નષ્ટ થયો હશે તે કાંઇ કહી શકાય તેમ નથી.

(૪૪૯)

ખંભાતમાં ચિંતામણિ પાર્શ્વનાથનું એક જૂનું મંદિર છે તેમાં એક ઠેકાણે કઠણ કાળા પત્થર ઉપર આ લેખ કોતરેલો છે. લેખની શિલા ૩૨ ઇંચ લાંબી અને ૧૯ ઇંચ પહોળી છે અને તેમાં એકંદર ૨૯ પંકિતઓ ખોદેલી છે. ડાબી બાજુએ એ શિલાનો ઉપરનો થોડોક ભાગ ભાંગી ગએલો છે તેથી પ્રથમની ૧૧ પંકિતઓનો શુરૂઆતનો વધતો ઓછો લેખાંશ ખંડિત થઇ ગયો છે. લેખની રચના પદ્યમય છે અને પદ્યોની સંખ્યા ૪૭ જેટલી છે. આ લેખ પણ ઉપરના લેખની માફક ઉકત પુસ્તકમાં પ્રથમ પ્રકાશિત થઇ ગયો છે. લેખનો કેટલોક ભાગ ઉપર જણાવ્યા પ્રમાણે ખંડિત થઇ જવાથી તેનો ભાવાર્થ સ્પષ્ટ કળી શકાતો નથી. તેમજ જે ભાગ અખંડ છે તેમાં પણ કેટલીક અશુદ્ધિઓ જણાય છે અને તેના લીધે સંબંધાર્થ સ્ફુટ થતો નથી. ભાવનગર રાજ્ય તરફથી પ્રકાશિત ઉકત પુસ્તકમાં આનો શબ્દશઃ ઇંગ્રેજી અનુવાદ આપવામાં આવ્યો છે પરંતુ તે બહુજ અશુદ્ધ અને અસંબદ્ધ છે. આ કારણથી આ ઠેકાણે હું આ આખા લેખનું વિસ્તૃત અને સ્પષ્ટ વિવેચન નહિ આપી માત્ર સારાંશજ આપું છું.

પ્રારંભના ૪ શ્લોકોમાં પાર્શ્વનાથ તીર્થંકરની સ્તુતિ કરેલી છે. પાંચમા શ્લોકમાં ' સંવત્ ૧૧૬૫, જયેષ્ઠવદિ ૭ સોમવાર ' આ પ્રમાણે મિતિ આપી છે. આ મિતિ અહિં શી બાબતની આપી છે તે, એ

શ્લોકનો ઉત્તરાર્ધ નષ્ટ થઇ જવાથી સ્પષ્ટ થતું નથી. આ લેખની સાલ તો આગળ ઉપર જણાવ્યા પ્રમાણે સંવત્ ૧૩૫૨ ની છે. કદાચિત્ આ પ્રથમની મિતિ મંદિર બંધાવ્યાની સાલ હશે.

૬ઠા થી ૧૦ મા શ્લોક સુધીના ભાગમાં ગુજરાતના રાજકર્તા ચૌલુક્ય વંશના છેવટના રાજાઓની વંશાવલી છે જે ઇતિહાસમાં વાઘેલવંશ તરીકે પ્રસિધ્ધ છે. ૬ ઠા શ્લોકનો જે ભાગ જતો રહ્યો છે તેમાં આ વંશના મુખ્ય પુરૂષનું એટલે અર્ણોરાજનું નામ હોય તેમ જણાય છે. તેનો પુત્ર લૂણિગ એટલે લવણ પ્રસાદ થયો. તેનો પુત્ર વીરધવલ થયો. ઇતિહાસો તેમજ બીજા લેખોના અનુસન્ધાનો પ્રમાણે વીરધવલને વીરમ, વિસલ અને પ્રતાપમલ્લ એમ ત્રણ પુત્રો હતા, તેમાં છેલ્લા પુત્ર એટલે પ્રતાપમલ્લનુંજ નામ આ લેખમાં આપવામાં આવ્યું છે. એ પ્રતાપમલ્લનો પુત્ર અર્જુન એટલે અર્જુનદેવ નામે રાજા થયો. તેને બે પુત્રો થયા જેમાં મ્હોટાનું નામ રામ એટલે રામદેવ હતું. ન્હાનાનું નામ ઉપલબ્ધ નથી પરંતુ તે સારંગદેવ હશે જેનો ઉલ્લેખ આ લેખમાં આગળ ઉપર ૪૬ મા શ્લોકમાં કરવામાં આવ્યો છે.

આ પછી પાર્શ્વનાથમંદિર નિર્માતાના વંશનું વર્ણન આવે છે. સ્તંભતીર્થપુર એટલે ખંભાત (?) માં રાજમાન્ય એવા મોઢવંશમાં ખેલાનામે કરી એક પ્રસિદ્ધ મ્હોટો ધનવાન અને ધર્મી પુરૂષ થયો. તેને સર્વગુણસંપન્ન એવી બાહડા નામે સ્ત્રી હતી. તેણે પાર્શ્વનાથનું ભવ્ય મંદિર બંધાવ્યું. તેનો પુત્ર વિકલ થયો જે પુણ્યવાન અને સર્વ લોકોમાં માનિતો હતો. તેણે સૂર્યના મંદિરની આગળ એક મંડપ બંધાવ્યો. તેને એક રત્ના નામે બ્હેન હતી જે ધનસિંહ સાથે પરણી હતી અને ભીમડ, જાલ્હણ, કાકલ, વયજલ, ખીમડ આદિ તંશના ઉદ્ધારક એવા તેનેપુત્રો થયા હતા. ૧૮ મા શ્લોકમાં કોઇ યશોવીરનો ઉલ્લેખ છે જે પોતાના પિતરાઇ ભાઇઓ સાથે જૈન અને શૈવ બંને ધર્મોનું પાલન કરતો હતો. ૧૯ મા અને ૨૦ મા શ્લોકમાં આસ્વડ અને તેની સ્ત્રી જાલ્હણદેવીના બે પુત્રોનો ઉલ્લેખ છે જેમાં એકનું નામ મદનપાલ હતું. બીજાનું નામ જતું રહ્યું છે.

૨૧ મા શ્લોકમાં કોઈ ખેતલ (?) નામના રાજાનો ઉલ્લેખ છે જે સિંહના બાલક જેવો નિર્ભય હતો અને ' વિજયસિંહ ' ના નામે તે સર્વત્ર પ્રસિદ્ધ હતો. ૨૨ મા શ્લોકમાં જણાવ્યું છે કે એ વિજયસિંહનો લાલા નામનો ન્હાનો ભાઇ મરી ગયો હતો તેના પુણ્યાર્થે તેણે આ મંદિરનો જીર્ણોદ્ધાર કરાવ્યો. ૨૩ અને ૨૪ મા શ્લોકમાં એ વિજયસિંહની જ પ્રશંસા વર્ણવી છે. ૨૫ મા શ્લોકમાં, તેની અનૂપમા, શ્રીદેવી અને સૂહવી એમ ત્રણ સ્ત્રિઓ જણાવી છે. ૨૬ મા શ્લોકમાં, તે વિજયસિંહના પુત્ર દેવસિંહનો ઉલ્લેખ છે. ૨૭ મા શ્લોકમાં કહેવામાં આવ્યું છે કે-તે વિજયસિંહ વિદ્વન્માન્ય એવા યશઃકીર્તિ (?) નામના આચાર્યના બોધથી અર્હંતદેવની ત્રિકાલ પૂજા કર્યા કરતો હતો.

૨૮ મા શ્લોકમાં, હુંકાર (?) વંશમાં જન્મેલા સાંગણનું, ૨૯ મા માં, સિંહપુરવંશમાં જન્મેલા જયતાનું, અને ૩૦ મા માં, પ્રલ્હાદન નામના શ્રાવકનું વર્ણન કરેલું છે. ૩૧ મા પદ્યમાં સૂચવ્યા પ્રમાણે આ ત્રણે જણ, તથા હવે નીચે જેમનાં નામ આપવામાં આવશે તે બધા કોઇ આભા નામના પ્રસિદ્ધ પુરૂષના ન્હાના ભાઇ સાથે માલવા, સપાદલક્ષ (એટલે મારવાડમાં આવેલો અજમેર પાસેનો પ્રાંત) અને ચિત્રકૂટ (ચિતોડ) થી અહિં (ખંભાતમાં) આવ્યા હતા. (?) ૩૧ થી ૩૯ શ્લોકોમાં આ પ્રકારના બધા ગૃહસ્થોનો ઉલ્લેખ કરેલો છે. નામો આ પ્રમાણે—પ્રસિદ્ધ જૈન સાધુ (એટલે સાહુકાર) શાંભદેવ, ધાંધુ, કલ્હુ, હાલ્લ, રાહડ, રાજમાન્ય ગજપતિ નો પુત્ર ધર્માત્મા. ધામા, નભોપતી (?) સાધુ નોડક, શુભસૌંડ (?) ઘેહડ, સોમ, અજયદેવ, ખેતહરિ, તેનો ન્હાનો ભાઇ પૂનહરિ, બાપણ, દેદો, રત્નો, અને છાજુ (આદિ). આ બધા જિનભકત હતા. એમણે બધાએ ભેગા મળીને પાર્શ્વનાથની વિધિપૂર્વક હમેશાં પૂજા થતી રહે તેના માટે નીચે પ્રમાણે લાગો બાંધ્યો. વસ્ત્ર, ખાંડ, કુષ્ટ, મુરૂ, માંસી, સટંકણ (?) ચામડું, રંગ આદિ દ્રવ્યથી ભરેલા એક બળદ દીઠ એક દ્રમ્મ; તથા ગોળ, કાબળ, તૈલ આદિ ચીજોથી ભરેલા બળદ પ્રતિ અડધો દ્રમ્મ; એમ બજારમાં આવતા માલ ઉપર કર ન્હાખ-

વામાં આવ્યો. આ કર વડે પાર્શ્વનાથની પૂજા વિગેરે થાય તેવું લખાણ કર્યું. આ લખાણની તારીખ સંવત ૧૩૫૨ ની છે. આ લખાણ કરતી વખતે સારંગદેવ રાજા રાજ્ય કરતો હતો. છેવટના બે પદ્યોમાં જણાવ્યું છે કે-જે મંદિરના ખર્ચ માટે આ લાગો બાંધવામાં આવ્યો તેની દેખરેખ મુખ્ય કરીને નીચે જણાવેલા ગૃહસ્થો રાખતા હતા. તેમનાં નામો આ પ્રમાણેઃ-નાના, તેજા, ધના, ભીષ, આહરા, દેવો, રાજ્યદેવ, ભોજદેવ, સાલ્હ અને રત્ના આદિ.

આ પ્રશસ્તિ ઠ. સોમાએ લખી અને સૂત્રધાર પાલ્હાકે કોતરી છે.

(૪૫૦)

આ લેખની એક હસ્ત લિખિત પ્રતિ મને વડોદરાના પ્રવર્તક શ્રી કાંતિવિજયજી મ. ના શાસ્ત્ર સંગ્રહમાંથી મળી આવી છે. મૂળ લેખ કયાં આગળ આવેલો છે તે કાંઈ એ પ્રતિમાં લખેલું નથી. પરંતુ લેખમાં આપેલા વર્ણન ઉપરથી સમજી શકાય છે કે તે ખંભાતના ચિંતામણિ પાર્શ્વનાથના મંદિરનો હોવો જોઈએ. આ લેખની ઉપરનો લેખ પણ ચિંતામણિપાર્શ્વનાથના મંદિરમાંજ આવેલો છે. પરંતુ તે તો આના કરતાં બહુ જુનો છે. તેથી જણાય છે કે આ લેખમાં જણાવેલું ચિંતામણિ પાર્શ્વનાથનું મંદિર ઉપરના લેખમાં સૂચવેલા મંદિર કરતાં જુદું હોવું જોઈએ. આ લેખમાંની હકીકત પ્રમાણે તો સ્પષ્ટ જણાય છે કે એ મંદિર નવીનજ બાંધવામાં આવ્યું હતું. ખંભાત નિવાસી અથવા ત્યાંના પૂર્ણ માહેતગાર કોઈ શ્રાવક અથવા મુનિરાજ આ બાબતમાં તપાસ કરી કાંઈ હકીકત લખી જણાવશે તો અન્યત્ર એ બાબત ખુલાસો આપી શકાશે. અત્ર તો ફકત લેખનો સાર જ હાલમાં આપવામાં આવે છે.

આ લેખની છેવટે જે ગદ્ય ભાગ છે તે કોઈ સ્વતંત્ર બીજો લેખ હોય તેમ જણાય છે અને કોઈ પ્રતિમાનાં પદ્માસન નીચે કોતરેલો હોવાનું અનુમાન થાય છે. પદ્યભાગ ખાસ મ્હોટી શિલા ઉપર કોતરેલો હોવો જોઈએ.

આ લેખના એકંદર ૬૨ પદ્યો છે. તેમાં પ્રારંભના બે પદ્યોમાં ક્રમથી પાર્શ્વનાથ અને મહાવીર દેવની સ્તુતિ કરવામાં આવી છે. ૩ જા કાવ્યમાં ભગવાન્ શ્રીમહાવીરદેવના સુધર્મ ગણધર, જેમની શિષ્ય-સંતતિએ આ કાળમાં જૈન ધર્મનું સંરક્ષણ કર્યું છે તેમની પ્રશંસા છે. ૪ થા શ્લોકમાં સંવત્ ૧૨૮૫ માં તપાબિરૂદ પ્રાપ્ત કરનાર જગચ્ચંદ્રસૂરિનો ઉલ્લેખ છે. એ જગચ્ચંદ્રસૂરિની કેટલીક પેઢીએ હેમવિમલસૂરિ થયા અને તેમના શિષ્ય આનંદવિમલસૂરિ થયા. (૫) પોતાના સમયમાં સાધુસમુદાયને પોતાના આચારમાં શિથિલ થએલો જોઇ, સંવત્ ૧૫૮૨ માં તેમણે ક્રિયોદ્ધાર કર્યો. (૬) એ આનંદ વિમલસૂરિના શિષ્ય વિજયદાનસૂરિ થયા (૭) અને તેમના પટ્ટધર આચાર્ય સુપ્રસિદ્ધ શ્રીહીરવિજયસૂરિ થયા. (૮) પછીના ૫ શ્લોકોમાં હીરવિજયસૂરિના પુણ્યાવદાતોનું સંક્ષિપ્ત સૂચન કરેલું છે, તે આ પ્રમાણેઃ—સંવત્ ૧૬૩૯ માં તેમને અકબર બાદશાહે ફતેપુર (શિકરી) માં આદરપૂર્વક બોલાવ્યા હતા. બાદશાહે તેમના કથનથી પોતાના સમગ્ર દેશોમાં છ માસ સુધી જીવહિંસા થતી અટકાવી હતી. વળી તેણે પોતાના રાજ્યમાં જે 'જીજીઆ વેરો' લેવામાં આવતો હતો તેમજ મરેલા મનુષ્યોની સંપત્તિ સરકારમાં જમા કરવામાં આવી હતી તે, એ આચાર્યના ઉપદેશથી બંધ કરાવી હતી. શત્રુંજય નામનું જૈનોનું પવિત્ર સ્થળ બાદશાહે જૈનસમાજને સ્વાધીન કર્યું હતું અને તેની યાત્રા કરનાર યાત્રી પાસેથી જે 'મુંડકા વેરો' લેવાતો હતો તે બંધ કરવામાં આવ્યો હતો. મેઘજી નામના એક લુંકા મતનો પ્રસિદ્ધ અને આગેવાન સાધુ, પોતાના અનુયાયી એવા કેટલાક બીજા સાધુઓ સાથે, સ્વમતનો આગ્રહ છોડી હીરવિજયસૂરિનો શિષ્ય થયો હતો. ૧૪ માં પદ્યથી તે ૨૨ માં સુધીમાં એ હીરવિજયસૂરિના મુખ્ય શિષ્ય આચાર્ય વિજયસેનસૂરિના ગુણોનું સંક્ષિપ્ત વર્ણન આપવામાં આવ્યું છે. હીરવિજયસૂરિની માફક એમને પણ અકબર બાદશાહે ઘણા આદરપૂર્વક પોતાની પાસે લાહોર મુકામે મુલાખાત લેવા બોલાવ્યા હતા. ત્યાં બાદશાહની સભામાંજ કેટલાક બીજા વિદ્વાનો સાથે એમણે શાસ્ત્રચર્ચા

કરી હતી અને તેમાં એમને 'વિજય' મળ્યો હતો. હીરવિજયસૂરિના કથનથી જેવી રીતે બાદશાહે પોતાના સામ્રાજ્યમાં છ મહિના સુધી જીવહિંસા થતી બંધ કરી હતી તેવીજ રીતે એમના કથનથી પણ તેણે પુનઃ કર્યું હતું. વિશેષમાં તેણે આ વખતે ગાય, ભેંસ, બળદ, અને પાડાને મારવાનો, સર્વથા અને સદાને માટે પ્રતિબંધ કર્યો હતો.

અહિંથી પછી, લેખના મુખ્ય નાયક જે પરીખ વજીઆ રાજીઆ છે તેમની હકીકત શુરૂ થાય છે.

ગન્ધારપુરમાં, પૂર્વે શ્રીમાલી વંશના પરીક્ષક કુંઉંગનો આલ્હણસી નામે એક પ્રસિદ્ધ અને પુણ્યવાન્ ગૃહસ્થ થઇ ગયો. (૨૩) તેનો પુત્ર દેલ્હણસી, તેનો મુહલસી, તેનો સમરા, તેનો અર્જુન અને તેનો ભીમ નામે પુત્ર થયો. (૨૫) ભીમને લાલૂ નામની ગૃહિણી થી જસીઆ નામે સર્વજનપ્રિય પુત્ર થયો, અને તેની સાક્ષાત્ લક્ષ્મી જેવી જસમાદેવી નામે પત્ની થઇ. (૨૮) એ પુણ્યશાલી દમ્પતીને વજીઆ અને રાજીઆ નામે બે પિતૃવત્સલ અને રાજજનમાન્ય શ્રેષ્ઠ પુત્રો થયા. (૨૬) વજીઆને વિમલાદેવી નામે અને રાજીઆને કમલાદેવી નામે પતિભક્તા પત્ની હતી. (૨૭) તેમાં મોટા ભાઇને એક મેઘજી નામે સુપુત્ર થયો. (૨૮ પાછળથી વજીઆ અને રાજીઆ બંને પ્રેમપરાયણ ભાઇઓ પોતાની જન્મભૂમિ ગંધાર છોડી ખંભાતમાં આવી રહ્યા. (૨૯)ત્યાં બંને ભાઇઓએ પોતાના હાથે ઉપાર્જન કરેલી અઢળક લક્ષ્મીનો સદ્દમાર્ગે વ્યય કરી ખૂબ યશ મેળવ્યું. (૩૦) તેમની કીર્તિ સર્વત્ર ખૂબ પ્રસરી અને તે તરફ સાર્વભૌમ બાદશાહ અકબરના અને આ તરફ પોર્તુગાલના ગવર્નરના દરબારમાં તેમને ઘણું માન મળતું હતું. (૩૧) તે બંને ભાઇઓ, આચાર્ય હીરવિજયસૂરિ અને વિજયસેનસૂરિના પરમ ભક્ત હતા અને તેમના ઉપદેશાનુસાર નિરંતર ધર્મકાર્યમાં આગેવાની ભર્યો ભાગ લેતા હતા. (૩૨) આ બંને બંધુઓએ સંવત ૧૬૪૪ માં વિપુલ ધન ખર્ચી પાર્શ્વનાથ અને વર્દ્ધમાન એમ બે તીર્થંકરોની પ્રતિમાઓની ઘણા આડંબર અને હાડપૂર્વક વિજયસેનસૂરિના હાથે પ્રતિષ્ઠા કરાવી.

(૩૩–૩૪) તેમાં પાર્શ્વનાથની પ્રતિમાને 'ચિન્તામણિ પાર્શ્વનાથ'નામે સ્થાપન કરી. (૩૫) એ પ્રતિમા ૪૧ આંગળ ઉંચી અને શેષનાગથી સેવિત હતી. (૩૬) તેમજ મસ્તક ઉપર સર્પની સાત ફણાઓ કોતરેલી હતી. (૩૭–૩૮).

આ પછી, ૨૧ શ્લોકોમાં, આ બંને ભાઇઓએ કરાવેલા ચિંતામણિ પાર્શ્વનાથ નામના મંદિરનું, કે જેમાં ઉપર્યુક્ત પ્રતિમાઓ સ્થાપન કરવામાં આવી હતી તેનું, વર્ણન આપવામાં આવ્યું છે. તે આ પ્રમાણે:—

એ મંદિરમાં બાર સ્તંભો હતા, અને ૭ દ્વારો હતાં. સાત ન્હાની ન્હાની દેવકુલિકાઓ હતી અને બે દ્વારપાલોની મૂર્તિઓ હતી. મૂલ પ્રતિમાની આસપાસ બીજી પંચવીસ ઉત્તમ મૂર્તિઓ સ્થાપન કરવામાં આવી હતી. એ મંદિરમાં વળી, એક ભવ્ય ભૂમિગૃહ (ભોંયરૂં) હતું જેને ૨૫ પગથિઆં હતાં. એ સોપાનની સામેજ સુંદરાકૃતિવાળી ગણેશની મૂર્તિ બેસાડેલી હતી. એ ભૂમિગૃહ સમચતુરસ્ર (ચોરસ) હતું અને દશ હાથ જેટલું ઉંચું હતું. એની અંદર બીજી ન્હાની ન્હાની ૨૬ દેવકુલિકાઓ હતી અને પાંચ એનાં દ્વાર હતાં. એ ભૂમિગૃહના પણ બે દ્વારપાલો હતા, તેમજ ચાર ચામરધારકો હતા. એની વેદિકા ઉપર ૩૭ આંગળ પ્રમાણ આદિનાથની, ૩૩ આંગળ પ્રમાણ મહાવીરદેવની અને ૨૭ આંગળ પ્રમાણ શાંતિનાથની પ્રતિમા સ્થાપિત કરવામાં આવી હતી. વળી એ ભૂમિગૃહમાં ૧૦ હાથિઓ અને ૮ સિંહો કોતરેલા હતા. આવી રીતે સ્થંભતીર્થ (ખંભાત) માં ભૂષણ સમાન અને જોવાલાયક એ મંદિર ઉક્ત બંને ભાઇઓએ બંધાવ્યું હતું. (૩૯–૫૯).

છેવટના ત્રણ શ્લોકોમાં, આ પ્રશસ્તિ બનાવનાર વિગેરેનો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે.–કમલવિજય કોવિદના શિષ્ય હેમવિજય* કવિએ

---

* 'વિજયપ્રશસ્તિ' નામના કાવ્યની રચના કરનાર આજ હેમવિજય કવિ છે. કીર્તિકલ્લોલિની આદિ બીજી પણ અનેક કૃતિઓ એમની કરેલી છે. જુઓ વિજય પ્રશસ્તિ કાવ્યની પ્રશસ્તિ શ્લો. ૪૫–૫૫.

આ પ્રશસ્તિની રચના કરી હતી અને લાભવિજય[1] પંડિતે એનું સંશોધન કર્યું હતું. કીર્તિવિજય[2] નામના તેમના ગુરૂબંધુએ શિલા ઉપર લખી આપી હતી અને શ્રીધર નામના શિલ્પિએ (સલાટે) તેને કોતરી કાઢી હતી.

છેવટે જે ગદ્યભાગ છે તેમાં પણ ટુંકાણમાં આ આખા લેખની મુખ્ય હકીકત પુનઃ આપી દેવામાં આવી છે.

* * *

આ પ્રશસ્તિમાં આપેલું વર્ણન વિજયપ્રશસ્તિ કાવ્યના ૧૧ મા સર્ગમાં પણ અક્ષરેઅક્ષર આપેલું છે. એટલુંજ નહિં પરંતુ આમાંના ૩૭, ૩૮, ૩૯ અને ૫૯ નંબરનાં પદ્યો તો, થોડા શબ્દોના ફેરફાર સાથે, જેમના તેમજ એ કાવ્યના ઉક્ત સર્ગમાં મળી આવે છે. ત્યાં એમની સંખ્યા ક્રમથી ૪૯, ૫૦, ૫૩ અને ૬૯ ની છે. આમ હોવાનું કારણ સ્પષ્ટજ છે કે આ 'પ્રશસ્તિ' અને તે કાવ્યના કર્તા એકજ હોવાથી સ્વાભાવિક રીતેજ પ્રશસ્તિના પદ્યો કાવ્યમાં લઇ શકાય છે.

* * *

આ લેખમાં વર્ણવેલા પરીખ વજીઆ રાજીઆ સત્તરમી સદીમાં થઇ ગએલા સમર્થ શ્રાવકોમાંના એક મુખ્ય હતા. ખંભાત નિવાસી શ્રાવક કવિ ઋષભદાસે 'હીરવિજયરાસ' માં આ બંને ભાઇઓની હકીકત લંબાણથી આપી છે. કવિ ઋષભદાસ—

" પારેખ વજીઆ રાજીઆ, જૈન સિરોમણિ જાણ.
જિનમતવાસી જિન જપે, સિર વહે જિનની આણ[3]. "

આવા શબ્દોથી તેમના ગુણવર્ણનનો પ્રારંભ કરે છે, અને પૂર્વકાલમાં

---

૧ આ લાભવિજય તે ઘણું કરીને સુપ્રસિદ્ધ તાર્કિક મહોપાધ્યાય યશોવિજયજીના ગુરૂના ગુરૂ જે લાભવિજય છે તેજ હોવા સંભવે છે.

૨ કીર્તિવિજય પણ મહોપાધ્યાય વિનયવિજયજીના જે ગુરૂ થાય છે તેજ આ હોય તેમ સંભવે છે.

૩ જુઓ 'હીરવિજયસૂરિરાસ' પૃ. ૧૫૨, (દે. લા. ફંડ તરફથી મુદ્રિત).

થઇ ગએલા વિમલશાહ અને વસ્તુપાલ જેવા મહાન્ સમર્થ શ્રાવકોની સાથે તેમની તુલના કરે છે. તેમણે, ૧ ગંધારમાં, ૧ ત્રંબાવતી (ખંભાત) માં, ૧ નેજામાં અને ૨ બાદોડે એમ એકંદર પાંચ જિનમંદિરો બંધાવ્યાં હતાં. સોના, ચાંદી, રત્ન, પ્રવાલા અને પિત્તલ આદિ અનેક ધાતુઓની સંખ્યાબંધ તેમણે પ્રતિમાઓ બનાવરાવી હતી. તેવીજ રીતે પાષાણની પણ અગણિત પ્રતિમાઓ ભરાવી હતી. ઘણા મંદિરોનો જીર્ણોદ્ધાર કરાવ્યો હતો. આબૂ, ગોડી અને રાણકપુર વિગેરે તીર્થોની યાત્રાર્થે તેમણે સંઘો કાઢયા હતા. અકબર બાદશાહના દરબારમાં પણ તેમનું બહુ માન હતું અને બાદશાહે તેમનું દાણ માફ કર્યું હતું. પોર્તુગાલના (ફિરંગિઓના) અધિકારિઓ પણ તેમનો ખૂબ સત્કાર કરતા હતા. તેમણે અનેકવાર અમારિ પળાવી હતી. ક્રોડો માછલિઓ અને ગાય, ભેંસ, બકરાં, પંખી વિગેરે પ્રાણિઓને જીવિતદાન અપાવ્યું હતું. તેમના કથનથી સરકારી અધિકારિઓ અનેક ગામોનો વિધ્વંસ કરતા અટકી જતા હતા. અનેક બંદિવાનોને તેમણે કેદખાનાઓમાંથી છોડાવ્યા હતા. બાદશાહ તરફથી તેમને આવું માન આપવામાં આવ્યું હતું કે ફાંસિએ લટકાવેલો મનુષ્ય પણ જો તેમની દૃષ્ટિએ પડી જાય તો તેની ફાંસી માફ થઇ શકતી હતી. ઋષભદાસ કવિ કહે છે કે–રાજીઆના ગુણોનો કહેતાં પાર આવે તેમ નથી.

" અનેક ગુણ રાજીઆ કેરા, કહેતાં ન પામું પારરે. "

તેના આવા અનેક ગુણોમાંથી એક પ્રસંગનો ખાસ ઉલ્લેખ કરતાં એ ખંભાતી કવિ કહે છે કેઃ—

એક વખતે ચેઉલ (ચીઉલ) ના એક ખોજગીને બીજા કેટલાક માણસો સાથે કેદ કરીને ફીરંગી લોકો ગોવામાં લઇ આવ્યા. તે ખોજગીએ ઘણા ઘણા પ્રયત્નો કર્યા પરંતુ તેને કોઇ પણ રીતે છોડવામાં ન આવ્યો. એટલામાં, એ ફિરંગીઓનો અધિકારી જેનું નામ વિજરેજલ હતું તેની પાસે પરીખ રાજીઓ જઇ ચઢયો અને તેની નજરમાં તે ખોજગી આવતાં, તેણે વિજરેજલને તે બધાને છોડી

મુકવાનું કહેતાં તુરત છોડી તેમને દેવામાં આવ્યા હતા. પરંતુ પાછળથી વિજરેજલે તે ખોજગી ઉપર એક લાખ લ્યાહરી (તે વખતે ચાલતું નાણું) નો દંડ કર્યો. જો એ દંડ ભરે તોજ તે પોતાના દેશમાં જઇ શકે તેમ હોવાથી પોતાનો કોઇ જામીન થાય તેમ તે ખોજગી કહેવા લાગ્યો. પરંતુ જામીન કોઇ ન મળવાથી, ફિરંગીઓ તેને છોડવા માટે આનાકાની કરવા લાગ્યા. જ્યારે આ વાતની ફરી પરીખ રાજીઆને ખબર પડી ત્યારે તે ખોજગીનો જામીન થયો અને તેને છુટો કરાવી પોતાની વખારે તેડી લાવ્યો. ત્યાં આવી ખોજગી બહુ ખિન્ન થયો અને પોતાની પાસે તે વખતે કાંઇ પણ ન હોવાથી હતાશ થઇ મરવા તૈયાર થયો. તેને રાજીઆએ ધીરજ આપી તેના વાસસ્થાન ચિઉલ બંદરે રવાનો કર્યો. ત્યાંથી તેણે એક લાખ લ્યાહરી મોકલી આપી. અને આવી રીતે વિના સ્વાર્થે પરોપકાર કરવાથી તેમજ પોતાને જીવિતદાન અપાવ્યાથી તે ખોજગી પરીખ રાજીઆનું હમેશાં ગુણગાન કરતો હતો.

એક વખતે તે ખોજગીએ ૨૨ ચોરોને પકડ્યા હતા અને જૈનોના પર્યુષણમાં આવતા તેલાધરના દિવસે (ભાદ્રવા સુદી ૧) તેમને તરવાર વડે મારી નાંખવાનો હુકમ કર્યો હતો. જલ્લાદો તરવારો ખેંચી જેવા તેમને મારવા જાય છે તેવાજ તે ચોરો તે દિવસનું સ્મરણ થઇ આવવાથી બોલી ઉઠ્યા કે આજે તો પરીખ રાજીઆનો મ્હોટો તહેવાર છે તેથી અમને ન મારો. ખોજગી રાજીઆનું નામ સાંભળી બહુ ખુશી થયો અને તે ચોરોને તુરત છોડી દઇ બોલ્યો કે રાજીઆ તો મ્હારો મ્હોટો મિત્ર અને જીવિત આપનાર છે. ઇત્યાદિ આવી રીતે એ મહાન્ શ્રાવકના પુણ્યાવદાતોનો ઉલ્લેખ કરતાં છેવટે એ કવિ કહે છે કે—

‘ મુનિવરમાં ગુરૂ હીરજી, અસુર અકબ્બર સાર;
વણિગ વંશમાં રાજીઆ, દયા દાન નહિં પાર.’

ગોવામાં, એક વખતે ફિરંગીઓ એક કોઇનું મ્હોટું વહાણ પકડી લાવ્યા હતા અને તેમાંના માણસોની મિલ્કત લુટી લઇ તેમને મારવાની તૈયારી કરતા હતા. પરીખ રાજીઆને ખબર પડતાં તેણે તે બધાને

છોડાવ્યા હતા અને તેમનો માલ પાછો અપાવ્યો હતો. સંવત્ ૧૬૬૧ માં જ્યારે ભારે દુષ્કાળ પડયો ત્યારે તેણે ચાર હજાર મણ અનાજ મફત આપી સેંકડો વંશોને મોતથી ઉગાર્યા હતા. ઘણા માણસોને રોકડ રૂપિઆ આપ્યા હતા. અનેકોને ગુપ્તદાન આપ્યું હતું. ગામેગામ પોતાના માણસો મોકલી અનેક દુઃખી અને ભૂખ્યા કુટુંબોને ગુપ્ત રીતે અન્નદાન આપતો હતો. અનેક ગામોમાં તેણે પૌષધશાળાઓ બંધાવી આપી હતી. લોકોને ઘેર ચંદરવા, પુંઠયા, તેમજ રોકડ નાણાની લ્હાહણી આપી હતી. આવી રીતે એકંદર તેત્રીસ લાખ રૂપીઆ દાનપુણ્યમાં ખર્ચ્યા હતા. પાછળથી તેનો પુત્ર પારીખ નેમિ પણ તેની કીર્તિને વધારે એવાં સુકૃત્યો કરનાર નિકળ્યો હતો અને તેણે પણ શત્રુંજય તીર્થનો સંઘ કાઢી સંઘપતિનું તિલક કરાવ્યું હતું.”

(જુઓ હીરવિજયસૂરિરાસ, પૃ. ૧૫૨ થી ૧૫૭ સુધી.)

કાવી તીર્થના લેખો.

(૪૫૧)

મહી નદી જ્યાં આગળ ખંભાતની ખાડીમાં મળે છે તેના મુખ આગળ, ખંભાતના સામા કાંઠે, એક કાવી કરીને ન્હાનું સરખું ગામ છે. તેની અંદર બે મ્હોટાં જિન મંદિરો આવેલાં છે જેમાં એક આદિનાથ ભગવાનનું છે અને બીજું ધર્મનાથ તીર્થંકરનું છે. બીજું મંદિર વિસ્તારમાં બહુ મ્હોટું છે અને તેની આસપાસ ૫૨ દેવકુલિકાઓ આવેલી હોવાથી તે બાવનજિનાલય મંદિર કહેવાય છે.

સાધારણ રીતે એ સ્થાન તીર્થભૂત મનાય છે અને આસપાસના કેટલાક જૈનો ક્યારે ક્યારે સંઘ કાઢીને પણ એ તીર્થની યાત્રાર્થે જાય છે. નંબર ૪૫૧ થી ૪૫૪ સુધીના લેખો એજ કાવીતીર્થના ઉક્ત બંને મંદિરોમાંથી મળી આવ્યા છે. સંવત્ ૧૯૬૭ ની સાલમાં વડોદરાથી એક ગૃહસ્થે એ તીર્થની યાત્રાર્થે સંઘ કાઢયો હતો. તેમાં હું પણ તે

વખતે એક યાત્રી તરીકે સામીલ હતો. આ લેખો હું તે વખતેજ ત્યાંથી ઉતારી લેતો આવ્યો હતો.

નં. ૪૫૧ નો મુખ્ય લેખ આદિનાથના મંદિરમાં, મૂલગર્ભાગારના દ્વારની ડાબી બાજુએ આવેલા એક ગોખલામાં ચોંટાડેલી શિલામાં કોતરેલો છે. શિલાનો માપ વિગેરે હું તે વખતે કાંઇ લઇ શકયો નહિં ફક્ત નકલ જ ઉતારી શકયો હતો.

આ લેખમાં ૩૨ પદ્યો છે. તેમાં પ્રથમના એક પદ્યમાં આદિનાથની સ્તુતિ કરવામાં આવી છે અને તે પછીના ૧૨ પદ્યોમાં, ઉપરના લેખ પ્રમાણેજ, પ્રતિષ્ઠાકર્તા આચાર્ય વિજયસેનસૂરિ પર્યંતના કેટલાક તપગચ્છના મુખ્ય મુખ્ય આચાર્યોનો ઉલ્લેખ કરેલો છે.

૧૪ મા પદ્યથી મંદિર બંધાવનાર ગૃહસ્થનું વંશવર્ણન શુરૂ થાય છે. તે આ પ્રમાણેઃ—

ગુજરાત દેશમાં સુપ્રસિદ્ધ એવા વડનગર નામના શહેરમાં નાગર જ્ઞાતિની લઘુ શાખામાં ભદ્રસિઆણા ગોત્રવાળો એક દેપાલ ગાંધી કરીને ધર્મિષ્ઠ ગૃહસ્થ રહેતો હતો. તેને અલુઆ નામે પુત્ર થયો અને તેનો પુત્ર લાડિક નામે થયો. એ લાડિકને પોતાની પત્ની (?) નામે પત્નીથી બાહુક અને ગંગાધર નામે બે પુત્રો થયા હતા. તેમાં બાહુઆ પોતાના ધર્મ કર્મથી વ્યાપારિઓમાં મુખ્ય ગણાવા લાગ્યો હતો. તેને બે સ્ત્રિઓ હતી, તેમાં પહેલીનું નામ પોપટી અને બીજીનું નામ હીરાદેવી હતું. પોપટીને કુંઅરજી નામે એક પુત્ર થયો હતો અને હીરાદેવીને ધર્મદાસ, સુવીરદાસ એમ બે પુત્રો હતા. પોતાના આ બધા સ્વજન-બંધુવર્ગ સાથે સાથે બાહુઆ ગાંધી વડનગરથી નિકળી વ્યાપારાર્થે ત્રંબાવતી કે જે સ્તંભતીર્થના નામે પ્રસિદ્ધ છે તેમાં, (ખંભાતમાં) આવીને વસ્યો હતો. ત્યાં એને વ્યાપારમાં પુષ્કળ ધનપ્રાપ્તિ થઇ હતી અને લોકોમાં સન્માન પણ બહુ વધ્યું હતું. આવી રીતે તે સન્માન, સંતાન, ધન અને યશથી દિન પ્રતિદિન અધિક ઉન્નત થતો જતો હતો. તેવા પ્રસંગે તેણે આચાર્ય શ્રી હીરવિજયસૂરિનો ધર્મોપદેશ સાંભળી જૈન ધર્મનો

સ્વીકાર કર્યો હતો અને પૂર્વનો પોતાનો મિથ્યા મત છોડી દીધો હતો. આવી રીતે તે પરમ શ્રાવક થયો, અને સાધર્મિક ભાઇઓને તેમજ મુમુક્ષુ વર્ગને દાન આપી, સ્વજનોને સન્માન આપી અને દીનજનોના દુઃખો દૂર કરી, પોતાની સંપત્તિને સફળ કરતો હતો.

શત્રુંજય તીર્થની સ્થાપના રૂપે પ્રસિદ્ધ એવા કાવી નામના તીર્થના ચૈત્ય (મંદિર) ને લાકડા અને ઇંટથી બનેલું જોઇ તે બાહુઆ ગાંધિએ એક વખતે મનમાં વિચાર કર્યો કે જો આ મંદિરને પાકું બંધાવી સદાના માટે દૃઢ (મજબૂત) બનાવવામાં આવે તો મહાન્ પુણ્યની સાથે મ્હારી લક્ષ્મી પણ સફળ થાય. આ વિચારથી પ્રેરાઇ તેણે સંવત્ ૧૬૪૯ માં આખું મંદિર નવું તૈયાર કરાવ્યું, અને પછી વિજયસેનસૂરિના હાથે તેની પ્રતિષ્ઠા કરાવી.

છેવટના બે પદ્યોમાં, આ પર દેવકુલિકાયુકત પુણ્યના સત્રરૂપ યુગાદિ જિનના મંદિરનું સ્થાયિત્વ ઇચ્છી આશીર્વાદ આપવામાં આવ્યો છે, અને લેખ સમાપ્ત કરવામાં આવ્યો છે.

(૪૫૨)

આ નંબરનો લેખ પણ એજ મંદિરમાં કોતરેલો છે (સ્થળની નોંધ મળી શકી નથી). એમાં પણ સંક્ષેપમાં ગદ્યમાં ઉપરની જ હકીકત નોંધેલી છે. નવીન કાંઇ નથી.

(૪૫૩)

આ લેખ, ધર્મનાથમંદિરમાં આવેલો છે. હકીકત આ પ્રમાણે—

બાદશાહ અકબર જલાલુદ્દીનના વિજયરાજ્યમાં, ગરાસિયા રાઠોડ પ્રતાપસિંહના અધિકાર વખતે, ખંભાત વાસ્તવ્ય લઘુનાગર જ્ઞાતિના ગાંધી બાહુઆના પુત્ર વીરજીએ, સંવત્ ૧૬૫૪ માં કાવીતીર્થમાં, પોતાના પુણ્યાર્થે આ ધર્મનાથ તીર્થ કરનું ' રત્નતિલક ' નામે બાવન જિનાલય-વાળું મંદિર બંધાવ્યું છે. સેઠ પીતાંબર વીરા તથા સેઠ શિવજી બોધા તેમજ રાજનગર (અમદાવાદ)ના રહેવાસી ગજધર વિશ્વકર્મા જ્ઞાતિના

સૂત્રધાર સતાનો પુત્ર વીરપાલ તથા સલાટ સૂત્રભાણ, ગોરા અને દેવજી વિગેરેએ આ મંદિરની મુખ્ય દેખરેખ રાખી હતી.

(૪૫૪)

આ લેખ પણ એજ મંદિરમાં આવેલી આદિનાથની પાદુકા ઉપર કોતરેલો છે. મિતિ સં. ૧૬૫૬ ના વૈશાખ સુદી ૭ બુધવારની છે. ઉપરના લેખમાં જણાવેલા ગાંધી વીરદાસ તથા તેના ભાઇ ગાંધી કુંવરજી અને ધર્મદાસે મળીને આ પાદુકા કરાવી અને વિજયસેનસૂરિએ તેની પ્રતિષ્ઠા કરી, આ હકીકત નોંધેલી છે.

(૪૫૫)

આ લેખનું અવલોકન, ઉપર નં. ૨૧ વાળા લેખના અવલોકન ભેગું જ (જુઓ, ઉપર પૃ. ૩૮) આપી દેવામાં આવ્યું છે તેથી આના સંબંધમાં ત્યાંજ જોઇ લેવું.

(૪૫૬-૫૯)

આ નંબરોવાળા ચાર લેખો ગંધાર નામના ગામના મંદિરમાં આવેલી પ્રતિમાઓ ઉપર કોતરેલા છે. લેખોમાંની હકીકત સ્પષ્ટ જ છે.

આ ગંધાર ગામ, ભરૂચ જીલ્લાના જંબુસર તાલુકાનાં આવેલું છે. એના આસપાસના પ્રદેશમાં એ પણ એક તીર્થ સ્થાન જેવું ગણાય છે. ઉપર વર્ણવામાં આવેલું કાવીતીર્થ અને આ તીર્થ, " કાવી—ગંધાર " આમ સાથે જોડકા રૂપેજ કહેવાય છે. આ ગંધાર ગામ તે સત્તરમા સૈકાનું પ્રસિદ્ધ ગંધાર બંદરજ છે જેનો ઉલ્લેખ हीरसौभाग्य, विजयप्रशस्ति, विजयदेव महात्म्य અને हीरविजयसूरिरास વિગેરે ગ્રંથોમાં વારંવાર આવે છે. અકબર બાદશાહ તરફથી જ્યારે સંવત ૧૬૩૮ ની સાલમાં હીરવિજય સૂરિને આગ્રા તરફ આવવાનું આમંત્રણ આવ્યું હતું તે વખતે એ આચાર્યવર્ય આજ ગામમાં ચાતુર્માસ રહેલા હતા. હીરવિજય સૂરિ અને વિજયદેવ સૂરિ વિગેરે એ સૈકાના તપાગચ્છના સમર્થ આચાર્યો યતિઓ ઘણી વખતે આ ગામમાં આવેલા અને સેંકડો યતિઓની સાથે ચાતુર્માસ

રહેલાના ઉલ્લેખો વારંવાર ઉકત ગ્રંથોમાંથી મળી આવે છે. એ ઉપરથી જણાય છે કે તે વખતે એ સ્થળ ઘણુંજ પ્રસિદ્ધ અને સમૃદ્ધ શ્રાવકોથી ભરેલું હશે. આજે તો ત્યાં ફક્ત ૫–૨૫ ઝુંપડાઓ જ દૃષ્ટિગોચર થાય છે. જૂના મંદિરનાં ખંડેરો ગામ બહાર ઉભાં દેખાય છે. વર્તમાનમાં જે મંદિર છે તે ભરૂચ નિવાસી ગૃહસ્થોએ હાલમાંજ નવું બંધાવ્યું છે. એ સ્થળે, ફક્ત એ મંદિરના ખંડેર શિવાય બીજું કાંઇ પણ જૂનું મકાન વિગેરે પણ જણાતું નથી. અઢીસો ત્રણસો વર્ષ પહેલાં જે સ્થળ આટલું બધું ભરભરાટીવાળું હતું તેનું આજે સર્વથા નામ નિશાન પણ દેખાતું નથી તેનું કાંઇ કારણ સમજાતું નથી. ત્યાંના લોકોને પૂછતાં અમને કહેવામાં આવ્યું કે—એક વખતે એ ગામ ઉપર દરિયો ફરી વળ્યો હતો અને તેના લીધે આખું શહેર સમુદ્રમાં તણાઇ ગયું હતું. પરંતુ આ લેખોવાળી જિનપ્રતિમાઓ અને મંદિર કેમ બચવા પામ્યું અને બાકીનું શહેર કેમ સંપૂર્ણ નષ્ટ થઇ ગયું તેનું સમાધાન કાંઇ અમને અદ્યાપિ થઇ શક્યું નથી. શોધકોએ આ બાબતમાં વિશેષ શોધ કરવાની જરૂરત છે.

(૪૬૦)

રાધનપુરનો શિલાલેખ.

આ લેખ રાધનપુર શહેરમાં આવેલા શાંતિનાથના (પાંજરાપોળ વાળા) મંદિરના ભૂમિગૃહ (ભોંયરા) માં ઉતરવાના પગથિઆઓ ઉપર એક મ્હોટી શિલામાં કોતરેલો છે. એમાં એકંદર ૪૧ પદ્યો છે અને તે દરેકના સાર આ પ્રમાણે છેઃ—

પ્રથમના બે પદ્યોમાં શાંતિનાથની સ્તવના કરવામાં આવી છે. ૩ જા શ્લોકમાં જગતમાં પ્રસિદ્ધ એવા તપગચ્છનો ઉલ્લેખ કરેલો છે. એ ગચ્છમાં અકબર બાદશાહની સભામાં સત્કાર પ્રાપ્ત કરનાર આચાર્ય હીરવિજયસૂરિ અને તેમની પાટે વિજયસેનસૂરિ થયા. (૪–૬) વિજયસેનસૂરિની ગાદીએ રાજસાગરસૂરિ થયા કે જેઓ સાગરગચ્છના નાયક ચલાવનાર હતા. (૭–૮) તેમની પાટે વૃદ્ધિસાગરસૂરિ થયા.

(૯) અને તેમની પાટે લક્ષ્મીસાગરસૂરિ થયા. (૧૦-૧૧) લક્ષ્મીસાગરસૂરિની પાટે કલ્યાણસાગર થયા (૧૨) અને તેમની પાટે પુણ્યસાગરસૂરિ. (૧૩) એ પુણ્યસાગરસૂરિના સદુપદેશથી આ સુંદર મંદિર તૈયાર કરવામાં આવ્યું છે અને માઘ માસના શુકલપક્ષની તૃતીયા અને શુક્રવારના દિવસે તેની પ્રતિષ્ઠા કરવામાં આવી છે. (૧૪-૧૫)

આ પછી, આ મંદિર બનાવનાર અને પ્રતિષ્ઠા કરાવનાર ગૃહસ્થના વંશનું વર્ણન છે. તે આ પ્રમાણે—

પૂર્વે શ્રીમાલવંશમાં, જૈનધર્મમાં પૂર્ણ શ્રદ્ધાવાન્ એવા સૂરા નામે પ્રસિદ્ધ પુરૂષ થયો. (૧૬) તેના વંશને વિસ્તારનાર એવા ક્ષેમા નામે તેનો પુત્ર હતો. (૧૭) તેના કુલમાં મુકુટ સમાન એવા જયતા નામે પુત્ર થયો જેણે રાજસાગરસૂરિ પાસેથી ધર્મબોધ ગ્રહણ કર્યો હતો. (૧૮) તેનો પુત્ર અભયચંદ્ર થયો અને તેને ૧ જૂઠા, ૨ કપૂર, ૩ જસરાજ અને ૪ મેઘજી એમ ચાર પુત્રરત્નો થયાં. (૧૯) તેમાં જૂઠાના પુત્ર જીવને પોતાના ન્યાયોપાર્જિત દ્રવ્ય વડે ૪૨ જિન પ્રતિમાઓ કરાવી હતી. (૨૦) બીજા ભાઇ કપૂરનો સિચવંત નામે પુત્ર હતો અને તેણે પણ ૪૨ પ્રતિમાઓ બનાવરાવી હતી. (૨૧-૨૨) ત્રીજા ભાઇ જસરાજને દેવજી નામે પુત્ર હતો અને તેનો પુત્ર મૂળજી હતો. એ મૂલજીએ પણ દેવ અને ગુરૂની ૨૨ ચરણ પાદુકાઓ કરાવી હતી તથા કેટલીક જિનમૂર્તિઓ પણ ભરાવી હતી. (૨૩-૨૬) ચોથો ભાઇ જે મેઘજી હતો તેને મોતીચંદ્ર, દાનસિંહ અને ધર્મરાજ એમ ત્રણ પુત્રો હતા. એ ત્રણે ભાઇઓએ મળીને ૧૮ જિનપ્રતિમાઓ કરાવી હતી. (૨૭-૩૧) તેમણે, પછી ઘણા આડંબર પૂર્વક પ્રતિષ્ઠા મહોત્સવ કર્યો અને તેમાં સઘળા દેશના માણસોને આદરપૂર્વક આમંત્રણ કરી બોલાવ્યા હતા. તેમને ભોજન, પાન, વસ્ત્ર વિગેરે આપી ખૂબ સત્કાર્યા હતા. અનેક શાસ્ત્રના જ્ઞાતા અને પ્રતિષ્ઠા કાર્યમાં કુશળ એવા કેટલાએ શ્રીપૂજ્યોને પણ બોલાવ્યા હતા. (૨૮-૩૪ એ બધા શ્રી પૂજ્યો સાથે આચાર્ય પુણ્યસાગરસૂરિએ, સંવત ૧૮૩૮ ના ફાલ્ગુણ શુકલ દ્વિતીયાના દિવસે જ્યારે નક્ષત્ર રેવતી અને ચંદ્રમા વૃષ લગ્નમાં

સ્થિત હતો, તે વખતે, આ બધી મૂર્તિઓની, ન્યાસ અને ધ્યાનની મુદ્રાપૂર્વક શુભ પ્રતિષ્ઠા કરી. (૩૫-૩૭) આ બધી મૂર્તિઓ શ્રીશાંતિનાથના મંદિરમાં સ્થાપન કરવામાં આવી છે. (૩૮) છેવટના બે પદ્યોમાં આશીર્વાદ આપવામાં આવ્યો છે. (૩૯-૪૦) અંતે આ પ્રશસ્તિની રચના પુણ્યસાગરસૂરિના શિષ્ય અમૃતસાગરે કરી હતી, (૪૧) એમ જણાવી લેખ સમાપ્ત કરવામાં આવ્યો છે.

રાંતેજ ગામના લેખો.

(૪૬૧-૪૬૮)

વડોદરા રાજ્યના કડી પ્રાંતમાં રાંતેજ કરીને એક નહાનું સરખું ગામ છે. એ ગામમાં એક જૂનું જૈનમંદિર છે ત્યાંથી આ આઠ લેખો મળી આવ્યા છે. તેમાં પ્રથમના બે લેખો તો, મુખ્ય મંદિરની આજુ બાજુ ફરતી જે દેવકુલિકાઓ છે તેમાંની એકમાં, ગૃહસ્થોની-શ્રાવક શ્રાવિકાઓની-મૂર્તિઓ નીચે કોતરેલા છે. આ મૂર્તિઓ કોઇ મહં. વિજય નામના પુરૂષે પોતાના કુટુંબીઓની મૂર્તિઓ સાથે સં. ૧૩૦૯ માં બનાવરાવી હતી. મૂર્તિઓના નામોનો પરસ્પર સંબંધ આ પ્રમાણે જણાય છે:—

ઠ. અજયસિંહ (તેની સ્ત્રી)	સોમ (તેની સ્ત્રી)	મહં. રાણિગદેવ (સ્ત્રી-રયણાદેવી)	સંગ્રામસિંહ. (તેની સ્ત્રી)

મહં. રાણિગદેવના પુત્રો:

મદન (સ્ત્રી સાથે)	સલખણસિંહ. (સ્ત્રી સાથે)	મહં. વિજય. (સ્ત્રી સુહડાદેવી)	દેવસિંહ (સ્ત્રી સાથે)

મહં. વિજયનો પુત્ર: ચાહાડ઼ક્ય.
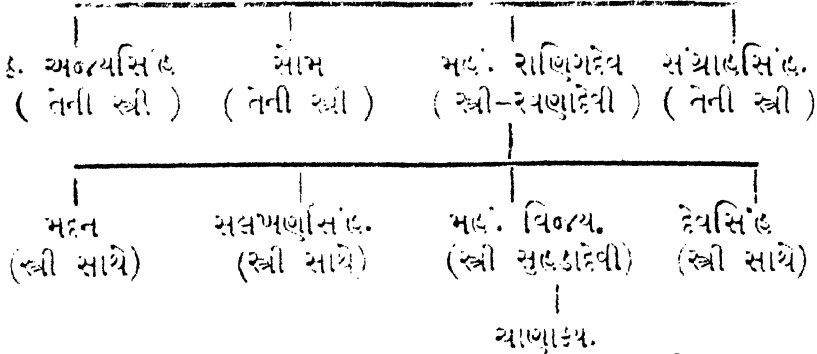
બાકીના ૬ લેખો, એક નહાનું સરખું ભોંયરૂં છે તેમાં જે ઘણાક જૂના પરિકરો અને કાઉસગિઆઓ ભરી રાખેલા છે તેમના ઉપરના છે. એ ઠેકાણે આવા બીજા પણ ઘણા લેખો છે અને કેટલાક તો બહુ જૂના પણ છે. પરંતુ તે બધાને લેવાની તે વખતે બરાબર સવડ ન હોવાથી હું તે લઇ શકયો નથી.

લેખોમાંની હકીકત સ્પષ્ટજ છે.

સલખણપુરના લેખો.

(૪૬૯ થી ૪૯૭.)

આ ગામ પણ ઉપર જણાવેલા પ્રાંતમાં રાંતેજથી ૫-૭ ગાઉ ઉપર આવેલું છે. એ ગામમાં આગળ ઉપર બે ત્રણ મંદિરો હતા પરંતુ હાલમાં તે બધાને ભેગાં કરી એકજ નવું મંદિર તૈયાર કર્યું છે. એ મંદિરમાં પણ, ઉપર જણાવ્યા પ્રમાણે એક ભોંયરા જેવી કોટડીમાં જૂના પરિકરો અને પબાસણો મૂકી રાખેલા છે તેમના ઉપર આ બધા લેખો કોતરેલા છે. બધા લેખો ૧૪ મા સૈકાના પૂર્વ ભાગના છે અને તેમનામાં જૂદા જૂદા બે ત્રણ મંદિરોનાં નામો મળી આવે છે તેમજ બે ત્રણ ગચ્છના જૂદા જૂદા આચાર્યોનાં નામો પણ પ્રતિષ્ઠાકારક તરીકે ઉપલબ્ધ થાય છે. આ ઉપરથી જણાય છે કે એ સમયમાં બે ત્રણ મંદિરો એક સાથે જ એ સ્થાનમાં તૈયાર કરવામાં આવ્યાં હશે.

લેખોમાંનું વર્ણન ટુંકું અને સ્પષ્ટ રીતે સમજાય તેવું છે.

સંખેશ્વર તીર્થના લેખો.

(૪૯૭-૫૦૫).

આ નવ લેખો સંખેશ્વર તીર્થમાંથી મળી આવ્યા છે.

એમાંનો પ્રથમ લેખ, સંખેશ્વર પાર્શ્વનાથની જે મુખ્ય મૂર્તિ છે તેની આજુબાજુ બે કાયોત્સર્ગસ્થ પ્રતિમાઓ (કાઉસગિઆઓ) છે તેમના નીચે કોતરેલો છે.

અમદાવાદ નિવાસી, સા. જયતમાલના પુત્ર પુરુસપાલે સં. ૧૬૬૬ માં, આ પરિકર કરાવી વિજયદેવસૂરિના હાથે તેની પ્રતિષ્ઠા કરાવી હતી.

આ પછીના ત્રણ લેખો, આજુબાજુની દેવકુલિકાઓમાં આવેલી પ્રતિમાઓ ઉપરથી મળી આવ્યા છે. હકીકત સ્પષ્ટ જ છે. નં. ૫૦૧ થી ૪ સુધીના લેખો, એ જ સંખેશ્વર ગામમાં જુના મંદિરના જે ખંડેરો છે તેમાંથી મળી આવ્યા છે. હાલમાં જે મંદિર છે તે ૧૮ મા કે ૧૯ મા

સૈકામાં બંધાવેલું છે. એની પહેલાં, આ લેખોવાળું જ જુનું મંદિર હતું. આ જુનું મંદિર પણ આ લેખો ઉપરથી જણાય છે તેમ ૧૭ મા સૈકામાં બંધાવવામાં આવ્યું હતું. विजयप्रशस्ति काव्य માં જણાવેલું છે કે વિજયસેનસૂરિના ઉપદેશથી સંખેશ્વર પાર્શ્વનાથનું નવું મંદિર બંધાવવામાં આવ્યું હતું. તે નવું મંદિર આજ ખંડેરોવાળું છે. આ મંદિર ઔરંગઝેબના જુલ્મી રાજ્યમાં નષ્ટ કરવામાં આવ્યું હોય તેમ જણાય છે અને પછીથી ફરી અત્યારે જે વિદ્યમાન છે તે મંદિર બંધાવવામાં આવ્યું છે. જે ખંડેરોમાંથી આ ૪ લેખો લેવામાં આવ્યા છે તે ખંડેરોમાં મૂલમંદિરનું તો અસ્તિત્વ જ નથી. તે તો જડા મૂળથી ઉખેડી નાંખવામાં આવ્યું હોય તેમ જણાય છે. પરંતુ તેની આજુબાજુની દેવકુલિકાઓ વિગેરેના ખંડેરો હજી જેવી તેવી હાલતમાં ઉભાં છે. એ દેવકુલિકાઓના દરેક દ્વાર ઉપર તેના બંધાવનારનાં નામો કોતરેલાં છે અને તેમાંના જ આ ૪ લેખો મુખ્ય છે.

વિજયસેનસૂરિના ઉપદેશથી જ્યારે આ મંદિર નવીનજ તૈયાર કરવામાં આવ્યું હતું તો તે પહેલાં એ મંદિર કે તીર્થની સ્થાપના ક્યાં હતી તે કાંઈ જણાયું નથી. કેટલાક લોકો, સંખેશ્વર ગામની બહાર થોડેક છેટે એક દટાઈ ગએલા મકાન જેવો જણાતો માટીનો ઢગ જણાય છે, તેનેજ અસલનું મૂલ મંદિર બતાવે છે. કદાચિત્ એ હકીકત સાચી પણ હોઈ શકે. કારણ કે મુસલમાની સમયમાં આવી રીતે વારંવાર મંદિરોની ભાંગફોડ થતી હતી અને તેના લીધે વારંવાર જગ્યાઓમાં ફેરફાર થતા હતા. એ કારણને લઈને ગામમાં જે જૂના મંદિરનાં ખંડેરો ઉભાં છે તેની પહેલાંનું જૂનું મંદિર એ લોકોના કહેવા પ્રમાણે ગામ બહાર હોય તો તેમાં અસંભવ જેવું નથી.

૫૦૫ નંબરનો લેખ મારવાડી ભાષામાં લખાએલો છે. સંવત્ ૧૮૬૮ માં જયપુર (મારવાડ)ના સાહ ઉત્તમચંદ વાલચંદે ૫ હજાર રૂપીઆ એ મંદિરના જીર્ણોદ્ધાર અર્થે રાધનપુરવાળા જીવણદાસ ગોડીદાસની મારફત આપ્યા હતા તે રૂપીઆમાંથી જે જે સમાર કામ વિગેરે કરાવવામાં આવ્યું હતું તેની નોંધ આ લેખમાં આપેલી છે.

આ લેખ, સંખેશ્વરના મંદિરના દરવાજાના ડાબી બાજુ ઉપર એક પથ્થરમાં કોતરેલો છે.

પાટણના લેખો.

(૫૦૬-૫૩૩)

આ નંબરો નીચે આવેલા લેખો પાટણના જુદા જુદા મંદિરોમાંથી મળી આવ્યા છે. તેમાં—

નં. ૫૦૬ થી ૫૧૯ સુધીના લેખો, પાટણના મુખ્ય અને સુપ્રસિદ્ધ પંચાસરા પાર્શ્વનાથના મંદિરમાંના છે. આ બધા લેખો, આચાર્યો, સાધુઓ કે શ્રાવકોની મૂર્તિઓ ઉપર તેમજ ચરણપાદુકાઓ ઉપર છે. પંચાસરાના મંદિરમાં પેસતાં ડાબી બાજુએ એક ન્હાની સરખી ઓરડી છે અને તેમાં આચાર્યો વિગેરેની જ બધી મૂર્તિઓ સ્થાપિત કરેલી છે. મુખ્ય વેદિકા ઉપર, આચાર્ય હીરવિજય સૂરિ, વિજયસેન સૂરિ અને વિજયદેવ સૂરિ એમ ત્રણે તપાગચ્છના પ્રભાવક આચાર્યોની એક સરખી અને એક જ આકારની મૂર્તિઓ બેસાડેલી છે. નં. ૫૧૧,૧૨ અને ૧૩ નંબરના લેખો એજ મૂર્તિઓ ઉપર-નીચે બેસણી ઉપર—કોતરેલા છે. પાટણ નિવાસી પોરવાડ જ્ઞાતિના દોસી શંકરની ભાર્યા બાઇ વાલ્હીએ પોતાના પુત્ર પૌત્રના પરિવાર સાથે આ મૂર્તિઓ કરાવી હતી.

બાકીના પણ બધા લેખો, એજ ઠેકાણેની જુદી જુદી મૂર્તિઓ ઉપર કોતરેલા છે. હકીકત સ્પષ્ટ રીતે સમજાય તેમ છે.

૫૨૦,૨૧ અને ૨૩ નંબરના લેખો, અષ્ટાપદના મંદિરમાંના છે. જેમાં ૫૨૦ નં. નો લેખ, એ મંદિરમાંના ભોંયરામાં આવેલી સુપાર્શ્વનાથની પ્રતિમા ઉપરથી લીધો છે. પ્રતિમાના પાછળના ભાગમાં પણ લેખ કોતરેલો હોવાથી આદિ અંતનો ભાગ વાંચી શકાતો નથી.

૫૨૧ નં. નો લેખ, એજ ભોંયરામાં એક આચાર્યની મૂર્તિ છે તેના ઉપર કોતરેલો છે.

૫૨૨ નં. નો લેખ, અંબિકા દેવીની મૂર્તિ ઉપર કોતરેલો છે. ભાવાર્થઃ—મલયસુંદરી નામની કોઇ સાધ્વીની શિષ્યા નામે બાઇ સુહવે પોતાના આત્મકલ્યાણાર્થે સં. ૧૩૬૧ માં આ અંબિકાદેવીની મૂર્તિ કરાવી હતી. જેની પ્રતિષ્ઠા સોમસૂરિના શિષ્ય ભાવદેવસૂરિએ કરી.

નં. ૫૨૩ અને ૨૪ ના લેખો, ટાંગડિઆ વાડાના મંદિરમાંથી લીધેલા છે. જેમાં ૨૩ નં. નો લેખ, વાયડગચ્છના સુપ્રસિદ્ધ આચાર્ય જિનદત્તસૂરિના (વિવેકવિલાસ નામક લોકોપયોગી ગ્રંથના કર્તાના) શિષ્ય મહાકવિ અમરચંદ્રસૂરિ કે જેમણે बालभारत વિગેરે ઉત્તમ ગ્રંથો રચ્યા છે તેમની મૂર્તિ ઉપર કોતરેલો છે. એ મૂર્તિ, સં. ૧૩૪૯ માં, પં. મહેન્દ્રના શિષ્ય મદનચંદ્રે કરાવી હતી.

૫૨૪ નંબરનો, ખરતરગચ્છના પ્રસિદ્ધ આચાર્ય જિનદત્તસૂરિની મૂર્તિ ઉપર લખેલો છે. છેવટના અક્ષરો જતા રહ્યા છે,

૫૨૫ નં. નો લેખ, ત્રભાડાવાડાના મંદિરમાં બહાર ગોખલામાં બેસાડેલી કોઇ શ્રાવકની મૂર્તિ ઉપર કોતરેલો છે.

૫૨૬ અને ૨૭ નં. ના લેખો, ઢંઢેરવાડાના મહાવીર મંદિરમાં વાયડગચ્છના બે ઉપાધ્યાયોની મૂર્તિઓ ઉપર કોતરેલા છે.

૫૨૮ નંબરનો લેખ વાસુપૂજ્યની ખડકીમાં આવેલા વાસુપૂજ્ય મંદિરમાંની એક મૂર્તિ ઉપર કોતરેલો છે. એ મૂર્તિ આચાર્ય વિનયચંદ્રસૂરિ કે જેઓ સૈદ્ધાંતિક પદ્વી ધરાવતા હતા (એ આચાર્યે, कल्पनिरुक्त, मल्लिनाथ चरित्र વિગેરે અનેક ગ્રંથો લખ્યા છે) તેમની છે.

૫૨૯ નં. નો લેખ, વખતજીના સેરીમાંના સંભવનાથના મંદિરમાં આચાર્ય વિજયસિંહસૂરિની મૂર્તિ ઉપર કોતરેલો છે.

૫૩૦ નં. નો લેખ, ખેત્રપાળની પોળમાં આવેલા શીતલનાથ મંદિરમાંની એક આચાર્યની મૂર્તિ ઉપર કોતરેલો છે.

૫૩૧ નં. નો લેખ, ભેસપતવાડામાં આવેલા ગૌતમ સ્વામિના નામે પ્રસિદ્ધ મંદિરમાંની મૂલ પ્રતિમા ઉપર કોતરેલો છે. આ લેખમાં જણાવ્યા પ્રમાણે એ મૂર્તિ, નાણકીયગચ્છના આચાર્ય સિદ્ધસેનસૂરિની છે અને તે સં. ૧૪૩૩ માં ધર્મે (ને ?) શ્વરસૂરિએ કરાવેલી છે. પરંતુ લોકો વગર સમજે, ફક્ત સાધુની મૂર્તિ જોઈનેજ તેને ગૌતમ-સ્વામિની મૂર્ત કહે છે અને એ ભ્રમમાં ને ભ્રમમાંજ હજારો રૂપીઆ ખર્ચી ખાસ નવીન મંદિર તૈયાર કરાવી ગૌતમસ્વામિના નામે તેની પ્રતિષ્ઠા કરી છે !

૫૩૨ નંબરનો લેખ, મણીઆતીપાડામાં આવેલા સા. ઉજમ મૂલચંદના ઘરદેરાસરમાં રહેલી સ્ફટિકની પ્રતિમાના પરિકર ઉપર કોતરેલો છે. એ પરિકર, સં. ૧૬૭૩ માં, પાટણનાજ નિવાસી શ્રીમાલી જ્ઞાતિના દો. ધનજી અને તેમની પત્ની અમરબાઈના પુત્ર દો. સંતાપીકે, પોતાની સ્ત્રી સહજલદે સાથે, ઋષભદેવની પ્રતિમાનો આ પરિકર કરાવ્યો હતો અને વિજયદેવસૂરિએ તેની પ્રતિષ્ઠા કરી હતી. મૂળ લેખમાં विजयदेवना બદલે विजयसेन નામ છપાઈ ગયું છે તે ભૂલ થએલી છે.

૫૩૩ નંબરનો લેખ, જોગીવાડાના મંદિરમાં પાષાણનો એક 'યંત્રપટ્ટ' છે તેના ઉપર કોતરેલો છે. એ યંત્ર પાસચંદ્રસૂરિએ બનાવ્યું છે.

બારેજા ગામના લેખો.

(૫૩૪-૫૩૯)

આ છ લેખો, અમદાબાદની પાસે આવેલા બારેજા નામના ગામ-માંથી મળી આવ્યા છે. એ ગામમાં બે મંદિરો છે તેમાં એક તો મ્હોટું મંદિર છે જે શેઠિયા ફળિઆમાં આવેલું છે અને બીજું એક ન્હાનું મંદિર છે તે આદીશ્વર ભગવાનનું કહેવાય છે. આ લેખોમાંથી ૫૩૬ નંબરનો લેખ, મ્હોટા મંદિરમાંની મૂલનાયકની પ્રતિમા ઉપર કોતરેલો છે. અને ૫૩૮ નં. નો લેખ, ન્હાના મંદિરના ઉપરના ઘુંમટવાળા

ભાગમાં કેટલીક પ્રતિમાઓ મુકી રાખેલી છે તેમાં બે કાઉસગિઆઓ છે તેમની ઉપર કોતરેલો છે.

છાણી ગામનો લેખ.

(૫૪૦)

આ લેખ વડોદરા પાસે આવેલા છાણી નામના ગામના જૈનમંદિરમાંની એક મ્હોટી પાષાણપ્રતિમા ઉપર કોતરેલો છે. એ પ્રતિમા આદિનાથ તીર્થંકરની છે. સં. ૧૭૩૨ માં, ચિત્તોડના મહારાણા શ્રી રાજસિંહજીના રાજ્ય વખતે, ઓશવાલ જ્ઞાતિના સીસોદીયા ગોત્રવાળા સંઘપતિ રાજાજીએ, પોતાના વિસ્તૃત પરિવાર સાથે, એ પ્રતિમા કરાવી હતી. વિજયગચ્છના આચાર્ય વિજયસાગરસૂરિએ એની પ્રતિષ્ઠા કરી હતી.

સુરતનો લેખ.

(૫૪૧-૪૨)

આ બંને લેખો, સુરત પાસે આવેલા લાઇન્સના જૈનમંદિરમાંની જિનમૂર્તિઓ ઉપર લખેલા છે.

સં. ૧૬૮૨ માં, અમદાવાદના સુપ્રસિદ્ધ શેઠ શાંતિદાસે કરાવેલી પ્રતિષ્ઠામાં આ પ્રતિમાઓ પ્રતિષ્ઠિત કરવામાં આવી હતી. આ બંને પ્રતિમાઓ શાંતિદાસ શેઠની માતા અને સ્ત્રીયે ક્રમથી તૈયાર કરાવી હતી. તેમની પ્રતિષ્ઠા, આચાર્ય વિજયદેવસૂરિના સમયે મહોપાધ્યાય વિવેકહર્ષગણિના શિષ્ય મુક્તિસાગરગણિના હાથે થઇ હતી.

તારંગા તીર્થનો લેખ.

(૫૪૩)

આ લેખ તારંગાતીર્થના મૂલમંદિરના પ્રવેશ દ્વારની આજુબાજુએ જે બે દેવકુલિકાઓ છે તેમની વેદિકા ઉપર કોતરેલો છે. આ સંબંધી વિશેષ ખુલાસો, પ્રથમ પૃષ્ઠ ૧૧૯ માંની નોટમાં કરેલો છે. આ લેખ ગુર્જર મહામાત્ય વસ્તુપાલનો છે. સાર આ પ્રમાણેઃ—

સંવત્ ૧૨૮૫ ના ફાલ્ગુણ સુદી ૨ રવિવારના દિવસે, અણહિલ-પુરનિવાસી પ્રાગ્વાટ (પોરવાડ) જ્ઞાતિના ઠ. ચંડપના પુત્ર ઠ. ચંડપ્ર-સાદના પુત્ર ઠ. સોમના પુત્ર ઠ. આશારાજ અને તેની સ્ત્રી કુમારદેવીનો પુત્ર મહામાત્ય વસ્તુપાળ, જે ઠ. લૂણિગ અને મહં. માલદેવનો નાનો, તથા મહં. તેજપાલનો મ્હોટો બંધુ થતો હતો તેણે પોતાના પુણ્યની વૃદ્ધિને અર્થે, આ શ્રી તારંગાતીર્થ ઉપરના અજિતનાથદેવના મંદિરમાં, આદિનાથદેવની પ્રતિમા સાથે ખત્તક (ગોખલું) કરાવ્યું અને તેની પ્રતિષ્ઠા નાગેન્દ્રગચ્છના ભટ્ટારક વિજયસેનસૂરિએ કરી.

બ્યાના ગામનો લેખ.

(૫૪૪)

આ લેખ, રાજપુતાનામાં આવેલા બ્યાના ગામમાંથી મળી આવ્યો છે. સં. ૧૧૦૦ ના ભાદ્રપદ કૃષ્ણ ૨ ના દિવસે, નિવર્તક કુલના કામ્યકગચ્છમાં થએલા આચાર્ય વિષ્ણુસૂરિના પટ્ટધર આચાર્ય મહેશ્વર-સૂરિ કે જેઓ શ્વેતાંબર સંપ્રદાયના એક અગ્રણી હતા તેઓ સ્વર્ગસ્થ થયા હતા, તેની નોંધ આ લેખમાં કરેલી છે.

બાબરિયાવાડના લેખો.

(૫૪૫-૪૮)

આ ૪ લેખો, કાઠિયાવાડમાં આવેલા ઝાફરાબાદની પાસેના સીયાલ બેટમાંથી મળી આવેલી ૪ જિન પ્રતિમાઓ ઉપર કોતરેલા છે. એ પ્રતિમાઓ પાષાણની છે અને એક ખેત્રમાંથી હાથ લાગી હતી. " સીયાલબેટમાં ઘણા તલાવો અને વાવ-કુવાઓ નાશ પામેલી સ્થિ-તિમાં છે, અને ઘણાક પુરાઈ ગએલા છે. હાલમાં ત્યાં લગભગ ૩૦ વાવ-કુવાઓ છે જેમાં થોડું ઘણું પાણી રહ્યાં કરે છે. ગંગા તલાવ નામનો એક જૂનો તલાવ છે જેની લંબાઈ પહોળાઈ ૧૫૦ ચોરસ ફીટ છે. નષ્ટ થએલાં મકાનો અને મંદિરો કે જેમના વિષયના લેખો મળી આવ્યા છે તે ઉપરથી જણાય છે કે, એ સ્થાને એક વખતે મોટું અને ઉન્નત શહેર હશે. "-' રિવાઈઝડ લીસ્ટ્સ ઑફ ઍન્ટીક્વૅરિઅન રિમેન્સ ઇન્ ધી બૉમ્બે પ્રેસીડેન્સી, પૃ. ૨૫૩.

લેખોમાંની હકીકત સ્પષ્ટ સમજાય તેમ છે.

પાલણપુરના લેખો.

(૫૪૯–૫૫૫)

આ નંબરોવાળા લેખો, પાલણપુરના પલ્લવિઆ પાર્શ્વનાથ તેમજ બીજા મંદિરમાંની પ્રતિમાઓ ઉપરથી લીધેલા છે.

૫૪૯ મો લેખ, એક શ્રાવક દમ્પતિના મૂર્તિયુગલ ઉપર કોતરેલો છે. આ મૂર્તિ યુગલ સોની આલ્હણના પુત્ર શ્રે૦ સાછલ અને તેની ભાર્યા સુહવદેવીનું છે. બનાવનાર તેમનો પુત્ર મુંજાલ છે.

૫૫૦ મો લેખ, પલ્લવિયા પાર્શ્વનાથમંદિરમાં આવેલી બે કાયોત્સર્ગસ્થ પ્રતિમાઓ ઉપર કોતરેલો છે. શેઠ આબૂના વંશમાં થએલા શ્રે૦ ધીણાંકે પોતાના માતપિતાના શ્રેયાર્થે આ જિનયુગલ કરાવ્યું હતું અને તેની પ્રતિષ્ઠા મડાહડીય ગચ્છના ચક્રેશ્વરસૂરિના સંતાનીય સોમપ્રભસૂરિના શિષ્ય વર્દ્ધમાનસૂરિએ કરી હતી.

૫૫૧ મો લેખ, પણ તેજ મંદિરમાંની એક પ્રતિમા ઉપર લખેલો છે. કોઇ લોહદેવ નામના શેઠના પુત્ર આસધર, તથા, સા. થેહડના પુત્ર ભુવનચંદ્ર અને પદ્મચંદ્રે મળીને પોતાના કુટુંબના શ્રેય માટે એ મૂર્તિ કરાવી હતી. એની પ્રતિષ્ઠા, વાદીન્દ્ર ધર્મઘોષસૂરિની શિષ્ય સંતતિમાં થએલા જિનચંદ્રસૂરિના શિષ્ય ભુવનચંદ્રસૂરિએ કરી હતી.

૫૫૨ મો લેખ, એક આચાર્યની મૂર્તિ ઉપર ખોદેલો છે. તેમનું નામ સર્વદેવસૂરિ હતું. અને તેઓ કોરંટકગચ્છના કક્કસૂરિના શિષ્ય હતા. આ મૂર્તિ સં. ૧૨૭૪ માં, કોઇ ઓસના પુત્ર રા૦ (રાઉલ ?) આંબડ સંઘપતિએ કરાવી હતી. પ્રતિષ્ઠિત કરનાર આચાર્ય *કક્ક-સૂરિ હતા.

* આ કક્કસૂરિને ઉપરના સર્વદેવસૂરિના ગુરૂ તરીકે જણાવેલા કક્ક-સૂરિથી જુદા સમજવા કારણ એ છે કે એ ગચ્છમાં ત્રીજી, ચોથી યા પાંચમી પાટે એનું એજ નામ ફરી ધારણ કરવામાં આવે છે. તેથી એ ગચ્છમાં એકના એકજ નામવાળા અનેક આચાર્યો થયા છે.

૫૫૩ મો લેખ, પણ એક આચાર્યની મૂર્તિ ઉપર કોતરેલો છે. એ આચાર્ય ઉકેશગચ્છના હતા અને તેમનું નામ સિદ્ધસૂરિ હતું. કોઇ વરદેવસુત શુભચંદ્રે એ મૂર્તિ બનાવરાવી હતી અને કક્કસૂરિએ+ પ્રતિષ્ઠિત કરી હતી.

૫૫૪ નો લેખ, કપર્દિ નામે યક્ષની મૂર્તિ ઉપર લખેલો છે. એ મૂર્તિ ષંડેરકગચ્છના સંઘવી સાઢલે પોતાના કુટુંબના કલ્યાણાર્થે બનાવી; હતી અને શાલિસૂરિએ તેની પ્રતિષ્ઠા કરી હતી.

અમદાબાદનો શિલાલેખ.

(૫૫૬)

આ લેખ અમદાબાદમાં આવેલી સુપ્રસિદ્ધ હઠીભાઇની વાડીના ધર્મનાથ મંદીરનો છે. લેખની ઉંચાઇ ૨ ફ્રીટ ૯ ઇંચ અને પહોળાઈ ૧ ફુટ ળા ઇંચ છે. લેખની પંક્તિઓ ૩૯ છે. ભાષા સંસ્કૃત અને શ્લોકમય છે. શ્લોક સંખ્યા ૩૪ છે. સાર આ પ્રમાણે:—

અમદાબાદ નગરમાં, અંગરેજ બહાદુર કંપની સરકારના રાજ્ય અમલ વખતે, ઉકેશ (ઓસવાલ) વંશમાં જીવદયા ધર્મ પાલનાર શાહ શ્રીનિહાલચંદ્ર નામે એક પ્રસિદ્ધ પુરૂષ થયો. તેનો પુત્ર શાહ શ્રીખુસાલચંદ્ર થયો. તેની માણુકી નામા ધર્માત્મા પત્ની હતી. તેના ઉદરે કેશરીસિંહ નામે પુત્ર અવતર્યો. તેને સૂરજ નામે પત્નીથી સુપ્રસિદ્ધ શેઠ શ્રીહઠીસિંહ નામે સુતરત્ન થયો જેણે જાતેજ વિપુલ દ્રવ્ય મેળવ્યું અને પોતાને હાથે જ મુક્તહસ્તે ખાધું ખર્ચ્યું. તે શેઠે અમદાબાદની ઉત્તર બાજુએ એક ભવ્ય વાડી બનાવીને તેની અંદર સુંદર નવીન જિન મંદિર બંધાવ્યું અને અનેક જિન પ્રતિમાઓ કરાવી. એ મંદિર પર જિનાલયવાળું છે. એને ત્રણ માળ અને ત્રણ શિખર છે. બે રંગમંડપો છે. એવા એ મનોહર મંદિરની અંદર શાંતિસાગરસૂરિના હાથે પ્રતિમાઓ પ્રતિષ્ઠિત કરવામાં આવી. (શ્લો. ૧–૮)

+ આ ગચ્છમાં પણ ઉપરોક્ત ગચ્છ પ્રમાણે એક સરખાં નામવાળાં અનેક આચાર્યો થયા છે તેમજ સિદ્ધસૂરિ અને કક્કસૂરિ જેવાં નામો દર ત્રીજી ચોથી વારે આવે છે

૯ માંથી ૧૨ માં શ્લોક સુધી ગુજરાત દેશ અને અમદાબાદ શહેરનું વર્ણન આપ્યું છે. એજ શહેરમાં વ્યાપારિઓનો આગેવાન અને અખૂટ ધનનો સ્વામી એવો એ પૂર્વે જણાવેલો હઠીસિંહ નામે શેઠ રહેતો હતો. તેને એક રૂકિમણી અને બીજી હરકુંઅર નામે સુચતુર પત્ની હતી. જયસિંહ નામે તેમનો સુપુત્ર હતો. જ્યારે હઠીસિંહ શેઠ સ્વર્ગે ગયા ત્યારે તેમના કથનાનુસાર તેમની શુશીલ સ્ત્રી હરકુંઅરે ઉપર વર્ણવેલું મંદિર વિગેરે સઘળું કામ પૂર્ણ કરાવ્યું હતું. શેઠાણી હરકુંઅર જો કે સ્ત્રી હતી પરંતુ તેણે પુરૂષો પણ ન કરી શકે એવાં મહાન કામો કર્યાં હતાં. (શ્લો. ૧૬) તેણે ઉકત મંદિરના પ્રતિષ્ઠા મહોત્સવ પ્રસંગે ગામે ગામ કુંકુમ પત્રિકાઓ અને દૂતો મોકલીને સઘળા ઠેકાણેના ચતુર્વિધ સંઘોને આમંત્રણ આપ્યું હતું. તદનુસારે હજારો ગામોના લોકો અને સંઘો હર્ષભેર અમદાબાદ આવ્યા હતા. અનેક આચાર્યો અને સંઘપતિઓ સાથે સંઘ લઇને આવ્યા હતા. એકંદર, ચાર લાખ મનુષ્યો એ વખતે ભેગા થયા હતા. શેઠાણી હરકુંઅરે એ બધા સાધામભાઇઓનું ઘણું ધન ખર્ચી સ્વાગત કર્યું હતું. સંવત ૧૯૦૩ (શાકે ૧૭૬૮) ના માઘ માસની સુદ છઠના દિવસે પ્રતિષ્ઠા મહોત્સવની શુરૂઆત થઇ હતી અને આડંબરપૂર્વક જલયાત્રાનો મોટો વરઘોડો એ દિવસે કાઢવામાં આવ્યો હતો. પછી, સાતમના દિવસે કુંભસ્થાપના કરવામાં આવી હતી. અને આઠમ-નવમના દિવસે નંદ્યાવર્તનું પૂજન કરવામાં આવ્યું હતું. દશમીના દિવસે દિકપાલ, ક્ષેત્રપાલનું પૂજન અને એકાદશીના દિવસે વીસસ્થાનકની પૂજા ભણાવવામાં આવી હતી. બારસના દિવસે શ્રાવકોએ સિદ્ધ ચક્રાદિનું પૂજન કર્યું હતું અને તેરસના દિવસે ચ્યવન–મહોત્સવ ઉજવવામાં આવ્યો હતો. ચતુર્દશીના દિવસે જન્મ મહોત્સવ અને પૂનમના દિવસે સ્નાત્રમહોત્સવ રચવામાં આવ્યો હતો. માઘ વદિ એકમના દિવસે અષ્ટાદશાભિષેક કરવામાં આવ્યો અને બીજના દિવસે પાઠશાળાગમનોત્સવ થયો. ત્રીજના દિવસે વિવાહ–મહોત્સવ, ચોથના દિવસે દિક્ષામહોત્સવ અને પાંચમના

દિવસે નેત્રોન્મીલન (અંજન શલાકા) ની ક્રિયા કરવામાં આવી. છઠથી લઇને દશમી સુધી, મંદિર ઉપર કલશ, ધ્વજ, દંડની સ્થાપના સાથે પ્રસાદ પ્રતિષ્ઠા કરવામાં આવી. એકાદશીના દિવસે મંદિરમાં બિંબ પ્રવેશ અને તેમની સ્થાપના કરવામાં આવી. મૂલનાયક તરીકે શ્રીધર્મનાથ તીર્થંકરની પ્રતિમા પ્રતિષ્ઠિત કરવામાં આવી.

આ પ્રશસ્તિ, બૃહત્ખરતર ગચ્છની ક્ષેમશાખાવાળા મહોપાધ્યાય હિતપ્રમોદના શિષ્ય પં. સરૂપે બનાવી, મોઢ ચાતુર્વેદી બ્રાહ્મણ વનમાલીદાસના પુત્ર વિજયરામે લખી અને સલાટ રહેમાનના પુત્ર ઇસફે કોતરી હતી.

(૫૫૭)

આ લેખ શત્રુંજય પર્વતના મૂળ શિખર ઉપર આદીનાથની ટુંકમાં, હાથી પોળ આગળ એક પત્થર ઉપર કોતરેલો છે. સં. ૧૮૬૭ ના ચૈત્રસુદી પૂર્ણિમાના દિવસે સમસ્ત સંઘે મળીને એવો એક ઠરાવ કર્યો હતો કે હવે પછી કોઇએ હાથી પોળના ચોકમાં નવું મંદિર ન બંધાવવું. તે ઠરાવની નોંધ આ લેખમાં કરેલી છે. લેખ ગુજરાતી ભાષામાંજ લખાએલો હોઇ સ્પષ્ટ સમજાય તેવો છે.

શત્રુંજય ઉપર લોકો એટલાં બધાં મંદિરો બંધાવવા લાગ્યા કે જેના લીધે લોકોને જવા આવવાના રસ્તાની પણ અડચણ પડવા લાગી. ત્યારે ઘણાક ગામોના આગેવાનો ભેગા થયા તેવા એક પ્રસંગે ઉપરનો લેખ કરી એટલા ભાગમાં તો મંદિરો બંધાવવાનું બંધ કરવામાં આવ્યું.